

ศาสนศึกษา

THE FUNDAMENTALS OF DIFFERENT RELIGIONS

DF 404

วิชาศาสนศึกษา

ศาสนศึกษา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย
คณะผู้จัดทำ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย
ISBN 978-974-8433-79-0

หากนักศึกษามีข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำ กรุณาส่งมาที่

ชมรมประสานงาน DOU
ตึกปณ. 69 ปณจ. คลองหลวง
จ.ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0-2901-1013, 0-2901-1017
โทรสาร 0-2901-1014
<http://www.dou.us>

คำนำ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า มนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่สังคมปฐมภูมิเก่าแก่ที่สุดจนถึงสังคมในยุคปัจจุบันล้วนมีความเกี่ยวข้องและผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับศาสนา โดยตลอด ศาสนาจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราควรจะได้ศึกษาให้รู้ถึงวิวัฒนาการ และภูมิหลังของศาสนาต่างๆ ที่มีมนุษย์นับถือกันอยู่ในโลกกันอย่างทั่วถึง

ดังนั้นการศึกษาวិชาศาสนศึกษา จึงมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดกำเนิด วิวัฒนาการ ภูมิหลัง หลักคำสอน และหลักศรัทธาต่างๆ ที่สำคัญที่ศาสนิกชนพึงปฏิบัติในแต่ละศาสนาให้ครอบคลุมภาพรวมประเด็นที่สำคัญในศาสนาเหล่านั้นทั้งหมด สำหรับรายละเอียดเนื้อหาวิชาของตำราเล่มนี้ มีเนื้อหาที่สำคัญอยู่ 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กล่าวถึงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึง ความหมาย องค์ประกอบ และลักษณะของศาสนา รวมไปถึงวิวัฒนาการของศาสนา มูลเหตุการเกิดของศาสนา ประเภทของศาสนา ตลอดจนความสำคัญ และประโยชน์ ของศาสนา

ตอนที่ 2 กล่าวถึงศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึง คุณลักษณะต่างๆ ของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม ตลอดจนศาสนาและความเชื่อต่างๆ ของมนุษย์ที่นับถือศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม

ตอนที่ 3 กล่าวถึงศาสนาที่มีผู้นับถืออยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญ หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนา พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา นิภายในศาสนา สัญลักษณ์ทางศาสนา และฐานะของศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 12 ศาสนา

ทั้งนี้คณะกรรมการประจำวิชาได้รวบรวมและเรียบเรียงเนื้อหาวิชามาจากคัมภีร์ และตำราทางศาสนาทั้งที่เป็นหลักฐานชั้นหนึ่งและชั้นสอง รวมทั้งผลงานของ ท่านนักปราชญ์ทางศาสนาเพื่อที่จะให้ได้เนื้อหาที่ครบถ้วนบริบูรณ์ อันจะได้เกิดประโยชน์ต่อผู้ศึกษาที่

จะได้รับความรู้ทางศาสนาโดยภาพรวมได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์

สำหรับ การจัดทำเอกสารประจำวิชานี้ เป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะกรรมการ แม้จะผ่านการตรวจทานและปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาหลายครั้งแล้วก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าอาจจะมีสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์อยู่บ้างไม่มากก็น้อย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านผู้รู้หรือผู้อ่านจะได้ให้คำแนะนำ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาสาระให้ครบถ้วนบริบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

คณะกรรมการประจำชุดวิชาศาสนศึกษา

มกราคม 2550

สารบัญ

คำนำ	(3)
รายละเอียดชุดวิชา	(11)
วิธีการศึกษา	(13)
บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา	3
1.1 ความหมายของศาสนา	4
1.2 ลักษณะของศาสนา	8
1.3 องค์ประกอบของศาสนา	8
1.4 วิวัฒนาการของศาสนา	9
1.5 มूलเหตุการเกิดของศาสนา	11
1.6 ประเภทต่างๆ ของศาสนา	12
1.7 ความสำคัญของศาสนา	15
1.8 คุณค่าของศาสนา	16
1.9 ประโยชน์ของศาสนา	17
บทที่ 2 ศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม	19
2.1 คุณลักษณะของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม	22
2.2 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์ที่นับถือศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม	32
บทที่ 3 ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู	45
3.1 ประวัติความเป็นมา	48
3.2 ประวัติศาสตร์	68
3.3 คัมภีร์ในศาสนา	70
3.4 หลักคำสอนที่สำคัญ	74
3.5 ตริมูรติในศาสนาฮินดู	77
3.6 พระเจ้าสูงสุดของศาสนาฮินดู	80
3.7 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	80
3.8 พิธีกรรมที่สำคัญ	81
3.9 นิิกายในศาสนา	87

3.10	สัญลักษณ์ของศาสนา	90
3.11	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	90
บทที่ 4	ศาสนาเซน	93
4.1	ประวัติความเป็นมา	96
4.2	ประวัติศาสดา	99
4.3	คัมภีร์ในศาสนา	104
4.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	105
4.5	หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	109
4.6	พิธีกรรมที่สำคัญ	110
4.7	นิกายในศาสนา	111
4.8	สัญลักษณ์ในศาสนา	114
4.9	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	115
บทที่ 5	ศาสนาพุทธ	117
5.1	ประวัติความเป็นมา	121
5.2	ประวัติศาสดา	129
5.3	คัมภีร์ในศาสนา	141
5.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	144
5.5	หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด	160
5.6	พิธีกรรมที่สำคัญ	161
5.7	นิกายในศาสนาพุทธ	163
5.8	สัญลักษณ์ของศาสนา	166
5.9	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	167
บทที่ 6	ศาสนาซิกข์	169
6.1	ประวัติความเป็นมา	172
6.2	ประวัติศาสดา	175
6.3	คัมภีร์ในศาสนา	180
6.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	181
6.5	หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด	187
6.6	นักบวชในศาสนาซิกข์	187

6.7	พิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญ	188
6.8	นิกายในศาสนา	191
6.9	สัญลักษณ์ของศาสนา	191
6.10	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	191
บทที่ 7	ศาสนาเต๋า	193
7.1	ประวัติความเป็นมา	197
7.2	ประวัติศาสตร์	199
7.3	คัมภีร์ในศาสนา	203
7.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	204
7.5	หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	206
7.6	สถานที่ทำพิธีกรรม	207
7.7	พิธีกรรมที่สำคัญ	209
7.8	นิกายในศาสนา	211
7.9	สัญลักษณ์ของศาสนา	211
7.10	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	212
บทที่ 8	ศาสนาขงจื้อ	215
8.1	ประวัติความเป็นมา	219
8.2	ประวัติศาสตร์	221
8.3	คัมภีร์ในศาสนา	224
8.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	226
8.5	หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	231
8.6	สถานที่ทำพิธีกรรม	232
8.7	พิธีกรรมที่สำคัญ	233
8.8	นิกายในศาสนา	234
8.9	สัญลักษณ์ของศาสนา	235
8.10	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	236
บทที่ 9	ศาสนาชินโต	237
9.1	ประวัติความเป็นมา	241
9.2	ประวัติศาสตร์	243

9.3	คัมภีร์ในศาสนา	245
9.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	246
9.5	หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	248
9.6	ศาลเจ้าและนักบวชของชินโต	251
9.7	พิธีกรรมที่สำคัญ	252
9.8	นิกายในศาสนา	254
9.9	สัญลักษณ์ของศาสนา	256
9.10	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	258
บทที่ 10	ศาสนาโซโรอัสเตอร์	261
10.1	ประวัติความเป็นมา	266
10.2	ประวัติศาสดา	268
10.3	คัมภีร์ในศาสนา	270
10.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	271
10.5	หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด	275
10.6	พิธีกรรมที่สำคัญ	277
10.7	นิกายในศาสนา	278
10.8	สัญลักษณ์ของศาสนา	279
10.9	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	279
บทที่ 11	ศาสนาฮินดู	281
11.1	ประวัติความเป็นมา	285
11.2	ประวัติศาสดา	291
11.3	คัมภีร์ในศาสนา	297
11.4	หลักคำสอนที่สำคัญ	299
11.5	บทบาทของศาสดาประกาศกในศาสนาฮินดูหรือยูดา	303
11.6	หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	306
11.7	สถานที่ทำพิธีกรรมและนักบวช	307
11.8	พิธีกรรมที่สำคัญ	308
11.9	นิกายในศาสนา	311
11.10	สัญลักษณ์ของศาสนา	312
11.11	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	313

บทที่ 12 ศาสนาคริสต์	315
12.1 ประวัติความเป็นมา	319
12.2 ประวัติศาสดา	321
12.3 การแพร่ขยายของคริสต์ศาสนา	331
12.4 กำเนิดและวิวัฒนาการนิกายสำคัญในคริสต์ศาสนา	333
12.5 คัมภีร์ในศาสนา	346
12.6 หลักคำสอนที่สำคัญ	352
12.7 หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด	366
12.8 พิธีกรรมที่สำคัญ	368
12.9. สัญลักษณ์ของศาสนา	371
12.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	372
บทที่ 13 ศาสนาอิสลาม	375
13.1 ประวัติความเป็นมา	379
13.2 ประวัติศาสดา	380
13.3 ผู้สืบทอดศาสนา	385
13.4 การแผ่ขยายของศาสนาอิสลาม	386
13.5 คัมภีร์ในศาสนา	387
13.6 หลักคำสอนที่สำคัญ	390
13.7 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	417
13.8 สถานที่ทำพิธีกรรม	422
13.9 พิธีกรรมที่สำคัญ	424
13.10 วันสำคัญทางศาสนา	428
13.11 นิกายในศาสนา	429
13.12 สัญลักษณ์ของศาสนา	436
13.13 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	437
บทที่ 14 ศาสนาบาไฮ	439
14.1 ประวัติความเป็นมา	443
14.2 ประวัติศาสดา	446
14.3 คัมภีร์ในศาสนา	452
14.4 หลักคำสอนที่สำคัญ	452

14.5	หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด	456
14.6	สถานที่ทำพิธีกรรม	457
14.7	พิธีกรรมที่สำคัญ	458
14.8	วันสำคัญทางศาสนา	459
14.9	ระบบบริหารงานของศาสนาบาไฮ	463
14.10	สัญลักษณ์ของศาสนา	464
14.11	ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน	465

รายละเอียดรายวิชา

1. คำอธิบายรายวิชา

DF 404 ศาสนศึกษา

ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการนับถือศาสนาต่างๆ ของมวลมนุษยชาติ โดยเริ่มต้นศึกษาความรู้พื้นฐานต่างๆ เกี่ยวกับศาสนา ศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมเกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ ของกลุ่มชนที่มีความล้าหลังทางวัฒนธรรม และศาสนาต่างๆ ที่มีศาสนิกชนนับถืออยู่ในปัจจุบันทั่วโลก

2. วัตถุประสงค์ของชุดวิชา

1. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและทำความเข้าใจถึงความรู้พื้นฐานต่างๆ เกี่ยวกับศาสนา ได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะและความเชื่อต่างๆ ของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาต่างๆ ที่มีศาสนิกชนนับถืออยู่ในปัจจุบันในแง่มุมด้านประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์ที่สำคัญในศาสนา หลักคำสอนพื้นฐานที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดของศาสนา พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา สัญลักษณ์ทางศาสนา และฐานะของศาสนาในสังคมปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง

3. รายชื่อบทที่สอน

- บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา
- บทที่ 2 ศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม
- บทที่ 3 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
- บทที่ 4 ศาสนาเซน
- บทที่ 5 ศาสนาพุทธ
- บทที่ 6 ศาสนาซิกซ์
- บทที่ 7 ศาสนาเต๋า

- บทที่ 8 ศาสนาขงจื้อ
- บทที่ 9 ศาสนาชินโต
- บทที่ 10 ศาสนาโซโรอัสเตอร์
- บทที่ 11 ศาสนายิว
- บทที่ 12 ศาสนาคริสต์
- บทที่ 13 ศาสนาอิสลาม
- บทที่ 14 ศาสนาบาไฮ

วิธีการศึกษา

1. การเตรียมตัวเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

ในการศึกษาแต่ละบทของชุดวิชาศาสนศึกษา นักศึกษาควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาบทเรียนแต่ละบทอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอโดยอาจใช้เวลาเพื่อการเรียนรู้อย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง และควรศึกษาให้จบแต่ละบทภายใน 1 สัปดาห์
2. ควรทำแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจในแต่ละบทหลังจากที่ได้อ่านจบไปแล้วทุกครั้ง เพื่อตอกย้ำความเข้าใจในบทเรียนยิ่งๆ ขึ้นไป
3. นักศึกษาควรศึกษาวิธีการ และวางแผนทำกิจกรรมเสริมพิเศษควบคู่กับการศึกษาในแต่ละบทด้วย

2. การประเมินตนเองหลังเรียน

ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียนในแต่ละบท เพื่อประเมินความรู้ในภาคทฤษฎีในส่วนเนื้อหาที่นักศึกษาได้ศึกษามาว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนที่จะศึกษาเนื้อหาในชุดวิชานี้มากน้อยเพียงใด และมีความรู้ในเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์พอที่จะเข้าไปศึกษาบทต่อไปได้หรือไม่ ขอให้ศึกษาพึงตระหนักว่าการทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียนด้วยความซื่อสัตย์เท่านั้น จึงจะเกิดประสิทธิผลในการเรียนต่อตัวนักศึกษา

3. การศึกษาเอกสารการสอน

ก่อนศึกษาเนื้อหา ขอให้ศึกษาเนื้อหาว่าประกอบด้วยเนื้อหาอะไรบ้าง ศึกษาแนวคิด และวัตถุประสงค์ แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

เมื่ออ่านรายละเอียดของแต่ละเรื่องในแต่ละตอนจบแล้ว ควรบันทึกสาระสำคัญของแต่ละเรื่อง และปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแบบฝึกปฏิบัติ ก่อนจะศึกษาเรื่องอื่นๆ ต่อไป การปฏิบัติกิจกรรมนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถประเมินผลตนเองได้ว่า นักศึกษามีความเข้าใจในสิ่งที่ผ่านมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาในแง่ของการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และมีคุณค่าต่อชีวิตอย่างแท้จริง ดังนั้นนักศึกษาจึงควรปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างด้วยตนเองและอย่างต่อเนื่อง

4. การทำกิจกรรม

นักศึกษาควรวางแผนทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ให้ดี เพื่อที่จะได้กำหนดช่วงเวลาสำหรับทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ครบถ้วนตามที่หลักสูตรวิชากำหนดไว้ และเมื่อทำกิจกรรมในแต่ละครั้งแล้วให้นักศึกษابันทึกสาระสำคัญลงในแบบประเมินผลกิจกรรมตามที่ได้จัดให้เนื่องจากกิจกรรมที่กำหนดให้มีความจำเป็นมากสำหรับการศึกษาในชุดวิชานี้ นักศึกษาจึงควรให้ความสำคัญ และทำทุกกิจกรรมด้วยความตั้งใจ ทั้งนี้เพื่อที่ตนเองจะได้รับประโยชน์จากการทำกิจกรรมอย่างแท้จริง

5. ศึกษาผ่านบทเรียนทางการศึกษาธรรมะทางไกลผ่านดาวเทียมและสื่อเสริม

เนื่องจากการศึกษาธรรมะทางไกลผ่านดาวเทียม (หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ดาวธรรม”) ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิศึกษาธรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นสื่อที่มีการนำเสนอสาระความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติ และสามารถติดตามชมและศึกษารายการต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาวិชาศาสนศึกษาในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี นักศึกษาควรหาโอกาสรับชม และศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ที่มีนอกเหนือไปจากบทเรียนในตำรา โดยเฉพาะในรายการที่ชื่อว่า “โรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา” ที่จะช่วยตอกย้ำและทำความเข้าใจในหลักธรรมสำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นรายการที่นักศึกษาควรหาโอกาสชมให้ได้อย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ (นักศึกษาสามารถสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการศึกษาธรรมะทางไกลผ่านดาวเทียม ได้ที่ชมรมประสานงาน DOU ตามที่อยู่ที่นักศึกษาสมัครเรียน)

6. การสอบ

การศึกษาวิชาศาสนศึกษา มีการวัดผลด้วยการสอบเป็นแบบปรนัย แม้การวัดผลการเรียนด้วยการสอบจะมีความสำคัญในการประเมินผลการเรียนของนักศึกษา แต่สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ นักศึกษาจะต้องได้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองได้และจะต้องนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ถูกต้อง และเหมาะสมในทุกสังคม

บทที่ 1

ความรู้พื้นฐาน

เกี่ยวกับศาสนา

เนื้อหาบทที่ 1

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา

1.1 ความหมายของศาสนา

1.1.1 ความหมายตามรูปศัพท์เดิม

1.1.2 ความหมายตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษ

1.1.3 ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542

1.1.4 ในทัศนะของพระยาอนุมานราชธน

1.1.5 ในทัศนะของหลวงวิจิตรวาทการ

1.1.6 ในทัศนะของ Emile Durkheim

1.1.7 ในทัศนะของ A.C. Bouget

1.2 ลักษณะของศาสนา

1.3 องค์ประกอบของศาสนา

1.4 วิวัฒนาการของศาสนา

1.5 มूलเหตุการเกิดของศาสนา

1.6 ประเภทของศาสนา

1.7 ความสำคัญของศาสนา

1.8 คุณค่าทางศาสนา

1.9 ประโยชน์ของศาสนา

แนวคิด

1. มีการให้นิยามความหมายของศาสนาจากทฤษฎีต่างๆ สรุปได้ว่า “ศาสนา” คือ คำสอนที่ศาสนานำมาเผยแพร่สั่งสอนแจ่มแจ้ง แสดงให้มนุษย์ละเว้นจากความชั่วกระทำแต่ความดี เพื่อประสบสันติสุขในชีวิตทั้งในระดับธรรมดาสามัญและความสุขสงบนิรันดร์ ซึ่งมนุษย์ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพเลื่อมใสและศรัทธา และจะต้องมีพิธีกรรม มีสัญลักษณ์ อันเป็นเครื่องหมายทางศาสนา และคำสอนในศาสนามีทั้งระดับโลกียะและระดับโลกุตระ
2. มูลเหตุที่ทำให้เกิดศาสนา เกิดจากอวิชชา ความกลัว ความรักดี ความต้องการความรู้แจ้งความจริงของชีวิตและความต้องการความสงบสุขของสังคม และด้วยความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และความเชื่อถือ จึงทำให้เกิดศาสนาหลายรูปแบบ
3. เมื่อมนุษย์ได้นำหลักศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ต่อบุคคลผู้นั้น และยังช่วยสังคมสงบสุขอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะ และองค์ประกอบของศาสนาได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจถึงวิวัฒนาการในยุคต่างๆ ของศาสนา และมูลเหตุต่างๆ ที่ทำให้เกิดศาสนา รวมทั้งการจัดแบ่งประเภทของศาสนาได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาเข้าใจถึงความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของศาสนาที่มีต่อมวลมนุษยชาติได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 1

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา

เราอาจจะกล่าวได้ว่าในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ ไม่มีสมัยใดและไม่มีเผ่าใดเลยที่ไม่นับถือศาสนา ซึ่งในสังคมปัจจุบันนี้มีประเทศต่างๆ ในโลกมากกว่า 190 ประเทศ และมีประชากรมากกว่า 6,000 ล้านคน ต่างก็นับถือศาสนาด้วยกันแทบทั้งสิ้น ศาสนาจึงมีอิทธิพลและแพร่หลายไปทั่วในสังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่สังคมปฐมภูมิเก่าแก่ที่สุดจนถึงยุคปัจจุบัน ศาสนาจึงเป็นคำที่มนุษย์คุ้นเคยได้ยินมานานและมีความหมายมากที่สุด ยิ่งใหญ่ที่สุด อีกทั้งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์มากที่สุดด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่เราควรที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงภูมิหลังของศาสนาต่างๆ ที่มีมนุษย์นับถือกันอยู่ทั่วโลก

1.1 ความหมายของศาสนา

คำว่า “ศาสนา” นักปราชญ์ได้นิยามความหมายของศาสนาไว้แตกต่างกันอยู่มาก จึงขอเสนอความหมายที่ควรทราบ ดังนี้

1.1.1 ความหมายตามรูปศัพท์เดิม¹ ในภาษาสันสกฤต คือ **ศาสน** และตรงกับในภาษาบาลีว่า **สาสน** แปลว่า คำสั่งสอน หรือคำสอน หรือการปกครอง ซึ่งมีความหมายเป็นลำดับได้แก่

1) คำสั่งสอน แยกได้เป็น คำสั่ง หมายถึง ข้อห้ามทำความชั่ว เรียกว่า ศีล หรือ วินัย และเป็นคำสอนอันหมายถึง คำแนะนำให้ทำความดี ที่เรียกว่า ธรรม เมื่อรวม คำสั่ง และคำสอน จึงหมายถึง ศีลธรรม หรือ ศีล กับ ธรรม นั่นคือมีทั้งข้อห้ามทำความชั่ว และแนะนำให้ทำความดี ซึ่งคำสั่งสอนต้องมียोगค์ประกอบ คือ

1. กล่าวถึงความเชื่อในอำนาจของสิ่งที่มีอาจมองเห็นได้ด้วยตา เช่น

ก. ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ เชื่อในอำนาจแห่งพระเจ้า

ข. ศาสนาพุทธ เชื่ออำนาจแห่งกรรม

ค. ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เชื่ออำนาจแห่งเทพเจ้า

¹ สุชีพ ปุณฺณภาพ. ประวัติศาสตร์ศาสนา, 2532 หน้า 1.

2. มีหลักศีลธรรม เช่น สอนให้ละความชั่ว สร้างความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นต้น

3. มีจุดหมายสูงสุดในชีวิต เช่น นิพพานในศาสนาพุทธ ชีวิตนิรันดร์ในศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม

4. มีพิธีกรรม เช่น

ก. พิธีบรรพชาและพิธีอุปสมบท ในศาสนาพุทธ

ข. พิธีรับศีลล้างบาป ศีลมหาสนิทและศีลพล่ง ในศาสนาคริสต์

ค. พิธีละหมาด พิธีเคาะพระเจ้า ในศาสนาอิสลาม

5. มีความเข้มงวดกวดขันในเรื่องความจงรักภักดี

2) การปกครอง หมายถึง การปกครองจิตใจของตนเอง ควบคุมดูแลตนเอง กล่าว ตักเตือนตนเองอยู่เสมอ และรับผิดชอบการกระทำทุกอย่างของตน บุคคลผู้สามารถปกครอง จิตใจของตนได้ ย่อมจะไม่ทำความชั่วในที่ลับและที่แจ้ง

1.1.2 ความหมายตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษ¹ คือ Religion มาจากภาษาละตินว่า Religare มีความหมายเป็นภาษาอังกฤษว่า To bind fast(ยึดถือ/ผูกพันอย่างแน่นแฟ้น) กล่าวคือ ผูกพันอย่างเหนียวแน่นต่อพระผู้เป็นเจ้า(God) หรือพระผู้สร้าง(Creator) และอีก ศัพท์หนึ่งว่า Relegere แปลว่า การปฏิบัติต่อ หรือการเกี่ยวข้องกับด้วยความระมัดระวัง เป็นการ ปฏิบัติตนเพื่อแสดงความเลื่อมใสหรือเกรงกลัวอำนาจเหนือตน ซึ่งในความหมายของชาว ตะวันตก² ตลอดทั้งผู้นับถือศาสนาประเภทเทวนิยม จะเข้าใจศาสนาในลักษณะที่ว่า

1. มีความเชื่อว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก สร้างสรรพสิ่งและสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลก

2. มีความเชื่อว่า หลักคำสั่งสอนต่างๆ มาจากพระเจ้า ทั้งที่เป็นส่วนศีลธรรม จรรยาและกฎหมายในสังคม เป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงกำหนดขึ้น

3. มีหลักความเชื่อบางอย่างเป็นอจินไตย คือ เชื่อไปตามคำสอนโดยไม่คำนึงถึง ข้อพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่อาศัยเทวานุภาพของเทพเจ้า ผู้อยู่เหนือตนเป็นเกณฑ์

4. มีหลักการมอบตน คือมอบการกระทำของตนและอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับตนให้ พระเจ้าด้วยความจงรักภักดี

¹ Reese, W.L. Dictionary of Philosophy and Religion Eastern and Western Thought, 1980 P.488-489.

² C.Braden. The World's Religions, 1994 P.16-17.

ส่วนคำว่า “ศาสนา” ตามความหมายของชาวตะวันตก¹ โดยเฉพาะทางศาสนาพุทธ หมายถึง คำสั่งสอนของท่านผู้รู้ คำสั่ง คือ วินัย คำสอน คือ ธรรมะ รวมเรียกว่า ธรรมวินัย ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับคำว่า “Religion” ของทางสังคมตะวันตก คือ

1. ไม่มีหลักความเชื่อว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก แต่มีหลักความเชื่อว่ากรรมเป็นผู้สร้างโลกและสร้างสรรพสิ่ง (กัมมุนา วัตตตี โลโก - สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม)
2. ไม่มีหลักความเชื่อว่า คำสอนต่างๆ มาจากพระเจ้า แต่มีหลักความเชื่อว่า คำสอนต่างๆ ผู้รู้ คือ พุทธ เป็นผู้สั่งสอน (สพฺพปาปสฺส อภินิหาร กุสลสฺสุปสมฺปทา สจฺจิตฺต ปรีโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ - การไม่ทำชั่วทั้งปวง การทำความดีให้ถึงพร้อม การทำใจให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า)
3. ไม่มีหลักความเชื่อไปตามคำสอน โดยไม่คำนึงถึงข้อพิสูจน์ แต่มีหลักให้พิสูจน์คำสอนนั้น (สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ - อันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตัวเอง ไม่จำกัดด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน)
4. ไม่มีหลักการยอมมอบตนให้แก่พระเจ้า แต่มีหลักการมอบตนให้แก่ตนเอง (อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ - ตนแลเป็นที่พึ่งของตน)

ตามที่ได้กล่าวมานี้ พอแสดงให้เห็นได้ว่า ศาสนา ตามความหมายของทางตะวันออก โดยเฉพาะทางศาสนาพุทธ กับคำว่า Religion ตามความหมายของทางตะวันตก ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปตามธรรมชาติของศาสนาในแต่ละประเภท ศาสนาตามความหมายของทางตะวันออก โดยเฉพาะทางศาสนาพุทธนั้น มีจุดยืนตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผล รวมทั้งเป็นเรื่องของมนุษย์กับธรรมชาติโดยตรง ส่วนศาสนาของทางตะวันตก มีจุดยืนอยู่ที่ศรัทธาหรือความเชื่อในสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ ซึ่งเหตุผลต่างๆ ย่อมถูกนำมาสนับสนุนความเชื่อต่างๆ โดยไม่ต้องมีการพิสูจน์

1.1.3 ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542² ให้ความหมาย ไว้ว่า ศาสนา คือ ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์ อันมีหลักคือ แสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิที่จะกระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้นๆ

¹ เดือน คำดี. ศาสนาเบื้องต้น, 2531 หน้า 26-27.

² ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2543 หน้า 1100.

1.1.4 ในทฤษฎีของพระยาอนุมานราชธน¹ ให้ความหมายว่า ศาสนา คือ ความเชื่อ ซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏเห็นเป็นกิริยาอาการของผู้เลื่อมใส ว่ามีความเคารพเกรงกลัว ซึ่งอำนาจอันอยู่เหนือโลกหรือพระเจ้า ซึ่งบอกให้ผู้เชื่อรู้ได้ด้วยปัญญา ความรู้สึกเกิดขึ้นเองโดยสัญชาตญาณ ว่าต้องมีอยู่เป็นรูปร่างอย่างใดอย่างหนึ่งและต้องเป็นผู้สร้าง และเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ให้มียู่ เป็นอยู่ กล่าวกันง่าย ๆ ศาสนา คือ การบูชาพระเจ้า ผู้ซึ่งมีทิพยอำนาจอยู่เหนือธรรมชาติด้วยความเคารพกลัวเกรง

1.1.5 ในทฤษฎีของหลวงวิจิตรวาทการ² ให้ความหมายว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่ถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ มีคำสอนทางจรรยา มีศาสดา มีคณะบุคคลที่รักษาความศักดิ์สิทธิ์และคำสอนไว้ เช่น พระหรือนักบวช และมีการกวดขันเรื่องความจงรักภักดี

1.1.6 ในทฤษฎีของ Emile Durkheim³ ให้ความหมายว่า ศาสนา คือ ระบบรวมว่าด้วยความเชื่อและการปฏิบัติเพื่อความสัมพันธ์ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์

1.1.7 ในทฤษฎีของ A.C Bouget⁴ ให้ความหมายว่า ศาสนา หมายถึง ความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่มีไม่มนุษย์ คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ สิ่งที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองหรือพระเจ้าแต่สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการมากกว่าเกี่ยวข้องกับบุคคล ศาสนา คือ หนทางอย่างหนึ่งซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ ความเชื่อของเขา

จากทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดในตอนต้นนั้น สามารถสรุปให้ครอบคลุมความหมายของศาสนาทั้งที่เป็นเทวนิยมและอเทวนิยมได้ว่า ศาสนา คือ คำสอนที่ศาสดานำมาเผยแผ่สั่งสอน แจกแจง แสดงให้มนุษย์ละเว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี เพื่อประสบสันติสุขในชีวิตทั้งในระดับธรรมดาสามัญและความสุขสงบนิรันดร์ ซึ่งมนุษย์ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพเลื่อมใสและศรัทธา คำสอนดังกล่าวนี้ จะมีลักษณะเป็นสัจธรรมที่มีอยู่ในธรรมชาติแล้วศาสดาเป็นผู้ค้นพบ หรือจะเป็นโอองการที่ศาสดารับมาจากพระเจ้าก็ได้

¹ อนุมานราชธน, พระยา. ประวัติศาสตร์โลกสมัยโบราณ, 2515 หน้า 15.

² วิจิตรวาทการ, หลวง. ศาสนาสากส, 2510 หน้า 1-2.

³ Emile Durkheim. The Elementary Form of The Religious Life, 1964 P. 47.

⁴ A.C. Bouget. Comparative Religion, 1954 P.12.

1.2 ลักษณะของศาสนา

จากความหมายของศาสนาที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นจะเห็นว่าลักษณะของศาสนามีดังนี้

1. ศาสนาเป็นศูนย์รวมของความเคารพนับถือสูงสุดของมนุษย์
2. ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวเป็นที่พึ่งทางใจ
3. ศาสดาเป็นผู้นำศาสนาเผยแผ่ สอนสั่งแก่มวลมนุษย์
4. ศาสนามีสาระสำคัญอยู่ที่สอนให้มนุษย์ละเว้นจากความชั่วกระทำแต่ความดี
5. คำสอนในศาสนามีทั้งระดับโลกียะและระดับโลกุตตระ
6. มนุษย์ต้องปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาด้วยความเคารพเลื่อมใสและศรัทธา
7. ศาสนาต้องมีพิธีกรรมเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และมีสัญลักษณ์อันเป็นเครื่องหมาย

1.3 องค์ประกอบของศาสนา

ศาสนาที่จะเป็นศาสนาอย่างสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ทางวิชาการที่นักการศาสนาจัดไว้ โดยจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ศาสดา ต้องมีศาสดาเป็นผู้ก่อตั้งศาสนาและศาสดาต้องมีชีวิตอยู่จริงในประวัติศาสตร์ เช่น ศาสนายิวมีโมเสสเป็นศาสดา ศาสนาพุทธมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา ศาสนาคริสต์มีพระเยซูเป็นศาสดา และศาสนาอิสลามมีนบีมุฮัมมัดเป็นศาสดา

2. ศาสนธรรม ต้องมีศาสนธรรม คือ คำสอนซึ่งเป็นหลักของศาสนา ต้องมีคัมภีร์เป็นที่รวบรวมคำสอน เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ คัมภีร์พระเวท ศาสนาพุทธ ได้แก่ พระไตรปิฎก ศาสนาอิสลาม ได้แก่ คัมภีร์อัลกุรอาน

3. ศาสนพิธี ต้องมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากคำสอนของศาสนา เช่น พิธีสวมสายยัชโญปวีต หรือสายธูราของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พิธีอุปสมบทของศาสนาพุทธ พิธีล้างบาปของศาสนายิว และศาสนาคริสต์ และพิธีฮัจญ์ของศาสนาอิสลาม

4. ปุชนิยวัตถุ หรือ ปุชนิยสถานทางศาสนา เช่น พระพุทธรูปและสังฆเวฬุสถานในศาสนาพุทธ ไผ่ก่างาและวิหารเมืองเยรูซาเลมในศาสนาคริสต์ รูปของพระครูและเมืองอมฤตสระของศาสนาซิกข์

5. ศาสนบุคคล ต้องมีคณะบุคคลสืบทอดคำสอนของศาสนา ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติตามหลัก

คำสอนของศาสนาโดยตรง เช่น พระ นักบวช นักพรต ในศาสนาต่างๆ

6. ศาสนสถาน ต้องมีศาสนสถานเพื่อประกอบศาสนกิจและศาสนพิธีต่างๆ ศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ เทวสถาน หรือเทวาลัย ของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด อุโบสถ ศาลาการเปรียญ วิหาร ศาสนาคริสต์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร ศาสนาอิสลาม ได้แก่ สุเหร่า หรือ มัสยิด เป็นต้น

7. ศาสนิกชน ต้องมีศาสนิกชนผู้นับถือเลื่อมใสศรัทธาในศาสนานั้น ซึ่งศาสนิกชนดังกล่าวเหล่านี้ มักเรียกตามชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ เช่น ฮินดูชน พุทธศาสนิกชน คริสตศาสนิกชน อิสลามิกชนหรือมุสลิม เป็นต้น

8. การกวดขันเรื่องความกักตึง ต้องมีการกวดขันเรื่องความกักตึงในศาสนา เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกวดขันเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักอศรม 4 ศาสนาพุทธกวดขันเรื่องไตรสรณคมน์ ศาสนาคริสต์กวดขันเรื่องการไปสวดมนต์ที่โบสถ์ในวันอาทิตย์ ศาสนาอิสลามกวดขันเรื่องหลักปฏิบัติหรือหน้าที่ในศาสนา

องค์ประกอบทั้ง 8 ประการนี้ ในบางศาสนาอาจขาดข้อใดข้อหนึ่งไป แต่ก็ยังถือว่าเป็นศาสนา เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ขาดองค์ประกอบข้อที่หนึ่ง คือ ศาสดาไม่ได้มีชีวิตอยู่จริงในประวัติศาสตร์ ศาสนาอิสลามขาดองค์ประกอบข้อ 5 คือ ศาสนบุคคล เพราะผู้นับถือศาสนาอิสลามไม่มีการถือเพศเป็นบรรพชิต คงมีแต่เพศฆราวาสเท่านั้น

1.4 วิวัฒนาการของศาสนา

มนุษย์ไม่ว่ายุคไหนสมัยไหน ต่างก็ต้องการให้ชีวิตมีความสุข ความปลอดภัยและมีชีวิตยืนยาว จะทำอะไรทุกอย่างก็เพื่อจุดหมายดังกล่าว อันเป็นที่มาของการนับถือศาสนา โดยมีวิวัฒนาการมาดังนี้

วิญญานนิยม

มนุษย์สมัยปฐมบรรพ์ ยังมีประสบการณ์ชีวิตน้อย ยังไม่เจริญด้วยวิชาการทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่เจริญ จึงคิดและเชื่อไปตามความรู้ของตน เมื่อเห็นสิ่งต่างๆ เช่น ก้อนหินที่มีลักษณะแปลกๆ หรือมีสีสันพิเศแตกต่างจากปกติก็จะคิดว่ามีสิ่งลี้ลับอยู่ภายใน จึงทำให้สิ่งนั้นๆ แปลกประหลาดไป สิ่งลี้ลับนี้เรียกว่า มนะ หรืออำนาจที่ไม่มีตัวตน แต่มีชีวิตจิตใจ มีพลังวิเศษที่จะบันดาลให้คุณหรือโทษแก่มนุษย์ได้ จึงเกิดการเคารพนับถือมนะขึ้นมา ระยะนี้

เรียกว่า สมัยมนะ ต่อมาจึงเกิดหมอผี (Shaman) ซึ่งเป็นบุคคลที่จะอัญเชิญพลังวิเศษของมนะออกมาใช้ตามจุดประสงค์ต่างๆ ยุคที่หมอผีมีความสำคัญนี้เรียกว่า สมัยมายา ต่อมามนุษย์ได้พยายามทำความเข้าใจในเรื่องมนะให้มากขึ้น ก็เกิดความเข้าใจว่า มนะก็คือวิญญาณนั่นเอง ซึ่งวิญญาณนี้สิงสถิตอยู่ในที่ทั่วไป ไม่จำเป็นต้องมีอยู่ในสิ่งแปลกประหลาดเท่านั้น อาจสิงอยู่ในตัวสัตว์ ในต้นไม้ ภูเขา และทะเล ก็ได้ จึงเกิดการนับถือสัตว์ที่ตนคิดว่าน่าจะมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ เช่น นับถือจระเข้ เต่า แมว สิงโต เป็นต้น ทั้งยังนำสัตว์หรือสิ่งที่ตนเคารพมาเป็นที่เคารพของเผ่าจนกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำเผ่าต่างๆ ชาวพื้นเมืองบางเผ่าของประเทศนิวซีแลนด์ ได้แกะสลักรูปคนนั่งซ้อนกันหรือที่เรียกว่า รูปเคารพตีกิ การนำสัตว์หรือรูปแกะสลักมาเป็นสัญลักษณ์ประจำเผ่า เรียกว่า รูปเคารพประจำเผ่า (Totemism)

ธรรมชาติเทวนิยม

ต่อมามนุษย์ได้พยายามทำความเข้าใจในเรื่องวิญญาณให้แจ่มชัดขึ้นไปอีก ก็ได้มีความเข้าใจว่าวิญญาณมีความศักดิ์สิทธิ์วิเศษเกินกว่าวิสัยของมนุษย์ จึงเรียกวินิจฉัยว่าเทวดาหรือเทพเจ้า ซึ่งเทพเจ้าเหล่านี้สิงสถิตอยู่ในธรรมชาติทั่วไป จึงเกิดการเรียกว่า พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระวรุณ พระอัคนี และพระคงคา ฯลฯ เช่นในศาสนากรีกโบราณและศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนับถือผู้ที่ตนเคารพ เช่น บิดา มารดา บรรพบุรุษ พระมหากษัตริย์ และวีรบุรุษ เป็นต้น ว่าเมื่อตายไปแล้วก็จะกลายเป็นเทพเจ้า สิงสถิตอยู่ในที่ทั่วไป เช่น บ้านเรือน เป็นต้น ที่เรียกกันว่า เจ้าที่เจ้าทาง หรือผีบ้านผีเรือน

เทวนิยม

สมัยต่อมา มนุษย์บางพวกเกิดความคิดว่า เทพเจ้าต่างๆ น่าจะมีฐานะสูงต่ำลดหลั่นกัน อย่างมนุษย์ ทั้งน่าจะมีเทพเจ้าสูงสุดเหนือกว่าเทพเจ้าทั้งหลาย ดุจพระราชาเป็นใหญ่กว่าปวงประชา พระองค์ทรงมีอำนาจสูงสุด เช่น ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่ง ตลอดจนกำหนดชะตากรรมของมนุษย์ ทั้งดูแลความเป็นไปของโลก พวกที่มีความเชื่อดังกล่าว ยังมีความคิดแตกต่างกันไปอีก บางคนมีความเห็นว่าเทพเจ้าสูงสุดมีหลายองค์ เช่น ศาสนาพราหมณ์ ก็เรียกว่า พหุเทวนิยม บางคนมีความเห็นว่าเทพเจ้าสูงสุดมี 2 องค์ คอยตัดทอนอำนาจกัน ฝ่ายหนึ่งสร้างแต่สิ่งที่ดี แต่อีกฝ่ายหนึ่งสร้างแต่สิ่งไม่ดี ดังที่มีสิ่งคู่กันอยู่ในโลก เช่น ศาสนาโซโรอัสเตอร์ ก็เรียกว่า ทวิเทวนิยม และบางคนมีความเห็นว่าเทพเจ้าสูงสุดหรือพระเจ้ามีเพียงองค์เดียวเท่านั้น เช่น พระเจ้าในศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ก็เรียกว่า เอกเทวนิยม

อเทวนิยม

กาลต่อมามนุษย์บางคนมีความเห็นว่า พระเจ้าสูงสุดดังที่เชื่อกันนั้นไม่มี เป็นเพียงมนุษย์คิดกันขึ้นมาเอง เห็นได้จากการที่คุณลักษณะต่างๆ ของเทพเจ้า ได้เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ และเพิ่มมากขึ้นทุกที ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์เป็นต้นเหตุ แล้วก็หลงเคารพนับถือในสิ่งที่ตนสร้างขึ้นมา ความจริงทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัย จะเกิดขึ้นได้ก็เพราะเหตุปัจจัยหลายอย่าง ประกอบกันขึ้นมา ดำรงอยู่ไม่ได้ด้วยตัวเอง สำหรับมนุษย์แล้ว กรรมหรือการกระทำของมนุษย์ต่างหากที่สำคัญที่สุด สามารถดลบันดาลชีวิตให้เป็นไปอย่างไรก็ได้ ความเชื่ออย่างนี้เรียกว่า อเทวนิยม

1.5 มูลเหตุการเกิดของศาสนา

มูลเหตุที่ทำให้เกิดศาสนานั้นมีมากมายหลายอย่าง แล้วแต่สภาพแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชนและยุคสมัย ซึ่งนักการศาสนาได้ตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับมูลเหตุที่ทำให้เกิดศาสนา ดังนี้

1. เกิดจากอวิชชา อวิชชาในที่นี้ หมายถึง ความไม่รู้หรือความเข้าใจไม่แจ่มแจ้ง เช่น ไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติรอบตัวว่า เหตุใดจึงเกิดฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า หรือฝนตก เมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจ จึงหาคำตอบออกมาในลักษณะต่างๆ เช่น เข้าใจว่าฟ้าแลบเนื่องจากนางมณี-เมขลาเอาแก้วมาล่อรามสูร และฟ้าผ่าเพราะรามสูรขว้างขวานไปถูกแก้วแตก ดังนี้ เป็นต้น เมื่อมนุษย์ไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ จึงพากันคิดว่าจะต้องมีสิ่งเหนือธรรมชาติอาจเป็นเทพยดา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ จึงมีการบูชาบวงสรวง อ้อนวอนให้เมตตาปราณี ความคิดเช่นนี้จึงเป็นมูลเหตุทำให้เกิดศาสนาขึ้นซึ่งศาสนาของคนโบราณจึงมีมูลเหตุมาจากอวิชชา หรือความไม่รู้

2. เกิดจากความกลัว ความกลัวเป็นมูลเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนาและเป็นมูลเหตุที่ต่อเนื่องจากอวิชชา กล่าวคือ เมื่อเกิดความไม่รู้หรือไม่เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น สิ่งที่มาตามก็คือ ความกลัว คือกลัวในสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่เข้าใจนั้น เมื่อเกิดความกลัวจึงคิดหาทางเอาอกเอาใจในสิ่งนั้น ในรูปของการเคารพกราบไหว้ เช่นสรวงบูชา ตลอดจนบนบานศาลกล่าว เพื่อไม่ให้บันดาลภัยพิบัติแก่ตน แต่ให้บันดาลความสุขสวัสดิ์มาให้แก่ตน เป็นต้น ความกลัวจึงเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนาขึ้น

3. เกิดจากความรักดี ความรักดีในทางศาสนา หมายถึง ความเชื่อและความเลื่อมใส

ด้วยมั่นใจว่าสิ่งที่ตนเชื่อและเลื่อมใสนั้น เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถอำนวยประโยชน์แก่ตนได้ ศาสนาที่มีมูลเหตุเกิดจากความภักดี ได้แก่ ศาสนาประเภทเทวนิยม เช่น ศาสนายิว ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น

4. เกิดจากความต้องการความรู้แจ้งความจริงของชีวิต เป็นมูลเหตุให้เกิดศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาที่เน้นความรู้ประจักษ์แจ้งความจริงเป็นสำคัญ

5. เกิดจากความต้องการความสงบสุขของสังคม กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและกติกาย ยังไม่พอที่จะทำให้สังคมมีความสงบสุข จำเป็นต้องมีคำสอนของศาสนาช่วยขัดเกลาอบรมจิตใจของคนในสังคมให้มีความละเอียดอ่อนต่อการทำชั่ว กลัวต่อการทำผิด เมื่อใช้กฎหมายควบคู่กับคำสอนทางศาสนาแล้ว่อมทำให้สังคมมีความสงบสุขยิ่งขึ้น

1.6 ประเภทของศาสนา

เพราะความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และความเชื่อถือ จึงทำให้เกิดศาสนาหลายรูปแบบขึ้น เพื่อสะดวกในการศึกษา จำเป็นจะต้องมีการแบ่งศาสนาออกเป็นประเภทต่างๆ ตามลักษณะและสภาพการณ์จริงในปัจจุบันของศาสนาเหล่านั้น ดังนี้

1.6.1 แบ่งตามลักษณะของศาสนา ออกเป็น 4 ประเภท

- 1) เอกเทวนิยม (Monotheism) เชื่อในพระเจ้าองค์เดียว เช่น ศาสนายิว ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม เป็นต้น
- 2) พหุเทวนิยม (Polytheism) เชื่อในพระเจ้าหลายองค์ เช่น ศาสนาฮินดู และศาสนากรีกโบราณ เป็นต้น
- 3) สัพพัตถนิยม (Pantheism) เชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าสถิตอยู่ในทุกคน ทุกแห่ง เช่น ศาสนาฮินดู (บางลัทธิ) ถือว่าพระพรหมสถิตอยู่ทุกหนทุกแห่ง
- 4) อเทวนิยม (Atheism) ไม่เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้าง ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาเชน

ทั้ง 4 ประเภทนี้ อาจย่อลงเป็น 2 คือ

- เทวนิยม (Theism) คือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนายิว หรือยูดาห์ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น เชื่อในพระเจ้าสร้างโลก
- อเทวนิยม (Atheism) คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาเชน ปฏิเสธพระเจ้าสร้างโลก

1.6.2 แบ่งตามสภาพการณ์จริงในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) **ศาสนาที่ตายแล้ว (Dead Religions)** หมายถึง ศาสนาที่เคยมีผู้นับถือในอดีตกาล แต่ปัจจุบันไม่มีผู้นับถือแล้ว คงเหลือแต่ชื่อในประวัติศาสตร์เท่านั้นมีอยู่ 12 ศาสนา ได้แก่

1. ในทวีปแอฟริกา 1 ศาสนา คือ ศาสนาของอียิปต์โบราณ
2. ในทวีปอเมริกา มี 2 ศาสนา คือ
 - 2.1 ศาสนาของเปรูโบราณ
 - 2.2 ศาสนาของเม็กซิกันโบราณ
3. ในทวีปเอเชีย มี 5 ศาสนา คือ
 - 3.1 ศาสนามิทรา (Mithraism) ได้แก่ ศาสนาที่นับถือพระอาทิตย์ของพวกเปอร์เซีย
 - 3.2 ศาสนามณีกี (Manichaeism) มีผู้นับถือระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 3-5 ตั้งชื่อศาสนาตามชื่อผู้ตั้งศาสนานี้ เรียกทั่วไปว่า มณี ศาสนานี้ถือว่าพระเจ้ากับซาตาน หรือพญามาร เป็นของคู่กันชั่วนิรันดร์
 - 3.3 ศาสนาของชนเผ่าบาบิโลเนีย
 - 3.4 ศาสนาของชนเผ่าฟินิเซีย
 - 3.5 ศาสนาของพวกฮิตไตต์ (Hittites) ชนพวกนี้เป็นชนชาติโบราณที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเอเชียไมเนอร์
4. ในทวีปยุโรป มี 4 ศาสนา คือ
 - 4.1 ศาสนาของพวกกรีกโบราณ
 - 4.2 ศาสนาของพวกโรมันโบราณ
 - 4.3 ศาสนาของพวกติวตันยุคแรก
 - 4.4 ศาสนาของพวกที่อยู่ ณ แหลมสแกนดิเนเวีย (สวีเดน นอร์เวย์ และเดนมาร์ก)

2) **ศาสนาที่ยังมีชีวิตอยู่ (Living Religion)** หมายถึง ศาสนาที่ยังมีผู้นับถืออยู่ในปัจจุบันมี 12 ศาสนา ดังนี้

1. ศาสนาที่เกิดในเอเชียตะวันออก
 - ก. ศาสนาเต๋า

- 1.2 ศาสนาขงจื้อ
- 1.3 ศาสนาชินโต
- 2. ศาสนาที่เกิดขึ้นในเอเชียใต้
 - 2.1 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
 - 2.2 ศาสนาเชน
 - 2.3 ศาสนาพุทธ
 - 2.4 ศาสนาซิกข์
- 3. ศาสนาที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันตก
 - 3.1 ศาสนาโซโรอัสเตอร์
 - 3.2 ศาสนายูดาห์ หรือยิว
 - 3.3 ศาสนาคริสต์
 - 3.4 ศาสนาอิสลาม
 - 3.5 ศาสนาบาไฮ

1.6.3 แบ่งตามลำดับแห่งวิวัฒนาการของศาสนา แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1) ศาสนาธรรมชาติ (Natural Religion) คือศาสนาที่นับถือธรรมชาติ มีความรู้สึกสำนึกว่าในธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ เป็นต้น มีวิญญาณสิงอยู่จึงแสดงความเคารพนับถือโดยการเซ่นสรวง สังเวย เป็นต้น

การที่มนุษย์ ได้เห็นปรากฏการณ์ต่างๆ ทางธรรมชาติได้เอาความรู้สึกสามัญมนุษย์เข้าจับจนทำให้เกิดความเชื่อว่าทุกอย่างต้องมีผู้สร้าง ในธรรมชาตินั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันอยู่เหนือธรรมชาติคอยควบคุมอยู่ ซึ่งเป็นการแสดงออกของศาสนาดั้งเดิม และเป็นขั้นแรกที่มนุษย์แสดงออกซึ่งความสำนึกเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

2) ศาสนาองค์กร (Organized Religion) ศาสนาประเภทนี้เป็นศาสนาที่มีวิวัฒนาการมาโดยลำดับเป็นศาสนาที่มีการจัดรูปแบบ มีการควบคุมให้เป็นระบบ จนถึงกับก่อตั้งในรูปแบบสถาบันขึ้น บางครั้งเรียกว่า ศาสนาทางสังคม (Associative Religion) อันมีการจัดระบบความเชื่อสนองสังคม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมแก่สภาวะสังคมแต่ละสังคมเป็นหลัก โดยก่อรูปเป็นสถาบันทางศาสนาขึ้นอันเป็นเหตุทำให้ศาสนาประเภทนี้มีระบบยิ่งขึ้น และมีความมั่นคงถาวรในสังคมสืบมา มีระบบและรูปแบบของตนเอง เช่น ศาสนายิว ศาสนาคริสต์ ศาสนา

อิสลาม ศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธ เป็นต้น

1.6.4 แบ่งตามประเภทของผู้นับถือศาสนา แบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

1) **ศาสนาเผ่า (Tribal Religion)** คือ ศาสนาของคนในเผ่าใดเผ่าหนึ่ง เป็นความเชื่อของกลุ่มชนในเผ่า เช่น ศาสนาของคนโบราณเผ่าต่างๆ ซึ่งได้พัฒนาการขึ้นเป็นศาสนชาติ เช่น ศาสนาฮินดู ศาสนาเซน ศาสนายูดา ศาสนาซินโต และศาสนาขงจื๊อ ก็จัดอยู่ในศาสนาประเภทนี้ เพราะมีการนับถือเฉพาะในชาติใดชาติหนึ่ง หรือเผ่าใดเผ่าหนึ่ง เช่น ศาสนาฮินดูมีนับถือกันเฉพาะในประเทศอินเดีย ศาสนาโซโรอัสเตอร์นับถือเฉพาะชนเผ่าเปอร์เซีย ศาสนายูดาหรือศาสนายิวนับถือกันเฉพาะในหมู่ชาวอิสราเอล ศาสนาซินโตเฉพาะในหมู่ชาวญี่ปุ่น และศาสนาขงจื๊อก็เฉพาะในหมู่ชาวจีน

2) **ศาสนาโลก (World Religion)** คือ ศาสนาที่มีผู้นับถือกระจายอยู่ทั่วโลก ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ซึ่งเรียกอีกอย่างว่าศาสนาสากล

3) **ศาสนานิกาย (Segmental Religion)** คือ ศาสนาที่เกิดจากศาสนาใหญ่ หรือนิกายย่อยของศาสนาสากล ซึ่งเกิดขึ้นจากสาเหตุความกดดันทางสังคม เช่น การเหยียดสีผิว สิทธิทางกฎหมาย ความไม่เท่าเทียมกัน เป็นต้น กลุ่มบุคคลที่เสียเปรียบทางสังคมมีความประสงค์ที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้และอ้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน จึงฟื้นฟูลัทธิศาสนาและระบบทางสังคมให้เป็นของตนเองขึ้นมาใหม่ จะรวบรวมผู้คนที่เห็นด้วยทำการเผยแพร่ศาสนาและวัฒนธรรมของตนในต่างแดน เช่น กลุ่มชาวพุทธในอินโดนีเซีย กลุ่มมุสลิมดำในอเมริกา กลุ่มโซโรอัสเตอร์ในอินเดีย กลุ่มฮินดูในแอฟริกาใต้ เป็นต้น โดยอาศัยศาสนาเป็นพลังชี้นำ

1.7 ความสำคัญของศาสนา

ศาสนานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดๆ ก็ตามก็ล้วนแต่มีลักษณะร่วมสำคัญเช่นเดียวกัน คือ สอนคนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจให้อยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข อีกทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและปลอดภัย ดังนั้นศาสนาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกรูปทุกนาม ไม่ว่ามนุษย์จะเจริญแล้วหรือไม่เจริญก็ตามก็ย่อมมีศาสนาประจำบ้านเมือง ประจำหมู่คณะหรืออย่างน้อยก็ประจำตระกูลหรือครอบครัว ทั้งนี้เพราะความสำคัญของศาสนาดังที่กล่าวแล้ว และยังมีอีกเป็นอเนกประการ

เช่น

- 1) ศาสนาเป็นเครื่องสั่งสอนให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องดีงาม มีประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ
- 2) ศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งศีลธรรมจรรยาและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชอบ อันเป็นเครื่องประกอบให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี เอกลักษณะ มีอารยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามเป็นของตนเอง
- 3) ศาสนาเป็นเครื่องบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่มนุษย์ไม่ว่าทางด้านร่างกายและจิตใจ
- 4) ศาสนาเปรียบเสมือนดวงประทีปโคมไฟ ที่ส่องโลกให้สว่างไสว แก่ทางดำเนินชีวิตของมนุษย์ผู้อาศัยอยู่ในโลก
- 5) ศาสนาช่วยให้มนุษย์ได้ประสบความสุขสงบและสันติสุขขั้นสูง จนกระทั่งบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ หมดยุทธภัยโดยสิ้นเชิงได้
- 6) ศาสนาช่วยทำให้ชีวิตครอบครัวอบอุ่น เป็นแหล่งผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าให้แก่สังคม
- 7) ศาสนาเป็นพลังใจให้มนุษย์สามารถเผชิญชีวิตด้วยความกล้าหาญไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรมทำให้มีความสุขและผาสุกในชีวิต
- 8) ศาสนาเป็นช่วยยกระดับจิตใจ ทำคนให้เป็นมนุษย์ให้เป็นผู้ควรแก่การเคารพนับถือ อีกทั้งช่วยสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้กับคนในสังคมอีกด้วย
- 9) ศาสนาช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยจัดช่องว่างทางสังคม สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันให้เกิดขึ้น เป็นรากฐานแห่งความสามัคคี และการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาชุมชนและสร้างความสงบสุขความมั่นคงให้แก่ชุมชน
- 10) ศาสนาเป็นมรดกล้ำค่าแห่งมนุษยชาติ เป็นความหวังและวิถีทางสุดท้ายแห่งความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ

1.8 คุณค่าทางศาสนา

ศาสนามีคุณค่านานัปการ คุณค่าของศาสนาที่มีต่อมนุษย์เป็นคุณค่าทางจิตใจ อันถือว่าสูงกว่าคุณค่าทางวัตถุ คุณค่าของศาสนาที่พอประมวลได้ เช่น

- 1) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ คือ เป็นที่พึ่งทางใจ ทำให้มนุษย์ไม่รู้สึกอ้างว้างว่าเหงาจนเกินไป
- 2) เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีของหมู่คณะ รวมไปถึงความสามัคคีในหมู่มวลมนุษยชาติ
- 3) เป็นบ่อเกิดแห่งการศึกษาทั้งในด้านพุทธิศึกษา จริยธรรม และศีลธรรมจรรยา
- 4) เป็นบ่อเกิดแห่งจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรม
- 5) เป็นบ่อเกิดแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามทั้งหลาย
- 6) เป็นเครื่องดับความเร่าร้อนทางใจ ทำให้ใจสงบเย็น
- 7) เป็นดวงประทีปส่องโลกที่มีมืดมิด
- 8) เป็นสิ่งที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์ เพราะสัตว์ไม่มีศาสนา

1.9 ประโยชน์ของศาสนา

เมื่อมนุษย์ได้นำหลักศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเอนกอนันต์ ต่อบุคคลผู้นั้นอย่างแน่นอน ซึ่งพอที่จะประมวลให้เห็นถึงประโยชน์ของศาสนาโดยภาพรวม ดังนี้

- 1) ศาสนา ช่วยทำให้คนมีจิตใจสูงและประเสริฐกว่าสัตว์
- 2) ศาสนาช่วยทำให้คนมีวินัยในตัวเองสูง ไม่ดีใจจนเกินเหตุเมื่อประสบกับอารมณ์ดี และไม่เสียใจจนเสียคนเมื่อเผชิญกับเหตุร้าย
- 3) ศาสนาช่วยทำให้คนในสังคมอยู่กันได้อย่างสงบสุข
- 4) ศาสนาช่วยส่งเสริมและสร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่าทางด้านศิลปะ และวัฒนธรรมแก่สังคม
- 5) ศาสนาสอนให้คนเป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลสตัณหา โดยใช้สติปัญญาเป็นเครื่องชี้นำทางที่ถูกต้อง
- 6) ศาสนาช่วยประสานรอยร้าวในสังคมมนุษย์ ทำให้สังคมมีเอกภาพในการทำ การพูด และการคิด
- 7) ศาสนาทำให้มนุษย์ปกครองตนเองได้ในที่ทุกสถานและทุกเวลา

- 8) ศาสนาสอนให้มนุษย์มีจิตใจสะอาด ไม่กล้าทำความชั่วทั้งในที่ลับและที่แจ้ง
- 9) ศาสนาทำให้มนุษย์ประพฤติตาม พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน และช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จสูงสุดของชีวิต
- 10) ศาสนาช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยให้มีหลักในการดำเนินชีวิต ให้ชีวิตมีความหมายและความหวัง และช่วยให้เกิดเสถียรภาพและความสงบสุขในสังคม

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 1 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 2 ต่อไป

บทที่ 2

ศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม

เนื้อหาบทที่ 2

ศาสนาพื้นฐาณดั้งเดิม

2.1 คุณลักษณะของศาสนาพื้นฐาณดั้งเดิม

- 2.1.1 การมีความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจที่ไร้ตัวตนแต่มีมีทิทานุภาพ (Impersonal power)
- 2.1.2 การมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณหรือผี (Animism)
- 2.1.3 การมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ (Magic)
- 2.1.4 การมีความเชื่อในเรื่องการทำนายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต (Divination)
- 2.1.5 การมีความเชื่อในเรื่องข้อห้ามหรือที่เรียกว่า ตาบู (Taboo)
- 2.1.6 การมีความเชื่อในเรื่องรูปลักษณะหรือโตเต็ม (Totem)
- 2.1.7 การมีความเชื่อในเรื่องการบวงสรวงและสังเวยต่างๆ (Sacrifice)
- 2.1.8 การมีความเชื่อในพิธีกรรม (Rites of Passage)
- 2.1.9 การมีความเชื่อในเรื่องการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ (Ancestor Worship)

2.2 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์ที่นับถือศาสนาพื้นฐาณดั้งเดิม

- 2.2.1 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์นีแอนเดอร์ธัล (Neanderthal)
- 2.2.2 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์โครมันยอง (Cro-Magnon)
- 2.2.3 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์ยุคหินใหม่
- 2.2.4 ศาสนาและความเชื่อของพวกอเมริกันอินเดียน
- 2.2.5 ศาสนาและความเชื่อของชาวพื้นเมืองแอฟริกัน

แนวคิด

1. นักปราชญ์ศาสนาส่วนมาก นิยมจัดให้ศาสนาและความเชื่อทั้งหลายในยุคก่อนประวัติศาสตร์อยู่ในกลุ่มของศาสนาดั้งเดิม ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังคงมีหลงเหลืออยู่บ้างในชนเผ่าที่ล้าหลังทางวัฒนธรรม

2. ความเชื่อของชนพื้นเมืองต่างๆ ไปมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะแกนหลักแห่งความเชื่อโดยทั่วๆ ไปยังคงมีลักษณะที่ร่วมกัน อันได้แก่ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์นี้แอนเดออัล ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์โครมันยอง ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์ยุคหินใหม่ ศาสนาและความเชื่อของพวกอเมริกันอินเดียน ศาสนาและความเชื่อของชาวพื้นเมืองแอฟริกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจถึงคุณลักษณะพื้นฐานต่างๆ ของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมได้อย่างถูกต้อง

2. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจถึงศาสนาและความเชื่อต่างๆ ของมนุษย์ที่นับถือศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 2

ศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม

2.1 คุณลักษณะของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม

นักปราชญ์ศาสนาส่วนมาก นิยมจัดให้ศาสนาและความเชื่อทั้งหลายในยุคก่อนประวัติศาสตร์ อยู่ในกลุ่มของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม ซึ่งหมายถึง ศาสนาที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาทางความคิด ยังหลงยึดติดในเรื่องของไสยศาสตร์และโชคลาง ปัจจุบันศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมนี้อย่างคงหลงเหลืออยู่บ้างในชนเผ่าที่ล้าหลังทางวัฒนธรรม เช่น ศาสนาของพวกอเมริกันอินเดียน ศาสนาของชาวพื้นเมืองในออสเตรเลีย และศาสนาของชาวพื้นเมืองแอฟริกัน เป็นต้น ศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมนี้อาจมีสิ่งที่น่าสนใจดังนี้

2.1.1 การมีความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจที่ไร้ตัวตนแต่มีอิทธิพล (Impersonal power)

พลังอำนาจที่ชาวเกาะเมลานีเซียนเรียกว่า “มานา” เป็นความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมที่นักศาสนาสากลสันนิษฐานว่า น่าจะเกิดขึ้นก่อนความเชื่อในเรื่องผี (Anima) ความเชื่อชนิดนี้เป็นความศรัทธาในอำนาจที่ไม่มีตัวตน เป็นบุคคล (impersonal) เป็นความเชื่อของมนุษย์ในระยะแรกๆ ที่มีต่ออำนาจของธรรมชาติ แล้วจึงพัฒนามาเป็นความเชื่อในเรื่องผี มนุษย์ที่เชื่อแบบนี้จะแสดงออกด้วยการทำความเข้าใจในกฎเกณฑ์ธรรมชาติ แล้วจะทำให้ถูกเคล็ดเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง หรืออาจเลี่ยงการกระทำบางชนิดที่จะทำให้เกิดโทษ จึงกลายเป็นข้อห้ามต่างๆ (Taboo) ที่ปฏิบัติกันสืบมา จนดูเหมือนว่าเป็นการกระทำที่มாயาไร้เหตุผล เพราะผู้ปฏิบัติตามส่วนมากไม่ต้องการคำอธิบายในการกระทำนั้นๆ เพียงแต่รู้ว่าต้องไม่ทำสิ่งนั้นๆ เพราะเป็นข้อห้าม และถ้าทำไปเมื่อใดจะทำให้เกิดโทษอย่างรุนแรงแก่ตน และบางครั้งอาจถึงแก่เสียชีวิตได้ อำนาจอันทรงพลังนี้จึงต่างจากผี เพราะผีอาจให้คุณหรือโทษแก่เราได้ ขึ้นอยู่กับเราเห็นใจหรือไม่ และการเอาอกเอาใจเป็นพิเศษ แต่อำนาจของมานา มนุษย์สามารถหลีกเลี่ยงได้ขึ้นอยู่กับว่าเราทำถูกต้องตามกฎหมายหรือข้อห้ามหรือไม่

อำนาจอันทรงพลังนี้อาจมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาษาของแต่ละท้องถิ่น แจ็ค ไฟน์กัน¹ ได้อธิบายว่า อำนาจอันทรงพลังนี้ในอเมริกามีชื่อเรียกหลายอย่าง ทั้งนี้เพราะในอเมริกามีชนเผ่าอินเดียนแดงหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มแม้ว่าจะเป็นอินเดียนแดงเหมือนกัน มีความเชื่อในพลังอำนาจของธรรมชาติเหมือนกัน แต่เรียกชื่อในสิ่งเดียวกันนี้แตกต่างกันออกไป เช่น เผ่าอัลกอนควินส์ (Algonquins) เรียก “มานิตู” (Manitou) เผ่าอีโรควัวส์ (Iroquois) เรียก “โอเรนดา” (Orenda) เผ่าซุซ (Sioux) เรียก “วากันดา” (Wakanda)

2.1.2 การมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณหรือผี (Animism)

มนุษย์ในยุคดั้งเดิมมักมีความเชื่อที่ว่า โลกที่เราอยู่นี้มีพลังวิญญาณที่สามารถติดต่อกับมนุษย์ได้ วิญญาณเหล่านี้มีอยู่ในทุกๆ สิ่ง เช่น สัตว์ พืช ก้อนหิน ก้อนดิน ลำธาร แม่น้ำ ภูเขา สายลม ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ สามารถให้คุณหรือโทษแก่ผู้ที่กระทำไม่ถูกต้อง วิญญาณนี้มีลักษณะเป็นตัวตน นักการศาสนาเรียกว่า “อนิมา” (Anima) ซึ่งมาจากภาษาละติน แปลว่า “ลมหายใจแห่งชีวิต”

ความเชื่อแบบอนิมาหรือผี ทำให้คนสมัยนั้นนิยมการเซ่นไหว้ หรือกระทำพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้ผีหรือวิญญาณเกิดความพอใจจะได้รับประทานสิ่งที่ตนปรารถนา ความเชื่อในเรื่องนี้ไม่ได้มีความหมายเฉพาะผีเปรต ผีตानी ผีตะเคียน ผีป่า ผีบ้าน หรือผีบรรพบุรุษเท่านั้น แต่รวมไปถึงเทวดา นางฟ้า เจ้าป่า เจ้าเขา และสิ่งต่างๆ ที่เป็นวิญญาณมีอำนาจบันดาลให้เกิดเป็นสรรพสิ่ง ในสมัยก่อนเมื่อเวลาเข้าป่าล่าสัตว์คนสมัยนั้นจะทำพิธีบวงสรวงหรือเซ่นไหว้เพื่อขออนุญาตล่าสัตว์พร้อมกับขอพรให้ล่าสัตว์ได้มากๆ และถ้าตัดต้นไม้ก็ต้องทำพิธีกรรมขออนุญาตตัดต้นไม้เท่าที่จำเป็น พร้อมทั้งให้สัญญาว่าจะใช้ประโยชน์จากไม้เหล่านี้ให้มากที่สุด แม้แต่ก้อนดิน ก้อนหิน ภูเขาและลำธาร คนสมัยก่อนจะให้ความเคารพยำเกรงกันมาก ซึ่งเราจะสังเกตได้ว่า พวกที่นับถือผีหรือวิญญาณต่างๆ มักเป็นพวกที่พยายามเข้าใจชีวิต และมีความนับถือบูชาในธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง แม้แต่ศาสนาโดยทั่วๆ ไปที่มีพัฒนาการสูงกว่าศาสนาดั้งเดิมก็ให้ความเคารพนับถือในธรรมชาติด้วยเช่นกัน เช่น ชาวฮินดูยกย่องแม่น้ำคงคาว่าเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ จึงเกิดความนิยมที่จะทิ้งซากศพหรือแม้แต่อาบน้ำล้างหน้าในแม่น้ำสายนี้ ชาวอิสลามให้ความเคารพก้อนหินสีดำ ซึ่งเรียกว่า หินกาบะ ตั้งใจเดินทางไกลข้ามน้ำข้ามทะเลแสวงบุญ เพื่อจะได้จุ่มพิตหินสีดำศักดิ์สิทธิ์นี้ ชาวคริสต์นิยมนำต้นไม้ประดับที่บ้านในวันคริสต์มาส ทั้งๆ ที่ต้นไม้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเกิดของพระเยซู และชาวพุทธก็ให้ความ

¹ Jack Finegan. The Archeology of World Religions, 1952 หน้า 11.

นับถือในธรรมชาติเช่นกัน ในพระวินัยได้มีข้อห้ามภิกษุสงฆ์ตัดต้นไม้ทุกชนิด โดยเฉพาะต้นไม้ใหญ่ถึงกับปรับอาบัติภิกษุสงฆ์นั้นๆ ศาสดาของศาสนาส่วนมากให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป ความนับถือธรรมชาติในแง่ของการเห็นความสำคัญและคุณค่าได้ถูกเปลี่ยนไปโดยศาสนิกชนรุ่นหลัง ทำให้เกิดเป็นความหลง ความมกมาย ปะปนกับความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณ ทำให้ศาสนาเหล่านี้มีลักษณะทางความคิดของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมแฝงอยู่ด้วยเช่นกัน

2.1.3 การมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ (Magic)

ไสยศาสตร์จัดเป็นความเชื่อเก่าแก่ของมนุษยชาตินับตั้งแต่เริ่มมีศาสนา เป็นสิ่งที่คู่กันมากับอารมณอันปราศจากเหตุผลของมนุษย์ ซึ่งเป็นความรู้สึกล้วนๆ ตามธรรมชาติของสัตว์โลก และเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะบังคับบางสิ่งบางอย่างให้เป็นไปตามเป้าหมายของตน โดยอาศัยอำนาจอันลึกลับเหนือธรรมชาตินั้น

ท่านพุทธทาสภิกขุ¹ ได้กล่าวถึงไสยศาสตร์ว่า ไสยศาสตร์เป็นวิธีการพันทุกซ์ของมนุษย์ในระดับหนึ่ง เมื่อครั้งยังขาดปัญญาในการเข้าใจความจริงของโลกและชีวิต ไสยศาสตร์มาจากคำว่า “ไสยะ” แปลว่า “นอนหลับ” ซึ่งตรงข้ามกับ “พุทธะ” แปลว่า “ตื่นอยู่” ไสยศาสตร์จึงมีรากฐานอยู่บนความไม่รู้ด้วยปัญญาโดยอาศัยความเชื่อเป็นพื้นฐาน จึงเหมือนกับเป็นความรู้ของคนหลับ กล่าวคือ หลับด้วยโมหะและหลับด้วยอวิชชา บุคคลใดที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือมีสัมพันธกับศาสตร์ชนิดนี้ จะทำให้หลงติดในวัตรอุจรรณ กระทำทุกอย่างสนองอารมณ์ความต้องการของตน จึงไม่ใช่ทางหลุดพ้นกิเลสและตัณหา สำหรับพุทธศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ทำให้บุคคลถอนตนออกมาจากความยึดติดในสิ่งทั้งปวง โดยใช้ปัญญาคิดพิจารณาหาเหตุผลในการปฏิบัติทุกขั้นตอนจนบรรลุถึงซึ่งนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ทำให้บุคคลเป็นอิสระจากสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลก บุคคลที่สามารถบรรลุได้จนถึงขั้นนี้จึงได้ชื่อว่า “พุทธะ” หมายถึง ผู้ตื่นจากกิเลส ตัณหาและอวิชชา มีปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายว่า ไม่มีสิ่งใดน่าเอา ไม่มีสิ่งใดน่าเป็นบุคคลผู้เป็นพุทธะ จึงเป็นผู้ที่พ้นจากกระแสโลก หมดยลื่นซึ่งความทุกข์อย่างแท้จริง ซึ่งไสยศาสตร์นั้นมี 2 แบบ คือ “ไสยดำ” หรือ “ไสยศาสตร์” เป็นไสยศาสตร์ฝ่ายดำที่ให้โทษแก่มนุษย์ ทำให้เกิดความเสียหาย ความเดือดเนื้อร้อนใจกับมนุษย์ ส่วนแบบ “ไสยขาว” หรือ “ไสยศาสตร์ขาว” เป็นฝ่ายดีหรือฝ่ายที่ทำคุณให้กับมนุษย์อีกด้วยเช่นกัน

¹ พุทธทาสภิกขุ. พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์, 2526 หน้า 7-10.

อาจารย์กิริติ บุญเจือ¹ ได้จำแนกชนิดของไสยศาสตร์ เป็น 5 ชนิดดังนี้ คือ

1. ไสยศาสตร์แบบตัวแทนผู้กมัต (Representative magic)

ไสยศาสตร์ชนิดนี้เป็นไสยศาสตร์ที่ผู้มีพลังจิต หรือมีคาถาอาคมกระทำต่อวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งที่ถือเอาเป็นตัวแทนของบุคคลที่ตนต้องการกระทำ เช่น การปั้นชายหญิงให้กอดกัน แล้วทำพิธีตามลัทธิก็จะเกิดผลสะท้อนไปถึงชายหญิงที่ต้องการให้มีความปรารถนาซึ่งกันและกัน การทำเสน่ห์หยาแฝด การฝังรูปฝังรอยนี้ ผู้ใดนกระทำจะมีลักษณะหงุดหงิดง่าย ใบหน้าหมองคล้ำ ขอบตาเขียว วิธีแก้ไขยากมาก นอกจากครูอาจารย์ที่เจริญศีลบริสุทธิ์ และทรงพุทธานุภาพชั้นสูง จึงจะทำได้ นอกจากนี้ยังมีวิธีการใช้เข็มทิ่มแทงตุ๊กตา ซึ่งเป็นตัวแทนของศัตรู เพื่อทำให้เกิดความเจ็บปวดทรมานจนกระทั่งตาย พิธีกรรมชนิดนี้นิยมกันมากในแอฟริกา และในบางกลุ่มของชนชาวเขาในประเทศไทย การทำไสยศาสตร์แบบตัวแทนผู้กมัตนี้เริ่มมาตั้งแต่สมัยของมนุษย์โครมันยอง พวกเขานิยมเขียนภาพสัตว์บนผนังถ้ำ แล้วใช้อาวุธกระหน่ำแทงไปที่รูปภาพเหล่านั้น หรือบางภาพอาจเขียนภาพสัตว์ที่กำลังถูกล่าหรือถูกแทงจนบาดเจ็บ เพื่อเป็นการตัดไม้ข่มนามก่อนออกล่าสัตว์ ซึ่งจะทำให้จับสัตว์ได้ง่ายมากขึ้น

2. ไสยศาสตร์แบบขึ้นส่วนผู้กมัต (Part for all magic)

ไสยศาสตร์ชนิดนี้เกิดจากการนำเอาชิ้นส่วนของร่างกายบางส่วนมากระทำตามพิธีกรรมเพื่อให้เป็นไปตามความปรารถนาของตนที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ จึงอาจเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตนเองก็ได้ หรือเพื่อเป็นโทษแก่ผู้อื่นก็ได้เช่นกัน เช่น การใช้ชีโคสของตนมาทำตามพิธีกรรมแล้วใส่ในน้ำหรืออาหารให้ชายหรือหญิงที่ตนหลงรักได้กินเข้าไป จะทำให้เกิดความลุ่มหลงอย่างขาดสติสัมปชัญญะเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมอื่นๆ อีก ได้แก่ การใช้ชิ้นส่วนต่างๆ ของฝ่ายตรงข้าม เช่น ผม เล็บ ขน หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายมากระทำพิธีเสกเป่าด้วยคาถาอาคมเพื่อให้คนๆ นั้นได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

3. การเข้าทรง (Being Medium)

ไสยศาสตร์ชนิดนี้เกิดจากการยินยอมให้วิญญาณใดวิญญาณหนึ่ง ล่องลอยมาสิงอยู่ในตัว และกระทำการต่างๆ โดยอาศัยร่างทรงเป็นสื่อ

4. การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง (Fetichism)

ไสยศาสตร์ชนิดนี้เกิดจากใช้วัตถุอย่างใดก็ได้เป็นสื่อชักนำพลังอำนาจที่เหนือธรรมชาติ

¹ กิริติ บุญเจือ. ศาสนศาสตร์เบื้องต้น, 2532 หน้า 17.

เข้ามาสิงสถิตอยู่ในวัตถุนั้นๆ โดยใช้คำพูดหรือภาษาบางอย่างที่ถูกเคล็ด ซึ่งเรียกว่า “คาถาอาคม” ทำให้วัตถุชิ้นนั้นมีฤทธิ์ อำนาจพิเศษสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เป็นเจ้าของได้ ในการทำเครื่องรางของขลังนี้อาจใช้วัสดุได้หลายชนิด เช่น ไม้ โลหะ หิน กระดุกสัตว์ ชนบก ชนสัตว์บางชนิด (เช่น ชนเม่น และชนหางช้าง เป็นต้น) หรือในบางครั้งอาจจะใช้พวกอาวุธต่างๆ มาลงอาคมก็ได้ เพื่อให้หาอาวุธนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น มีฤทธาานุภาพในการประกอบกิจกรรมตามที่ตนต้องการ

5. ชามาน (Shamanism)

ไสยศาสตร์ชนิดนี้เกิดจากการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผิดกฏตนเองจนมีฤทธิ์อำนาจ สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนใช้ฤทธิ์อำนาจนั้นกระทำการต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมาย

นอกจากนี้ ชามาน อาจหมายถึงบุคคลที่มีฤทธิ์โดยธรรมชาติ จนสามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้ เช่น รักษาโรคได้ ห้ามฝนไม่ให้ตก และมีความสามารถในการมองเห็นเหตุการณ์ล่วงหน้า เป็นต้น ตัวอย่างในกรณีการรักษาโรคได้ เช่น ความเชื่อที่ว่า ลูกคนสุดท้ายต้องมีฤทธิ์รักษาโรคต่อที่ตาได้โดยการทำพิธีตัดเม็ดข้าวสารบนทะนันทาเดียว แล้วความเชื่อที่ว่าคนที่เกิดมาโดยเอาเท้าออกก่อน มีอำนาจสามารถใช้เท้าเขี่ยช้างนอกลำคอทำให้ก้างหรือกระดูกที่ติดคอหลุดได้

2.1.4 การมีความเชื่อในเรื่องการทำนายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต (Divination)

การทำนายเหตุการณ์ในอนาคตเป็นความสามารถอย่างหนึ่งของพ่อมดหรือเจ้าคาถาอาคมในยุคดึกดำบรรพ์ เราอาจกล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญของบุคคลเหล่านี้ที่จะต้องกระทำควบคู่ไปกับการรักษาโรค และป้องกันภัยพิบัติให้กับกลุ่มชนของตน ในการทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้านี้อาจกระทำได้หลายอย่างคือ

1) การนั่งทางในเพื่อติดต่อกับวิญญาณหรืออำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติเป็นผู้บอกความเป็นไปในอนาคต

2) การนั่งทางในโดยใช้อำนาจพิเศษที่มีอยู่ในตนเองเห็นความเป็นไปในอนาคต

3) โดยการเสี่ยงทาย เช่น การเสี่ยงทายของคนจีนโบราณ เมื่อต้องการล่วงรู้อนาคต ด้วยการนำเอากระดูกเต่ามาเผาให้ร้อนจนแตกแล้วทำนายเหตุการณ์ โดยอ่านจากรอยแตกของกระดูกเต่า

ในประเทศกรีกยุคโบราณ คนในสมัยนั้นนิยมไปหานักบวชในวิหารเดลฟี (Delphi) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวิหารศักดิ์สิทธิ์ของเทพอพอลโล นักบวชผู้หญิงจะเป็นคนติดต่อกับเทพเจ้า โดยนั่งบนเก้าอี้สามขา แล้วสอดไอดินของวิหารเข้าไป จากนั้นจะพูดออกมาเป็นภาษาที่นักบวชชายจะเป็นผู้ตีความหมายและทำหน้าที่รับข่าวสารจากเทพเจ้ามาบอกคนอื่น ๆ ส่วนมากแล้วข่าวสารเหล่านั้นเป็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2.1.5 การมีความเชื่อในเรื่องข้อห้ามหรือที่เรียกว่า ตาบู (Taboo)

วิถีชีวิตของมนุษย์ในยุคดั้งเดิมมีข้อห้ามต่างๆ มากมาย ข้อห้ามเหล่านี้เป็นกฎเกณฑ์ที่ระบุวิธีการหลีกเลี่ยงการกระทำบางอย่างที่อาจทำให้เกิดโทษ ชาวหมู่เกาะโพลินีเซียนเรียกข้อห้ามเหล่านี้ว่า “ตาบู” โดยทั่วๆ ไปแล้วข้อห้ามเหล่านี้จะเกี่ยวกับบุคลิพิเศษของคนในสมัยนั้น ได้แก่ กษัตริย์ หัวหน้าเผ่า นักรบ พระ คนทรง และหมอผี เป็นต้น

ข้อห้ามเหล่านี้ได้แก่ ข้อห้ามที่เกี่ยวกับการจับหรือแตะต้องของต่างๆ ที่ผู้มีอำนาจสูงใช้โดยขาดความเคารพยำเกรง หรือแตะต้องโดยไม่ขออนุญาต ซึ่งข้อห้ามเหล่านี้ในเมืองไทยก็ได้เคยปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาล แม้แต่ในประเทศญี่ปุ่นสมัยก่อนก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน และรวมไปถึงข้อห้ามที่ไม่อนุญาตให้สามัญชนมองพระพักตร์ขององค์จักรพรรดิ ถึงแม้ว่าพระองค์จะเสด็จประพาสปาลาสัตว์ ผู้ที่พบเห็นจะต้องก้มหน้าทุกคน ทั้งนี้เพราะแต่ก่อนมาเชื่อกันว่ากษัตริย์และองค์จักรพรรดิจัดว่าเป็นบุคคลที่มีศักดิ์สูง ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสมมติเทวราชหรืออาจเป็นโอรสของพระอาทิตย์ ห้ามมิให้ผู้ใดล่วงละเมิดในทุกๆ ทาง ผู้ที่ล่วงละเมิดจะต้องได้รับโทษอาจถึงแก่ชีวิตได้

ข้อห้ามของพวกโอโยคุปต์โบราณ ที่ห้ามบุคคลเข้าไปในสถานที่ฝังศพของฟาโรห์ก็จัดอยู่ในประเภททำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น ผู้ละเมิดจะต้องถูกทำลายด้วยอำนาจคำสาปแช่งที่พระได้กระทำพิธีกรรมไว้แล้วก่อนปิดสุสานหรือปิรามิด

นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามที่เกี่ยวกับพวกนักบวชและหมอผีได้แก่ข้อห้ามบางอย่างที่ไม่อนุญาตให้คนทรง นักบวช หรือหมอผี กินพืชหรือสัตว์บางชนิด เพราะอาจทำให้อาคมเสื่อมหรืออาจเป็นโทษแก่บุคคลนั้นๆ ได้ ในบางกลุ่มหรือบางเผ่าพันธุ์ ได้มีข้อห้ามนักบวชหญิงที่เป็นพรหมจรรย์แตะต้องชายใดแม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม อาจมีผลทำให้เธอหรือผู้แตะต้องนั้นถูกลงโทษโดยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่คนในกลุ่มนั้นนับถือ

นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามอื่นๆ ที่ใช้บังคับพฤติกรรมคนทั่วๆ ไป ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

ให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม ซึ่งมีดังต่อไปนี้คือ

- ห้ามเหยียบหัวเรือเพราะเชื่อว่ามีแม่ย่านางหรือนางเรือซึ่งอาจให้โทษทำให้เรือคว่ำได้
- ห้ามหญิงมีประจำเดือนประกอบพิธีกรรมสำคัญของกลุ่ม ในบางแห่งถึงขนาดจับแยกให้อยู่ต่างหาก จากครอบครัวในขณะที่มีประจำเดือน
- ห้ามกินพืชบางชนิด เช่น น้ำเต้า สำหรับพวกที่มีเครื่องรางของขลังบางคน ครูบา-อาจารย์ผู้เป็นเจ้าของวิชาจะสั่งห้ามกินน้ำเต้าหรือพืชผักบางชนิด เพราะอาจจะทำให้ของขลังและอาคมเสื่อม
- ห้ามใช้มีดเขี่ยขี้เถ้าในกองไฟ
- ห้ามนั่งบนถ่วงขวาง
- ห้ามรอตราวตากกระโปรงผ้านุ่งและผ้าถุงของผู้หญิงอย่างเด็ดขาด มิฉะนั้นจะทำให้โชคไม่ดี และถ้าใส่เครื่องรางของขลังจะทำให้ของเหล่านั้นหมดความศักดิ์สิทธิ์

2.1.6 การมีความเชื่อในเรื่องรูปสัญลักษณ์หรือโตเต็ม (Totem)

ได้แก่เครื่องหมายประจำกลุ่มที่มีบทบาทพิเศษสำหรับคนในกลุ่มนั้นๆ จนอาจกลายเป็นเครื่องรางได้ ผู้ที่เชื่อในเครื่องหมายเหล่านี้จะนำมาทำเป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูลหรือประจำหมู่ของตน ศรัทธาเช่นนี้เรียกว่า **ลัทธิโตเต็ม (Totemism)** เช่น พวกนับถืองูจะไม่ยอมทำร้ายหรือกินเนื้องู ในทางตรงกันข้ามพวกเขาจะยกย่องและให้ความเคารพอย่างสูงสุด จนถึงขั้นทำเป็นรูปสัญลักษณ์ประจำเผ่าพันธุ์ของตน ในบางกลุ่มอาจจะนับถือสิงหรือนกยูง เช่น คนบางกลุ่มในประเทศอินเดีย

ลัทธิโตเต็มส่วนมากมีอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ ออสเตรเลียและ แอฟริกา ลักษณะของศรัทธา เช่นนี้มีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อทางสังคม (Social Customs) เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในเผ่าพันธุ์ของตน

คำว่า **โตเต็ม** มาจากคำว่า **“โอโตเตมัน” (Ototeman)** ซึ่งเป็นภาษาของพวกอินเดียนแดงเผ่าโอจิบวา (Ojibwa) ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณทะเลสาบเกรท เลค (Great Lake) ของประเทศสหรัฐอเมริกา “โตเต็ม” มีความหมายว่า ความเป็นพี่น้อง ต่อมาคำนี้ได้เข้ามาในประเทศอังกฤษ ปี ค.ศ. 1791 ทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไป หมายถึง ความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่คอยปกป้องคน แต่ละคนโดยวิญญาณเหล่านี้จะปรากฏออกมาในรูปของสัตว์

ความเชื่อในเรื่องโตเต็มมักจะผสมผสานไปกับการใช้เวทมนตร์คาถา พิธีบูชาบรรพบุรุษ และความเชื่อในเรื่องวิญญาณ จึงทำให้เกิดความยากลำบากที่จะแยกความเชื่อแบบโตเต็มออกมาจากความเชื่อแบบอื่นๆ

นักวิชาการทางศาสนวิทยาบางท่าน ได้จำแนกลัทธิโตเต็มเป็น 2 ประเภท คือ

1) **ลัทธิโตเต็มส่วนบุคคล** คือ การแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสัตว์หรือพืชบางชนิด หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งอื่นๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีอำนาจพิเศษที่สามารถปกป้องคุ้มครองบุคคลแต่ละคนที่มีความผูกพันกับสิ่งนั้นๆ เช่น อินเดียนแดง บางคนอาจจะถูกกำหนดให้มีโตเต็มมาตั้งแต่เกิด อันเป็นสัญลักษณ์ประจำตัว หรือลูกอาจได้รับโตเต็มโดยผ่านทางบิดา หรือมารดาก็ได้ มีข้อน่าสังเกตคือบุคคลใดที่มีโตเต็มเฉพาะบุคคลอย่างเดียวกันั้นมักจะชอบอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันจึงทำให้เกิดลัทธิโตเต็มของกลุ่มชนลัทธิโตเต็มส่วนบุคคลนี้มักปรากฏอยู่ในพวกพื้นเมืองเดิมในทวีปออสเตรเลีย

2) **ลัทธิโตเต็มของกลุ่มชน** คือ การแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนกับสัตว์หรือพืชบางชนิด รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องผูกพันกับกลุ่มชนนั้นๆ ถ้ายทอดต่อๆ กันมาจนเป็นมรดกตกทอด บางกลุ่มจะสร้างตราหรือสัญลักษณ์ รวมทั้งกฎข้อห้ามของโตเต็ม สัตว์หรือพืชที่ถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์จะถูกห้ามนำมากิน และห้ามฆ่าสัตว์ประเภทนั้นๆ โตเต็มของกลุ่มชนเป็นมรดกทางบิดาหรือมารดาได้ กลุ่มที่นับถือโตเต็มใดก็จะเชื่อกันว่ากลุ่มชนนั้นสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษซึ่งมีความสัมพันธ์กับสัตว์หรือพืชที่เป็นโตเต็มของกลุ่มชนนั้น

ลัทธิโตเต็มของกลุ่มชนนี้ยังคงมีอยู่ในทวีปแอฟริกา ทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปอเมริกาใต้ และประเทศอินเดีย เป็นต้น

2.1.7 การมีความเชื่อในเรื่องการบวงสรวงและสังเวยต่างๆ (Sacrifice)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “บวงสรวง”¹ หมายถึง การบูชาเทวดาด้วยเครื่องสังเวยและดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น และคำว่า “สังเวย” หมายถึง การบวงสรวงและการเซ่นสรวง เพราะฉะนั้นการบวงสรวงและการสังเวยในที่นี้จึงหมายถึง การบูชาและการอ้อนวอนร้องขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาทิเช่นเทพเจ้าและเทวดา ดลบันดาลให้เกิด

¹ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2543 หน้า 610.

ความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา อันเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของศาสนาดั้งเดิมที่นิยมกระทำกัน ซึ่งแล้วแต่โอกาสหรือเงื่อนไขบางประการที่ทำให้ต้องกระทำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อของคนแต่ละเผ่าพันธุ์ สิ่งที่นิยมนำมาบวงสรวงและสังเวยส่วนมากเป็นพวกสัตว์ เช่น วัว แพะ แกะ ไก่ หมู เป็ด นก และปลา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะถูกปรุงแต่งเป็นอาหารอย่างดี แล้วแต่การจินตนาการของแต่ละบุคคลที่จะทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้พอใจมากที่สุด

นอกจากนี้อาจจะถวายอาหารประเภท ข้าว นม เนย น้ำ ผลไม้ เครื่องประดับ และอาวุธ เป็นต้น ในบางแห่งถ้ามีการทำสงครามกัน ฝ่ายที่แพ้ถูกจับเป็นเชลยอาจจะถูกนำมาสังเวยเทพเจ้าของพวกที่ชนะ การนำมนุษย์มาสังเวยเช่นนี้ มักจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งในยุคดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกที่รักมากที่สุด หรือคนหนุ่มคนสาว นิยมถูกเลือกให้เป็นเครื่องสังเวยบนแท่นพิธี ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าอาจจะทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจและดลบันดาลให้เกิดความสำเร็จ สมความปรารถนา

วิธีการบวงสรวงและสังเวยกระทำได้หลายแบบ ถ้าเป็นพวกของเหลวประเภท น้ำ นม และเหล้า จะใช้วิธีเทลงพื้นดินจนชุ่มและสมมติว่าพลังอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์นี้ได้รับการเช่นไหวแล้ว แต่ถ้าเป็นพวกอาหาร เช่น ข้าว ขนม ผลไม้ และเนื้อสัตว์ อาจจะใช้อธิษฐานในภาชนะไปตั้งวาง ณ ที่ใดที่หนึ่ง บางครั้งอาจจะใช้เนื้อสัตว์หรือพวกเมล็ดพืชต่างๆ มาเผา และสมมติกันว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นได้สูดเอาควันของอาหารนั้นแทนการกินทางปาก เมื่อบวงสรวงและสังเวยจนเรียบร้อยแล้วอาหารที่เหลือจึงจะนำมาแบ่งกินกันในกลุ่มของตนเพื่อแสดงถึงสายใยผูกพันระหว่างสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาตินั้นกับคนไหว้

นอกจากการบวงสรวงและสังเวยแล้ว มีพิธีกรรมที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งซึ่งปรากฏในหลายแห่งของเมืองไทย เรียกว่า “บัตรพลีกรรม” หรือ “บัตรพลี” คำว่า “บัตร” คือ “ใบ” หมายถึง “ใบไม้” เช่น ใบตองที่นำมาเย็บเป็นกระทงใส่อาหาร “พลี” คือการ “เช่นไหว้” รวมความแล้วคำว่า “บัตรพลี” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน¹ ได้ให้ความหมายว่า “เครื่องเช่นสรวงสังเวย” ในที่นี้ได้จำแนกบัตรพลีออกเป็น 4 อย่าง ตามลักษณะที่มีอยู่ทั่วไปในประเทศไทย

1) **บัตรเทวดา** เครื่องเช่นสรวงนิยมทำด้วยกาบกล้วย เป็นรูปกระโจมมีพื้น 3 ชั้น สำหรับใส่เครื่องเช่นถวายเทวดา ในประเทศอียิปต์โบราณปรากฏว่ามีการถวายเครื่องเช่นเทวดาด้วยวัสดุที่มีรูปร่างคล้ายๆ กันนี้ เราจะพบได้จากภาพเขียนในสุสานของฟาโรห์บางองค์

¹ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2543 หน้า 616.

2) **บัตรพระเกตุ** เครื่องเช่นสรวงทำคล้ายบัตรเทวดาแต่มีพื้น 9 ชั้น (ตามกำลังของพระเกตุ) สำหรับใส่เครื่องเช่นสรวงทำคล้ายบัตรเทวดานวเคราะห์ บัตรเหล่านี้พบมากในพิธีโกนจุกและพิธีฉลองอายุ โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธีกรรม

3) **บัตรสามเหลี่ยมหรือบัตรคางหมู** ทำด้วยหยวกกล้วย เป็นรูปสามเหลี่ยมสำหรับใส่เครื่องเช่นถวายพระยายักษ์

4) **บัตรสี่เหลี่ยม** ทำด้วยหยวกกล้วยประดิษฐ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมสำหรับใส่เครื่องเช่นไหว้พระภูมิเจ้าที่

บัตรทั้ง 4 อย่างนี้ ให้เลือกทำอย่างใดก็ได้ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยและจุดมุ่งหมายที่กระทำสำหรับผีอื่นๆ ที่ไม่ใช่เทวดา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีฤทธิ์อำนาจสูง อาจทำเพียงแค่การเช่นไหว้ตามธรรมดา สำหรับภาชนะใส่อาหารใช้ใบตองที่เจียนให้กลมหรืออาจฉีกใบตองจากต้นมาโดยไม่ต้องเจียนเลยก็ได้ แล้วใช้ของกินกองบนนั้น

2.1.8 การมีความเชื่อในพิธีกรรม (Rites of Passage)

การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่จัดวางอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนเราเรียกว่า พิธีกรรม ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่มีลักษณะสากลและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น พิธีการตั้งชื่อ พิธีการล้างบาป พิธีรับศีล พิธีโกนจุก พิธีแต่งงาน พิธีทำศพ และพิธีบวช เป็นต้น

นอกจากนี้อาจจะรวมไปถึงศิลปะแห่งการทำให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัย เช่น การตั้งพิธีกรรมเพื่อการล่าสัตว์ ตัวอย่างที่พบได้มากในประเทศไทยคือการตั้งพิธีกรรมบวงสรวงเทวดาเพื่อล่าปลาบึกในแม่น้ำโขง การทำพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งที่พบเป็นประจำทุกปี คือ การทำพิธีแรกนาขวัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม และพิธีกรรมอีกชนิดหนึ่งที่เราพบมากในแถบภาคอีสานยามหน้าแล้ง คือ พิธีเซ็งบ้องไฟเพื่อขอฝน

พิธีกรรมเป็นการแสดงออกของจิตสำนึกที่มีความเชื่อและศรัทธาในพลังอำนาจอันลึกลับที่อยู่เหนือธรรมชาติ ในบางครั้งพิธีกรรมอาจมีจุดมุ่งหมายถึงการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์เพื่อเรียกความโชคดีเข้ามาสู่ตน เช่น การรดน้ำมนต์ การลุยไฟ และการปัดรังควาน เป็นต้น

2.1.9 การมีความเชื่อในเรื่องการเช่นไหว้บรรพบุรุษ (Ancestor Worship)

คุณลักษณะของศาสนาตั้งเดิมในข้อนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องผีและวิญญาณของบรรพบุรุษ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย จนถึงระดับหัวหน้าเผ่าพันธุ์และกษัตริย์ เมื่อท่านเหล่านี้ได้ล่วงลับไปแล้วจึงเป็นหน้าที่ของลูกหลานต้องให้ความเคารพด้วยการเช่นไหว้อยู่

เสมอ ถ้าลูกหลานคนใดไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องอาจจะถูกลงโทษต่างๆ นานา ดังนั้นการทำศาลปู่ตา การทำซุ้ม การทำปรางมีด ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ที่เช่นไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย ล้วนมีเหตุมาจากความเชื่อในเรื่องผีและวิญญาณ จึงทำให้เกิดการสร้างสถานที่เฉพาะ หรือการหาอาหารมา เช่น ไห้ว ทั้งนี้เพื่อให้วิญญาณเหล่านี้มาปกป้องรักษาหรือดลบันดาลให้เกิดความสำเร็จในกิจการต่างๆ การบูชาบรรพบุรุษจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเช่นไหว้และการทำพิธีกรรม

หนึ่งในการเช่นไหว้บรรพบุรุษนี้อาจไหว้ด้วยเนื้อสัตว์ ข้าว ผลไม้ เหล้า ฯลฯ และในบางแห่งอาจนำมนุษย์มาฆ่าเพื่อเช่นไหว้ดวงวิญญาณเหล่านี้ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้ไหว้ และขึ้นอยู่กับความเข้มข้นตามแรงปรารถนาของผู้ไหว้

2.2 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์ที่นับถือศาสนาพื้นฐานดั้งเดิม

คุณลักษณะของศาสนาพื้นฐานดั้งเดิมทั้ง 9 ประการตามที่ได้กล่าวมาแล้วนี้จะปรากฏอยู่ในความเชื่อของมนุษย์นับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์แล้วสืบทอดกันต่อมา ซึ่งสามารถศึกษาได้จากความเชื่อของชนพื้นเมืองเผ่าต่างๆ ทั่วโลก ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะความเชื่อของชนพื้นเมืองในทวีปอเมริกาเหนือ และความเชื่อของชนพื้นเมืองในทวีปแอฟริกา เพราะความเชื่อของชนพื้นเมืองต่างๆ ไปมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ ทำให้เกิดความแตกต่างในส่วนย่อย แต่แกนหลักแห่งความเชื่อโดยทั่วไปยังคงมีลักษณะร่วมกัน ซึ่งเราจะศึกษากันในรายละเอียดต่อไป

2.2.1 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์นีแอนเดอร์ธัล (Neanderthal)

การกำเนิดศาสนาดั้งเดิม เราสามารถสืบย้อนขึ้นไปถึงยุคของมนุษย์นีแอนเดอร์ธัล (Neanderthal) ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงระหว่างประมาณ 10,000-25,000 ปี ก่อนคริสตกาล มนุษย์กลุ่มนี้นิยมหาอาหารด้วยการล่าสัตว์และหาผลไม้ตามป่าเขา ในสมัยนี้ยังไม่มีเขียนบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เราจึงไม่สามารถทราบรายละเอียดเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อของพวกเขา นอกจากอาศัยหลักฐานต่างๆ ทางโบราณคดีจากการขุดค้นพบกระดูกสัตว์และเครื่องมือต่างๆ ทำให้นักโบราณคดีบางคนสันนิษฐานว่า ในสมัยนี้นิยมฝังอาหารและภาชนะ ตลอดจนเครื่องมือและอาวุธต่างๆ ไปกับศพ เพื่อให้คนตายนำไปใช้หรือไม่ก็นำไปถวายแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ

นอกจากนี้นักโบราณคดียังพบกระดูกหมีในหลุมศพ มีการจัดวางกระดูกเหล่านี้เป็นอย่างดี

เป็นระเบียบแสดงถึงการให้ความเคารพอย่างสูง แต่ก็ไม่มีใครพิสูจน์ได้ว่าพวกมนุษย์นี้แอนเดอร์ลมีความคิดอย่างไรต่อชีวิตหลังความตาย หรือมีความคิดอย่างไรเกี่ยวกับศาสนา แต่มีนักปราชญ์บางท่านได้สันนิษฐานว่าการที่มนุษย์นี้แอนเดอร์ลพยายามจะฆ่าหมีเนื่องจากมีความเชื่อว่ากะโหลกและกระดูกของหมีมีพลังอำนาจที่จะปกป้องคุ้มครองพวกเขาจากอันตราย จึงนิยมฆ่าหมีกันมากโดยนำซากกะโหลกของหมีที่มีการล่าในแต่ละครั้งไปกองรวมที่เดียวกันในที่พัก

2.2.2 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์โครมันยอง (Cro-Magnon)

เป็นมนุษย์อีกพันธุ์หนึ่งที่สืบต่อจากพวกนีแอนเดอร์ลมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาประมาณ 25,000 ปี ก่อนคริสตกาล มนุษย์พันธุ์นี้ตัวใหญ่และสมองใหญ่กว่ามนุษย์นีแอนเดอร์ล ชอบอาศัยอยู่ตามถ้ำ และยังคงล่าสัตว์เป็นอาหาร ในสมัยนี้ยังไม่มีการบินตกเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นการที่เราจะศึกษาประวัติความเป็นมาทางด้านศาสนาของคนกลุ่มนี้ยังคงอาศัยหลักฐานทางโบราณคดี เช่น เครื่องมือเครื่องใช้และอาวุธต่างๆ ที่ถูกฝังรวมอยู่กับศพของคนตายในสมัยนั้น หลุมศพบางหลุมอาจพบกระดูกที่ทาสี

มนุษย์โครมันยองมีความชำนาญมากในการวาดรูป ภาพตามฝาผนังถ้ำที่มีชื่อเสียงส่วนมากจะปรากฏผลงานของมนุษย์เผ่าพันธุ์นี้ ภาพที่วาดมักจะอยู่ลึกเข้าไปจากทางเข้าถ้ำ เนื้อหาของภาพเกี่ยวกับสัตว์ที่กำลังถูกล่า เช่น พวกควายไบซัน ม้า หมี และวัว ภาพทั้งหมดมีลักษณะเหมือนจริง ภาพบางภาพแสดงสัตว์ที่กำลังถูกล่าหรือถูกธนูยิงเข้าไปในกล้ำมเนื้อ ซึ่งนักศาสนาและนักโบราณคดีส่วนมากเชื่อว่าอาจเป็นฝีมือของพวกพอมดหมอผีที่วาดภาพเหล่านี้ขึ้นมาก่อนการล่าสัตว์ เหมือนกับเป็นการตัดไม้ข่มนามเพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในการล่าสัตว์เหล่านี้ ภาพเขียนมักวาดตามฝาผนังซึ่งอยู่ในที่ลับตาคน

นอกจากภาพเขียนแล้วพวกโครมันยองยังนิยมแกะสลักหญิงเปลือยเป็นรูปสลักขนาดเล็ก งานแกะสลักที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดี คือ วินัสแห่งวิลเลนดอร์ฟ (Venus of Willendorf) เป็นงานแกะสลักหญิงเปลือยรูปร่างอวบอ้วน หน้าอก ตะโพกและหน้าท้องใหญ่ ไม่มีตา จมูก ปาก และหู ทำเป็นรูปศีรษะกลมๆ ท่านผู้รู้ทางศาสนาสันนิษฐานกันว่าจุดประสงค์ของการสร้างงานนี้ขึ้นมาเพื่อบูชาให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นมหามатаเทวองค์แรกของโลกที่มีการค้นพบอย่างเป็นหลักเป็นฐาน

2.2.3 ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์ยุคหินใหม่

มนุษย์ยุคนี้อยู่ในช่วงระยะเวลาประมาณ 7,000-3,000 ปี ก่อนคริสตกาล มีความก้าวหน้าทางวิทยาการมากขึ้น ศาสนาของมนุษย์ในยุคหินใหม่นี้จะเกี่ยวกับพัฒนาการทาง

เกษตรกรรม อันเป็นวิถีชีวิตของคนสมัยนั้น ในสมัยนี้มนุษย์รู้จักปลูกพืช ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ทำให้รู้จักตั้งหลักแหล่งและสร้างบ้าน แพลงเมืองจึงเกิดความจำเป็นที่จะทำให้พื้นที่เพาะปลูกมีความสมบูรณ์อยู่เสมอ มนุษย์ในสมัยนี้รู้จักสังเกตความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเกิดน้ำขึ้นน้ำลง การเกิดช้างขึ้นช้างแรมและการเคลื่อนไหวของดวงดาวล้วนมีผลต่อการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ การพัฒนาทางศาสนาของมนุษย์ในยุคนี้จึงมีพื้นฐานอยู่บนความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเท่าๆ กับความอุดมสมบูรณ์ของมนุษย์และสัตว์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดแนวคิดในเรื่องเทพปกรณัม ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อในพลังอันลึกลับของธรรมชาติแล้วให้ภาพลักษณ์เป็นเทพต่างๆ เทนพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว และฤดูต่างๆ

จากการขุดค้นพบหลุมศพต่างๆ โดยนักโบราณคดีมีข้อน่าสังเกต คือหลุมศพเหล่านั้นมักจะมีขนาดใหญ่และฝังคนหลายๆ คนรวมๆ กันไป จากการขุดพบกระดูกของผู้ชาย ผู้หญิง สัตว์ รวมทั้งเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนอาวุธและเครื่องประดับ ทำให้สันนิษฐานกันว่าหลุมศพขนาดใหญ่เหล่านี้น่าจะเป็นหลุมของคนในระดับชั้นผู้นำ ส่วนกระดูกผู้หญิงนั้นน่าจะเป็นกระดูกของภรรยา และพวกคนใช้ตลอดจนสัตว์เลี้ยงต่างๆ ที่เคยเป็นเจ้าของหรือเป็นสัตว์เลี้ยงตัวโปรด การฝังสิ่งเหล่านี้รวมกันในที่เดียวกัน มีจุดประสงค์เพื่อจะได้ตามไปปรับใช้ในโลกหน้า

นอกจากนี้ในยุคหินใหม่ยังมีกองหินขนาดโตหลายก้อนกองรวมกัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ มักจะพบหลายแห่งทั่วโลก เช่น กองหินที่สโตนเฮนจ์ (Stonehenge) ในประเทศอังกฤษและกองหินที่บริตตานี (Brittany) ในประเทศฝรั่งเศส กองหินเหล่านี้มักจะถูกนำมาจากที่ไกลๆ ซึ่งยากแก่การขนส่ง แสดงว่าผู้นำมากองไว้ในบริเวณเหล่านี้ เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และอ้อนวอนร้องขอต่อพลังอันศักดิ์สิทธิ์จะได้ประทานในสิ่งที่ตนปรารถนา

2.2.4 ศาสนาและความเชื่อของพวกอเมริกันอินเดียน¹

ชาวอเมริกันอินเดียนเป็นพวกพื้นเมืองเดิมที่อาศัยอยู่ในทวีปอเมริกา ซึ่งมีหลายเผ่าพันธุ์ทำให้เกิดความแตกต่างทั้งในด้านการแต่งกายและภาษาพูด ชาวอเมริกันอินเดียนเหล่านี้มีความเชื่อทางด้านศาสนา ที่มีลักษณะร่วมกันดังนี้ คือ

1. ความเชื่อในเรื่องวิญญาณ (Animism)

ชาวอเมริกันอินเดียนโดยทั่วไป ให้ความเคารพในธรรมชาติและเชื่อว่าธรรมชาติมีพลังอำนาจที่อาจให้คุณหรือโทษแก่มนุษย์ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้าใจในเคล็ดลับของการใช้

¹ Hopfe, Lewis M. ReLigions of the World. 3rd .ed, 1983 หน้า 36-38.

พลังอำนาจนี้ธรรมชาติจึงไม่ใช่สิ่งสร้างของพระเจ้าผู้มีอำนาจ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องพยายามนำมาใช้ให้เกิดความกลมกลืนแก่ตนเอง เช่นเดียวกับคนสมัยใหม่ที่เชื่อในอำนาจของกระแสไฟฟ้าได้อย่างถูกต้องเหมาะสมแล้วอาจให้โทษถึงแก่ชีวิต ชาวอเมริกันอินเดียนจึงพยายามที่จะมีชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น การล่าสัตว์ ก่อนการล่าสัตว์พวกเขาจะต้องสวดมนต์ให้แก่วิญญาณสัตว์ที่ตนจะล่า และต้องปฏิบัติตามข้อห้ามต่างๆ อันเป็นการป้องกันภัยพิบัติเพียงเล็กน้อยก็ไม่ได้ โดยเฉพาะหญิงที่กำลังมีประจำเดือนเป็นสิ่งต้องห้ามที่ผู้ล่าจะต้องหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล ถ้าบังเอิญประจำเดือนนั้นหยดลงบนเส้นทางที่กำลังจะไปล่าหรือหยดลงบนอาวุธ แม้เพียงเล็กน้อย การล่าสัตว์ในครั้งนั้นจะต้องถูกยกเลิกเพราะถ้ายังคงล่าต่อไปการล่าสัตว์จะล้มเหลวหรืออาจโชคร้าย สำหรับสัตว์ที่ล่ามาได้นั้นทุกส่วนของร่างกายจะต้องใช้หรือกินให้คุ้มค่า บางเผ่าถึงขนาดเก็บรักษากระดูกไว้เป็นอย่างดีเพื่อเป็นเคล็ดจะได้เกิดความสำเร็จในการล่าสัตว์ครั้งต่อไป

นอกจากการล่าสัตว์แล้ว การทำกิจกรรม เช่น การปลูกข้าว หรือการเก็บเกี่ยวพืชผลต่างๆ รวมทั้งการขุดดินปั้นหม้อ กิจกรรมเหล่านี้จะต้องมีพิธีกรรม และข้อห้ามแฝงอยู่เช่นเดียวกันแต่ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นไปเพราะความเชื่อในอำนาจอันทรงพลังของธรรมชาติ ชาวอเมริกันอินเดียนจึงพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างผู้สำนึกในพระคุณเหมือนกับว่าสิ่งเหล่านั้นมีความรู้สึกนึกคิดและจิตใจ เช่นเดียวกับมนุษย์ ถ้าพวกเขาใช้ธรรมชาติอย่างผู้ทำลายพวกเขาอาจได้รับภัยพิบัติจากธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น เผ่าปาปาโก (Papago) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของอาริโซนา (Arizona) เมื่อพวกเขาทำหม้อหุงต้มจากดินเหนียว เวลาที่ขุดดินขึ้นมาเขาจะขุดมันเท่าที่จำเป็นเท่านั้นจะไม่ทิ้งขว้างอย่างสุรุ่ยสุร่ายโดยขอยกคำพูดของหญิงเผ่าปาปาโก (Papago) เพื่อเป็นเครื่องยืนยันในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดีว่า

“ฉันนำมันมาใช้เท่าที่ฉันต้องการ มันถูกนำมาใช้หุงต้มสำหรับพวกลูกๆ ของฉัน”

(I take only what I need. It is to cook for my children.)

แล้วก็ชาวฟอกซ์ซึ่งเป็นชาวอเมริกันอินเดียนอีกเผ่าหนึ่งในทวีปอเมริกาก็มีความเชื่อเช่นเดียวกับพวกปาปาโก ได้ยกคำพูดของพวกเขาฟอกซ์ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดีว่า

“เราไม่ชอบการทำลายต้นไม้ เมื่อใดที่เราทำเช่นนั้น เราก็จะเช่นด้วยยาสูบก่อนที่จะตัด เราไม่เคยทำลายต้นไม้ แต่เราจะใช้มันอย่างคุ้มค่า ถ้าเราไม่คิดถึงความรู้สึกของมัน ต้นไม้ในป่าที่เหลืออยู่จะร้องไห้ และถ้ามันร้องไห้ก็จะทำให้ใจของเราทุกซักระทมไปด้วย”

(We do not like to harm the trees. Whenever we can, we always make an offering of tobacco to the trees before we cut them down. We never waste the wood, but use all that we cut down. If we do not think of their feelings, all the other trees in the forest would weep, and that would make our hearts sad, too.)

จากคำกล่าวที่ยกมานี้เราจะเห็นว่า พวกอเมริกันอินเดียนยกย่องธรรมชาติและเชื่อว่าทุก ๆ สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติล้วนมีจิตวิญญาณแฝงอยู่ มนุษย์จึงควรใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุดอีกด้วย

2. ความเชื่อในเรื่องสิ่งต้องห้ามต่าง ๆ (Taboos)

ชาวอเมริกันอินเดียนโดยทั่ว ๆ ไปจะหลีกเลี่ยงสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ โดยปฏิบัติตามกฎข้อห้ามที่ได้วางไว้ตั้งแต่บรรพบุรุษ กฎข้อห้ามเหล่านี้ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ การห้ามติดต่อกับหญิงที่มระดู เพราะระดูของหญิงเป็นสิ่งที่มีความสกปรก หญิงเหล่านี้จะต้องถูกกันออกไปอยู่ในกระท่อมพิเศษต่างหาก จากกลุ่มเผ่าของตน พวกล่าสัตว์จะต้องหลีกเลี่ยงที่มีประจำเดือน มิฉะนั้นพวกเขาจะต้องพบกับความอัปโชค

นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามอื่นๆ เช่น การหลีกเลี่ยงศพคนตาย ถ้าคนที่เรารักตายไป วิญญาณของพวกเขาจะวนเวียนอยู่ใกล้และพยายามชักชวนพวกญาติมิตรที่สนิทให้ไปอยู่กับพวกเขา พวกนี้ชอบหลอกหลอนตลอดเวลาจึงทำให้เราอาจฝันร้ายได้ ดังนั้นเมื่อมีคนตายจึงต้องรีบฝังหรือเผาทันที เพื่อป้องกันไม่ให้วิญญาณกลับมาได้อีกและห้ามเอ่ยชื่อคนตายด้วย พวกสัปเหร่อ ที่ทำศพได้กลายเป็นบุคคลที่ไม่สะอาดสำหรับสังคมของเผ่าเหล่านั้น สัปเหร่อจึงมีชีวิตที่ถูกแยกออกต่างหากจากเผ่า และถูกห้ามกินอาหารร่วมกับคนอื่นๆ ในเผ่าเหล่านั้น

3. ความเชื่อในประเพณีและพิธีกรรม

พวกอเมริกันอินเดียนส่วนมากเชื่อว่าการทำพิธีกรรมต่างๆ นั้น มีส่วนช่วยให้เขาสัมฤทธิ์ผล พิธีกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิญญาณโลก (Spirit World) ให้เป็นไปด้วยดี พิธีกรรมที่นิยมทำกันมากที่สุดก็คือ การเต้นรำ การเต้นรำเป็นวิธีหนึ่งที่มนุษย์ใช้ติดต่อกับวิญญาณโลกในวาระต่างๆ เช่น ก่อนการล่าสัตว์ ก่อนเพาะปลูก ก่อนการทำสงคราม และเมื่อมีคนตาย พวกอเมริกันอินเดียนจะนิยมตีกลอง และสั่นลูกกระพรวนเป็นจังหวะทำนองที่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซึ่งมีไม้ที่จังหวะดนตรีจึงบรรเลงเพื่อปลุกวิญญาณหรือพลังที่มีอยู่ในมนุษย์ให้ตื่นขึ้น และพร้อมที่จะใช้พลังนั้นๆ กระทำอะไรบางอย่าง

4. การมีความเชื่อในการสร้างภาพนิมิตและการอดอาหารว่าสามารถติดต่อกับวิญญาณต่าง ๆ ได้

ชาวอเมริกันอินเดียนส่วนมากพยายามที่จะสร้างอำนาจให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการสร้างภาพนิมิตขึ้นมาเพื่อติดต่อกับวิญญาณต่าง ๆ พวกเขาจะถูกฝึกตั้งแต่อายุประมาณ 9-10 ปีขึ้นไป โดยถูกปล่อยให้อยู่ในป่าตามลำพังจนกว่าพวกเขาจะสามารถติดต่อกับวิญญาณเหล่านั้นได้ การติดต่อกับพวกวิญญาณนี้อาจกระทำโดยการสร้างภาพนิมิตขึ้นมา แต่ภาพนิมิตไม่ได้เกิดขึ้นง่าย ๆ เด็ก ๆ ที่ถูกฝึกอาจต้องอดอาหารหลายวัน บางครั้งก็อดน้ำและเปลือยกาย บางครั้งอาจต้องระบายสีบนใบหน้า และตามร่างกายเพื่อแสดงสัญลักษณ์ของเผ่า ภาพนิมิตที่เกิดขึ้นอาจปรากฏเป็นสัตว์ ผู้ชายหรือผู้หญิง ถ้าภาพนิมิตไม่เกิดขึ้นภายใน 2 หรือ 3 วัน แม้ว่าจะอดอาหารและสวดมนต์อ้อนวอนแล้วก็ตาม เด็กนั้นจะต้องเพิ่มความเข้มข้นในการติดต่อ เช่น การตัดนิ้วของตัวเองเพื่อแสดงความจริงใจต่อพวกวิญญาณ เมื่อภาพนิมิตได้เกิดขึ้นแก่เด็กที่ถูกฝึกแล้วเขาจึงจะกลับบ้านได้ และเป็นสมาชิกของเผ่าอย่างสมภาคภูมิ การสร้างภาพนิมิตจัดว่าเป็นศักยภาพอันสำคัญยิ่งของชนเผ่าอเมริกันอินเดียน เพราะทำให้พวกเขาสามารถติดต่อกับวิญญาณทำให้ล่วงรู้เหตุการณ์ในอนาคต

5. ความเชื่อในผู้นำทางศาสนา

ศาสนาของชนเผ่าอเมริกันอินเดียนเกือบทุกกลุ่มในทวีปอเมริกา มีความเชื่อในเรื่องผีหรือวิญญาณที่แฝงอยู่ในธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระอาทิตย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชนเผ่าต่าง ๆ เกือบทุกเผ่าจึงนิยมให้มีการเต้นรำถวาย หน้าที่พื้นฐานทางศาสนาเป็นหน้าที่ของทุก ๆ คนในเผ่า การสวดมนต์ การเต้นรำ การสร้างภาพนิมิตเป็นหน้าที่ของทุก ๆ คนที่ต้องกระทำหาใช้หน้าที่เฉพาะของพวกหมอผี (Medicine man)

อย่างไรก็ตามมีพิธีกรรมบางอย่างซึ่งถูกจำกัดเฉพาะพวกหมอผีเท่านั้นที่จะกระทำได้ เพราะหมอผีเป็นคนพิเศษที่มีอำนาจสูงสามารถติดต่อกับวิญญาณโดยใช้การสร้างภาพนิมิตทำให้เขาสามารถรักษาโรคและพวกวิญญาณอาจจะบอกข้อห้ามบางอย่างโดยผ่านทางหมอผี นอกจากนี้คำสาปแช่งของหมอผี อาจนำมาซึ่งภัยพิบัติและความตาย พวกหมอผีจึงได้รับการยกย่องนับถือจากคนในเผ่าไม่น้อยไปกว่าหัวหน้าเผ่า หรืออาจจะมากกว่าหัวหน้าเผ่า

สำหรับการรักษาโรคของพวกหมอผีโดยทั่ว ๆ ไป มักจะใช้วิธีดูวิญญาณออกมาจากคนไข้ด้วยการร้องเพลง เต้นรำ ขอฟร และท่องคาถาอาคมต่าง ๆ ซึ่งวิธีการอาจดูคล้ายกับชาแมนของพวกไซบีเรีย แต่ชาแมนกับหมอผีมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน คือ หมอผีมีความ

สามารถติดต่อกับวิญญาณโดยผ่านภาพนิมิต แต่ชามานสามารถเป็นร่างทรงให้กับวิญญาณ เพื่อติดต่อกับมนุษย์ คนที่เป็นร่างทรงนี้ ก่อนรับวิญญาณมาเข้าร่างมักมีอาการเจ็บป่วยจนไม่สามารถรักษาได้จนกว่าคนคนนั้นจะยินยอม และสัญญาว่าจะยอมให้ร่างกายของตนเป็นร่างทรงของวิญญาณนั้น หรือยอมให้วิญญาณนั้นใช้ร่างกายของตนเป็นสื่อและเป็นทาสรับใช้ วิญญาณนั้นไปจนกว่าจะตายไป

6. ความเชื่อในเรื่องความตายและชีวิตหลังความตาย

เนื่องจากชาวอเมริกันอินเดียนมีหลายเผ่าจึงมีวัฒนธรรมหลากหลาย ความเชื่อในเรื่องความตายและการปฏิบัติต่อผู้ตายจึงมีหลายวิธี และมีข้อห้ามเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

ชาวอเมริกันอินเดียนโดยทั่วๆ ไปเชื่อว่ามีวิญญาณ 2 ดวง แต่ไม่ได้เป็นอมตะอย่างที่เราเข้าใจกันทั่วไป วิญญาณดวงหนึ่งคือลมหายใจและชีวิตซึ่งเกิดดับพร้อมกับร่างกาย วิญญาณดวงที่สองเป็นวิญญาณอิสระล่องลอยไปมาในขณะที่เราฝันหรือเจ็บป่วย วิญญาณดวงนี้จะกลับไปสู่ดินแดนแห่งความตายทันที เมื่อใดก็ตามที่เราตายไปและดินแดนแห่งความตายนี้ก็มีลักษณะหลากหลายขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละเผ่า บ้างก็เชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งความสุขบ้างก็เชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งความทุกข์ เป็นสถานที่น่าเศร้าใจ พวกที่เชื่อในแบบหลังนี้จะพยายามช่วยเหลือคนตายด้วยการฝังอาหารและน้ำหรือสังเวยสัตว์เพื่อให้เป็นตัวมัคคุเทศน์ค้นหาทางไปสู่ดินแดนแห่งความตาย เช่น พวกอินเดียนแดงในแถบมิสซิสซิปปี (Mississippi) เมื่อมีผู้นำตาย พวกที่เป็นภรรยาและลูกจะมีก็คนก็ตาม รวมทั้งญาติและมิตรสหายที่สนิทกันมากตลอดจนสัตว์เลี้ยงทั้งหมดต้องถูกฆ่าให้ตายตามหัวหน้าเผ่า ความเชื่อแบบนี้คล้ายกับความเชื่อของจีนในยุคต้น ความเชื่อของคนอินเดีย ความเชื่อของพวกสุเมเรีย และถ้าย้อนไปถึงยุคหินใหม่ก็มีลักษณะความเชื่อแบบนี้เช่นกัน

7. ความเชื่อที่ว่ามียูนิคอร์นที่ติดต่อกับดวงวิญญาณอันสูงสุด

พวกอเมริกันอินเดียนเป็นชนเผ่าที่นิยมการสับกลิ้งแต่การสับกลิ้งนี้ไม่ใช่สับเล่นๆ เป็นชีวิตประจำวัน แต่พวกเขาจะสับกลิ้งได้เฉพาะในพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ยาเส้นจึงเปรียบเสมือนเครื่องกำยานอันเป็นส่วนสำคัญในการทำพิธีกรรมเกือบทุกเรื่องโดยเฉพาะเวลาที่ต้องถกเถียงกันในเรื่องสงครามและสันติภาพ การสับกลิ้งจึงเป็นหัวใจสำคัญของการสนทนากล่องยาเส้นจะถูกส่งผ่านจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งโดยผลัดเปลี่ยนกันสับราวกับว่ากล่องยาเส้นเป็นเครื่องรางของขลังอันสำคัญยิ่ง ยาเส้นของพวกเขามีชั้นมากกลั่นรุ่มแรงจนจัดอาจทำให้เมาได้

ชาวอเมริกันอินเดียนเชื่อว่า กล้องยาสูบเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถติดต่อกับดวง-
วิญญาณอันสูงสุดได้ เช่น พวกซูซึเชื่อว่ากล้องยาสูบเป็นของศักดิ์สิทธิ์เป็นที่รวมของเอกภพและ
จักรวาล จึงสามารถติดต่อกับวิญญาณที่บริสุทธิ์ได้ พวกเขาเรียกวินยานี้ว่า “วากันตันกา”
(Wakan Tanka) ซึ่งเป็นวิญญาณใหญ่ (The Great Spirit) ที่เป็นอิสระไม่มีขอบเขตจำกัด กล้อง
ยาสูบนี้ประกอบด้วยส่วนที่เป็นถ้วยสำหรับใส่ยาเส้น ทำจากหินสีแดงซึ่งหมายถึงดิน ส่วน
ต่อมาก็คือ ส่วนที่แกะสลักเข้าไปในหินต่อจากถ้วยที่ใส่ยาเส้น หมายถึง ลูกควายซึ่งเป็นตัวแทน
ของสัตว์ทั้งหลาย พวกซูซึให้ความสำคัญแก่ควายมากเพราะเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ เนื้อ
หนังของมันใช้เป็นอาหารหรือเครื่องนุ่งห่มและที่พักอาศัย มนุษย์อยู่ได้ก็เพราะสัตว์เหล่านี้และ
สัตว์อยู่ได้ก็เพราะดินหรือแม่พระธรณี ซึ่งเปรียบเหมือนมารดาโลก ส่วนด้ามที่ทำด้วยไม้
หมายถึงสรรพสิ่งที่เติบโตมาจากแม่พระธรณี ชนกลุ่มนี้ใช้เขวนที่ตัวกล้องยาเป็นชนกลุ่มที่ได้จาก
นกอินทรีสายจุด

สรรพสัตว์ที่มีอยู่ในจักรวาลจะถูกเชื่อมโยงโดยการสูบกกล้องยานี้ และผู้สูบบุหรี่
สามารถติดต่อกับวิญญาณสูงสุด กล้องยาจึงเป็นที่รวมพลังอำนาจของโลก การสูบกกล้องยาจึง
จัดเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่การสูบบุหรี่เพื่อความสนุกเพลิดเพลิน แต่เป็นพิธีกรรมที่
มนุษย์พยายามติดต่อกับพลังเหนือโลกซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นวิญญาณอันยิ่งใหญ่เป็นบ่อเกิดของ
สรรพสิ่งและเป็นสิ่งที่ประทานอำนาจมาให้มนุษย์ สามารถมีตาทิพย์เห็นภาพนิมิตที่บอก
เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2.2.5 ศาสนาและความเชื่อของชาวพื้นเมืองแอฟริกัน¹

แอฟริกาเป็นทวีปที่กว้างใหญ่ มีประชาชนหลายเผ่าพันธุ์ พื้นที่ในทวีปแอฟริกาอุดม
ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติจึงถูกชาวผิวขาวรุกรานนำมาเป็นเมืองขึ้นทำให้ทวีปแอฟริกา
ประกอบไปด้วยชนชาติต่างๆ ที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มศาสนาที่ไม่ได้มีอยู่แต่เดิม เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนายิว
และศาสนาฮินดู

2. กลุ่มศาสนาที่มีอยู่แต่เดิม

ซึ่งในที่นี้จะขอก้าวในส่วนกลุ่มศาสนาที่มีอยู่แต่เดิมก่อน โดยจะสรุปลักษณะ
ร่วมกันทางศาสนา ดังนี้

¹ Hopfe, Lewis M. Religions of the World. 6th .ed, 1994 หน้า 24-32.

1. นัถือพระเจ้าสูงสุด (The High God)

ชาวพื้นเมืองแอฟริกันมีความเชื่อว่า เทพเจ้าของแต่ละท้องถิ่นนั้นต่างอยู่ในภายใต้ อำนาจของพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ พระองค์มีอำนาจสูงสุดสามารถสร้างโลกและสรรพสิ่ง พระองค์ ทรงเป็นหนึ่งเดียวที่อยู่เหนือเทพะทั้งหลาย แต่พระองค์จะติดต่อกับโลกเรานี้น้อยมาก เมื่อ พระองค์ทรงสร้างโลกแล้วก็ทรงปล่อยโลกอย่างอิสระโดยพระองค์เฝ้าดูอยู่ห่างๆ ความเข้าใจ พระเจ้าในลักษณะนี้เราจะพบได้ในตำนานธรรมของพวกโยรูบา (Yoruba) ซึ่งเป็นชนพื้นเมือง กลุ่มหนึ่งในแอฟริกาซึ่งเชื่อว่ามีพระเจ้าอันสูงสุดทรงพระนามว่า “โอโลรัน” (Olorun) พระองค์ ได้มอบงานสร้างโลกให้แก่ลูกคนโตแต่เขาไม่สามารถทำงานให้สำเร็จลุล่วงได้ โอโลรันจึงให้ลูก คนเล็กทำแทนแต่ก็ทำไม่สำเร็จเช่นกัน พระองค์จึงสร้างโลกด้วยพระองค์เอง และสั่งให้พวก เทวะทั้งหลายซึ่งพวกแอฟริกันเรียกว่า “โอริชา” (Orisha) เป็นผู้ช่วย เมื่อโอโลรันได้สร้างโลก สำเร็จสมบูรณ์ดีแล้ว พระองค์ก็เสด็จขึ้นสวรรค์และติดต่อกับโลกที่พระองค์สร้างน้อยมาก โดย ปล่อยให้โอริชาเป็นเทพะประจำหมู่บ้านคอยดูแลทุกข์สุขของพวกโยรูบาตั้งแต่นั้นมา

2. ความเชื่อในเรื่องของดวงวิญญาณ

ชาวพื้นเมืองแอฟริกันเชื่อว่าโลกเรานี้เต็มไปด้วยวิญญาณต่างๆ ซึ่งก็แฝงอยู่ใน ธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ลำธาร พื้นดิน ทะเล ท้องฟ้า และภูเขา ฯลฯ วิญญาณเหล่านี้เกิดความ พ้อใจ บางหมู่บ้านในแถบแอฟริกาตะวันตกนิยมสร้างวัดถวายเป็นที่พำนักให้พระทำพิธีเช่นไหว้แม่ พระธรณีหรือเช่นไหว้เทพแห่งพายุ ชาวพื้นเมืองแอฟริกันบางเผ่านิยมทำพิธีกรรมโดยใช้ น้ำ เพราะเชื่อว่า น้ำเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสื่ออันศักดิ์สิทธิ์ในชั้นพื้นฐานของการทำพิธี ยกตัวอย่าง เช่น พิธีอาบน้ำเด็กแรกเกิด พวกเขานิยมใช้ “น้ำเป็น” อาบน้ำทารก “น้ำเป็น” หมายถึง น้ำที่ ไม่ได้ต้ม การต้มน้ำเป็นการทำลายวิญญาณหรือพลังที่อยู่ในน้ำซึ่งเป็นการขาดความเคารพ ใน พิธีกรรมสำคัญอื่นๆ ก็นิยมใช้น้ำหรือของเหลวอื่นๆ ประเภทเบียร์หรือเหล้าไวน์เทลงบนพื้นดิน เช่นไหว้ ไปพร้อมกับอาหาร โดยมีจุดประสงค์ที่จะทำให้วิญญาณทั้งหลายบังเกิดความพอใจ และดลบันดาลสิ่งที่พวกเขาปรารถนา

3. ความเชื่อในอำนาจของวิญญาณบรรพบุรุษ หรือวิญญาณบรรพชน

ศาสนาของพวกชนพื้นเมืองแอฟริกัน จะแยกวิญญาณบรรพบุรุษออกเป็นคนละ ส่วนกับวิญญาณที่แฝงอยู่ในพลังธรรมชาติ พวกเขาคิดว่าเมื่อบรรพบุรุษได้ตายไปแล้ววิญญาณ ที่อยู่ในโลกแห่งวิญญาณจะทำหน้าที่ดูแลลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ต่อไป ดังนั้นจึงปรากฏบ่อยครั้ง ที่พวกแอฟริกันพยายามติดต่อกับวิญญาณเหล่านี้เพื่อขอคำปรึกษาในด้านการรบ ในด้านการ

เพาะปลูก และเมื่อเวลามีเด็กเกิดใหม่ทำให้เกิดข้อห้าม (taboo) ต่างๆ ขึ้นมาในภายหลัง เช่น การห้ามกินผลไม้ หรือพืชผลที่เก็บเกี่ยวครั้งแรก ทั้งนี้เพื่อนำไปเซ่นไหว้เป็นการตอบแทนพระคุณท่านที่คอยขจัดปัญหาให้แก่พวกเขา

ความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษของพวกพื้นเมืองแอฟริกันแตกต่างจากชาวจีน กล่าวคือ ชาวจีนให้ความเคารพวิญญาณบรรพบุรุษของตนเพื่อแสดงความกตัญญูและขอร้องให้พวกตนอยู่เย็นเป็นสุข ร่ำรวยมั่งคั่ง แต่สำหรับชาวพื้นเมืองแอฟริกันนั้นความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษมีความสัมพันธ์กับความเป็นความตายของเผ่าพันธุ์ พวกเขาเชื่อว่าการที่ภูเขไฟระเบิด น้ำท่วม แผ่นดินไหว และโรคระบาด เกิดจากการบันดาลของวิญญาณบรรพบุรุษ คำสาปแช่งของท่านเหล่านั้นอาจนำภัยพิบัติมาสู่พวกเขาได้ การให้ความเคารพในวิญญาณบรรพบุรุษจึงเป็นจิตสำนึกอันสำคัญยิ่งของพวกเขาลูกหลานทุกคนต้องเซ่นไหว้ ด้วยผลผลิตจากแรงงานของพวกเขาและเพื่อเป็นหลักประกันในความจงรักภักดี พวกเขานิยมฆ่าสัตว์เซ่นด้วยเลือดทุกครั้งที่มีสัตว์เกิดใหม่ครั้งแรกในฝูงนั้น

วิญญาณของบรรพบุรุษจะติดต่อกับลูกหลานทั้งหลายด้วยการฝัน ซึ่งเป็นวิธีที่ค่อนข้างง่าย ไม่ต้องมีการตีความใดๆ แต่ในบางครั้งวิญญาณของบรรพบุรุษไม่สามารถติดต่อกับลูกหลานด้วยการฝันอาจเป็นเพราะบางเรื่องยากเกินกว่าที่จะเข้าใจ จึงจำเป็นต้องอาศัยพวกนักทำนาย (Diviner) มาช่วยตีความ คนที่จะสามารถทำนายทายทักเหตุการณ์ต่างๆ ได้จะต้องเป็นผู้ที่สามารถ ติดต่อกับวิญญาณของผู้ตายได้ และสามารถล่วงรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นในการทำสงครามแต่ละครั้ง พวกนักทำนายเหล่านี้จะถูกเชิญมาเป็นที่ปรึกษาในการทำสงครามอยู่เสมอ

4. การเซ่นไหว้

เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่จะช่วยเชื่อมโยงสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับเทวดา และดวงวิญญาณของเหล่าบรรพบุรุษ ดังนั้นจึงมักปรากฏว่ามีพวกพื้นเมืองแอฟริกันบางคนนิยมเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นประจำทุกวัน โดยแบ่งน้ำหรืออาหารสักชนิดหนึ่งเพื่อเซ่นไหว้แต่ถ้าในโอกาสที่สำคัญ เช่น เมื่อจะออกรบหรือเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ พวกเขานิยมฆ่าสัตว์แล้วเซ่นด้วยเลือด เช่น นก แกะ แพะ สุนัข วัวและควาย เป็นต้น พวกเขาจะเริ่มต้นด้วยการเชือดสัตว์แล้วปล่อยให้โลหิตไหลรดลงบนพื้นดิน เมื่อเลือดไหลออกจากร่างจนหมดแล้ว จึงจะนำสัตว์นั้นไปต้มหรือย่างแล้วแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนหนึ่งถวายทวยเทพและวิญญาณบรรพบุรุษส่วนที่สองมอบให้กับคนทำพิธีกรรม ส่วนที่สามนำมากินกันเองในครอบครัว การทำ

เช่นนี้เชื่อกันจำเป็นการแสดงความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนกับเป็นชีวิตเดียวกัน

สำหรับการเช่นไหวด้วยมนุษย์นั้นไม่มีใครเกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก นอกจากจะมีเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นแก่หมู่บ้านเท่านั้น และถ้าผู้ทำนายได้ทำนายว่าจะต้องใช้ชีวิตมนุษย์เป็นเครื่องสังเวย จึงจะมีการฆ่ามนุษย์เกิดขึ้นหรือถ้าผู้นำของเผ่าตายไป ความจำเป็นที่จะต้องฆ่าคนเพื่อตามไปรับใช้ในโลกลูกหน้าก็อาจจะเกิดขึ้นได้แต่เมื่อฆ่าแล้วพวกเขาจะไม่นิยมกินเนื้อมนุษย์ด้วยกัน เหตุการณ์เช่นนี้จึงเกิดขึ้นน้อยครั้งมาก

5. การทำพิธีกรรม

ชาวพื้นเมืองแอฟริกันมีพิธีกรรมหลายอย่างตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดเป็นเหตุการณ์สำคัญที่สุดในชีวิต เพราะเด็กที่เกิดมานั้นล้วนเป็นผลมาจากการอวยพรของพวกโลกแห่งวิญญาณ ส่วนบุคคลที่เป็นหมันไม่สามารถมีบุตรได้ พวกเขาเชื่อกันว่าเป็นเพราะคนเหล่านั้นถูกวิญญาณสาปแช่ง ชาวแอฟริกันบางเผ่าจึงมีการมีบุตรแฝดเพราะเชื่อกันว่าการคลอดบุตรแฝดเป็นผลมาจากการที่แม่เป็นขี้มีสามี่หลายคน พวกเด็กแฝดจึงมักถูกฆ่าหรือถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้าน

สังคมของชาวพื้นเมืองแอฟริกันส่วนมากอย่างเช่นพวกอชันติ (Ashanti) ไม่นิยมตั้งชื่อให้กับเด็กแรกเกิดต้องรอเวลาให้ผ่านพ้นไปประมาณ 1 สัปดาห์จึงจะตั้งชื่อ พวกเขาเชื่อกันว่าการที่ไปตั้งชื่อให้กับเด็กแรกเกิดต้องรอให้ผ่านพ้นไปประมาณ 1 สัปดาห์ จึงจะตั้งชื่อ เพราะเชื่อกันว่าการที่จะไปตั้งชื่อให้แก่เด็กที่เกิดใหม่นั้น อาจทำให้ผิดหวังได้ เนื่องจากอัตราการตายของเด็กแรกเกิดในแอฟริกาสูงมาก การที่ไปตั้งชื่ออาจทำให้ได้รับความทุกข์เมื่อเด็กตายในขณะนั้น และการตั้งชื่อเด็กนั้นส่วนมากได้ชื่อมาจากบรรพบุรุษ

พิธีกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือการอุ้มเด็กแรกเกิดออกไปอาบแสงจันทร์หรือโยนเด็กขึ้นไปในอากาศอย่างเบาๆ แล้วมารับ ทำอย่างนี้หลายครั้งเพื่อให้เด็กแรกเกิดเคยชินกับการมองแสงจันทร์ พิธีกรรมแบบนี้กระทำเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ในบางกลุ่มอาจรอจนกระทั่งอย่างเข้าสู่วัยรุ่น

เด็กหนุ่มสาวของพวกพื้นเมืองแอฟริกันเมื่อโตเต็มที่แล้ว พวกเขาจะได้รับหน้าที่สำคัญๆ ในสังคม โดยแยกออกเป็นกลุ่มผู้ชายและกลุ่มผู้หญิง พวกเด็กผู้ชายจะได้รับหน้าที่เรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาและถูกทดสอบให้มีความกล้าหาญอดทน ส่วนเด็กผู้หญิงจะเรียนรู้ในเรื่องเพศศึกษาโดยได้รับการฝึกอย่างพิเศษ นอกจากนี้ชาวแอฟริกันหลายเผ่าอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน ทั้งนี้เพราะพวกเขามีข้อห้ามไม่ให้สามีมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาใน

ขณะตั้งครรภ์ และอาจรวมไปถึงช่วงเวลาที่ย่ำแย่เล็กน้อย ดังนั้นสามีหลายคนจึงงดกิจกรรมนี้กับภรรยาประมาณ 2 ปี สามีจึงต้องมีภรรยาหลายคน โดยแยกบ้านอยู่ต่างหาก สำหรับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตายนั้นมีหลายพิธีด้วยกัน ทั้งนี้เพราะพวกเขาพยายามหาวิถีทางที่จะทำให้วิญญาณของผู้ตายเกิดความสบายใจที่จะอยู่ในโลกใหม่และไม่คิดที่จะกลับมารบกวนหลอกหลอนญาติพี่น้อง พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตายจึงมีหลายขั้นตอนเพื่อป้องกันการกลับมาอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงใดที่สามีตาย พวกหล่อนจะกลัวกันมากเพราะเกรงว่าสามีที่ตายไปในนั้นอาจกลับมาหา และทำให้หล่อนเป็นหมันไม่สามารถมีลูกต่อไปได้ พวกแอฟริกันนิยมการฝังศพเมื่อมีคนตายพวกเขาจะฝังทันที โดยเฉพาะถ้าเป็นกษัตริย์ตายไปพวกเขาจะฝังพระศพพร้อมทั้งทรัพย์สินเงินทองและข้าทาสบริวาร

6. ความเชื่อในผู้นำทางศาสนา

พิธีกรรมหลายอย่างในแอฟริกาอาจไม่จำเป็นต้องพึ่งพาศาสดา เช่น การกรวดน้ำให้กับผู้ตาย การสวดมนต์อ้อนวอนขอพรจากดวงวิญญาณ พิธีกรรมที่จะต้องให้พระทำพิธีนั้นต้องเป็นพิธีกรรมที่กระทำในโอกาสพิเศษผู้ที่จะเป็นพระได้นั้นต้องผ่านการฝึกฝนในการทำพิธีกรรมต้องเรียนรู้รหัสพิเศษในลัทธิในศาสนาของตนต้องเรียนรู้ในเรื่องการเดินรำเพื่อพิธีกรรมบางอย่างและต้องเรียนรู้ในกฎข้อห้ามทางศาสนา

สำหรับหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาในแอฟริกา โดยทั่วไปพวกเขาให้นิยามให้พวกพ่อมด (Witch doctor) เป็นผู้ทำพิธีกรรม โดยเฉพาะเมื่อเวลาที่มีคนเจ็บป่วยพวกพ่อมดใช้เวทมนตร์และสมุนไพรรักษาคนไข้ นอกจากนี้ถ้ามีการย้ายบ้าน พ่อมดอาจจะถูกเชิญให้มาทำพิธี ขับไล่ความชั่วร้ายก่อนที่เจ้าของบ้านจะย้ายเข้าไปอยู่อาศัย พ่อมดมักจะมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บไข้ของคนในเผ่าหรือมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เวทมนตร์คาถาอาคม

สำหรับการทำนายเหตุการณ์เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เวทมนตร์คาถาอาคมที่เกิดขึ้นในอดีตหรือทำนายเหตุการณ์ที่จะมาถึงในอนาคต เพื่อให้ผู้ถามหาหนทางป้องกันความชั่วร้ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและในขณะเดียวกันผู้ทำนายสามารถล่วงรู้สาเหตุของความวิบัติที่ได้เกิดขึ้นมาแล้ว

เนื่องจากชนเผ่าแอฟริกันบางพวกยังคงปกครองแบบกษัตริย์ ทำให้เกิดผู้นำทางศาสนาอีกประเภทหนึ่งคือ กษัตริย์ พระองค์เป็นผู้อยู่เหนือกฎหมาย จึงได้รับการยอมรับในฐานะเป็นผู้มีความศักดิ์สิทธิ์มีความสัมพันธ์กับโลกของวิญญาณบรรพชน เมื่อกษัตริย์และราชินีได้รับการสถาปนาอย่างเป็นทางการแล้ว จะถูกเปลี่ยนสถานภาพโดยได้รับการยกย่องว่า

เป็นเทวดาและสามารถที่จะเข้าไปในดินแดนของวิญญาณแห่งบรรพชน พระมหากษัตริย์เป็น บ่อเกิดของข้อห้ามต่างๆ เช่น ห้ามมองพระพักตร์ ห้ามแตะหรือจับสิ่งของกษัตริย์ ห้ามยุ่งกับ นางสนมและนางกำนัล ผู้ที่เป็นพระมหากษัตริย์จะต้องได้รับการดูแลอย่างดี เพื่อให้มี พระพลานามัยดี เพราะการประจวรของพระมหากษัตริย์เท่ากับความป่วยไข้ของประเทศชาติ เมื่อใดก็ตามที่พระมหากษัตริย์ทรงสวรรคต ชาวการสวรรคตจะถูกปิดเป็นความลับจนกว่าจะมี การเลือกกษัตริย์องค์ใหม่และประกาศเป็นทางการ นับแต่วินาทีนั้น พระมหากษัตริย์และ พระราชินีจะได้รับการยกย่องเป็นเทพชั้นสูง

ในปัจจุบันนี้ศาสนาดั้งเดิมของชาวแอฟริกันได้ถูกกดดันจากศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม รวมทั้งแรงกดดันที่มาจากสังคมแบบอุตสาหกรรมทำให้ประชาชน แอฟริกันเหินห่างจากศาสนาดั้งเดิมซึ่งเป็นศาสนาเก่าแก่ของชาติ

อย่างไรก็ตามยังคงมีชาวแอฟริกันบางกลุ่มพอใจที่จะมีวิถีชีวิตและความเชื่อ ตามแนวทางที่บรรพบุรุษของตนได้เคยปฏิบัติมา

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 2 ศาสนาพื้นฐาณดั้งเดิม จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 2 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 3

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

เนื้อหาบทที่ 3

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

- 3.1 ประวัติความเป็นมา
- 3.2 ประวัติศาสดา
- 3.3 คัมภีร์ในศาสนา
- 3.4 หลักคำสอนที่สำคัญ
- 3.5 ตริมูรติในศาสนาฮินดู
- 3.6 พระเจ้าสูงสุดของศาสนาฮินดู
- 3.7 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด
- 3.8 พิธีกรรมที่สำคัญ
- 3.9 นิกายในศาสนา
- 3.10 สัญลักษณ์ของศาสนา
- 3.11 สถานะปัจจุบันของศาสนา

แนวคิด

1. ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเกิดในประเทศอินเดียเมื่อประมาณ 1000 ปีก่อนพุทธศักราช เป็นศาสนาที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในโลก เจ้าลัทธิ หรือผู้แต่งตำรา มีทั้งหมด 19 ท่าน สิ่งเคารพสูงสุด 3 อย่างของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเรียกว่า “ตรีมูรติ” ได้แก่ มหาเทพ 3 องค์ คือ พระพรหม พระนารายณ์ และพระศิวะ

2. คัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ศรุติ ได้แก่ คัมภีร์พระเวท ทั้ง 4 อัน ได้แก่ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอถรรพเวท 2) สมฤติเป็นคัมภีร์ชั้นสอง เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันสืบมา มีการแต่งตำราประกอบขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนในการศึกษาคัมภีร์พระเวท เรียกว่า คัมภีร์เวททางศาสตร์

3. หลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่สำคัญมีอยู่ 3 ประการคือ 1)หลักอาศรม 4 2)หลักปรมาตมัน 3)หลักโมกษะถือว่าเป็นหลักความดีสูงสุดในศาสนาและในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีจุดหมายสูงสุดของชีวิตอันเป็นความสงบสุขชั่วนิรันดร์อย่างแท้จริง คือ ความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพรหมหรือปรมาตมัน

4. ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีสัญลักษณ์คือเครื่องหมายอักษรเทวนาครี เรียกว่า “โอม” ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีนิกายอยู่มากมาย นิกายใหญ่ๆ ที่มีผู้นับถืออยู่เป็นจำนวนมากมีอยู่ 3 นิกาย คือ นิกายไวษณวะ นิกายไศวะ และนิกายศักติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ นักศึกษามองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้อย่างสมบูรณ์

2. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนาประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้อย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา นิกายในศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะปัจจุบันของศาสนาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 3

ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

3.1 ประวัติความเป็นมา

ก่อนที่จะได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ขอทำความเข้าใจใน
ที่นี้ก่อนว่าศาสนาพราหมณ์กับศาสนาฮินดูเป็นศาสนาเดียวกัน เพราะถ้าจะแยกเป็นคนละ
ศาสนาถือเป็นศาสนาพราหมณ์ศาสนาหนึ่ง ศาสนาฮินดูศาสนาหนึ่ง ย่อมหมายความว่า
ศาสนาพราหมณ์ได้ตายไปแล้ว และศาสนาฮินดูเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นใหม่ แต่ในความเป็นจริง
นั้นศาสนาพราหมณ์มิได้ตาย และศาสนาฮินดูก็มิได้เกิดขึ้นมาใหม่ แต่ได้พัฒนามาจากศาสนา
พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง ศาสนิกผู้นับถือศาสนาดังกล่าวตลอดจนผู้นำทางศาสนาก็ได้ให้
คำอธิบาย และยอมรับว่าศาสนาพราหมณ์กับศาสนาฮินดูเป็นศาสนาเดียวกัน จึงเรียกรวมกัน
ว่าศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน นับตั้งแต่ชนชาติ
อารยันเริ่มถิ่นฐานในชมพูทวีป จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทำให้มีชื่อนับตั้งแต่เริ่มแรก เรียกว่า
ศาสนาสนาตะนะ แปลว่า ศาสนาที่ดำรงอยู่นิรันดร์ ไม่มีวันเสื่อม ต่อมาเกิดคัมภีร์พระเวทจึง
เรียกว่า ไวทิกธรรม แปลว่า ธรรมที่ได้จากพระเวท ภายหลังได้เปลี่ยนเป็นอารยธรรม แปลว่า
ธรรมอันดีงาม เมื่อพวกพราหมณ์มีอิทธิพลทางศาสนาจึงได้ชื่อว่า “ศาสนาพราหมณ์ธรรม”
แปลว่า คำสอนของพราหมณาจารย์ จนกระทั่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาจึงได้ชื่อใหม่
ว่า หินธุธรรม หรือ ฮินดูธรรม แปลว่า ธรรมที่สอนลัทธิฮินสา ซึ่งคำว่าฮินสานี้แปลว่า การ
ไม่เบียดเบียน

สืบเนื่องมาจากการที่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้เกิดขึ้นและพัฒนามาเป็นเวลานาน
นี้ทำให้แนวความคิดทางศาสนาแตกต่างกันออกไปมาก ดังนั้นการที่จะศึกษาศาสนาพราหมณ์-
ฮินดูเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการพัฒนาทางด้านแนวความคิดทางศาสนาให้กระจ่างยิ่งขึ้นนั้น
เราต้องศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งยุคสมัยของศาสนาทั้งก่อน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วนักปราชญ์ทาง
ศาสนาได้แบ่งยุคของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูออกอย่างกว้างๆ เป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ 1) ยุค

พระเวท อยู่ในช่วงประมาณ 1,000-100 ปีก่อนพุทธกาล 2) ยุคพราหมณ์ ประมาณ 100 ปีก่อนพุทธกาลถึง พ.ศ. 700 และ 3) ยุคฮินดู ตั้งแต่ พ.ศ. 700 เป็นต้นมา แต่สำหรับในตำราเล่มนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักศึกษา ในการที่จะได้เห็นถึงพัฒนาการในแง่ประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนและลุ่มลึกไปตามลำดับ จึงขอเสนอหลักการแบ่งตามแนวทางของท่านเสถียร โกเศศ และนาคะประทีป¹ โดยแบ่งเป็นยุคสมัยดังนี้ คือ

1. สมัยดึกดำบรรพ์ ระยะเวลาประมาณ 1,000 ปี ก่อนพุทธกาล
2. สมัยพระเวท ระยะเวลาประมาณ 957-475 ปีก่อนพุทธกาล
3. สมัยพราหมณ์ ระยะเวลาประมาณ 257 ปีก่อน พ.ศ. - พ.ศ.43
4. สมัยฮินดูเก่า (ฮินดูแท้) ระยะเวลาประมาณ 57 ปีก่อน พ.ศ. - ต้นพุทธกาล
5. สมัยอุปนิษัท ระยะเวลาประมาณ 57 ปีก่อน พ.ศ. - ต้นพุทธกาล
6. สมัยสูตร ระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 60 - พ.ศ. 360
7. สมัยอวตาร ระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 220 - พ.ศ. 660
8. สมัยเลื่อม ระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 861 - พ.ศ. 1190
9. สมัยฟื้นฟู ระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 1200 - พ.ศ. 1740
10. สมัยภักดี ระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 1740 - พ.ศ. 2300
11. ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูปัจจุบัน ระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 2300 - ปัจจุบัน

3.1.1 สมัยดึกดำบรรพ์

ในดินแดนชมพูทวีปนี้ แต่เดิมเป็นที่อาศัยของชนพื้นเมืองเดิมที่เรียกว่าพวกทราวิท หรือ ดรಾವิดีเยน (Dravidian) หรือพวกมิลักกะ ซึ่งมีเผ่าย่อยต่างๆ อีกหลายเผ่า แต่รูปร่างลักษณะคล้ายกันคือรูปร่างเล็ก ผิวดำ จมูกรีน ต่อมาพวกอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) หรือพวกอารยัน ซึ่งมีลักษณะผิวขาว จมูกโด่ง รูปร่างสูงใหญ่ ซึ่งเดิมอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำโวลกา แม่น้ำอูราล ทะเลสาบแคสเปียน แล้วได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ แม่น้ำคงคา และแม่น้ำยมนา เมื่อมีกำลังคนมากขึ้น จึงได้แผ่ขยายอำนาจเข้ามายึดครองดินแดนของพวกชาวพื้นเมืองเดิมซึ่งก็คือพวกทราวิทหรือมิลักกะ และได้แบ่งการปกครองออกเป็นระบบ ตลอดจนพัฒนาความเชื่อทางศาสนาโดยยกย่องเทพของตนอยู่เหนือชนพื้นเมืองเดิม ซึ่งแต่เดิมนั้นทั้งพวกมิลักกะและพวกอารยันต่างก็มีศาสนาเดิมของตนอยู่ก่อนแล้ว พวกมิลักกะนับถือธรรมชาติ

¹ อนุমানราชธน พระยา และสารประเสริฐ, พระ. ลัทธิของเพื่อน โดย เสถียร โกเศศ และ นาคะประทีป (นามแฝง), 2500 หน้า 79-168.

คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เชื่อว่าธรรมชาติทั้ง 4 เป็นเทพเจ้า มีตัวตน มีชีวิตจิตใจ ประทับอยู่บนสวรรค์ จึงมีพิธีบวงสรวงเทพเจ้าด้วยไฟ เพราะเชื่อว่าควันไฟที่ลอยขึ้นสู่เบื้องบนนั้น เป็นสื่อนำความประสงค์ของผู้ส่งเวทย์ไปแจ้งให้เทพเจ้าทราบ และการที่ไฟไหม้เครื่องสังเวทย์หมดไป คือการสลายเครื่องสังเวทย์ของเทพเจ้า

ส่วนศาสนาเดิมที่พวกอารยันนับถือก่อนอพยพเข้าสู่อินเดียนั้น ได้แก่ การนับถือธรรมชาติและวิญญาณบรรพบุรุษ ธรรมชาติที่พวกอารยันนับถือว่าเป็นเทพเจ้าคือ

1. พระอินทร์ เป็นเทพผู้บันดาลสรรพสิ่งทั้งหลายให้เกิดขึ้นในโลก
2. พระสวาตริ เป็นเทพแห่งแสงสว่างและความร้อน
3. พระวรุณ เป็นเทพแห่งความเย็น ความชุ่มชื้น
4. พระยม เป็นเทพแห่งความตาย

ซึ่งพวกอารยันยังถือว่าเทพทั้ง 4 นี้เป็นเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ รักษาทิศทั้ง 4 ของโลกอีกด้วย จึงเรียกว่า โลกบาล พิธีบูชาเทพเจ้าจะกระทำควบคู่กับพิธีบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษด้วยการนำอาหารไปวางที่พื้นดิน เรียกว่า พลี หลังจากที่ได้เข้ามาทำการปกครองพวกมิลักซะแล้ว ได้ปรับเทพเจ้าที่ตนนับถือเข้ากับเทพเจ้าของถิ่นเดิม โดยสร้างเทพเจ้าอัคนีขึ้นใหม่ เพราะเห็นว่าพวกชาวพื้นเมืองนิยมบูชาไฟ แต่ให้อยู่ในฐานะเป็นเทพบริวารของพระสวาตริ เพื่อให้พวกพื้นเมืองเดิมสำนึกตนอยู่เสมอว่าอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพวกอารยัน

3.1.2 สมัยพระเวท

ในระยะเวลาที่พวกอารยันได้สร้างเทพเจ้าขึ้นใหม่หลายองค์ ซึ่งสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่ 1 เทพเจ้าแห่งสวรรค์ ได้แก่ วรุณ สุริยะหรือพระอาทิตย์ สวาตริ วิษณุ อูษามิตรระ อทิตี อรรมัน และอัศวิน
- กลุ่มที่ 2 เทพเจ้าในอากาศ ได้แก่ วาตะ อินทระ รุทระ ปรรชันยะ มารุต
- กลุ่มที่ 3 เทพเจ้าบนพื้นโลก ได้แก่ อัคนี โสมน และยม

และมีการฆ่าสัตว์บูชายัญรวมทั้งการถวายน้ำโสมประกอบกับการขับกล่อม พิธีกรรมในสมัยนี้จึงมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดคนกลุ่มหนึ่งขึ้นมาคือพวกพราหมณ์ มีหน้าที่ทำพิธีกรรม พราหมณ์จึงมีอำนาจมากขึ้น และทำหน้าที่แตกต่างกันไปดังนี้

พวกที่ 1	ทำหน้าที่บูชาเทพ	เรียกว่า	พราหมณ์โหรตา
พวกที่ 2	ทำหน้าที่สวดขับกล่อม	เรียกว่า	พราหมณ์อุทาคาตา
พวกที่ 3	ทำหน้าที่จัดพิธีกรรมตามลัทธิ	เรียกว่า	พราหมณ์อหฺวรฺรยู

พราหมณ์ทั้ง 3 พวกนี้ จะปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อเนื่องกันตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีพราหมณ์อีกพวกหนึ่งเรียกว่า “พรหมา” เป็นผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรม ทำหน้าที่ควบคุมบูชาโยนิให้ถูกต้องตามคัมภีร์พระเวท ในแต่ละครั้งที่ทำพิธีบูชาเทพเจ้าต้องมีการเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมาร่วมพิธีด้วยเสมอ สมัยนี้เป็นสมัยที่พราหมณ์แข่งขันกันสร้างศรัทธา จึงมีการคิดค้นพิธีกรรมเพื่อสร้างความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์และสงวนรูปแบบเคล็ดลับเฉพาะกลุ่มของตนเท่านั้น สถานศึกษาของพวกพราหมณ์จึงได้เกิดขึ้น

การที่ยุคนี้ได้ชื่อว่ายุคพระเวท เพราะพวกพราหมณ์ได้ประมวลบทสวดขับต่างๆ โดยรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ จึงเกิดเป็นคัมภีร์ทางศาสนาขึ้นมาเป็นฉบับแรกเรียกว่า “ฤคเวท” เป็นคำฉันท์สำหรับสวดอ้อนวอนและสรรเสริญพระเจ้า ตลอดจนเป็นบทสวดขับกล่อมสำหรับพิธีถวายน้ำโสมและโคลกผสมร้อยแก้วอธิบายวิธีประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพระเจ้า คัมภีร์นี้พวกพราหมณ์เชื่อว่าเป็นศรุตี คือเป็นเสียงทิพย์ที่ได้ยินมาจากพรหมซึ่งเป็นพระเจ้าผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์และสร้างบรรพบุรุษของพราหมณ์

ต่อมาพราหมณาจารย์ได้เลือกคັดับทที่ผูกไว้เป็นมนต์ สวดขับในคัมภีร์ฤคเวทเอามาจัดใหม่เป็นอีกหมวดหนึ่ง เพื่อเป็นคู่มือของพราหมณ์อุทาคาตาในการทำพิธี หมวดที่คัดออกมานี้เรียกว่า สามเวท ใช้สวดในพิธีบูชาน้ำโสมแก่เทพเจ้า

นอกจากนี้ ยังมีคู่มืออีกหมวดหนึ่งคัดเอาแต่หมวดมนต์โคลก และหมวดคำร้อยแก้ว ซึ่งว่าด้วยพิธีทำพิธีกรรมมารวมกัน สำหรับให้พวกพราหมณ์อหฺวรฺรยูใช้ในพิธี เรียกหมวดนี้ว่า “ยชุรเวท”

ดังนั้นเมื่อรวมฤคเวทกับสามเวทในภายหลังแล้ว จึงเรียกว่า ไตรเพท

ยุคพระเวทนี้สิ้นสุดลงเมื่อกำเนิดเทพเจ้าองค์ใหม่คือ พระพรหม

แล้วที่สำคัญมากอีกเรื่องหนึ่งในสมัยพระเวท คือการแบ่งบุคคลในสังคมออกเป็น 4 ประเภท เรียกว่า วรรณะ คำว่า วรรณะ แปลว่าสีผิว สันนิษฐานว่าการแบ่งชั้นคนในระยะแรกคงถือตามสีผิว ซึ่งแต่เดิมมีเพียง 2 วรรณะ คือพวกผิวดำ ได้แก่พวกทราวิท(ดราวิเดียน) ซึ่งเป็นชน

พื้นเมืองเดิมกับพวกผิวขาว ได้แก่พวกอารยันที่เข้ามาบูรณและตั้งถิ่นฐานในอินเดียในยุค
พระเวทตอนต้น ซึ่งในเวลาต่อมาได้แบ่งออกเป็น 4 วรรณะ คือ

1. วรรณะพราหมณ์ มีหน้าที่ติดต่อกับเทพเจ้า สืบสอนศาสนาและประกอบพิธีกรรมแก่
ประชาชนทุกวรรณะ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ศึกษาจดจำและสืบทอดคัมภีร์พระเวท และเป็น
ปุโรหิตให้แก่กษัตริย์ พวกพราหมณ์ถือว่าพวกตนเป็นวรรณะสูงสุดในสังคม เพราะเกิดจาก
พระโอษฐ์ของพระผู้เป็นเจ้าตามที่อ้างไว้ในคัมภีร์พระเวท

2. วรรณะกษัตริย์ ได้แก่พวกนักรบ ทำหน้าที่ป้องกันชาติบ้านเมืองและทำศึกสงคราม
ขยายเขตแดน ในคัมภีร์ฤคเวทกล่าววว่าวรรณะกษัตริย์เกิดจากพระพาหา (แขน) ของพระผู้
เป็นเจ้า

3. วรรณะแพศย์ เป็นวรรณะของคนส่วนใหญ่ในสังคม ได้แก่ผู้ประกอบพาณิชยกรรม
เกษตรกรรม และศิลปหัตถกรรมต่างๆ วรรณะแพศย์เกิดจากพระโสณิ (ตะโพก) ของพระผู้เป็นเจ้า

4. วรรณะศูทร เป็นวรรณะของพวกกรรมกร ผู้ทำงานรับจ้างที่ต้องใช้แรงงานแบกหาม
หรือให้บริการแก่วรรณะอื่นๆ วรรณะศูทรถือเป็นวรรณะต่ำสุด เพราะเกิดจากพระบาทของ
พระผู้เป็นเจ้า

ในสมัยพระเวท คนในสังคมส่วนใหญ่จะอยู่ในวรรณะแพศย์ แต่ในปัจจุบันวรรณะศูทร มี
มากที่สุดคือ 61% ของอินเดียทั้งหมด และคนพวกนี้ได้แก่พวกคนชั้นกรรมมาชีพ โสเภณี และ
กรรมกร

นอกจากนี้ ยังมีพวกนอกวรรณะ ซึ่งเกิดจากการแต่งงานข้ามวรรณะ เรียกว่า จัณฑาล พวก
นี้เป็นที่รังเกียจของทุกวรรณะ การแบ่งวรรณะดังกล่าวคงเกิดจากการแบ่งแยกพวกหมู่ตามเผ่า
พันธุ์ด้วย ปรากฏสันนิษฐานว่าพวกนักบวชและพ่อค้าเผ่าอารยันได้กลายเป็นวรรณะพราหมณ์
กษัตริย์ และแพศย์ พวกทาสของอารยันได้กลายมาเป็นวรรณะศูทร ส่วนพวกเจ้าถิ่นชมพูทวีป
แต่เดิม และชนเผ่าล้าหลังอื่นๆ เป็นพวกนอกวรรณะ และค่อยๆ ถูกจัดรวมเข้าในวรรณะต่ำ

ในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ มีความหมายแสดงไว้ว่าวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์
เป็นอารยะ ส่วนวรรณะศูทรและนอกนั้นเป็นอนารยะ ซึ่งการแบ่งชั้นตามระบบวรรณะของ
สังคมอินเดียนี้เป็นเครื่องมือสงวนและจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ และกิจการทั้งหลาย

3.1.3 สมัยพราหมณ์

ในสมัยนี้ พวกอารยันได้ยึดครองตอนเหนือของอินเดียทั้งหมด จึงเกิดเป็นแคว้นต่าง ๆ แต่แคว้นต่างมีอิสระไม่ขึ้นต่อกัน เช่นแคว้นปัญจาละ แคว้นอโยธนา แคว้นกุรุเกษตร เป็นต้น พระราชาและขุนนางผู้ใหญ่ต่างก็มีกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ก่อตั้งใช้ชีวิตอย่างมั่งคั่งฟุ่มเฟือย ส่วนชนชั้นกลางที่ไม่มีที่ดินต่างไปประกอบอาชีพค้าขายจนร่ำรวย พวกพื้นเมืองเดิมที่อยู่ใต้อำนาจของอารยันซึ่งเรียกว่า ทาสย์ ได้กลายเป็นชนชั้นคหทร ซึ่งเป็นชนต่ำที่ชาติอารยันทุกชั้นจะร่วมสมาคมไม่ได้

เนื่องจากพวกอารยันเชื่อในความล้นเกล้าศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้า และการทำพิธีพลีบูชาเพราะเหตุว่าถ้าการประกอบพิธีกรรมเป็นไปอย่างถูกต้องจนเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้าแล้ว จะทรงเมตตาประทานพรให้สมปรารถนาและถ้าผู้ประกอบพิธีกรรมมีความมานะพากเพียรจนถึงที่สุดก็อาจเปลี่ยนสถานภาพจากมนุษย์ธรรมดาไปเป็นเทพเจ้าได้ ในยุคสมัยนี้พราหมณ์เป็นผู้มีอิทธิพลสูงสุดในจิตใจของประชาชน เพราะเป็นผู้ผูกขาดความรู้ในการประกอบพิธีกรรม และสามารถติดต่อกับพระเจ้าได้เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น และผลจากการยกย่อง สถานภาพของพราหมณ์ได้ทำให้เกิดค่านิยมในการประพาศพรหมจรรย์ และเชื่อกันว่าสามารถยกสถานะให้เท่าเทียมกับพระราชาได้ จึงเกิดการสละครอบครัวและทรัพย์สินสมบัติออกบวชกันเป็นจำนวนมาก ทำให้มีลัทธิใหม่ๆ เกิดขึ้น สมัยนี้จึงได้ชื่อว่าสมัยพราหมณะหรือพราหมณ์

หน้าที่ของพราหมณ์

พวกพราหมณ์เป็นชนชั้นสำคัญของสังคม มีหน้าที่เฉพาะที่ชนชั้นอื่นไม่สามารถทำหน้าที่แทนได้ มีดังนี้คือ

1. เป็นผู้ทำพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งมีระบบแบบแผนที่ซับซ้อนยิ่ง เช่นพิธีกรรมในการราชาภิเษกที่เรียกว่า ราชสยะ พิธีปล่อยม้าอุปการ เรียกว่า อัศวเมธ และบุรุษเมธ อันเป็นการบูชาอัญมณย์ ซึ่งพิธีเหล่านี้คนทั่วไปไม่อาจทำให้ถูกต้องโดยลำพังได้
2. เป็นผู้อธิบายเทพเจ้าองค์ใหม่ที่เกิดขึ้น คือ พระพรหม เพราะแต่เดิมมาพวกพราหมณ์ยกย่องพระอินทร์บ้าง พระรุทระบ้าง ต่อมาภายหลังความคิดได้เปลี่ยนแปลงไป โดยยกให้พระพรหมเป็นเทพสูงสุดแต่เพียงองค์เดียว เพราะเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง ทรงสถิตอยู่ในทุก ๆ สิ่ง พราหมณ์จึงต้องมีหน้าที่อธิบายให้ประชาชนเข้าใจ ได้รู้ซึ่งถึงอันติมัจจุและมรรควิถีที่จะเข้าถึงด้วยการทำความดีและการบำเพ็ญตบะ

นอกจากพระพรหมแล้ว ยังมีเทพเจ้าที่เกิดใหม่อีก 2 องค์ คือ พระคิเว ซึ่งแต่เดิมเป็นเทพแห่งภูเขา และพระวิชณุ แต่เดิมเป็นเทพแห่งทะเลและมหาสมุทร

3. เป็นผู้สร้างคัมภีร์ใหม่ 2 คัมภีร์ คือ

คัมภีร์อรัณยกะ (บทเรียนในป่า) เป็นคู่มือสำหรับผู้สละเรือนประพาศพรหมจรรย์ ไปใช้ชีวิตในป่า เรียกว่า “**วานปรัสต์**” บุคคลเหล่านี้มีชีวิตรอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังในบรรณศาลา หรืออาจอยู่รวมเป็นกลุ่มในอาศรม นุ่งห่มด้วยเปลือกไม้หรือหนังสัตว์ ขมวดผม มวยสูง ใช้ชีวิตในป่าโดยอาศัยผลไม้และบำเพ็ญตบะด้วยการทรมานร่างกายเพื่อชำระวิญญูญาณให้บริสุทธิ์ อันเป็นวิธีที่เชื่อกันว่าจะช่วยให้เข้าถึงพรหมและมีอิทธิฤทธิ์เหนือเทวดาและมนุษย์ ผู้ที่ประสงค์จะบวชเป็นฤๅษีจำเป็นต้องศึกษาความรู้เบื้องต้นก่อนจึงเกิดคัมภีร์อรัณยกะขึ้นมา

คัมภีร์อาถรรพเวท ประกอบด้วยคาถาต่างๆ ใช้เสกเป่าทำความอัปมงคลและสร้างสวัสดิมงคล คัมภีร์เล่มนี้ต่อมาได้ถูกจัดเป็นคัมภีร์เล่มที่ 4 ต่อจากไตรเพท จุดประสงค์ของการสร้างเพื่อปลุกฝังความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาพราหมณ์ให้ลึกซึ้ง เพราะปลายยุคศาสนาพราหมณ์ต้องเผชิญหน้ากับความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญ

ผลที่เกิดจากคนในสังคมทำหน้าที่ต่างกันทำให้เกิดการแบ่งชนชั้นวรรณะ โดยพวกพราหมณ์เป็นผู้ทำหน้าที่นี้ ซึ่งมีทั้งหมด 4 วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และพราหมณ์ยังได้สร้างความเชื่อที่ว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างมนุษย์ ตลอดจนกำหนดหน้าที่ต่างๆ ขึ้นมาเพื่อสันติสุขในการอยู่ร่วมกันวรรณะกษัตริย์เป็นวรรณะที่สร้างจากพระพาหาของพระพรหม วรรณะพราหมณ์สร้างจากพระโอษฐ์ของพระพรหม วรรณะแพศย์สร้างจากพระโสณีของพระพรหม และวรรณะศูทรสร้างจากพระบาทของพระพรหม สำหรับผู้ที่เกิดนอกวรรณะทั้ง 4 ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นเรียกว่า “วรรณสังกร”

3.1.4 สมัยฮินดูเก่า (ฮินดูแท้)

ในสมัยนี้อินเดียตอนเหนือตกเป็นของชาตอารยันทั้งหมด ภาคเหนือของอินเดียจึงเจริญเติบโตและมั่งคั่ง อาณาจักรสำคัญของพวกอารยันในสมัยนี้มี 4 แห่ง คือ แคว้นอวันตี แคว้นวังสะ แคว้นโกศล และแคว้นมคธ สมัยนี้เป็นสมัยแรกที่เกิดปรัชญา ซึ่งถือได้ว่าเป็นแก่นแท้ของศาสนาพราหมณ์ซึ่งพราหมณาจารย์ทั้งหลายเป็นผู้คิดขึ้น และในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้เองที่ลัทธิศาสนาซึ่งมีชื่อเดิมว่าศาสนาพราหมณ์ได้กลายมาเป็นศาสนาฮินดู พวกพราหมณาจารย์ได้ช่วยกันปรับปรุงลัทธิของตนจนได้รับความนิยมแพร่หลาย สถานศึกษาของ

นักบวชพราหมณ์ได้พัฒนาให้เจริญมากขึ้นจนกลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาอยู่ที่เมือง
ตักสิลาเป็นที่ชุมนุมของพวกเขา ทิศาปาโมกข์

อนึ่ง ในสมัยนี้ ได้มีการกำหนดความสำคัญของเทพเจ้ากันใหม่ตามความนิยมของสังคม
“พรหมา” ได้รับการยกย่องให้เป็นองค์แห่งความแท้จริงองค์เดียว ซึ่งประทานความรู้ให้เรา
สามารถเห็นแจ้งได้ บรรดาทวยเทพทั้งหลายเป็นลักษณะที่ปรากฏขึ้นชั่วคราวของพระผู้ทรง
ความเป็นหนึ่ง แม้จะถือว่าพรหมาเป็นอันดิมสัจจ์ แต่ประชาชนส่วนมากยังคงยอมรับนับถือ
ทวยเทพเหมือนเดิม เพราะลักษณะของพรหมานั้นยากที่ชาวบ้านสามัญจะพลอยคิดตามได้

ในด้านความคิด เรื่องการเกิดและการตายได้ถูกอธิบายว่า การที่มนุษย์ต้องเวียนว่ายตาย
เกิดในสภาพต่าง ๆ กัน เพราะกรรมเก่า (ซึ่งหมายถึงการกระทำดีและชั่ว) พรหมาเป็นศูนย์
รวมและเป็นต้นกำเนิดแห่งวิญญานทั้งปวง สิ่งมีชีวิตทั้งหลายล้วนถือกำเนิดมาจากพรหม
วิญญานทุกดวงที่แยกออกมาจากพรหมอาจเข้าสิงสถิตในร่างกายของเทวดา มนุษย์ สัตว์ หรือ
พืชก็ได้ ทุกครั้งที่ร่างเดิมแตกดับจากสภาพใดสภาพหนึ่งไปอุบัติในร่างใหม่เรียกว่า ภพ หรือ
ชาติหนึ่ง ตราบใดที่ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่ว่าจะเกิดอะไรก็ตามคงต้องผจญกับความทุกข์
เรื่อยไป เมื่อใดก็ตามที่วิญญานหลุดพ้นจากภาวะเวียนว่ายตายเกิดเรียกว่า โมกษะ วิญญาน
ดวงนั้นจะกลับไปรวมกับพรหมเช่นเดิม การที่จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้ก็ด้วย
การยุติการกระทำกรรมทั้งดีและชั่ว

ความคิดในเรื่องวันสิ้นโลกได้ถูกเชื่อกันว่าโลกที่พรหมสร้างมีกำหนดอายุชัย เมื่อครบ
กำหนดอายุชัยจะมีการล้างโลกแล้วสร้างโลกขึ้นใหม่ ระยะเวลา นับแต่สร้างโลกจนถึงล้างโลก
เรียกว่า “กัลป์” ในหนึ่งกัลป์แบ่งเป็น 4 ยุค คือ กฤตยุค เตรตายุค ทวาปรยุค และกลียุค ยุค
ทั้ง 4 รวมกันเรียกว่า “มหายุค” แต่ละยุคเวลาจะสั้นลงๆ ตามลำดับ พร้อมกันนั้นความดั่งาม
ในโลกก็ลดลงตามลำดับเช่นกัน คือ

1. กฤตยุค (เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สัตตยุค) เป็นยุคแห่งสัจธรรมอันบริสุทธิ์ มีแต่พรหมัน
เพียงพระองค์เดียว ไม่มีความโลภ โกรธ หลง ความคดโกงและความทุกข์ ผู้ใดปรารถนาสิ่งใด
ย่อมได้สิ่งนั้น

2. เตรตายุค สัจธรรมเสื่อมลงจากกฤตยุค 1 ใน 4 ไม่มีการประกอบพิธีกรรม มนุษย์
ปฏิบัติธรรมเพื่อหวังานิสงส์ จากการปฏิบัติธรรมนั้น

3. ทวาปรยุค สัจธรรมเสื่อมลงครึ่งหนึ่งของสมัยกฤตยุค มนุษย์เริ่มประสพภัยจากความ
เจ็บป่วย เกิดตื้นหา นิยมทำความชั่ว และมีพิธีล้างความชั่ว พระเวททั้ง 4 เกิดในยุคนี้ แต่ไม่ได้

รับความสนใจจากมนุษย์

4. กลียุค (ยุคสุดท้าย) สัจธรรมเหลือเพียง 1 ใน 4 ของยุคแรก มนุษย์ไม่สนใจเรื่องศีลธรรม ตกเป็นทาสของราคะ โทสะ โมหะ

ประชาชนที่อยู่ใต้อาณัติของพระราชนิพนธ์ และแพศย์ ทุกคนต้องส่งบุตรเข้ารับการศึกษาศึกษาในสถานศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่งของพระราชนิพนธ์ก่อนเริ่มการศึกษานักบวชพระราชนิพนธ์จะทำพิธีเสกเป่ามนตร์และคล้องเส้นด้ายมงคลศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า สายธูรา เฉวียงบ่า พิธีนี้เรียกว่า ยัชโญปวีต ผู้ผ่านการทำพิธีดังกล่าวนี้แล้วถือว่าเป็นผู้เกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า ทวิชะ แปลว่า ผู้เกิดสองครั้ง

3.1.5 สมัยอุปนิษัท

ในสมัยนี้เป็นช่วงระยะเวลาของการพยายามค้นหาทางหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดทำให้เกิดเจ้าลัทธิที่มีความเห็นแตกต่างกันเป็น 4 พวกคือ

พวกที่ 1 เป็นพวกที่เชื่อในผลแห่งญาณ คือ ความรู้แจ้ง

พวกที่ 2 เป็นพวกที่เชื่อในผลแห่งการทำปณิชาญ

พวกที่ 3 เป็นพวกที่เชื่อในผลของการบำเพ็ญตบะ ทรมานกาย-ใจ

พวกที่ 4 เป็นพวกที่เชื่อว่าการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดนั้น ต้องพึ่งตัวเอง หาใช่การสวดมนต์อ้อนวอน บูชาเทพเจ้า และสิ่งที่อยู่ในโลกนี้ล้วนเป็นมายาสกัดกันจิตไม่ให้เข้าถึงจุดหมายปลายทางซึ่งเป็นนามธรรม ดังนั้นการปฏิบัติอย่างเข้มงวดเพื่อละโลกียวิสัยสามารถกระทำด้วยการบำเพ็ญตบะและการบำเพ็ญฌาน ซึ่งอาจจะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทำไปพร้อมๆ กันทั้งสองอย่าง ทำให้เกิดนักบวช 3 พวกคือ “ปริพาชก” แปลว่า ผู้เร่ร่อน “ภิกษุ” แปลว่า ผู้ขอ และ “สันยาสี” แปลว่า ผู้สละ

สำหรับพวกที่เชื่อในผลแห่งญาณ(คือปัญญาซึ่งทำให้เกิดการรู้แจ้ง)ได้เกิดนักคิดที่มีชื่อเสียง 3 พวก คือ ปรัชญาอุปนิษัทของพระราชนิพนธ์ ศาสนาเซนของมหาวีระ และศาสนาพุทธของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พวกพระราชนิพนธ์ในลัทธิอุปนิษัท ได้สร้างคัมภีร์อุปนิษัทว่าด้วยปรมาตมน์ และการเข้าถึงโมกษะ คัมภีร์อุปนิษัทนี้ได้ใช้เป็นตำราเรียนภาคสุดท้ายต่อจากพระเวท เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า เวทานตะ แปลว่า ที่สุดแห่งพระเวท

แม้ว่าอุปนิษัทจะเป็นส่วนหนึ่งของพระเวท แต่ในทางปรัชญานั้น อุปนิษัทต่างจากพระเวท

ซึ่งแต่ก่อนเพราะปรัชญาในพระเวทเชื่อพระเจ้าหลายองค์และเน้นยัญพิธี บวงสรวงด้วยการนำสัตว์มาสังหารพร้อมเครื่องสังเวยอื่นๆ ส่วนปรัชญาในอุปัชฌาโน้มเอียงมาทางเอกนิยม (Monism) ซึ่งเชื่อในหลักความจริงอันสูงสุดว่ามีเพียงหนึ่งเดียวคือ พรหมัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดของจักรวาลและสรรพสิ่งทั้งหลาย หน้าที่ของมนุษย์ก็คือการศึกษาและปฏิบัติให้เข้าถึงเอกภาวะนี้จึงจะเรียกว่าได้บรรลุถึงโมกษะ อุปัชฌาโน้มอาจนับได้ว่าเป็นรากฐานของปรัชญาในภาคเวทศิตา

นักบวชพราหมณ์ที่ประสงค์บำเพ็ญพรตเป็นดาบสต้องศึกษาคัมภีร์อรัณยกะ ส่วนผู้ที่จะเป็นปริพาชก หรือสannyasi ต้องศึกษาคัมภีร์อุปนิษัท (เวทानตะ) ซึ่งถือกันว่าเป็นศรัทธาหรือคำบอกเล่าจากพระเจ้าโดยตรง และจะเปิดเผยแก่บุคคลในวาระอื่นไม่ได้เด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนถือเป็นบาปอย่างมหันต์

นอกจากคัมภีร์ที่เป็นศรัทธาแล้ว ก็ยังมีคัมภีร์ที่ไม่ใช่ศรัทธาซึ่งเกิดขึ้นในสมัยนี้อีกมากมายหลายเล่ม เรียกว่า สมฤติ คือใช้สำหรับระลึกทรงจำสืบเป็นหลักการย่อๆ และในตอนปลายยุคนี้ได้เกิดร้อยกรองที่ชื่อ “รามายณะ” ซึ่งแต่งโดยฤๅษีวาลมิกี มีทั้งหมด 5 กัณฑ์ พระรามซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องในสมัยนี้เป็นเพียงวีรบุรุษคนสำคัญเท่านั้น ยังไม่ใช่พระวิษณุอวตาร ซึ่งเข้าใจกันว่าอาจจะนำมาดัดแปลงเพิ่มเติมกันเองในภายหลัง

3.1.6 สมัยพระสูตร (สูตรตะ)

เป็นระยะเวลาที่พวกอารยันขยายลงไปทางใต้ของอินเดีย พร้อมกับนำความเชื่อแบบฮินดูไปเผยแพร่ด้วย ยุคนี้มีพุทธศาสนาเป็นคู่แข่งสำคัญ เพราะเป็นสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ความเคลื่อนไหวที่สำคัญของศาสนาฮินดูในยุคนี้ได้แก่

กระแสที่ 1 ศาสนาฮินดูแผ่ขยายตลอดทั่วภาคใต้ของอินเดีย พวกพราหมณ์จึงได้รับการยอมรับนับถือเช่นเดียวกับทางภาคเหนือ

กระแสที่ 2 วรรณกรรมเรื่องภารตะ ได้มีการแต่งต่อเติมจนกลายเป็น “มหากาพย์” และได้รับความนิยม

กระแสที่ 3 พราหมณาจารย์ได้ทำตำราเรียนสำหรับกุลบุตรพราหมณ์ เพื่อใช้ศึกษาในโรงเรียน ตำราดังกล่าวได้ถูกผูกเป็นอรรถ ประมวลใจความให้สั้นที่สุดเพื่อทรงจำได้เร็ว ตัวอรรถนี้เรียกว่า สูตร ซึ่งถูกผูกขึ้นมาเป็นหัวข้อประมวลศิลปวิทยาทุกประเภท แบ่งเป็น 6 ประเภท รวมเรียกว่า เวทางค์ หรือองค์แห่งเวท ได้แก่

ศึกษาศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยการออกเสียง และวิธีอ่านพระเวทให้มีเสียงเสนาะ

ไวยากรณ์ศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการออกเสียง การแปลและตีความ

นิรุกติศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยที่มาและความหมายของศัพท์ที่ใช้ในพระเวท

ฉันทศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยการประพันธ์บทร้อยกรอง ตลอดจนกฎของกวีนิพนธ์

โชนิตศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยดาราศาสตร์และโหราศาสตร์

กัลปศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

ในวิชาทั้ง 6 ศาสตร์นี้ กัลปศาสตร์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะประกอบด้วยสูตร 3 สูตร คือ เศราตสูตร เป็นสูตรที่เกี่ยวกับพิธีกรรม คฤหสูตร เป็นสูตรที่เกี่ยวกับพิธีประจำบ้าน และธรรมสูตร เป็นข้อปฏิบัติสำหรับประชาชนทุกวรรณะ

3.1.7 สมัยอวตาร

ในสมัยนี้เป็นช่วงระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์จลาจลในอินเดียต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน เพราะชิงอำนาจกันเองภายในประเทศ อีกทั้งยังถูกศัตรูนอกประเทศรุกรานผลัดเปลี่ยนกันเข้าปกครองอินเดีย ผู้ปกครองบางคนก็นิยมศาสนาฮินดู บางคนก็ศรัทธาศาสนาเซน และบางคนก็เลื่อมใสพุทธศาสนา พวกใดเป็นใหญ่ก็จะฟื้นฟูศาสนาที่ตนนับถือขึ้นมา ซึ่งตอนปลายของยุคนี้อินเดียตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์กุษาณะ ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของพวกตาตงวัยจี (ตุรกีสาขาเดิม) ซึ่งมีภูมิลำเนาตอนกลางทวีปเอเชีย กษัตริย์ที่สำคัญของราชวงศ์นี้คือ พระเจ้า-กนิษกะทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา พวกฮินดูจึงต้องพัฒนาลัทธิของตนเพื่อแข่งขันกับพระพุทธศาสนา การแข่งขันนี้เป็นเหตุให้ต่างฝ่ายต่างรับเอาหลักธรรมของฝ่ายตรงข้ามเข้ามาในลัทธิของตน ประกอบกับพวกฮินดูได้เกิดแตกแยกเป็นนิกายใหม่ มีการสร้างเทพเจ้าใหม่ๆ ขึ้นมา

พระรามและพระกฤษณะ ซึ่งแต่เดิมเคยนับถือแค่เป็นวีรบุรุษเท่านั้น ได้ถูกยกขึ้นให้มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นพระวิษณุ ผู้อวตารลงมา ลัทธิฮินดูที่นับถือพระวิษณุก็เฟื่องฟูขึ้นมา คนสำคัญที่เป็นหัวหน้าในนิกายนี้เรียกว่า “นิกายภาควัต” แปลว่า “บูชาพระภควานพระผู้ควรบูชา”

ส่วนพวกที่นับถือพระศิวะก็ไม่ยอมแพ้ ได้ยกพระศิวะให้สำคัญยิ่งขึ้น โคซึ่งเป็นพาหนะถูกยอมรับนับถือว่าเป็นโคศักดิ์สิทธิ์ ศิวลึงค์ได้ถูกยกเป็นของศักดิ์สิทธิ์ควรแก่การบูชา ในขณะที่เดียวกันได้เกิดลัทธิทั้งหกขึ้นในยุคนี้ พวกพราหมณ์ได้รับปรัชญาทั้งหกนี้เข้ามาไว้ในศาสนาของตนเรียก “ษัทธิหกคณะ” หรือทัศณะทั้งหก ซึ่งแต่ละลัทธิก็มีความต่อเนื่องกันเป็นคู่ๆ จึงจัด

แบ่งออกเป็น 3 คู่ ดังนี้คือ

- คู่ที่หนึ่ง ปรัชญานายะ เจ้าลัทธิคือ ท่านโคตมะ
 ปรัชญาไวเศษิกะ เจ้าลัทธิคือ ท่านกณาทะ
- คู่ที่สอง ปรัชญาasanghye เจ้าลัทธิคือ กาปิละ
 ปรัชญาโยคะ เจ้าลัทธิคือ ปตัญชลี
- คู่ที่สาม ปรัชญามีมามสา หรือปุมมิมามสา เจ้าลัทธิคือ ไชมินิ
 ปรัชญาเวทานตะ หรืออุตตรมิมามสา เจ้าลัทธิคือ พาทรายณ์ หรือ วยาส

คู่ที่หนึ่ง

นยายะ (Nyaya)

เป็นระบบปรัชญาที่ค้นหาความเป็นจริง โดยการวิเคราะห์และโต้แย้งเชิงตรรกวิทยา ผู้เป็นศาสดาของปรัชญาในระบบนี้คือ “โคตมะ” ผู้แต่ง “นยายะสูตร” ซึ่งสันนิษฐานกันว่า คัมภีร์เล่มนี้อาจจะแต่งขึ้นเมื่อประมาณศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล และเป็นคัมภีร์ที่พิสูจน์สิ่งต่างๆ ว่าเป็นจริงทางตรรกวิทยา จึงมีลักษณะเป็นปรัชญาประเภทลัทธิปัจเจกนิยม (Atomistic realism)

ไวเศษิกะ (Vaisesika)

ศาสดาผู้ก่อตั้งลัทธินี้ก็คือ กณาทะ หรือ กัสสยป ผู้เขียน “ไวเศษิกะสูตร” ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เชื่อกันว่ามีลักษณะเป็นอเทวนิยม (non-theistic) เพราะไม่ได้อ้างถึงพระเจ้าเลย แต่ได้กล่าวถึงความมีอยู่ของปรมาณูแห่งธาตุต่างๆ ซึ่งมีจำนวนนับไม่ถ้วน ทศณะนี้จึงคล้ายกับปรัชญานายะแต่ต่างกันตรงที่ไวเศษิกะเน้นหนักไปในทางอภิปรัชญา ในขณะที่นยายะพัฒนาแนวคิดไปในทางตรรกวิทยาและญาณวิทยา ไวเศษิกะจึงเป็นแบบพหุนิยม (pluralistic)

นอกจากนี้ไวเศษิกะยังมีทศณะคล้ายกับนยายะในเรื่องของกฎแห่งสังสารวัฏ คือเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด โดยมีวิชาเป็นสาเหตุ การที่จะหลุดพ้นหรือเข้าสู่โมกษะได้นั้นจะต้องมีความรู้แจ้งในความเป็นจริง ไม่หลงติดในความสุขและหลบหลีกจากความทุกข์ โดยหยุดกระทำการเพื่อว่าผลของกรรมใหม่จะได้ไม่เกิดขึ้น และผลของกรรมเก่าก็จะหมดไปในที่สุด เมื่อนั้นชีวิตมัน ซึ่งเป็นวิญญานบริสุทธิ์ก็จะหลุดจากห่วงกรรมเข้าสู่โมกษะ (การหลุดพ้น)

คู่ที่สอง

สาขชยะ (Sankhya)

ศาสตราจารย์ก่อตั้งปรัชญาในระบบนี้ก็คือ กาลิละ ไม่มีหลักฐานที่จะแสดงให้เห็นว่าท่านผู้นี้ได้เขียนคัมภีร์ใดไว้ แต่อย่างไรก็ตามคัมภีร์ที่เหลือดกทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็คือ คัมภีร์สาขชยะการิกา ของท่านอีศวรฤชณะ แนวคิดทางปรัชญาในระบบนี้มีลักษณะเป็นทวินิยม (dualism) เพราะเชื่อว่าความเป็นจริงมี 2 อย่าง คือ ประกฤติ และ ปุรุช

ประกฤติ คือ ต้นกำเนิดของสรรพสิ่งทั้งหลาย ตัวมันเองมิได้เกิดจากสิ่งใด เป็นสิ่งเกิดเองและมีอยู่เอง ส่วนสิ่งทั้งหลายในโลกเรานั้นมีอยู่ในประกฤติก่อนแล้ว และได้ปรากฏออกมาจากประกฤติจึงทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า การเกิดขึ้น ส่วนการดับเป็นภาวะที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงกลับไปสู่ประกฤติตามเดิม

ปุรุช คือวิญญาณบริสุทธิ์ เทียบได้กับชีวามันของปรัชญาอินเดียในระบบอื่นๆ ปุรุชนี้เป็นสิ่งเที่ยงแท้และอยู่ได้โดยลำพัง เช่นเดียวกับประกฤติ มีอยู่เป็นจำนวนมากมหาศาลจนนับประมาณมิได้

ปรัชญาสาขชยะเชื่อว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์มนุษย์ควรหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์เข้าสู่โมกษะ การที่มนุษย์บางคนไม่สามารถหลุดพ้นได้ เพราะอวิชชาหรือการไม่รู้แจ้งในสัจธรรมเป็นตัวยุทธสำคัญ นั่นคือปุรุชหรือวิญญาณบริสุทธิ์นั้นโดยปกติแล้วเป็นอิสระโดยธรรมชาติ อยู่เหนือกาลเทศะ แต่เมื่อไปเข้าใจผิดคิดว่าร่างกายที่เกิดจากประกฤติเป็นตัวตนแท้จริง จึงทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นตัวเรา ของเรา เป็นผู้กระทำการและเสวยกรรม นับเป็นการหลงผิด อย่างหนึ่งที่จะโน้มนำบุคคลให้กระทำการต่างๆ ไปตามความคิดเห็นของตนเอง ก่อให้เกิดการเวียนว่ายในวัฏฏะไม่จบสิ้น ดังนั้นการที่จะหลุดพ้นจากวังวนแห่งวัฏฏะนี้ได้ก็คือปฏิบัติให้เกิดความรู้ที่ถูกต้อง โดยทำให้ปุรุชเห็นความแตกต่างระหว่างตนเองกับประกฤติว่าตัวตนที่แท้จริงนั้นคือปุรุชเท่านั้น ไม่ใช่ร่างกายที่เกิดจากประกฤติ

โยคะ (Yoga)

เป็นระบบที่เน้นในด้านวิธีการปฏิบัติให้เข้าถึงโมกษะ ศาสตราจารย์ก่อตั้งคือ ปตัญชลี ซึ่งท่านได้รจนาสูตรที่สำคัญคือ โยคะสูตร คำว่า โยคะนี้ ในทัศนะของท่านปตัญชลี หมายถึง “ความเพียรพยายามที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในความสมบูรณ์ ด้วยการบังคับควบคุมกายและควบคุมจิต”

ปรัชญาโยคะและสาขะยะ เป็นปรัชญาที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทั้งนี้เพราะปรัชญาสาขะยะจะเน้นหนักในด้านอภิปรัชญาและจิตวิทยา นั่นคือมีลักษณะเป็นแบบทฤษฎีแต่สำหรับปรัชญาโยคะแล้วมุ่งในทางปฏิบัติมากกว่าเพื่อให้ถึงซึ่งความหลุดพ้น (โมกษะ) ปรัชญาโยคะจึงมีลักษณะเป็นแบบเทวนิยม (theistic) มากกว่าสาขะยะ เพราะยอมรับในความมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้าและการที่จะหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ก็ต่อเมื่อได้เข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า ผู้ซึ่งเป็นปุรุષะพิเศษที่อยู่ในสถานะโมกษะตลอดกาล ซึ่งวิธีการที่จะเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้านั้นต้องปฏิบัติตามวิถี 8 ทาง คือ 1) ยมะ สรรวมความประพฤติ 2) นียมะ การบำเพ็ญข้อวัตรทางศาสนา 3) อาสนะ ท่าทางที่ถูกต้อง 4) ปราณายามะ การบังคับลมหายใจไปในทางที่ต้องการ 5) ปรัตยาหาระ การสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย 6) ธาณะ การทำใจให้มั่นคง 7) ธนายะ การเพ่ง 8) สมาธิ การทำใจให้แน่วแน่ ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ที่เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งระบบปรัชญาโยคะจะเน้นการปฏิบัติในข้อที่ 8 คือสมาธิมากที่สุด เพราะถือว่าเป็นจุดหมายปลายทางของระบบที่จะได้รับภาวะอันบริสุทธิ์และอิสระ

คู่มือสาม

มีมามสา (Mimamsa)

ศาสนาของระบบปรัชญานี้คือ ไชมินิ ผู้รจนา มีมามสาสูตร ระบบปรัชญามีมามสาเป็นระบบปรัชญาที่มุ่งพิจารณาสอบสวนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งต่างๆ ที่กล่าวไว้ในพระเวท ถึงแม้จะมีหลักคำสอนสืบเนื่องมาจากพระเวท แต่ก็อธิบายคำสอนไปในรูปปรัชญาโดยมุ่งสู่การหลุดพ้นจากทุกข์โดยเด็ดขาด แทนที่จะมุ่งหวังเพียงสวรรค์เท่านั้น ผู้ปรารถนาในโมกษะจึงต้องเป็นผู้ที่ก้าวพ้นจากบุญ-บาป สวรรค์-นรก ด้วยการบำเพ็ญสมาธิ และปฏิบัติตามคำสอนในพระเวท

เวทานตะ (Vedanta)

ปรัชญามีมามสา และเวทานตะนั้น มีความใกล้ชิดสัมพันธ์กันมาก เพราะทั้ง 2 ระบบต่างก็กล่าวถึงคำสอนในพระเวท หากจะแตกต่างกันตรงที่ปรัชญามีมามสาเป็นปรัชญาที่เกี่ยวกับคำสอนในตอนต้นของพระเวท จึงมีชื่อเรียกว่า ปรวมีมามสา ซึ่งในตอนต้นนี้จะเกี่ยวกับกรรมทัณฑ์ หรือตอนที่ว่าด้วยเรื่องการกระทำพิธีกรรมและบูชาโยส ส่วนในตอนปลายของพระเวทซึ่งเรียกว่า “อูตตรมีมามสา” นั้นจะเป็นคำสอนที่เกี่ยวกับญาณวิทยา หรือความรู้ในความเป็นจริง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเวทานตะ และรามานุชะซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ในสมัยอวตารนี้ นักปราชญ์ฮินดูได้รวบรวมกฎและวินัย ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า ธรรม ได้ผูก

เป็นกาพย์ง่าย ๆ สำหรับชาวฮินดูทั่วไปไว้ใช้ปฏิบัติเรียกว่า มานวธรรมศาสตร์ แปลว่า กฎข้อบังคับของพระมनु

นอกจากมานวธรรมศาสตร์แล้วยังมีหนังสืออีกเรื่องที่น่าสนใจคือ “ภควัทคีตา” ซึ่งเป็นส่วนที่เดิมมาจากมหากาพย์มหาภารตะ ภควัทคีตานี้เป็นหนังสือที่อ่านได้ง่าย ทุกวรรณะไม่หวงห้ามเหมือนพระเวทที่อ่านได้เฉพาะคนบางวรรณะ ดังนั้นจุดประสงค์ของหนังสือเรื่องนี้ก็เพื่อให้คนทุกชั้นได้รับรู้หลักธรรมโดยไม่จำเป็นต้องออกบวชกันทุกคนใครจะบวชก็ได้ไม่บวชก็ได้ แม้เพียงรู้จักหน้าที่ของตนและปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ ให้ดีที่สุด โดยไม่หวังผลตอบแทนก็สามารถนำผู้คนไปสู่ความจริงอันสูงสุดดังนั้นภควัทคีตาจึงเป็นหนังสือธรรมที่สอนมนุษย์ให้คำนึงถึงสังคม ไม่ใช่มุ่งความหลุดพ้นส่วนบุคคลเป็นสำคัญดังเช่นอุปนิษัต แต่มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อรักษาความมั่นคงของสังคมเพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ แม้ว่าจะต้องตายในหน้าที่ก็ตาม

3.1.8 สมัยเสื่อม

เป็นสมัยที่ราชวงศ์คุปตะ ซึ่งเป็นเชื้อสายฮินดูแท้ โคนอำนาจกษัตริย์ราชวงศ์กุษาณะสำเร็จแล้วได้ฟื้นฟูศาสนาฮินดูขึ้นใหม่ ราชวงศ์นี้ครองความรุ่งเรืองอยู่ได้ประมาณ 2 ศตวรรษก็เสียอำนาจให้แก่พวกฮั่นซึ่งรุกรานอินเดียเข้ามาทางแคว้นปัญจาบและปกครองอินเดียอยู่ประมาณ 50 ปี จึงถูกกษัตริย์ฮั่นขับไล่ออกไปเมื่อปี พ.ศ. 1071 หลังจากนั้นอินเดียแบ่งแยกออกเป็น 2 อาณาจักรใหญ่ถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกคืออาณาจักรชายทะเลฝั่งตะวันตก (ราชวงศ์จาลุกย) กับอาณาจักรชายทะเลฝั่งตะวันออก (พวกปัลลวะ) ครั้งที่ 2 เป็นระยะเวลาตอนปลายของยุคนี้ปรากฏว่า เจ้าผู้ครองนครอินเดียภาคเหนือพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า “หรรษาวัฒนา” สามารถรวบรวมดินแดนภาคเหนือไว้ในอำนาจได้ทั้งหมด และพยายามขยายตัวลงมาทางใต้แต่ไม่สำเร็จเพราะระหว่างนี้พวกมัลลกะมีกำลังเข้มแข็งมาก อินเดียปลายยุคนี้จึงแยกเป็น 2 อาณาจักรอีกครั้งหนึ่ง คือ อาณาจักรเหนือ (ระหว่างภูเขาคิมาลัย-ลุ่มแม่น้ำนัมทา) กับอาณาจักรใต้ (ตลอดคาบสมุทรเดคคาน) ซึ่งพระเจ้าหรรษาวัฒนาทรงเลื่อมใสศาสนาพุทธนิกายมหายาน ทรงอุปถัมภ์นิกายนี้และทรงเป็นปณิธิต่อศาสนาฮินดู

สมัยนี้ได้ชื่อว่าเป็นยุคเสื่อมของศาสนาฮินดู เพราะ

1. เป็นสมัยที่ศาสนาฮินดูแตกแยกเป็นนิกายต่างๆ มากมาย แต่ละนิกายมีข้อปฏิบัติเสื่อมทรามลงกว่าเดิมมาก โดยเฉพาะนิกายใหญ่ที่สำคัญ 2 นิกาย คือ นิกายที่นับถือพระศิวะ

เป็นใหญ่เรียกว่า “ไศวะนิกาย” กับนิกายที่นับถือพระวิษณุเป็นใหญ่เรียกว่า “นิกายไวษณพ” ต่างสร้างประวัตียกย่องเทพเจ้าฝ่ายตนเลอเลิศและดูหมิ่นเหยียดหยามเทพเจ้าของอีกฝ่ายหนึ่ง แม้จะมีผู้พยายามแก้ปัญหาโดยยกให้เทพทั้งสาม คือ พระพรหม พระศิวะ และพระวิษณุ มีศักดิ์สูงเท่าเทียมกัน เรียกว่า “ตรีมูรติ” ก็ไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนส่วนรวม

สมัยนี้นับเป็นสมัยเสื่อมแห่งพระพรหม เพราะในบรรดาเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสามองค์ พระศิวะกับพระวิษณุ มีผู้นับถือและให้ความสำคัญมากที่สุด

2. มีการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าองค์สำคัญเพิ่มเติมไปในทางที่เสื่อมเสียแต่กลับได้รับคามนิยมในหมู่ผู้นับถือ

มีสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคเสื่อมของศาสนาฮินดูอยู่ 2 สิ่ง คือ

1. เครื่องหมายอันเป็นสัญลักษณ์ของศาสนา นี้ ซึ่งมีที่มาจากกำเนิดของตรีมูรติ คือ เทพเจ้าทั้งสาม เครื่องหมายดังกล่าวได้แก่อักษร เทวนาครี ซึ่งมีคำอ่านว่า “โอม”

2. ในตอนต้นของยุคนี้ คือ สมัยที่ราชวงศ์คุปตะปกครองอินเดีย ราชวงศ์นี้ได้ส่งเสริมงานด้านวรรณกรรมมาก ความเจริญด้านวรรณกรรมสมัยนี้มีทั้งบทละคร กาพย์ นิยาย และนิทาน ตลอดจนตำราต่างๆ ฯลฯ วรรณกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาฮินดูเล่มหนึ่งซึ่งนับว่ามีความสำคัญอยู่มากได้แก่ วรรณกรรมชื่อ “ปุราณะ” แต่งด้วยฉันทภาษาสันสกฤต มีเนื้อหาสาระ 5 ประการ คือ

2.1 กล่าวถึงกำเนิดของโลกและการสร้างโลก

2.2 การทำลายล้างและการสร้างโลกใหม่

2.3 กำเนิดเทพเจ้าและมหาฤาษีทั้งหลาย

2.4 กำเนิดพระมनु และเหตุการณ์ในสมัยพระมनु

2.5 ตำนานแห่งกษัตริย์ทั้งสุริยวงศ์ และจันทร์วงศ์

วรรณกรรมดังกล่าว ศาสนาฮินดูทั้งนิกายไศวะและนิกายไวษณพ ได้นำมาแต่งเป็นคัมภีร์ในนิกายของตน ต่างฝ่ายต่างยกย่องเทพเจ้าที่ตนเคารพไว้สูงกว่าเทพอื่น จึงมีเรื่องราวที่ขัดแย้งกันแต่อย่างไรก็ตามคัมภีร์ปุราณะฉบับที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมมากที่สุดคือคัมภีร์ปุราณะของนิกายไวษณพ ซึ่งเรียกกันว่า “วิษณุปุราณะ”

3.1.9 สมัยฟื้นฟู

ในสมัยนี้เป็นช่วงเวลาที่ยินเดียถูกศัตรูภายนอกกรุกรานอีกครั้งหนึ่ง โดยพวกมุสลิมเชื้อสายตุรกีจากอัฟกานิสถาน ซึ่งพยายามบุกรุกเข้ามาทางชายแดนที่จะเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำสินธุ แต่กษัตริย์เชื้อสายฮินดูที่เข้มแข็งพระองค์หนึ่ง สามารถต้านทานไว้ได้ และสถาปนาราชวงศ์ราชบุตรขึ้นปกครองอินเดียตั้งแต่ภาคตะวันตกมาจนถึงภาคกลาง เป็นเวลานานเกือบ 3 ศตวรรษ

ที่เรียกสมัยนี้ว่าสมัยฟื้นฟู เพราะเป็นสมัยที่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นคู่แข่งสำคัญของศาสนาฮินดูเริ่มเสื่อมสูญจากอินเดีย แต่ศาสนาฮินดูกลับได้รับการอุปถัมภ์ บรรดาเจ้าลัทธิทั้งหลายในศาสนาฮินดูพยายามทุกวิถีทางที่จะสร้างความมั่นคงถาวรและเผยแพร่ลัทธิศาสนาของตนออกไปให้แพร่หลายมากที่สุด โดยเฉพาะในหมู่คนพื้นเมืองเดิมพร้อมกับพยายามกีดกันพระพุทธศาสนาและศาสนาเชนมิให้กลับมาเป็นคู่แข่งได้อีก

การปรับปรุงและความเปลี่ยนแปลงสำคัญของศาสนาฮินดูที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ที่ควรทราบได้แก่

1. นักปราชญ์และบัณฑิตจำนวนมากได้ร่วมมือกันทำการปรับปรุงแก้ไขคัมภีร์เก่าให้ชัดเจนเหมาะสม ทันสมัยและสมเหตุสมผลยิ่งขึ้น อาทิเช่น

ท่านกุมาริล ผู้แต่งอรรถกถาแก้คัมภีร์กรรมมิมางสา หรือปุรวมิมางสาของไซมินิ

ท่านสังกราจารย์ ได้แต่งอรรถกถาแก้คัมภีร์เวทानตสูตร และภควัทคีตา เป็นต้น

2. เจ้าลัทธิสำคัญๆ แต่ละลัทธิมีคณาจารย์ที่เป็นกวีแต่งบทสวดอันชวนด้วยคำประพันธ์ (ฉันทหรือกาพย์) อันไพเราะ เป็นภาษาทมิฬซึ่งเป็นภาษาของคนพื้นเมืองเดิม แล้วออกทำการเผยแพร่ลัทธิของตนแก่มหาชนอย่างกว้างขวาง

3. กำเนิดลัทธิความเชื่อใหม่ 2 ลัทธิ คือ ลัทธิศักติ และลัทธิภักติ

3.1 ลัทธิศักติ คือ การบูชาเทพเจ้าฝ่ายหญิงที่เป็นชายาของเทพเจ้าที่นับถือสูงสุด เช่น พระอุมาเทวี ซึ่งเป็นชายาพระศิวะ พระลักษมีเทวี ซึ่งเป็นชายาพระวิษณุ และพระสุรัสวดี ซึ่งเป็นชายาพระพรหมเพราะเชื่อว่าผู้เป็นชายาของเทพเจ้าเหล่านั้นย่อมได้รับส่วนแบ่งอิทธิฤทธิ์มาจากพระสวามี ซึ่งอาจบันดาลความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนาได้เช่นกัน พิธีบูชาชายาพระผู้เป็นเจ้าเรียกว่า “บูชาศักติ” มีคัมภีร์ที่กำหนดกฎเกณฑ์ในการทำพิธีเรียกว่า “ตันตระ” ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 5 ประการ คือ เริ่มต้นด้วยการตักน้ำมา (มัตยะ) บริโภคเนื้อสัตว์สดๆ (มางสะ) สาธยายมนตร์ปลุกกำหนด (มนตร์) ร่ายนำด้วยสีย่ายยวนเร่งเร้าความรู้สึกทางเพศ

(มูทรา) และจบลงด้วยการร่วมเพศ (ไมถุน)

พิธีบูชาตามลัทธิศักดิ์นี้ ทำกันตามเทวาลัยที่นิยมบูชาเจ้าแม่ในเวลาเที่ยงคืน บางพวกนิยมทำในที่ลับ บางพวกนิยมทำในที่เปิดเผย โดยพิธีกรประจำเทวาลัย ฝ่ายชายเป็นนักบวชเรียกว่า “สาธุ” ฝ่ายหญิง เรียกว่า “เทพทาสี”

ลัทธิศักดิ์เริ่มต้นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย (แถบแคว้นเบงกอล เนปาล และอัสสัม) ซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรหลายชาติ เช่น มอญ เขมร พม่า ทิเบต และไทย อาศัยอยู่

3.2 ลัทธิภักติ คำว่า “ภักติ” ในที่นี้หมายถึงการบูชาพระภควาน คือ พระผู้ควรบูชา ลัทธินี้มีความเชื่อว่า พระเจ้าจะประทานพรแก่ผู้บูชาพระองค์ด้วยการถวายความจงรักภักดีแด่พระองค์ด้วยความจริงใจเท่านั้น ดังนั้นพิธีกรรมใดๆ จึงไม่มีความสำคัญเท่าความภักดี ความภักดีนี้จะแสดงต่อเทพเจ้าองค์ใดที่ตนนับถือก็ได้ เช่น พระวิษณุ พระกฤษณะ พระราม และพระศิวะ ฯลฯ เป็นต้น กฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติมี 5 ประการ คือ

ศานติ คือ ระลึกถึงพระเจ้าด้วยความสงบ

ทาสยะ คือ การมอบกายถวายชีวิตรวมทั้งจิตวิญญาณ

สาชยะ คือ การใกล้ชิดกับพระเจ้าเหมือนใกล้ชิดเพื่อน

วาศัลยะ คือ การมีความรักเหมือนอย่างเด็กรักมารดา

หาธูริยะ คือ การมีความรักต่อพระเจ้าเหมือนความรักของหญิงรักกับชายคู่รัก

ลัทธิภักติทางใต้มีท่านมาณิกะเป็นหัวหน้า บูชาพระศิวะซึ่งเรียกว่า “ไศวะนิกาย” ส่วนภาคเหนือของอินเดียมีท่านนิมพารกะเป็นหัวหน้าลัทธิภักติซึ่งนับถือพระกฤษณะ และนางราธาสายาของพระกฤษณะ

4. มีการก่อสร้างเทวสถานใหญ่โต ประดับประดาอย่างวิจิตร เกิดขึ้นตามนครใหญ่ๆ ทั่วไป การนำเทวรูปออกแห่แหนด้วยกระบวนแห่เริ่มนิยมทำกันในสมัยนี้

อนึ่ง ตอนปลายของสมัยนี้ยังเกิดลัทธิค่านิยมทางสังคม คือ การเผาหญิงม่ายพร้อมศพสามี และยกย่องหญิงที่ทำตามประเพณีนี้ว่าเป็นผู้กล้าหาญ เรียกหญิงนั้นว่า “สตี” หากหญิงใดไม่ยอมทำตามประเพณีจะถูกญาติขอร้อง แต่ถ้าไม่ทำจะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดีและหญิงนั้นต้องถือพรหมจรรย์ตลอดชีวิต

3.1.10 สมัยภักติ

เป็นสมัยที่พวกมองโกล ทายาทพระเจ้าเจงกิสข่านทรงพระนามว่า พระเจ้าไทมูร์ บุกเข้าโจมตีอินเดียได้เมืองเดลี และกวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลยจำนวนมาก ต่อจากนั้นก็ถูกรุกรานโดยพวกมุสลิมเผ่ามองโกลอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2065 ครั้งนี้วัดวาอารามและเทวสถาน ตลอดจนรูปเคารพต่างๆ ในอินเดียภาคเหนือถูกทำลายพินาศสิ้น หรือมิฉะนั้นก็ถูกดัดแปลงเป็นมัสยิด ประชาชนถูกบังคับให้นับถือศาสนาอิสลาม มิฉะนั้นจะต้องเสียภาษีอย่างหนัก มีการห้ามบุษyarูปเคารพต่างๆ เพื่อมิให้พวกฮินดูฟื้นฟูศาสนาขึ้นใหม่ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม พฤติการณ์ดังกล่าวก็มีผลเพียงทำให้ศาสนาฮินดูตกต่ำลงเพียงชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น ไม่ถึงกับเสื่อมสูญ ทั้งนี้ก็เพราะว่าศาสนาฮินดูได้วางรากฐานลงมั่นคงเสียแล้ว และในสมัยต่อมาพระเจ้าอักบาร์มหาราช กษัตริย์องค์สำคัญแห่งราชวงศ์โมกุล ยังทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนชาวอินเดียเลือกนับถือศาสนาได้โดยเสรีอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม สมัยที่ราชวงศ์โมกุลปกครองอินเดีย ศาสนาอิสลามได้แผ่ขยายลงไปถึงตอนใต้ เป็นผลให้ชาวอินเดียส่วนหนึ่งได้กลายเป็นมุสลิมไป และยังเป็นเหตุให้เกิดลัทธิศาสนาใหม่ ซึ่งมีลัทธิธรรมของฮินดูและอิสลามผสมผสานกัน (คือศาสนาสิกข์) และมีผู้นิยมนับถือจำนวนไม่น้อย

ประมาณ พ.ศ.2100 เป็นระยะเวลาที่ชาติต่างๆ ในยุโรปตะวันตกเข้าไปติดต่อทำการค้ากับอินเดีย (คือ โปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส และอังกฤษ) พร้อมกับนำคริสต์ศาสนาเข้าไปเผยแพร่ในอินเดียด้วย และในที่สุดอินเดียก็สูญเสียเอกราชแก่อังกฤษในสมัยของพระเจ้าโอริงเซป กษัตริย์ราชวงศ์โมกุลองค์สุดท้าย หลังจาก que ราชวงศ์นี้ได้ปกครองอินเดียได้ประมาณ 100 ปี

ในสมัยดังกล่าวนี้เอง ลัทธิภักติซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยฟื้นฟูแล้วได้เจริญขึ้นในอินเดียภาคเหนือ ลัทธิภักติที่สำคัญแบ่งออกได้เป็น 3 นิกาย ตามความแตกต่างของเทพเจ้าสูงสุดที่นิยมนับถือ คือ

นิกายที่ 1 นับถือพระราม มีผู้นำที่สำคัญ 3 คน คือ รามานน ซึ่งเป็นผู้ฟื้นฟูลัทธิศูลิทาส ซึ่งเป็นผู้เผยแพร่ และนาภาทาส ซึ่งเป็นผู้แต่งหนังสือ “ภักตมาลา” รวบรวมประวัติและผลงานของศาสตราจารย์ในลัทธิภักติ

นิกายที่ 2 นับถือพระกฤษณะ มีหัวหน้าชื่อ วัลลภาจารย์

นิกายที่ 3 นับถือพระราม แต่ปฏิเสธเรื่องพระรามคืออวตารของพระวิษณุ การบุษyarูปเคารพและการแบ่งชั้นวรรณะ มีหัวหน้าซึ่งนับถือศาสนาอิสลามมาก่อนชื่อ กฟิร คำสอนของท่านผู้นี้มีลักษณะกึ่งฮินดูกึ่งอิสลาม สาธุศิษย์ส่วนใหญ่เป็นพวกวรรณะศูทร ซึ่งนับถือศาสนา

ฮินดูและศาสนาอิสลามมาก่อน

ลัทธิภักติเผยแผ่ลัทธิด้วยภาษาพื้นเมือง ยกย่องอาจารย์ผู้สอนลัทธิว่าเป็นผู้ควรแก่การเคารพอย่างสูง เรียกว่า “คุรุ” พิธีกรรมในลัทธิมีการสวดมนต์ภาวนา เสกเป่า และกินข้าวเสก มีนักบวชและคฤหัสถ์ประจำลัทธิ แม้จะนับถือพระเจ้าต่างองค์กัน แต่ก็มีหลักการที่ตรงกันคือ มีพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว พระเจ้าทรงประทานความเมตตากรุณาแก่ผู้ที่ภักดี และบูชาพระองค์ เชื่อว่าวิญญาณมนุษย์เป็นส่วนที่แยกออกมาจากพระเจ้า เป็นสิ่งอมตะ ผู้ภักดีต่อพระเจ้าไม่ว่าจะอยู่ในวาระใด ย่อมได้รับความหลุดพ้น

3.1.11 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ปัจจุบัน¹

ปัจจุบันแม้จะมีผู้นับถือศาสนาหลายศาสนาที่เผยแผ่เข้าไปในอินเดียสมัยหลัง แต่ศาสนาฮินดูก็ยังเป็นศาสนาที่มีประชาชนในประเทศอินเดียนับถือมากที่สุด (คือมากกว่าร้อยละ 80) รองลงมาได้แก่ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนาซิกข์ ตามลำดับ นอกนั้นมีเป็นส่วนน้อยที่นับถือศาสนาเซน ศาสนาพุทธ และศาสนาปาร์ซี

ผู้นับถือศาสนาฮินดูปัจจุบันถือว่า ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นฮินดูแท้นั้นต้องประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ต้องสืบเชื้อสายมาจากวรรณะทั้ง 4 ชาวต่างชาติหรือคนนอกวรรณะทั้ง 4 แม้จะนับถือลัทธิและปฏิบัติตนตามกฎหมายเกณฑ์ของศาสนาฮินดูทุกอย่าง ก็มิอาจเป็นฮินดูได้

2. ต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ 2 ประการ คือ

2.1 ขนบประเพณีของแต่ละวรรณะ

2.2 ขนบประเพณีสำหรับทุกวรรณะ อันได้แก่

2.2.1 การแต่งงาน อาหารการกิน การประกอบอาชีพ และที่อยู่อาศัย

2.2.2 พิธีประจำบ้าน เรียกว่า “สังสการ”

2.2.3 พิธีศารท

2.2.4 พิธีบูชาเทพเจ้า

¹ มนต์ ทองซัช. 4 ศาสนาสัญญาของโลกปัจจุบัน, 2530 หน้า 24.

ฐานะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในปัจจุบันนี้คือ คนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษา ไม่ใคร่สนใจเลื่อมใสศรัทธา ส่วนผู้ที่ยังคงปฏิบัติตามลัทธิ พิธีกรรมอย่างเคร่งครัดได้แก่ นักบวชพราหมณ์ที่สืบเชื้อสายตามนิกายที่นับถือในตระกูล

พวกที่นับถือพระราม หรือพระกฤษณะ ว่าเป็นอวตารของพระวิษณุ หรือพระศิวะ ตลอดจนเทพอื่นๆ ยังคงปฏิบัติพิธีกรรมเช่นเดิม สำหรับผู้อยู่ห่างไกลเมื่อมีโอกาสจะเดินทางไปนมัสการเทพเจ้าที่ตนนับถือ ณ เทวสถานศักดิ์สิทธิ์

ส่วนพวกพื้นเมืองเดิม พวกที่อยู่ในวรรณะต่ำ และพวกไร้การศึกษาหรือการศึกษาต่ำ นิยมนับถือเทพเจ้าชั้นต่ำศักดิ์ลงมา เช่น นับถือเจ้าแม่กาลิ ซึ่งเป็นอวตารของพระอุมา นับถือหนุมาน พระพิฆเนศ โคหนันที พญานาค ลิง เต่า ช้าง ต้นไม้ ฯลฯ เป็นต้น

3.2 ประวัติศาสดา

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาที่เก่าแก่มาก ไม่มีศาสดาจริงจึงเหมือนศาสนาอื่นๆ เพราะคำสอนต่างๆ กลุ่มพราหมณ์หรือพระฤๅษีผู้ศักดิ์สิทธิ์ได้ยืมหรือฟังจากเสียงทิพย์ หรือเสียงสวรรค์ (ศรุต) ด้วยตนเอง แล้วมีการจดจำไว้หรือถ่ายทอดต่อกันทางความทรงจำ (สมฤติ) ซึ่งในเรื่องนี้มีหลักฐานยืนยันปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎกที่มกนิกาย สีสันธวรรคในเตริชชสูตร¹ ว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงตรัสไว้อย่างชัดเจนว่า พวกฤๅษีผู้เป็นบูรพาจารย์และปฐมาจารย์ผู้สอนคัมภีร์พระเวทให้แก่พราหมณ์นั้นมี 10 ตน คือ ฤๅษีอัญญกะ ฤๅษีวามกะ ฤๅษีวามเทวะ ฤๅษีเวสสามิตร ฤๅษียมตคคิ ฤๅษีอังคิรส ฤๅษีภารทวาชะ ฤๅษีวาเสฏฐะ ฤๅษีกัสสปะ และฤๅษีภคฺ ซึ่งต่อมาก็ได้มีหัวหน้าลัทธิหรือผู้แต่งตำรา² ที่ทำหน้าที่คล้ายศาสดาได้ช่วยกันเผยแพร่คำสอนต่างๆ เหล่านี้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังนั้นในที่นี้จึงใคร่ขอเล่าถึงประวัติของหัวหน้าลัทธิ และผู้แต่งตำราที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. **วยาสะ** ท่านเป็นผู้รวบรวมเรียบเรียงคัมภีร์พระเวท คัมภีร์อิติहाสะ และคัมภีร์ปุราณะ อึ่งผู้แต่งมหากาพย์ มหาภารตะ ก็ใช้ชื่อวยาสะด้วยเช่นกัน จึงเป็นอันรวมความได้อย่างหนึ่งว่า ท่านวยาสะเป็นฤๅษีคนสำคัญที่มีส่วนในการแต่งหรือรวบรวมเรียบเรียงคัมภีร์ของศาสนาฮินดูไว้มากที่สุด

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสุตตันตปิฎก ที่มกนิกาย สีสันธวรรค, 2539 หน้า 233.

² ประทีป สวาโย. สิบเอ็ดศาสนาของโลก, 2545 หน้า 99-100.

2. **วาลมิกิ** เป็นกวีผู้แต่งมหากาพย์รามายณะ สันนิษฐานว่าเกิดประมาณปลายศตวรรษที่ 4 และต้นศตวรรษที่ 3 ก่อน ค.ศ.
3. **โคตมะ** หรือ **เคาตมะ** ผู้ตั้งลัทธิินยายะ เกิดประมาณ 550 ปีก่อน ค.ศ.
4. **กณาทะ** ผู้ตั้งลัทธิไวเศษิกะ เกิดประมาณศตวรรษที่ 3 ก่อน ค.ศ.
5. **กปิละ** ผู้ตั้งลัทธิasangขะ เกิดในสมัยศตวรรษที่ 6 ก่อน ค.ศ.
6. **ปตัญชลี** ผู้ตั้งลัทธิโยคะ เกิดในสมัยศตวรรษที่ 3 หรือ 4 ก่อน ค.ศ.
7. **ไซมินิ** ผู้ตั้งลัทธิมีมางสา หรือปุมมีมางสา เกิดระหว่างศตวรรษที่ 6-2 ก่อน ค.ศ.
8. **มณู** หรือ **มณู** ผู้แต่งคัมภีร์ธรรมศาสตร์ เกิดในศตวรรษที่ 5 ก่อน ค.ศ.
9. **พาทรายณะ** ผู้ตั้งลัทธิเวทานตะ หรือ อุตรมีมางสา เกิดระหว่างศตวรรษที่ 6-2 ก่อน ค.ศ.
10. **จาราวากะ** ผู้ตั้งลัทธิโลกายณะ หรือวัตนุยม ไม่มีประวัติแน่นอน
11. **คังกราจารย์** ผู้แต่งอรรถกถา หรือคำอธิบายลัทธิเวทานตะ เกิดระหว่างปี ค.ศ. 788 ถึง 820 และเป็นผู้ตั้งลัทธิโอไทวะตะ หรือเอกนิยม คือนิยมพระเจ้าองค์เดียว
12. **นาถมุณี** เป็นผู้นำคนแรกของลัทธิไวษณวะ เกิดในช่วงระหว่าง ค.ศ. 824 - ค.ศ. 924
13. **รามานุชาจารย์** ถือกันว่าเป็นคนสำคัญยิ่งของลัทธิไวษณพ และเจ้าของปรัชญาวิศิษฎาไทวะตะ อันสืบเนื่องมาจากลัทธิเวทานตะ เกิดในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1027 - ค.ศ. 1137
14. **มธวจารย์** เป็นผู้นำท่านหนึ่งแห่งลัทธิไวษณพ และเจ้าของปรัชญาไทวะตะ หรือทวินิยม เกิดในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1199 - ค.ศ. 1277
15. **ลกุลีสะ** (สมัยของท่านยังไม่แน่นอน) เป็นอาจารย์ใหญ่แห่งนียายไศวะ ฝ่ายได้ผู้ตั้งนิกายปศุปะตะ
16. **วสุคุปะตะ** เป็นผู้ตั้งลัทธิไศวะฝ่ายเหนือ หรือที่เรียกว่า ภาษปรีไศวะ เกิดในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 9 แห่ง ค.ศ.
17. **รามโมหัน รอย** เป็นผู้ตั้งพรหมสมาซ (สมาคม) เกิดในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1774 - ค.ศ. 1833
18. **สวามิมะยานัน สรัสวดี** เป็นผู้ตั้งอารยสมาซ เกิดในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1824 - ค.ศ. 1833

19. **รามกฤษณะ** เป็นผู้นำทางความรู้และการปฏิบัติ เป็นผู้จัดให้มีขบวนการราม-กฤษณะมิชชัน แม้ท่านจะไม่ได้ตั้งขึ้นเอง แต่สวามีวิเวกานันทะ สรัสวดี ก็ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องอนุสรณ์ถึงท่าน อยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2379 - 2429

3.3 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์สำคัญในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู¹ จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

3.3.1 ศรุตี ได้แก่ คัมภีร์พระเวททั้ง 4 ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาจากพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง ไม่มีผู้แต่ง แต่เป็นการค้นพบของพระฤๅษีทั้งหลาย เป็นของที่มีอยู่ชั่วนิรันดร์ เป็นลมหายใจของพระผู้เป็นเจ้า เป็นสัจธรรมที่แสดงถึงประสบการณ์ทางวิญญาณของพระฤๅษีทั้งหลายในอดีตกาลที่ยาวนาน พระเวทแบ่งออกเป็น 4 คัมภีร์ คือ

1. **ฤคเวท** เป็นคัมภีร์เก่าแก่ที่สุด เป็นบทเพลงสวดหรือมนตร์สรรเสริญอันวอนพระผู้เป็นเจ้าและเทวี มีบทเพลงสวด 1,017 บท แสดงให้เห็นถึงการยกย่องอำนาจธรรมชาติในการต่อสู้อย่างสง่างามกับความมืด ความร้อนกับความหนาว อำนาจธรรมชาติถูกยกฐานะเป็นเทพเจ้า มีเทพเจ้าสำคัญๆ คือ อัคนี อินทร์ สุริยะ วรุณ ฤๅษี อัศวิน ปฤถวี มรุต รุทระ ยมะ ฯลฯ บทเพลงสวดจะมีชื่อพระฤๅษีกำกับอยู่ด้วย แสดงว่าบทเพลงสวดนั้นๆ เปิดเผยโดยพระฤๅษีที่มีชื่อนั้นๆ

2. **ยજุรเวท** เป็นคัมภีร์ที่เป็นคู่มือประกอบพิธีกรรมของพราหมณ์ ซึ่งเป็นบทร้อยแก้วที่อธิบายวิธีประกอบพิธีกรรม บวงสรวงและการทำพิธีบูชาัญญ จัดตามลำดับเพลงสวด ซึ่งส่วนมากเอามาจากฤคเวท ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่จะต้องศึกษาเป็นพิเศษ และมีสาขาแตกขยายไปเป็นจำนวนมาก

3. **สามเวท** เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมบทสวดมนต์ ซึ่งเป็นบทร้อยกรองมีทั้งหมดถึง 1,549 บท โดยนำมาจากฤคเวทเป็นส่วนมาก ที่แต่งขึ้นใหม่ มีประมาณ 78 บท จะใช้สำหรับสวดในพิธีถวายน้ำโสมและขับกล่อมเทพเจ้า

4. **อถรรพเวท** เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นใหม่ในปลายสมัยพราหมณ์ เป็นคาถาอาคมมนต์ขลังศักดิ์สิทธิ์ สำหรับทำพิธีขับไล่เสนียดจัญไร และอุปมงคลให้กลับมาเป็นสวัสดิมงคล นำความชั่วร้ายไปบังเกิดแก่ศัตรู

¹ Four Authors. A Simple History of Ancient India, 1971 p. 90-95.

เดิมทีเดียวคัมภีร์มีเพียง “ฤคเวท” เท่านั้น ต่อมาได้มีการแยกออกไปเป็น 3 เล่ม จึงมีชื่อเรียกว่า “ไตรเวท” และหลังจากนี้ไปเป็นเวลาหลายร้อยปี พวกพราหมณ์ได้แต่งคัมภีร์ขึ้นมาอีกเล่มหนึ่งเรียกชื่อว่า “อถรรพเวท” หรืออาถรรพเวท รวมกับคัมภีร์เก่าเป็น 4 คัมภีร์ แต่คงเรียกรวมกันว่า “ไตรเพท” เหมือนเดิม

นอกจากนี้ แต่ละคัมภีร์ดังกล่าวยังแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่่อีก 4 หมวด ที่มีองค์ประกอบเหมือนกัน ดังต่อไปนี้ คือ

1. หมวดสังหิตา เป็นหมวดที่รวบรวมมนตร์ต่างๆ สำหรับเป็นบทบริกรรมและขับกล่อม อ่อนวอน สดุดีเทพเจ้า เนื่องในพิธีกรรมบวงสรวง ทำพิธีกรรมบูชา

2. หมวดพราหมณะ หมวดนี้เป็นบทร้อยแก้ว หรือเรียงความ อธิบายระเบียบการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ไว้อย่างละเอียด

3. หมวดอาร์ณยกะ เป็นบทร้อยแก้ว ใช้เป็นตำราคู่มือการปฏิบัติของพราหมณ์ ผู้ประสงค์ดำเนินตนเป็นวานปรสัถ์ ชฎิลหรือปริพาชก เพื่อหาความสุขสงบ ตัดความกังวลจากการอยู่ครองเรือน

4. หมวดอุปนิษั เป็นคัมภีร์ที่มีแนวคิดทางปรัชญาอย่างลึกซึ้ง เป็นตอนสุดท้ายแห่งพระเวท คัมภีร์เน้นเรื่องอาตมัน เทพเจ้า โลกและมนุษย์ ถือว่าเป็นคัมภีร์เล่มสุดท้ายของการศึกษา เป็นบทสนทนาโต้ตอบ ได้อธิบายถึงธรรมชาติและจักรวาล วิญญาณของมนุษย์ การเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรม และหลักปฏิบัติ ปรัชญาสังคม ซึ่งเป็นการอธิบายสาระสำคัญของคัมภีร์พระเวททั้งหมด ดังนี้

1) ปรมัตถ์ คือวิญญาณดั้งเดิมหรือความจริงสูงสุดของโลกและชีวิต หรือจักรวาล ซึ่งเรียกว่า พรหมัน สรรพสิ่งมาจากพรหมัน และในที่สุดก็จะกลับคืนสู่ความเป็นเอกภาพกับพรหมัน ปรมัตถ์กับพรหมจึงเป็นสิ่งเดียวกัน

2) อาตมัน หรือ ชีวาตมัน เป็นส่วนอัตตาย่อย หรือวิญญาณย่อย ซึ่งปรากฏแยกออกมาอยู่ในแต่ละคน ดังนั้นการที่อาตมัน หรือชีวาตมันย่อยนี้เข้าไปรวมกับพรหมัน หรือปรมัตถ์ได้จึงจะพ้นจากทุกข์ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

3) เรื่องกรรม การที่ชีวาตมันจะกลับคืนสู่พรหมันเป็นเอกภาพอมตะได้นั้น ผู้นั้นจะต้องบำเพ็ญเพียรทำกรรมดี และประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่เรียกว่า โยคะ คือกรรมโยคะ ทำกรรมดี ภาติโยคะ มีความภักดีในเทพเจ้า และชญาณโยคะ การศึกษาจนเข้าใจพระเวทอย่างถูกต้อง

3.3.2 สมฤติ เป็นคัมภีร์ชั้นสอง แปลตามศัพท์ว่า “สิ่งที่จำไว้ได้” จึงเป็นสิ่งที่จดจำต่อๆ กันมา และถ่ายทอดกันสืบต่อมา เป็นคัมภีร์ที่ปราชญ์ทางศาสนาในเวลาต่อมาได้แต่งตำราประกอบขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนให้การศึกษาคัมภีร์พระเวทได้เป็นไปโดยถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ตำราที่ผู้เป็นปราชญ์ทางศาสนาแต่งขึ้นเป็นอุปการะสนับสนุนคัมภีร์พระเวทนั้นเรียกว่า คัมภีร์เวททางศาสตร์ แปลว่า คัมภีร์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับองค์แห่งพระเวท ซึ่งมีอยู่รวมทั้งรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ 11 องค์ โดยมีความรู้เกี่ยวกับองค์แห่งพระเวท 6 องค์ กับคัมภีร์อื่นๆ รวมเป็น 11 องค์ดังต่อไปนี้

1. ศึกษา หรือ อัจจารณวิลาส (สัทศาสตร์) ได้แก่ ตำราว่าด้วยการออกเสียงสอนให้เรารู้จักเสียงหนัก เสียงเบา เสียงยาว เสียงสั้น เสียงสูง เสียงต่ำ และให้รู้จักออกเสียงให้ไพเราะสละสลวย ความรู้เรื่องการออกเสียงถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะบทมนตร์ต่างๆ ต้องจำให้ขึ้นใจ หรือแม่นยำ ถ้าออกเสียงผิดก็ใช้ไม่ได้

2. จันท์ ได้แก่ ตำราเรียนรู้วิธีแต่งจันท์ หรือโคลก เพราะมนตร์หรือสังหิตาต่างๆ ล้วนแต่งเป็นจันท์ เมื่อเป็นคณะจันท์แล้วก็จะกำหนดจดจำได้ง่าย และออกเสียงไม่ผิดพลาด วิธีแต่งโคลกหรือคำจันท์นั้น แต่งโดยการรวบรวมจากตำราของท่านยาสกะ

3. ไวยากรณ์ ได้แก่ ตำราอธิบายกฎเกณฑ์ทางภาษา การแปลความและตีความในบทสังหิตาต่างๆ ตำราไวยากรณ์นี้ ปาณินิ ได้รวบรวมจากตำราเดิมมาปรับปรุงแก้ไขใหม่ เมื่อประมาณปีที่ 240 ก่อนคริสต์ศักราช

4. นิรุกติ ได้แก่ ตำราเกี่ยวกับการแปลศัพท์ให้ถูกต้องตามมูลธาตุเดิม หรือรากศัพท์เดิมของคำนั้นๆ ที่มีอยู่ในคัมภีร์พระเวท

5. โชยติส ได้แก่ ตำราดาราศาสตร์ และโหราศาสตร์ เพื่อให้กุลบุตรได้รู้จักชื่อและลักษณะของดวงดาว และได้รู้ดีถีวัน คีน ขึ้น แรม รู้เดือนปี ฤกษ์มิตและชะตาดีหรือร้าย และฤกษ์อันเหมาะแก่การประกอบพิธีกรรมต่างๆ

6. กัลปะ ได้แก่ ตำราเกี่ยวกับข้อกำหนด กฎเกณฑ์ในการประกอบพิธีกรรม และองค์ที่ 6 นี้มีความสำคัญมากเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในกิจพิธีของชีวิตชาวอารยัน จึงต้องมีคู่มือที่แต่งเป็นสูตร โดยแบ่งย่อยออกเป็น 3 หมวด ดังนี้

- 1) เศราตสูตร ได้แก่ สูตรว่าด้วยพิธีบวงสรวงบูชา เป็นการย่อใจความในคัมภีร์พราหมณ์มาใช้

- 2) คฤหยสูตร ได้แก่ สูตรว่าด้วยพิธีเกี่ยวกับครอบครัว เช่น การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน เป็นต้น
- 3) ธรรมสูตร ได้แก่ สูตรว่าด้วยกฎหมาย และข้อบังคับเกี่ยวกับความประพฤติข้อวัตรปฏิบัติของชนชั้นต่างๆ และระบวยัยของบุคคลที่เรียกว่า อาศรมธรรม 4 คือ พรหมจารี คฤหัสถ์ วานปรสถ์ และสันยาสี ธรรมสูตรนี้ได้มีการเขียนขึ้นประมาณปีที่ 600 ถึง 200 ก่อนคริสต์ศักราช

7. คัมภีร์ธรรมศาสตร์ ได้แก่ ตำราอธิบายลักษณะกฎหมายของบ้านเมือง เพื่อวางระเบียบความประพฤติของประชาชน และสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเจริญของสังคมอินเดีย ดังนั้น ชื่อของผู้ให้กำเนิดกฎหมาย คือ มนุ ยาชญวาลกยะ และปราชระ เป็นชื่ออมตะ ในโลกของกฎหมาย

8. คัมภีร์นิติศาสตร์ ได้แก่ ตำราอธิบายลักษณะการกระทำ จรรยา ความประพฤติของบุคคลและที่เกี่ยวกับสังคม

9. คัมภีร์อิติहाส คือคัมภีร์ว่าด้วยวีรกรรมของวีรบุรุษ อันได้แก่ มหากาพย์ทั้งสอง คือ รามายณะ หรือ รามเกียรติ์ กับ มหาภารตะ ซึ่งเป็นตัวอย่างแสดงผลของการประพฤติธรรมตามแนวคัมภีร์ธรรมศาสตร์

10. คัมภีร์ปุราณะและอุปปุราณะ เป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยเทพองค์หนึ่งๆ โดยเฉพาะกลุ่มไดโนบถือเทพองค์ใดเป็นพิเศษจะมีศรัทธาต่อเรื่องนั้นๆ เป็นพิเศษ ซึ่งจุดประสงค์ของคัมภีร์นี้ก็คือ การสอนศาสนาแก่ประชาชนโดยเล่าเรื่องเทพนิยาย นิทาน และพงศาวดารต่างๆ เป็นคัมภีร์ที่รู้จักกันดีที่สุดในกลุ่มชาวบ้านทั่วไป ดังมีรายละเอียดของคัมภีร์ดังนี้

คัมภีร์ปุราณะ 18 เรื่อง คือ

1. พระพรหม	7. กฤษณะ	13. ภวิษัต์
2. ดอกบัว	8. คิวะ	14. ปางปลาของพระวิษณุনারายณ์
3. อัญชะของพรหม	9. คิวลิ่งค์	15. ปางสุกรของพระวิษณุনারายณ์
4. ไฟ	10. นารทียะ	16. ปางเต่าของพระวิษณุনারายณ์
5. วิษณุ	11. คณศวร	17. ปางพราหมณ์เตี้ยของพระวิษณุনারายณ์
6. ครุฑ	12. มารกันเทยะ	18. ภาควัตหรือพระวิษณุনারายณ์อวตาร

คัมภีร์อุปปุราณะ 18 เรื่อง คือ

1. อาทิ	7. นันทิเกศวร	13. มเหศวร
2. นรสิงหะ	8. อุศน์ส	14. ปัทมะ
3. วายุ	9. กบิล	15. เทวะ
4. ศิวธรรม	10. วรุณ	16. ปราศร
5. ทูรวาสา	11. สามพะ	17. มรีจะ
6. นารท	12. กาลิกะ	18. ภาศกร

11. คัมภีร์อุปเวท ได้แก่ ตำราเกี่ยวกับวิชาชีพดังต่อไปนี้

1. วิชาอายุรเวท เรียนเรื่องการนำพฤษชาติพันธุ์ต่างๆ มาทำยารักษาโรค
2. วิชาคานธรรพเวท เรียนเรื่องดนตรีและนาฏศาสตร์
3. วิชาธนูรเวท เรียนวิธีรบ รุก ถอย วิธียิงธนู แผลงศร
4. วิชาสถาปัตยกรรม เรียนเรื่องการก่อสร้างสิ่งต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อาตมะ ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญของแต่ละนิกาย ว่าด้วยการบูชาเทพเจ้า พร้อมทั้งข้อปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) ไวษณะ-อาคม มีพระวิษณุเป็นหลัก 2) ไศวะ-อาคม มีพระศิวะเป็นหลัก และ 3) ศักตะ-อาคม หรือตันตระ มีศักติ หรือเทวีเป็นหลัก แม้จะแตกต่างกันออกไปตามแนวนิกาย ทุกคัมภีร์ก็มีพระเวทเป็นหลักยึดทั้งสิ้น

3.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู¹ มีอยู่ 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. หลักอาศรม 4
2. หลักปรมาตมัน
3. หลักโมกษะ

¹ Hopfe Lewis M. Religions of The World, 1994 p. 90-94.

3.4.1 หลักอาศรม 4 หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินชีวิตของชาวฮินดู เฉพาะที่เป็นพรหมณ์วัยต่าง ๆ โดยกำหนดเกณฑ์อายุคนไว้ 100 ปี แบ่งช่วงของการใช้ชีวิตไว้ 4 ตอน ตอนละ 25 ปี ช่วงชีวิตแต่ละช่วงเรียกว่า อาศรม (วัย) อาศรมทั้ง 4 ช่วงมีดังนี้

อาศรมที่ 1 (ปฐมวัย) เรียกว่า พรหมจรรย์อาศรม เริ่มตั้งแต่อายุ 8-25 ปี ผู้เข้าสู่อาศรมนี้ เรียกว่า พรหมจารี ภายในช่วงระยะเวลา 25 ปีแรกนี้ พรหมจารีผู้อยู่ในพรหมจรรย์อาศรม มีหน้าที่ดังนี้

- 1) ตั้งใจเรียนวิชาการในวรรณะของตน
- 2) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์
- 3) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ
- 4) ไม่คบกับเพศตรงกันข้าม
- 5) เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วต้องทำพิธี “เกศนตสันสกา” (ตัดผม) และพิธี “คุรุทักษิณา” มอบสิ่งตอบแทนครูอาจารย์

ผู้ทำหน้าที่ครบทั้ง 5 ข้อนี้แล้วถือว่าเป็นพรหมณ์โดยสมบูรณ์ จากฐานะพรหมจารีและจะมีสิทธิพิเศษ 5 ประการ ดังนี้

- 1) ศึกษาคัมภีร์พระเวทได้
- 2) สอนพระเวทแก่คนอื่นได้
- 3) ทำพิธียัชنامه (เกี่ยวกับการบริจาคน้ำ) ได้
- 4) รับทานจากผู้ศรัทธาได้
- 5) บริจาคทานแก่คนยากจน (ผู้อยู่ในวรรณะต่ำ) ได้

อาศรมที่ 2 (มัชฌิมวัย) เรียกว่า “คฤหัสถ์อาศรม” อยู่ในช่วงอายุ 25-50 ปี มีหน้าที่ดังนี้

- 1) ช่วยพ่อแม่ทำงาน
- 2) แต่งงานมีครอบครัว
- 3) ประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว

อาศรมที่ 3 (ปัจฉิมวัย) เรียกว่า “วานปรสธาสครม” อยู่ในช่วงอายุ 50-75 ปี มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติดังนี้

- 1) มอบสมบัติให้บุตรธิดา
- 2) บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม
- 3) ออกบวชปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า วานปรสัถ์
- 4) ทำประโยชน์แก่สังคมด้วยการเป็นครูอาจารย์

อาศรมที่ 4 คือ สันยัสตาศรม อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป สำหรับผู้ปรารถนาความหลุดพ้น (โมกษะ) จะออกบวชเป็น “สันยาสี” เมื่อบวชแล้วจะสึกไม่ได้ บำเพ็ญสมาธิแสวงหาความหลุดพ้นตามหลักกรรมโยคะต่อไป

3.4.2 หลักปรมาตมัม คำว่า “ปรมาตมัม” จึงหมายถึง สิ่งยิ่งใหญ่อันเป็นที่รวมของทุกสิ่งทุกอย่างในสากลโลก ซึ่งเรียกชื่อสิ่งนี้ว่า “พรหม” ปรมาตมัมกับพรหมจึงเป็นสิ่งเดียวกันและมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง
- 2) เป็นนามธรรม สืบสถิตอยู่ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเรียกว่าอาตมัม เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตา
- 3) เป็นศูนย์รวมแห่งวิญญาณทั้งปวง
- 4) สิ่งทั้งหลายทั้งปวงในสากลโลกล้วนเป็นส่วนย่อยที่แยกออกมาจากพรหม
- 5) เป็นตัวความจริง (สัจธรรม) สิ่งเดียว (โลกและสิ่งอื่นๆ ล้วนเป็นมายาภาพลวงที่มีอยู่ชั่วคราวคราวเท่านั้น)
- 6) เป็นผู้ประทานญาณ ความคิดและความสันติ
- 7) เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในสภาพเดิมตลอดกาล

วิญญาณของสัตว์โลกทั้งหลาย (อาตมัม) คือส่วนที่แยกออกมาจากวิญญาณรวมของพรหม (ปรมาตมัม) วิญญาณย่อยแต่ละดวงเหล่านี้เมื่อแยกออกมาแล้วย่อมเข้าสถิตในสิ่งมีชีวิตรูปแบบต่างๆ กัน เช่น ในร่างกายมนุษย์ เทวดา สัตว์และพืช มีสภาพดีบ้าง เลวบ้าง สุดแต่ผลกรรมที่ทำไว้ ซึ่งถือว่าเป็นทุกซ์ทั้งสิ้น トラบใดที่วิญญาณเหล่านี้ยังไม่สิ้นกรรม ย่อมต้องเวียนว่ายตายเกิดผจญทุกข์อยู่ตลอดไป

3.4.3 หลักโมกษะ เป็นหลักความดีสูงสุด ดังคำสอนของศาสนาฮินดูสอนว่า “ผู้ใดรู้แจ้งในอาตมัมของตนว่าเป็นหลักอาตมัมของโลกพรหมแล้ว ผู้นั้นย่อมพ้นจากสังสารการเวียนว่ายตายเกิด และจะไม่ปฏิสนธิอีก” หลักโมกษะประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1. การนำอาตมมันเข้าสู่ปรมาตมัน ด้วยการปฏิบัติธรรมใดๆ เพื่อให้วิญญาณของตนเข้าร่วมกับปฐมวิญญาณ เรียกว่า “เข้าถึงโมกษะ” คือความหลุดพ้นจากวัฏสงสารแห่งชีวิต
2. วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงโมกษะ ได้เสนอแนะหลักปฏิบัติที่สำคัญไว้ 3 ประการ คือ กรรมมรรค (กรรมโยคะ) ชยานมรรค (ชยานโยคะ) และ ภักติมรรค (ภักติโยคะ)

3.5 ตรีมูรติในศาสนาฮินดู

ยุคพระเวทตอนปลายและยุคมหากาพย์ตอนต้น อยู่ในช่วงศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสต์ศักราชถึงคริสต์ศตวรรษที่ 4 พวกพราหมณ์มีบทบาทมากในสังคม ได้กลายเป็นชนชั้นอภิสิทธิ์ เป็นผู้วิเศษและมีอิทธิพลมากในวงการต่างๆ ศาสนาในยุคพระเวทเรียกว่า **ศาสนาพราหมณ์** ครั้นเวลาล่วงมาถึงยุคพระเวทตอนปลาย ศาสนาพราหมณ์ได้มีการปฏิรูปเกิดแนวความคิดด้านปรัชญามีเหตุผลมากขึ้น และเวลาต่อมา ศาสนาพราหมณ์เรียกว่า **ศาสนาฮินดู**

ศาสนาในยุคมหากาพย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เทพเจ้าที่สำคัญในยุคมหากาพย์ ได้แก่ พระพรหม พระศิวะ และพระนารายณ์ เทพเจ้าทั้ง 3 องค์นี้รวมเรียกว่า **ตรีมูรติ**¹ และหน้าที่ของเทพเจ้าแต่ละองค์มีดังต่อไปนี้

3.5.1 พระพรหม พระพรหมเป็นผู้สร้างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก รวมทั้งเทวดาทั้งหลายด้วย ลักษณะพระพรหมในระยะแรกไม่มีตัวตน แต่ครั้นเวลาต่อมา พวกพราหมณ์ได้พบข้อบกพร่องต่างๆ เมื่อพระพรหมไม่มีตัวตน ประชาชนเคารพบูชาไม่ได้ พวกพราหมณ์จึงได้กำหนดให้พระพรหมมีตัวตน มี 4 พักตร์ สามารถมองดูได้ทุกทิศ ลักษณะของพระพรหมเป็นทั้งนามธรรมและรูปธรรม พระพรหมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมนั้นหมายถึงจักรวาล เป็นวิญญาณของธรรมชาติ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ ท้องฟ้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือร่างกายของพระพรหม พระพรหมสิงสถิตในสิ่งเหล่านี้ พระพรหมเป็นอันติมลัจจะที่ไม่อาจอธิบายได้ เป็นสิ่งที่ไม่อาจวัดได้ เป็นพื้นฐานความรู้ทั้งปวง ไม่หยาบ ไม่ละเอียด ไม่สั้นไม่ยาว ปราศจากกลิ่น แสง เสียง เทอะ เป็นต้น ส่วนพระพรหมที่เป็นรูปธรรมเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้สร้าง พระพรหมมีพระชายาชื่อพระสรัสวดี ซึ่งเป็นเทพีแห่งวาจาและการศึกษาเล่าเรียน และเป็นผู้อุปถัมภ์ศิลปะวิทยาทั้งปวง

¹ ดนัย ไชยโยธา. ประวัติศาสตร์เอเชียใต้ยุคโบราณ, 2527 หน้า 19.

3.5.2 พระคิเว เทพเจ้าแห่งการทำลายและเทพเจ้าแห่งการฟ้อนรำ มีหลายชื่อ เช่น อิศวร รุทระ และนาฏราช เป็นต้น พระคิเวเป็นเทพเจ้าสูงสุดในไศวนิกาย ประทับอยู่ที่ภูเขากิโรลาส มีโคนันที่เป็นพาหนะ และมีคิวลึงค์เป็นเครื่องหมายของพลังแห่งการสร้างสรรค์

ลักษณะของพระคิเวเป็นรูปฤๅษี มี 4 กร นุ่งห่มหนังสัตว์ ประทับนั่งบนหนังเสือโคร่ง ถืออาวุธตรีศูล ธนู และคทาหวั่งกะโหลกมนุษย์ ห้อยพระศอด้วยประคำร้อยด้วยกะโหลก มีงูเป็นสังวาล พระศอมีสีดำนสนิท กลางพระนลาฏมีพระเนตรดวงที่ 3 ซึ่งถ้าพระคิเวสัมผัสพระเนตรดวงที่ 3 เมื่อใด ไฟจะไหม้โลกเมื่อئั้น เหนือพระเนตรดวงที่ 3 มีรูปพระจันทร์ครึ่งซีก

พระคิเวมีพระชายาชื่ออุมา ซึ่งมีหลายลักษณะเป็นต้นว่า ปารวตีเทวีผู้เป็นธิดาแห่งหิมวัต หรือหิมालัย ทรุคาเทวีผู้เป็นเจ้าของแม่แห่งสงคราม และกาลีเทวีผู้มีกายสีดำ

พระอุมาเทวี มี 3 ภาค **ภาคหนึ่ง** เป็นเทพีโสภณ มเหสีผู้ซื่อสัตย์และภักดีต่อพระคิเว มี 4 กร **ภาคสอง** อวตารลงมาเป็นทรุคาเทวี มี 10 กร ทรงอาวุธ ธนู ศร จักร ภู โล่ ดาบ หอก ขวาน ลูกตุ้ม กระดิ่ง ประทับบนหลังเสือ เพื่อปราบมเหิงษาสูรหรืออสูรในร่างกระบือผู้ก่อยุคเข็ญในมนุษย์โลก **ภาคสาม** อวตารลงมาเป็นกาลีเทวี มีพระกายสีดำ มี 4 กร 2 กร ถือดาบและศีรษะมนุษย์ แลพบพระชีวหาสีแดง สวมพวงมาลัยร้อยด้วยกะโหลกศีรษะมนุษย์ ที่เอวมีแขนมนุษย์ ห้อยอยู่โดยรอบ ชอบเครื่องสังเวด้วยชีวิตสัตว์

3.5.3 พระวิษณุหรือพระนารายณ์ เทพเจ้าผู้รักษาและคุ้มครองโลกให้เป็นสุข ชาวฮินดูเชื่อว่า พระนารายณ์ทรงอวตารลงมาเป็นพระรามและพระกฤษณะ พระนารายณ์เป็นเทพเจ้าที่มีพลังทางทำนุบำรุงโลก เมื่อเวลาใดโลกเกิดยุคเข็ญ เมื่อเวลานั้น พระนารายณ์จะเสด็จไปช่วยบำบัดทุกข์ ปราบยุคเข็ญ เรียกว่า “อวตาร”

พระนารายณ์ประทับอยู่ในเกษียรสมุทร มีพระยานันตราชเป็นบัลลังก์ ทรงครุฑเป็นพาหนะ และได้ทรงอวตารมาแล้ว 9 ปาง อวตารของพระนารายณ์จะมีทั้งหมด 10 ปาง และปางที่ 10 จะอวตารหลังจากสิ้นกัลป์แล้ว ความเหมาะสมมีอยู่อย่างไกรก็อวตารลงมากเกิดในรูปร่างนั้น และอวตารของพระนารายณ์ครั้งสำคัญ 10 ครั้ง หรือนารายณ์สิบปางมีดังต่อไปนี้

1. มัตสยวตาร อวตารลงมาเป็นปลา เพื่อช่วยมนุษย์ให้พ้นความตาย เมื่อเกิดน้ำท่วมโลก ฆ่ายักษ์ชื่อ **หัยกริพ** หรือ **หยกริเว** ผู้เป็นต้นเหตุให้มนุษย์มีความผิด

2. กูรมาวตาร อวตารลงมาเป็นเต่าในเกษียรสาคร ให้หลังรองรับภูเขาคือ มันทาระ ในคราวที่เทวดากวนน้ำในมหาสมุทรเพื่อให้เกิดน้ำอมฤต

3. **วราหาวตาร** อวตารลงมาเป็นหมู่ป่า เพื่อปราบ หิรัณยักษ์ ผู้จับโลกกดลงไปได้ทะเล โดยใช้เขี้ยวตุนให้โลกสูงขึ้นจนมนุษย์ได้อาศัยกระทั่งถึงทุกวันนี้

4. **นรสิงหาวตาร** อวตารลงมาเป็นคนครึ่งสิงห์ เพื่อปราบยักษ์ชื่อ หิรัณยกคิบุ ผู้ได้พรจากพระพรหมว่าจะไม่มีใครฆ่าตายได้ ถึงกับก่อความเดือดร้อนทั่วโลก

5. **วามนาวตาร** อวตารลงมาเป็นคนค่อม เพื่อปราบยักษ์ชื่อ พลี มิให้มีอำนาจครองโลกทั้งสาม และได้ไล่ยักษ์พลีให้ไปอยู่ใต้บาดาล

6. **ปรศุรามาวตาร** อวตารลงมาเป็นปรศุรามถือขวาน เป็นบุตรพราหมณ์ชื่อ ยมทัศน์ ผู้สืบสกุลมาจากภฤคุเพื่อป้องกันมิให้กษัตริย์ครอบครองอาณาจักรเหนือวรรณะพราหมณ์

7. **รามาวตาร** อวตารลงมาเป็นรามจันทร์ คือเป็นพระรามในมหากาพย์ รามายณะ เพื่อปราบท้าวราพณ์หรือทศกัณฐ์

8. **กฤษณาวตาร** อวตารลงมาเป็นพระกฤษณะ ผู้เป็นสารถีขับรถศึกให้อรชุนเพื่อปราบคนชั่วในมหากาพย์มหาภารตะ

9. **พุทธาวตาร** อวตารลงมาเป็นพระพุทธเจ้าประกาศหลักธรรมช่วยมนุษย์ให้พ้นทุกข์ เหตุผลที่อินทฺ์ตั้งเอาพระพุทธเจ้ามาเป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์นั้น นับเป็นการกลืนพระพุทธรูปศาสนาได้อย่างสนิทอีกวิธีหนึ่ง

10. **กัลกยาวตาร** อวตารลงมาเป็นกัลกั บรูษขี่ม้าขาวถือดาบมีแสงแปลบปลาดังดาวหาง เพื่อปราบคนชั่วและสถาปนาธรรมขึ้นใหม่ในโลก

พระนารายณ์มีพระชายาชื่อ ลักษมี ผู้เป็นเทพีแห่งความงาม ผู้อำนวยการความมั่งคั่ง และผู้มีใจเมตตาปราณี เมื่อพระนารายณ์อวตารลงมาเป็นวามนาม ปรศุราม และพระราม เคยเสด็จมาเป็นนางปัทมา (กมล) นางธรรณี และนางสีดาตามลำดับ

ตรีมูรติ เป็นลักษณะเทวะที่แสดงออกมาในรูปของบุคลาธิษฐานให้รู้ภาวะทั้ง 3 ต่อไปนี้

1. **อุปาทะ** โลกมีเกิดเป็นเบื้องต้น
2. **ฐิติ** การรักษาให้ดำรงไว้
3. **กัมคะ** มีการทำลายเพราะโลกขาดความดี และให้วิญญูณมนุษย์และสัตว์ได้พักผ่อน

ชาวฮินดูเชื่อว่าโลกมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไปในที่สุด การบูชาเทพเจ้าทั้ง 3 องค์ เหล่านี้เป็นลักษณะของบุคลาธิษฐาน คือถือบุคคลเป็นใหญ่ เป็นการบูชาให้รู้สึกสภาวะธรรม 3 ประการ นั่นคือโลกเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไป

3.6 พระเจ้าสูงสุดของศาสนาฮินดู

ศาสนาฮินดูมีระยะเวลาแห่งการพัฒนาดนเองมายาวนานมาก ความเชื่อในพระเจ้าสูงสุด ผู้สร้างโลกได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยเริ่มแรกสมัยที่เป็นศาสนาสนาตะมีความเชื่อในพระเจ้าตามแบบศาสนาตั้งเดิมของชาวพื้นเมือง และนับถืออำนาจลึกลับทุกชนิดที่แฝงในธรรมชาติ ต่อมาเมื่อเกิดคัมภีร์พระเวท พระเจ้าได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา โดยเริ่มจากพระพรหมจนในที่สุดได้เปลี่ยนมาเป็นพระคิเวบัง และพระวิษณุบัง ต่อเมื่อได้มีการพัฒนาจากศาสนาพราหมณ์มาเป็นฮินดูหรือพราหมณ์ใหม่ คำสอนในเรื่องพระเจ้าได้ปรากฏมาอยู่ในรูปของพระปรมาตมัน พระเจ้าผู้ไม่มีรูปร่างแต่ทรงสำแดงองค์ออกมาเป็น 3 รูป ได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ พระคิเว ดังนั้น จุดหมายสุดท้ายของศาสนาฮินดูในปัจจุบัน คือ การเข้าสู่โมกษะ ซึ่งผู้ที่เข้าถึงได้ต้องสามารถหลุดพ้นจากกองกิเลสและกองทุกข์ เมื่อหลุดพ้นแล้วจะเป็นหนึ่งเดียวกับพระปรมาตมัน ซึ่งไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

3.7 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด¹

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ทรงเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งตลอดทั้งกำหนดโชคชะตาของคนและสัตว์ เพราะฉะนั้นวิถีชีวิตของแต่ละคนจึงเป็นไปตามพรหมลิขิต แต่คนก็อาจเปลี่ยนวิถีชีวิตได้ หากทำให้พระพรหมเห็นใจและโปรดปราน โดยการบวงสรวงอันนวยและกระทำความดีต่อพระองค์ ผู้ที่พระองค์ทรงโปรดหากตายไปก็จะไปเกิดในสุคติภูมิ และถ้าหากโปรดเป็นที่สุด ก็จะได้ไปอยู่กับพระองค์ชั่วนิรันดร์ แต่ถ้าไม่ทรงโปรดก็จะไปเกิดในทุคติภูมิ ได้รับทุกข์เวทนาแสนสาหัส ชาวฮินดูเชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะจึงไม่ตายตามร่างกาย ที่ว่าตายนั้นเป็นเพียงวิญญาณออกจากร่างกาย เพราะร่างกายทรุดโทรมจนอาศัยอยู่ไม่ได้เท่านั้น วิญญาณก็จะไปถือเอาร่างใหม่ หรือที่เรียกว่า เกิดใหม่ ดุจคนสวมเสื้อผ้าเมื่อใช้นานไปก็เก่าคร่ำคร่า ก็ไปหาชุดใหม่สวมก็ฉนั้น เพราะฉะนั้นวิญญาณจึงไม่มี

¹ พิน ดอกบัว. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 3, 2549 หน้า 38.

เกิดมีตาย การเกิดตายเป็นเพียงเรื่องร่างกายเท่านั้นเอง วิญญาณจะไปถือเอาร่างใหม่หรือที่เรียกว่าสังสารวัฏ เวียนว่ายตายเกิดอยู่รำไปตราบที่ยังไม่บรรลุโมกษะ ชาวฮินดูเชื่อว่า โมกษะเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต ผู้เข้าถึงโมกษะจะไปอยู่กับพระพรหมชั่วนิรันดร์ ไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ส่วนการปฏิบัติเพื่อบรรลุโมกษะนั้น จะต้องปฏิบัติตามหลักการ 4 ประการ คือ

1. **กรรมมรรค** (กรรมโยคะ) การปฏิบัติด้วยการประกอบการทำงานตามหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง แต่ทำงานด้วยจิตใจสงบ ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ผู้ปฏิบัติเรียก กรรมโยคิน

2. **ชยानมรรค** (ชยานโยคะ) การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงขึ้นมาว่าปรมาตมมันเป็นสิ่งเดียวที่มีอยู่ วิญญาณส่วนบุคคล (อาตมัน) เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับปรมาตมหรือวิญญาณสากล การสร้างญาณดังกล่าวให้เกิดขึ้นอาจทำได้โดยการดำเนินตามมรรค 4 ประการด้วยกัน คือ

1) แยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นจริงและสิ่งที่ไม่เป็นความจริงที่เรียกว่าวิเวกะ

2) บำเพ็ญเนกขัมมะ คือ สละโลกียะสุขทั้งหมด ที่เรียกว่า ไวรากยะ

3) ปลุกฝังคุณธรรม 4 ประการ คือ ควบคุมกายและประสาททั้ง 5 ควบคุมใจยับยั้งมิให้ประสาททั้ง 5 ที่ควบคุมได้แล้วกลับตกไปเป็นทาสของอารมณ์ต่างๆ อีก อดกลั้นอารมณ์ต่างๆ อดกลั้นทนทาน ทำจิตให้เป็นสมาธิอย่างสมบูรณ์ และมีความจงรักภักดีที่เรียกว่า สัมปต

4) ฝึกฝนถึงความหลุดพ้น(โมกษะ)ที่เรียกว่า มุมุक्षุตะ ผู้ปฏิบัติเรียกว่า ชยานโยคิน

3. **ภักติมรรค** (ภักติโยคะ) การปฏิบัติ คือการปลูกศรัทธาและความจงรักภักดีต่อเทพเจ้าที่ตนเคารพนับถือ ผู้ปฏิบัติเรียกว่า ภักติโยคิน

4. **ราชมรรค** (ราชโยคะ) เป็นทางปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกทางใจมุ่งบังคับใจให้อยู่ในอำนาจด้วยการบำเพ็ญโยคะกิริยา ผู้ปฏิบัติเรียกว่า ราชโยคิน

3.8 พิธีกรรมที่สำคัญ

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาที่มีพิธีกรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของศาสนา เพราะชาวฮินดูทุกวรรณะย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งส่วนเฉพาะและส่วนรวมที่

ต้องประพฤติตามกฎประเพณีที่กำหนดไว้สำหรับบรรณะของตน และกฎประเพณีส่วนรวมที่จำต้องประพฤติปฏิบัติทุกชั้นบรรณะ ข้อปฏิบัติและพิธีกรรมของชาวฮินดู¹ แบ่งเป็น 4 หมวด ดังนี้

3.8.1 ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับบรรณะ มีกฎสำหรับบรรณะให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังนี้

1. **การแต่งงาน** ผู้ที่จะแต่งงานกันได้จะต้องอยู่ในบรรณะเดียวกัน จะแต่งงานข้ามบรรณะไม่ได้ แม้ในบรรณะเดียวกันก็ยังจำกัดด้วยตระกูลและโคตรอีกชั้นหนึ่งด้วย ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษถูกประณามหรือถูกตัดขาดจากโคตร จากบรรณะ ผู้นั้นจะไม่มีใครคบสมาคมด้วย แม้ญาติมิตร บุตร และภรรยาก็รังเกียจไม่ยอมคบหาสมาคมด้วย

2. **อาหารการกิน** ได้มีกฎกำหนดว่าอะไรกินได้ หรือไม่ได้ สำหรับบรรณะนั้นๆ ไม่กินอาหารร่วมกับคนต่างบรรณะ คนบรรณะสูงไม่กินอาหารที่คนบรรณะต่ำกว่าปรุง แต่ของที่จำต้องใช้ร่วมกัน เช่น ใช้น้ำในสระเดียวกัน ก็ให้แบ่งเขตกันใช้ หรือป็นระยะที่จะต้องอยู่ห่างกัน เช่น บรรณะนั้นห่างจากบรรณะนี้ 96 ก้าว 40 ก้าว 15 ก้าว 12 ก้าว เป็นต้น

3. **การทำมาหากิน** พวกพราหมณ์จะมีอาชีพเป็นนักบวช หรือครูอาจารย์ หรือประกอบพิธีกรรม พวกกษัตริย์เป็นนักปกครอง ดูแลความสงบสุขบ้านเมือง พวกแพศย์เป็นพวกค้าขายและประกอบกิจการกรรม ส่วนพวกศูทรเป็นกรรมกร

4. **เคหสถานที่อยู่** ตามกฎดั้งเดิม ห้ามไปตั้งถิ่นฐานนอกประเทศอินเดียและห้ามโดยสารไปทางทะเล แต่ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยถือกันแล้ว

ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับบรรณะทั้ง 4 ดังกล่าวข้างต้นนี้ แต่เดิมมาชาวฮินดูปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมากแต่ในปัจจุบันคนชั้นสูงหรือผู้ได้รับการศึกษาแผนปัจจุบันไม่ค่อยถือพิธีพิณมากนัก

3.8.2 **พิธีประจำบ้าน** ในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ได้กำหนดพิธีสังสการ ซึ่งเป็นพิธีประจำบ้านไว้ 12 ประการที่คนในบรรณะกษัตริย์ บรรณะพราหมณ์และบรรณะแพศย์จะต้องทำ โดยมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นดังนี้ คือ

- ขั้นที่ 1 ครรภาธาน เป็นพิธีที่จัดขึ้นเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์ ถัดจากวันวิवाห์
- ขั้นที่ 2 ปุंसวน์ เป็นพิธีปฏิบัติต่อเด็กในครรภ์ที่เข้าใจว่าเป็นเพศชาย
- ขั้นที่ 3 สีมันโตนยัน เป็นพิธีตัดผมหญิงมีครรภ์ เมื่อตั้งครรภ์ได้ 4, 6 หรือ 8 เดือน
- ขั้นที่ 4 ชาตกรรม พิธีคลอดบุตร
- ขั้นที่ 5 นามกรรม พิธีตั้งชื่อเด็ก ในวันที่ 12 หรือ 14 ถัดจากวันคลอด

¹ วณิดา ขำเขียว. ศาสนาเปรียบเทียบ, 2543 หน้า 68-72.

- ขั้นที่ 6 นิษกรรมณ์ พิธีนำเด็กออกไปดูแสงอาทิตย์ยามเช้า เมื่ออายุได้ 4 เดือน
- ขั้นที่ 7 อันนปราศัน พิธีป้อนข้าวเด็ก เมื่ออายุได้ 5 เดือนหรือ 6 เดือน
- ขั้นที่ 8 จูทากรรม พิธีโกนผมไว้จุก เมื่ออายุได้ 3 ขวบ
- ขั้นที่ 9 เกศานตกรรม พิธีตัดผม ถ้าเป็นวาระพราหมณ์ตัดเมื่ออายุ 16 ปี ถ้า
วาระกษัตริย์ ตัดเมื่ออายุ 22 ปี ถ้าวาระแพศย์ ตัดเมื่ออายุ 24 ปี
- ขั้นที่ 10 อุปานยัน พิธีเข้ารับการศึกษ พวกวาระพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ จะ
ต้องทำพิธีเข้ารับการศึกษ และเมื่ออาจารย์ในสำนักนั้นๆ รับเด็กไว้
แล้วก็จะสวมสายธูราหรือยัชโญปวีต ผู้ที่ได้สวมสายนี้แล้วก็เรียกว่า ทวิช
หรือทิสชาติ เกิด 2 ครั้ง คือครั้งแรกเกิดจากกรรมมารดา และครั้งที่ 2
เกิดจากการสวมสายยัชโญปวีต ส่วนพวกศูทรและจัณฑาลเป็นเอกชาติคือ
เกิดครั้งเดียวไม่อาจเป็นทิสชาติได้
- ขั้นที่ 11 สมาวรตน์ พิธีกลับบ้าน จัดขึ้นเมื่อเด็กหนุ่มสำเร็จการศึกษาและเตรียม
ตัวกลับบ้าน
- ขั้นที่ 12 วิวาทะ พิธีแต่งงาน

พิธีสังการทั้ง 12 ประการดังกล่าวนี้ ถ้าเป็นหญิงห้ามทำพิธีอุปานยันอย่างเดียว
นอกนั้นทำได้หมด และห้ามสวดคัมภีร์พระเวท เพราะเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่สงวนเฉพาะผู้ชาย
และคนบางวาระเท่านั้น ในปัจจุบันนี้ชาวฮินดูผู้เป็นทวิสชาติคงปฏิบัติอยู่ใน 4 พิธีเท่านั้น คือ
พิธีนามกรรม พิธีอันนปราศัน พิธีอุปานยัน และพิธีวิวาทะ ที่เหลือนอกนั้นไม่มีใครปฏิบัติกันแล้ว
ยกเว้นผู้ที่เคร่งครัดจริงๆ เท่านั้น

3.8.3 พิธีศราทธ พิธีทำบุญอุทิศให้มารดาบิดา หรือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ในเดือน
10 ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ ถึงวันแรม 15 ค่ำ โดยมีลักษณะและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การบูชากระทำด้วยข้าวบิณฑ คือก้อนข้าวสุก โดยให้บุตรชายของผู้ตายเป็นผู้
กระทำพิธีบวงสรวงบูชา เพราะมีความเชื่อว่าบุตรชายช่วยให้ผู้ที่ล่วงลับพ้นจากนรกขุม “ปุตตะ”
โดยกระทำก่อนวันนำศพไปเผา และกระทำตลอดไป 10 วัน หรือ 11 วัน และวันที่ 11 นั้น
เป็นการรวมญาติ โดยญาติฝ่ายบิดาและญาติฝ่ายมารดาซึ่งนับขึ้นไป 3 ชั่วคน และนับลงมา 3
ชั่วคน เข้าร่วมพิธีด้วย เรียกว่า สปิณฑะ แปลว่า ร่วมทำพิธีข้าวบิณฑ
2. การทำบุญอุทิศให้มารดาบิดา หรือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ต้องทำไปเดือน
ละครั้งเป็นอย่างน้อยตลอดปี

3.8.4 พิธีบูชาเทวดา ชาวฮินดูมีเทพเจ้าที่เคารพมากมายหลายองค์ ผู้ที่เกิดในวรรณะสูงสมัยก่อนได้บูชาพระศิวะและพระวิษณุ เป็นต้น เวลาต่อมาเกิดลัทธิอวตารขึ้น มีการบูชาพระกฤษณะและพระรามขึ้นอีก แต่บุคคลในวรรณะต่ำมักถูกกีดกันมิให้ร่วมบูชาเทพเจ้าของบุคคลในวรรณะสูง ดังนั้น บุคคลในวรรณะต่ำจึงต้องสร้างเทพเจ้าของตนเองขึ้น เช่น เจ้าแม่กาสิ เทพลิง เทพงู เทพเต่า รุกขเทพ เทพช้าง เป็นต้น

พิธีบูชาแตกต่างกันออกไปตามวรรณะ แต่บุคคลในวรรณะสูงมีพิธีในการบูชาดังนี้

1. สวดมนต์ภาวนา สनทานาย ชำระและสังเวทเทวดาทุกวัน สำหรับผู้เคร่งครัดในศาสนาต้องทำเป็นกิจวัตร ส่วนพวกที่ได้รับการศึกษาแผนใหม่มักไม่ค่อยปฏิบัติกัน

2. พิธีสมโภช ถือศีล และวันศักดิ์สิทธิ์ เช่น ลักษมีบูชา วันบูชาเจ้าแม่ลักษมี สรัสวดีบูชา วันบูชาเจ้าแม่สรัสวดี ทูรคาบูชา วันบูชาเจ้าแม่ทูรคา เป็นต้น ซึ่งอาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละนิกายและท้องถิ่น

3. การไปนมัสการบำเพ็ญกุศลตามเทวาลัยต่างๆ เพื่อแสดงความเคารพเทพเจ้าที่ตนนับถือ

3.8.5 วันสำคัญทางศาสนา

เดือน 5

เดือน 5 นี้ จัดว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ตามปฏิทินโหราศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 และในขณะเดียวกัน วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 นี้ จันทรคติถึงขึ้น 9 ค่ำ จะตรงกับนวราตรี ผู้ที่เคารพบูชาพระแม่อุมาจะทำการบูชาเจ้าแม่ทั้ง 9 ปาง ในแต่ละคืนเมื่อเสร็จแล้วจึงจะพาไปบูชาไฟและเชิญเด็กหญิงไม่เกิน 10 ขวบทั้ง 9 คน โดยเริ่มตั้งแต่ 2 ขวบ เรื่อยไปตามลำดับจนครบ 9 ปางมาร่วมพิธี ผู้ชุมนุมในงานจะมอบสิ่งของให้แก่เด็กทั้ง 9 คน

เดือน 6

ในเดือนนี้จะมีการบูชาพระวิษณุในวันขึ้น 3 ค่ำ และวันขึ้น 14 ค่ำ ส่วนวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวันศูนย์กลางของสงกรานต์ เป็นวันเพ็ญแรกของปีนับว่ามีความสำคัญมาก ประชาชนจึงทำพิธีบูชาไฟและทำบุญตามประเพณีของตระกูล

เดือน 7

วันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 7 เป็นวันบูชาพระวิษณุ มีการอดอาหารและน้ำ 1 วัน

วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 เป็นวันเริ่มแห่งการเข้าพรรษา นักบวชผู้เป็นสันยาสีจะต้องอยู่ประจำที่ 4 เดือน เพราะเป็นฤดูฝน นอกจากเดินทางไม่สะดวกแล้ว ยังมีแมลงเกิดขึ้นมากมายอาจเหยียบย่ำสัตว์เหล่านี้ ทำให้เป็นบาปติดตัว

เดือน 8

วันขึ้น 2 ค่ำ จะมีการแห่รูปพระวิษณุ โดยเฉพาะที่แคว้นอัสสัมมีการฉลองพิธีนี้ยิ่งใหญ่โต วันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันไหว้ครู

เดือน 9

วันขึ้น 5 ค่ำ เรียกวันนาศปญจมี จะทำการบูชาพญานาคด้วยน้ำนม ถ้างูกินของผู้ใด ผู้นั้นจะไม่ได้รับอันตรายจากงูเป็นเวลา 1 ปี

แรม 4 ค่ำ เป็นวันบูชาพระพิฆเนศ ซึ่งต้องอดอาหารตลอดวันจนพิธีเสร็จ และพระจันทร์ปรากฏขึ้นเมื่อใดจึงจะรับประทานอาหารได้

แรม 6 ค่ำ เป็นวันบูชาพระสุริยเทพ ส่วนแรม 8 ค่ำ บูชาพระกฤษณะด้วยการอดอาหารจนถึงเที่ยงคืนจึงจะรับประทานอาหาร

เดือน 10

วันขึ้น 3 ค่ำ เป็นวันสำคัญของพระแม่อุมาและพระศิวะ เชื่อกันว่าสตรีใดบำเพ็ญตบะในวันนี้ จะได้สามีที่ดี และจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะเป็นวันที่พระแม่อุมาทรงบำเพ็ญตบะวิงวอนขอแต่งงานกับพระศิวะ และพระศิวะได้ตกลงรับสัญญาพร้อมทั้งให้พรสตรีที่บำเพ็ญตบะในวันนี้

วันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันที่ศาสนิกชนทำพิธีบูชาสักการะดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และจะเชิญพวกสันยาสีมาฉันอาหารที่บ้าน

เดือน 11

ในเดือนนี้ตลอดวันขึ้น 1 ค่ำถึงวันขึ้น 9 ค่ำ เป็นวันนวารตรี จะมีการทำพิธีบูชาตลอด 9 วัน เช่นเดียวกับเดือน 5 ส่วนวันขึ้น 10 ค่ำ เป็นวันบูชาพระแม่อุมา โดยเฉพาะพวกวรรณะกษัตริย์จะต้องบูชาเป็นพิเศษ เชื่อกันว่าใครบูชาพระนางในวันนี้จะได้รับชัยชนะตลอดปี

วันขึ้น 15 ค่ำ ในตอนกลางคืนพวกพราหมณ์และผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู จะบูชาพระวิษณุด้วยสิ่งของสีขาวล้วน

แรม 13 ค่ำ เป็นวันที่ผู้นับถือศาสนาทำพิธีบูชาพระแม่ลักษมี พระพิฆเนศ พระกุเวร

พระสรัสวดี พระอินทร์ เมื่อบูชาแล้วต้องไปซื้อเสื้อผ้าและของใช้ใหม่ ๆ จะได้เกิดสิริมงคล

แรม 14 ค่ำ พวกพราหมณ์จะบูชาพระยายมในตอนกลางคืน มีการจุดประทีปตามไฟเป็นการถวายพระยายม เมื่อตายไปจะไม่ไปนรก แต่ถ้าหากทำกรรมหนักขนาดลงนรกก็จะมีไฟนำทางอันเป็นผลมาจากการจุดประทีปถวายพระยายมนั่นเอง

อีกหนึ่งวันนี้ เป็นวันเกิดของหนุมาน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นปางหนึ่งของพระศิวะ

แรม 15 ค่ำ เป็นวันบูชาเทพทั้ง 5 พระองค์ และเป็นวันบูชาพระลักษมี

เดือน 12

ขึ้น 1 ค่ำ เป็นวันถวายอาหารเทพเจ้าทั้งหมด 56 อย่าง

ขึ้น 2 ค่ำ เป็นวันที่พี่ชายหรือน้องชายต้องไปกินอาหารบ้านพี่สาวหรือน้องสาว และจะต้องนำของขวัญไปให้ด้วย จากนั้นพี่สาวหรือน้องสาวจะเจิมหน้าผากให้เพื่อความป็นสิริมงคล

ขึ้น 12 ค่ำ เป็นวันบูชาพระวามนะ ปางหนึ่งของพระวิษณุ

ขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันบูชาพระวิษณุ

เดือนยี่

วันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันบูชาพระวิษณุ และถวายประทีปแก่เทพเจ้าในเทวาลัย

วันขึ้น 6 ค่ำ ถึงแรม 6 ค่ำ รวม 15 วัน เป็นวันพระราชพิธีตรียัมปวาย เป็นพิธีเริ่มการเพาะปลูกโดยบูชาพระอิศวรและพระนารายณ์

เดือน 3

วันขึ้น 5 ค่ำ บูชาพระสรัสวดีจะทำให้สติปัญญาดีขึ้น นอกจากนี้ในวันเดียวกันยังบูชาพระกามเทพ และพระวิษณุ ประชาชนจะพากันไปล้างบาปที่แม่น้ำ

วันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันบูชาเทพเจ้า แล้วแต่ใครศรัทธาองค์ใดก็บูชาองค์นั้น

แรม 14 ค่ำ เป็นวันคิรราตรี พวกพราหมณ์บูชาพระศิวะตลอด 24 ชั่วโมง ด้วยการอดอาหารและอดนอน

เดือน 4

วันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันเผาของสกปรก

แรม 1 ค่ำ เรียกวันโฮลี มีการเล่นสาดสีใส่กัน เพื่อให้เชื้อโรคสิ้นไป วันนี้อาจเรียก

ได้ว่าเป็นวันตรุษของแขก เป็นวันสนุกสนานของคนทุกวรรณะ โดยเฉพาะพวกวรรณะศูทร ถือว่าเป็นวันสำคัญมากในชีวิตของพวกเขา

แรม 15 ค่ำ เดือน 4 ถือว่าเป็นวันสิ้นปีของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

3.9 นิกายในศาสนา

นิกายในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีอยู่มากมายด้วยกันหลายนิกาย แต่ที่จะได้กล่าวถึงในที่นี้จะพูดเฉพาะนิกายใหญ่ๆ ที่มีผู้นับถืออยู่เป็นจำนวนมากเท่านั้น ซึ่งมีอยู่ 3 นิกายคือ นิกายไวษณะ (Vaisnavism) นิกายไศวะ (Saivism) และนิกายศักติ (Saktism) ดังมีรายละเอียดพอเป็นสังเขป ดังนี้

3.9.1 นิกายไวษณะ หรือไวษณพ เชื่อในการอวตารของพระนารายณ์ว่า พระนารายณ์อวตาร 24 ครั้ง เพื่อช่วยมนุษย์โลกในคราวทุกข์เข็ญ นิกายนี้เคารพบูชาพระราม พระกฤษณะ หนุมาน และพระพุทธรูป โดยอ้างว่าเป็นอวตารปางที่ 5 ของพระนารายณ์ นิกายนี้ไม่เน้นพิธีกรรม เรียกตนเองว่า เป็นศาสนาฮินดู เคารพบูชาเทพเจ้าต่างๆ และคตินิยมสร้างเทวรูปไว้บูชาแบบพหุนิยม

นิกายไวษณะนี้มีรอยเจิมหน้าผากเป็น 3 จุด เป็นเครื่องหมายแสดงความเคารพพระวิษณุ นิกายนี้มีอิทธิพลมากที่สุดในอินเดียภาคเหนือ และบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกของนครบอมเบย์ การเคารพพระวิษณุมีแนวปฏิบัติตามลัทธิภักติ (การเสียสละ) มากกว่าการเข้าฌาน

คัมภีร์สำคัญของนิกายไวษณะ ได้แก่ คัมภีร์สังหิตา (ประมวลบทสวดสวดดีเทพเจ้าในพิธีบูชา) คัมภีร์รามายณะและภควัทคีตา

คัมภีร์ภควัทคีตา มีสาระสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. สดุดีพระกฤษณะ ในฐานะทรงเป็นองค์บรมพราหมณ์ เป็นผู้ที่ฤษีทั้งปวงมุ่งเจริญภาวนาเพื่อเข้าถึงพระองค์ สำหรับประชาชนอาจเข้าถึงพระองค์ได้ด้วยการบูชาและสวดอ้อนวอน
 2. หลักกรรมโยคะ คือสอนให้มนุษย์ซึ่งมีความประสงค์จะเป็นพรവാส ประกอบความเพียรกำจัดความปรารถนาดีนรอันเป็นต้นเหตุของกรรม ก็จะสามารถบรรลุความหลุดพ้นได้เช่นกัน
- คณาจารย์ที่สำคัญที่ทำให้มีนิกายไวษณะมั่นคง และรุ่งเรืองในภาคใต้ของอินเดีย ได้แก่

- 1) นาถมุณี ผู้นำคนแรกของนิกายไวษณะ

2) อาลวาร์ คือ คณาจารย์ 12 คน ผู้ให้กำเนิดคัมภีร์พระเวทภาษาทมิฬ

3) รามานูจ ศิษย์คนหนึ่งของคณาจารย์อาลวาร์

นิกายไวษณะ ภายหลังได้แตกแยกออกเป็น 2 นิกาย คือ นิกายฝ่ายเหนือ เรียกว่า **วัทคไล** และนิกายฝ่ายใต้ เรียกว่า **เตนคไล**

3.9.2 นิกายไศวะ หรือนิกายที่นับถือพระศิวะ นิยมใช้มูลเถาสีขาวหรือสีเทา เขียนเป็นเส้นนอนตรงซ้อนกัน 3 เส้นที่หน้าผาก จุดหมายสูงสุดของผู้นับถือนิกายไศวะ คือ โมกษะ หรือการบรรลุความหลุดพ้นโดยการเข้าถึงความเป็นเอกภาพกับพระศิวะ นิกายนี้ประเพณีติดตามแบบ อัตตกลิมถานูโยค ซึ่งพระพุทธรูปเจ้าก็เคยทดลองปฏิบัติมาแล้ว

พระศิวะ เป็นเทพเจ้าแห่งการทำลาย และเทพเจ้าแห่งการสืบพันธุ์ด้วยรูปศิวลึงค์ เป็นรูปอวัยวะเพศของผู้ชาย เป็นสัญลักษณ์ของการกำเนิด มีรูปศิวลึงค์ทำด้วยหินตั้งอยู่ในโบสถ์เป็นที่นิยมเคารพสักการะ มีเรื่องกล่าวว่าจากรูปร่างเช่นลึงค์นี้เอง องค์พระศิวะจึงปรากฏออกมาพร้อมกับพระพรหม และพระวิษณุ เทพเจ้าทั้ง 3 องค์ออกมาจากสภาพสูงสุด คือ พระพรหมหรือปรมาตมัน

นิกายไศวะ ยังแบ่งออกไปอีก เป็นนิกายย่อยๆ เช่น นิกายตรีทันทิน (นิกายนี้ยังแบ่งย่อยออกไปอีกถึง 10 นิกาย) และนิกายทศมาน พวกนับถือนิกายนี้ล้วนเป็นนักพรต

คัมภีร์สำคัญของนิกายไศวะ มีดังต่อไปนี้

- 1) คัมภีร์อาตมะ (บทสวดเป็นคาถาอาคม บทโต้ตอบระหว่างพระศิวะกับพระอุมา)
- 2) คัมภีร์โศลกอาปิลัม (ภาษาทมิฬ)
- 3) คัมภีร์มหาภารตะ และเศวตัสวตา อุปนิษัท (ภาษาสันสกฤต)

นิกายไศวะนี้ ภายหลังแตกแยกออกเป็นนิกายใหญ่ 2 นิกาย ดังนี้

- 1) นิกายฝ่ายเหนือ เรียกว่า **“กัษมีไศวะ”** ผู้นำชื่อ วสุคุปตะ นิกายนี้เชื่อว่าพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุดองค์เดียว และทรงแฝงอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างในโลก
- 2) นิกายฝ่ายใต้ เรียกชื่อว่า **“สิงคายัต”** ผู้นำชื่อ ลกุลิตะ นิกายนี้นับถือนวตารของพระศิวะ เชื่อว่าผู้นำของเขา คือ นวตารของพระศิวะ

3.9.3 นิกายคัถิ

นิกายนี้นับถือมเหสีของจอมเทพ 3 องค์ คือ พระนางสุรัสวดี มเหสีของพระพรหม พระนางอุมา มเหสีของพระศิวะ และพระนางลักษมี มเหสีของพระวิษณุ คำว่าคัถิ แปลว่า อำนาจ หรือ สมรรถนะ หรือ พลัง หมายถึงพลังที่จะนำความสำเร็จดังประสงค์มาให้ผู้ที่นับถือคัถิ ทั้งนี้ก็เพราะเชื่อว่าทุกสิ่งในโลกล้วนแต่มีของคู่กัน เช่น มีร้อนก็มีหนาว มีด-สว่าง สุข-ทุกข์ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีเทพฝ่ายชายก็ต้องมีเทพฝ่ายหญิงเป็นของคู่กัน เทพฝ่ายชายจะเก่งกล้าสามารถ หรือ สูงส่งเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับมเหสีของเทพองค์นั้นสนับสนุนด้วย อีกประการหนึ่งการที่จะอ่อนน้อม เทพฝ่ายชายให้ช่วยเหลือดังความปรารถนาของตนนั้นสำเร็จได้ยาก เพราะโดยทั่วไปผู้ชายมักจะใจแข็งมากกว่าผู้หญิง จึงควรเข้าทางมเหสีของเทพองค์นั้นๆ จะดีกว่า ง่ายกว่า เรียกว่ามีความหวังมากกว่า จึงเป็นเหตุให้เกิดนิกายคัถิขึ้นมา แต่ผู้ที่นับถือนิกายนี้ก็ไม่ต้องนับถือมเหสีของเทพทุกองค์พร้อมกันไป จะนับถือมเหสีของเทพองค์ใดก็ได้ตามที่ตนนับถือ เช่น นิกายไศวะก็นับถือพระนางอุมาเป็นคัถิ นิกายไวษณะ ก็ยกพระนางลักษมีเป็นคัถิ เป็นต้น แต่โดยทั่วไปคนส่วนใหญ่จะนับถือพระนางอุมายิ่งกว่าเทพองค์อื่นๆ เพราะพระนางเป็นมเหสีของพระศิวะ เทพเจ้าที่คนกลัวเกรงดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นพระนางอุมาจึงมีพระนามหลายอย่างคู่กับพระศิวะ เช่น มหาเทวี คู่กับมหาเทพ โยคินี คู่กับมหาโยคี ชคันมาตรี (มารดาของโลก) คู่กับอิศวร ทูรคา หรือ ไกรวี คู่กับไภรวะ (ผู้นำกลัว) กาลี (ผู้ทำลาย) คู่กับมหากาล เป็นต้น

การบูชาของนิกายคัถิ ก็แปลกกว่าการบูชานิกายอื่นๆ เช่น ตัดคอแพะบูชาเจ้าแม่กาลี หรือการประกอบพิธีกรรมด้วยปัญจมุม หรือ “ม” 5 ประการ คือ มัทยะ หรือมทิตรา น้ำเมา มางสะ เนื้อสัตว์ ตลอดจนทั้งมัตสยะ เนื้อปลา มันตระพราสาทที่จะทำให้เกิดความกำหนัด มุทระ แสดงท่ายั่วยวน และไมถุน เสพเมถุน ทั้งนี้ก็เพราะเชื่อกันว่าเจ้าแม่กาลีทรงโปรดการบูชายัญ และการเสพเมถุน ดังนั้นการประกอบกิจดังกล่าวจึงทำให้พระนางพอพระทัย และอีกจุดประสงค์หนึ่งก็เพื่อให้เบื่อหน่ายในกาม โดยสนองความต้องการให้เต็มทีที่จะมาถึงจุดเบื่อหน่ายแบบหนามยอกเอาหนามบ่ง ส่วนผู้ที่นับถือเจ้าแม่องค์อื่นก็นำไปปฏิบัติเช่นกัน จะได้ไม่น้อยหน้าพวกที่ปฏิบัติแบบลามกนี้เรียกว่า พวกวามาจารี ส่วนพวกปฏิบัติอย่างสุภาพไม่ลามกก็เรียกว่า พวกทักษิณาจารี

3.10 สัญลักษณ์ของศาสนา

สัญลักษณ์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่สำคัญและเป็นกลางๆ ที่ทุกนิกายยอมรับก็คือ เครื่องหมายอันเป็นอักษรเทวนาครี ที่อ่านว่า “โอม” คำว่า “โอม” เป็นคำที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อันหมายถึงพระเจ้าทั้ง 3 คือ “อ” อักษร ได้แก่ พระวิษณุหรือพระนารายณ์ “อุ” อักษร ได้แก่ พระศิวะหรือพระอิศวร “ม” อักษร ได้แก่ พระพรหม เพราะฉะนั้น อ+อุ+ม เท่ากับ “โอม” สัญลักษณ์ดังกล่าวนี้บางครั้งเรียกว่า “สวัสติ” หรือ “สวัสตีกะ”

เครื่องหมาย “โอม” สัญลักษณ์แห่งพลังทั้ง 3 อัน หมายถึง พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ

3.11 สถานะปัจจุบันของศาสนา¹

นับตั้งแต่อินเดียถูกจักรวรรดิอิสลามปกครอง ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จึงไม่ได้รับการอุปถัมภ์ และขาดการปรับปรุงพัฒนา จนเกือบจะล่มสลาย สาเหตุหลักเนื่องจากคนวรรณะพราหมณ์ ลุ่มหลงในอำนาจและผลประโยชน์ และต่อมาอินเดียตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในปี ค.ศ. 1857 เป็นเวลา 200 ปี ยิ่งทำให้ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ขาดเอกภาพ เพราะถูกผู้ปกครองกดขี่ ดูไปแล้วศาสนาพราหมณ์-ฮินดูแทบจะไม่มีบทบาทเหมือนเดิม ทำการปรับปรุงจุดบกพร่องต่างๆ จนเกิดมีขบวนการปฏิรูปศาสนาขึ้นมา โดยประยุกต์คำสอนในคัมภีร์พระเวทให้ใช้ได้กับชีวิตประจำวันอย่างกลมกลืน ขบวนการต่อสู้นำไปสู่ทางการเมือง เพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ขบวนการปฏิรูปศาสนาเหล่านี้ ได้แก่

¹ สุชีพ ปุญญานุภาพ. ประวัติศาสนา, 2511 หน้า 489-496.

3.11.1 ขบวนการพรหมสมาช

สมาคมนี้เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2371 โดย राम โมहन รอย เป็นผู้ก่อตั้ง ณ เมืองกัลกัตตา หลักการใหญ่ของสมาคมพรหมสมาช คือ

1. เป็นเอกเทวนิยม ถือว่าเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่มีองค์เดียวคือ พระพรหม พระองค์ทรงมีตัวตนและไม่เคยอวตารลงมาเป็นอะไรเลย
2. เชื่อว่าอาตมมัน ไม่ตาย
3. เชื่อว่าในความหลุดพ้น โดยการสำนึกผิดและทำความดี
4. ปฏิเสธคำสอนเรื่องสังสาร ประเพณีกumarสมรสและระบบวรรณะ
5. สนับสนุนให้หญิงหม้ายแต่งงานได้ และออกกฎหมายห้ามชายมีภรรยาหลายคน และห้ามทำพิธีสตี (พิธีหญิงหม้ายต้องชดเชยกองไฟตายตามสามี)

ในปี พ.ศ. 2408 สมาคมนี้ได้แตกแยกเป็น 2 สาย คือ อาทิพรหมสมาช โดยมี เทเพนทร-นาถตะกอร์เป็นผู้นำสาขานี้มุ่งรักษาหลักการดั้งเดิมของสมาคมไว้และอีกสาขาหนึ่งคือ สาธารณ-พรหมสมาช ภายใต้การนำของ เกษัจจันทร์เสน สาขานี้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าง อย่างเช่น เกษัจจันทร์เสนได้ประดิษฐ์สัญลักษณ์ของนิกายนี้ขึ้นมาใหม่ เป็นรูปตรีศูล ไม้กางเขนและดวงจันทร์เสี้ยว เป็นเชิงรวม 3 ศาสนา คือ ฮินดู คริสต์ อิสลาม เข้าด้วยกัน และบางครั้งจันทร์เสนก็แสดงตนว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเยซูคริสต์ แต่เมื่อถึงแก่กรรมได้ออกพระนามพระเจ้าจนวาระสุดท้าย

3.11.2 ขบวนการอารยสมาช

สวามี ทยานันทะสรัสวดีเป็นผู้ตั้งขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2418 ณ เมืองบอมเบย์ หลักการใหญ่ของสมาคมนี้ ถือคำสอนในคัมภีร์พระเวทเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ได้นำเอาพระเวทขึ้นมาศึกษาอย่างจริงจัง และได้นำศาสนาขึ้นมาเป็นอุดมการณ์ของชาติเทพเจ้ามีลักษณะเป็นเอกนิยม ให้ความเคารพพระพรหม ปฏิเสธระบบวรรณะ ทฤษฎีอวตารและกumarสมรส อนุญาตให้หญิงหม้ายแต่งงานใหม่ได้

3.11.3 ขบวนการกฤษณะมิชชั่น

สมาคมนี้มีศรীরามกฤษณะ สวามีวิเวกานันทะ เป็นผู้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2440 ยึดหลักการประนีประนอม ยอมรับคำสอนของทุกศาสนาที่มีผู้นับถือในอินเดียว่าไม่มีความขัดแย้งกัน

เป็นศาสนาแห่งความนิรันดร์ เน้นการเข้าถึงคัมภีร์อุปนิษัท หรือ เวทานตะ และเน้นหลักอธิบายพระเวท โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีในชาติ ความเสมอภาคทางสังคม เศรษฐกิจ การบริการสังคม และเพื่อเข้าถึงพระเจ้า

3.11.4 ขบวนการสรโทย

นำโดย มหาตมะ คานธี ได้นำหลักอหิงสาเป็นอุดมการณ์ให้ปรากฏในบุคคลและสังคม ขบวนการเหล่านี้นอกจากปฏิรูปศาสนาฮินดูแล้วยังได้นำการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชกลับคืนมาจนสำเร็จ ทำให้ประเทศอินเดียได้รับรัฐบาลที่มาจากคนในศาสนาฮินดูเป็นผู้บริหารประเทศ แต่เนื่องจากคำสอนอุดมคติและรูปแบบการดำเนินชีวิต รวมทั้งความเชื่อที่แตกต่างกันของศาสนาต่างๆ ที่มีอยู่ในอินเดีย เช่น ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม ศาสนาซิกข์ เป็นต้น จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งลุกลามเป็นการปะทะกันอย่างกว้างขวางอยู่เสมอ เช่น กรณีมัสดิปาปรี ระหว่างอิสลามกับฮินดู กรณีการบุกรุกวิหารทองคำเมืองอมฤตสระ ระหว่างซิกข์กับฮินดู เป็นต้น

ในด้านการเผยแผ่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูไปยังนานาประเทศนั้น สมาคมพระเวท คีตาอาศรม และสมาคมหะเสกฤษณะ เป็นต้น ได้ทำกิจกรรมและมีสมาชิกอยู่ทั่วโลก ปัจจุบันศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีศาสนิกอยู่ประมาณ 790 ล้านคน ประชากรอินเดียมากกว่า 80% นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และยังมีชาวฮินดูในประเทศอื่นๆ เช่น ปากีสถาน บังคลาเทศ เป็นต้น

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 3 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 3 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

ศาสนาเชน

เนื้อหาบทที่ 4

ศาสนาเชน

4.1 ประวัติความเป็นมา

4.2 ประวัติศาสดา

4.2.1 สกุลกำเนิด และปฐมวัย

4.2.2 ทรงอภิเษกสมรส

4.2.3 ทรงดำริที่จะออกผนวช

4.2.4 .ทรงปฏิญาณแห่งความเป็นผู้หนึ่ง

4.2.5 ประกาศศาสนา

4.2.6 บั้นปลายชีวิต

4.3 คัมภีร์ในศาสนา

4.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

4.4.1 หลักธรรมชั้นพื้นฐาน

4.4.2 หลักปรัชญา

4.4.3 หลักโมกษะ

4.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

4.6 พิธีกรรมที่สำคัญ

4.7 นิกายในศาสนา

4.8 สัญลักษณ์ในศาสนา

4.9 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาเซนเกิดก่อน พ.ศ. ประมาณ 56 ปี ศาสนานี้เกิดในประเทศอินเดีย และเกิดร่วมสมัยกับศาสนาพุทธ ศาสดาของศาสนาเซน คือ มหาวีระ คัมภีร์ศาสนาเซนคือ คัมภีร์อาคมะ หรือสัทธานตะ ซึ่งเนื้อหาของคัมภีร์เป็นจารึกคำบัญญัติ หรือวินัยเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของนักพรต หรือคฤหัสถ์ ผู้ครองเรือน และเรื่องราวประเภทชาดกในศาสนา

2. ศาสนาเซนได้แบ่งหลักคำสอนที่สำคัญออกเป็น 3 หลักคือ 1) หลักอนุพรต 5 2) หลักปรัชญา 3) หลักโมกษะ พิธีกรรมที่สำคัญของศาสนาเซน คือ พิธีการยู่สะนะ หรือพิธีปัชชุสะนะ เป็นงานพิธีรำลึกถึงองค์ศาสดามหาวีระ ศาสนาเซนมีจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต อันเป็นความสงบสุขที่แท้จริงและนิรันดร์คือ นิรวารณะหรือโมกษะ (ความหลุดพ้น) วิธีที่จะบรรลุจุดหมายปลายทางนั้นต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่เรียกว่า ไตรรัตน์ หรือไตรรัตน์ะ และชาวเซนเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้ยังต้องเกิดหลายครั้งถ้าตราบใดที่ยังไม่หมดกิเลส

3. ศาสนาเซนมีนิกายที่สำคัญอยู่ 2 นิกายใหญ่ๆ อยู่ 2 นิกาย คือ นิกายทิฆัมพร นิกายเศวตัมพร สัญลักษณ์ในศาสนาเซน ใช้รูปองค์ศาสดามหาวีระ เป็นสัญลักษณ์ โดยรูปมหาวีระเป็นรูปเปลือย ปัจจุบันได้ถือเอาทรงกระบอกตั้งมีการบรรจุสัญลักษณ์ข้างใน 4 ประการคือ รูปกงจักร สัญลักษณ์หิงสาอยู่บนฝ่ามือ รูปสวัสดิเกะ เครื่องหมายแห่งสังสาร จุด 3 จุด สัญลักษณ์แห่งรัตนตรัย จุด 1 จุด อยู่บนเส้นครึ่งวงกลมตอนบนสุด คือวิญญานแห่งความหลุดพ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาเซนได้อย่างสมบูรณ์

2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาเซนได้อย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา นิกายในศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะปัจจุบันในศาสนาของศาสนาเซนได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 4

ศาสนาเซน

4.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาเซนเกิดก่อน พ.ศ. ประมาณ 56 ปี โดยคิดตามสมัยของวรรณานะ มหาวีระผู้เป็น ศาสตราของศาสนา¹ แต่ชาวเซนเชื่อว่า ศาสนาเซนเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ทั้งนี้ก็ เพราะชาวเซนเชื่อว่า ยุคของโลก แบ่งออกเป็น 2 รอบ คือรอบเจริญกับรอบเสื่อม รอบเจริญ เรียกว่าอุตรปิณี เริ่มด้วยเรื่องไม่ดีพัฒนาไปหาเรื่องที่ดีมีความเจริญตามลำดับ เช่น อายุคน จากน้อยนิดค่อยเปลี่ยนไปเป็นอายุยืนมากขึ้นตามลำดับจนนับไม่ถ้วน ขนาดของรูปร่างตลอด จนคุณธรรมความดีเป็นต้นก็พัฒนาไปตามลำดับเช่นกัน ส่วนรอบเสื่อมเรียกว่าอวสรปิณี ก็มี นัยตรงกันข้ามกับรอบเจริญ สำหรับในปัจจุบันตกอยู่ในรอบเสื่อม ทุกอย่างจึงเสื่อมลงตามลำดับ ก็ในแต่ละรอบจะมีศาสดาของศาสนาเซนมาอุบัติ 24 องค์ เฉพาะรอบเสื่อมนี้มีศาสดาองค์แรก คือ ฤษณะ มีอายุยืนถึง 8,400,000 ปี องค์ถัดๆ ไปก็คือ อชิต สัมภวะ อภินันทะ สุมาตี ปัทมประภา สุภาสวา จันทรประภา บุชปัทนตะ สิตลา เศรยานส วสุปุชวะ วิมลลา อนันตะ ธรรม สันติ คุณธู จรา มัลลตี มุนีสวรตะ นมิ เหมมิ องค์ที่ 23 มีนามว่า ปารศวะ ลินชีฟเมื่อก่อน พ.ศ. 233 ปี ส่วนองค์สุดท้ายองค์ที่ 24 ของรอบเสื่อมนี้ คือ วรรณานะ มหาวีระ ศาสดาองค์ ปัจจุบัน

ศาสนาเซนในสมัยของพระศาสดาวรรณานะ มหาวีระ เจริญรุ่งเรือง มีสาวกและศาสนิก เป็นจำนวนมาก แต่หลังจากสมัยของพระองค์แล้ว ศาสนาเซน¹ ก็มีความเป็นไปดังนี้

พ.ศ. 30	เกิดการแตกแยกในศาสนาเซน หลังจากการสิ้นพระชนม์ของพระมหาวีระ เพียง 14 ปี
พ.ศ. 143	มีการประดิษฐานรูปปฏิมาของพระมหาวีระขึ้นเป็นครั้งแรก สำหรับ เคารพบูชาในโบสถ์ของศาสนาเซน
พ.ศ. 243	มีคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ 2 คัมภีร์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในการประชุมที่เมืองปัดนะ

¹ Robert E Hume. The World's Living Religions, 1959 p. 55-57.

- พ.ศ. 299 พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งศาสนาพุทธ ได้พระราชทานถ้ำ 5 แห่ง แก่ศาสนาเซน “ตราบเท่าที่ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ยังดำรงอยู่”
- พ.ศ. 311 สัมปราชสี พระราชนัดดาและผู้สืบราชสมบัติต่อจากพระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงสร้างโบสถ์และวัดเซนขึ้นหลายแห่ง
- พ.ศ. 643 มีการถ่ายทอดวรรณคดีศาสนาเซนเป็นภาษาทมิฬในภาคใต้ของอินเดีย
- พ.ศ. 743 มีการถ่ายทอดวรรณคดีศาสนาเซน เป็นภาษาท้องถิ่นของแคว้นคุชรัตทางภาคตะวันตกของอินเดีย
- พ.ศ. 1057 มีการจัดทำคัมภีร์ศาสนาเซนจนจบ ในการประชุมที่เมืองวัลลภี ประเทศอินเดีย
- พ.ศ. 1093 ศาสนาเซน เผยแพร่เข้าไปในเมืองมราถะใต้ในภาคใต้ของอินเดีย
- พ.ศ. 1183 หลวงจีนเหียนจั้ง (พระถังซำจั๋ง) เดินทางไปแสวงบุญในประเทศอินเดีย ได้พบโบสถ์เซนและศาสนิกเป็นจำนวนมากอยู่ทั่วไป ทั้งทางภาคเหนือและภาคใต้ของอินเดีย แต่ทางภาคเหนือมีมากทั้งนักบวชเปลือยและนักบวชนุ่งห่มขาว
- พ.ศ. 1193 กษัตริย์ฮินดูพระนามว่า กุณะสั่งให้ฆ่าผู้นับถือศาสนาเซน ประมาณ 8,000 คน ที่เมืองอาร์คอต ภาคใต้ของอินเดีย
- พ.ศ. 1358-1423 ในรัชสมัยของพระเจ้าอโหมวรราชะ ศาสนาเซนทางภาคเหนือของอินเดีย ภายใต้การนำของท่านชินเสนะ และท่านคุณภักระได้เจริญก้าวหน้าอย่างมาก
- พ.ศ. 1668-1702 นักปราชญ์และนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของศาสนาเซน คือเหมจันตระ สามารถเปลี่ยนพระทัยกษัตริย์ฮินดูในแคว้นคุชรัต พระนามว่ากุมารปาละให้มานับถือศาสนาเซน พระองค์ทรงสร้างวัดเซนขึ้น 32 วัด และทรงทำเมืองที่พระองค์ประทับอยู่ให้เป็นเมืองที่มั่นคงของศาสนาเซน
- พ.ศ. 1717-1719 กษัตริย์ฮินดูแห่งแคว้นคุชรัตองค์ถัดมาคือ พระเจ้าอชยทเวะ

เมื่อได้ครองราชย์ก็สั่งให้ฆ่าชาวเซนอย่างปราศจากเมตตา พวกหัวหน้า
เซนจะถูกทรมานจนตาย และให้ทำลายวัดเซนด้วย

พ.ศ. 1840-1841 อาลา-อุด-ดิน แห่งศาสนาอิสลาม มีชัยเหนือแคว้นคุชรัต สั่งให้
ทำลายพวกเซนอย่างกว้างขวาง

พ.ศ. 2085-2148 จักรพรรดิอิสลามผู้ยิ่งใหญ่แห่งราชวงศ์โมกุล คือพระเจ้าอักบาร์
ได้ทรงทำให้พวกเซนพอใจ เพราะสั่งให้ยกเลิกภาษีรายบุคคลในแคว้น
คุชรัต ทรงยอมรับรัฐสถานที่แสวงบุญอันศักดิ์สิทธิ์ของพวกเขา และทรง
ทำตามคำสั่งสอนของศาสนาเซนในเรื่องความกรุณาต่อสัตว์ โดยทรง
ประกาศให้งดการฆ่าสัตว์ทั่วอินเดียเป็นเวลาครึ่งปี

คำว่าเซน มาจากศัพท์ว่า ชินะ แปลว่า ชะ แต่ชนะในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการออกไป
เอาชนะข้าศึกศัตรู หรือชนะภายนอก หากแต่เอาชนะภายในคือกิเลสของตนเอง ศาสนาเซนถือว่า
กิเลสเป็นตัวร้ายกาจที่สุด ที่นำความวิบัติมาสู่ตนเองและผู้อื่น การมีสงคราม การฆ่า
ทำร้ายกัน ก็เพราะอำนาจกิเลสสั่งให้ทำ ตลอดถึงมีการเวียนว่ายตายเกิด ก็เพราะกิเลสเป็น
เหตุเช่นกัน เพราะฉะนั้นกิเลสจึงเป็นเรื่องที่จำต้องกำจัดให้หมดไป ใครชนะกิเลสได้มากเท่าไร
ก็ดีเท่านั้น ยิ่งชนะกิเลสได้เด็ดขาด ก็ยิ่งดีที่สุด เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นหน้าที่ของทุกคนใน
ศาสนาเซนจะต้องเอาชนะกิเลส ชาวเซนเชื่อว่าศาสนาของศาสนาเซนทุกองค์ล้วนแต่เอาชนะกิเลส
ได้เด็ดขาดสิ้นเชิงแล้ว จึงได้นามว่า พระชินะ พระผู้ชนะกิเลส เป็นติดังกร ผู้สร้างท่าพาคน
ข้ามฟากถึงฝั่งโมกษะหรือนิพพานในศาสนาเซน พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดไม่ต้องมีทุกข์อีก
ต่อไป

ที่ว่าเซนเป็นศาสนาแห่งอหิงสา ก็เพราะศาสนาเซนถือการไม่เบียดเบียนกันเป็นเรื่อง
สำคัญมาก ทุกชีวิตย่อมรักชีวิตของตน รักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น จึงไม่ควรฆ่า
ทำร้ายเบียดเบียนกัน ไม่ว่าต่อคนหรือสัตว์ ส่วนที่ว่าเซนเป็นศาสนาแห่งตบะธรรม ก็เพราะเซน
ถือว่า กิเลสเป็นมารร้าย จึงจำต้องกำจัดให้หมดไป กิเลสมีอยู่ในร่างกาย มีร่างกายเป็นที่กักขัง
ดังนั้นการปล่อยให้ร่างกายอ้วนพีหรือสุขสบายมากเท่าไร กิเลสก็จะเพิ่มพูนมากขึ้นเท่านั้น จึง
จำต้องทรมานร่างกายทุกรูปแบบ ร่างกายยิ่งถูกทรมานมากเท่าไร กิเลสก็จะถูกข่มให้เร่าร้อน
ลดลงไปเรื่อยๆ เช่นกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องทรมานร่างกายในรูปแบบต่างๆ

4.2 ประวัติศาสดา

4.2.1 สกุลกำเนิดและปฐมวัย

มหาวิระผู้เป็นศาสดาของศาสนาเซนมีนามเดิมว่า วรรณมานะ แปลว่า ผู้เจริญ ประสูติ ณ นครเวสาลี แคว้นวัชชี (ดินแดนรัฐพิหารปัจจุบัน) ในภาคเหนือตอนหนึ่งของประเทศอินเดีย ราว 10 ปี หรือ 12 ปีก่อนการประสูติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศาสดาของศาสนาพุทธ หรือ ในราว 635 ปีก่อนคริสต์ศักราช จวบจนปัจจุบันก็กว่า 2,600 กว่าปีมาแล้ว ทรงเป็นพระโอรสของกษัตริย์สีหธารถะ (เศรยาม) และพระนางตริศลา ซึ่งเป็นกษัตริย์ในกลุ่มกษัตริย์ลิจฉวี พระนางตริศลาเป็นกนิษฐภคินีของพระเจ้าเวฏฐกะแห่งแคว้นวิเทหะ เจ้าชายวรรณมานะทรงเป็นพระโอรสองค์สุดท้าย มีพระเชษฐภคินี 1 องค์ และพระเชษฐภคินาอีก 1 องค์

ในวันประสูติของเจ้าชายวรรณมานะ มีการจัดงานฉลองสมโภชที่นครเวสาลีอย่างใหญ่โตมโหฬาร มีประชาชนมาร่วมฉลองกันอย่างเนืองแน่น บรรยาการของเมืองคึกคักไปด้วยกิจกรรมและพิธีต่างๆ ตามถนนสายต่างๆ จะมีการประดับตกแต่งด้วยแผ่นผ้า ธงทิว และโคมไฟสีต่างๆ ส่องสว่างและระยิบระยับอยู่ทั่วไป ตามวัดวาอารามเทวสถานต่างๆ มีพิธีเช่นสรงนุชาญญ นักบวชต่างๆ ก็ร่ายมนต์ต่อหน้าพระพรหมผู้สร้างโลก พระวิษณุผู้รักษาโลก และเทวรูปบูชาต่างๆ พระเจ้ากรุงเวสาลีทรงบำเพ็ญทานโปรดให้แจกจ่ายสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภคแก่คนยากไร้ อนาคตาและทรงโปรดให้ประกาศนิตโฆสแก่กนิษฐภคินีที่ถูกจองจำโดยปลดปล่อยให้เป็นอิสระให้หมดงานฉลองวันประสูติเจ้าชายครั้งนี้ยิ่งใหญ่มากไม่แพ้งานฉลองนักชัตฤกษ์หรืองานฉลองชัยชนะจากการทำศึกสงคราม ยิ่งกว่านั้นบรรดากลุ่มฤาษีนักพรตและเหล่าพราหมณาจารย์จากกลุ่มแม่น้ำคงคา และจากเทือกเขาหิมาลัย ต่างก็เดินทางหลังไหลเข้าสู่พระราชวัง เพื่อขึ้นชมบารมีและถวายพระพรชัยมงคลให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน พร้อมกันนั้นเมื่อได้ดูบุริสลักษณะแล้วต่างก็พยากรณ์ว่า เจ้าชายจะทรงเป็นผู้มีอนาคตอันยิ่งใหญ่ โดยได้พยากรณ์มีคติเป็น 2 อย่าง คือ

1. ถ้าอยู่ครองพรवास จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
2. ถ้าออกทรงผนวช จักได้เป็นศาสดาเอกในโลก

เมื่อเจริญวัยขึ้น ในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ได้รับการศึกษาศิลปศาสตร์อันควรแก่ฐานะแห่งรัชทายาทหลายอย่าง เช่น ศึกษาเพทางคศาสตร์ ศึกษาไตรเพท วิชายิงธนู วิชาฝึกม้าป่า วิชาควบช้าง เฝือกวันหนึ่งขณะที่เสด็จประพาสในอุทยานหลวง และเล่นอยู่กับพระสหายอย่างเพลิดเพลินอยู่นั้น มีช้างพลาย (ช้างตัวผู้) ตกมันตัวหนึ่ง หลุดจากโรงช้างแล้วเที่ยวอาละวาด

และวังทะยานเข้ามาในอุทยานหลวง แสดงอาการบ้าคลั่งมึนงงแกว่งไปมา เจ้าชายและพระสหาย กำลังเล่นกันสนุกโดยไม่ได้สนใจอะไรอื่น ครั้นแรกเพียงแต่ได้ยินเสียงเหมือนเหยียบต้นไม้กอ หน้าแห้งดังเข้ามาใกล้ทุกขณะ เมื่อหันหน้ามาดูเท่านั้นก็เห็นช้างใหญ่กำลังวังทะยานเข้ามาสู่ พวกตน บรรดาพระสหายทั้งหลายต่างตกใจกลัวพากันวิ่งหนีแตกกระเจายกันไปคนละทิศคนละ ทาง พร้อมทั้งส่งเสียงร้องโวยวายขอความช่วยเหลือไปตามอารมณ์กลัวในขณะนั้น ฝ่ายเจ้าชาย วรรณมานะพอทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์เช่นนั้น แทนที่จะวิ่งหนีตามพระสหายกลับประทับ ยืนนิ่งอยู่พระองค์เดียว เมื่อช้างวิ่งถลาเข้ามาใกล้ตัวก็กระโดดจับวงช้างอย่างฉับพลันตามที่ ครุช้างสอนไว้ ไต่ขึ้นไปประทับที่คอช้างและขับขี่บังคับช้างให้กลับไปสู่โรงช้าง มอบให้แก่ นาย ควบคุมช้างเอาไปผูกขังไว้เช่นเดิม เมื่อเจ้าชายเสด็จกลับสู่พระราชวังแล้วก็ได้ทูลเหตุการณ์ ะไรให้พระราชบิดาพระราชมารดาทรงทราบเลย แต่พวกควบคุมช้างต่างก็รับรายงาน เหตุการณ์นี้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบจนคนทั้งในพระราชวังและประชาชนทั่วไปทราบ และได้รู้ ถึงความกล้าหาญของเจ้าชาย ต่างก็พากันกล่าวยกย่องสดุดีวีรกรรมของเจ้าชายไปทั่วทุกหนแห่ง แล้วพร้อมใจกันถวายเนมิตตกนามเสียใหม่ว่า “มหาวีระ” แปลว่า บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ด้วยความกล้าหาญ ตั้งแต่นั้นมาเจ้าชายวรรณมานะก็ได้รับสมญานามใหม่ว่า “มหาวีระ”

เมื่อเจ้าชายพระชนมายุได้ 12 พรรษา ก็ได้รับพิธีชโยปวีต โดยพราหมณ์ทำพิธี คล้องด้ายศักดิ์สิทธิ์ (ด้ายมงคลสายสิญจน์) ที่เรียกว่า “สายธูรา” ตามพิธีของพราหมณ์ เป็นการให้คำปฏิญาณว่าจะนับถือศาสนาพราหมณ์ แล้วก็ถูกส่งไปศึกษาศาสนาพราหมณ์อยู่ หลายปี ปรากฏว่าเจ้าชายทรงสนพระทัยต่อการศึกษาเล่าเรียน มีผลการเรียนดีมาก แต่ทรง เกลียดชังทิวาจิของพราหมณ์ผู้เป็นครู เพราะครูพราหมณ์มักทวงตัวเองว่าเป็นบุคคลใน วรรณะสูงสุด สูงกว่ากษัตริย์ มองเห็นตนเองว่าเป็นผู้วิเศษกว่ากษัตริย์ และครูบางคนก็ไว้ตัว เกินควร จึงทำให้เจ้าชายไม่ทรงโปรด

4.2.2 ทรงอภิเษกสมรส

เมื่อจบการศึกษาแล้ว พระชนมายุของพระองค์ได้ 19 พรรษา ความรู้สึกเกลียด พวพราหมณ์ก็ค่อยๆ จางหายไป เมื่อได้ทรงพบรักกับเจ้าหญิงองค์หนึ่ง พระนามว่า ยโสธรา ทรงเข้าพิธีอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงในปีนั้น และทรงเสวยสุขในชีวิตสมรสกับเจ้าหญิงใน พระราชวังของพระองค์เป็นเวลาเกือบ 10 ปี จนถึงพระชนมายุ 28 พรรษา ทรงมีธิดา 1 องค์ พระนามว่า อโนชา

4.2.3 ทรงดำริที่จะออกผนวช

เมื่อมหาวีระมีพระชนมายุได้ 28 พรรษา มีเหตุการณ์อันน่าเศร้าสลดเกิดขึ้น พระราชบิดาและพระราชมารดาสิ้นพระชนม์ในระยะติดๆ กัน ไม่ใช่เพราะประสบอุบัติเหตุหรือถูกปลงพระชนม์แต่เพราะทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาด้วยการอดอาหารเพิ่มขึ้นทีละน้อยๆ จนสิ้นพระชนม์ ไม่ใช่เพราะทรงขัดสนอาหาร หรือไม่มีอาหารเสวยเพียงพอ แต่ทรงตั้งพระทัยเด็ดเดี่ยวในการบำเพ็ญทุกรกิริยาด้วยวิธีอดอาหาร ซึ่งคนอินเดียในสมัยนั้นเชื่อว่าการตายด้วยวิธีการที่เคร่งครัดเช่นนี้เป็นการตายที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นบุญลามาอันประเสริฐอย่างหนึ่ง เชษฐภคินีของมหาวีระได้ขึ้นเสวยราชย์สืบต่อมาและทรงพระนามว่า พระเจ้าโมคชะ การสูญเสียครั้งนี้ทำให้เจ้าชายมหาวีระเศร้าโศกมาก จึงดำริที่จะออกผนวชเป็นการไว้อาลัยแด่พระราชบิดาและพระราชมารดา และจะขอถือปฏิญาณ 12 ปี ที่จะบำเพ็ญพรต งดพูดจา และไม่นำพาเกี่ยวกับการแต่งกาย แต่ถูกพระเชษฐภคินีทรงห้ามไว้ โดยให้เหตุผลว่าการที่พระราชบิดาและพระราชมารดาจากไปก็ทุกข์เศร้าโศกมากพออยู่แล้ว ถ้าเจ้าชายจะไปอีกคนหนึ่งก็ยิ่งเพิ่มความโศกเศร้ามากยิ่งขึ้น มหาวีระจึงเชื่อฟัง

4.2.4 ทรงปฏิญาณแห่งความเป็นผู้หนึ่ง 12 ปี¹

เมื่อพระชนมายุได้ 30 พรรษา หลังจากได้ขออนุญาตจากพระเชษฐภคินีได้ 2 ปี มหาวีระก็ได้ตัดสินพระทัยอย่างเด็ดเดี่ยวออกจากกรุงเวสาลีไป พอพ้นเขตนอกเมืองก็เปลี่ยนเป็นเครื่องนุ่งห่มของนักบวชผู้ขอทาน พร้อมอธิษฐานว่า “ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เป็นเวลา 12 ปี จะไม่ยอมพูดจาอะไรกับใครแม้แต่คำเดียว” เป็นการถือปฏิญาณ 12 ปี หลังจากนั้นก็ได้ท่องเที่ยว ไปเช่นเดียวกับนักบวชจำนวนพันๆ คนที่มีในอินเดียสมัยนั้น เมื่อผ่านหมู่บ้านชนบทและนครต่างๆ ก็จะยื่นภาชนะขอรับอาหารจากประชาชนผู้ใจบุญ เมื่ออยู่ในป่าก็หาผลไม้รับประทานเท่าที่จะหาได้ ส่วนมากจะใช้เวลาอยู่ตามเทือกเขาป่าไม้โดยลำพังเพื่อตรึงตรอง สบสวนคำสอนของศาสนาพราหมณ์ และค้นหาหลักคำสอนใหม่ของตนเองต่อไป ตลอดเวลาที่ผ่านมาได้ปริปากพูดแม้แต่คำเดียว แต่ใช้ความคิดตรึงตรองอย่างมาก ยิ่งคิดยิ่งพิจารณาก็มองเห็นคำสอนใหม่พร้อมทั้งเห็นข้อผิดพลาดของคำสอนในศาสนาพราหมณ์มากมาย จึงคิดจะเปลี่ยนแปลงปฏิญาณให้ถูกต้องยิ่งขึ้น

ตลอดเวลา 12 ปี พระมหาวีระทรงรักษาปฏิญาณอย่างเคร่งครัดมาก แม้จะเผชิญ

¹ Stevenson Simclair. The Heart of Jainism, 1970 p. 36-37.

กับความทุกข์ทรมานหรือปัญหาอุปสรรคเท่าใดก็ตาม ไม่เคยทิ้งปฏิญาณหรือปล่อยตัวหลุดเลย ดั่งจะเห็นได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ในระหว่างนั้น เช่น

คราวหนึ่งระหว่างที่ท่องเที่ยวไป พระมหาวีระมาถึงทุ่งหญ้าใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่งมีคนเลี้ยงแกะกำลังเฝ้าฝูงแกะอยู่ เขากล่าวแก่พระมหาวีระว่า “ถ้าท่านเฝ้าฝูงแกะให้เรา เราจะเข้าไปหมู่บ้านเอาอาหารมา และจะแบ่งปันให้ท่านบ้าง”

พระมหาวีระน้อมศีรษะรับคำ คนเลี้ยงแกะก็จากไป

มีชาวนานาสุนัขป่าตัวหนึ่งออกมาจากป่า และคว้าเอาแกะไปด้วยตัวหนึ่งจึงหนีไปเมื่อคนเลี้ยงแกะกลับมาเห็นแกะขาดหายไปตัวหนึ่ง จึงสอบถามพระมหาวีระ แต่ท่านนิ่งเฉยตามปฏิญาณว่าจะไม่พูด คนเลี้ยงแกะโกรธ เพราะพระมหาวีระไม่กล่าวอธิบายว่าแกะหายไปไหนนึกว่าท่านเป็นโจรจึงเอาไม้พลองตีศีรษะพระมหาวีระ

พระมหาวีระไม่ยอมพูดอธิบายเพราะถือปฏิญาณอยู่ อนึ่งพระมหาวีระก็แข็งแรงกว่าคนเลี้ยงแกะ ถ้าใช้กำลังต่อสู้ก็ย่อมป้องกันตัวได้ แต่พระมหาวีระได้ถือปฏิญาณอีกข้อหนึ่งว่าจะไม่ป้องกันตัวจากทุกภัยประการใดๆ

คนเลี้ยงแกะระดมตีพระมหาวีระจนโลหิตไหลอาบตัว ครั้นแล้วก็หยุดชะงัก และจ้องมองพระมหาวีระด้วยความหวั่นเกรง พุดเสียงสั่นว่า “ท่านผู้นี้เป็นคนแรกที่เรานพบเห็นมาว่าไม่ต่อสู้ป้องกันตัวหรือวิ่งหนี ท่านเป็นฤาษีหรือเปล่า”

พระมหาวีระไม่ตอบ แต่ลุกเดินหลีกไป คนเลี้ยงแกะวิ่งตามมาขอภัยโทษ พระมหาวีระก้มศีรษะพยักให้แสดงว่ายกโทษให้แล้ว และเดินทางต่อไป

คนเลี้ยงแกะมองตามพระมหาวีระจนลับสายตา รำพึงกับตนเองว่า นักบวชผู้นี้สอนบทเรียนแก่เราว่า ความนิ่งมีอำนาจเหนือคำพูด

พระมหาวีระก็คิดว่า เรื่องนี้สอนเราว่า ความอ่อนน้อมดีกว่าความทะนงตัว สันติมีอำนาจเหนือความโกรธ

4.2.5 ประกาศศาสนา

เมื่อถือปฏิญาณครบ 12 ปี พระมหาวีระก็ทรงคิดและมั่นพระทัยว่าพระองค์ทรงพบคำตอบต่อปัญหาชีวิตครบถ้วนแล้วจึงเสด็จออกไปเพื่อเผยแพร่ความคิดคำสอนใหม่ของพระองค์ ซึ่งได้ตรึงตรองค้นพบได้ในระหว่างปฏิญาณแห่งความเป็นผู้หนึ่ง ทุกแห่งที่เสด็จผ่านไปก็เทศนาสั่งสอน เสด็จไปสั่งสอนยังที่ต่างๆ เรื่อยไป โดยมีได้เสด็จกลับนครเวสาลีอีก คนทั้งหลายผู้มา

ฟังพระองค์ในกาลต่อมาพูดว่า “พระองค์เป็นนักพูดที่ยิ่งใหญ่ พระองค์ทรงพูดความจริง” มาเป็นเวลานานจนกลายเป็นสาวกของพระองค์เป็นจำนวนมาก

พระมหาวิระทรงตั้งศาสนาใหม่เรียกว่า ศาสนาเซน ศาสนาของผู้ชนะ อันนี้เป็นประเภทแห่งผู้ชนะแบบใหม่ เพราะพวกเซन्दังที่สาวกของศาสนานี้เรียกกัน ไม่ต้องการออกไปและเอาชนะผู้อื่น เขาเพียงแต่ต้องการเอาชนะตนเอง ศาสดาของพวกเขาสอนพวกเขาว่า **ความหลุดพ้นมีอยู่ภายในตัวท่านเอง**

เช่นเดียวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระมหาวิระเริ่มต้นด้วยการยอมรับกฎแห่งกรรมของศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ความดีต้องมาจากกรรมดี และความชั่วต้องมาจากกรรมชั่ว

เช่นเดียวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระมหาวิระทรงยอมรับความเชื่อในสังสารวัฏและความหลุดพ้นชั้นสูงสุดในนิรวานหรือโมกษะ

แต่มาถึงตอนนี้ ทั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระมหาวิระทรงมีทัศนะขัดแย้งกับศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ทั้งสองพระองค์ทรงปฏิเสธความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของระบบวรรณะ การหลุดพ้นด้วยการอ้อนวอน และความจริงสูงสุดของพระเวท

ในจุดนี้ผู้ปฏิรูปศาสนาสององค์ก็แตกต่างกัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา พระมหาวิระกลับหันไปหาอัตตกิลมณานุโยคอย่างจริงจัง

แม้การประกาศศาสนาของพระมหาวิระจะมีบางอย่างที่ไม่ใช่ของใหม่เพราะมีอยู่แล้วในศาสนาพราหมณ์ หรือมีผู้สอนมาก่อนหน้าพระมหาวิระก็ตาม แต่ก็ยังมีหลายอย่างใหม่ที่และรัดกุมกว่าเดิม อีกทั้งความเป็นนักเทศน์นักปาฐกถาที่สามารถยิ่ง ทำให้ผู้ฟังทั้งหลายเห็นจริงและเกิดศรัทธาได้ จึงมีคนเชื่อฟังยอมเป็นสาวกมากเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดพระมหาวิระสามารถจัดระบบคณะภิกษุ คณะภิกษุณี ขึ้นเป็นศาสนาได้ สาวกทั้งหลายมีศรัทธาเชื่อว่าพระมหาวิระเป็นพระชินะผู้ชนะ และเป็นผู้บรรลุโมกษะความหลุดพ้นจากพันธนาการ ละกิเลสเป็นต้น ทั้งเป็นผู้เปี่ยมด้วยเมตตากรุณาละปาณาติบาตได้ในสรรพสัตว์ รุกขชาติ และดิณชาติทั้งปวง ยิ่งกว่านั้นสาวกทั้งหลายต่างก็ยอมรับว่าพระมหาวิระเป็นศาสดาองค์สุดท้าย และเป็นศาสดาที่สำคัญที่สุดในศาสนาเซน เพราะตามความเชื่อถือของศาสนิกชนเซนแล้วมีศาสดาก่อนพระมหาวิระ 23 องค์ คือ ฤๅษยา อชิต สัมภวา อภินันทะ สุมาตี ปัทมประภา สุภาสวา จันทรประภา บุชปัทนตะ สิตลา เศรยานส วสุปุชวะ วิมลตา อนันตะ ธรรม สันติ คุณธู จรา มัลลิต มุณี สุวรรตะ นมิ เนมิ และปารศวนาถ

4.2.6 บั้นปลายชีวิต

พระมหาวีระผู้ชนะใช้เวลาในการสั่งสอนสาวก ประกาศศาสนาเช่นตามคามนิคม ชนบทน้อยใหญ่ เมืองต่างๆ และประสบผลสำเร็จตลอดมาเป็นเวลา 30 ปีเศษ เมื่อพระชนมายุ ได้ 72 ปี ก็ได้เสด็จมายังเมืองปาวาหรือปาวาบุรี (ปัจจุบันเป็นเมืองเล็กๆ ในเขตปัตตะนะ) ทรง ประชวรหนักไม่สามารถเสด็จต่อไปได้อีก ทรงทราบว่าวาระสุดท้ายแห่งชีวิต¹ จะมาถึง จึงเรียก ประชุมบรรดาสาวกทั้งหลาย และสั่งสอนเป็นโอกาสสุดท้าย

สาวกคนหนึ่งถามว่า “ในบรรดาคำสอนทั้งหมดของอาจารย์ ข้อไหนที่สำคัญที่สุด”

พระมหาวีระตอบว่า “ในบรรดาคำสอนของเราทั้งหมด ศีลห้า (ปฎิญญา 5) ข้อต้น สำคัญที่สุด คือ

อย่าฆ่าสัตว์ที่มีชีวิต อย่าทำอันตรายแก่สิ่งมีชีวิต จะเป็นด้วยวาจาก็ดี ความคิดก็ดี หรือ การกระทำก็ดี

อย่าฆ่าสัตว์เป็นอาหาร อย่าทำการล่าสัตว์หรือจับปลา ไม่ว่าในเวลาใด อย่าฆ่าสัตว์ แม้ตัวเล็กที่สุด อย่าฆ่ายุงที่กัดเรา หรือผึ้งซึ่งต่อยเรา อย่าไปทำสงคราม อย่าสู้โต้ตอบผู้ทำร้าย อย่าเหยียบย่ำตัวหนอนหรือมด เพราะตัวหนอนก็มีวิญญาณ”

ศีลข้อแรกของพระมหาวีระนี้ บรรดาสาวกรู้ว่าเป็นคำสอน “อหิงสา” ซึ่งหมายความว่า การไม่ทำร้ายต่อสิ่งมีชีวิต

พระมหาวีระดับขันธเ็นในวันต่อมา สรีระของพระองค์ได้กระทำการประชุมเพลิงที่ เมืองปาวา และจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ เมืองปาวาในเขตปัตตะนะ รัฐพิหาร จึงเป็นสังเวชนียสถาน เป็น สถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับศาสนิกชนชนที่ควรไปดูไปทำสักการะ

4.3 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์ที่สำคัญในศาสนาเช่น² คือ คัมภีร์อาคมะ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลิตถานตะ ซึ่ง เนื้อหาของคัมภีร์เป็นจารึกคำบัญญัติ หรือวินัยที่เป็นไปเกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติของ นักพรตหรือคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน และเรื่องราวประเภทชาดกในศาสนา ซึ่งตัวคัมภีร์อาคมะนั้น

¹ เสฐียร พันธงชัย. ศาสนาเปรียบเทียบ, 2516 หน้า 104.

² สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. ประวัติศาสนา, 2513 หน้า 71-72.

ได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือ 45 เล่ม โดยแบ่งแยกออกเป็นอังคะ 11 เล่ม เป็นฤทธิวาท 1 เล่ม เป็นอุปางคะ 11 เล่ม เป็นมูลสูตร 4 เล่ม เป็นเจตสูตร 6 เล่ม เป็นคุณสิกะสูตร 2 เล่ม เป็นปัทมกะ 10 เล่ม ตามหลักฐานปรากฏว่าได้จารึกคัมภีร์อาคมะเป็นอักษรปรากฏตประมาณ 200 ปี ภายหลังสมัยของพระมหาวิระผู้เป็นศาสนา ส่วนคำอธิบายคัมภีร์ที่เรียกว่า อรรถกถา และวรรณคดีของเซนในสมัยต่อมา ล้วนเป็นภาษาสันสกฤต ซึ่งในปัจจุบันนี้คัมภีร์อาคมะมีการถ่ายทอดสู่ภาษาพื้นเมือง และภาษาอื่นมากมายพอสมควร

4.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

หลักคำสอนที่สำคัญของศาสนาเซน¹ แบ่งออกเป็นหลักใหญ่ๆ ได้ 3 หลัก คือ

4.4.1 หลักธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ หลักอนุพรต 5 (ศีล 5)

1. อหิงสา การไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายชีวิต อนุพรตข้อนี้ถือว่าเป็นยอดของศีลธรรมศาสนาเซนเลยทีเดียว
 2. สัตยะ พูดความจริง ไม่พูดเท็จ ไม่ว่าด้วยเหตุผลหรือข้ออ้างใดๆ ไม่ได้
 3. อัสเตยะ ไม่ลักขโมย รวมทั้งไม่หลบเลี่ยงภาษีอากร ไม่ใช่หรือทำเงินปลอม และไม่โกงเครื่องชั่งตวง
 4. พรหมจรรย์ อย่างต่ำคือการไม่ประพฤติดิฉันในกาม
 5. อปริครหะ การไม่โลภ ไม่ควรมีข้าวของมากเกินจำเป็น
- อนุพรตทั้ง 5 นี้ ถ้าเป็นนักบวชจะปฏิบัติเคร่งครัดมาก แต่ถ้าเป็นคฤหัสถ์ก็จะลดหย่อนผ่อนคลายลงพอสมควร

สำหรับอนุพรตในข้อ 1 คือ อหิงสา มีรายละเอียดในการแบ่งชั้นของสัตว์ออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

- 1) กลุ่มที่มีประสาทหรืออินทรีย์ 5 ได้แก่ ประสาทตา ประสาทหู ประสาทจมูก ประสาทลิ้น และประสาทกาย ได้แก่ พวกเทวดา สัตว์นรก มนุษย์ และสัตว์อื่นๆ บางชนิด เช่น ลิง วัว ควาย ช้าง ม้า นกแก้ว นกพิราบ และงู ถือว่าพวกเหล่านี้มีพุทธิปัญญาอยู่ด้วย

¹ ประทีป สวาโย. สืบเถิดศาสนาของโลก, 2545 หน้า 113-115.

2) กลุ่มที่มีประสาทหรืออินทรีย์ 4 พวกนี้จะไม่มียุทธประสาท กลุ่มนี้จะรวมเอาพวกแมลงขนาดใหญ่ไว้แทบทั้งหมด เช่น แมลงวัน ตัวต่อและผึ้ง

3) กลุ่มที่มีประสาทหรืออินทรีย์ 3 พวกนี้จะไม่มียุทธประสาทและยุทธประสาท ได้แก่ พวกแมลงเล็กๆ เช่น มด หมัด แมลงหรือสัตว์เล็กๆ

4) กลุ่มที่มีประสาทหรืออินทรีย์ 2 คือ มีแต่ยุทธประสาทสำหรับสัมผัสกับยุทธสัมผัสเท่านั้น ได้แก่ พวกหนอน ทาก สัตว์น้ำ จำพวกที่มีเปลือก เช่น หอย ปู กุ้ง และสัตว์เล็กๆ บางชนิด

5) กลุ่มที่มีประสาทหรืออินทรีย์เดียว คือ มีเฉพาะยุทธประสาทสำหรับสัมผัสเท่านั้น กลุ่มนี้ยังแบ่งย่อยออกไปเป็นชั้นย่อยๆ อีก ได้แก่ พวกพืช ผัก ดิน และสิ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้นจากดิน น้ำ ลม เหล่านี้ถือว่ามียุทธประสาทเดียวหรืออินทรีย์เดียวทั้งนั้น

ผู้นับถือศาสนาเซนจะฆ่าหรือกินสัตว์เหล่านี้ไม่ได้ จะทำได้เฉพาะที่มีอายุตณะทางสัมผัสอย่างเดียว คือ ผักหญ้า ทรัพย์คือเซนศาสนิกทุกคนทานอาหารมังสวิรัต

4.4.2 หลักปรัชญา หลักปรัชญาในศาสนาเซน แบ่งออกเป็น 2 ข้อ ได้แก่

1) ชญาณ แบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ

1. มติชญาณ ความรู้ทางยุทธสัมผัส
2. ศรุตีชญาณ ความรู้เกิดจากการฟัง
3. อวธิชญาณ ความรู้เหตุที่ปรากฏในอดีต
4. มนปรยายชญาณ ชญาณกำหนดรู้ใจผู้อื่น
5. เกวลชญาณ ชญาณอันสมบูรณ์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนบรรลุนิรวาณ

ชญาณข้อที่ 1 – 3 เชื่อกันว่า พระมหาวิระได้มาตั้งแต่แรกเกิด ชญาณข้อที่ 4 ได้ในเวลาต่อมา ส่วนชญาณข้อที่ 5 ได้ภายหลังที่บำเพ็ญเพียร 12 ปี

2) ชีวะและอชีวะ

ศาสนาเซนเป็นศาสนาทวินิยม มองสภาพความจริงว่ามีส่วนประกอบของสิ่งที่มีอย่างเที่ยงแท้ เป็นนิรันดร์ มีอยู่ 2 สิ่ง คือ

1. ชีวะ ได้แก่ วิญญาณ หรือสิ่งมีชีวิต หรืออาตมัน
2. อชีวะ ได้แก่ อวิญญาณ หรือสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ วัตถุ

อชิวะ หรือสสาร ประกอบด้วยองค์ประกอบขั้นพื้นฐาน 5 ประการ คือ การเคลื่อนไหว (อัมมะ) การหยุดนิ่ง(ออัมมะ) อวกาศ(อากาศ) สสารและกาล ทั้งหมดเป็นนิรันดร์(ปราศจากการเริ่มต้น) และทั้งหมดยกเว้นวิญญาณ (ชิวะ) เป็นสิ่งไม่มีชีวิต และทั้งหมดยกเว้น สสาร เป็นสิ่งไม่มีตัวตน การเคลื่อนที่และการหยุดนิ่ง โดยตัวของมันเองไม่มีอยู่ จะต้องมีย่ออื่นมาทำให้มันเคลื่อนที่และหยุดนิ่ง องค์ประกอบขั้นพื้นฐานของอชิวะหรือสสารทั้ง 5 ดังกล่าวมีกาล (เวลา) ซึ่งเป็นนิรันดร์เป็นองค์ประกอบ

ถ้ากล่าวโดยพิสดารทุกอย่าง แบ่งออกเป็น 9 ดังต่อไปนี้

1. ชิวะ หรืออาตมัน
2. อชิวะ หรือวัตถุ
3. ปุณยะ ได้แก่ บุญ
4. ปาปะ ได้แก่ บาป
5. กรรม ได้แก่ การกระทำ
6. พันธะ ได้แก่ ความผูกพัน
7. สังสาระ ได้แก่ ความเวียนว่ายตายเกิด
8. นิรชระ ได้แก่ การทำลายกรรม
9. โมกษะ ได้แก่ ความหลุดพ้น

4.4.3 หลักโมกษะ โมกษะ คือการหลุดพ้น หรือความเป็นอิสระของวิญญาณ ซึ่งศาสนาเซนเชื่อว่า เมื่อวิญญาณหลุดพ้นแล้วก็จะไปอยู่ในส่วนหนึ่งของเอกภาพที่เรียกว่า “ลิตทิจิลา” เป็นดินแดนแห่งความสุขนิรันดร์ ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

ข้อปฏิบัติที่บรรลุโมกษะในศาสนาเซน เรียกว่า “ไตรรัตน์ หรือตริตนะ”¹ หมายถึง แก้ว 3 ประการ ได้แก่

ไตรรัตน์หรือตริตนะ

ธรรมเป็นเครื่องให้หลุดพ้นจากความทุกข์ดังกล่าว เพื่อเข้าถึงไกววัลเรียกว่า “ไตรรัตน์หรือตริตนะ” หมายถึง แก้ว 3 ประการ คือ

¹ ดนัย ไชโยธา. นานาศาสนา, 2539 หน้า 285-286.

1. สัมยัคทรรศนะ : ความเห็นชอบ

ความเห็นชอบ ได้แก่ ความเห็นถูกต้องและมีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่าศาสตราจารย์ทั้งหลายผู้เป็นบรรพบุรุษของเขานั้นแม้เดิมท่านเป็นปุถุชน แต่อาศัยการที่ท่านมีความเพียรแรงกล้ายิ่งกว่าสามัญบุคคล ท่านจึงได้หลุดพ้นเป็นผู้ชนะ ท่านได้ใช้ชีวิตอันบริสุทธิ์เพื่ออบรมสั่งสอนอำนวยความสะดวกแก่มนุษยชาติซึ่งอยู่ในความทุกข์ด้วยหลักธรรม

2. สัมยัคชยญาณ : ความรู้ชอบ

ความรู้ชอบ ได้แก่ ความรู้หลักธรรมที่ศาสตราสั่งสอนไว้แต่เดิม โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ก. เรื่องโลก ให้รู้ว่าโลกอันรวมทั้งนรก สวรรค์ และโลกอื่นทั้งสิ้น มีอยู่เป็นอยู่เอง ไม่มีผู้ควบคุม และตั้งอยู่เป็นนิรันดร์

ข. สิ่งปรากฏอยู่ในโลก ให้รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นทั้งหมดเกิดขึ้นเพราะมีสภาวะสำคัญ 6 ประการ รวมตัวกันเข้าไว้ อันได้แก่ อาตมะ ธรรม อธรรม ยุคกาล วัตถุธาตุ อนุปรमाण อาศัยอนุปรमाणรวมกันจึงเกิดเป็นธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และร่างกายของมนุษย์ รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก

ค. เรื่องการแบ่งโลก ให้รู้ว่าโลกนี้แบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ ต่ำ กลาง สูง ทั้งยังมีนรกและสวรรค์มากมายหลายชั้น แต่สิ่งทั้งหมดนั้นจัดอยู่ในชินะ 2 หมู่ คือ ชีวะ และอชีวะ

3. สัมยัคจริต : ความประพฤติชอบ

ความประพฤติชอบ ได้แก่ ให้รู้หลักธรรม 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน เรียกว่า “อนุพรัต” มี 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. อหิงสา การไม่เบียดเบียน ตลอดจนการไม่ทำลายชีวิต

2. สัตยะ การไม่พูดเท็จ

3. อัสเตยะ การไม่ลักขโมย

4. พรหมจริยะ การประพฤติพรหมจรรย์ หมายถึงไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่อยู่ร่วมกับโสเภณี และไม่ดื่มสุราเมรัย

5. อปริครหะ การไม่ละโมภ ไม่อยากได้สิ่งใดๆ คือไม่เพิ่มเติมทรัพย์ในทางทุจริต

2) **ธรรมสำหรับนักพรต** เรียกว่า “**มหาพรต**” มี 5 ประการเหมือนกับอนุพรตของผู้ครองเรือน แต่ให้เพิ่มการปฏิบัติให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะข้อ 4 หมายถึงการเว้นจากกามโดยสิ้นเชิง สำหรับข้อ 1 อหิงสานั้น นักพรตเชนถือเป็นข้อสำคัญต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยต้องระวังทุกฝีก้าวในการยืน เดิน นั่ง นอน แม้ในการกิน เพื่อไม่ให้ทำร้ายสัตว์อื่นด้วยเหตุนี้นักพรตเชนจึงต้องมีเครื่องปิดปากปิดจมูกกันมิให้แมลงและจุลินทรีย์พลัดเข้าไป ต้องมีไม้กวาดและผ้ากรองน้ำติดตัวเสมอ ไม้กวาดใช้สำหรับกวาดทางในขณะที่เดินไป หรือนั่งอยู่เพื่อใช้ไล่สัตว์แมลงไปเสีย และไม่จาริกในฤดูฝน 3 เดือน เพราะฤดูฝนนั้นมีตัวแมลงมาก นอกจากพวกสัตว์แล้วนักพรตเชนต้องไม่ทำอันตรายแก่พวกสัตว์ในพืชคาม (เมล็ดพันธุ์ไม้) และภูตคาม (หน่อไม้) ด้วย

นักพรตเชนผู้ปฏิบัติเคร่งครัดต้องนุ่งผ้าผืนเดียวหรือไม่นุ่ง โขนผมหรือถอนผม ต้องปฏิบัติตนเป็นผู้ขอเขากิน ไม่อยู่ในบ้านแห่งเดียวเกิน 1 คืน ยกเว้นฤดูฝน ต้องถือศีลอดหรือถ้าปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต้องถือศีลอดอาหารจนตาย

นอกจากพรตหรือศีลดังกล่าวมาแล้ว ความประพฤติชอบยังหมายถึงหลักเมตตากฎา ซึ่งมี 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. มีความกรุณาโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
2. ยินดีในความได้ดีของผู้อื่น
3. มีความเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่น รวมทั้งช่วยให้เขาพ้นจากความทุกข์ร้อน
4. มีความกรุณาต่อผู้ทำผิด ดังที่ศาสดามหาวีระทรงสอนไว้ สมณะไม่ควรโกรธเคืองแม้เมื่อถูกตี ทั้งไม่ควรคิดร้ายด้วย เมื่อรู้ว่าความอดทนเป็นความดีอันสูงสุด สมณะจึงควรเพ่งธรรม

4.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

ศาสนาเชนเชื่อว่า トラบที่ยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ย่อมเป็นทุกข์ทั้งกายทั้งใจ กิเลสเป็นเหตุให้คนต้องเวียนว่ายตายเกิด เมื่อคนตายแล้ว วิญญาณจะไปเกิดใหม่ เพราะวิญญาณเป็นอมตะ ส่วนจะไปเกิดดีหรือไม่ จะไปสุคติหรือทุคติภูมิ ก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ทำไว้ ศาสนาเชนเชื่อว่านรกมี 7 ชุม และสวรรค์มี 16 ชั้น ก็เกิดเป็นทุกข์นานาประการ การเกิดจึงเป็นเรื่อง

หน้าสะพรั่งแล้ว ส่วนการที่จะพ้นทุกข์ได้ก็ต่อเมื่อบรรลุโมกษะแล้วเท่านั้น ดังนั้นโมกษะหรือความหลุดพ้นจากกิเลส จึงเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาเซน ชาวเซนปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดก็เพื่อเข้าถึงโมกษะ ภูมิที่พ้นไปจากทุกข์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ส่วนวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุโมกษะมีดังนี้

1. **สัมยัคทรรศนะ** เห็นชอบ แต่ในที่นี้หมายถึงการเชื่อคำสั่งสอนของศาสดาเซนทุกองค์
2. **สัมยัคชญาณ** ความรู้ชอบ คือรู้แจ้งเห็นจริงตามคำสั่งสอนของพระศาสดา
3. **สัมยัคจริตะ** ประพฤติชอบ คือประพฤติตามคำสั่งสอนของพระศาสดาอย่างเคร่งครัด

4.6 พิธีกรรมที่สำคัญ

พิธีกรรมที่สำคัญของศาสนาเซน¹ คือ พิธีการยุสะนะ หรือพิธีปัชชุสะนะ เป็นงานพิธีรำลึกถึงองค์ศาสดามหาวิระ ซึ่งเป็นงานพิธีกรรมกระทำให้มีความสงบ การให้อภัยกัน และการเสียสละบริจาคทานแก่คนยากจน และรูปองค์ศาสดา แห่เดินไปตามท้องถนน นิยมทำกันในปลายเดือนสิงหาคม หรือต้นเดือนกันยายน กระทำพิธีคราวละ 8 วัน

หนึ่ง ในระหว่างทำพิธี 8 วันนั้น นักบวชตามปกติจะพำนักอยู่ในป่า จะเข้ามาอยู่ในเมืองเพื่อร่วมประกอบพิธีจนครบ 8 วัน ส่วนฆราวาสก็จะอ่านคัมภีร์ซึ่งเป็นคำสอนของมหาวิระจนครบ 8 วัน และนอกจากนี้ก็จะมีการเฉลิมฉลองสมโภชกันอีกเกริกมโหฬารในหมู่ชาวเซนทั่วๆ ไป

พิธีปัชชุสะนะ 8 วันนั้น แบ่งเป็น 5 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่หนึ่ง ใน 3 วันแรก พวกฆราวาสต้องมารับคำสอนจากสงฆ์ทุกเช้า วันละ 2 ชั่วโมง
2. ระยะที่สอง ในวันที่ 4 พวกฆราวาสต้องอ่านกัลปสูตร ซึ่งกล่าวถึงเรื่องราวความเป็นมาของศาสนาเซน และชีวประวัติของมหาวิระองค์ศาสดา

3. ระยะที่สาม ในวันที่ 5 มีการประกอบพิธีใหญ่ เพราะถือว่าเป็นวันเกิดของมหาวิระกิจที่ต้องทำในวันนี้ก็คือ การขายวัตถุแห่งความฝัน 14 ประการ คือ ช้าง โค สิงโต เจ้าแม่แห่งโชค พวงหรีด พระจันทร์ พระอาทิตย์ ธง หม้อน้ำ สระบัว มหาสมุทร วัง กองเพชร และไฟไม่มีแสง

¹ พระพรหมมุนี (พิมพ์ ธมฺมธโร). สากลศาสนา, 2505 หน้า 342-346.

วัตถุแห่งความฝันเหล่านี้เขามักจะจำลองไว้ด้วยเงินภายในวัดหรือตามริมท่าแม่น้ำคงคา ในวัดเซนทุกวัดต้องมีวัตถุเหล่านี้ประจำ แต่บางวัดยังมีเปลซึ่งถือว่าเป็นเปลของมหาวีระ พอถึงวันแห่ก็นำสิ่งเหล่านี้ออกมาแห่ด้วยในขบวนแห่นั้นมีรูปภาพของมหาวีระใหญ่โตและหนังสือคัมภีร์ นิยมแห่ไปยังท่าแม่น้ำคงคา หรือไม่กี่สุดแต่กำหนดกันขึ้นว่าจะแห่ไปที่ใด

4. ระยะที่สี่ ในวันที่ 6 – 7 คงมีแต่การอ่านกลปสูตรอย่างเดียว

5. ระยะที่ห้า ในวันที่ 8 มีการอ่านคัมภีร์ทุกคัมภีร์ ในการอ่านคัมภีร์ทุกระยะ มีนักบวชคอยอธิบายข้อความให้ผู้อ่านฟัง การอ่านคัมภีร์นั้นกำหนดไว้ว่า ต้องอ่านคัมภีร์ตอนละ 3 ชั่วโมง ทั้งเช้าและบ่าย ทุกๆ วัน และวันหนึ่งๆ ต้องอ่าน 2 ตอน รวมเป็นเวลา 6 ชั่วโมง

4.7 นิกายในศาสนา

หลังจากพระมหาวีระได้นิพพานแล้ว สาวกของพระมหาวีระได้แตกแยกเป็นหมู่ เป็นคณะ แยกกันปฏิบัติตามหลักที่ตนเห็นว่าทำให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้ แต่นิกายที่แยกออกไปนั้นยังคงมุ่งไปหาหลักอภิปรัชชาธรรมอย่างเดียวกันแตกต่างกันก็เพียงหลักการบางอย่างบางประการเท่านั้น

นิกายที่สำคัญในศาสนาเซน มี 2 นิกายใหญ่ๆ¹ ดังต่อไปนี้

1. นิกายที่ฉั่มพร ได้แก่ นิกายเปลือยกายหรือนักบวชแบบซีเปลือย ปฏิบัติโดยเคร่งครัด ทรมาณตนให้ลำบากนานัปการ ไม่ยอมมีเครื่องปกปิดร่างกาย เพราะพวกเขาเชื่อว่าการมีเครื่องแต่งกายหรือมีผ้าปกปิดร่างกายนั้น ทำให้เกิดความกังวลใจเกี่ยวกับบริวารของตน หรืออาจเป็นเครื่องกังวลใจที่ต้องรักษาและแสวงหามา แต่เมื่อตนได้ถือเพศเป็นนักพรตเปลือยแล้ว ความกังวลใจในเรื่องนี้ก็เป็นอันหมดไป นอกจากนี้ไม่มีบริวารแล้ว พวกเขาก็มีเพียงไม้กวาดและผ้ากรองน้ำเพื่อมิให้สิ่งมีชีวิตถูกเบียดเบียนหรือต้องตายเพราะตน หลักปฏิบัติอันเคร่งครัดจริงๆ มีอีก 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ไม่กินอาหารใดๆ แม้ น้ำก็ไม่ยอมให้ล่วงล้ำคอในคราวปฏิบัติ
2. ไม่มีสมบัติใดๆ ติดตัวแม้แต่ผ้าห่ม สัจจะไปด้วยตัวเปล่าเปลือยกาย
3. ไม่ยอมให้ผู้หญิงปฏิบัติตามและบรรลุนิพพาน

2. นิกายเสวตั้มพร ได้แก่ นิกายหนุ่มสาวห่มขาวเพื่อง่ายต่อการปกปิดกายของตนเท่านั้น ทั้งนี้

¹ Kedar Nath Tiwari. Comparative Religion, 1983 p. 87-88.

เพราะผู้ที่เข้ามาบวชพิจารณาเห็นว่าตนยังมีความละเอียดใจที่ต้องเที่ยวไปโดยไม่มีชิ้นผ้าปกปิดกาย นิกายเศวตัมพรส่วนมากอาศัยอยู่ทางภาคเหนือของสาธารณรัฐอินเดีย อันเป็นแถบที่มีอากาศหนาวมากกว่าทางตอนใต้ของประเทศซึ่งพวกนิกายที่คัมพรอยู่อาศัย

ผู้ศึกษาสังเกตความแตกต่างของนิกายทั้ง 2 เหล่านี้ได้ว่า วัดใดเป็นวัดเซนนิกายใด ให้สังเกตดูรูปองค์พระตีสั่งกร ถ้าเปลือยกายทอดตาลงต่ำ วัดนั้นเป็นวัดเซนนิกายที่คัมพร ถ้าพระตีสั่งกรมีผ้าห่มผ้าห่มทอดตามองตรงไปข้างหน้า วัดนั้นเป็นวัดเซนนิกายเศวตัมพร

ข้อปฏิบัติของพระนิกายที่คัมพร

1. ต้องปฏิบัติตามปัญจมหาพรตหรือมหาพรตทั้ง 5 คือ อหิงสา สัตยะ อัสเตย พรหมจริยะ และ อปริครหะ อย่างเคร่งครัด
2. ต้องสำรวม 5 คือ การเคลื่อนไหว การพูด การบริโภคอาหาร การยกและวางสิ่งของ และการโยนสิ่งต่างๆ
3. ต้องควบคุมอายตนะภายในทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย
4. ต้องปฏิบัติกิจ 6 อย่าง คือ หาความสงบ สวดมนต์ เคารพผู้เหนือกว่าตน ปลงอาบัติ มุ่งมั่นที่จะกำจัดบาป และทำสมาธิ
5. โกนผม
6. เปลือยกาย
7. ไม่อาบน้ำ
8. นอนบนพื้นที่ราบ
9. ไม่แปรงฟัน
10. ยืนบริโภคอาหาร
11. บริโภคอาหารได้เพียง 1 ครั้งใน 24 ชั่วโมง

ข้อควรปฏิบัติของพระนิกายเศวตัมพร

1. ต้องปฏิบัติตามมหาพรตทั้ง 5
2. ต้องไม่บริโภคอาหารในเวลาค่ำคืน
3. ต้องควบคุมอายตนะทั้ง 5

4. ต้องรักษาความสะอาดภายใน
5. ต้องรักษาความหมดจด
6. ต้องรักษาความหมดจดในการครอบครองเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ
7. ต้องให้อภัย
8. ต้องไม่ยึดมั่นถือมั่น
9. ต้องใจดี
10. ต้องพูดดี
11. ต้องช่วยคุ้มครองทุกชีวิต
12. ต้องมีขันติ

วัดตบท 7

ความจริงศาสนาเซนทั้ง 2 นิกาย มีข้อวัตรปฏิบัติอย่างเดียวกัน โดยยึดพระสูตรอย่างเดียวกัน ต่างแต่เพียงข้อปฏิบัติเล็กน้อยเท่านั้น เช่น การนุ่งห่มดังกล่าว ข้อวัตรปฏิบัติที่บรรพชิตในศาสนาเซนพึงปฏิบัติประจำตลอดชีวิต เรียกว่า “วัดตบท” มี 7 อย่าง ดังนี้

1. ประพฤติตนเป็นคนเปลือยไม่นุ่งผ้า
2. ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่เสพเมถุนธรรม
3. เลี้ยงชีวิตด้วยของแห้ง ไม่บริโภคข้าวสุก ขนมสด
4. ไปนมัสการอุเทนเจติย์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ทางทิศบูรพา
5. ไปนมัสการโคตมกเจติย์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ทางทิศทักษิณ
6. ไปนมัสการสัตตัมพเจติย์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ทางทิศประจิม
7. ไปนมัสการพทุพตติกเจติย์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ทางทิศอุดร

การเดินทางไปนมัสการสถานที่ทั้ง 4 แห่งเหล่านี้ ถือว่าเป็นการปฏิบัติธุดงค์วัตรอันสำคัญที่สุด ซึ่งพวกเขาจะต้องปฏิบัติจนตลอดชีวิต ถึงจะอยู่ไกลแสนไกลก็ร้อยโยชน์หรือพันไมล์ก็ไม่ย่อท้อ เพราะเป็นทางให้บรรลุวิมุตติอันเป็นธรรมสูงสุดได้

4.8 สัญลักษณ์ในศาสนา

ศาสนาเซน ได้ใช้รูปของมหาวิระองค์ศาสดา เป็นสัญลักษณ์คล้ายกับศาสนาพุทธ คือ พระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์ต่างกันแต่รูปมหาวิระเป็นรูปเปลือย และต่อมา ศาสนาเซนได้ถือเอาลวดลายต่างๆ ซึ่งมีภาพมหาวิระอยู่ในวงกลมประกอบอยู่ด้วย”

ปัจจุบันได้ถือรูปทรงกระบอกตั้ง มีบรรจุสัญลักษณ์อยู่ข้างใน 4 ประการ ดังนี้

1. รูปกงจักร สัญลักษณ์ของสิ่งสาวยุ่บนฝ่ามือ
2. รูปสวัสดิกะ เครื่องหมายแห่งสังสาร
3. จุด 3 จุด สัญลักษณ์แห่งรัตนตรัย - ความเห็นชอบ ความรู้ชอบ ความประพฤติชอบ
4. จุด 1 จุด อยู่บนเส้นครึ่งวงกลมตอนบนสุด คือ วิญญาณแห่งความหลุดพ้น เป็นอิสระสถิตอยู่ ณ สถานที่สูงสุดของเอกภาพ

สัญลักษณ์นี้มาจากความเชื่อถือว่า เวลาและเอกภาพเป็นสิ่งนิรันดร์ ไม่มีรูป โลกคงมีอยู่ไม่มีวันจบสิ้น เป็นสภาพนิรันดร์ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่สภาวะเปลี่ยนแปลงคงอยู่ตลอดกาล อวกาศเป็นสิ่งที่ขยายไร้รูป เป็นที่รองรับเนื้อที่ทั้งมวลของเอกภาพ และเอกภาพมีรูปร่างเหมือนคนยืนกางขา เอามือเท้าสะเอว รูปร่างเพรียว เอวแบน ตรงกลางเอกภาพมีที่สถิตแห่งดวงวิญญาณ เป็นบริเวณที่สิ่งมีชีวิตทั้งหลายทุกชนิดมีอยู่ เหนือบริเวณตอนกลางของเอกภาพขึ้นไป คือโลกชั้นบน โลกชั้นนี้มีสองส่วน มีสวรรค์ 16 ชั้น มีเขตของท้องฟ้า 14 เขต ชั้นบนที่สุดของเอกภาพเป็นที่ตั้งของ ลีทอศิลา ซึ่งเป็นสถานที่มีลักษณะบริเวณโค้ง เป็นที่สถิตของวิญญาณที่หลุดพ้นออกจากกายที่อยู่บนโลกมนุษย์ เรียก ไกวัล

4.9 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน¹

ศาสนาเซนต์ถึงแม้จะเกิดมานานแล้ว แต่ก็มีศาสนิกน้อย ประมาณ 3,700,000 คน (Encyclopaedia Britannica 1994 : 269) และนับถือกันอยู่ในอินเดียเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะมี 2 สาเหตุ คือ

1. ข้อปฏิบัติของศาสนาเซนต์เข้มงวดมาก เป็นลักษณะสุดโต่งหรือริมสุดหรือตกขอบ จึงยากที่คนทั่วไปจะปฏิบัติได้

2. ในวงการศาสนาเซนต์เองก็ไม่สนใจที่จะเผยแพร่ศาสนาเซนต์ให้แพร่หลายออกไปภายนอก หากแต่ยืนตื้อนุรักษ์ไว้ภายในสำหรับศาสนิกเซนต์เท่านั้น ยิ่งกว่านั้นยังถูกแวดล้อมด้วยศาสนาฮินดู ซึ่งมีผู้นับถือมากกว่าหลายเท่า ทำให้ถูกกลืนเป็นฮินดูมากขึ้นทุกที อย่างเช่น ศาสนาเซนต์ปฏิเสธเรื่องวรรณะ แต่ปัจจุบันนักบวชศาสนาเซนต์ส่วนใหญ่จะเป็นคนวรรณะพราหมณ์ ทั้งได้รับความนับถือสูงกว่าพระในวรรณะอื่นด้วย

ปัจจุบันได้มีขบวนการเผยแพร่ศาสนาเซนต์เรียกว่าขบวนการอนุพรต โดยมีตุลสีเป็นหัวหน้า มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองกัลกัตตา ขบวนการนี้พยายามชักจูงคนให้สนใจปฏิบัติตามหลักธรรมอนุพรต โดยได้นำคำสอนจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธที่ตรงกันมาสนับสนุนด้วย เพื่อที่คนจะได้เห็นความสำคัญของศาสนาเซนต์ยิ่งขึ้น

ชาวเซนต์ถึงแม้จะมีฐานะเปื้อนต่าง ๆ มากมาย แต่ชาวเซนต์ก็มักจะมีการศึกษาสูงกว่าและฐานะดีกว่าเพื่อนบ้าน ตลอดทั้งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ชาวเซนต์ซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรมสูง ชาวเซนต์นิยมไปวัดซึ่งมีมากกว่า 40,000 วัดในประเทศอินเดีย ตามวัดต่าง ๆ จะมีรูปเคารพของพระติตติงกร ประดับประดาอย่างงดงาม และมีหลายวัดที่มีศิลปะงดงามมากอย่างวัดเซนต์บนภูเขอบู ได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ 1 ใน 7 ของอินเดีย

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 4 ศาสนาเซนต์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว

โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 4 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 5 ต่อไป

¹ Lewis M. Hopfe. Religions of World, 1994 p. 131.

บทที่ 5

ศาสนาพุทธ

เนื้อหาบทที่ 5

ศาสนาพุทธ

5.1 ประวัติความเป็นมา

- 5.1.1 สภาวะของสังคมในชมพูทวีปก่อนสมัยพุทธกาล
- 5.1.2 สภาพบ้านเมืองก่อนสมัยพุทธกาล
- 5.1.3 ความเป็นมาของบรรพบุรุษพระพุทธเจ้า

5.2 ประวัติศาสดา

- 5.2.1 สกุลกำเนิดและปฐมวัย
- 5.2.2 อภิเษกสมรส
- 5.2.3 ออกบรรพชา
- 5.2.4 เข้าศึกษาในสำนักดาบส
- 5.2.5 บำเพ็ญทุกรกิริยา
- 5.2.6 การได้ตรัสรู้
- 5.2.7 ทรงพระดำริที่จะโปรดสัตว์
- 5.2.8 แสดงปฐมเทศนาและได้ปฐมสาวก
- 5.2.9 ประกาศศาสนา

5.3 คัมภีร์ในศาสนา

- 5.3.1 พระวินัยปิฎก
- 5.3.2 พระสุตตันตปิฎก
- 5.3.3 พระอภิธรรมปิฎก

5.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

- 5.4.1 พระรัตนตรัย
- 5.4.2 หลักสัมมาทิฏฐิ
- 5.4.3 ไตรลักษณ์
- 5.4.4 อริยสัจ 4
- 5.4.5 มรรคมีองค์ 8
- 5.4.6 นิพพาน

5.5 หลักความเชื่อ และจุดมุ่งหมายสูงสุด

5.6 พิธีกรรมที่สำคัญ

5.6.1 เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับวินัยสงฆ์โดยเฉพาะ

5.6.2 พิธีทำบุญในงานมงคล

5.6.3 พิธีทำบุญในงานอวมงคล

5.6.4 พิธีบูชาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

5.7 นิภายในศาสนาพุทธ

5.7.1 นิภายในเถรวาท

5.7.2 นิภายในอักษรวาท

5.8 สัญลักษณ์ของศาสนา

5.8.1 ธรรมจักร

5.8.2 พระพุทธรูป

5.8.3 รอยพระพุทธรูป

5.8.4 ใบโพธิ์ หรือต้นโพธิ์

5.9 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาพุทธเกิดที่ประเทศอินเดีย ก่อนพุทธศักราช 45 ปี โดยเกิดหลังศาสนาพราหมณ์ประมาณ 600 ปี ก่อนศาสนาคริสต์ 543 ปี ก่อนศาสนาอิสลาม 1,124 ปี ศาสดาเอกของศาสนาพุทธ คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2. มีหลักคำสอนที่สำคัญ คือ พระรัตนตรัย หลักสัมมาทิฎฐิ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 และนิพพาน ศาสนาพุทธมีจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต อันเป็นความสงบสุขอย่างนิรันดร์และอย่างแท้จริง คือ นิพพาน วิธีการที่จะบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตได้นั้นต้องปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ชาวพุทธเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีหลายครั้งยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่เรื่อยไปตราบที่ยังไม่สิ้นกิเลส

3. ศาสนาพุทธมีนิกายที่สำคัญอยู่ 2 นิกาย คือ นิกายเถรวาท กับนิกายอากงริยวาท หรือมหายาน ส่วนสัญลักษณ์ในศาสนาพุทธโดยทั่วไปมีดังนี้ คือ ธรรมจักร พระพุทธรูป รอยพระพุทธรบาท และใบโพธิ์หรือต้นโพธิ์

4. ปัจจุบันศาสนาพุทธเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศแถบเอเชีย จนได้นามว่าประทีปแห่งทวีปเอเชีย โดยเฉพาะประเทศไทย ได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา เพราะชาวไทยกว่า 90% เป็นพุทธศาสนิกชน ศาสนาพุทธได้แผ่ขยายไปสู่ประเทศต่างๆ ทำให้มีจำนวนพุทธศาสนิกชนทั่วโลก เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาพุทธได้อย่างสมบูรณ์

2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ ศัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาพุทธได้อย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา นิกายในศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะปัจจุบันในศาสนาของศาสนาพุทธได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 5

ศาสนาพุทธ

5.1 ประวัติความเป็นมา

ดินแดนอันเป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาพุทธนั้น สมัยโบราณเรียกว่า “ชมพูทวีป” ปัจจุบันดินแดนดังกล่าวได้แบ่งแยกออกเป็นหลายประเทศ คือ อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ ภูฏาน และเนปาล ศาสดาของศาสนาพุทธ คือ เจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งภายหลังทรงมีพระนามเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไปว่า “พระพุทธเจ้า” ทรงถือกำเนิด ณ ดินแดนซึ่งอยู่ทางภาคเหนือสุดของชมพูทวีป แถบบริเวณ เชิงเขาหิมาลัย ปัจจุบันดินแดนแห่งนั้นอยู่ในเขตประเทศเนปาล

คนพื้นเมืองเดิมที่อยู่ในชมพูทวีปคือพวกมิลักขะ (Dravidian) พวกที่อพยพเข้าอยู่ภายหลังพวกแรก ได้แก่ ชนเผ่าอารยันซึ่งเรียกว่า “อารียกะ” พวกอารียกะ (เดิมเป็นพวกอรันเร) เป็นพวกนักรบ มีความเจริญมากกว่า ทำสงครามชนะพวกพื้นเมืองเดิมแล้วเข้ายึดครองดินแดนที่เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์และตั้งถิ่นฐานเริ่มจากบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ แล้วขยายตัวไปทางตะวันออกสู่ลุ่มแม่น้ำคงคา พวกพื้นเมืองซึ่งสู้ไม่ได้ บางส่วนยอมอยู่ใต้อำนาจการปกครอง บางส่วนอพยพลงใต้ ชมพูทวีปสมัยก่อนพุทธกาล¹ จึงแบ่งเป็น 2 เขต คือ

(1) บริเวณตอนใน (ใจกลาง) ซึ่งเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ เป็นที่อยู่ของพวกอารียกะ เรียกว่า “มัธยมประเทศ” หรือ “มัชฌิมชนบท” อยู่ทางตอนเหนือ

(2) บริเวณรอบนอก (ชายแดน) เป็นที่อยู่ของพวกมิลักขะ เรียกว่า “ปัจฉิมชนบท” อยู่ทางตอนใต้

มัชฌิมชนบทสมัยโบราณเป็นเขตเจริญ เป็นศูนย์กลางการปกครองของพวกอารียกะ เป็นที่รวมของผู้มีวิชาความรู้และเป็นที่ตั้งของนครใหญ่ๆ 16 แคว้น คือ แคว้นอังคะ มคธ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระและแคว้นกัมโพชะ นอกจากนี้ ยังมีแคว้นเล็กอีกหลายแคว้น เช่น แคว้นลัทธิกะ โกลิยะ ภัคคะ วิเทหะและแคว้นอังคุตตราปะ ฯลฯ เป็นต้น

¹ ดนัย ไชยโยธา. ประวัติศาสตร์เอเชียใต้ยุคโบราณ, 2527 หน้า 44-45.

แคว้นใหญ่ในชมพูทวีปเหล่านี้บางครั้งเป็นมิตรกัน บางครั้งก็ทำสงครามรบพุ่งชิงอำนาจกันตลอดเวลา แคว้นใหญ่ที่มีอำนาจมากที่สุดในสมัยพุทธกาล ได้แก่ แคว้นมคธกับแคว้นโกศล

พระพุทธเจ้าศาสดาของศาสนาพุทธถือกำเนิดในราชตระกูล (ศากยวงศ์) ทรงเป็นโอรสของกษัตริย์ผู้ครองแคว้นลั๊กกะ ซึ่งเป็นแคว้นเล็ก มีเมืองหลวงชื่อกรุงกบิลพัสดุ์ และมีฐานะเป็นประเทศราชของแคว้นโกศล

5.1.1 สภาวะของสังคมในชมพูทวีปก่อนสมัยพุทธกาล

มีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. **ด้านการปกครอง** แคว้นต่างๆ ส่วนใหญ่มีพระราชาเป็นหัวหน้าทำการปกครอง บางแคว้นปกครองโดยคณะบุคคลที่นับเนื่องในราชสกุล (เช่น แคว้นลิจฉวี) การปกครองจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม โดยทั่วไปแล้วจะมีคณะกรรมการปรึกษาหารือ มีสถานที่ประชุมร่วมกัน มีประธานเป็นผู้ชี้ขาด สำหรับแคว้นลั๊กกะสมัยนั้น นโยบายการปกครองบ้านเมืองมาจากมติส่วนใหญ่ของสมาชิกในที่ประชุม

2. **ด้านเศรษฐกิจ** ส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม บางแคว้นมีอุตสาหกรรมประเภทหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงและมีการติดต่อค้าขายระหว่างแคว้นใหญ่ๆ บางแคว้น (เช่น แคว้นอุชเชนีและโกสัมพี ฯลฯ เป็นต้น) สำหรับแคว้นลั๊กกะนั้น เศรษฐกิจสำคัญที่สุดขึ้นกับอาชีพเกษตรกรรม (คือการทำนา)

3. **ด้านสังคมและวัฒนธรรม** มีลักษณะที่สำคัญๆ และควรทราบดังต่อไปนี้ คือ

1) มีการแบ่งชั้นวรรณะเป็น 4 วรรณะใหญ่ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ผู้อยู่ในวรรณะสูง 3 วรรณะแรก คือ กษัตริย์ พราหมณ์ และแพศย์ ได้แก่ พวกผิวขาว (อริยกะ) พวกที่อยู่ในวรรณะต่ำ คือ พวกศูทร ได้แก่ พวกผิวดำ ซึ่งเป็นคนพื้นเมืองเดิม มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันตามวรรณะมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพ รังเกียจเดียดฉันท์ ดูถูกเหยียดหยาม และกีดกันการสมาคมสมสู่ระหว่างพวกที่อยู่ในวรรณะสูงกับวรรณะต่ำ สตรีมีฐานะด้อยกว่าบุรุษ

2) พวกพราหมณ์ที่เป็นนักบวชได้รับการยกย่องนับถืออย่างสูง คำสอนของพราหมณ์และปรัชญาฮินดูมีอิทธิพลต่อความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก

3) นักบวชผู้ประพฤติพรหมจรรย์ที่มีผู้นิยมยกย่องและนับถือมาก สามารถ ยกฐานะได้สูงเท่าเทียมกับจักรพรรดิ

4) ชนชั้นสูงกับชนชั้นต่ำในสังคมมีมาก ชนชั้นกลางมีน้อย

5) ความคิดด้านศาสนาเกี่ยวกับเรื่องการตายแล้วเกิด ในหมู่ผู้ที่เชื่อเช่นนั้นยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันเป็นหลายพวก ทำให้เกิดลัทธิต่างๆ มากมาย เช่น

เกี่ยวกับเรื่องการตาย การเกิด พวกหนึ่งเชื่อว่าตายแล้วเกิด ในหมู่ผู้ที่เชื่อเช่นนั้นยังมีความคิดเห็นแตกแยกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า เดิมเคยเกิดเป็นอะไร เกิดใหม่ก็เป็นเช่นนั้น อีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า อาจไปเกิดใหม่เป็นอย่างอื่นก็ได้

อีกพวกหนึ่งเชื่อว่า ตายแล้วสูญ พวกที่เชื่อเช่นนั้นก็มีความเห็นเป็น 2 ฝ่ายเช่นกันคือ ฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าสูญทั้งหมด อีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าสูญเพียงบางส่วน

เกี่ยวกับชีวิตหลังตาย บางพวกเชื่อว่า สัตว์หลังตายยังมีความทรงจำ (สัญญา) เหลือติดอยู่ อีกพวกหนึ่งเชื่อว่าไม่มี

เกี่ยวกับเรื่องสุข ทุกข์ พวกหนึ่งเชื่อว่าสุข ทุกข์เป็นสิ่งที่เกิดเอง อีกพวกหนึ่งเชื่อว่ามิเหตุทำให้เกิดคือ กรรมบันดาล (ปัจจัยภายใน) หรือ เทวดาบังการให้เป็นไป (ปัจจัยภายนอก)

6) มีคณาจารย์เจ้าลัทธิต่างๆ ทำการเผยแพร่ลัทธิของตนจำนวนมากมาย คัมภีร์เก่าของศาสนาพุทธกล่าวว่า ในอินเดียฝ่ายเหนือมี 62 ลัทธิ¹ (คัมภีร์ศาสนาเชนว่า มี 363 ลัทธิ) เจ้าลัทธิสำคัญๆ ที่ควรทราบได้แก่

1. ปุณณกัสสปะ สอนว่า “บุญ บาป” ไม่มี ทุกอย่างที่ทำไปแล้วไม่ว่าดีหรือชั่ว เมื่อจบสิ้นแล้วย่อมแล้วกันไป ไม่มีผลตอบสนองภายหลังอย่างไรทั้งสิ้น”

2. มักขลิโคสาล สอนว่า “สุข ทุกข์ หรือ ความดี ความชั่ว เป็นสิ่งที่เกิดเองโดยธรรมชาติไม่มีอะไรเป็นเหตุหรือปัจจัยสนับสนุนให้เกิด”

3. ปกุธกัจจายนะ สอนว่า “สิ่งที่เป็นจริงแท้ในโลกนี้มีเพียง 7 อย่างเท่านั้น คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สุข ทุกข์และชิวะ กรรมดี กรรมชั่ว บุญ บาป นรก สวรรค์ เป็นเรื่องที่คิดกันขึ้นเองทั้งสิ้น แท้จริงไม่มี” ลัทธินี้ถือว่าการฆ่าไม่บาป เช่น เมื่อใช้ดาบฟันลงไปบนร่างกาย คมดาบจะผ่านลงไปในระหว่างอนุภาคของสิ่งที่เป็นนิรันดร์ (ใน 7 สิ่ง) ซึ่งไม่มีสิ่งใดสามารถทำลายหรือแบ่งแยกได้เท่านั้น จึงเท่ากับไม่มีผลดีผลร้ายอย่างไรเกิดขึ้น

4. อชิตเกสกัมพล สอนว่า “ธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้นที่เป็นของจริง สิ่งอื่นล้วนเป็นมายา เกิดจากการรวมกันของธาตุ 4 เมื่อธาตุ 4 สลายตัวแล้ว สิ่งนั้นก็ดับอัน

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย สิลขันธวรรค เล่ม 9. สามัญญผลสูตร, 2539 หน้า 95.

สิ้นสูญ การให้ทานหรือการบูชาญึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด” ลัทธินี้ถือว่า สุข ทุกข์ เป็นเรื่องของความบังเอิญ ไม่เกี่ยวกับกรรมดี กรรมชั่ว ไม่มีสินรก สวรรค์ ไม่มีการหลุดพ้นและไม่มี การเกิดใหม่

5. นิครนถนาฏบุตร สอนให้แสวงหาทางหลุดพ้น (จากสภาวะเวียนว่าย ตาย เกิด) ด้วยการเว้นจากประเพณีเบียดเบียนชีวิต (ทุกชนิด) พุดเทจ การถือครองทรัพย์สินทั้งหลายทั้งปวง (แม้แต่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม) การลัทธิทรัพย์ ให้ประเพณีพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัด

6. สัณฺฑยเวลัฏฐบุตร สอนว่า “ไม่ควรเชื่อความคิดเห็นของผู้ใดทั้งสิ้น เพราะความคิดเห็นเป็นสิ่งที่อาจผิดพลาดได้” ผู้ที่อยู่ในลัทธินี้มักจะใช้คำปฏิเสธเหตุผลของผู้อื่นว่า “อย่างนั้นก็ไม่ใช่ อย่างโน้นก็ไม่ใช่ จะว่าไม่ใช่อย่างนั้นก็ไม่ใช่ จะว่าไม่ใช่อย่างโน้นก็ไม่ใช่” สรุปความว่าสอนไม่ให้ยอมรับทรรศนะของผู้ใดว่าผิดหรือถูก

ข้อควรทราบ	คำสอนของ	ปุณณกัสสปะ	เรียกว่า	“อภิกิริยทิจิ”
	คำสอนของ	มักขลิโคสาล	เรียกว่า	“อเหตุกทิจิ”
	คำสอนของ	ปุกุทกัจจายนะ	เรียกว่า	“นัตถิกทิจิ”
	คำสอนของ	อชิตเกสกัมพล	เรียกว่า	“นัตถิกอุจเฉททิจิ”
	คำสอนของ	สัณฺฑยเวลัฏฐบุตร	เรียกว่า	“อมราวิกเขปิกทิจิ”

5.1.2 สภาพบ้านเมืองก่อนสมัยพุทธกาล¹

ศาสนาพุทธเกิดขึ้นในโลกนี้ภายหลังศาสนาพราหมณ์ประมาณ 600 ปี ก่อน ศาสนาคริสต์ 543 ปี ก่อนศาสนาอิสลาม 1,124 ปี และเกิดขึ้นในชนชาติอริยกะ ณ ดินแดน ชมพูทวีป คือ ประเทศอินเดีย อินเดียนั้นตั้งอยู่ทางทิศพายัพของประเทศไทย ทิศเหนือมีภูเขา หิมาลัยกั้นเขต ต่อกันออกไปเป็นประเทศทิเบต ทิศตะวันตกและทิศตะวันออกจดมหาสมุทร อินเดีย ภูมิประเทศตรงกลางมีภูเขาวันธัยตั้งเป็นแนวจากตะวันตกมาตะวันออก

ในสมัยพราหมณ์ตอนปลาย ใกล้จะเข้าสู่สมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์ เจริญสุดขีด แผ่นดินอินเดียได้แบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคเหนือเรียกว่า มัชฌิมชนบท หรือ มัชฌิมประเทศ มีแม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำสำคัญ ส่วนภาคคาบสมุทรตอนใต้เรียกว่า ทักษิณ ชนบทหรือทักษิณประเทศ มีแม่น้ำโคธาวรีเป็นแม่น้ำสำคัญ

ในมัชฌิมชนบท มีแคว้นต่างๆ ที่พวกอารยันแบ่งปันกันปกครอง ซึ่งมีอยู่ 16 รัฐ คือ

¹ Tripathi, Rama Shamkar. History of Ancient India, 1967 p. 86-89.

1. **คันธาระ** ตั้งอยู่ตรงลุ่มน้ำสินธุตอนบน นครหลวงชื่อ ตักศิลา เป็นสถานศึกษาศิลปวิทยา มีคณาจารย์ที่เรียกกันว่า ทิศาปาโมกข์ มีชื่อเสียงกระฉ่อนไปถึงประเทศกรีก และไอยคุปต์ว่า เป็นศูนย์กลางของวิชาการ ปัจจุบันคือประเทศอัฟกานิสถาน

2. **กुरु** ตั้งอยู่ตรงลุ่มน้ำยมุนาตอนบน นครหลวงชื่อ อินทปัตถ์ หรืออินทปรสธ มีกษัตริย์ปราชญ์ทั้ง 5 เป็นผู้ครองนคร และตำนานทางพุทธศาสนากล่าวถึงมากแห่ง เช่น เป็นที่พระพุทธรูปศรัทธาสมมติปฐมฐานสูตร ซึ่งสันนิษฐานกันว่าน่าจะเป็นมณฑลปัญจาบ และเมืองเทลลี ปัจจุบันเรียก นิวเดลี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอินเดียในปัจจุบัน

3. **ปัญจาละ** ตั้งอยู่ตรงลุ่มแม่น้ำคงคาตอนบน นครหลวงเดิมชื่อ หักดินาปุระ หรือหัสติน เป็นราชธานีที่สถิตของกษัตริย์เคาฬยจนทวงศ์ ต่อมาแยกราชธานีออกไปตั้งใหม่เป็น 2 แห่ง คือ ที่เมืองกัมปีละและเมืองกันยาปุช ปัจจุบันคือเมืองกาโนชหรือกาเนาช

4. **โกศล** ตั้งอยู่ระหว่างภูเขาคิมาลัย กับแม่น้ำคงคาตอนกลาง มีนครหลวงเดิมชื่อ อโยธยา ภายหลังสร้างเมืองเป็นราชธานี ปัจจุบันเรียกว่า สะเหตมาเหต แคว้นโกศลนี้มีอำนาจมากถึงกับปราบได้ชนบทใกล้เคียง เช่น ลักกะ

5. **มัลละ** ตั้งอยู่ถัดโกศลมาทางทิศตะวันออก นครหลวงเดิมชื่อ กุสาวดี ภายหลังแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ กุสินารากับปาวา เป็นราชธานี ปัจจุบันเรียกว่า ปาตราโอะนะ

6. **วัชชี** ตั้งอยู่ติดกับมัลละ นครหลวงชื่อ เวสาลี หรือไพสาลี เป็นราชธานีของกษัตริย์ลิจจิ ปัจจุบันเรียกว่า เยซาระ ซึ่งพระมหาวีระศาสดาของศาสนาเซนก็เกิดในเมืองนี้

7. **อังคะ** ตั้งอยู่ปลายแม่น้ำคงคา นครหลวงชื่อ จำปา เดิมเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองมากแต่มาสมัยพุทธกาลต้องขึ้นอยู่กับแคว้นมคธ ซึ่งมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ปกครอง

8. **กัมโพชะ** ตั้งอยู่ใต้แคว้นคันธารราชภูร์ มีนครหลวงชื่อ ทวารกะ สร้างขึ้น ริมมหาสมุทรในแคว้นवलลี หรือคุธรรราชภูร์ ปัจจุบันเรียกว่า คุธรัฐ เป็นแคว้นเหนือมณฑลบอมเบย์ในปัจจุบัน

9. **มัจฉะ** ตั้งอยู่ระหว่างลำน้ำสินธุกับยมุนาตอนบน นครหลวงชื่อ สาละ พระเจ้ามิลินท์ เป็นผู้ครองนครนี้

10. **สุรเสนะ** ตั้งอยู่ระหว่างลำน้ำสินธุกับยมุนาตอนล่าง นครหลวงชื่อ มฤรา ภายหลังย้ายไปสร้างนครทวารกะ เป็นราชธานีขึ้นใหม่

11. **วังสะ** ตั้งอยู่ใต้ลุ่มน้ำยมุนา ต่อจากกาลิไปทางทิศตะวันตก นครหลวงชื่อ โกสัมพี บัดนี้เรียกว่า โกแซม นครนี้เจริญรุ่งเรืองมาก เพราะเป็นศูนย์กลางการค้า พระเจ้าอุเทน

ครองนครนี้

12. กาสี ตั้งอยู่ตรงที่บรรจบลำน้ำคงคาและยมนา นครหลวงชื่อ พาราณสี ปัจจุบันเรียกว่า เบนาเรส เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงมาก ทั้งมหากาพย์มหาภารตะ และคัมภีร์ทางพุทธศาสนากล่าวถึงบ่อย

13. มคร ตั้งอยู่ฝั่งใต้ของแม่น้ำคงคาตอนกลาง เขตตะวันออกจดแม่น้ำจำปา ตะวันตกจดแม่น้ำโสนะ ทิศใต้จดภูเขาวินธัย เป็นแคว้นที่ใหญ่มากในครั้งนั้น นครหลวงชื่อ ราชคฤห์ ปัจจุบันนี้เรียกว่า ราชเคอร์

14. มालวะ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกแห่งแคว้นวังสะ แลบนเหนือภูเขาวินธัย ภายหลังเรียกวันตี นครหลวงชื่อ อุชเชนี ปัจจุบันคือ อุชเชน

15. เจติ ตั้งอยู่ลุ่มแม่น้ำคงคา ติดต่อกับแคว้นวังสะ และอยู่ต่อแคว้นมัลวะ ออกมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ นครหลวงชื่อ โสถถิวดี

16. อัสนะ ตั้งอยู่ลุ่มแม่น้ำโคธาวรี นครหลวงชื่อ โปตลี

5.1.3 ความเป็นมาของบรรพบุรุษพระพุทธเจ้า

ความเป็นมาของศากยวงศ์

พระเจ้าโอกกากราชได้ทรงครอบครองราชสมบัติในพระนครแห่งหนึ่ง พระองค์มีพระมเหสี 5 พระองค์ อันได้แก่ พระนางหัตถา พระนางจิตตา พระนางขันตุ พระนางชาลี และพระนางวิสาชา

พระนางหัตถาเป็นอัครมเหสี มีพระราชโอรส 4 พระองค์ คือ โอกกามุขราชกุมาร กรัณฐิราชกุมาร หัตถินเกลิราชกุมาร นิปุรราชกุมาร และมีพระราชธิดา 5 พระองค์ คือ ปิยาราชกุมารี สุปิยาราชกุมารี อาณันทาราชกุมารี วิชิตาราชกุมารี และวิจิตเสนาราชกุมารี

ส่วนพระมเหสีองค์อื่นไม่มีหลักฐานระบุว่า มีพระราชโอรสและพระราชธิดาครั้นเวลาต่อมา พระนางหัตถาได้ทรงสิ้นพระชนม์ พระเจ้าโอกกากราชทรงได้มเหสีซึ่งสวยมากจึงทรงแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งอัครมเหสี พระนางมีพระราชโอรสที่นำรักพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า “ขันตุ” พระเจ้าโอกกากราชทรงโปรดปรานเจ้าชายขันตุอย่างมาก และได้ปลงพระราชทานพรให้พระนางเลือกสิ่งที่จะต้องประสงค์ พระนางจึงทูลขอราชสมบัติให้เจ้าชายขันตุ พระเจ้าโอกกากราชจำพระทัยต้องพระราชทานให้เพราะได้ปลงพระราชทานพรไปแล้ว ถ้าไม่มีพระราชทานให้ก็

เป็นการเสียดสี เมื่อเป็นดังนี้ พระองค์จึงตรัสสั่งให้พระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 9 พระองค์ ซึ่งประสูติจากพระนางหัตถาไปสร้างพระนครอยู่ใหม่

พระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 9 พระองค์ได้เสด็จออกจากพระนครด้วยจตุรงคนี้-
เสนาเป็นจำนวนมากเพื่อไปแสวงหาที่สร้างพระนครอยู่ใหม่ ได้เสด็จไปถึงสถานที่ที่เป็นป่าไม้
สักกะใกล้ภูเขาคิมาลัย ได้ทรงพบดาบสีนามว่า “กบิละ” ซึ่งสร้างอาศรมบำเพ็ญพรตอยู่
บริเวณป่าไม้สักกะนั้น กบิลดาบสได้ทูลถามสาเหตุที่ต้องเสด็จออกจากพระนคร ครั้นกบิลดาบส
ทราบความนั้นก็มิจิตเมตตา จึงถวายคำแนะนำให้สร้างพระนครอยู่ที่นั่นเพราะเป็นชัยภูมิอัน
เป็นมงคล เมื่อพระราชโอรสและพระราชธิดาทรงสร้างพระนครแล้ว จึงขนานนามพระนครว่า
“กบิลพัสดุ์” เพื่อให้สมกับสถานที่อันเป็นที่อยู่ของกบิลดาบส

เมื่อสร้างเมืองแล้ว พระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 8 พระองค์ได้ทรงให้เจ้าหญิง
ปิยาผู้เป็นเชษฐภคินีดำรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพเหมือนพระมารดา และทั้ง 8 พระองค์ ได้
ทรงสมรสกันเป็นคู่ๆ ครบ 4 คู่เพื่อไม่ให้สกุลวงศ์โอกกการาชชาติสูญ ครั้นเมื่อพระเจ้าโอกกากราช
ทรงทราบเรื่องนี้จะทรงพอพระทัยยิ่ง โดยทรงเปล่งอุทานว่า “สกุยา วต โภ กุมารา ปรมสกุยา
วต โภ กุมารา” แปลว่า “พระกุมารสามารถหนอ พระกุมารสามารถยิ่งหนอ” ด้วยเหตุนี้
วงศ์นี้จึงได้ชื่อว่า “ศากยวงศ์” เพราะได้ทรงสร้างพระนครขึ้นในดงไม้สักกะ

ความเป็นมาของโกถียวงศ์

เมื่อพระราชโอรสในพระเจ้าโอกกากราชทรงสร้างนครกบิลพัสดุ์แล้ว เวลาต่อมา เจ้า
หญิงปิยาซึ่งเป็นพระเชษฐภคินีเกิดเป็นโรคเรื้อนขึ้น พระนางมีความละอายพระทัยมาก ฝ่าย
พระกนิษฐภดาและพระกนิษฐภคินีทรงเกรงว่าโรคเรื้อนนั้นจะติดต่อไปยังบุคคลอื่น จึงทรง
ปรึกษาดกกลงกันเชิญพระพี่นางเสด็จไปสู่อรุณประเทศ รับสั่งให้ชุดที่แห่งหนึ่งลง มีสัณฐาน
คล้ายสระ ให้ตกแต่งเรียบร้อยเป็นที่พนักย แล้วเชิญพระนางให้ประทับในหลุมนั้น พร้อมด้วย
เครื่องอุปโภคบริโภคจำนวนมาก นานๆ จึงให้ราชบุรุษนำอาหารไปส่งสักครั้งหนึ่ง

ในเวลานั้น กษัตริย์ผู้ครองกรุงพาราณสีพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า “ราม” เกิด
เป็นโรคเรื้อนขึ้น ก็ทรงสั่งเวชในพระทัยและทรงกลัวประชาชนรังเกียจว่าในหลวงของตนเป็น
โรคเรื้อน จึงทรงมอบราชสมบัติให้พระราชโอรสองค์ใหญ่ แล้วพระองค์ได้เสด็จออกไปสู่ป่า
ประทับอยู่ในโพรงใหญ่ของต้นไม้โกถะหรือกระเบา พระองค์ได้เสวยผลไม้เหมือนดาบสทั้ง
หลายที่อยู่ในป่า บังเอิญผลไม้ที่ได้เสวยนั้นเป็นยารักษาโรคเรื้อนได้ โรคเรื้อนนั้นจึงได้หายไป
ผลไม้ที่ได้เสวยอาจเป็นผลกระเบาและอาจรักษาโรคเรื้อนได้

ต่อมาวันหนึ่ง เวลาเช้าตรู่ เสือโคร่งตัวหนึ่งเที่ยวแสวงหาอาหารได้กลิ่นพระนางปิยาซึ่งประทับอยู่ในหลุมนั้นก็ขุดดินลงไปตามกลิ่นนั้น ฝ่ายพระนางปิยาทรงเห็นเสือโคร่งก็ทรงร้องด้วยเสียงอันดัง เสือโคร่งตกใจก็หนีไป เสียงร้องของพระนางปิยาได้ยินไปถึงพระกรรมของพระเจ้าราม พระเจ้ารามได้เสด็จไปเที่ยวค้นหา ครั้นทรงพบพระนางแล้วจึงตรัสถามทรงทราบความตลอดแล้ว จึงทรงแนะนำพระนางให้เสวยผลไม้ที่พระองค์เคยเสวย พระนางปิยาจึงทรงหายจากโรคเรื้อรันทันทีในเวลาไม่นาน พระเจ้ารามและพระนางปิยาได้มีพระทัยปฏิบัติรักใคร่ซึ่งกันและกัน จึงได้สมสู่อยู่ด้วยกันที่ต้นไม้โกละนั้น

เวลาต่อมา บุรุษชาวเมืองพาราณสีได้เที่ยวไปในป่าพบพระเจ้าราม และพระเจ้ารามก็ทรงจำได้ ครั้นบุรุษชาวเมืองพาราณสีทูลถามทราบความแล้วจึงได้นำความนั้นไปกราบทูลแด่กษัตริย์ซึ่งเป็นพระราชโอรสในพระเจ้าราม พระราชานั้นก็ทรงยกจตุรงค์เสนาออกไปเชิญพระราชบิดาให้เสด็จกลับไปเสวยราชสมบัติดังเดิม พระเจ้ารามไม่เสด็จกลับ พระราชาผู้เป็นพระราชโอรสทรงเห็นว่าพระบิดาไม่เสด็จกลับมาแล้ว จึงรับสั่งให้ตัดต้นไม้โกละนั้นเสีย สร้างพระนครถวายแด่พระบิดาแล้วให้นามพระนครนั้นว่า “โกลิยะ” เพราะตัดไม้โกละนั้นเสียแล้วและตั้งพระนครในสถานที่นั้น และพระเจ้ารามได้ทรงตั้งวงศ์กษัตริย์ปกครองกันต่อมาชื่อ “โกลิยวงศ์” เวลาต่อมาได้เปลี่ยนชื่อราชธานีเป็น “เทวทหะ” เจ้าชายและเจ้าหญิงในนครกบิลพัสดุ์และนครเทวทหะได้ทรงทำอวามหงคลวิवाหมงคลซึ่งกันและกันสืบมาโดยลำดับ

ความสัมพันธ์ของศากยวงศ์กับโกลิยวงศ์

กษัตริย์แห่งศากยวงศ์ได้ทรงครองกรุงกบิลพัสดุ์สืบเชื้อสายมาตามลำดับจนถึง**พระเจ้าชัณเฑาะ** ซึ่งมีพระราชโอรสทรงพระนามว่า **สีหหนุ** และพระราชธิดาทรงพระนามว่า **ยโสธรา**

ฝ่ายกษัตริย์แห่งโกลิยวงศ์ได้ทรงเริ่มต้นตั้งแต่พระเจ้ารามกับเจ้าหญิงปิยาล่วงมาหลายรัชสมัยจนถึงกษัตริย์ผู้ครองกรุงเทวทหะทรงพระนามว่า **อัญชนะ** และพระกนิษฐภคินี ทรงพระนามว่า **กัญจน** หรือ **กาญจน**

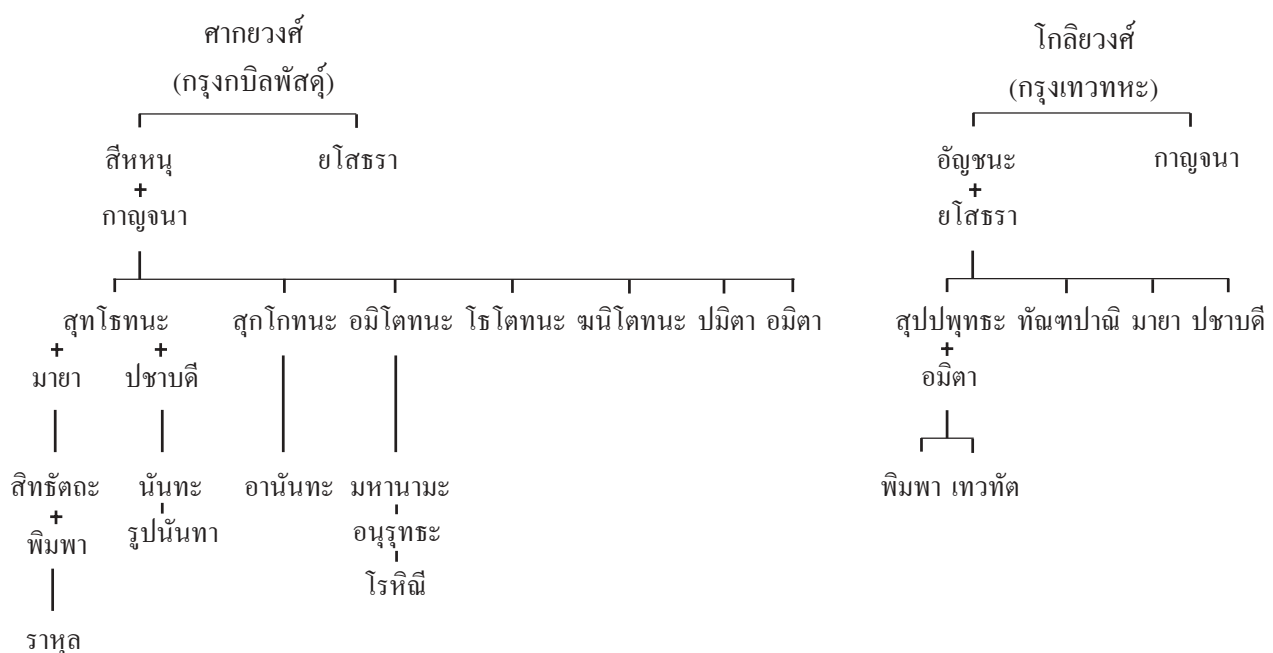
พระเจ้าสีหหนุได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางกัญจน มีพระราชโอรส 5 พระองค์ คือ **สุทโธทนะ** **สุโกทนะ** **อมิตทนะ** **โรททนะ** และ **มนิตทนะ** และมีพระราชธิดา 2 พระองค์ คือ **ปมิตา** และ **อมิตา**

พระเจ้าอัญชนะได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา มีพระราชโอรส 2 พระองค์ คือ **สุปปพุทธะ** **ทัณฑปาณิ** และมีพระราชธิดา 2 พระองค์ คือ **มายา** หรือ **สิริมhamายา** และ

ปชาบดี หรือ โคตมี

พระเจ้าสุทโธทนะได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางมายา มีพระราชโอรส 1 พระองค์ คือ **สิทธัตถะ** ครั้นพระนางมายาทิวงคต พระเจ้าสุทโธทนะได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางปชาบดี มีพระราชโอรส 1 พระองค์ คือ **นันทะ** และมีพระราชธิดา 1 พระองค์ คือ **รูปนันทา**

แผนผังลำดับวงศ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

5.2 ประวัติศาสดา¹

5.2.1 สกุลกำเนิดและปฐมวัย

พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า สิทธัตถะ โคตมะ ประสูติ ณ สวนลุมพินีวัน (ปัจจุบันนี้เรียกว่า รุมมิเด แขวงเปชวาร์ ประเทศเนปาล) ซึ่งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์ กับกรุงเทวทหะ ในวันเพ็ญเดือน 6 (วิสาขะ) ปีกจอ เมื่อก่อนพุทธศักราช 80 ปี ทรงเป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์สาकยวงศ์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ (เมืองหลวงของแคว้นสักกะ) กับพระนางสิริมหามายา ราชธิดาของกษัตริย์โกถยวงศ์ ผู้ครองนครเทวทหะ

¹ วชิรญาณวโรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยา. พุทธานุพุทธประวัติ, 2526 หน้า 6-44.

ในสมัยนั้นมีดาบสองศัหนึ่งชื่อ อลิตะ หรือ กาฬเทวิล ผู้ซึ่งเป็นที่คุ้นเคยและเป็นที่นับถือของราชตระกูลมาก เมื่อได้ทราบข่าวการประสูติของพระราชกุมาร จึงเข้าไปในพระราชวังเพื่อขอชมพระกุมาร เมื่อท่านได้เห็นพระกุมารมีลักษณะเลิศ ก็ทราบว่าต่อไปในภายหน้าพระกุมารนี้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จึงได้ลุกขึ้นจากอาสน์คุกเข่าลงถวายอัญชลีแล้วกราบลงที่พระบาทพระกุมาร แล้วก็ทรงหัวเราะก้องไปทั้งปราสาท เพราะเห็นว่าเป็นลามกของตนที่ได้เห็นพระกุมาร ซึ่งมีลักษณะอันประเสริฐเช่นนั้น แต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าตนจะต้องตายเสียก่อนจึงพลาดโอกาสที่จะได้มรรค ผล และนิพพาน มีความเสียดายนัก จึงได้ร้องไห้ด้วยเสียงอันดังบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ได้เห็นดังนั้นจึงพากันพิศวงยิ่งนัก ต่างก็พากันไถ่ถามพระดาบสเมื่อได้ทราบว่าพระกุมาร จะเป็นผู้มีเดชาานุภาพยิ่งใหญ่ต่อไปในภายหน้า ต่างก็พากันกราบพระกุมาร แม้พระเจ้าสุทโธทนะเองก็ยกกรกราบอภิวันทนาการพระกุมารเช่นกัน แล้วดาบสก็ทูลลากลับ

เมื่อพระกุมารประสูติได้ 5 วัน พระเจ้าสุทโธทนะทรงทำพิธีทำนายลักษณะและขนานพระนามโดยเชิญพราหมณ์ 108 คนมาเลี้ยง แล้วได้คัดเลือกเอาพราหมณ์ชั้นยอด 8 คนให้เป็นผู้ทำนายลักษณะพระกุมาร พราหมณ์ 7 คนได้ทำนายเป็น 2 นัย คือ

1. ถ้าพระกุมารครองความเป็นฆราวาสต่อไป จะได้เป็นบรมจักรพรรดิ
2. ถ้าพระกุมารออกบรรพชาจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นศาสดาจารย์เอกของโลก

แต่โกณฑัญญะพราหมณ์หนุ่มได้ทำนายไว้ประการเดียวว่า “พระกุมารจะต้องออกบรรพชา และจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน” แล้วพราหมณ์เหล่านั้นก็ได้ขนานพระนามพระกุมารว่า “**สิทธัตถะ**” ซึ่งหมายความว่า “**ต้องการอะไรเป็นสำเร็จทุกอย่าง**”

ฝ่ายพระนางสิริมหามายาพระราชมารดา เมื่อประสูติพระกุมารได้ 7 วันแล้วก็ทิวคตโดยเหตุนี้พระเจ้าสุทโธทนะจึงได้ทรงมอบภาระการเลี้ยงดูพระกุมารให้แก่พระนางปชาบดีพระน้านาง ซึ่งเป็นพระชายาพระเจ้าสุทโธทนะเหมือนกัน แม้ในกาลต่อมาพระนางมีโอรสองค์หนึ่งคือ เจ้าชายนันทะ และราชธิดาองค์หนึ่งคือ เจ้าหญิงรูปนันทา ก็ตาม ถึงกระนั้นพระนางก็มีได้ทรงนำพาที่จะทะนุบำรุงให้อยู่ไปกว่าเจ้าชายสิทธัตถะ

วันหนึ่งเป็นวันพระราชพิธีแรกนาขวัญ พระเจ้าสุทโธทนะพร้อมด้วยอำมาตย์ ราชบริพาร พราหมณ์ คหบดี ได้เสด็จไปทำพิธีแรกนาขวัญ ณ ทุ่งนาหลวง และได้เชิญพระกุมารออกไปด้วยโดยจัดที่ประทับไว้ให้ได้ต้นหว้าใหญ่ มีพระพี่เลี้ยงนางนมบริบาลแวดล้อม ขณะที่

พระราชเสด็จลงทำพิธีไถนาเป็นปฐมฤกษ์พร้อมด้วยอำมาตย์ราชบริพารชั้นผู้ใหญ่รวม 108 ไถนั้น พวกพระพี่เลี้ยงก็ออกมาชมด้วย ทั้งพระกุมารไว้ในม่านแต่พระองค์เดียว เมื่อพระกุมารอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวก็ทรงลุกขึ้นเจริญภาวนาอานาปาณสติกัมมัฏฐาน ยังปฐมฌานให้เกิดขึ้นได้ เวลานั้นเป็นเวลาบ่าย เงามุ่งต้นไม้ทั้งหลายได้ชายไปตามตะวันทั้งสิ้น แต่เงาไม้หว่าที่ประทับปรากฏตรงอยู่เสมือนเวลาเที่ยง ครั้นพระพี่เลี้ยงทั้งหลายกลับเข้าไปในม่านเห็นพระกุมารอยู่ในลักษณะเช่นนั้นก็พิศวงจึงออกไปกราบทูลให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบ เมื่อพระราชเสด็จเข้าไปเห็นก็ทรงรู้สึกอัศจรรย์พระทัยจึงยอพระหัตถ์ถวายอภิวาทพระกุมารเป็นคำรับรอง

เมื่อพระกุมารมีพระชนม์ได้ 7 พรรษา พระราชบิดาได้ทรงรับสั่งให้สร้างสระน้ำสำหรับพระกุมารและบริวารลงเล่น มี 3 สระด้วยกัน ปลุกอุบลบัวขาวสระหนึ่ง ประทุมบัวหลวงสระหนึ่ง และปลุกปทุมทริกบัวขาวสระหนึ่ง

ครั้นพระราชกุมารมีพระชนม์เจริญวัย 8 พรรษา ควรศึกษาศิลปวิทยาได้แล้ว พระราชบิดาก็ทรงนำไปมอบไว้ในสำนักครู “วิศวามิตร” ซึ่งเป็นครูประจำราชสำนัก สั่งสอนพระกุมารทุกสกุล เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงศึกษาศิลปศาสตร์ 18 ประการได้อย่างว่องไวจนสิ้นความรู้ อาจารย์ ได้แสดงความเฉลียวฉลาดในหมู่พระญาติ ไม่มีพระกุมารอื่นจะเทียมเท่า

5.2.2 อภิเษกสมรส

เมื่อพระราชกุมารมีพระชนม์ได้ 16 พรรษา พระราชบิดาได้ทรงรับสั่งให้สร้างปราสาทขึ้น 3 หลัง เพื่อให้เหมาะสมกับการที่จะประทับอยู่ 3 ฤดู และให้สร้างลงในบริเวณเดียวกัน มีทางเดินติดต่อกันทั้ง 3 หลัง เมื่อสร้างเสร็จแล้วพระบิดายังไม่ให้เจ้าชายขึ้นประทับจนกว่าจะทำการอภิเษกแล้ว จึงได้ไปขอร้องพระเจ้าหึงยุโสธราพิมพา ราชธิดาพระเจ้าสุปปพุทธะ แห่งกรุงเทวทหะ มาอภิเษกให้ แล้วก็ให้ประทับอยู่อย่างสำราญในปราสาททั้ง 3 จนเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชนมายุ 29 พรรษา

วันหนึ่งเจ้าชายสิทธัตถะมีพระทัยปรารถนาจะเสด็จประพาสพระอุทยาน จึงรับสั่งให้นายฉันทะมหาเดโชจัดรถเทียมด้วยม้า 4 ตัว ขับเที่ยวไปในอุทยาน ขณะที่กำลังเพลิดเพลินอยู่นั้นได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูต คือ เทวดาจำแลงองค์เป็นชายชราผมหงอกขาว หลังโก่ง ถือไม้เท้ายัน กันลัม เดินกะเผลอกะเผลกไปในระหว่างทาง ก็ทรงแปลกพระทัย จึงถามนายฉันทะว่า ชายผู้นี้ทำไมจึงรูปร่างผิดปกติกับคนทั่วๆ ไป เมื่อทรงทราบว่า เป็นธรรมดาที่ทุกคนจะต้อง

ชราด้วยกันทั้งนั้น ก็บังเกิดสังเวชพระทัยจึงเสด็จกลับพระราชวัง

วันต่อมาเมื่อเจ้าชายได้เสด็จประพาสพระอุทยานอีก ก็ทรงพบเห็นคนเจ็บและคนตายในวาระที่สองและที่สาม ก็ทรงถามดังเช่นคราวก่อน เมื่อทรงทราบว่าเป็นของธรรมดาที่ทุกคนจะต้องเจ็บ จะต้องตาย ก็ทรงสลดสังเวชพระทัยเป็นทวีคูณ แต่ในวาระที่สี่ได้ทรงพบภาพบรรพชิตหนุ่มผ้ากาสาวพัสตร์ มีกิริยาสำรวมหน้าเคารพเลื่อมใสยิ่งนัก จึงทรงถามนายฉันนะอีก เมื่อทรงทราบว่าเป็นผู้สงบ ไม่มีอันตราย ก็ทรงพอพระทัยในบรรพชา ทำให้เจ้าชายมีพระทัยผ่องแผ้วเบิกบาน จึงเสด็จเที่ยวอยู่ในพระอุทยานตลอดวัน

ในวันนั้นเองเจ้าหญิงพิมพาได้ประสูติโอรส พระเจ้าสุทโธทนะจึงให้มหาดเล็กไปทูลเจ้าชายให้ทรงทราบ พระองค์กำลังมีพระทัยน้อมไปในบรรพชา จึงออกโอษฐ์ว่า “ห้วงบังเกิดขึ้นแก่เราแล้ว” ตั้งแต่นั้นมาพระราชกุมารจึงได้นามว่า “ราหุล” ซึ่งแปลว่า “ห้วง” แล้วในตอนเย็นพระองค์ก็เสด็จกลับพระราชวัง

5.2.3 ออกบรรพชา

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะได้ประสบพบว่าคนเราจะต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย และความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้แหละเป็นเหตุทำให้เกิดทุกข์ แล้วจึงทรงดำริต่อไปว่าสภาพทั้งปวงย่อมมีของแก้กัน เช่น มีร้อนก็มีเย็นแก้ มีมืดก็มีสว่างแก้ มีทุกข์ก็ต้องมีสุขได้ และความสุখনั้นจะต้องพ้นไปเสียจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ถ้ายังอยู่ในเพศฆราวาสก็คงหาทางแก้ทุกข์มิได้ ในตอนดึกคืนวันหนึ่ง เมื่อทรงมีพระชนมายุได้ 29 พรรษา ก็ตัดสินใจออกบรรพชา โดยยอมหนีจากพระนางพิมพา พระวรชายาคู่บารมี และโอรสราหุลสุดที่รักปานดวงพระทัย สละโภคสมบัติยศศักดิ์รัชทายาท และอำนาจวาสนาทั้งสิ้น แล้วเสด็จหนีออกจากพระราชวังที่ประทับโดยม้าทรงชื่อ “กัณฐกะ” พร้อมกับมหาดเล็กฉันนะในยามราตรี ถึงฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำอโนมา (ซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างแคว้นสักกะกับแคว้นมัลละ) ทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์ และทรงเปลี่ยนเครื่องประดับต่างๆ ออกแล้วสวมใส่ชุดนักบวช อธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต เพื่อแสวงหาทางแห่งความพ้นทุกข์ต่อไป ครั้งแรก พระโคดมได้ประทับอยู่ ณ ป่ามะม่วงชื่อ อนุปิยัมพวันริมฝั่งแม่น้ำอโนมา ฝั่งเมืองสาวัตถีอยู่ถึง 7 วัน จึงเสด็จมุ่งตรงไปยังกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ

ฝ่ายโกณฑัญญะพราหมณ์ เมื่อได้ข่าวว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชแล้ว จึงได้ชวนบุตรพราหมณ์ที่เคยไปร่วมทำนาลักษณะเจ้าชายออกบวชตาม บางคนก็เชื่อ บางคนก็ไม่เชื่อ จึงมีผู้บวชตามเพียง 5 คน รวมทั้งโกณฑัญญะพราหมณ์ อีก 4 คน คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ

และอัสสิ ทั้ง 5 นี้รวมเรียกว่า ปัญจวัคคีย์ ทั้ง 5 คนนี้ได้ตัดสินใจออกบวชติดตามหาพระโคตมต่อไป และพระเจ้าพิมพิสารผู้ครองแคว้นมคธ เมื่อได้ทรงทราบข่าวการเสด็จออกบรรพชาของเจ้าชายสิทธัตถะ จึงได้เสด็จไปยังสำนักพระโคตม และได้ทูลถามถึงความเป็นมาวัตรประสงฆ์ที่มา เมื่อทรงทราบว่าพระโคตมเป็นราชตระกูลในราชวงศ์ศากยะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ เกิดเบื่อโลกคิดออกบวชเพื่อหาทางพ้นทุกข์เช่นนี้พระองค์ทรงชักชวนให้พระโคตมอยู่กับพระองค์ โดยทรงสัญญาว่าจะแบ่งราชสมบัติให้ปกครองกึ่งหนึ่ง ซึ่งก็ได้รับการปฏิเสธจากพระโคตมโดยสุภาพ

5.2.4 เข้าศึกษาในสำนักดาบส

ต่อจากนั้นพระองค์ได้เสด็จไปยังสำนักของอาฬารดาบส กาลามโคตร ณ เชิงเขาบัณฑวะ เข้าฝากตัวเป็นศิษย์ ศึกษาจนสำเร็จตามหลักสูตรของอาจารย์ คือ ได้สมาบัติ 7 คือ ใต้รูปฌาน 4 อรูปฌาน 3 ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จไปศึกษาต่อ ณ สำนักอุทกดาบส รามบุตร ได้ความรู้สูงขึ้นอีกชั้นหนึ่ง คือ ได้รู้รูปฌาน 4 ซึ่งเป็นความรู้สูงสุดของอาจารย์ แต่พระองค์ก็ทรงหาพอพระทัยไม่ เพราะนั้นยังมีช่องทางพ้นทุกข์ที่พระองค์ทรงมุ่งหมาย พระองค์จึงลาอาจารย์เสด็จต่อไปจนถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ทรงพิจารณาเห็นว่าสถานที่นั้นสงบ น่ารื่นรมย์ มีพื้นที่ราบเรียบ มีแนวป่าเขียวสด มีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใสสะอาด มีท่าอันดินารื่นรมย์ มีที่สำหรับโคจรเพื่อภิกขาอยู่โดยรอบ จึงทรงประทับยับยั้งเพื่อบำเพ็ญเพียร ณ ที่นั้นต่อไป

ฝ่ายปัญจวัคคีย์ซึ่งพากันติดตามพระองค์มาหลายเมืองแล้วนั้น ได้มาพบพระองค์ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เห็นพระองค์บำเพ็ญเพียรโดยวิธีต่างๆ อยู่ ก็คิดว่าพระองค์คงจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเป็นแน่แท้ จึงได้พากันเข้าไปอยู่ช่วยปรนนิบัติตั้งแต่นั้นมา

5.2.5 บำเพ็ญทุกรกิริยา

ณ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมนี้เอง พระโคตมได้เริ่มบำเพ็ญทุกรกิริยาซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในสมัยนั้น โดยคิดว่าจะเป็นทางแห่งความหลุดพ้นทุกข์ พระองค์ได้บำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างแรงกล้า เช่น กตพระทนต์ด้วยพระทนต์ กตพระตาลู (เพดานปาก) ด้วยพระชิวหา จนเหงื่อไหลจากรักแร้ กลั้นลมหายใจเข้าออก เมื่อลมเดินทางช่องนาสิกและพระโอษฐ์ไม่สะดวกแล้ว ก็เกิดเสียงอู้อู ทางช่องพระโสต และในที่สุดก็ใช้วิธีอดอาหาร โดยผ่อนเสวยน้อยลงๆ จนพระกายเหี่ยวแห้ง พระฉวีวรรณเศร้าหมอง กระดูกปรากฏทั่วพระวรกาย เมื่อทรงลูบพระองค์พระโลหิตมีรอยเน่าก็หลุดร่วงจากชุมชน พระกำลังก็ลดน้อยถอยลงตาม

ลำดับจะเสด็จไปทางไหนก็คอยชวนเซล้ม แม้พระองค์จะทรงทรมานพระกายถึงขนาดนี้ก็หาบรรลุลักษณะใดๆ ไม่

พระองค์จึงทรงพิจารณาเห็นว่า การบำเพ็ญเพียรทางกายอย่างมากก็ทำกันได้เพียงแค่นี้เอง ไม่ดีไปกว่านี้แน่ ถึงกระนั้นก็หาใช่ทางหลุดพ้นไม่ พระองค์จึงทรงหวนระลึกถึงความเพียรทางใจว่าคงจะเป็นทางตรัสรู้อย่างแน่นอน ทรงเกิดความคิดเทียบเคียงกับพิน 3 สาย ถ้าซึ่งตึงนักพอดีก็จะขาดออกไป ถ้าซึ่งหย่อนไปก็ตึงไม่เป็นเสียง แต่ถ้าซึ่งปานกลางย่อมดีดีไพบาระเจริญใจ เมื่อเทียบกับการปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ถ้าย่อหย่อนนัก คือ หมกมุ่นหนักไปในกามารมณ์จนเกินไป ก็เป็นเสมือนพินที่ซึ่งหย่อนย่อมไม่สามารถออกจากทุกข์ได้ ถ้าหากปฏิบัติตึงเกินไป เช่น การบำเพ็ญทุกรกิริยาที่เคยปฏิบัติมานั้นก็เป็นเสมือนพินที่ซึ่งตึงนักพอดีก็ขาด พระองค์ก็เช่นเดียวกัน บำเพ็ญลำบากเปล่าๆ แทบจะขาดใจก็หาได้ผลใดๆ ไม่ ฉะนั้นจึงควรเดินสายกลางไม่ให้ตึงนักและหย่อนนัก ซึ่งเรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” นี่กรรมที่จะเป็นทางแห่งความพ้นทุกข์

พระสมณโคดมทรงตระหนักได้ว่า ร่างกายและจิตใจเป็นของคู่กันและเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันและกัน การทรมานร่างกายก็ย่อมทำให้จิตใจไม่สงบ กระวนกระวาย เมื่อจิตใจไม่สงบปัญญาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร และถ้ากำลังกายไม่มีกำลังใจจะมีได้อย่างไร จิตใจที่เข้มแข็งย่อมอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์ จึงทรงหันกลับมาเสวยอาหารตามปกติเพื่อให้มีกำลังกาย เพื่อจะได้เจริญสมาธิภาวนาทำความเพียรต่อไป

เมื่อปัญจวัคคีย์เห็นพระโคตมเลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยากลับมาเสวยอาหารเช่นนั้น ก็คิดว่าพระองค์คงจะเลิกละความเพียรหันมาเพื่อความมักมากเสียแล้ว คงไม่อาจตรัสรู้ได้อย่างแน่นอน ถ้าตนจะอยู่ปฏิบัติต่อไปก็คงไม่ได้อะไร จึงพากันหลีกหนีไปอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ปัจจุบันนี้เรียกว่า สารนาถ) ไกลนครพาราณสี

การที่พระองค์ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา แล้วมีปัญจวัคคีย์มาอุปฐากเช่นนั้นย่อมเป็นโชคของพระองค์ เพราะเท่ากับพระองค์ได้พยาน เพราะถ้าหากพระองค์ตรัสรู้แล้ว ถ้าทรงสั่งสอนใครให้เลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยาจะได้ทรงยกพระองค์เป็นตัวอย่างได้ว่าทรงเคยทำมาแล้วหาใช่ทางแห่งความสำเร็จไม่ เมื่อพระองค์ทรงดำริจะบำเพ็ญเพียรทางจิตนั้นก็นับว่าเป็นโชคดีของพระองค์อีก ที่มีเหตุให้ปัญจวัคคีย์หลบหนีไป เพราะการบำเพ็ญเพียรทางจิตนั้นจำต้องอาศัยความสงบเป็นอย่างมาก ถ้ามีคนอยู่พลุกพล่านย่อมก่อให้เกิดอันตรายต่อความสงบของพระองค์ ซึ่งนับว่าพระองค์ทรงเป็นผู้มีโชคเป็นอย่างยิ่ง

ในเช้าวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 พระสมณโคดมได้ทรงรับข่าวมธุปายาสพร้อมเถาจากนางสุชาดา ซึ่งนางนำมาแก่นบที่ได้อุปถัมภ์เป็นชาย เมื่อเสวยข้าวมธุปายาสจนหมดจำนวน 49 ก้อน แล้วก็ทรงนำเถาตองใบนั้นไปลอยในน้ำ โดยทรงอธิษฐานเสี่ยงบารมีว่า ถ้าพระองค์จะได้สำเร็จพระโพธิญาณก็ขอให้เถาตองนั้นลอยทวนน้ำขึ้นไป ถ้าจะไม่สำเร็จก็ขอให้ลอยไปตามน้ำ ซึ่งก็ปรากฏว่าเถาตองได้ลอยทวนน้ำไปเป็นระยะทางไกล 1 เส้น จึงได้จมลงไปในน้ำวนแห่งหนึ่ง พระโคดมเมื่อทรงเห็นเช่นนั้นก็มั่นพระทัยว่าพระองค์จะต้องได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างไม่ต้องสงสัย ทรงปิติโสมนัสมาก

5.2.6 การได้ตรัสรู้

นับแต่การได้ออกทรงบรรพชาจนถึงเสวยข้าวมธุปายาสรวมเป็นเวลา 6 ปีเต็ม พระองค์ก็ได้เสด็จไปประทับ ณ โคนต้นสาละ แล้วพระดำริที่จะบำเพ็ญเพียรทางใจต่อไป โดยทรงกำหนดสถานที่ กำหนดเวลาและกิจที่จะต้องทำ เมื่อเตรียมวางแผนในเรื่องดังกล่าวได้แล้วจึงเสด็จจากต้นสาละ มุ่งตรงไปยังต้นมหาโพธิ์ที่ทรงกำหนดหมายไว้ ขณะนั้นได้มีคนเกี่ยวหญ้าคนหนึ่งชื่อ โสติยพราหมณ์ ถือหญ้าคา 8 กำ เดินสวนทางมา พอพราหมณ์นั้นมาพบพระโคดมก็เกิดเลื่อมใส จึงน้อมนำหญ้าคาทั้ง 8 กำนั้นเข้าไปถวาย พระองค์ก็ทรงรับแล้วก็เสด็จต่อไปยังต้นมหาโพธิ์ เมื่อเสด็จไปถึงต้นมหาโพธิ์แล้วพระองค์ก็ทรงพิจารณาเห็นว่า เบื้องทิศตะวันออกของต้นมหาโพธิ์เป็นที่เหมาะเรียบราบสม่ำเสมอดี พระองค์จึงทรงเอาหญ้าคาทั้ง 8 กำนั้นปู ณ ที่นั้น ทรงทำความพอพระทัยในบัลลังก์หญ้านั้น โดยกำหนดนึกให้เสมอบัลลังก์แก้ว ทรงนั่งขัดสมาธิบนบัลลังก์หญ้านั้นหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก หันหลังให้ต้นมหาโพธิ์ แล้วได้ตั้งสัตยาธิษฐานไว้อย่างอุกฤษฏ์ว่า “ถ้าเรายังไม่บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณตราบดีเราจักไม่ลุกขึ้นตราบนั้น แม้ว่าเนื้อเลือดจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตามที” แล้วทรงกระทำจิตเข้าสู่สมาธิ

ในขณะนั้นได้เกิดความขัดแย้งระหว่างธรรมชาติฝ่ายต่ำ คือ กิเลส และธรรมชาติฝ่ายสูง คือ คุณธรรมต่างๆ ในพระทัยของพระองค์ แต่พระองค์มีพลังพระทัยเข้มแข็ง สามารถประมวลเอาบารมีที่เคยได้สั่งสมอบรมมานับภพนับชาติไม่ถ้วน ให้เข้มแข็งหนักแน่นเสมือนแผ่นดิน หักห้ามความคิดจะกลับหลังเสียได้โดยเด็ดขาดจนสามารถเอาชนะธรรมชาติฝ่ายต่ำได้ และสามารถทำให้จิตเข้าสู่สมาธิที่แน่วแน่มากยิ่งขึ้นตามลำดับ จนได้บรรลุญาณที่ 1 ถึงที่ 4 ตามลำดับ มีจิตที่แน่วแน่มั่นคงผ่องแผ้วจากกิเลสอาสวะทั้งปวงได้ แล้วทำให้บรรลุญาณความรู้เห็นเป็นขั้นตอนตามลำดับในราตรีนั้น คือ

ยามที่ 1 (18.00 น. – 22.00 น.) ทรงบรรลุปุพเพนิวาสนุสสติญาณ คือ รู้และเข้าใจชาติหนหลังของพระองค์ได้อย่างแจ่มแจ้ง ทั้งทรงรู้แจ้งการกำเนิดและเรื่องของชีวิต

ยามที่ 2 (22.00 น. – 02.00 น.) ทรงบรรลุจุตูปปาตญาณ คือ ทรงรู้และเข้าใจเหตุที่สัตว์โลกต้องเกิดและตายมีสภาพที่แตกต่างกัน

ยามที่ 3 (02.00 น. – 06.00 น.) ทรงบรรลุอาสวกิเลสญาณ คือ ความรู้และความเข้าใจอันเป็นเหตุที่ทำให้สิ้นอาสวกิเลสทั้งหลาย คือ ทรงทราบว่า การที่ชั้นธมาประชุมกันขึ้นเป็นตัวเราตัวเขา นี้ ก็เพราะความโลภ (อวิชชา) ความต้องการ ความปรารถนาไม่มีที่สิ้นสุด (ตัณหา) ความยึดมั่น ถือมั่น (อุปาทาน) และการกระทำของเรา (กรรม) นั้นเอง ทั้งหมดนี้ ล้วนแต่เป็นเหตุและผลของกันและกันเหมือนสายโซ่ เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า พระองค์ตรัสรู้ร้อยยี่สิบสี่ อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย (เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์) นิโรธ (ความดับทุกข์) และมรรค (ทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์) เมื่อทรงรู้อย่างนี้แล้วจิตของพระองค์ก็พ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวง ไม่ยึดมั่นถือมั่นอีกต่อไป ในรุ่งอรุณของคืนนั้นพระองค์ก็ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (คือ ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบธรรม)

5.2.7 ทรงพระดำริที่จะโปรดสัตว์

เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็ทรงเสวยวิมุตติสุข คือ ความสุขอันเกิดจากความหลุดพ้นจากกิเลสเป็นเวลา 49 วัน (7 สัปดาห์) แล้วได้เสด็จกลับไปยังต้นอชปาลนิโครธ ในราตรีนั้นทรงพระราชดำริว่า พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งยากที่คนธรรมดาจะรู้และเข้าใจและปฏิบัติตามพระองค์ได้ ทรงมีพระทัยท้อถอยไม่คิดจะสั่งสอนผู้อื่นต่อไป แต่เพราะพระเมตตาพระกรุณาที่มีอยู่ในพระหฤทัยเป็นนิจันนั้นเอง ได้เตือนพระองค์เองว่า ถ้าพระองค์จะไม่ทรงสั่งสอน สัตว์ทั้งปวงก็จักฉิบหายสิ้น จึงทรงกลับพระทัยคิดจะสั่งสอนสัตว์ต่อไป โดยทรงพิจารณาเห็นว่าสัตว์ทั้งหลายมีสติปัญญาอ่อนและแก่กล้าไม่เหมือนกัน ประดุจดอกบัว บางดอกเพิ่งออกจากเหง้ายังจมอยู่ใต้น้ำที่ดินที่เลนอยู่ บางดอกก็งอกมีก้านเจริญขึ้นแล้วแต่ยังอยู่ภายในน้ำ บางดอกก็เจริญขึ้นมาพอเสมอน้ำ และบางดอกก็โผล่ขึ้นมาพ้นน้ำพอพระอาทิตย์ฉายแสงก็จะบานทันที สัตว์โลกทั้งหลายก็มีอุปมาเหมือนดอกบัว ฉะนั้นบางคนก็มีปัญญาเฉียบแหลม สอนเพียงครั้งเดียวก็จะเข้าใจได้แจ่มแจ้ง เปรียบประดุจดอกบัวที่อยู่พ้นน้ำคอยแสงแดดอยู่ฉนั้น บางคนก็มีสติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ดี พอแนะนำให้ตรัสรู้ได้โดยง่าย แม้จะต้องสอนกันถึง 2-3 ครั้งก็ตาม ย่อมเป็นเสมือนดอกบัวที่อยู่เสมอน้ำ อีก 2-3 วันก็จะบานฉนั้น บางคนแม้จะไม่ถึงกับจะตรัสรู้มรรคผลได้ แต่ก็อยู่ในเกณฑ์ที่จะ

แนะนำสั่งสอนให้ตั้งตนอยู่ในคุณธรรมความดีได้ เปรียบเสมือนดอกบัวที่ยังอยู่ในน้ำ พอมีหวังจะบานได้ในอนาคต แม้จะนานสักหน่อยก็ตาม แต่บางคนก็หมดปัญญาที่จะแนะนำได้ ย่อมตกเป็นทาสของกิเลส มาณะทิฐิ ตลอดไป เปรียบประดุจดอกบัวที่เพิ่งแตกจากเหง้า ยังไม่แน่ว่าจะผุดขึ้นมาเหนือน้ำได้หรือไม่ อาจเป็นภิกขาหารของปลาและเต่าก็ได้ เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาเห็นเช่นนั้นแล้ว จึงทรงคิดสั่งสอนประชาชนต่อไป ครั้นแล้วจึงทรงพระดำริว่า ควรจะไปสั่งสอนผู้ใดก่อน บุคคลที่มีความรู้ความสามารถพวกแรกที่พระพุทธเจ้าทรงระลึกถึงได้ คือ อาฬารดาบส และอุททกดาบส แต่ขณะนั้นทั้งสองท่านได้เสียชีวิตไปก่อนแล้ว บุคคลต่อมาที่ระลึกถึงได้แก่ ปัญจวัคคีย์ ซึ่งได้หนีจากพระองค์ไปอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เป็นผู้มึนอุปการคุณต่อพระองค์ระหว่างทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ทรงตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์เป็นพวกแรก

5.2.8 แสดงปฐมเทศนาและได้ปฐมสาวก

เมื่อทรงตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ จึงได้เสด็จไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ในระหว่างทางได้สวนทางกับอาชีวก (นักบวชพวกหนึ่งนอกพุทธศาสนา) ผู้หนึ่ง ชื่ออุปกะ ณ ตำบลระหว่างแม่น้ำคยาภิกับมหาโพธิ์ต่อกัน อุปกะชีวกเมื่อเห็นพระพุทธเจ้ามีผิวพรรณผุดผ่องงดงามยิ่งนักก็สนใจ จึงถามว่า “ท่านมีผิวพรรณผ่องใสยิ่งนัก ท่านชื่ออะไร บวชในสำนักผู้ใด ใครเป็นครูของท่าน” ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า “เรารู้ธรรมด้วยตนเอง จะได้บวชในสำนักผู้ใดก็หาไม่ ฉะนั้นจึงไม่มีใครที่เป็นครูของเรา เราเป็นผู้ตรัสรู้เอง” อุปกะชีวกไม่เชื่อจึงหลีกทางไป พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปจนถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในตอนเย็นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 และในที่สุดพระพุทธองค์ก็ได้พบกับปัญจวัคคีย์ และได้ทำให้ปัญจวัคคีย์เชื่อในการตรัสรู้ของพระองค์ และพร้อมที่จะรับฟังธรรม ดังนั้นในวันรุ่งขึ้น คือ วันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี จึงทรงแสดง “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” เป็นปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ เมื่อปัญจวัคคีย์ได้พิจารณาไตร่ตรองธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแล้ว ท่านโกณฑัญญะซึ่งเป็นผู้มีอาวุโสที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) คือ ได้เห็นจริงตามทุกประการนับว่าเป็นบุคคลแรกในโลกที่รู้ตามพระพุทธองค์แม้จะยังไม่ถึงขั้นสุดก็ตาม แต่ก็ยังเป็นขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความตรัสรู้ต่อไป อันเป็นเหตุให้พระพุทธองค์ทรงดีพระทัยมากที่ธรรมอันลึกซึ้งที่พระองค์ตรัสรู้แล้วนั้น เป็นสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยที่คนจะรู้ตามได้ ท่านโกณฑัญญะนี้เป็นพยานยืนยันในความจริงข้อนี้เป็นอย่างดีถึงกับทรงเปล่งอุทานว่า “อัญญาสิ วต โภ โกณฑัญญะ” 2 ครั้ง แปลว่า โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ โดยนิमितที่

พระองค์ทรงเปล่งอุทานนี้ ท่านโกณฑัญญะจึงได้นามใหม่ว่า อัญญาโกณฑัญญะ ตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นมา ต่อจากนั้นอัญญาโกณฑัญญะได้ทูลขอบรรพชากับพระพุทธองค์ พระพุทธองค์จึงได้ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาให้กลายเป็นภิกษุโดยสมบูรณ์ นับว่าเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา และเป็นปฐมสาวก และในระหว่างนั้นพระพุทธเจ้าก็ได้แสดงธรรมเทศนาเบ็ดเตล็ดโปรดอีก 4 ท่านที่เหลือ ท่านวัปปะและท่านภัททิยะได้ดวงตาเห็นธรรม และชุดสุดท้ายที่ได้ดวงตาเห็นธรรมคือ ท่านมหานามะ และท่านอัสสชิ แล้วพระพุทธองค์ก็ได้ประทานการบรรพชาอุปสมบทให้ ต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดพระภิกษุปัญจวัคคีย์อีก ทั้ง 5 ได้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งจิตหลุดพ้นจากอัสวกิเลส ไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปทานอีกต่อไป จึงได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์พร้อมกันทั้งหมดทั้ง 5 องค์ ก็มีพระอรหันต์เกิดขึ้นแล้วในโลก 6 องค์ด้วยกัน และได้จำพรรษาพรรษาแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน นับว่าเป็นพรรษาที่ 1 ของพระพุทธเจ้า ในระหว่างนั้นก็ได้ออกแสดงธรรมโปรดยสกุลบุตรและสหายในเมืองพาราณสี 4 คน คือ วิมล สุพาหุ ปุณณชิ และ ควัมปติ พร้อมสหายของยสกุลบุตรที่อยู่ตามชนบทนอกเมืองพาราณสีอีก 50 คน จนได้บรรลुरुหัตตผลเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด และจำพรรษา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในกาลนั้นก็ให้มีพระอรหันต์ในโลกรวม 61 องค์แล้ว

5.2.9 ประกาศศาสนา

เมื่อทรงมีสาวกเป็นพระอรหันต์ 60 องค์ และก็ได้ออกพรรษาแล้ว ทรงพิจารณาเห็นสมควรที่จะออกไปประกาศศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายได้แล้ว พระองค์จึงเรียกประชุมสาวกทั้งหมดแล้วตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราได้พ้นจากบ่วงทั้งปวงทั้งชนิดที่เป็นทิพย์ และชนิดที่เป็นของมนุษย์แล้ว แม้ท่านทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน เราทั้งหลายจงพากันจาริกไปยังชนบททั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนเถิด อย่าไปรวมกันทางเดียวถึงสองรูปเลย จงแสดงธรรมให้งามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะเถิด จงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายที่มีกิเลสเบาบางนั้นมีอยู่ เพราะโทษที่ไม่ได้ฟังธรรม ย่อมจะเสื่อมจากคุณที่จะพึงได้พึงถึง ผู้รู้ทั่วถึงธรรมคงจักมีอยู่ แม้ตัวเราเองก็จะไปยังอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรมเช่นกัน” พระองค์ก็ส่งสาวกออกประกาศศาสนาพร้อมกันทีเดียวถึง 60 องค์ ไป 60 สาย คือ ไปกันทุกสารทิศทีเดียว แม้พระองค์เองก็ไปเหมือนกัน ไม่ใช่แต่สาวกอย่างเดียวเท่านั้น นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของบุคคลที่จะเป็นผู้นำทีเดียว

สาวกทั้ง 60 เมื่อได้รับพุทธบัญชาเช่นนั้นก็แยกย้ายกันไปประกาศศาสนาตามจังหวัด อำเภอ และตำบลต่าง ๆ ทำให้กุลบุตรในดินแดนถิ่นฐานต่าง ๆ เหล่านั้นหันมาเลื่อมใสได้มากมาย

บางคนก็ชอบขบข แต่สาวกเหล่านั้นยังให้บวชเองไม่ได้ จึงต้องพากุลบุตรเหล่านั้นมาเฝ้า พระพุทธเจ้าเพื่อให้พระองค์บวชให้เอง ทำให้ได้รับความลำบากในการเดินทางมาก ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้สาวกเหล่านั้นอุปสมบท กุลบุตรได้โดยโกณณณและหนดเครา เสียก่อน แล้วจึงให้ห่มผ้าคลุมหน้าผาด นั่งคุกเข่าพนมมือกราบภิกษุแล้วเปล่งวาจาว่า “ข้าพเจ้า ขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ” รวม 3 ครั้ง การอุปสมบทนี้เรียกว่า “ติสรณคณนุปสัมปทา” คือ อุปสมบทโดยวิธีให้ภิกษุญาณ ตนเป็นผู้ถึงไตรสรณคณน

ตั้งแต่พรรษาที่ 1¹ ที่ทรงได้สาวกเป็นพระอรหันต์จำนวน 60 องค์แล้ว พระพุทธองค์ ก็ได้อาศัยพระมหากุณาคณาคุณทำการประกาศเผยแผ่คำสั่งสอน จนได้สาวกเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นพุทธบริษัท 4 ขึ้นอย่างแพร่หลายและมั่นคง การประกาศพระศาสนา ของพระองค์ได้ดำเนินการไปอย่างเข้มแข็ง โดยการจาริกไปยังหมู่บ้านชนบทน้อยใหญ่ใน แคว้นต่าง ๆ ทัวชมพูทวีปตลอดเวลาอีก 44 พรรษา คือ พรรษาที่ 2-45 ดังนี้

พรรษาที่ 2 เสด็จไปยังเสนานิคมในตำบลอุรุเวลา ในระหว่างทางได้สาวกกลุ่ม ภัททวัคคีย์ 30 คน และที่ตำบลอุรุเวลาได้ชฎิล 3 พี่น้อง คือ อุรุเวลกัสสปะ นทีกัสสปะ คยากัสสปะ กับศิษย์ 1,000 คน เทศนาอาทิตยาปริยายสูตรที่คยาสิละ เสด็จไปยังราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ กษัตริย์พิมพิสารทรงถวายสวนเวฬุวันแด่คณะสงฆ์ ได้พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ เป็นพระอัครสาวก อีก 2 เดือนต่อมาเสด็จไปยังกบิลพัสดุ์ ทรงพำนักที่นิโครธาราม ได้สาวก มากมาย เช่น นันทะ ราหุล อานนท์ เทวทัต และพระญาติอื่นๆ อนาถปิณฑิกะเศรษฐีอาราธนา ไปยังกรุงสาวัตถีแห่งแคว้นโกศล ถวายสวนเชตะวันแด่คณะสงฆ์ ทรงจำพรรษาที่นี่

พรรษาที่ 3 นางวิสาขาถวายบุพพาราม ณ กรุงสาวัตถี ทรงจำพรรษาที่นี่

พรรษาที่ 4 ทรงจำพรรษาที่เวฬุวัน ณ กรุงราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ

พรรษาที่ 5 โปรดพระราชาบิดาจนบรรลุนิพพาน ทรงไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ระหว่าง พระญาติฝ่ายสักกะกับพระญาติฝ่ายโกลิยะเกี่ยวกับการใช้น้ำในแม่น้ำโรหิณี ทรง บรรพชาอุปสมบทพระนางปชาบดีโคตมี และคณะเป็นภิกษุณี

พรรษาที่ 6 ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ในกรุงสาวัตถี ทรงจำพรรษาบนภูเขามังกลุ- บรรพต

พรรษาที่ 7 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี ระหว่างจำพรรษาเสด็จขึ้นไป

¹ พิชุ มลิวลย์ และไสว มาลาทอง. พุทธกิจ 45 พรรษา, 2531 หน้า 21-23.

ยังสวรค์ขึ้นดาวดิงส์ ทรงเทศนาพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา

พรรษาที่ 8 ทรงเทศนาในแคว้นภคคะ ทรงจำพรรษาในสวนเภสกลาวัน

พรรษาที่ 9 ทรงเทศนาในแคว้นโกสัมพี

พรรษาที่ 10 คณะสงฆ์แห่งโกสัมพีแตกแยกกันอย่างรุนแรง ทรงตกเดือนไม่เชื่อฟัง จึงเสด็จไปประทับและจำพรรษาในป่าลิลยยะกะมีช้างเชือกหนึ่งมาเฝ้าพิทักษ์และรับใช้ตลอดเวลา

พรรษาที่ 11 เสด็จไปยังกรุงสาวัตถี คณะสงฆ์แห่งโกสัมพีปรองดองกันได้ ทรงจำพรรษาในหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อเอกนาลา

พรรษาที่ 12 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่เวรัญชา เกิดความอดอยากรุนแรง

พรรษาที่ 13 ทรงเทศนาและจำพรรษาบนภูเขาจาสิกบรรพต

พรรษาที่ 14 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี ราชูลชอบบรรพชาอุปสมบท

พรรษาที่ 15 เสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ พระเจ้าสุปปพุทธะถูกแผ่นดินสูบเพราะขัดขวางทางโคจร

พรรษาที่ 16 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่อาลวี

พรรษาที่ 17 เสด็จไปยังกรุงสาวัตถี กลับมายังกรุงอาลวีและทรงจำพรรษาที่กรุงราชคฤห์

พรรษาที่ 18 เสด็จไปยังกรุงอาลวี ทรงจำพรรษาบนภูเขาจาสิกบรรพต

พรรษาที่ 19 ทรงเทศนาและจำพรรษาบนภูเขาจาสิกบรรพต

พรรษาที่ 20 โจรองคฺฐิมาลกลับใจเป็นสาวก ทรงแต่งตั้งให้พระอานนทรับใช้ใกล้ชิด ตลอดกาล ทรงจำพรรษาที่กรุงราชคฤห์ ทรงเริ่มบัญญัติพระวินัย

พรรษาที่ 21-44 ทรงยึดเอาวัดพระเชตวันและวัดบุพพารามในกรุงราชคฤห์เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่และเป็นที่พักจำพรรษา เสด็จพร้อมสาวกออกเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ตามแคว้นต่าง ๆ โดยรอบ พรรษาที่ 45 ซึ่งเป็นพรรษาสุดท้ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์มีเนื้อความปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร ความว่า พระเทวทัตปองร้ายพระพุทธเจ้าบริเวณเขาคิชฌกูฏใกล้กรุงราชคฤห์ถึงกับพระบาทห้อโลหิต ทรงได้รับการบำบัดจากหมอชีวก วัสสการพราหมณ์ได้เข้าเฝ้า ต่อจากนั้นทรงเสด็จไปยังอัมพลัญญิกา นาลันทา และปาฏลิคามตามลำดับ ทรงข้ามแม่น้ำคงคาที่โคมิตตธ เสด็จต่อไปยังโกฏคาม นาทิกาม และเวสาลี ทรงพำนักในสวนของนางคณิกา อัมพปาลี เสด็จจำพรรษาที่เวฬุวัน ทรงเริ่มประชวร และ 3 เดือนต่อมาเสด็จดับขันธปรินิพพานในเมืองกุสินาราแห่งแคว้นมัลละในวันเพ็ญเดือน 6 (วิสาขะ) เมื่อ

พระชนมายุ 80 พรรษา ก่อนวันที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน 1 วัน ได้เสด็จไปแสดงธรรมโปรดนายจุนทะ และนายจุนทะได้ถวายภัตตาหารเช้าซึ่งมีอาหารที่ได้จัดเป็นพิเศษถวาย คือ สุกกรรมัทวะ หลังจากเสวยเสร็จแล้วในระหว่างทางเสด็จสู่เมืองกุสินาราในวันเพ็ญเดือน 6 นั้น ทรงประจวบหน้าด้วยพระโรคลงพระโลหิต จนมาถึงข้ามแม่น้ำหิรัญวดีเข้าเขตเมืองกุสินารา พระอาการประชวรหนักขึ้น จึงตรัสสั่งให้พระอานนท์จัดตั้งเตียงปูลาดผ้าสังฆาฏิ แล้วเสด็จประทับบรรทมสหัสสยาสันระหว่างต้นรัง (สาละ) ทั้งคู่ โดยหันพระเศียรไปเบื้องทิศอุดร แล้วก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ปัจฉิมโอวาท¹ ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานมีใจความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด” หลังจากปรินิพพานได้ 7 วัน ก็ได้จัดให้มีการถวายพระเพลิงพระพุทธรูปพระศรณ มกุฏพันธนเจดีย์ ห่างจากเมืองกุสินาราทางทิศตะวันออกไปประมาณ 2 กิโลเมตร แล้วก็มีการแจกจ่ายพระบรมสารีริกธาตุเพื่อนำไปสักการบูชาแก่บรรดาเจ้าผู้ครองนครต่างๆ 9 นครด้วยกัน

5.3 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์ของศาสนาพุทธ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก คำว่า “ไตรปิฎก” มาจากภาษาบาลีว่า ตปิฎก หรือ เตปิฎก ตี หรือ เต หรือ ไตร แปลว่า 3 ปิฎก แปลว่า กระจาดหรือตะกร้า ก็ต้องตีความเป็นเสมือนกระจาดหรือตะกร้าสำหรับใส่หรือรวบรวมพระพุทธรวจนะให้เป็นหมวดหมู่ไม่ให้กระจัดกระจายแบ่งเป็น 3 หมวดหมู่ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่สาวกรวบรวมจากการที่ท่องจำสืบต่อกันมาแล้วได้มาประชุมสังคายนาาร่วมกันและได้จารึกขึ้นในภายหลังเป็นภาษาบาลี สันสกฤต จีน ทิเบต และไทย

พระไตรปิฎก² หรือปิฎกทั้ง 3 นั้น ได้แก่

5.3.1 พระวินัยปิฎก ว่าด้วยวินัย คือ ศีลของภิกษุ ภิกษุณี มีเรื่องเล่าประวัติความเป็นมาที่ทรงบัญญัติวินัยอย่างละเอียด นอกนั้นยังมีเรื่องเกี่ยวกับข้อประพฤติปฏิบัติและวิธีดำเนินการในการบริหารคณะสงฆ์โดยพิสดาร มี 21,000 พระธรรมขันธ์ แบ่งเป็น 3 หมวด หรือ 5 คัมภีร์ จัดพิมพ์อักษรไทย 8 เล่ม คือ

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย มหาวรรค เล่ม 10. มหาปรินิพพานสูตร, 2539 หน้า 238.

² สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, 2528 หน้า 20-24.

ก. วิภังค์ หรือ สุตตวิภังค์ ว่าด้วยสิกขาบทในปาฏิโมกข์ แบ่งเป็น 2 คัมภีร์ คือ

1. อาทิกัมมิกะ หรือ ปาราชิก (อา) ว่าด้วยสิกขาบทที่เกี่ยวกับอาบัติหนัก ตั้งแต่ ปาราชิกถึง อนิยต (Major Offences) จัดพิมพ์เป็น 1 เล่ม

2. ปาจิตติยะ (ปา) ว่าด้วยสิกขาบทที่เกี่ยวกับอาบัติเบา ตั้งแต่หิสังคคิยาปาจิตติย ถึงเสขิยะ และรวมเอาภิกขุวิภังค์เข้าไว้ด้วย (Minor Offences) จัดเป็น 2 เล่ม วิภังค์นี้ แบ่งอีกอย่างหนึ่งเป็น 2 เหมือนกัน คือ

1. มหาวิภังค์ หรือ ภิกขุวิภังค์ ว่าด้วยสิกขาบทในปาฏิโมกข์ฝ่ายภิกษุสงฆ์ จัดเป็น 2 เล่ม

2. ภิกขุณีวิภังค์ ว่าด้วยสิกขาบทในปาฏิโมกข์ฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ จัดเป็น 1 เล่ม

ข. ชนธกะ ว่าด้วยสิกขาบทนอกปาฏิโมกข์ รวมเป็นบทๆ เรียกว่า ชนธกะหนึ่งๆ ทั้งหมดมี 22 ชนธกะ แบ่งเป็น 2 วรรค คือ

1. มหาวรรค (ม; วรรคใหญ่) ว่าด้วยสิกขาบทนอกปาฏิโมกข์ตอนต้น มี 10 ชนธกะ จัดเป็น 2 เล่ม

2. จุลวรรค (จุ; วรรคเล็ก) ว่าด้วยสิกขาบทนอกปาฏิโมกข์ตอนปลาย มี 12 ชนธกะ จัดเป็น 2 เล่ม

ค. ปริวาร (ป; หนังสือประกอบ, คู่มือ) คัมภีร์บรรจุคำถามคำตอบ ช้อมูลความรู้พระวินัย จัดเป็น 1 เล่ม

5.3.2 พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระสูตรคือ คำเทศนาสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวก มีเรื่องราวประกอบมาก รวมทั้งรายละเอียดแห่งการที่จะทรงโต้ตอบกับนักบวชแห่งศาสนาอื่น และผู้ที่มาซักถาม มีการกล่าวถึงภูมิประเทศ เหตุการณ์ บุคคล และกาลเวลา พลอยให้ได้ประโยชน์ในการศึกษาชีวิตของชาวอินเดียในครั้งนั้น มีลักษณะเป็นรูปคาถา (ร้อยกรอง) ล้วนบ้าง ร้อยแก้วล้วนบ้าง ผสมร้อยแก้วกับร้อยกรองบ้าง มีทั้งหมด 21,000 พระธรรมชั้น ๓ แบ่งเป็น 5 นิกาย (ประมวลหรือชุมนุม) จัดพิมพ์เป็น 25 เล่ม คือ

1. ทีฆนิกาย (ที) ชุมนุมพระสูตรที่มีขนาดยาว จัดเป็น 3 วรรค 3 เล่ม มี 34 สูตร

2. มัชฌิมนิกาย (ม) ชุมนุมพระสูตรที่มีความยาวปานกลาง จัดเป็น 3 ปัณณาสก 3 เล่ม มี 152 สูตร

3. สังยุตตนิกาย (สั) ชุมนุมพระสูตรที่รวมเข้าไว้เป็นหมวดๆ เรียกว่า สังยุตต์หนึ่งๆ ตามเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน จัดเป็น 56 สังยุตต์ แล้วประมวลเข้าอีกเป็น 5 วรรค 5 เล่ม มี 7,792 สูตร

4. อังคุตตรนิกาย (อั) ชุมนุมพระสูตรที่รวมเข้าไว้เป็นหมวดๆ เรียกว่า นิบาตหนึ่งๆ ตามลำดับจำนวนหัวข้อธรรม จัดเป็น 11 นิบาต (หมวด 1 ถึงหมวด 11) รวมเข้าเป็นคัมภีร์ 5 เล่ม มี 9,557 สูตร

5. ขุททกนิกาย (ขุ) ชุมนุมพระสูตร ข้อธรรม คำอธิบาย และเรื่องราวเบ็ดเตล็ด รวมคัมภีร์ที่จัดเข้าไม่ได้ในนิกายสี่ข้างต้น มีทั้งหมด 15 คัมภีร์ จัดเป็น 9 เล่ม คือ ขุททกปาฐะ ธรรมบท อุทาน อิติวุตตกะ สุตตนิบาต (1 เล่ม) วิมานวัตถุ เปตวัตถุ เถรคาถา เถรีคาถา (1 เล่ม) ชาดก (2 เล่ม) นิทเทส (มหานิทเทส 1 เล่ม, จุฬานิทเทส 1 เล่ม) ปฏิสัมภิทามัคค์ (1 เล่ม) อปทาน (2/3 เล่ม) พุทธวงศ์ จริยาปิฎก (1/3 เล่ม)

5.3.3 พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยอภิธรรม กล่าวถึงเนื้อธรรมะในแง่วิชาการล้วนๆ ไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์ บุคคล ภูมิประเทศ และกาลเวลา เป็นเนื้อหาธรรมะที่นำเอามาอธิบายก็มีอยู่แล้วในส่วนพระสูตรต้นตอปิฎกนั่นเอง มี 42,000 พระธรรมชั้นธัมม์ แบ่งเป็น 7 คัมภีร์ จัดพิมพ์เป็น 12 เล่ม คือ

1. ธัมมสังคณี หรือ สังคณี (สั) รวมข้อธรรมเข้าเป็นหมวดหมู่แล้วอธิบายเป็นประเภทๆ (1 เล่ม)

2. วิภังค์ (วิ) อธิบายข้อธรรมที่รวมเป็นหมวดหมู่ (เรียกวิภังค์หนึ่งๆ) แยกแยะออกชี้แจงวินิจฉัยโดยละเอียด (1 เล่ม)

3. ธาตุกถา (ธา) สงเคราะห์ข้อธรรมต่างๆ เข้าในชั้นธัมม์ อาศัยฐานะ ธาตุ (ครึ่งเล่ม)

4. บุคคลบัญญัติ (บุ) บัญญัติความหมายบุคคลประเภทต่างๆ ตามคุณธรรมที่มีอยู่ในบุคคลนั้นๆ (ครึ่งเล่ม)

5. กถาวัตถุ (ก) แล่งวินิจฉัยทัศนะต่างๆ ที่ขัดแย้งระหว่างนิกายทั้งหลาย สมัยสังคายนาครั้งที่ 3 (1 เล่ม)

6. ยมก (ย) ยกหัวข้อธรรมขึ้นวินิจฉัยด้วยวิธีถามตอบโดยตั้งคำถามย้อนกันเป็นคู่ๆ (2 เล่ม)

7. ปฏฐาน (ป) หรือ มหาปกรณ์ อธิบายปัจจัย 24 โดยพิสดาร (6 เล่ม)

หนึ่ง 3 ปิฎกนี้สังเคราะห์เข้าใจปาพจน์ 2 คือ พระสูตรตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกจัดเป็นธรรม พระวินัยปิฎกจัดเป็นวินัย

พระไตรปิฎกเป็นภาษาบาลี และได้จัดพิมพ์ด้วยอักษรไทย พม่า ลังกา ลาว มอญ เขมร โรมัน ซึ่งอ่านแล้วออกเสียงเป็นอย่างเดียวกัน และได้แปลเป็นภาษาต่างๆ หลายภาษา รวมทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ส่วนที่จัดพิมพ์อักษรไทยเป็น 45 เล่ม ก็เพื่อให้จำนวนสอดคล้องกับระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าประกาศพุทธศาสนา 45 ปี นั่นเอง

ภายหลังที่พุทธศาสนาแบ่งออกเป็นนิกายเถรวาท และมหายานแล้ว พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีก็เป็นคัมภีร์ของฝ่ายเถรวาท ส่วนฉบับภาษาสันสกฤตเป็นคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน ต่อมาได้มีการแปลเป็นภาษาจีนและภาษาทิเบต และฉบับสันสกฤตสูญหายไปมากต่อมาก พุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายานจึงได้ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาจีนเป็นหลัก แม้ชาวญี่ปุ่นก็ใช้ฉบับภาษาจีนเป็นหลัก เพราะในสมัยก่อนญี่ปุ่นใช้ตัวหนังสือจีน เพิ่งมาประดิษฐ์ตัวอักษรแบบใหม่ขึ้นในภายหลัง

นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่อธิบายขยายความคำสอนในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นลำดับขั้นดังนี้

ก. **อรรถกถา** เป็นตำราอธิบายพระไตรปิฎกซึ่งแต่งโดยอาจารย์ในกาลต่อมาที่เรียกว่า พระอรรถกถาจารย์ เป็นเนื้อความสอนขั้นที่ 2 รองจากพระไตรปิฎก

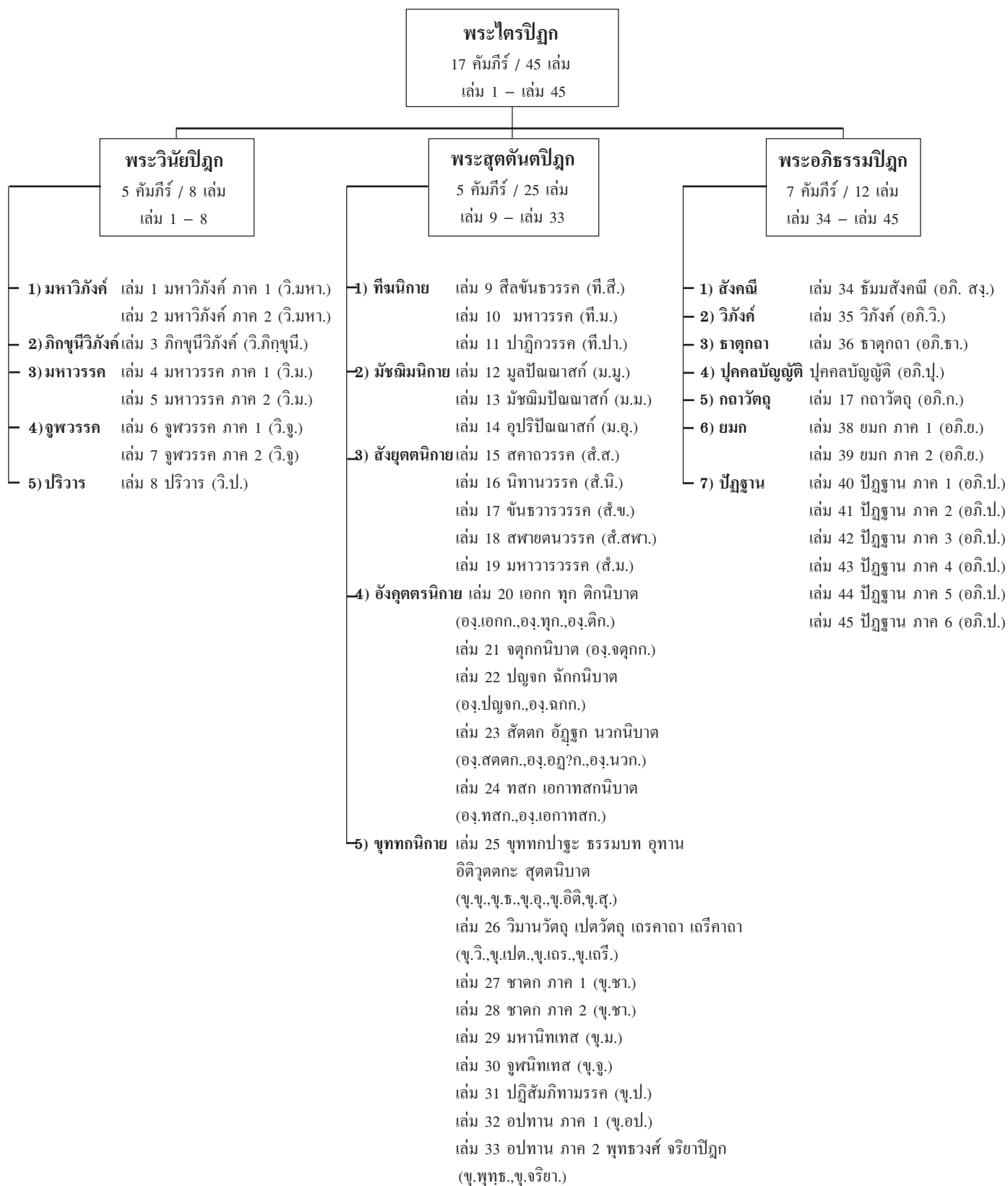
ข. **ฎีกา** เป็นตำราอธิบายขยายความอรรถกถาซึ่งแต่งโดยอาจารย์ที่เรียกว่าพระฎีกาจารย์ ถือเป็นตำราขั้นที่ 3

ค. **อนุฎีกา** เป็นตำราอธิบายขยายความฎีกา หรือเรื่องเกร็ดย่อยเบ็ดเตล็ด ซึ่งเขียนโดยอาจารย์ที่เรียกว่า พระอนุฎีกาจารย์ เป็นตำราขั้นที่ 4

5.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง 84,000 พระธรรมชั้นนั้น โดยภาพรวมแล้วหลักคำสอนทุกหมวดทุกข้อล้วนมีความสำคัญ เหมือนกันหมดทั้งสิ้นคือ ถ้าพุทธศาสนิกชนได้นำหลักคำสอนข้อใดข้อหนึ่งไปประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังแล้ว จะทำให้สามารถหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งหลายไปสู่พระนิพพานได้เหมือนกันหมด ส่วนหลักคำสอนที่จะได้นำมาเสนอในบทเรียนนี้ เป็นหลักคำสอนพื้นฐานสำคัญที่ควรศึกษาก่อนในเบื้องต้นคือ

สรุปแผนผังภาพรวมการจำแนกพระไตรปิฎกในส่วนคัมภีร์ และเล่ม

พระรัตนตรัย หลักสัมมาทิฏฐิ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 และนิพพาน ดังมีรายละเอียดที่จะได้อธิบายขยายความพอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

5.4.1 พระรัตนตรัย¹

พระรัตนตรัย แปลว่าดวงแก้วอันประเสริฐ 3 ดวง เป็นสัญลักษณ์อันมีค่า และบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน 3 อย่าง คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งอาจจำแนกอธิบายได้ ดังนี้

พระรัตนตรัยในฐานะสัญลักษณ์ของศาสนาพุทธ

1. พระพุทธเจ้า²

องค์แห่งพระรัตนตรัยองค์ที่ 1 คือพระพุทธเจ้า ในที่นี้จะกล่าวถึงคุณลักษณะ 2 ประการ

1) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในฐานะบุคคล หรือมนุษย์ในประวัติศาสตร์ พระนามว่า สิทธัตถะ ทรงเป็นราชโอรสของพระมหากษัตริย์ พระนามว่าสุทโธทนะ และพระนางสิริมหามายา ตระกูลศากยะ แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงประสูติ ณ สวนลุมพินีวัน ในวันเพ็ญเดือน 6 ที่ประเทศอินเดีย เมื่ออายุครบ 16 พรรษา ได้อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา มีพระโอรส 1 องค์ พระนามว่าราहुล

เสด็จออกผนวชเมื่ออายุ 29 ชันษา บำเพ็ญเพียรอยู่ 6 ปี จึงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันเพ็ญเดือน 6 ณ พุทธคยา ทรงสั่งสอนประชาชนอยู่ 45 พรรษา ปรีณิพพาน เมื่อพระชนม์ 80 พรรษา ในวันเพ็ญเดือน 6 ณ เมืองกุสินารา ประเทศอินเดียปัจจุบัน

2) พระพุทธเจ้าในฐานะมนุษย์ผู้มีตนอันพัฒนาสูงสุด และเป็นแม่แบบที่มนุษย์ทั้งปวงจะต้องยึดถือไว้เป็นตัวอย่าง เพราะทรงมีพัฒนาการสูงสุดในความเป็นมนุษย์ โดยทรงคุณสมบัติ 9 ประการ คือ

- (1) เป็นพระอรหันต์
- (2) ตรัสรู้เองโดยชอบ
- (3) ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ เล่ม 25. พระรัตนตรัย, 2539 หน้า 1.

² มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่ม 12. พุทธคุณ, 2539 หน้า 67.

- (4) เสด็จไปได้แล้ว
- (5) เป็นผู้รู้แจ้งโลก
- (6) เป็นสารถิฝึกคนที่ฝึกได้ไม่มีใครยิ่งกว่า
- (7) เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
- (8) เป็นผู้ตื่นและเบิกบานแล้ว
- (9) เป็นผู้มิใช่คน

ซึ่งย่อลงในหลัก 3 อย่าง คือ

- 1. พระปัญญาคุณ ทรงมีพระปัญญา คือความรู้สัพพัญญุตญาณ
- 2. พระกรุณาธิคุณ ทรงคุณความดี คือความกรุณา ในฐานะเป็นคุณธรรมที่นำให้ความดีอื่นๆ ทั้งหลาย และประโยชน์สุขเกิดขึ้นแก่คนอื่นๆ
- 3. พระวิสุทธิคุณ ทรงบริสุทธิ์ทั้งพระชาติ และความประพฤติทางกาย วาจา ใจ

2. พระธรรม¹

พระธรรม คือคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นความจริงที่สามารถเข้าถึงได้ด้วย ถ้าเป็นผู้นำพระธรรมนั้นมาประกาศสั่งสอนผู้อื่น เผยแพร่ให้ผู้อื่นรู้ตามหรือตั้งศาสนาได้ เรียกว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าค้นพบเองแต่ไม่ได้เผยแพร่พระธรรมนั้นแก่คนอื่น เรียกพระปัจเจกพุทธเจ้า เพราะไม่สามารถจะตั้งศาสนาได้ ถ้าเป็นผู้รู้ธรรม ตามที่พระพุทธเจ้าสั่งสอนนั้น เรียกว่าอนุพุทธหรือสาวก

คุณของพระธรรมมี 6 อย่าง คือ

- 1. เป็นธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสดีแล้ว
- 2. เป็นธรรมอันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง
- 3. เป็นธรรมไม่ประกอบด้วยกาล (เหนือกาลเวลา)
- 4. เป็นธรรมอันควรเรียกให้มาดู (พิสูจน์ได้)
- 5. เป็นธรรมที่ควรน้อมเข้ามาในตน

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย มูลปณณาสก เล่ม 12. ธรรมคุณ, 2539 หน้า 67.

6. เป็นธรรมอันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน

พระธรรมทั้งปวงเป็นคุณชาติที่ทำให้บุุชนผู้ปฏิบัติตามกลายเป็นพระอริยบุคคล มี 4 ระดับ คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ พระธรรมมีวิมุติเป็นแก่น และความพ้นทุกข์เป็นรส

พระคัมภีร์รองรับพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศแล้ว เรียกพระไตรปิฎก แบ่งเป็น 3 ส่วน คือพระวินัยปิฎก ว่าด้วยระเบียบวินัย และศีล พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยหลักธรรมที่ทรงแสดงแก่บุคคลต่างๆ เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ เวลา และสถานที่ และอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยองค์แห่งสภาวะธรรมล้วนๆ ไม่ปรารภบุคคล หรือสถานที่

พระธรรมทั้งปวงรวมลงเป็นธรรม 3 อย่าง คือปริยัติธรรม ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนอันเป็นส่วนเบื้องต้น ปฏิบัติธรรม ได้แก่ความประพฤติตามธรรมที่ตนได้สดับมา และปฏิเวธธรรม คือผลของการปฏิบัติ ที่เรียกว่า อริยมรรค อริยผล มีโสดาปัตติมรรค เป็นต้น มีอรรถัตถผลเป็นที่สุด

3. พระสงฆ์¹

พระสงฆ์ คือผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติถูกต้อง ตรงกับพระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง และบัญญัติไว้ เป็นสาวกของพระพุทธองค์ และเป็นพยานการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตาม และได้สั่งสอนธรรมต่อมา จึงเป็นที่ควรเคารพนับถือ

พระสงฆ์ทรงคุณลักษณะ 9 ประการ คือ

1. เป็นผู้ปฏิบัติดี มุ่งปฏิบัติชอบด้วยพระวินัย พัฒนาตนเองไปตามลำดับ ไม่เป็นข้าศึกต่อผู้อื่น พยายามขัดเกลาจิตใจ และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนไปตามลำดับตามความสามารถของตน

2. เป็นผู้ปฏิบัติตรง คือพยายามทำตนให้ตรงต่อคำสอนเหล่านั้น เป็นผู้ตรงต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อภารกิจงานพระศาสนา

3. เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม คือปฏิบัติมุ่งให้สงบกาย วาจา ใจ จนถึงหลุดพ้นจากความทุกข์

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่ม 12. สังฆคณ, 2539 หน้า 67.

4. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร คือปฏิบัติตามสมควรแก่สมณเพศ สมควรแก่ฐานะ จนสามารถขจัดกิเลสได้โดยลำดับจนกระทั่งหมดสิ้นไป

5. เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา คือปฏิบัติตนดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควร ดังกล่าวนั้น ย่อมเป็นที่เคารพสักการะของคนทั้งหลาย

6. เป็นผู้ควรแก่ของต้อนรับ คือเป็นผู้ที่เมื่อประชาชนต้อนรับแล้ว ย่อมเกิดความสุขสบายใจ คือประสบบุญ อันมีผลเป็นความสุขทั้งในปัจจุบันและกาลภายหน้าด้วย

7. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน คือเป็นผู้ปฏิบัติดีงามเหมาะสมเป็นผู้รับทักษิณาทาน เพราะช่วยให้ทานที่เขาบริจาคมีผล มีอานิสงส์มาก

8. เป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี คือเป็นผู้ปฏิบัติชอบ ควรแก่การประณมมือไหว้ ทานด้วยความเคารพ เป็นการแสดงความเคารพต่อท่านผู้มีคุณความดี

9. เป็นเพื่อนาบุญของชาวโลก ไม่มีเพื่อนาบุญอื่นยิ่งไปกว่า เพราะคุณความดีของท่านดังกล่าวมาแล้ว เป็นเหมือนกับนาที่ดี ชาวโลกที่ต้องการความดีอันเป็นสุข ย่อมคบหาสมาคมเพราะความเป็นกัลยาณมิตร เป็นบ่อเกิดแห่งความดีทั้งปวง เมื่อเข้าสมาคมย่อมได้รับสิ่งที่เป็นกุศล และความสุข

ดังนั้น พระสงฆ์จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม

5.4.2 หลักสัมมาทิฐิ¹

สัมมาทิฐิ หมายถึง คำสอนที่ทำให้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงตามความเป็นจริงของโลกและชีวิต ว่าสิ่งใดเป็นความชั่วที่ต้องละเว้น สิ่งใดเป็นความดีที่ต้องทำ สิ่งใดเป็นการขจัดอาสวะกิเลสให้สิ้นไปอย่างเด็ดขาด และไม่ว่าจะถูกพิสูจน์โดยใคร จำนวนเท่าไร ผลลัพธ์ที่ออกมา ก็จะถูกต้องตรงกันตลอดกาล

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักสัมมาทิฐิที่มนุษย์ทุกคนต้องเข้าใจให้ถูกต้องมี 10 ประการคือ

1. ทานที่ให้แล้วมีผล (หมายถึงการให้ในระดับแบ่งปันกัน)
2. ยัญที่บูชาแล้วมีผล (หมายถึงการให้ในระดับสงเคราะห์กัน)
3. การเช่นสรวงมีผล (หมายถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา มีผลดีจริง)

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรต้นตอปิฎก มัชฌิมนิกาย เล่ม 13. มหาจัดตารัสกสูตร, 2539 หน้า 342.

4. ผลคือวิบากของกรรมที่ทำดีและทำชั่วมี (หมายถึง บุคคลทำดีต้องได้ดีจริง ทำชั่วต้องได้ชั่วจริง)
5. โลกนี้มี (หมายถึง โลกนี้มีคุณเป็นอย่างยิ่ง เหมาะสำหรับใช้สร้างบุญบารมี)
6. โลกหน้ามี (หมายถึง โลกหน้ามีจริง ตายแล้วไม่สูญ ความเป็นไปของโลกหน้าเป็นผลมาจากโลกนี้)
7. มารดามี (หมายถึง มารดามีพระคุณต่อบุตรอย่างยิ่ง บุตรควรตั้งใจตอบแทนพระคุณท่านอย่างเต็มที่)
8. บิดามี (หมายถึง บิดามีพระคุณต่อบุตรอย่างยิ่ง บุตรควรตั้งใจตอบแทนพระคุณท่านอย่างเต็มที่)
9. สัตว์ที่เกิดแบบโอปปาติกะ (ผุดขึ้นเกิด) มี (หมายถึง สัตว์ที่ผุดขึ้นเกิดแล้วโตทันทีมีจริง อาทิเช่น ในภูมิทุกคติ ได้แก่ สัตว์นรก เปรต อสุรกาย ในภูมิสุคติ ได้แก่ เทวดา พรหม อรูปพรหม)
10. สมณพราหมณ์ผู้ประพาศดี ปฏิบัติชอบชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้ โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตามมี (หมายถึง พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์ ผู้สามารถรู้แจ้งในโลกลี้ โลกหน้าด้วยวิริยะอุตสาหะอันยิ่งของท่านเองมีจริง)

ซึ่งถ้าหากใครมีความเข้าใจในเรื่องสัมมาทิฐิทั้ง 10 ประการนี้แล้ว ต้องถือว่าบุคคลนั้นมีวิถีชีวิตที่สมบูรณ์แบบที่สุด

5.4.3 ไตรลักษณ์¹

ความหมายของไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสามัญลักษณ์ แปลว่า **ลักษณะ** 3 อย่าง อันหมายถึงกฎธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไปในสรรพสิ่ง กฎธรรมชาตินี้เป็นภาวะที่ทรงตัวอยู่เองโดยธรรมชาติ (ธรรมธาค) เป็นหลักหรือกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว (ธรรมฐิติ) เป็นสิ่งธรรมดา ไม่มีผู้สร้างบันดาล เกิดเอง เป็นเอง (ธรรมนิยาม) พระพุทธเจ้าตรัสถึงกฎธรรมชาตินี้ไว้ว่า ไม่ว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะอุบัติขึ้นในโลกหรือไม่ก็ตาม กฎธรรมชาตินี้ก็ยังคงมีอยู่และเป็นไปตลอดกาล พระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้รู้ที่แจ่มแจ้งซึ่งกฎธรรมชาตินั้น แล้วทรงนำมาประกาศเปิด

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรต้นตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค เล่ม 18. ไตรลักษณ์, 2539 หน้า 1.

เผยให้บุคคลอื่นเข้าใจตามเท่านั้น

กฎนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณะ หมายความว่า เป็นลักษณะทั่วไป หรือมีเหมือนกันในสิ่งทั้งปวง มีอยู่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) อนิจจตา : **ความเป็นของไม่เที่ยง** อันได้แก่ ไม่ถาวร ไม่คงที่ ไม่แน่นอน เมื่อมีการเกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป แปรปรวนไป

2) ทุกขตา : **ความเป็นทุกข์** อันได้แก่ ความเป็นของทนได้ยาก ทนอยู่ตลอดไปไม่ได้ ต้องแปรปรวนไป เพราะมีเหตุปัจจัยคือความเกิดขึ้น ความเสื่อมไป และความแปรปรวนไป

3) อนัตตตา : **ความเป็นของไม่ใช่ตัวตน** อันได้แก่ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา ชัดแย้งกับความเป็นตัวตน ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เป็นของว่างเปล่า เป็นเพียงสิ่งสมมติ ไม่ใช่ของ ตนแท้จริง

อนิจจตาเป็นปรากฏการณ์ที่ประจักษ์ภายนอก เช่น ฝนหลงตก พืชหลุด ฝูหนั่งเหี่ยวเหี่ยว เป็นต้น ส่วนทุกขตาเป็น “เนื้อใน” ของสิ่งนั้น หรือเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นคือการที่ฝน หลงตก พืชหลุด ฝูหนั่งเหี่ยวเหี่ยวดังที่ปรากฏให้เห็นนั้นเป็นเพราะเนื้อแท้ของสิ่งเหล่านี้ไม่มีความสมบูรณ์ในตัว มันมีความบกพร่องในตัวเอง มันจึงทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ต้องมีอันเปลี่ยนแปลง

แต่อนัตตตานี้มีความหมาย 2 นัย ดังต่อไปนี้

1) อนัตตตา แปลว่า “**ไม่ใช่ตน**” หมายความว่า ไม่ใช่ตัวตนของคน สิ่งที่เป็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งประกอบกันเข้าเป็นร่างที่เราเข้าใจว่าเป็น “คน” นี้ไม่ใช่ตัว ของคน

2) อนัตตตา แปลว่า “**ไม่มีตัวตนที่แท้จริง**” ไม่มีวิญญาณถาวร หรือ “สิ่ง” ซึ่ง อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย อนัตตตาในความหมายนี้ตรงกันข้ามกับอัตตาหรือ อาตมันที่ลัทธิอื่นเชื่อถือและยืนยันว่ามีจริง

ลักษณะดังกล่าวมาแสดงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างตกอยู่ในไตรลักษณ์ คือ สภาพไม่เที่ยง แท้ถาวร ตัวแปรปรวนเสื่อมสลายไปในที่สุด ทุกสิ่งเป็นของไม่จีรังยั่งยืน สรรพสิ่งในจักรวาลตก อยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์ ไม่ว่าโลก สังคมมนุษย์ และตัวเราเองก็ต้องเปลี่ยนแปลงและเสื่อม ไปในที่สุด

5.4.4 อริยสัจ 4¹

อริยสัจ แปลว่า **ความจริงอันประเสริฐหรือความจริงของพระอริยบุคคล** เพราะผู้ใดรู้อริยสัจด้วยญาณ ผู้นั้นก็กลายเป็นผู้ประเสริฐหรือพระอริยบุคคลทันที อริยสัจจึงเป็นหัวใจของศาสนาพุทธ เป็นความจริงขั้นสูงสุดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือตรัสรู้มี 4 ประการดังต่อไปนี้

1. ทุกข์ หรือ ทุกขอริยสัจ แปลว่า **สภาพที่ทนได้ยากทั้งทางกายและทางใจ** พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งในความจริง อันได้แก่ ทุกข์ และทุกข์อันเป็นความจริงนี้หมายถึงสภาพที่ทนได้ยากทางกายเรียกว่า **ทุกข์กาย** และสภาพที่ทนได้ยากทางใจเรียกว่า **ทุกข์ใจ** ทุกข์ตามความหมายนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) สภาวะทุกข์ คือ **ทุกข์โดยสภาพ** อันได้แก่ ทุกข์ประจำสังขาร 3 อย่าง คือ ทุกข์คือความเกิด ทุกข์คือความแก่ และทุกข์คือความตาย

2) ปกิณกทุกข์ คือ **ทุกข์เบ็ดเตล็ดหรือทุกข์จร** อันได้แก่ ทุกข์ที่เกิดขึ้นภายหลังมี 8 อย่าง คือ ความเศร้าโศก ความคร่ำครวญ ความไม่สบาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ความประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก และความไม่สมปรารถนา

ผู้ศึกษาอาจสังเกต **สภาวะทุกข์** และ **ปกิณกทุกข์** ได้ว่า กระบวนการแห่งชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ทั้งทาง**กายภาพ** อันได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย และทาง**จิตภาพ** อันได้แก่ ความเศร้าโศก ความคับแค้นใจ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ความไม่สมปรารถนา เป็นต้น ล้วนก่อให้เกิดความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ กล่าวโดยสรุปว่าภาวะที่จิตหลงผิดไม่เข้าใจความจริงตามสภาวะธรรม จึงยึดติดร่างกายและความคิดต่างๆ นั่นคือความทุกข์

ศาสนาพุทธสอนให้มองโลกตามความเป็นจริงว่า โลกที่เราเห็นอยู่นี้เป็นความจริงอย่างนี้ ชีวิตมนุษย์มีความเป็นจริงอย่างนี้ หากเราไม่ยอมรับความจริงที่ปรากฏอยู่เราจะแก้ปัญหาไม่ถูกจุด และแก้ไม่ได้ตลอดกาล

ศาสนาพุทธสอนว่า ความทุกข์เป็นสิ่งที่พึงจะเรียนรู้และทำความเข้าใจเพื่อหาทางแก้ พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้แจงให้เห็นว่า มนุษย์กำลังป่วย ถ้ามนุษย์เข้าใจผิดคิดว่าตนไม่ป่วย อาการอาจจะหนักขึ้นเรื่อยๆ เพราะความประมาทจนถึงแก่ชีวิต ถ้ามนุษย์เข้าใจผิดคิดว่าอาการป่วย

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรต้นตอปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค เล่ม 19. อริยสัจ 4, 2539 หน้า 528.

ของตนหนักจนไม่มีทางแก้ มนุษย์ก็หมดหวัง

2. สมุทัย หรือ ทุกขสมุทัย แปลว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งในสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ อันได้แก่ ตัณหา 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) กามตัณหา คือความทะยานอยากและความเพติดเพลิน ยินดีในกามหรือสิ่งที่น่าใคร่ น่าพอใจ

คำว่า “กาม” ตามความหมายทางพระพุทธศาสนา มี 2 อย่าง ดังต่อไปนี้

1. กิเลสกาม ได้แก่กิเลสที่ทำให้เกิดความใคร่ความพอใจ
2. วัตถุกาม ได้แก่วัตถุหรืออารมณ์ที่ชวนให้รู้สึกใคร่พอใจ และติดใจอย่างหนึ่ง วัตถุกามคือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกายหรือผิวหนัง)

2) ภวตัณหา คือความอยากเป็นสภาพที่ตนปรารถนาจะเป็น เช่น อยากเป็นดารา อยากเป็นผู้แทนราษฎร อยากเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

3) วิภวตัณหา คือ ความไม่อยากเป็นสภาพที่ตนไม่ปรารถนาจะเป็น เช่น ไม่อยากเรียนซ้ำชั้น ไม่อยากเป็นคนแก่ ไม่อยากเจ็บป่วย ไม่อยากมีผมหงอก เป็นต้น

3. นิโรธ หรือ ทุกขนิโรธ แปลว่า ความดับสนิทแห่งทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าการดับทุกข์ต้องดับที่เหตุซึ่งทำให้ทุกข์เกิด เมื่อเหตุดับไปแล้ว ผลซึ่งเกิดจากเหตุย่อมดับไปด้วย และความดับสนิทแห่งทุกข์ในที่นี้หมายถึงการดับตัณหาทั้ง 3 นั้นเอง

การที่จะดับตัณหาโดยตรงนั้นกระทำได้ยาก เพราะตัณหา มีพลังแรง ตัณหาเป็นพฤติกรรมของจิตที่เกิดมาคู่กับจิตจนทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า ความอยากเป็นธรรมชาติของจิตซึ่งจะแยกกันไม่ออก นอกจากนั้น คนยังมีความอาลัยความรักในตัณหาโดยเข้าใจว่าตัณหาเป็นของตนเองหรือเป็นของตนเองเลยทีเดียว จึงไม่ยากกำจัดตัณหา เปรียบเสมือนไฟที่กำลังลุกโพล่งเต็มที่จะให้ดับลงในทันทีทันใดนั้นย่อมเป็นการยาก ฉะนั้น การดับตัณหาจึงค่อยๆ กระทำไปตามลำดับขั้น ขั้นตอนแห่งการดับตัณหาเรียกว่า มรรคมีองค์ 8

4 มรรค หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา แปลว่า ทางหรือมรรควิธีที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์ หรือดับตัณหา นั้นเอง อันได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8

5.4.5 มรรคมืองค์ 8¹

1. สัมมาทิฐิ : ความเห็นชอบ มีลักษณะเด่นๆ ดังนี้

- 1) ความเข้าใจชัดว่าอะไรคือทุกข์ อะไรคือสาเหตุแห่งทุกข์ อะไรคือความดับทุกข์ และอะไรคือมรรควิธีหรือมรรคปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์
- 2) ความเข้าใจว่าอะไรคืออกุศลกรรม อะไรคืออกุศลกรรม
- 3) ความเข้าใจหลักปฏิจจสมุปบาท คือกระบวนการเกิดขึ้นและดับแห่งทุกข์ โดยปัจจัยอาศัยกัน

2. สัมมาสังกัปปะ : ความดำริชอบ มีลักษณะเด่นๆ 3 ประการ ต่อไปนี้

- 1) ความคิดที่ปลอดโปร่งไม่หมกมุ่นพัวพันอยู่ในสิ่งที่สนองความอยากอันได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่เรียกว่า “กามคุณ” รวมถึงความคิดเสียสละปราศจากการครุ่นคิดหาผลประโยชน์ใส่ตัว (เนกขัมมวิตก)
- 2) ความคิดที่ไม่พยาบาทมุ่งร้ายใคร เต็มไปด้วยความเมตตากรุณา (อพยาปาทวิตก)
- 3) ความคิดไม่เบียดเบียนใคร ไม่คิดทำร้าย หรือทำลายใคร (อวิหิงสาวิตก)

3. สัมมาวาจา : การเจรจาชอบ มีลักษณะดังนี้

- 1) จตเวณจากการพูดเท็จ (มุสาวาท)
- 2) จตเวณจากการพูดส่อเสียด ยุยงให้เกิดความแตกแยก (ปิสุณวาจา)
- 3) จตเวณจากการพูดหยาบคาย (ผรุสวาท)
- 4) จตเวณจากการพูดเพ้อเจ้อ คือพูดสิ่งไร้สาระ (สัมผัปปลาปะ)

4. สัมมากัมมันตะ : การทำงานชอบ มีลักษณะดังนี้

- 1) จตเวณจากการทำลายชีวิตคนอื่นและสัตว์อื่น (ปาณาติบาต)
- 2) จตเวณจากการขโมยของของคนอื่น (อทินนาทาน)
- 3) จตเวณจากการประพฤติดินในกาม (กาเมสุมิจฉาจาร)

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก ทีมนิกาย มหาวรรค เล่ม 10. มรรคมืองค์ 8, 2539 หน้า 348.

5. สัมมาอาชีวะ : การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึงการทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริต เว้นมิฉฉาอาชีวะ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการโกงหรือหลอกลวง เว้นการประจบสอพลอ การบีบบังคับขู่เข็ญ และการต่อลาภด้วยลาภ รวมถึงอาชีพอีก 5 ประเภท ดังนี้

- 1) การค้ามนุษย์
- 2) การค้าอาวุธ
- 3) การค้าเนื้อ
- 4) การค้าสุราและยาเสพติด
- 5) การค้ายาพิษ

6. สัมมาวายามะ : ความเพียรชอบ หมายถึงเพียรพยายามทางจิตอย่างยิ่งใหญ่ 4 ประการ (สัมมปปธาน) ดังนี้

- 1) เพียรระวังมิให้ความชั่วเกิดขึ้น (สังวรปธาน)
- 2) เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว (ปหานปธาน)
- 3) เพียรสร้างความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น (ภาวนาปธาน)
- 4) เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม (อนุรักษนาปธาน)

7. สัมมาสติ : การตั้งสติชอบ หมายถึง สติปัฏฐาน อันได้แก่การตั้งสติพิจารณา สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง 4 ประการ ดังนี้

- 1) พิจารณากาย มีหลายวิธี เช่น กำหนดลมหายใจเข้าและออก เป็นต้น (กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน)
- 2) พิจารณาเวทนา คือความรู้สึกสุข ทุกข์ ไม่สุข ไม่ทุกข์ (เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน)
- 3) พิจารณาจิต คือให้รู้เท่าทันความนึกคิด เช่น จิตมีราคะหรือไม่มีราคะ มีโทสะหรือไม่มีโทสะ เป็นต้น (จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน)
- 4) พิจารณาธรรมให้เกิดปัญญา รู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริง เช่น พิจารณาขั้นที่ 5 เป็นต้น (ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน)

8. สัมมาสมาธิ : การตั้งจิตมั่นชอบ หมายถึงการที่จิตแน่วแน่อยู่ในอารมณ์ใด อารมณ์หนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน เรียกว่า “เอกัคคตา”

สมาธิแบ่งออกเป็น 3 ระดับ จากต่ำไปหาสูง ดังนี้

1. สมาธิชั่วขณะซึ่งเกิดแก่สามัญบุคคลทั่วไปในเวลาปฏิบัติภารกิจประจำวัน เรียกว่า “ขณิกสมาธิ”
2. สมาธิที่จวนจะแน่นหนาสมาธิที่ตั้งจิตมั่นกว่าระดับแรกเรียกว่า “อุปจารสมาธิ”
3. สมาธิที่แนบสนิท เป็นสมาธิระดับฌานชั้นต่างๆ อันเป็นระดับสูงสุด เรียกว่า “อัปปนาสมาธิ”

สัมมาสมาธิ หมายถึงสมาธิระดับฌาน (หมายถึงข้อที่ 3) ซึ่งมีอยู่ 4 ชั้น ดังต่อไปนี้

1. ปฐมฌาน มีองค์ประกอบ 5 คือ วิตก ความตรึกแต่ลมหายใจเข้าและออก วิจารณ์ ความตรองหรือพิจารณาลมหายใจเข้าและออก ปีติ ความอิ่มเอิบใจ สุข เสวยสุขทางกาย และใจอันเกิดจากวิเวก เอกัคคตา ความมีสติเพ่งอยู่อย่างแน่นหนา
2. ทุติยฌาน มีองค์ประกอบ 3 คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
3. ตติยฌาน มีองค์ประกอบ 2 คือ สุข เอกัคคตา
4. จตุตถฌาน มีองค์ประกอบ 2 คือ เอกัคคตา อุเบกขา

5.4.6 นิพพาน

ด้วยเหตุที่ชีวิตของมนุษย์เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานทั้งทุกข์กาย และทุกข์ใจ ซึ่งผู้เกิดมามีชีวิตอยู่ในโลกไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ ศาสนาพุทธจึงสอนให้มนุษย์มุ่งปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงและตลอดไป ภาวะสูงสุดที่เมื่อเข้าถึงแล้วความทุกข์ย่อมดับสิ้นไปตลอดกาลนี้ได้แก่ภาวะที่เรียกว่า “นิพพาน”

1. ความหมายของนิพพาน

คำว่า **นิพพาน** โดยความหมายของศัพท์ แปลว่า **ความดับ** โดยใจความหมายถึง **ความดับกิเลสและกองทุกข์** อีกนัยหนึ่งหมายถึง **ภาวะที่ออกจากตัณหา หรือภาวะก้าวออกจากกิเลสเครื่องร้อยรัด** เป็นภาวะที่เมื่อเข้าถึงแล้วทำให้กิเลสและทุกข์ทั้งปวงดับไปโดยสิ้นเชิง เป็นสมุจเฉทปหาน คือ เมื่อกิเลสและทุกข์ทั้งปวงดับสิ้นไปแล้วก็จะไม่กลับเกิดมีขึ้นมาอีก ผู้ที่เข้าถึงนิพพานดังกล่าวนี้ ศาสนาพุทธเรียกว่า พระอรหันต์

ในทางปฏิบัติ ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ก็คือ ผู้ที่ได้ปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา หรือหลักอริยมรรคมีองค์ 8 จนได้บรรลุมรรคผลขั้นสูงสุดตามคำสอนของศาสนาพุทธ อันได้แก่อรหัตตมรรคและอรหัตตผล กิเลสที่เรียกว่าสังโยชน์ที่ยังเหลืออยู่จากการทำลายของ

มรรคเบื้องต้น 3 ระดับ คือ โสตาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค และอนาคามิมรรค จะถูก
อหัตตมรรคทำลายให้หมดสิ้นไปโดยสิ้นเชิง ผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากการทำลายกิเลสของ
อหัตตมรรค เรียกว่า อหัตตผล ผู้ที่เข้าถึงหรือบรรลุอหัตตมรรค อหัตตผลที่เรียกว่า
พระอรหันต์นี้ เป็นผู้เข้าถึงนิพพานตามคำสอนของศาสนาพุทธ

2. นิพพาน 2 ประเภท

การเข้าถึงภาวะสูงสุดตามคำสอนของศาสนาพุทธคือ การบรรลุนิพพาน พระอรหันต์
จึงจัดว่าเป็นผู้ที่ได้เข้าถึงภาวะสูงสุดดังกล่าวนี้ แต่มีสิ่งที่คุณควรทำความเข้าใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับ
พระอรหันต์ก็คือ บุคคลที่บรรลุมรรคผลขั้นสูงสุดที่เรียกว่าพระอรหันต์นี้ ถ้าบรรลุมรรคผลแล้ว
ยังมีชีวิตอยู่ก็เรียกว่าได้บรรลุ “สุปปาติเสสนิพพาน” พระอรหันต์จัดเป็นผู้ที่ดับทุกข์ทางใจได้สิ้นเชิง
เพราะกิเลสอันเป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ทางใจของท่านได้ถูกอหัตตมรรคทำลายได้เด็ด
ขาดสิ้นเชิงแล้ว ส่วนความทุกข์ทางกาย เช่น ความเจ็บปวดหรือความเจ็บป่วยทางกายของท่าน
ยังคงมีอยู่ต่อไปตราบเท่าที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ เพราะสังขารร่างกายของท่าน ซึ่งเป็นวิบากแห่ง
กิเลสและกรรมในอดีตของท่านยังมีอยู่ยังไม่ได้แตกดับไป ท่านจึงยังคงมีความทุกข์ทางกายเช่น
เดียวกับบุคคลทั่วไปข้อแตกต่างระหว่างพระอรหันต์กับปุถุชนและพระอริยบุคคลชั้นต่ำทั่วไปก็คือ
บุคคลที่ยังมีกิเลสเมื่อเกิดความทุกข์ทางกายก็จะส่งผลให้ท่านเกิดความทุกข์ทางใจด้วย ส่วน
พระอรหันต์นั้น ความทุกข์ทางกายจะไม่ส่งผลให้ท่านเกิดความทุกข์ทางใจด้วย เพราะกิเลสอัน
เป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ทางใจท่านละได้เด็ดขาดสิ้นเชิงดังกล่าวแล้ว เมื่อใดพระอรหันต์สิ้น
ชีวิตหรือตาย เมื่อนั้นเรียกว่าท่านได้บรรลุ “อนุปปาติเสสนิพพาน” ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า
“ปรินิพพาน” เมื่อพระอรหันต์เข้าสู่อนุปปาติเสสนิพพาน หรือปรินิพพาน ก็กล่าวได้ว่าท่านดับ
ได้อย่างสิ้นเชิง ทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ เพราะหลังจากตายแล้วพระอรหันต์ก็หมดชาติ คือ
ความเกิดท่านจะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป

เกี่ยวกับ “สุปปาติเสสนิพพาน และอนุปปาติเสสนิพพาน” มีพระพุทธภาษิต กล่าวไว้ใน
ขุททกนิกาย อิติวุตตะกัฏ¹ ว่า

ภิกษุทั้งหลาย นิพพานธาตุ 2 ประการนี้ 2 ประการเป็นไฉน คือ สุปปาติเสส
นิพพานธาตุ 1 อนุปปาติเสสนิพพานธาตุ 1 ภิกษุทั้งหลายก็สุปปาติเสสนิพพานธาตุเป็นไฉน
ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นพระอรหันต์ซึ่งมหายศอยู่จบพรหมจรรย์ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลง
ภาระลงได้แล้ว มีประโยชน์ของตนอันบรรลุแล้ว มีสังโยชนในภพหมดสิ้นแล้ว หลุดพ้นแล้ว

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรต้นตอปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตะกัฏ เล่ม 25, 2539 หน้า 222.

เพราะรู้โดยชอบ ภิกษุเหล่านั้นยังได้รับอารมณ์ทั้งที่หน้าพึงใจและไม่หน้าพึงใจ ยังเสวยสุขและ
ทุกขอยู่เพราะความที่อินทรีย์ 5 เหล่าได้ยังไม่เสื่อมสลาย อินทรีย์ 5 เหล่านั้นของเธอยัง
ตั้งอยู่นั้นเทียว ภิกษุทั้งหลาย ความสิ้นไปแห่งราคะ ความสิ้นไปแห่งโทสะ ความสิ้นไปแห่ง
โมหะของภิกษุเหล่านั้น เราเรียกว่าสอุปาทิเสสนิพพาน ภิกษุทั้งหลายก็อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ
เป็นไหน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันตชีณาสพอยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำ
เสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว มีประโยชน์ของตนอันบรรลุแล้ว มีสังโยชน์ในภพหมดสิ้นแล้ว
หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ เวทนาทั้งปวงในอัตภาพนี้ของภิกษุเหล่านั้นเป็นสภาพอันกิเลส
ทั้งหลายมีตัณหา เป็นต้น ให้เพลิดเพลนมิได้แล้ว จัก (ดับ) เย็น ภิกษุทั้งหลาย เรา
เรียกว่าอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิพพาน 2 ประการนี้แล

ข้อความพระพุทธรพจน์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสอุปาทิ-
เสสนิพพานกับอนุปาทิเสสนิพพานเมื่อบุคคลดับกิเลสคือราคะโทสะ และโมหะได้ก็ชื่อว่าได้เข้า
ถึงสอุปาทิเสสนิพพาน พระพุทธรศาสนาเรียกบุคคลผู้เข้าถึงนิพพานชนิดนี้ว่าพระอรหันต์ เมื่อ
ยังมีชีวิตอยู่ต่อไปก็ย่อมได้รับอารมณ์ทั้งที่หน้าพอใจและไม่หน้าพอใจ ยังเสวยทั้งสุขเวทนาและ
ทุกขเวทนา เพราะอินทรีย์ 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายของท่านยังทำงานได้อย่างปกติเช่น
เดียวกับของบุคคลทั่วไป แต่เนื่องจากท่านละกิเลสได้เด็ดขาดสิ้นเชิงแล้วเมื่อกระทบอารมณ์
และเวทนาอย่างใด อารมณ์และเวทนาอย่างนั้นย่อมไม่สามารถทำให้จิตของท่านหวั่นไหวไปตาม
คือไม่เกิดความยินดียินร้ายเพราะอารมณ์และเวทนานั้นๆ เมื่อชีวิตของพระอรหันต์สิ้นสุดลง
ก็ได้ชื่อว่าเข้าถึงอนุปาทิเสสนิพพาน เวทนาทั้งปวงย่อมดับสิ้นพร้อมกับการสิ้นสุดของชีวิต

3. ความมีอยู่จริงของภาวะที่เรียกว่า นิพพาน

ตามคำสอนของพระพุทธรศาสนา ภาวะสูงสุดที่เรียกว่านิพพานที่ผู้ปรารถนาความ
หลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงพึงมุ่งเข้าถึงนั้น เป็นภาวะที่มีอยู่จริง และผู้ดับกิเลสได้หมดแล้วเข้า
ถึงได้จริง หลักฐานเรื่องนี้มีพระพุทธรพจน์ที่ปรากฏอยู่ในขุททกนิกาย อุทาน และอิติวุตตกะ ตรัส
ยืนยันไว้ว่า

อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตฺถํ ยตฺถ เหนว ปฐวี น อาโป น เตโช น วาโย น อากาสาณญฺจายตฺถํ
น วิญญาณญฺจายตฺถํ น อากิณฺณญฺจายตฺถํ น เหนวสญฺหาสญฺจายตฺถํ นายนํ โลโก น ปริโลโก
น อุโฆ จนฺทิมสฺสุริยา ตมมํ ภิกฺขเว เหนว อาคตํ วทามิ น คตฺติ น จิตฺติ น จุตฺติ น อุปปตฺติ อุปปตฺติจํ
อุปปวตฺตํ อนารมฺมณเมว ตํ เสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ¹

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรต้นฉบับขุททกนิกาย อุทาน เล่ม 25, 2539 หน้า 158.

ภิกษุทั้งหลาย อายตนะนั้นมีอยู่ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาสนัญญาตนะ วิญญูณัญญา-
ยตนะ อากิณฺณัญญาตนะ เนวสัณฺณานาสัณฺญาตนะ โลกนี้โลกหน้า ดวงจันทร์และ
ดวงอาทิตย์ทั้งสองย่อมไม่มีในอายตนะนั้น ภิกษุทั้งหลายเราไม่กล่าวซึ่งอายตนะนั้นว่า
เป็นการมา เป็นการไป เป็นการตั้งอยู่ เป็นการจุติ เป็นการอุปบัติ อายตนะนั้นหาที่ตั้ง
อาศัยมิได้ มิได้เป็นไปหาอารมณ์มิได้ นี่แลเป็นที่สุดแห่งทุกข์

อตฺถิ ภิกฺขเว อชาตํ อภฺตํ อกตํ อสงฺขตํ โน เจตํ ภิกฺขเว อภวิสฺส อชาตํ อภฺตํ อกตํ
อสงฺขตํ นิยฺธ ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สงฺขตสฺส นิสฺสรณํ ปญฺญาเยถ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ
อชาตํ อภฺตํ อกตํ อสงฺขตํ ตสฺมา ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สงฺขตสฺส นิสฺสรณํ ปญฺญาเยถาตี¹

ภิกษุทั้งหลาย ภาวะอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยไม่ทำแล้ว ไม่ปรุงแต่งแล้ว
มีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าภาวะอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยไม่ทำแล้ว ไม่ปรุงแต่ง
แล้ว จักไม่มีแล้วไซ้ การสลัดออกซึ่งภาวะที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัยทำแล้ว ปรุงแต่ง
แล้ว จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้เลย ภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่ภาวะอันไม่เกิดแล้ว ไม่
เป็นแล้ว อันปัจจัยไม่ทำแล้ว ไม่ปรุงแต่งแล้ว มีอยู่ ฉะนั้น การสลัดออกซึ่งภาวะที่เกิดขึ้นแล้ว
เป็นแล้ว ปรุงแต่งแล้ว จึงปรากฏ

ยตฺถ อาโปท จ ปฐวี	เตโช วาโย น คาคคิ
น ตตฺถ สุกฺกา โชตนฺติ	อาทิจฺโจ นปฺปกาสติ
น ตตฺถ จนฺทิมภา ภาติ	ตโม ตตฺถ น วิชฺชติ
ยทา จ อตฺตนาเวทิ	มุณี โมเนน พุราหฺมณเณ
อถ รุปา อรูปา จ	สุขทุกฺขา ปมฺจุจฺจตีติ. ²

ดิน น้ำ ไฟ และลม ย่อมไม่หยั่งลงในนิพพานธาตุใด ในนิพพานธาตุนั้น ดาวทั้ง
หลายย่อมไม่สว่าง ดวงอาทิตย์ย่อมไม่ปรากฏ ดวงจันทร์ย่อมไม่สว่าง ความมืดย่อมไม่มี
ก็เมื่อใดพรหมณ์ชื่อว่ามุนีเพราะรู้แจ้ง (สัจจะ 4) แล้วด้วยตนเอง เมื่อนั้น เขาย่อมหลุด
พ้นจากรูปและอรูป จากสุขและทุกข์

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ เล่ม 25, 2539
หน้า 126, 221.

² มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน เล่ม 25, 2539 หน้า 50.

พระพุทธพจน์ทั้งหมดที่ได้ยกมากล่าวไว้นี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ภาวะที่เรียกว่านิพพานนั้นมีอยู่จริง แต่เป็นภาวะที่ไม่มีอะไรอย่างในโลกมี กล่าวอีกนัยหนึ่งอะไรก็ตามที่มีอยู่หรือปรากฏอยู่ในโลก สิ่งเหล่านั้นไม่มีอยู่เลยในภาวะที่เรียกว่านิพพานไม่มีทั้งดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ไม่ใช่ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ตามปกติเวลาเราคิดถึงสิ่งที่มีอยู่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราจะคิดถึงสิ่งนั้นในลักษณะที่มันเคลื่อนไหวไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง หรือเคลื่อนไหวมาจากทิศทางใดทิศทางหนึ่ง แต่ภาวะที่เรียกว่านิพพานนั้นไม่ใช่ทั้งการมา ไม่ใช่ทั้งการไป และไม่ใช่ทั้งการหยุดนิ่งอยู่กับที่ ไม่ใช่ทั้งการแตกดับ (จุติ) ไม่ใช่ทั้งการเกิด (อุบัติ) เป็นภาวะที่หาที่ตั้งไม่ได้ จึงมีอาจกล่าวได้ว่ามันมีอยู่ ณ ที่ใด ทั้งเป็นภาวะที่ปราศจากอารมณ์ด้วยประการทั้งปวง ภาวะดังกล่าวนี้เองที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นที่สุดแห่งทุกข์

ข้อความในลำดับต่อมาแสดงให้เห็นว่า ภาวะที่เรียกนิพพานนั้น เป็นภาวะที่ไม่มีการเกิดขึ้น และไม่มีความเป็นไป ปราศจากการปรุงแต่งของเหตุปัจจัย (อสังขตะ) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยืนยันว่าภาวะเช่นที่กล่าวนี้มีอยู่จริง เพราะถ้าภาวะนี้ไม่มีอยู่แล้ว การที่จะปฏิบัติตนให้หลุดพ้น (สลัดออก) ไปจากสภาวะที่มีการเกิดขึ้น มีการกระทำและปรุงแต่งของเหตุปัจจัย (สังขตะ) ก็จะเป็นไปไม่ได้เลย แต่เพราะภาวะที่พ้นจากการปรุงแต่งของเหตุปัจจัยมีอยู่ การปฏิบัติตนจนเข้าถึงความหลุดพ้นจากสังสารวัฏอันเป็นสภาวะที่เป็นไปตามการปรุงแต่งของเหตุปัจจัยจึงเป็นสิ่งเป็นไปได้

5.5 หลักความเชื่อ และจุดมุ่งหมายสูงสุด

ศาสนาพุทธเชื่อว่า ตราบใดที่มนุษย์ยังไม่หมดกิเลส วิญญาณก็จะเวียนว่ายตายเกิดรำไปคนอาจเกิดเป็นสัตว์ สัตว์อาจเกิดเป็นคนก็ได้ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามอำนาจกรรมที่ได้กระทำไว้นอกจากนี้ก็อาจไปเกิดในทุคติภูมิ มีนรก เปต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน หรือไปเกิดในสุคติภูมิมีมนุษย์ เทวดา พรหม ก็ได้ การที่ไปเกิดในภูมิต่างๆ ก็เพราะมนุษย์ตลอดทั้งสัตว์ทั้งหลายมีกิเลส เมื่อมีกิเลสจึงเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมจึงได้รับวิบากกรรมหรือผลของกรรม แล้วก็เกิดกิเลสอีก วนเวียนอยู่อย่างนี้ดุจเดินรอบวงเวียนไม่ไปถึงไหนแต่ก็เดินไปไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าสิ้นกิเลส จึงจะเข้าสู่นิพพานไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป นิพพานจึงเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เมื่อใครเข้าถึงแล้วก็ไม่ต้องเกิดแก่เจ็บตาย หยุดการเวียนว่ายในวัฏสงสาร ไม่มีทุกข์กายทุกข์ใจอีกต่อไป นิพพานเป็นโลกุตระภูมิอยู่เหนือสมมุติ อยู่เหนือกระแสโลก ไม่อาจพรรณนาได้ แต่ก็ เป็นสภาวะที่มีอยู่ ไม่ได้สูญสิ้น

5.6 พิธีกรรมที่สำคัญ

พิธีกรรมในพุทธศาสนา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของศาสนา เป็นกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างผู้ปฏิบัติกับความจริงหรือธรรมในศาสนา พิธีกรรมนอกจากจะเป็นเรื่องความผูกพันระหว่างศาสนิกชนกับศาสนธรรมแล้ว ยังเป็นการแสดงออกซึ่งความหมายในศาสนาด้วย

พิธีกรรมที่สำคัญในศาสนาพุทธ แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

5.6.1 เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับวินัยสงฆ์โดยเฉพาะ และดำเนินการทำพิธีโดยเฉพาะพระสงฆ์เท่านั้น พราวาสไม่ได้ร่วมด้วย พิธีนี้เรียกว่า “สังฆกรรม” พราวาสจะมีส่วนร่วมในส่วนอื่นที่ไม่ใช่สังฆกรรม เช่น พิธีบรรพชาอุปสมบท พิธีเข้าพรรษา พิธีออกพรรษา พิธีสวดปาฏิโมกข์

5.6.2 พิธีทำบุญในงานมงคล พระสงฆ์และพราวาสดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มีการตั้งบาตรน้ำมนต์ด้วย เช่น พิธีทำบุญงานมงคลสมรส พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ พิธีทำบุญวันเกิด พิธีทำบุญถวายสังฆทาน พิธีทำบุญทอดกฐินผ้าป่า พิธีทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่

5.6.3 พิธีทำบุญงานอวมงคล พระสงฆ์และพราวาสดำเนินการร่วมกัน เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว และเพื่อขจัดเสนียดจัญไร เช่น

- 1) การทำบุญเกี่ยวกับศพ เช่น การสวดอภิธรรม การฌาปนกิจศพ การบรรจุศพ การทำบุญ 7 วัน 50 วัน และ 100 วัน เป็นต้น
- 2) การทำบุญขจัดเสนียดจัญไร เมื่อเกิดเหตุที่คนโบราณถือว่า ไม่เป็นมงคลในครอบครัว เช่น แร้งจับบ้าน หรือรูงกินน้ำในบ้าน เป็นต้น

5.6.4. พิธีบูชาในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นพิธีที่ชาวพุทธต้องปฏิบัติร่วมกัน เช่น พิธีบูชาในวันมาฆบูชา พิธีบูชาในวันวิสาขบูชา พิธีบูชาในวันอาสาฬหบูชา

พิธีกรรมข้อ 1 2 และ 3 เป็นพิธีกรรมที่ชาวพุทธในประเทศไทยปฏิบัติกัน ส่วนชาวพุทธในประเทศอื่นอาจจะปฏิบัติแตกต่างกันไป เพราะพิธีกรรมนี้เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่น ซึ่งยากที่จะแยกออกจากกัน

ส่วนพิธีกรรมในข้อ 4 เป็นพิธีกรรมที่พุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
ทั่วโลกต้องปฏิบัติร่วมกัน ปฏิบัติเหมือนกันในวันและเวลาเดียวกัน ถือว่าพิธีนี้เป็นสากล
สำหรับชาวพุทธ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดของแต่ละพิธีต่อไปดังนี้

1. พิธีบูชาในวันมาฆบูชา พิธีนี้จะปฏิบัติกันในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 กิจกรรม
ที่ปฏิบัติ มีดังนี้

- 1) ประดับธงธรรมจักรที่วัด สถานที่ราชการ และอาคารบ้านเรือน
- 2) ทำบุญตักบาตรที่วัด
- 3) ฟังเทศน์
- 4) เวียนเทียนรอบปูชนียสถาน 3 รอบ การเวียนเทียนนี้ปฏิบัติกันได้ทั้งวันตั้งแต่
เช้าถึงเย็น ผู้ที่มาเวียนเทียนจะมาเป็นกลุ่ม เช่น ส่วนราชการ ทหาร ตำรวจ นักเรียน และประชาชน
แต่ส่วนมากจะปฏิบัติกันเวลาเย็น

การเวียนเทียนทุกคนจะถือเครื่องสักการะคือ ดอกไม้ ธูปเทียน เวลาเวียนเทียนจะ
จุดธูปเทียน เพื่อบูชาคุณพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสังฆเจ้า

ประวัติความเป็นมาของวันมาฆบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วเป็นเวลา 9 เดือน
ขณะที่พระองค์ประทับอยู่ ณ เวฬุวันมหาวิหาร กรุงราชคฤห์ ได้มีการประชุมพระสาวกครั้งใหญ่
เรียกการประชุมครั้งนี้ว่า “จาตุรงคสันนิบาต” คือ การประชุมมีองค์ 4 ต่อไปนี้

- 1) วันนั้นเป็นวันอุโบสถ ขึ้น 15 ค่ำ เดือนมาฆะ
- 2) พระสาวก 1,250 องค์ มาประชุมกันเอง โดยมีได้นัดหมาย
- 3) พระสาวกทั้งหมดนี้ล้วนเป็นพระอรหันต์
- 4) พระอรหันต์สาวกเหล่านี้เป็นผู้ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธองค์เอง

การประชุมครั้งนั้น เป็นการประชุมใหญ่ครั้งแรก พระองค์เห็นว่าเป็นโอกาสอัน
เหมาะที่จะได้ประกาศหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระสาวกถือไปเป็นนโยบายในการประกาศ
พระศาสนา จึงได้ทรงแสดง “โอวาทปาฏิโมกข์” แปลว่า หลักแห่งคำสอน

โอวาทปาฏิโมกข์ ที่พระองค์ทรงแสดงนั้น ถือกันว่าเป็นหลักหรือหัวใจศาสนาพุทธ
เป็นภาษาบาลี 3 คาถา ซึ่งพอจะจับใจความได้ดังนี้

“ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า พระนิพพานเป็นธรรมยอดเยี่ยม บุคคลผู้ทำร้ายผู้อื่น หาได้เป็นบรรพชิตไม่ ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ก็ไม่ถือว่าเป็นสมณะ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำความดีให้สมบูรณ์ การชำระจิตใจให้ผ่องใส นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย การสำรวมในวินัย ความรู้จักพอดีในเรื่องอาหาร การนอนการนั่งในที่อันสงบ การบำเพ็ญเพียรทางใจ นี่เป็น คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

2. พิธีบูชาในวันวิสาขบูชา กระทำกันในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 มีพิธีปฏิบัติ และกิจกรรมเหมือนกันกับวันมาฆบูชา

ประวัติความเป็นมาของพิธีบูชาวันวิสาขบูชา เนื่องจากวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เป็น วันคล้ายวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ชาวพุทธทั่วโลกจึงถือว่าวันนี้ เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3. พิธีบูชาในวันอาสาฬหบูชา กระทำกันในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 มีวิธีปฏิบัติและกิจกรรมเหมือนวันมาฆบูชา

ประวัติความเป็นมาของพิธีบูชาในวันอาสาฬหบูชา คือเป็นวันที่พระพุทธองค์ทรง แสดงปฐมเทศนา คือพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แก่พวกปัญจวัคคีย์ และเมื่อทรงแสดงธรรม จบแล้วท่านโกณฑัญญะซึ่งเป็นหัวหน้าพวกปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม พระพุทธองค์ทรง ประทานอุปสมบทแก่อัญญาโกณฑัญญะเป็นองค์แรก วันนั้นจึงเป็นวันที่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ในโลกเป็นครั้งแรก จึงทำให้พระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ทั้ง 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ชาวพุทธทั่วโลกจึงถือว่าวันอาสาฬหบูชา เป็นวันสำคัญทางศาสนาพุทธอีกวันหนึ่ง

5.7 นิกายในศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธมีนิกายที่สำคัญอยู่ 2 นิกาย อันเกิดจากการสังคายนาครั้งที่ 2 เป็นเหตุให้มีการถือพระวินัยแตกต่างกัน คือ

5.7.1 นิกายเถรวาท ได้แก่ นิกายที่ทางคณะสงฆ์อันมีพระยศกาลันตบุตรเถระถือตาม แนวพระพุทธบัญญัติดังที่พระเถระทั้งหลายมีพระมหากัสสปะเป็นประธานได้ทำสังคายนาไว้

พระสงฆ์คณะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพวก “สเถรีระ” หรือในกาลต่อมาถูกพวกนิกายมหายานเรียกว่า “หินยาน” ซึ่งแปลว่า ยานเลว ยานเล็ก ยานคับแคบ ไม่สามารถชนสัตว์โลกไปสู่ความพ้นทุกข์ได้มาก เพราะมีวัตรปฏิบัติอันเข้มงวดกวดขัน ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุจุดหมายปลายทางได้ยาก แต่ในการประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกครั้งแรกที่ลังกา เมื่อ พ.ศ. 2493 ที่ประชุมได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้เลิกใช้คำว่า “หินยาน” และให้ใช้คำว่า เถรวาท แทนเพราะเห็นว่าคำว่า “หินยาน” เกิดขึ้นเพราะการแก่งแย่งแข่งขันกันในอดีต นิกายเถรวาทนี้ตั้งมั่นอยู่ในประเทศลังกา พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา

5.7.2 นิกายอาจรียวาท ได้แก่ นิกายที่พระภิกษุชาววิชัยชื้อถือตามท้ออาจารย์ของตนได้แก้ไขขึ้นในภายหลังพระสงฆ์คณะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มหาสังฆิกะ” และในเวลาต่อมาเรียกตัวเองว่า “มหายาน” ซึ่งแปลว่ายานใหญ่โตสามารถบรรลุทุกสัตว์โลกไปสู่ความพ้นทุกข์ได้มาก เพราะการแก้ไขวัตรปฏิบัติให้อำนวยความสะดวกสบายยิ่งขึ้น จะช่วยสามารถนำสัตว์ไปสู่ความพ้นทุกข์ได้จำนวนมาก นิกายมหายานนี้แพร่หลายในประเทศทิเบต จีน มองโกเลีย เกาหลี เวียดนาม ลิกซิม และญวน

ทั้งนิกายเถรวาทและนิกายมหายานโดยหลักการใหญ่ก็ลงรอยกัน แม้ว่านิกายมหายานจะมีลัทธินิกายแยกย่อยออกไปอีกมาก มีพระสูตรและพระคัมภีร์ศาสนาเพิ่มขึ้นระยะหลังอีกเป็นอันมากก็ตาม ต่อไปนี้เป็นข้อแตกต่างกันในบางประเด็น

เถรวาท	มหายาน (อาจรียวาท)
1. ถือเรื่องอริยสัจเป็นสำคัญ 2. ถือคุณภาพของศาสนิกชนเป็นสำคัญ	1. ถือเรื่องบารมีเป็นสำคัญ 2. ถือปริมาณเป็นสำคัญก่อนแล้วจึงค่อยปรับปรุงคุณภาพในภายหลัง ดังนั้นจึงต้องลดหย่อนการปฏิบัติพระวินัยบางข้อลงเข้าหาบุคคล และเพิ่มเทวดา และเพิ่มพิธีกรรมสังคีตกรรมเพื่ออุทิศใจคน ได้อธิบายพุทธมติ อย่างกว้างขวางเกินประมาณเพื่อการเผยแพร่จนทำให้พระพุทธรูป ซึ่งเป็นลัญจนิยมกลายเป็นปรัชญาและตรรกวิทยาไป

เถรวาท	มหายาน (อาจารย์วาท)
3. มีพระพุทธเจ้าองค์เดียว คือ พระสมณโคตม หรือพระศากยมุณี 4. มีความพ้นจากกิเลส ขาดกิเลส เป็นอัตตัตถ จริยา แล้วบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นเป็น โลกัต จริยา เป็นความมุ่งหมายสำคัญ 5. มีบารมี 10 ประการ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา อันให้ถึงความเป็นพระพุทธเจ้า 6. ถือพระไตรปิฎกเถรวาท คือ พระธรรมวินัยยุติ ตามปฐมสังคายนา ไม่มีพระธรรมวินัยใหม่เพิ่มเติม 7. รักษาธรรมวินัยเดิมเอาไว้ 8. ถือว่าพระอรหันต์เมื่อปรินิพพานแล้วไม่เกิดอีก 9. ยอมรับแต่ธรรมกายและนิรมาณกายบางส่วน นอกนั้นไม่ยอมรับ	3. มีพระพุทธเจ้าหลายองค์ องค์เดิมคือ อาทิ พุทธ (กายสีน้ำเงิน) เมื่อท่านบำเพ็ญญาณก็เกิดมีพระ ฌานีพุทธะอีกมาก เป็นต้นว่า พระไวโรจนพุทธะ อักโขภยพุทธะ รัตนสมภพ พุทธะ ไภสัชชครุ โอมลสิทธิ และอมิตาภ เฉพาะองค์นี้ที่มาในร่าง ที่เป็นคน (มานุषี พุทธะ) คือ พระศากยมุณี 4. ความเป็นพระโพธิสัตว์ หรือพุทธภูมิ เพื่อ บำเพ็ญโลกัตถจริยาได้เต็มที่ เป็นความมุ่งหมาย และมีพระโพธิสัตว์หลายองค์ เช่น พระอวโลกิ- เตศวร มัญจุสรี วัชรปาณี กษิติ ครรภ สมันตภัทร อริยมตไตรย เป็นต้น 5. มีบารมี 6 ประการ คือ ทาน ศีล วินัย ขันติ ฌาน ปัญญา อันให้ถึงความสำเร็จเป็นพระโพธิสัตว์ และเป็นปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ 6. ถือพระธรรมวินัยเก่า และมีพระสูตรใหม่เพิ่มเติม เช่น สุขาวดีวุฒสุตตร ลังกาวตารสูตร สัทธรรม ปุณฺณทริกสูตร ปรัชญาปารมิตาสูตตร เป็นต้น 7. ปรับปรุงพระธรรมวินัยให้เข้ากับภาวะแวดล้อม 8. ถือว่าพระอรหันต์เมื่อปรินิพพานแล้วย่อมกลับมาเกิดใหม่ สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าอีก 9. ถือว่าพระพุทธเจ้ามีกาย 3 คือ 1. ธรรมกาย ได้แก่ ธรรม 2. สัมโภคกาย หรือกายจำลอง หรือกาย อวตารของพระพุทธเจ้า แบบนารายณ์อวตาร คือ ที่พระพุทธเจ้าเป็นพระกัศสปสัมพุทธะบ้างเป็น พระศากยมุณีบ้าง เป็นพระกกุสันธะบ้างเป็นต้น นั้นล้วนเป็นสัมโภคกายของพระพุทธเจ้าองค์เดิม (อาทิพุทธะ) ทั้งนั้น และ 3. นิรมาณกาย คือ กาย ที่ต้องอยู่ในสภาพของธรรมดา คือ ต้องแก่ เจ็บ และปรินิพพาน ซึ่งเป็นกายที่พระพุทธเจ้าสร้าง ขึ้นเพื่อสอนคนให้เห็นความจริงของชีวิต แต่ สำหรับพระพุทธองค์ที่แท้นั้นไม่ต้องอยู่ในสภาพ เช่นนั้น แบบเดียวกับปรมาตมของพราหมณ์

5.8 สัญลักษณ์ของศาสนา

สัญลักษณ์ของศาสนาพุทธมีหลายอย่าง แต่มีสัญลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปมีดังนี้

5.8.1 ธรรมจักร หมายถึง วงล้อแห่งพระธรรม ธรรมจักรใช้แทนหลักธรรม คือ มรรค 8 คือ อริยสัจข้อที่ 4 ซึ่งเป็นธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ ธรรมจักรมี 8 ก่ำ (8 ซี่ล้อ) ได้รับการรับรองให้เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาระดับชาติ และธงทางพระพุทธศาสนา 6 สี (ฉัพพรรณรังสี) ซึ่งใช้อยู่ในประเทศศรีลังกาในขณะนี้ ได้รับการให้ใช้เป็นธงแห่งพระพุทธศาสนาระดับชาติ แต่พุทธศาสนิกชนชาวไทย นิยมใช้ธงธรรมจักรพื้นสีเหลืองมากกว่า

5.8.2 พระพุทธรูป พระพุทธรูปนิยมสร้างขึ้นในอิริยาบถต่างๆ ไว้เคารพบูชาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเสมือนสิ่งแทนคล้ายอนุสาวรีย์ ทำให้ผู้พบเห็นน้อมระลึกถึงพระคุณ คือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิ์คุณ และพระกรุณาธิคุณของพระพุทธองค์

5.8.3 รอยพระพุทธบาท ในสมัยที่ยังไม่มีการสร้างพระพุทธรูป ชาวพุทธนิยมสร้างรอยพระพุทธบาทซึ่งแทนทั้งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และร่องรอยแห่งความดีที่พระพุทธองค์ทรงประทับไว้เป็นแบบอย่าง

5.8.4 ใบโพธิ์ หรือ ต้นโพธิ์ เป็นต้นไม้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอาศัยร่มเงาในระหว่างเวลาที่ทรงบำเพ็ญเพียร และได้ตรัสรู้อริยสัจธรรม เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

5.9 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ปัจจุบันพุทธศาสนาได้เจริญอยู่ในประเทศแถบเอเชีย จนได้นามว่าประเทศแห่งทวีปเอเชีย โดยเฉพาะประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธ เพราะศาสนาพุทธเจริญยิ่งกว่าประเทศอื่นๆ ชาวไทยกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ เป็นพุทธศาสนิกชน จนศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย ทั้งองค์พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทั้งพสกนิกรและนิคัณ และประเทศไทยยังได้รับเลือกให้เป็นที่ตั้งถาวรขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกอีกด้วย แต่ละปีจะมีชาวต่างประเทศจำนวนไม่น้อยเข้ามาบรรพชาอุปสมบทอยู่เสมอ จึงมีพระภิกษุสามเณรชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากในประเทศไทย เช่น ที่วัดป่าอานาชาตจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น และบรรดาท่านเหล่านั้น บางรูปก็ได้เดินทางกลับไปเผยแผ่ศาสนาในประเทศของตน กลายเป็นกำลังสำคัญ ในการเผยแผ่ศาสนาพุทธเป็นอย่างดี จึงทำให้ศาสนาพุทธขยายไปสู่ประเทศต่างๆ ที่นับถือศาสนาอื่น ทั้งในเอเชีย ยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย

อย่างเช่นในปัจจุบัน (พ.ศ. 2538) มีวัดไทยในต่างประเทศถึง 97 วัด โดยอยู่ในสหรัฐอเมริกา 51 วัด ในสิงคโปร์ 11 วัด ในออสเตรเลีย 8 วัด ในอินเดีย 7 วัด ในอังกฤษ 6 วัด ในมาเลเซีย 4 วัด ในเยอรมัน เดนมาร์ก และเนเธอร์แลนด์ ประเทศละ 2 วัด ในอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สวิตเซอร์แลนด์ ประเทศละ 1 วัด การที่ศาสนาพุทธแผ่เข้าไปในต่างประเทศที่นับถือศาสนาอื่นได้ ก็เพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญาและเมตตาธรรม คำสั่งสอนในศาสนาพุทธเป็นความจริงตามธรรมชาติ จึงสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ เป็นเรื่องเหตุผล ทั้งศาสนาพุทธก็สอนให้ใช้ปัญญาขบคิดพิจารณาในเรื่องต่างๆ ตลอดถึงการดำเนินชีวิต เป็นตัวของตัวเองไม่เชื่อตามใคร และศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียนทำร้ายใคร มีแต่ให้ความรักให้อภัยต่อกัน ดังนั้นเมื่อศาสนาพุทธเผยแผ่เข้าไปในประเทศไหน ก็จะไม่เป็นที่รังเกียจของคนในศาสนาอื่น เพราะศาสนาพุทธไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใครดังกล่าวแล้ว

ประเทศทั่วโลกที่ศาสนาพุทธแผ่เข้าไปถึง จะมีสมาคมพุทธศาสนาบ้าง ออกวารสารทางพุทธศาสนาบ้าง จัดตั้งสำนักสงฆ์จนถึงวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดทั้งการเผยแผ่พุทธศาสนาบ้าง จึงมีกลุ่มทางพุทธศาสนาในต่างประเทศทั่วโลกกว่า 1,000 แห่ง

ยิ่งกว่านั้น ประเทศที่เคยนับถือศาสนาพุทธมาก่อน เช่น ประเทศจีน เป็นต้น แต่ต้องมาเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ก็ได้หันมานับถือศาสนาพุทธอีก เพราะระบอบคอมมิวนิสต์ล่มสลาย จึงทำให้มีจำนวนพุทธศาสนิกชนทั่วโลกมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมีมากกว่า 390 ล้านคน (Encyclopaedia Britannica 1992 : 269) อีกทั้งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก

ก็คอยเป็นศูนย์กลางจัดให้ชาวพุทธทั่วโลกมาประชุม ทำให้ทราบความเป็นไปของศาสนาพุทธในประเทศต่างๆ หากมีอุปสรรคอันใดก็ช่วยกันแก้ไข ทั้งคอยประสานความแตกต่างระหว่างนิกายต่างๆ จึงทำให้ศาสนาพุทธเป็นเอกภาพ และเป็นนิมิตหมายที่สำคัญในการเผยแผ่ศาสนาให้แพร่หลายยิ่งขึ้นไป

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 5 ศาสนาพุทธ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 5 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 6 ต่อไป

บทที่ 6

ศาสนาซิกข์

เนื้อหาบทที่ 6

ศาสนาซิกข์

6.1 ประวัติความเป็นมา

6.2 ประวัติศาสดา

6.2.1 ชาตีกำเนิดและปฐมวัย

6.2.2 ชีวิตสมรส

6.2.3 ได้ประสบการณ์ทางจิต

6.2.4 ออกสั่งสอนคน

6.2.5 บั้นปลายชีวิต

6.3 คัมภีร์ในศาสนา

6.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

6.4.1 องค์ไตรรัตน์

6.4.2 ศีล 5 ประการ

6.4.3 หลักธรรมประจำชีวิตหรือศีล 21 ประการ

6.4.4 การเข้าถึงนิรวาณ

6.4.5 พระเจ้าผู้เป็นอันติมสังจัจ

6.5 หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด

6.6 นักบวชในศาสนาซิกข์

6.7 พิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญ

6.7.1 พิธีปาหุล

6.7.2 พิธีรับน้ำอมฤต (Baptism)

6.7.3 ประเพณีการเล่นดนตรีสววรรค์ (Kirtan)

6.7.4 ประเพณีการโพกศีรษะ (Turban หรือ Dastar)

6.7.5 ประเพณีครัวทาน (Free Kitchen)

6.8 นิภายในศาสนา

6.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

6.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาซิกข์ เกิดที่ประเทศอินเดีย ปี พ.ศ. 2012 เป็นศาสนาที่รวมเอาจุดเด่นของศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลามมาไว้เป็นอันเดียวกัน ศาสดาของศาสนาซิกข์ เรียกว่า ครู มี 10 ท่าน ต่อจากศาสดาองค์ที่ 10 ให้ถือเอาคัมภีร์เป็นศาสดาแทน ศาสดาคนแรกของศาสนาซิกข์คือ ท่านนานัก

2. หลักคำสอนในศาสนาซิกข์ที่สำคัญ คือ 1) องค์ไตรรัตน์ 3 ประการ 2) คีล 5 ประการ 3) หลักธรรมประจำชีวิตหรือคีล 21 ประการ และหลักปฏิบัติสำหรับผู้ที่เข้าถึงสุขนิรันดร์หรือนิรวาณ

3. ศาสนาซิกข์มีจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต เป็นความสุขที่แท้จริงและนิรันดร์ คือความกลมกลืนเข้ากับชีวิตของพระเจ้าหรือการได้รับพระมหากรุณาจากพระเจ้า วิธีที่จะบรรลุจุดหมายปลายทางนั้นได้ก็ต้องบูชาพระเจ้าสวดเพลงสรรเสริญพระนามและการฟังพระนามของพระเจ้า ชาวซิกข์เชื่อว่าชีวิตในโลกนี้ยังต้องเกิดอีกหลายครั้งตราบที่ยังไม่สิ้นกิเลส

4. ศาสนาซิกข์มีนิกายที่สำคัญอยู่ 2 นิกาย คือ 1) นิกายนิกายนักปณิธิหรือสัทซอรี และนิกายขาลสาหรือสิงห์ ปัจจุบันมีชาวซิกข์อยู่ประมาณ 18 ล้าน 5 แสนคน ตามประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ สิงคโปร์ และฮ่องกง แต่ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอินเดีย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาซิกข์ได้อย่างสมบูรณ์

2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสดาคัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาซิกข์ได้อย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา นิกายในศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะปัจจุบันในศาสนาของศาสนาซิกข์ได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 6

ศาสนาซิกข์

6.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาซิกข์ หรือลิกข์ เกิดในประเทศอินเดีย เป็นศาสนาใหม่ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2012 โดยคิดตามปีที่เกิดของคุรุนานักผู้เป็นปฐมศาสดาของศาสนานี้ คำว่าซิกข์ เป็นภาษาปัญจาบี ตรงกับภาษาบาลีว่า ลิกขะ และตรงกับภาษาสันสกฤตว่า ศิษยะ แปลว่าศิษย์หรือผู้ศึกษาเล่าเรียน เพราะฉะนั้นชาวซิกข์ก็คือผู้เป็นศิษย์ของคุรุหรือศาสดาของศาสนาซิกข์ทุกองค์ ศาสนาซิกข์เกิดในช่วงที่ศาสนิกของศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูกับศาสนิกของศาสนาอิสลามเผชิญหน้ากัน มีปัญหากระทบกระทั่งจนเกิดการปะทะประหารกันอยู่เสมอ ทำให้นานักผู้มีจิตใจสูงทนไม่ไหว ได้ครุ่นคิดหาทางที่จะนำความสงบสุขคืนมาให้จึงได้ จนเป็นเหตุให้เกิดศาสนาซิกข์ขึ้นมา เพราะฉะนั้นศาสนาซิกข์จึงเป็นศาสนาที่ประนีประนอมศาสนาต่างๆ ในอินเดียโดยเฉพาะระหว่างศาสนาฮินดูกับศาสนาอิสลาม ดังนั้นศาสนาซิกข์นอกจากจะมีคำสอนตั้งขึ้นใหม่แล้วยังได้นำคำสอนดีเด่นจากศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะจากศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลามมาเป็นคำสอนของตนด้วย ส่วนอะไรที่ไม่ดีก็ตัดทิ้งไปเช่นเรื่องการถือชั้นวรรณะ ความใจแคบและความมีกิเลสของพระเจ้าเป็นต้น โดยให้ถือใหม่ว่าทุกคนเป็นพี่น้องกันไม่แตกต่างกันเพราะมาจากพระเจ้าองค์เดียวกัน ดังคำสอนที่ว่า พระเจ้ามีหลายพระนามเช่น พระพรหม พระศิวะ พระวิษณุ อากาสะ ปुरुชะ เอกะ และนิรเภา เป็นต้น พระองค์เป็นพระเจ้าของมนุษยชาติทั้งมวลมิได้ผูกขาดว่าเป็นพระเจ้าของฮินดู พระเจ้าของมุสลิม หรือของศาสนาไหน ทรงประทับอยู่ทุกแห่ง แต่ทรงชอบประทับอยู่ในใจของคน พระเจ้าถึงแม้จะประทับอยู่ในทุกสิ่ง แต่ทุกสิ่งก็ไม่ใช่พระองค์ พระเจ้าไม่ใช่เป็นอย่างเดียวกับทุกสิ่ง พระองค์ทรงเป็นอีกอย่างต่างหาก เหมือนกลิ่นหอมมีอยู่ในดอกไม้แต่ดอกไม้ก็ไม่ใช่อะไรกลิ่นหอม หรือการสะท้อนเงามีอยู่ในกระจกแต่กระจกก็ไม่ใช่อะไรการสะท้อนเงาก็ฉนั้น ดังนั้นพระเจ้าในทุกศาสนาเป็นพระเจ้าองค์เดียวกัน จึงไม่ควรที่ใครจะผูกขาดว่าเป็นพระเจ้าของตนหรือของศาสนาใดศาสนาหนึ่งแต่พระองค์ทรงเป็นเจ้าของทุกศาสนาและของมนุษยชาติทั้งปวง ส่วนการที่เรียกชื่อพระเจ้าแตกต่างกันไป และเรียกศาสนสถานที่ประทับของพระเจ้าต่างกัน ก็เป็นเพียงความแตกต่างแห่งกาลและเทศเท่านั้น ดังที่

คุรุโควินทสิงห์กล่าวว่า สุหร่ำ มณเฑียรวิหาร เป็นสถานที่บำเพ็ญธรรมของคนทั้งหลายเหมือนกัน ที่เห็นแตกต่างกันก็เพราะความแตกต่างแห่งกาลและเทศะเท่านั้น ในศาสนาสิกข์ได้มีบทสวด (ชัปติ) แสดงถึงการประนีประนอมนำพระเจ้าในศาสนาฮินดูมาเป็นศาสนาของตน เช่น

เมื่ออยู่ในคำแนะนำของคุรุก็ได้ยินเสียงของพระเจ้า เมื่ออยู่ในคำแนะนำของคุรุก็ได้ปัญญา เมื่ออยู่ในคำแนะนำของคุรุ มนุษย์ก็เรียนรู้ว่าพระเจ้านั้นมีอยู่ในที่ทุกแห่ง คุรุเป็นคิระ คุรุเป็นวิชฌ และพระพรหม คุรุเป็นพระนางปารวตี ลักษณะและสรีรวิดี ข้อนี้ก็เป็นการจงใจให้ชาวฮินดูเห็นว่าพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสามองค์ของศาสนาฮินดูพร้อมมเหสีก็มีอยู่ในศาสนาสิกข์แล้ว

สรุปแล้วศาสนาสิกข์มีลักษณะประนีประนอมระหว่างศาสนาต่างๆ ในอินเดีย โดยเฉพาะศาสนาฮินดู และศาสนาอิสลาม เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันเดียวกันทั้งในเรื่องพระเจ้า ศาสนาและมนุษยชาติอันจะนำมาซึ่งสันติภาพที่แท้จริงมาสู่โลกนี้ ส่วนความเป็นไปของศาสนาสิกข์¹โดยย่อมีดังต่อไปนี้

คุรุนานัก (พ.ศ. 2012-2082) ศาสดาองค์ที่ 1 ได้ออกเผยแผ่ศาสนาสิกข์ทั่วทุกภาคของอินเดีย ทั้งได้ออกไปเผยแผ่ศาสนาถึงต่างประเทศมี ศรีลังกา อาฟกานิสถาน ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้นอีกด้วย เพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างชาวฮินดูและมุสลิม พยายามสอนคนให้ผู้ครองเรือนที่ดีและตั้งมั่นในศาสนาของตน อีกทั้งได้วางแบบให้ชาวสิกข์ปฏิบัติ ได้แก่สังคัต ให้ชาวสิกข์มาประชุมพบปะกันในเวลาเย็นและบังคับคือให้ชาวสิกข์มารับประทานอาหารร่วมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างกัน ต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือกัน เช่นช่วยกันปิดกวาดทำความสะอาดสถานที่และล้างถ้วยชาม เป็นต้น ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์กว่ากัน นอกจากนี้ยังได้ตั้งเมืองกรตารปุระในแคว้นปัญจาบอีกด้วย

คุรุอังคัทเท (พ.ศ. 2047-2095) ศาสดาองค์ที่ 2 ได้ปรับปรุงและส่งเสริมอักขรวิธีคุรุมุขี สำหรับใช้ในศาสนา ทั้งได้จัดตั้งโรงครัวทาน แจกจ่ายอาหารแก่คนยากจนตลอดทั้งส่งเสริมหลักการสังคัตและบังคับ ของคุรุนานักให้มั่นคงอีกด้วย

คุรุอมรทาส (พ.ศ. 2022-2117) ศาสดาองค์ที่ 3 ได้จัดให้มีวัดสิกข์ (คุรุทวาร) ตามหมู่บ้านสิกข์ ทั้งได้ปฏิรูปสังคม โดยคัดค้านการคลุมหน้าของสตรีและการกระโดดเข้ากองไฟเมื่อสามีตายที่เรียกว่าพธีสตี และสอนว่าสตรีก็มีสิทธิที่จะหลุดพ้นจากกิเลสได้

คุรุรามทาส (พ.ศ. 2077-2124) ศาสดาองค์ที่ 4 ได้จัดให้สร้างเมืองศูนย์กลางของศาสนาสิกข์ ขึ้นที่เมืองรามทาสปุระ โดยให้ชุดสระน้ำขนาดใหญ่ขึ้นมาให้ชื่อว่า อมฤตสระ (Immortal

¹ Noss David's. A History of the World's Religions, 1994 p. 83-85.

Pond) ทั้งได้ดำริจะสร้างวิหารขึ้นกลางสระน้ำด้วย

ครุอรชุนเทพ (พ.ศ. 2106-2149) ศาสดาองค์ที่ 5 ได้สร้างวิหารขึ้นกลางสระน้ำตามความประสงค์ของครุรามทาส โดยตั้งชื่อวิหารนี้ว่า หริณเทียร ต่อมาพระราชารัษฎิตซิงห์ (พ.ศ. 2323-2342) แห่งแคว้นปัญจาบและศาสนิกได้รวบรวมทองคำตีแผ่นหุ้มหริณเทียร จึงได้นามวิหารอีกนามหนึ่งว่า สุวรรณวิหาร (Golden Temple) ซึ่งงดงามมาก เป็นศิลปกรรมชั้นเอกของโลกแห่งหนึ่ง สุวรรณวิหารจะมีประตูทางเข้าอยู่ 4 ประตูด้วยกัน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า ศาสนสถานศาสนาซิกข์ยินดีต้อนรับทุกคน ไม่มีชนชั้นวรรณะ นอกจากนี้ครุอรชุนเทพยังได้รวบรวมศาสนาของครุองค์ที่ 1 ถึงองค์ที่ 4 และของตัวเอง ตลอดทั้งคำสอนของนักปราชญ์ในศาสนาอื่นที่สำคัญมี รามนันทะ และกาบิร เข้าด้วยกันเป็นคัมภีร์เรียกว่า อาทิกรันธ ทั้งได้ออกระเบียบให้ซิกข์ทุกคนสละรายได้ 1 ใน 10 (ทศวันธ์) เข้าสมทบทุนกลางเพื่อใช้ในการกุศล ต่อมาศาสดาองค์นี้ถูกพระเจ้าเยฮานคีร์สั่งให้ประหารชีวิตแต่ก่อนถูกจับมาประหารชีวิต ท่านได้ประกาศให้ศาสนาซิกข์แยกตัวออกจากศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลาม ประกาศว่าท่านไม่ใช่ฮินดูหรือมุสลิม ประกาศไม่ให้ศาสนิกบำเพ็ญพรตอดอาหารอย่างทั้ง 2 ศาสนาไม่ยอมนมัสการร่วมกับฮินดู ไม่จาริกไปยังเมืองเมกกะ ไม่สวดมนต์ต่อหน้ารูปเคารพ และไม่สวดบทสวดของมุสลิม

ครุหริโควินท์ (พ.ศ. 2138-2188) ศาสดาองค์ที่ 6 ผู้เป็นบุตรของครุอรชุนเทพ ศาสดาผู้นี้เป็นองค์แรกที่สละพาดาบ และจัดตั้งกองทหารม้า 2,200 คน เนื่องจากถูกทางบ้านเมืองคุกคาม และแม้จะมีทหารม้าเพียง 2,200 คน แต่ก็สามารถเอาชนะกองทัพฝ่ายพระเจ้าชาห์ซันได้ทุกครั้ง และเนื่องจากสถานการณ์บังคับ จึงเป็นศาสดาองค์แรกที่ใช้ดาบสำหรับปกป้องรักษาบ้านเมืองและศาสนา ทั้งได้ใช้น้ำและดาบเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจทางโลกและทางธรรมรวมกัน สัญลักษณ์นี้ได้ถือมาตลอดในหมู่ชาวซิกข์จนถึงปัจจุบัน

ครุหริชัย (พ.ศ. 2173-2204) ศาสดาองค์ที่ 7 ท่านผู้นี้ได้ส่งเสริมกองทหารม้าทั้งได้ตั้งโรงพยาบาลตามจุดต่างๆ อีกทั้งขยายโรงครัวทานอีกด้วย ศาสดาผู้นี้มีเมตตาจิตสูง ชอบช่วยเหลือคนยากจน และทำให้ภคัททควัน นักบวชฮินดูเปลี่ยนมานับถือศาสนาฮินดูอีกด้วย

ครุหริกริชัน (พ.ศ. 2199-2207) ศาสดาองค์ที่ 8 ท่านได้รับสถาปนาเป็นศาสดาเมื่อมีอายุเพียง 5 ปี 6 เดือนเท่านั้น ชื่อนี้แสดงว่าอายุน้อยไม่จำเป็นต้องมีความสามารถน้อยเสมอไป โดยเฉพาะเรื่องจิตใจ อย่างเช่นพราหมณ์คนหนึ่งมาลองดีทำได้วาทีกัน ครุหริกริชันให้พราหมณ์ผู้นั้นไปพาไครมาก็ได้ แล้วท่านจะให้ผู้นั้นเป็นตัวแทนโต้วาทีกับพราหมณ์ พราหมณ์

นั้นจึงได้นำศุทธคนหนึ่งชื่อ ชัจจุ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าโง่เขลาเป็นที่สุดมาให้ ครุฑกริชันได้ใช้ไม้เท้าของท่านแตะที่ตัวศุทธคนนั้นแล้วพูดว่า ชัจจุ เจ้าจงเป็นบัณฑิตจงเป็นผู้เชี่ยวชาญในการแปลภควัทคิตา จงตอบคำถามของพราหมณ์ผู้นี้ เป็นที่น่าอัศจรรย์ว่าชัจจุกลายเป็นบัณฑิตเฉลียวฉลาดขึ้นมาทันทีโต้ตอบกับพราหมณ์ได้เป็นอย่างดี

ครุฑเมฆาหารุ (พ.ศ. 2164-2218) ศาสดาองค์ที่ 9 ท่านได้ออกเผยแผ่ศาสนาทั่วทุกภาคในอินเดียเจริญรอยตามครุฑนาค ทั้งได้ช่วยหย่าศึกทัพหลวงจากกรุงเดลีกับทัพของราชาธิบดีรามรัยแห่งไทยอาหม (พ.ศ. 2212) ได้สำเร็จ แต่บั้นปลายถูกพระเจ้าออรังเซบจับประหารชีวิต

ครุฑโควินทสิงห์ (พ.ศ. 2209-2251) ศาสดาองค์ที่ 10 ซึ่งเป็นบุตรชายของครุฑองค์ที่ 9 ท่านเป็นศาสดาเมื่ออายุได้ 9 ปี ศาสดาผู้นี้ได้รับการศึกษาอย่างดีรู้หลายภาษาเช่นภาษาอังกฤษสันสกฤต และเปอร์เซีย เป็นต้น ท่านเป็นกวี เป็นนักรบและนักปกครอง อย่างเช่นท่านได้จัดระบบป้องกันเมืองอานันท์พระจากการถูกโจมตีได้สำเร็จ ท่านได้ปฏิวัติจิตใจชาวซิกข์ให้กล้าหาญทั้งได้บัญญัติกฎระเบียบให้ชาวซิกข์ปฏิบัติ เช่น ไม่ให้โกนผมโกนหนวดเคราตลอดชีวิต เป็นต้น จะได้ แตกต่างจากคนทั่วไป จะทำให้ชาวซิกข์ฝึกกำลังต่อสู้กับศัตรู และช่วยเหลือซึ่งกันและกันครุฑ โควินทสิงห์ สอนว่าอำนาจและธรรมเป็นของคู่กัน หากมีแต่ธรรมไม่มีอำนาจรองรับก็ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการป้องกันรักษา และอำนาจที่ปราศจากธรรมก็เป็นทารุณกรรม นอกจากนี้ท่านยังได้แต่งคัมภีร์ขึ้นอีกคัมภีร์หนึ่ง โดยรวบรวมคำสอนของครุฑที่ผ่านมามาของท่านและของท่านเองเข้าด้วยกัน เรียกว่าคัมภีร์ทสมครัมภ์ ศาสดาองค์นี้เป็นองค์สุดท้ายเพราะก่อนสิ้นชีวิต ท่านไม่ได้แต่งตั้งใครแทน โดยให้คัมภีร์ ครัมธสาหิบบเป็นศาสดาแทน และหลังจากครุฑองค์ที่ 10 แล้วศาสนาซิกข์ก็เจริญบ้างเสื่อมบ้างตามแต่ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองจะพึงเห็นอย่างไร แต่ส่วนใหญ่ก็ค่อยเจริญมาตามลำดับ จนมีศาสนิกมากกว่าศาสนาฮินดู และโซโรอัสเตอร์รวมกันเสียอีกด้วย

6.2 ประวัติศาสดา¹

6.2.1 ชาตีกำเนิดและปฐมวัย

ผู้ให้กำเนิดศาสนาซิกข์ คือ ครุฑนาค นานักเกิด ณ หมู่บ้านตัลวันดิ (Talvandi) ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ปัจจุบันเรียกว่า “นังกานา สาหิพ” ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เมืองละฮอร์

¹ Sikh Missionary. Sikh Religion, 1990 p. 7-10.

บนฝั่งแม่น้ำรวี ประเทศปากีสถานเมื่อ วันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2012 ตระกูลเป็นฮินดู วรรณะพราหมณ์ บิดาชื่อกุล หรือเมห์ตากัลยาตาส มารดาชื่อตริปตะ มีฐานะยากจน มารดาเป็นผู้เคร่งครัดในศาสนาмаกส่วนบิดาเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยเงินเดือนต่ำคอยรับใช้ผู้ว่าราชการเมือง

เมื่อนักเจริญวัยอายุได้ 7 ขวบ ก็ได้รับการศึกษาในสำนักของครูที่เป็นมุสลิม ตามประวัติกล่าวว่าน่านักเป็นคนมีสติปัญญา และช่างคิดอ่านตั้งแต่อยู่ในวัยเยาว์ สามารถแสดงปัญญาความสามารถได้ตามความรู้เรื่องพระเจ้าต่อครูอาจารย์ได้ศึกษาศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูมีความรู้แตกฉานในคัมภีร์พระเวท ต่อมาอีก 2 ปี ได้ศึกษาภาษาเปอร์เซีย (อิหร่าน) เพื่อเรียนรู้ลัทธิคำสอนของโซโรอัสเตอร์ ผู้เป็นศาสดาของศาสนาโซโรอัสเตอร์ ยังผลให้น่านักสามารถแสดงวาทะโต้ตอบหลักศาสนากับคณาจารย์ผู้ใหญ่ได้ตั้งแต่ยังเป็นเด็กอย่างเป็นที่หน้าอัศจรรย์ จนชาวซิกข์ได้มีความเชื่อกันในตอนหลังว่า ท่านครุณานักศาสดาของตนสามารถสั่งสอนคนได้ตั้งแต่อายุ 9 ขวบ

น่านักเป็นคนมีนิสัยกว้างขวางอารีอารอบ ทั้งๆ ที่ตนเองก็ไม่ใช่ว่าเป็นคนร่ำรวย ชอบแบ่งปันข้าวของเงินทองแก่ผู้อื่น จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในสังคมยุคนั้น ใฝ่การศึกษาเรื่องศาสนาเป็นชีวิตจิตใจไม่ชอบเป็นนักรบหรือค้าขาย หรือแม้แต่ตำแหน่งราชการชั้นสูงที่ทางบ้านเมืองเสนอให้ก็ปฏิเสธ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีความมุ่งมั่นที่จะใช้หลักศาสนาเข้าแก้ไขสังคมที่แตกแยกขาดความสามัคคี พยายามที่จะค้นหาคำสอน เปรียบเทียบคำสอน และแก้ไขคำสอนให้ใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น โดยได้รับแรงสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องนี้จากพวกญาติพี่น้องและเพื่อนๆ เป็นอย่างดี

6.2.2 ชีวิตสมรส

เมื่ออายุ 14 ปี ได้สมรสกับหญิงผู้เป็นกุลสตรีชาวตัลวันทีชื่อ สุลค์ขี เมื่อแต่งงานแล้วประมาณ 10 ปี มีบุตร 2 คน คือ ศรีจันท์ และ ลักขมิทาส ปรากฏว่าชีวิตสมรสช่วงหลังๆ หาความสุขได้ยาก เพราะน่านักและภรรยาที่มีนิสัยและรสนิยมคนละแบบ น่านักชอบความสงบแต่ภรรยาชอบสนุกแบบโลกิยะวิสัย ส่วนน่านักมีอัธยาศัยโหม่หม่อมไปในทางศาสนา พอใจแต่งบทเพลงสรรเสริญพระเจ้า มีใจเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีต่อคนยากจน โดยแบ่งปันสิ่งของที่มีอยู่ให้เป็นทานเสมอๆ เมื่อหาความสงบที่บ้านไม่ได้ ในที่สุดจึงตัดสินใจหนีภรรยาและลูกออกไปหาความสงบทางใจในป่า เมื่ออายุ 36 ปี

6.2.3 ได้ประสบการณ์ทางจิต

เมื่อนานักได้หนีลูกและภรรยาเข้าไปอยู่ในป่าเพื่อเข้าสมาธิหาความสงบทางจิต ไม่ช้าไม่นานวันหนึ่งเมื่อได้อาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด จิตใจปลอดโปร่งดีแล้ว ได้นั่งสมาธิหาความสงบ ขณะที่นั่งสงบอยู่นั้นนักได้ประสบการณ์ทางจิตว่า ได้ตีม้าน้ำทิพย์ถ้วยหนึ่งจากพระเจ้า ข้อความในคัมภีร์ครันถะได้กล่าวเอาไว้ว่าพระเจ้าได้ประทานน้ำทิพย์ถ้วยหนึ่ง ซึ่งนักได้รับด้วยความสำนึกในพระคุณแล้วพระเจ้าได้รับสั่งกับนักว่า “เราจะอยู่กับเจ้าเราจะทำให้เจ้ามีความสุขสงบ และจะทำทุกคนที่นับถือเราในเจ้ามีความสุขไปด้วย เจ้าจงออกจากที่แห่งนี้ไปจงไปข้างหน้า นึกถึงเรา สั่งสอนคนทั้งหลายเช่นเดียวกับที่เจ้ากระทำอยู่ จงทำโลกให้สะอาดระลึกถึงการทอ่งบ่นนามของเราไว้เป็นนิตย์ จงเป็นผู้มีเมตตา เป็นผู้สะอาด บูชาและกระทำใจให้เป็นสมาธิ ต่อไปเจ้าจงเป็นครู (ครู) ของคนทั้งหลาย” นักได้รับประสบการณ์ทางจิตดังกล่าวก็เกิดความมั่นใจในตนเอง ทั้งโสมนัสเป็นที่ยิ่ง และได้ชื่นชมกับประสบการณ์นั้น โดยอยู่ในป่าต่ออีก 3 วัน แล้วจึงได้เดินทางออกจากป่ากลับไปยังหมู่บ้านเดิมของตน

6.2.4 ออกสั่งสอนคน

เมื่อเดินทางถึงบ้านแล้วนักก็ลงมือปรึกษาท่านแก่คนยากจนเป็นการใหญ่ ทั้งช่วยเหลือคนไข้ได้ป่วยด้วยการให้ยา และช่วยรักษาพยาบาลเป็นบูรพกิจ หลังจากนั้นก็ได้ครองเครื่องแบบเป็นนักพรตเที่ยวสอนคนยังถิ่นต่างๆ และเหตุการณ์ในสมัยนั้นการปกครองบ้านเมืองก็เลวร้ายไม่มีระเบียบ ไม่มีความยุติธรรมผู้มีอำนาจข่มเหงผู้น้อย ศาสนิกษัตริย์ธรรมไม่มีความทรงธรรม ผู้ครองเมืองเป็นนักประหาร ความสัตย์ไม่มีในหมู่ชน โรคภัยไข้เจ็บระบาดความสุขและความสงบไม่มี นักตั้งตัวเป็นครูเที่ยวสั่งสอนคน ตั้งตัวเป็นแพทย์พยาบาลคนและเที่ยวแนะนำให้ความยุติธรรมแก่คนทั้งหลาย ให้คนทั้งหลายมีศีลธรรม มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าพระองค์เดียว

การปฏิบัติต่อมา ครูนักเป็นทั้งมุสลิมและฮินดู แสดงตัวเป็นมุสลิมและฮินดูในขณะเดียวกัน เห็นได้จากเครื่องแต่งตัวในเวลาออกสั่งสอนคน ครูนักสวมเสื้อสีหมากสุก อันเป็นสีสำแดงอิสราฟตามลัทธิฮินดู แขนลูกประคำทำด้วยกระดูกวัวที่ค่อ และเข็มหน้าด้วยหญ้าฝรั่นตามแบบของฮินดู แต่ขณะเดียวกันสวมหมวกตามแบบมุสลิม เครื่องหมายการแต่งตัวที่นักแสดงดังนี้ เพื่อน้อมนำศาสนิกทั้งสองฝ่ายได้รับคติเป็นกลางไม่ยึดเอาศาสนาใดศาสนาหนึ่ง อันเป็นเหตุแห่งการรังเกียจเคียดแค้นทั้งสองฝ่าย ครูนักสอนว่า “ซิกข์เป็น

ศาสนาของคนทั้งหลาย พระเจ้าเป็นผู้ปราศจากภัย ปราศจากเวร ไม่ใช่เป็นผู้ทำลาย เป็นผู้สร้าง เราไม่มีพระเจ้าสำหรับชาวมุสลิม เรามีพระเจ้าองค์เดียวองค์หนึ่งผู้เป็นเจ้าโลกทั้งสิ้น พระองค์ไม่ทรงโปรดวรรณะหรือสี หรือลัทธิอันแยกบัญญัติออกไปแต่ละอย่าง พระองค์ไม่มีการเกลียด ไม่มีการทางแข่ง ทรงสถาป เหมือนพระเจ้าองค์อื่นๆ”

“พระเจ้าของเรา พระองค์ไม่มี (อายุ) จำกัด พระองค์ยังทรงความเป็นอยู่จริงแม้ในเวลาปัจจุบัน พระองค์ไม่มีกำเนิด ทรงดำรงอยู่โดยลำพังพระองค์เอง เราย่อมเข้าถึงพระองค์ด้วยความอนุเคราะห์ของครูบาอาจารย์ (ได้แก่ ตัวคุณน้าเป็นปฐม)”

“พระเจ้าของเราไม่มีใครทรงแต่งตั้ง พระองค์ประทับอยู่โดยลำพังพระองค์เดียว ไม่มีสิ่งใดครอบงำพระองค์ปราศจากความตาย ปราศจากความเกิด ปราศจากชาติตระกูล เป็นผู้ซึ่งใครหยังรู้มิได้ ปราศจากรูปและลักษณะ ข้าพเจ้าเข้าหาพระองค์ก็ได้พบพระองค์ภายในสิ่งอันประกอบด้วยรูปทุกอย่าง”

ทั้งนี้ เพราะต้องการให้มุสลิมและฮินดูซึ่งกำลังวิวาทกันด้วยเรื่องเชื้อชาติและศาสนาสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ในฐานะที่ตนเป็นฮินดู คุณน้าจึงพยายามสอนให้พวกมุสลิมเลื่อมใสในโอวาทของตนให้มากที่สุด คุณน้าได้ศิษย์มุสลิมสำคัญคนหนึ่งชื่อ มาร์ทาน (Mardana) ซึ่งเคยเป็นนักดนตรี ศิษย์ผู้นี้ใช้ศิลปะดนตรีเป็นกำลังสั่งสอนของอาจารย์เป็นอันมาก อาจารย์กับศิษย์ออกเดินทางสั่งสอนไปตามหัวเมืองต่างๆ ในชมพูทวีปภาคเหนือ อันเป็นแหล่งกลางของศาสนาฮินดู จนขึ้นไปถึงแคว้นแคชเมียร์ในปัจจุบัน ได้สั่งสอนคนตามเมืองต่างๆ ตลอดเวลา 12 ปี ได้มีผู้เลื่อมใสนับถือเป็นอันมาก นับว่าได้ผลตามความมุ่งหมาย ได้กลับมาและสั่งสอนผู้ที่ถิ่นกำเนิดระยะหนึ่ง แล้วได้ออกเดินทางสู่อินเดียภาคใต้จนถึงแคว้นมัทราส อันเป็นศูนย์กลางของศาสนาเชน ข้าพเจ้าไปถึงเกาะลังกา นอกจากนี้ยังมีแหล่งสำคัญที่สุดที่คุณน้าเดินทางไปสั่งสอนลัทธิ “สามัคคี เสมอภาค ศรัทธา และความรัก” ของตน คือ ประเทศอาระเบีย คุณน้าเดินทางไปสั่งสอนถึงนครเมกกะ อันเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลาม คุณน้าได้ชื่อว่า เป็นศาสดาชาวอินเดียคนแรกที่เดินทางไปถึงนครเมกกะ ออกจากนครเมกกะ คุณน้าเดินทางสั่งสอนเรื่อยไปถึงนครเมดินะ ผ่านเข้าไปจนถึงนครแบกแดดในแผ่นดินอิรัก ที่นั่นคุณน้าสั่งสอนอีกครั้งหนึ่ง ผู้ฟังทั้งหมดเป็นมุสลิม ระหว่างสั่งสอนมีผู้ตะโกนถามว่า ท่านเป็นใคร ท่านนับถือศาสนาประเภทไหน? คุณน้าตอบว่า “ข้าพเจ้าคือ ครู ข้าพเจ้าเดินทางมาถึงที่นี่เพื่อนำสิ่งสวัสดิมาให้ประชาชน ข้าพเจ้าปฏิเสธนิกายในศาสนาต่างๆ ทั้งหมด ข้าพเจ้าไม่นับถือนิกายใด พระเจ้าองค์หนึ่งองค์เดียวเท่านั้นเป็นที่นับถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้านับถือพระองค์ในแผ่นดินนี้ ในสวรรค์ และในที่ทั้งปวง” ในระหว่างการเดินทางไปสั่งสอนนี้ นานักเคยผจญภัย

เคยถูกทำร้าย และเคยได้รับโทษจากผู้มีอำนาจ แม้จะเผชิญกับอุปสรรคเหล่านี้สักปานใดก็ตาม ครูนาหนักก็ได้ย่ำเท้าเป็นผู้ประกอบด้วยขันติธรรมและเมตตาธรรมตลอดมา นับเป็นเวลานานถึง 35 ปี สามารถทำให้ชาวมุสลิมและชาวฮินดูเคารพเลื่อมใสเป็นจำนวนมาก ทำให้เขาเหล่านั้นมีความรักสงบและมีความสมัครสมานสามัคคีกัน เป็นการบรรลุนิติภาวะประสพความสำเร็จตามดังหลักคำสอนเรื่อง สามัคคี ความรัก ศรัทธา และเสมอภาค ที่ศาสนานี้เน้นมาก

6.2.5 บั้นปลายชีวิต

ในบั้นปลายแห่งชีวิตของครูนาหนัก แม้ว่าครูนาหนักจะเหงาหม่นแบบนักพรต แต่ก็มิได้ดำเนินชีวิตนักบวช (ศาสนาสิกข์ไม่มีนักบวช) ท่านครูยังคงอยู่กับบุตรภรรยาของท่านเมื่ออายุได้ 71 ปี สภาพร่างกายสังขารดูเหมือนจะเปลี่ยนแปลงไปมาก จนกระทั่งครูนาหนักคิดว่าจะอยู่ต่อไปอีกไม่นาน อวสานแห่งชีวิตก็คืบคลานเข้ามาใกล้ทุกขณะ คัมภีร์ครันถะได้พรรณนาช่วงชีวิตตอนนี้อย่างที่ ครูนาหนักรู้อวสานของตน เมื่อเวลาใกล้เข้ามา ได้มอบภาระงานให้แก่อัศวกรสาวกคนหนึ่งชื่อ ลาหิना บางแห่งเรียกว่า ไกลาห์นา ความจริงครูนาหนักมีความตั้งใจจะมอบงานต่างๆ ให้บุตรชาย แต่บุตรชายเป็นผู้มีบาป เกรงครัดในลัทธิฮินดู ไม่สามารถเปลี่ยนใจมานับถือลัทธิของบิดาได้นับว่าเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูนาหนักไม่ค่อยสบายใจเท่าไรนักเมื่อใกล้จะถึงอวสานกาล ในคัมภีร์ครันถะได้แสดงความในลักษณะปาฏิหาริย์ไว้ว่า ครูนาหนักเหนื่อยอ่อนมาก ได้เข้าไปพักใต้ต้นพฤกษาแห่งต้นหนึ่งที่ตำบลคาเตปุระ แคว้นปัญจาบ ขณะนั้นพฤกษาดอกออกใบเขียวสดไปเต็มต้น ต้อนรับและบูชาท่านครูให้เห็นเป็นอัศจรรย์ มีสาวกที่เป็นมุสลิมและฮินดู เข้าประชุมกันคับคั่งเพื่อคอยพยาบาล เมื่อไม่มีหวังว่าชีวิตของอาจารย์จะยืนยาวต่อไป สาวกฝ่ายมุสลิมจึงกล่าวขึ้นว่า ถ้าอาจารย์ถึงอวสานจะนำศพไปฝังตามพิธีมุสลิม สาวกฝ่ายฮินดูได้ยืนกรานไม่ยอม คำนวณว่าจะขอเป็นเจ้าภาพประกอบพิธีศพของอาจารย์ตามธรรมเนียมของฮินดู คือเผา ท่านครูได้ยืนสาวกโต้เถียงกัน จึงห้ามมิให้วิวาทกัน ขอให้พวกสาวกฝ่ายฮินดูนำดอกไม้มาวางไว้ข้างศพเบื้องต้น ให้พวกมุสลิมนำดอกไม้ไว้ข้างซ้าย รอไปจนถึงรุ่งขึ้นจากเวลาสิ้นลมดอกไม้ของใครมาก่อนให้ศพตกเป็นของฝ่ายนั้น ต่อจากนั้นสั่งให้สาวกสาธยายมนต์ ส่วนตนเองชักผ้ารองพื้นคลุมร่างมิดชิด ตั้งสติมุ่งหน้าต่อพระผู้เป็นเจ้า มีอัศวกรสาวกนั่งอยู่ข้างๆ พร้อมด้วยสาวกเหล่าอื่น จนกระทั่งรุ่งเช้าสาวกเปิดผ้าคลุมนั้นออก ปรากฏว่าร่างของอาจารย์หายไป และดอกไม้ทั้งซ้ายขวาบานขึ้นพร้อมกัน เป็นอัศจรรย์ สาวก 2 ฝ่ายทำพิธีโดยปราศจากศพอาจารย์ ก่ออนุสาวรีย์เป็นปูชนียสถานไว้ตรงบริเวณอวสานของอาจารย์แห่งหนึ่ง และที่ฝังแม่น้ำราวีอันเป็นแหล่งกำเนิดของอาจารย์อีกแห่งหนึ่ง

เพื่อให้มีผู้เป็นศาสตาสืบต่อเนื่องกันมา ไกลาห์หรือลาหินา ซึ่งได้รับมอบหมายจาก
 ครูนาถ ปฐมศาสดาให้เป็นผู้รับช่วง ก็ได้เป็นศาสตาดองค์ที่ 2 มีชื่อว่า ครูอังคัต ต่อจากครูอังคัต
 ก็ได้ทำนครูอมรทาสเป็นศาสตาดองค์ที่ 3 ต่อจากครูอมรทาสก็มีศาสตาดองค์ที่ 4 คือ ครูรามทาส
 ต่อจากครูรามทาสก็มีศาสตาดองค์ที่ 5 คือ ครูอรชุน ถัดจากครูอรชุนก็ได้ทำนครูหริโควินท์เป็น
 ศาสตาดองค์ที่ 6 ถัดจากศาสตาดองค์ที่ 6 ก็ได้ทำนครูหริไรเป็นศาสตาดองค์ที่ 7 ถัดจากองค์ที่ 7
 เป็นครูองค์ที่ 8 คือ ครูหริกิษัณเป็นศาสดา ถัดจากองค์ที่ 8 ก็ได้ทำนครูเทพาหาทูระเป็น
 ศาสตาดองค์ที่ 9 และต่อมาได้ทำนครูโควินทสิงห์เป็นศาสตาดองค์ที่ 10 และเป็นองค์สุดท้าย ต่อ
 จากนั้นก็ไม่ได้มีการแต่งตั้งใครเป็นศาสดาอีก และได้ถือเอาคัมภีร์ (ครันถะ) เป็นศาสดาแทน
 สืบต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ถ้าว่าโดยปี พ.ศ. แห่งการดำรงตำแหน่งศาสดาของศาสนาทั้ง 10 องค์ มีดังนี้

1. ครูนาถ เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2046 - 2081
(นับแต่ปีที่ออกสั่งสอน)
2. ครูอังคัต เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2081 - 2095
3. ครูอมรทาส เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2095 - 2117
4. ครูรามทาส เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2117 - 2124
5. ครูอรชุน เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2124 - 2149
6. ครูหริโควินท์ เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2149 - 2181
7. ครูหริไร เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2181 - 2207
8. ครูหริกิษัณ เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2207 - 2218
9. ครูเทพาหาทูระเป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2218 - 2229
10. ครูโควินทสิงห์ เป็นศาสตาระหว่าง พ.ศ. 2229 - 2250

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2250 จนกระทั่งปัจจุบัน ถือคัมภีร์ครันถะเป็นศาสดา

6.3 คัมภีร์ในศาสนา

ศาสนาซิกข์มีคัมภีร์ที่สำคัญคือ ครันถะ สาหิบ คำว่าครันถะ ตรงกับภาษาบาลีว่าคันถะ แปล
 ว่า คัมภีร์ ส่วนคำว่าสาหิบ แปลว่า พระ ดังนั้นครันถะ สาหิบ แปลว่า พระคัมภีร์นั่นเอง ฝรั่ง
 เรียกคัมภีร์ครันถะ สาหิบ ว่า The Lord Book ก็คัมภีร์ครันถะ สาหิบ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. **อาทิกรันถะ สาหิบ** แปลว่าพระคัมภีร์แรก คัมภีร์นี้คุรุอรชุน ศาสตราจารย์ที่ 5 ได้จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2147 โดยรวบรวมคำสอนของคุรุองค์ก่อนๆ ตั้งแต่คุรุนานักจนถึงตัวท่านเอง รวมทั้งคำสอนของนักปราชญ์ในศาสนาฮินดูคือ รามันนัทะ และนักปราชญ์ในศาสนาอิสลามคือ กาบีร์ อยู่ด้วย

2. **ทสมครันถะ สาหิบ** แปลว่าพระคัมภีร์ที่ 10 คัมภีร์นี้คุรุโควินทสิงห์ ศาสตราจารย์ที่ 10 เป็นผู้จัดทำขึ้นโดยการรวบรวมคำสอนของคุรุองค์ก่อนบางองค์และของตัวท่านเองไว้รวมกัน

คัมภีร์ครันถะ สาหิบ เป็นคำร้อยกรอง เป็นบทกวี มีทั้งหมดประมาณ 29480 โศลก เป็นคำฉันท์ 31 ประเภท ใช้ภาษาในการเขียนถึง 6 ภาษา มี ปัญจาบี มุลตานี ฮินดี มราฐี ปรากฤต และเปอร์เซีย ที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะ ไครนัตภาษาไหนก็ใช้ภาษานั้นเขียน จึงมีน้อยคนนักที่สามารถอ่านพระคัมภีร์ครันถะ สาหิบให้จบได้ ปัจจุบันชาวซิกข์ได้เก็บคัมภีร์ครันถะ สาหิบไว้ในสุวรรณวิหาร ซึ่งตั้งอยู่กลางสระน้ำชื่อ อมฤตสระ (Amritsar) ในแคว้นปัญจาบ ซึ่งถือเป็นปูชนียสถานและเป็นศูนย์กลางของศาสนาซิกข์ ชาวซิกข์ถือว่าคัมภีร์ครันถะสาหิบเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เปรียบเสมือนพระเจ้าจึงเฝ้าปฏิบัติดูแลเป็นอย่างดีเช่นห่มห่อพระคัมภีร์ด้วยผ้าดิ้นราคาแพง ประดิษฐานบนแท่นภายใต้ฉัตรและภายในม่านที่ปักด้วยเกล็ดเพชร ครั้นถึงเวลาเย็นเจ้าหน้าที่จะอัญเชิญพระคัมภีร์เข้าไปประดิษฐานไว้บนตั้งทองในห้องพิเศษ ครั้นถึงเวลาเช้า ก็อัญเชิญออกมาประดิษฐาน ไว้ในม่านตามเดิม คอยดูแลไม่ให้คนมาจับต้องและไม่ให้ฝุ่นละอองมาเกาะ

6.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

ศาสนานี้ถือว่าพระเจ้ามีองค์เดียว ไม่เป็นพระเจ้าของศาสนาใดโดยเฉพาะ แต่เป็นสากล ทรงพระนามว่า “วาเฮกูร” พระองค์ไม่มีลักษณะเหมือนคนดังพระเจ้าของฮินดู ไม่มีรัก ไม่มีชัง ดังพระเจ้าของอิสลามหรือคริสต์ ทรงเป็นสัตย์เทพ ทรงความเป็นเอก เป็นอนันตะ เป็นวิญญูเทพ ทรงสถิตอยู่ทั่วไป ทรงมีพระกรุณาในสรรพสัตว์เท่ากัน

การที่ท่านคุรุนานักตรัสว่า “ในโลกไม่มีใครเป็นฮินดู ไม่มีใครเป็นมุสลิม เป็นต้น” นี้อย่อมประกาศให้รู้ว่า ไม่มีพระเจ้าโดยเอกเทศ ไม่มีวรรณะ เชื้อชาติใดชาติหนึ่งในมนุษย์

สำหรับหลักคำสอนในศาสนาซิกข์¹ ที่สำคัญที่จะนำมากล่าวในที่นี้พอเป็นสังเขปมีดังนี้

¹ Sikh Missionary. Sikh Religion, 1990 p. 252-253.

6.4.1 องค์ไตรรัตน์

องค์ไตรรัตน์หรือองค์ 3 ประการ อันเป็นสิ่งสูงสุดในศาสนาซิกข์ คือ

1. พระเจ้า
2. ศรีคือหลักธรรม
3. อกาลคือความแน่นอนของพระเจ้า

6.4.2 ศีล 5 ประการ

เรื่องศีล ครูโควินทสิงห์ตั้งกฎไว้อย่างหนึ่ง เรียกว่า “ศีล 5” อันขึ้นต้นด้วยอักษร ก. คือ

1. เกศ คือ เอาผม หนวด เคราไว้ จะโกนไม่ได้
2. กังขา คือ จะต้องไม่หิวเสียบหรือปากไว้ที่ผมเสมอ ขาดไม่ได้
3. กรา คือ จะต้องไม่มีตพกประจำตัว (บางที่ใช้กำไลเหล็กสวมข้อมือ)
4. กิรปาน คือ จะต้องมีดาบประจำตัว
5. กฉา คือ จะต้องมีการเกศาเส้นโดยนุ่งไว้ข้างในประจำ

และมีหลักจะต้องปฏิบัติเพิ่มเติมอีก 4 ประการ คือ

1. ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มน้ำเมา
2. ไม่บริโภคเนื้ออย่างอิสลาม
3. ไม่ตัดผม ไม่โกนหนวด
4. ไม่แต่งกายหรือไม่ร่วมประเพณีกับมุสลิม

ศีลทั้ง 5 ข้อนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเนื่องจากการรบทั้งสิ้น แม้แต่การสวมกำไลเหล็กหรือมีตพกประจำตัวก็ให้รู้ว่าเป็นพวกเดียวกันหรือจะต้องมีอาวุธไว้เพื่อป้องกันตนเอง และเป็นเครื่องเตือนใจให้เข้มแข็งเหมือนเหล็ก

6.4.3 วัฏจักรชีวิตหรือศีล 21 ประการ

ครูโควินทสิงห์เป็นผู้เริ่มลัทธิศีลจุ่มในศาสนาซิกข์นี้ และเป็นผู้เริ่มประกอบพิธีให้ผู้เข้ามาเป็นสานุศิษย์ด้วยพิธีประพรมน้ำมนต์ และวิธีให้ดื่ม น้ำอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีดาบไขว้เป็นเครื่องหมายว่า ผู้ดื่มต้องเป็นผู้กล้าหาญ น้ำดื่มนี้เรียกว่า “น้ำอมฤต” ผู้ได้ดื่มเท่ากับถึงความบริสุทธิ์ (ขาลสา) พร้อมทั้งจะออกรบเพื่อจรรโลงชาติศาสนา

เมื่อตื่นนอนมฤตแล้ว ชาวซิกซ์ทุกคนจะต้องถือศีล 21 ข้อ เป็นศีลประจำชีวิตของ ศาสนิกชนทุกคน คือ

ก. ข้อปฏิบัติ

1. ให้นับถือศาสดาทุกองค์เป็นบิดา และถือว่าตนเป็นบุตรของบิดา
2. ให้ถือว่าเมืองปาตลีบุตร (ปัตนะในปัจจุบัน) ที่โควินทสิงห์เกิดกับเมืองอา นันทบูร (ที่โควินทสิงห์หลบไปตั้งหลักสู้กับออรบเซยเมื่อรบแพ้) ว่าเป็นเมือง ที่ศักดิ์สิทธิ์
3. ให้ยกเลิกการถือชั้นวรรณะ
4. ให้สละชีพในสนามรบ
5. ให้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3 ประการ คือ 1. สัจจะ (พระเจ้า) ศรี (ธรรมะ) อกาล (ความเที่ยงแท้ของพระเจ้า) 2. ศาสโนวาท (คัมภีร์อาทิกร์ณะและทัสเวน ปาทสาหิพ) 3. ความบริสุทธิ์
6. ให้มีศีลอันเป็นสัญลักษณ์ 5 คือ เกศ กังฆา กฉา กิรปาน และกรา พวกซิกซ์ที่ อยู่ในต่างประเทศต้องมีมิดเล็กยาว 2 นิ้วเสียบไว้ที่ผม
7. ให้มีชื่อลงท้ายว่าสิงห์ (คือ ให้กล่าหาญดังสิงโต)
8. ให้ฝึกขี่ม้า ฟันดาบ มวยปล้ำ เป็นนิตย
9. ให้ถือคติว่าตนเกิดมาเพื่อช่วยเหลือเปลื้องทุกข์ให้ผู้อื่น
10. ให้นอบน้อมพระเจ้าและต้อนรับแขกโดยถือว่าเป็นเรื่องจำเป็น

ข. ข้อห้าม

11. ห้ามมิให้ซิกซ์กับซิกซ์วิวาทกันเอง
12. ห้ามมิให้พูดปด
13. ห้ามทำผิดในเรื่องกามารมณ์ โสภ โกรธ หลง
14. ห้ามคบคนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนา
15. ห้ามคบคนที่ไม่ส่งเสริมการกุศลชาติ
16. ห้ามนิยมใช้สีแดง เช่น เสื้อแดง หมวกแดง
17. ห้ามแก้ผ้าโปกศรีษะออก นอกจากเวลาอาบน้ำ

18. ห้ามเล่นการพนันทุกชนิด
19. ห้ามตัดผม โกนหนวด โกนผม โกนเครา
20. ห้ามเกี่ยวข้องกับบุคคลที่เบียดเบียนศาสนา
21. ห้ามแต่งกายหรูหราไร้สาระ

นอกจากนี้ยังมีคำสอนพื้นฐานของศาสนาซิกข์ที่ควรกล่าวถึงอีกดังนี้คือ

1. สามัคคี คือ ความกลมเกลียวไม่ขัดแย้งกัน กลุ่มชนใดที่มีความขัดแย้งแข่งดีกัน จะเสียประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายแพ้ซึ่งเสียประโยชน์อย่างไร้เกียรติ และฝ่ายชนะแม้จะได้ รับประโยชน์ แต่ก็ได้รับความเสียหายเช่นกันอันเป็นความเสียหายอย่างมีเกียรติ สังคมที่ดีต้อง สามารถประนีประนอมกันได้

2. เสมอภาค คือ แหล่งกำเนิดของพลัง สังคมใดก็ตามที่ไม่มีการแบ่งเพศและชั้น วรรณะ คนในสังคมนั้นจะช่วยกันสร้างสรรค์สังคมจนบรรลุถึงความเจริญงอกงาม นัยตรงข้าม การแบ่งชั้นวรรณะเป็นการทอนกำลังของตนลงไป

3. ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในพระเจ้าผู้เป็นเอกโองการจะทำให้บุคคลมีความกล้า หาญ อดทน และวิริยะอุตสาหะ เมื่อทำสิ่งใดก็จะสำเร็จลุล่วงด้วยดี

4. ความรัก คือ พลังที่ประสานให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสุข แต่ความโกรธ ความเกลียดเป็นพลังบ่อนทำลายสังคมทำให้เกิดทุกข์ เกิดโทษ ในกลุ่มชนนั้นๆ

หลักธรรมทั้ง 4 ตามที่กล่าวมานี้ จะช่วยให้บุคคลบรรลุถึงทางแห่งความรอด และ ในขณะเดียวกันจะต้องหลีกเลี่ยงความชั่วให้ห่างไกลความชั่วที่ทำให้เกิดโทษ เกิดบาปมี 5 อย่าง คือ

1. ตัณหา คือ ความอยาก อันเป็นกิเลสนอนเนื่องในสันดานของมนุษย์ทุกคน จึง ยากที่จะละได้เว้นแต่ผู้มีคุณธรรมขั้นสูงเท่านั้นที่ละได้ ดังนั้น ศาสนาซิกข์จึงอนุญาตให้ผู้ครอง เรือนอยู่ร่วมเป็นสามีภรรยากันได้ แต่ห้ามประพฤติดูผิดในกาม ไม่เป็นชู้หรือนอกใจภรรยาหรือ สามีของตน

2. ความโกรธ เป็นบ่อเกิดแห่งการทะเลาะวิวาท ดังนั้นบุคคลจะต้องมีขันติเข้ามา ควบคุม และรู้จักการให้อภัย

3. ความโลภ คือ ความอยากได้เงินทอง หรือ ความรักที่ต้องการผลกำไร เงินทอง ที่หามาได้ด้วยแรงงานบริสุทธิ์เป็นสิ่งที่ถูกต้องในศาสนาแต่ความอยากได้เงินทองที่เกินพอดีเป็น

สิ่งต้องห้ามในศาสนา ความพอใจและความสันโดษจะช่วยควบคุมกิเลสตัวนี้ได้อย่างดี

4. ความหลง คือ ความไม่รู้จริงและเชื่อในสิ่งผิดๆ เพราะไม่ใช้ปัญญาใคร่ครวญ จึงเกิดการตัดสินใจผิดพลาดทำให้เกิดทุกข์ตามมา กิเลสตัวนี้มาจากความยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป

5. อหังการ เป็นกิเลสที่ชั่วร้ายที่สุด เพราะทำให้เกิดความอิจฉาริษยา ความจองหอง อวดดี ยกตนข่มท่าน ทำให้เกิดความแตกสามัคคี ชาวสิกข์ที่ดีจะต้องอ่อนน้อมถ่อมตน ให้อภัย และมีเมตตา กรุณา

ชาวสิกข์เชื่อว่าการปฏิบัติของบุคคลมีผลต่อภพที่จะต้องเผชิญหลังจากละร่างในภพนี้แล้ว การปฏิบัติตามคำสอนในศาสนา จะส่งผลตามลำดับขั้นตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสูงสุด การปฏิบัตินี้เรียกว่า “ขั้น” มีดังต่อไปนี้ คือ

1. ธรรมชั้น คือ หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ได้แก่ การทำดี มีความยุติธรรม เป็นอาณาจักรแห่งการกระทำ

2. ญาณชั้น คือ การใช้ความรู้ในการประกอบกิจการเพื่อความยิ่งใหญ่ในขั้นนี้เป็นอาณาจักรแห่งปัญญา

3. สรมชั้น หรือ หรรษาชั้น เป็นอาณาจักรแห่งมหาปิติ (Ecstasy) ในภพนี้มีแต่ความบันเทิง ปราศจากความทุกข์ได้อย่างนั้น มีแต่ความสวยงาม

4. กรรมชั้น เป็นอาณาจักรแห่งกำลังทางจิต เป็นภุมิแห่งอำนาจ ผู้ปฏิบัติได้ถึงขั้นนี้จะปราศจากความกลัวใดๆ มีความเป็นนิรันดร์ มีพลังเหมือนผู้มีกายทิพย์

5. สัตยชั้น เป็นอาณาจักรแห่งสัจจะ เป็นภุมิสุดท้ายที่บุคคลใดสามารถบรรลุถึงขั้นนี้แล้วจะหลอมตนเองเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับพระผู้เป็นเจ้า

6.4.4 การเข้าถึงนิรวาณ

นิรวาณนั้นอันบุคคลอาจบรรลุได้ด้วยการเพ่งพระเจ้า มีความจงรักภักดี และศรัทธา เปล่งวาจาอยู่เสมอถึงพระนามของพระองค์ และโดยการปฏิบัติตามคำสั่งของครู หรือศาสดาแห่งศาสนานั้น

6.4.5 พระเจ้าผู้เป็นอันติมสัจ

ศาสนาสิกข์มีความเชื่อว่าพระเจ้านั้นมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น พระองค์ทรงเป็น

ลัทธิธรรมอันสูงสุดที่ไม่มีบ่อเกิด เพราะพระองค์ทรงเป็นบ่อเกิดของสิ่งทั้งหลาย ทรงเป็นจุดหมายสุดท้ายที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงต้องกลับมาสู่พระองค์ พระองค์ทรงเป็นอมตะ มีชีวิตนิรันดร์กาล พระองค์ไม่มีรูปร่างที่มนุษย์จะมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อ อีกทั้งยังเป็นสิ่งไม่สามารถคิดและเข้าใจได้ง่าย พระองค์จึงไม่ใช่สิ่งที่ใครจะอธิบายได้ พระองค์มีอำนาจมหาศาล มีความยิ่งใหญ่และสมบูรณ์จนหาที่สุดมิได้ ทรงประทับอยู่ในชนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ เรารู้จักพระองค์ได้โดยผ่านสิ่งสร้างต่างๆ ที่พระองค์ได้สร้างขึ้นมา สิ่งที่มีรูปร่างจำกัดเหล่านี้จึงไม่สามารถที่จะเชิดชูให้เป็นพระเจ้าได้ เพราะพระเจ้านั้นแท้จริงนั้นพระองค์เป็นสิ่งที่ไร้รูปหาขอบเขตมิได้ และยากที่จะใช้เหตุผลธรรมดาในการเข้าถึงพระองค์ นอกจากการปฏิบัติตามทางแห่งความรอด (Salvation) ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติในทางจิตใจให้ถึงซึ่งความสะอาดบริสุทธิ์ ด้วยการสวดมนต์และรำลึกถึงพระองค์อย่างมีสติอยู่เสมอ และตลอดเวลาเพื่อพระองค์จะได้ตรึงอยู่ในหัวใจ และเมื่อถึงเวลานั้นแล้วจิตที่ไม่บริสุทธิ์จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความบริสุทธิ์สะอาด เปรียบเสมือนแก้วน้ำที่เต็มไปด้วยน้ำสกปรก เราจะต้องเทน้ำเสียทิ้งไปก่อน แล้วจึงเติมน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์เข้ามาแทนที่ ชิกข์เรียกพระเจ้านี้ว่า “กรตปุรค์” ซึ่งหมายถึงพระเจ้าผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง นอกจากนี้ชิกข์ อาจจะเอ่ยถึงพระองค์โดยใช้คำต่อไปนี้

เอกโองการ (IK ONGKAR) หมายถึง พระผู้เป็นหนึ่งเดียว ทรงเป็นอันติมสัจจอยู่เหนือคำอธิบายใดๆ และอยู่เหนือความเข้าใจของมนุษย์

สัตยนาม (SAT NAAM) หมายถึง พระเจ้าผู้เป็นความจริง ทรงมีอยู่จริงและเป็นเหตุของทุกสิ่ง

นिराव (NIR BHAU) หมายถึง พระเจ้าผู้หมดความกลัวใดๆ เพราะพระองค์เป็นเจ้าของสากลโลก

निरावर (NIRVAIR) หมายถึง ผู้ปราศจากข้าศึกทั้งปวงและปราศจากซึ่งความเกลียด

अकालमूर्ति (AKAAL MOORAT) หมายถึง พระผู้อยู่เหนือกาลเวลา ทรงเป็นอมตะ

ओयनि (AJOONI) หมายถึง พระผู้ปราศจากอุปนิสัย ไม่มีการอุปนิสัยในภพใด เพศใด และอาการใดๆ ทั้งสิ้น

सैबं (SAI BHANG) หมายถึง การไม่เกิดอีกเพราะพระองค์เป็นเอกภาพ โดยพระองค์เองหรือทรงมีทรงเป็นอยู่ด้วยพระองค์เอง (Self - Existent)

गुरुपसाध (GUR PARSAAD) หมายถึง ความปราณีที่พระองค์มีต่อครู จึงเปิดเผยพระองค์ออกมาและโดยความปราณีของท่านศาสดาครูนาหนักเทพชิกข์ศาสนิกชนจึงได้รู้จักพระเจ้า

6.5 หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด¹

ชาวซิกข์เชื่อว่า มีพระเจ้าองค์เดียว เป็นพระเจ้าของมนุษยชาติทั้งปวง ไม่ผูกขาดอยู่ในศาสนาใด พระองค์มีพระนามหลายอย่าง เช่น พระพรหม พระคิเว พระวิชณุ เอกะ โองการะ สัตยะ นามะ กรตา เป็นต้น พระองค์ทรงเป็นบ่อเกิดแห่งความดีทั้งปวง ทรงมีแต่ความเมตตา กรุณา ทรงเป็นสัพพัญญู สัพพเดช สัพพาภิภู ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่ง ในการสร้างโลก พระเจ้าจะทรงสร้างหมอกและแก๊สขึ้นก่อน แล้วทั้งสองอย่างก็หมุนเวียนเป็นล้นโกฏีปีจึงมีธรรณิ ดวงดาว น้ำ อากาศและอื่นๆ เกิดขึ้นมา แล้วจึงมีชีวิตอุบัติขึ้นมาจำนวน 8,400,000 ชนิด แต่ มนุษย์มีฐานะสูงสุดกว่าชีวิตทั้งหลายเพราะว่าสามารถปฏิบัติธรรมชำระจิตใจให้สะอาดจากกิเลส หลุดพ้นจากสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิด ชาวซิกข์เชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะจึงไม่ตายอย่าง ร่างกาย แต่ก็ยังคงเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเพราะมีกิเลส และตราบที่ยังมีกิเลสก็ต้อง เวียนว่ายตายเกิดอยู่รำไป เมื่อมีเกิดก็ต้องมีตาย ถ้าไม่อยากตายก็ต้องทำให้ไม่เกิด นั่นก็คือ ต้องตัดกิเลสให้ได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่เปื้อนหนายในสังสารวัฏก็ควรที่จะละกิเลสให้หมดไปตามลำดับ จนละได้ทั้งหมดก็จะเข้าถึงจุดหมายสูงสุด ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ได้อยู่กับพระเจ้า ชั่วนิรันดร์ ส่วนวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงวิมุตติ ก็โดยการทำสมาธิเพ่งพระเจ้าเป็นอารมณ์ และ บริกรรมถึงพระนามของพระองค์ตลอดถึงจงรักภักดีต่อพระองค์ด้วย

6.6 นักบวชในศาสนาซิกข์

ศาสนาซิกข์เป็นศาสนาที่ไม่มีนักบวชหรือพระแม้ว่าจะมีวัดก็ตาม ท่านครูอมรทาสได้ ประกาศให้วัดซิกข์ทุกหมู่บ้านที่มีศาสนิกชนของซิกข์ และได้กำหนดเขตการเผยแพร่ศาสนา ซิกข์ในอินเดียออกเป็น 22 เขต แต่ละเขตมีซิกข์ผู้มีศรัทธาในศาสนาอย่างแท้จริงหนึ่งคนเป็น ผู้รับผิดชอบในเขตนั้นๆ

ผู้ทำหน้าที่สอนศาสนาซิกข์ไม่มีเครื่องแบบ แม้นักบุญผู้หลุดพ้นก็ได้ถือกฎแห่งพรหม จรรย์ในวัดซิกข์ ใครก็สามารถทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ ผู้คงแก่เรียนในคัมภีร์ ก็เป็นผู้อ่านคัมภีร์เท่านั้น ส่วนผู้ร้องเพลงสวดก็ได้ถือวาทะเป็นพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติกิจทางศาสนา เรียกว่าผู้ทำงานซึ่งทำด้วยความสมัครใจ ผู้หญิงในศาสนาซิกข์จึงทำงานทางศาสนาได้เท่า เทียมผู้ชาย และอาจมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนาได้ทุกอย่าง เช่น พิธีปฏิญาณตนเป็นซิกข์ พิธีแต่งงาน พิธีศพ เป็นต้น สำหรับการอ่านคัมภีร์ทางศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่ปกติของทุกคน

¹ เสฐียร พันธรัณย์. ศาสนาเปรียบเทียบ, 2516 หน้า 194-195.

6.7 พิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญ

พิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญ¹ที่ชาวซิกข์ทุกคนควรที่จะได้ประพฤติปฏิบัติมีดังนี้

6.7.1 พิธีปาหุล

พิธีกรรมที่ชาวซิกข์ทุกคนต้องทำ คือ พิธี “ปาหุล” ได้แก่ พิธีล้างบาป เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะรับเอา “ก” ทั้ง 5 ประการ ดังนี้

1. เกศ การไม่ตัดผม
2. กังมา หรือขนาดเล็ก
3. กฉา กางเกงขาสั้น
4. กรา กำไลมือทำด้วยเหล็ก
5. กิรปาน ดาบ

ผู้ใดทำพิธีล้างบาปแล้วก็ได้นามว่า “สิงห์” ต่อท้ายชื่อเหมือนกันหมดทุกคน เพราะถือว่าได้ผ่าน “ขาลสา” แห่ง “วาคิคุรุ” คือความเป็นสมบัติของพระเจ้าเองแล้ว

6.7.2 พิธีรับน้ำอมฤต (Baptism)

ชาวซิกข์จะต้องเข้าพิธีรับน้ำอมฤตเพื่อแสดงความเป็นซิกข์ที่ดี และเป็นการรับคนเข้าในศาสนา พิธีนี้ได้เริ่มเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบในสมัยของศาสดาคุรุโควินทสิงห์ โดยจัดให้มี “ปัญจปิยะ” (Panj Pyare) 5 คน ซึ่งหมายถึงผู้เป็นที่รักของพระเจ้า ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นบุคคลที่ได้รับการเลือกแล้วว่าเป็นผู้มีคุณธรรมสูง รู้เรื่องราวในศาสนาเป็นอย่างดี ท่านทั้ง 5 มีหน้าที่ทำพิธีกรรมโดยนั่งเรียงเป็นแถวหันหน้าไปทางคุรุศาสดา แต่ปัจจุบันทั้งหมดต้องนั่งหันหน้าไปทางพระคัมภีร์ครันถซาฮิบ วิธีนั่งให้นั่งเหมือนกันทั้ง 5 ท่าน โดยนั่งทับขาขวาแต่ขาซ้ายยกขึ้นขึ้นมาตั้งฉากกับพื้นเบื้องหน้าของทั้ง 5 ท่านมีแท่นหิน บนแท่นหินมีขันน้ำใบใหญ่ใส่น้ำแล้วหยดน้ำตาลลงไป ภายในขันมี พระขรรค์ซึ่งเป็นมีด 2 คม ทั้งพระขรรค์และขันน้ำที่ทำพิธีนี้จะต้องทำด้วยเหล็กกล้าอย่างดี (เพราะแต่เดิมมาเหล็กเป็นโลหะที่หาง่าย ราคาถูก และใช้ได้กับชนทั่วไปในอินเดียสมัยนั้น) จากนั้นให้ใช้พระขรรค์คนน้ำในขัน ในขณะที่คนน้ำนั้นจะมีการสวดมนต์ 5 บท ผลัดกันสวดคนละ 1 บท ตามลำดับดังนี้

¹ วนิดา ข้าเขียว. ศาสนาเปรียบเทียบ, 2543 หน้า 208-210.

1. ยัปยีซาฮิป
2. ยาปซาฮิป
3. สวาเย
4. โซไปอิ
5. อนันต์ซาฮิป

หลังจากสวดมนต์จบแล้ว ท่านทั้ง 5 จะนำน้ำนั้นมาให้ผู้เข้าพิธีรับน้ำอมฤตดื่ม ซึ่งผู้เข้าพิธีเหล่านี้นั่งด้านหลังของท่านทั้ง 5 และหันหน้าไปทางพระคัมภีร์ครันธซาฮิป หลังจากที่ได้ดื่มน้ำแล้วในบางแห่งผู้เข้ารับพิธีจะต้องพูดว่า “คัลซาเป็นพระเจ้า ชัยชนะเป็นของพระองค์” (คัลซาในที่นี้ หมายถึง ชาวซิกข์ ซึ่งนิยมใช้แทนกันเสมอ)

6.7.3 ประเพณีการเล่นดนตรีสวรรค์ (Kirtan)

ประเพณีนี้เป็นแบบอย่างหนึ่งของการแสดงออกซึ่งความเคารพในพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งชาวซิกข์นิยมสวดมนต์พร้อมกับมีดนตรีบรรเลงประกอบ และถือกันว่าเป็นดนตรีสวรรค์ที่จะช่วยให้ผู้สวดได้มีจิตแนบแน่นกับพระผู้เป็นเจ้าได้รวดเร็วและดีขึ้น เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงมีลักษณะเหมือน หีบสี่เหลี่ยม ซึ่งเราอาจจะเรียกว่า “หีบเพลง” ก็คงไม่ผิดกับลักษณะที่เป็นอยู่

การสวดมนต์ของซิกข์นั้นมีทั้งตอนเช้าก่อนรุ่งอรุณ และในตอนเย็นอันเป็นช่วงเวลา que พระอาทิตย์กำลังลับขอบฟ้า การสวดมนต์ถือว่าเป็นกิจปฏิบัติที่ต้องกระทำทุกวัน

6.7.4 ประเพณีการโพกศีรษะ (Turban หรือ Dastar)

ชาวซิกข์มีลักษณะการแต่งกายแตกต่างจากชนกลุ่มอื่นในอินเดีย โดยดูจากการโพกผ้าบนศีรษะเป็นส่วนประกอบสำคัญในการแต่งกายที่มีประวัติความเป็นมายาวนานแล้ว นับตั้งแต่ศาสนาซิกข์ได้ก่อกำเนิดมาโดยพระบรมศาสดาคูรุนานักเทพ

ในถิ่นกำเนิดของชาวซิกข์ผ้าโพกศีรษะเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของนักบุญและนักปราชญ์ทั้งหลายและเป็นส่วนประกอบของเครื่องแต่งกายของชนชาวเอเชียในอดีต ในภาษาปัญจาบิเรียก ผ้าโพกศีรษะว่า “ดัสตาร์” (Dastar) โดยทั่วไปผ้าโพกศีรษะจะมีความยาว 4.5 เมตร หรือ 5 หลา มีความกว้างประมาณ 1.25 เมตร ผ้าที่ใช้นิยมผ้าฝ้ายเนื้อบาง แต่บางคนอาจจะใช้ผ้าฝ้ายเนื้อหนาก็ได้ หรืออาจจะใช้ความยาวถึง 7 เมตร นอกจากนี้ยังมีผ้าโพกศีรษะขนาดเล็กเรียกว่า “ดัสตาร่า” (Dastara) มีความยาวประมาณ 1.5-2 เมตร ใช้โพกศีรษะอยู่ใต้ผ้าที่

โปกไว้ภายนอกอีกชั้นหนึ่ง ส่วนสีนั้นไม่มีการจำกัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความนิยม แต่ชาวซิกข์ในเมืองไทยส่วนมากนิยมสีขาว และสีฟ้าสดที่เรียกว่า ฟ้ามอเงิน

ในหมู่ชาวซิกข์การโปกผ้ามีได้มีความหมายเพียงแค่ประเพณีในการแต่งกายเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสืบเนื่องทางศาสนา เช่น ถ้าผู้นำของครอบครัวเสียชีวิต บุตรคนโตจะได้รับการโปกศีรษะต่อหน้าชุมชนนั้นๆ เพื่อประกาศว่าเขาจะได้เป็นผู้สืบทอดแทนบิดาต่อไป

พิธีโปกศีรษะเริ่มเป็นครั้งแรกเมื่อเด็กโตเป็นหนุ่ม และผ้าโปกศีรษะนี้จะถูกถอดออกต่อเมื่อเป็นการลงโทษหรือเป็นการลบหลู่เกียรติ ฉะนั้นเมื่อมีผู้ปิดผ้าโปกศีรษะผู้อื่นออก ผู้นั้นจะถูกลงโทษไม่ให้เข้าร่วมในพิธีต่างๆ จนกว่าจะขอขมาโทษ และรับโทษตามที่ได้บัญญัติไว้ ชาวซิกข์จะต่อสู้เพื่อสิทธิในการโปกศีรษะในประเทศต่างๆ การต่อสู้ครั้งแรกเกิดขึ้นในอังกฤษ ดังนั้นการโปกศีรษะจึงหมายถึงวิถีชีวิตและจิตใจของชาวซิกข์ ที่มีต่อศาสนาอย่างมั่นคง

6.7.5 ประเพณีครัวทาน (Free Kitchen)

ประเพณีนี้เป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติทางศาสนาที่ชาวซิกข์เรียกว่า “ปันกัต” (Pangat) หรือ “ลังการ์” (Langar) ซึ่งหมายถึง ครัวทานหรือครัวสาธารณะที่เปิดให้คนทั่วไปได้รับประทานอาหารร่วมกันไม่ว่าจะมีวรรณะใด เพศใด หรือชาติใดก็ตาม ทุกคนย่อมได้รับการปฏิบัติที่เหมือนและเท่าเทียมกัน ประเพณีทางศาสนานี้เริ่มมาตั้งแต่สมัยของคุรุนานักที่เป็นปฐมศาสนา และทำสืบต่อกันมาในสมัยของคุรุศาสดาอังฤษเทพ คุรุศาสดามรทาส จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

การรับประทานอาหารในโรงครัวสาธารณะนี้ถือว่าการสร้างภราดรภาพร่วมกัน อันเป็นหลักสำคัญในศาสนา บุคคลที่เข้ามาในโรงครัวนี้จะต้องนั่งบนพื้นที่จัดไว้เรียงเป็นแถวในระดับเสมอกัน ไม่มีขา ไม่มีนาย ไม่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ผู้ศรัทธาในศาสนา ซิกข์จะช่วยกันทำอาหารและบริการรับใช้ผู้มารับประทานทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โรงครัวนี้ชาวซิกข์จะช่วยกันนำอาหารมาให้หรืออาจให้เป็นเงินทอง เพื่อจัดซื้ออาหารต่างๆ ให้มีอยู่เสมอได้ขาด

6.8 นิกายในศาสนา

นิกายของศาสนาซิกข์ที่สำคัญมีอยู่ 2 นิกาย คือ

1. **นิกายนาคปันถิ หรือสหัสรี** นิกายนี้หนักไปในทางนับถือคุรุนานัก จึงดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ดำเนินรอยตามคุรุนานัก นิกายนี้โกนผมโกนหนวดเคราได้
2. **นิกายขาลสา หรือ สิงห์** นิกายนี้นับถือหนักไปทางคุรุโควินทสิงห์ผู้ที่นับถือนิกายนี้จะไว้ผมตลอดทั้งหนวดเครายาว โดยไม่ตัดหรือโกนตลอดชีวิต

6.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

สัญลักษณ์ของศาสนาซิกข์ที่นับว่าสำคัญ คือ “กาน้ำและดาบ” ซึ่งหมายถึงการรับใช้และกำลัง นี่เป็นสัญลักษณ์ประการที่หนึ่ง

สัญลักษณ์ประการที่สอง คือ อักษร ก ทั้ง 5 ดังที่กล่าวแล้วในเรื่องพิธีกรรม

ส่วนสัญลักษณ์ประการที่สาม ที่นับว่าสำคัญ ซึ่งนิยมใช้กันมากในปัจจุบัน และใช้พิมพ์ไว้ในหนังสือต่างๆ เป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าเป็นของศาสนาซิกข์คือรูปดาบไขว้ และมีดาบ 2 คม หรือพระขรรค์อยู่ตรงกลางแล้วมีวงกลมทับพระขรรค์นั้นอีกต่อหนึ่ง วงกลมนั้นมิได้ทำเป็นรูปจักรแต่ทำเป็นเส้นกลมธรรมดา ดังในรูป

6.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน¹

ศาสนาซิกข์ถึงแม้จะเกิดมาไม่นานนัก แต่จำนวนศาสนิกของศาสนานี้ก็มากกว่าศาสนิกของศาสนาโซโรอัสเตอร์และศาสนาเชนรวมกันเสียอีก กล่าวคือชาวซิกข์มีประมาณ 18 ล้าน 5 แสนคน (Encyclopaedia Briannica 1992 : 269) ชาวซิกข์มีกระจุกกระจายอยู่ใน

¹ พิน ดอกบัว. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 3, 2549 หน้า 239-240.

ประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ สิงคโปร์ และฮ่องกง เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอินเดีย ศาสนาซิกข์ได้ช่วยเหลือหลอมจิตใจชาวซิกข์ไม่ว่าอยู่ในประเทศอินเดียหรือต่างประเทศให้มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ กู้หาญ อดทน และเป็นนักรบ อย่างเช่นในประเทศอินเดียประชาชนที่เป็นซิกข์มีน้อยนิด คือประมาณ 2% แต่ชาวซิกข์ก็ได้ทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศอินเดียยิ่งกว่าประชากรส่วนใหญ่เสียอีก เช่น ชาวซิกข์เป็นเกษตรกรชั้นนำของประเทศ สามารถผลิตผลทางเกษตรกรรมได้อย่างมากมาย เพราะฉลาดในการนำวิทยาการใหม่ๆ มาใช้ ชาวซิกข์มีความอดทน ซื่อสัตย์สุจริต จะประกอบอาชีพอะไรก็สามารถทำให้เจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่น เป็นที่น่าเชื่อถือ ชาวซิกข์เป็นนักรบชั้น 1 ของประเทศอินเดียจนได้นามว่าแซนแซวนดาบ การป้องกันประเทศอินเดียไม่ว่าจะรบกับจีน หรือปากีสถานหรือชาติอื่นๆ ก็อาศัยทหารซิกข์นี้แหละเป็นหลักชาวซิกข์เป็นนักกีฬาที่ดีเด่นของอินเดีย นักกีฬาอินเดียที่ประสบความสำเร็จได้เหรียญต่างๆ ในการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ ส่วนใหญ่ก็เป็นชาวซิกข์เช่นกัน นอกจากนี้ชาวซิกข์ยังเป็นนักธนาคาร พ่อค้าที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากทั้งในและนอกประเทศด้วย

ปัจจุบันศูนย์กลางศาสนาซิกข์อยู่ที่เมืองอมฤตสรา แคว้นปัญจาบ ประเทศอินเดีย ซึ่งมีสุวรรณวิหารสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวซิกข์อยู่ที่นั่น ศาสนาซิกข์กำลังเจริญอย่างช้าๆ แต่ทว่าบางนิกาย เช่นนิกายนาหนักปันถิ มีที่ท่าจะถูกศาสนาฮินดูกลืน

ชาวซิกข์และชาวฮินดูอยู่ด้วยกันเป็นปกติสุขตลอดมา แต่มาไม่นานนี้มีปัญหาการเมืองเข้ามาแทรก คือชาวซิกข์บางกลุ่มต้องการตั้งรัฐอิสระแยกจากอินเดีย เรียกว่ารัฐชาลีสถานเพื่อเป็นรัฐของชาวซิกข์ แต่ทางอินเดียไม่ยอม นายกรัฐมนตรีอินทรา คานธี จึงสั่งให้ทหารเข้าไปยังสุวรรณวิหารเพื่อกวาดล้างชาวซิกข์หัวรุนแรงที่เข้าไปยึดศาสนสถานแห่งนั้นเป็นที่ต่อสู้ ทำให้ชาวซิกข์เสียชีวิตหลายคน ส่วนนางอินทรา คานธี เองก็ถูกลอบสังหารในเวลาต่อมาโดยชาวซิกข์เช่นกันจึงทำให้ชาวซิกข์และชาวฮินดูมีปัญหากระทบกระทั่งกันอยู่เสมอไม่สงบสุขดังแต่ก่อน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 6 ศาสนาซิกข์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 6 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 7 ต่อไป

บทที่ 7

ศาสนาเต๋า

เนื้อหาบทที่ 7

ศาสนาเต๋า

7.1 ประวัติความเป็นมา

7.2 ประวัติศาสดา

7.2.1 ชาตีกำเนิดและปฐมวัย

7.2.2 ชีวิตมัชฌิมวัย

7.2.3 ชีวิตปัจฉิมวัย

7.3 คัมภีร์ในศาสนา

7.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

7.4.1 สมบัติอันเป็นรัตนะ (แก้ว) 3 ประการ

7.4.2 ชีวิตจะดีได้ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

7.4.3 ลักษณะคนดีและชีวิตที่มีสุขสูงสุด

7.4.4 ความบริสุทธิ์อันยิ่งใหญ่ 3 ประการ

7.4.5 ปรัชญาในการดำเนินชีวิต

7.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

7.6 สถานที่ทำพิธีกรรม

7.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

7.7.1 พิธีบริโภครอาหารเจ

7.7.2 พิธีปราบผีปีศาจ

7.7.3 พิธีกรรมไล่ผีร้าย

7.7.4 พิธีส่งวิญญาณผู้ตาย

7.7.5 พิธีกราบไหว้บูชาวิญญาณของบรรพบุรุษ

7.8 นิิกายในศาสนา

7.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

7.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาเต๋า เกิดในประเทศจีน ประมาณ 61 ปี ก่อนพุทธศักราช เริ่มแรกนั้นยังไม่เป็นศาสนา เป็นเพียงปรัชญาเท่านั้น ไม่มีพิธีกรรม ไม่มีข้อปฏิบัติอะไรเป็นพิเศษมากไปกว่าข้อคิดและคำสอนต่อมาภายหลังจึงได้พัฒนาขึ้นมาเป็นศาสนาที่มีองค์ประกอบตามลักษณะของศาสนา ศาสนาเต๋าเป็นอเทวนิยม ศาสดาของศาสนาเต๋าคือ “เล่าจื๊อ”

2. คัมภีร์ของศาสนาเต๋า คือคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนาเต๋า มีดังนี้ 1) สมบัติอันเป็นรัตน 3 ประการ 2) ชีวิตจะได้ดีต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ 3) ลักษณะคนดี และชีวิตที่มีสุขสูงสุด 4) ความบริสุทธิ์อันยิ่งใหญ่ 3 ประการ และปรัชญาในการดำเนินชีวิต 4 ประการ

3. ศาสนาเต๋ามีพิธีกรรมที่สำคัญดังนี้ พิธีบริโภคน้ำอาหารเจ พิธีปราบผีปีศาจ พิธีไล่ผีร้าย พิธีส่งวิญญาณผู้ตาย และพิธีกราบไหว้บูชาวิญญาณของบรรพบุรุษ จุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิตของศาสนาเต๋า อันเป็นความสุขที่แท้จริงและนิรันดร์ก็คือ เต๋า การที่จะเข้าถึงเต๋า หรือรวมอยู่กับเต๋าเป็นเอกภาพเดียวกันได้จะต้องบำเพ็ญตนให้ดำเนินไปตามทางของธรรมชาติให้มีความสงบระงับ ครอบงำชีวิตในทางที่กลมกลืนกับธรรมชาติสามารถทำให้สงบตามทางของธรรมชาติ(เต๋า) ชาวเต๋าเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีครั้งเดียว จากนั้นไปสู่โลกวิญญาณชั่วนิรันดร์

4. ศาสนาเต๋ามีอยู่หลายนิกาย แต่ว่ามีนิกายใหญ่ๆ 2 นิกาย คือนิกายเซ็ง-อิ และนิกายชเวน-เซน ศาสนาเต๋ามีสัญลักษณ์เป็นรูปเล่าจื๊อขี่กระบือ และสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งคือรูปหยิน-หยาง

5. ฐานะปัจจุบันของศาสนา ปัจจุบันนี้ศาสนิกของศาสนาเต๋ามีประมาณ 183 ล้านคน กระจายอยู่ในประเทศต่างๆ ที่ชาวจีนอาศัยอยู่มาก เช่น ประเทศไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ อยู่ในประเทศจีน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาเต๋าได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสดา คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาเต๋าได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา นิกายในศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะของศาสนาในปัจจุบันของศาสนาเต๋าได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 7

ศาสนาเต๋า

7.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาเต๋า เป็นศาสนาที่แปลก คือดั้งเดิมไม่ได้เป็นศาสนา และผู้ที่ถือกันว่าเป็นศาสนาก็ไม่มีส่วนรู้เห็นเลยกล่าวคือเหลาจื๋อได้รับยอเยี่ยงให้เป็นศาสนา แต่สมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ท่านไม่เคยประกาศตัวเป็นศาสนา และไม่เคยประกาศตั้งศาสนาเต๋า ส่วนที่กลายมาเป็นศาสนาเต๋าก็เพราะความดีและความวิเศษแห่งความรู้ในปรัชญาเต๋าของเหลาจื๋อเป็นเหตุ ทำให้คนยกย่องท่านเป็นศาสดา ภายหลังที่ท่านมรณภาพแล้วหลายร้อยปี เรื่องมีอยู่ว่าเมื่อเหลาจื๋อลิ้นชีพแล้ว ได้มีสานุศิษย์ผู้เลื่อมใสในคำสอนของเหลาจื๋อเป็นจำนวนมาก โดยมีจิงจื๋อหรือจวงจื๋อเป็นหัวหน้าใหญ่ได้ช่วยกันประกาศคำสอนของเหลาจื๋อ อย่างแพร่หลายจนเป็นเหตุให้ทางบ้านเมืองได้เห็นความสำคัญของเหลาจื๋อมากขึ้นทุกทีจนได้ยกย่องให้สูงขึ้นตามลำดับอย่างเช่น

พ.ศ. 699 จักรพรรดิหวัน (Hwan) ได้ทรงให้จัดทำพิธีเซ่นไหว้เหลาจื๋อเป็นครั้งแรก

พ.ศ. 1193-1227 เหลาจื๋อได้รับสถาปนาเทียบเท่าพระเจ้าจักรพรรดิ ทั้งให้ถือข้อเขียนทั้งหลายของเหลาจื๋อเป็นข้อสอบไล่ของทางราชการอีกด้วย

ส่วนที่เต๋ากลายมาเป็นศาสนาก็ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (ราว พ.ศ. 337-763) มีนักพรตรูปหนึ่งชื่อ เตีย เต๋า เล้ง ประกาศตนสำเร็จทิพยภาวะสามารถติดต่อกับเทพเจ้า จึงได้สถาปนาศาสนาเต๋าขึ้น ณ สำนักภูเขาเหาะเม่งซัวในมณฑลเสฉวน โดยยกเหลาจื๋อเป็นศาสดา และใช้คัมภีร์เต๋า เต็ก เกง¹ ซึ่งเป็นผลงานของเหลาจื๋อ เป็นคัมภีร์ของศาสนาเต๋า ส่วนเตีย เต๋า เล้งก็ได้แต่งคัมภีร์สอนศาสนาเต๋ากันหลายเล่ม แต่ละเล่มจะหนักไปในทางฤทธิดีเดโชเวทมนตร์ต่างๆ ตลอดถึงพิธีกรรมขลังๆ เพื่อความสัมฤทธิ์ผลของเวทมนตร์ เช่นมีการปรุงยาอายุวัฒนะกินแล้วเป็นอมตะ หรือเวทมนตร์สำหรับเหาะเหินเดินอากาศได้คล้ายเทวดา เป็นต้น

เพราะฉะนั้นศาสนาเต๋าก็มีลักษณะ 2 อย่าง คือถ้าเป็นแบบปรัชญาเต๋าของเหลาจื๋อก็เป็นธรรมชาตินิยม ศาสนาเต๋าที่มีลักษณะอย่างนี้ก็เรียกว่า เต๋าเจีย แต่ถ้าเป็นอย่างคำสอนของ

¹ เสถียร โพธิ์นันทะ. เมธีตะวันออก, 2514 หน้า 181-182.

เดียเต๋าล้าง และสังฆราชัดๆ มากี่เป็นแบบไสยศาสตร์หรือรหัสนิยม (Mysticism) อย่างเช่น จางเต๋าหลัง หรือจางหลังผู้ได้รับสถาปนาเป็นสังฆราชองค์แรกของศาสนาเต๋าในราวปี พ.ศ. 577 ก็มีดาบศักดิ์สิทธิ์ เชื่อกันว่าดาบของท่านสามารถฆ่าพวกปีศาจแม้อยู่ไกลถึง 1,000 ไมล์ได้ เป็นต้น ศาสนาเต๋าที่มีลักษณะอย่างนี้เรียกกันว่า เต๋า เจียว แต่ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนจะขอกล่าวเฉพาะศาสนาเต๋าในแบบของเหลาจื้อเป็นสำคัญ ศาสนาเต๋าหลังจากเป็นศาสนาแล้ว ก็เจริญบ้างเสื่อมบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางบ้านเมืองเป็นเหตุคือ สมัยใดที่พระเจ้าจักรพรรดิเลื่อมใส ศาสนาเต๋าก็รุ่งเรือง แต่ถ้าตรงกันข้ามก็ตกต่ำ และที่กระทบกระเทือนมากที่สุด ในสมัยที่คอมมิวนิสต์เข้ายึดครองประเทศจีน ความเป็นไปของศาสนาเต๋า สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นคอมมิวนิสต์¹มีดังนี้

พ.ศ. 331 จักรพรรดิซีฮวงตี้ (Shi Huang Ti) ทรงสั่งให้เผาแคมกีร์ ศาสนาจิวแล้ว ยกศาสนาเต๋าขึ้นแทน และทรงส่งเรือไปยังเกาะวิเศษเพื่อค้นหาพญาคงคาที่กินแล้วเป็นอมตะ

พ.ศ. 699 จักรพรรดิฮวัน (Hwan) ได้ทรงจัดทำพิธีเซ่นไหว้เล่าจื้อเป็นครั้งแรก

พ.ศ. 1117-1124 จักรพรรดิหวู (Wu) ได้ทรงจัดลำดับศาสนาเสียใหม่โดยให้ศาสนาขงจื้ออยู่ลำดับที่ 1 ศาสนาเต๋าลำดับที่ 2 และศาสนาพุทธลำดับ 3 ต่อมาทรงรังเกียจศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธจึงทรงยกเลิกเสีย ครั้นถึงพระเจ้าตึง (Tsing) จักรพรรดิองค์ถัดมากลับให้สถาปนาศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธขึ้นอีก

พ.ศ. 1193-1227 เหลาจื้อได้รับสถาปนาเทียบเท่าพระเจ้าจักรพรรดิ ทั้งให้ใช้ผลงานการเขียนของเหลาจื้อ เป็นข้อสอบไล่ของทางราชการอีกด้วย

พ.ศ. 1256-1285 จักรพรรดิไคยิ่น (Kai Yuen) ทรงประทานแคมกีร์เต๋าเด็กเก่ง ไปทั่วราชอาณาจักรทั้งเสวยพระโอสถที่ทางศาสนาเต๋าปรุงถวาย แสดงว่าพระองค์ทรงเพิ่มความเชื่อถือในไสยศาสตร์ของศาสนาเต๋ามากขึ้นอีก

พ.ศ. 1368-1370 จักรพรรดิเปาหลี่ (Pao-Li) ทรงขับไล่หมอเต๋าทั้งหมดให้ออกไปอยู่จังหวัดไต้สุด 2 จังหวัดในข้อหาว่าเจ้าเล่ห์เพทุบาย

พ.ศ. 1348-1390 จักรพรรดิหวู ซุง (Wu Tsung) ทรงสั่งให้ปิดวัดและสำนักชีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นของศาสนาเต๋าหรือศาสนาพุทธ แต่ต่อมากลับสั่งให้ศาสนาเต๋าเป็นศาสนาที่พอพระทัยของพระองค์ ทั้งเสวยพระโอสถที่ทางศาสนาเต๋าปรุงถวาย เพื่อทรงเป็นอมตะและเหาะได้คล้ายเทวดา

¹ Hume Robert E. The World's Living Religions, 1957 p.147-148.

พ.ศ. 2204-2264 จักรพรรดิกังสี (Kang Hsi) ทรงสั่งลงโทษหมอเถื่อนพวกศาสนาเต๋า รวมถึงคนที่มารับรักษาด้วย ทั้งทรงห้ามชุมนุมและเดินขบวนของผู้นับถือศาสนาเต๋า ทรงพยายามบีบคั้นศาสนาเต๋าทุกินาย

พ.ศ. 2443 เกิดพวกขบถมวยขึ้นในนิกายหนึ่งของศาสนาเต๋า พวกนี้เชื่อว่าร่างกายอยู่ยงคงกระพันต่อลูกปืนของต่างชาติ ทั้งนี้ก็เพราะเชื่อตามคำสอนของศาสนาเต๋าที่ว่าเมื่อมาเป็นทหารก็ไม่ต้องเกรงกลัวต่อศาสตราวุธใดๆ ทั้งสิ้น

ศาสนาเต๋าคเคยเจริญรุ่งเรืองในประเทศจีน มีคัมภีร์ทางศาสนา มีนักบวชที่เรียกว่าเต๋าสือหรือเต๋ายิน มีศาสนสถานและพิธีกรรมเป็นของตนเอง และต่อมาราว พ.ศ. 966 จักรพรรดิฉินทรงแต่งตั้งสังฆราชและผู้สืบตำแหน่งแทนมีฐานะเป็นเทียบจื้อ หรืออาจารย์สวรรค์ ครั้นราว พ.ศ. 1559 จางเทียนจื้อได้รับพระราชทานอาณาเขตกว้างขวางในเมืองเกียงสี ถ้ากว้างขาว บนภูเขา มังกร-เลื้อ ซึ่งเชื่อกันว่า จางเต๋าทรงได้พบยาอายุวัฒนะและลิ้นซีฟเมื่ออายุ 123 ปีอยู่ในบริเวณนี้ จึงถือกันว่าสถานที่นี้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาเต๋า

7.2 ประวัติศาสดา

ผู้ที่ได้รับยกย่องให้เป็นศาสดาแห่งศาสนาเต๋า คือ เล่าจื้อ (Lao-Tze) เพราะเป็นผู้ให้กำเนิดคัมภีร์เต๋าทะกเกง และมีผลงาน คือ การออกเผยแพร่คำสอนแก้ไขปัญหาลังคม ตลอดทั้งมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีผู้นับถือ และเอาเป็นตัวอย่างในการดำรงชีวิต

7.2.1 ชาตินักกำเนิดและปฐมวัย

เล่าจื้อเกิดก่อน ค.ศ. 604 หรือประมาณก่อนพุทธศักราช 61 ปี (มีอายุอ่อนกว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประมาณ 19 ปี) มีชีวิตระหว่าง 604-520 ก่อนคริสตศักราช เล่าจื้อเกิดในตระกูลลี (แช่ลี) บิดามารดาเป็นชาวนาผู้ยากจนในสมัยราชวงศ์จิว (ประมาณ 1122-255 ก่อน ค.ศ.) ณ หมู่บ้านเล็กๆ ชื่อ จูเหียน ในเมืองโฮหนาน ภาคกลางของผืนแผ่นดินใหญ่จีน กล่าวกันว่าเกิด ณ บริเวณใต้ต้นหม่อน พอคลอดออกจากท้องแม่ทารกมีผมขาวโพลนออกมา จึงได้นามว่า เล่าจื้อ หรือ เล่าสือ แปลว่า เด็กแก่ หรือ เฒ่าทารก แต่โดยความหมายแล้วคำว่า แก่นั้นหมายถึงแก่ความรู้ ไม่ใช่แก่เพราะอายุชาน หรือไม่ใช่แก่เพราะกินข้าว ไม่ใช่เฒ่าเพราะอายุชาน นั่นก็คือว่าเมื่อว่าโดยสภาพร่างกายแล้ว เล่าจื้อเป็นเด็ก แต่เมื่อว่าโดยระดับสติปัญญา

แล้วเล่าจื๊อมีระดับสติปัญญาเยี่ยงผู้ใหญ่ ความเป็นปราชญ์มีมาตั้งแต่เป็นเด็กทารก แสดงถึงความมีอนาคตที่ยิ่งใหญ่และก้าวไกล

บางตำรากล่าวไว้ว่า นอกจากจะคล่องเป็นทารกผสมชาวโพลนออกจากท้องแม่แล้วยังแสดงปาฏิหาริย์ คือ มือซ้ายชี้ไปบนท้องฟ้า มือขวาชี้ลงแผ่นดิน พร้อมทั้งเปล่งวาจาว่า “ในฟ้าเบื้องบน และในดินเบื้องล่างเต๋าเท่านั้นควรเป็นที่สักการะ”

บางตำรากล่าวไว้ว่า เล่าจื๊ออยู่ในครรภ์มารดาถึง 62 ปี พอคลอดจากครรภ์มารดาก็แก่ผมหงอกขาวความจริงแล้วไม่น่าจะเป็นเช่นนั้นได้ น่าจะหมายความว่า การที่เล่าจื๊อได้ค้นพบเต๋าเป็นการเกิดใหม่ (ครั้งที่ 2) ก็ได้กล่าวคือ เล่าจื๊อได้ใช้เวลาในการพยายามค้นคว้าหาวิชาความรู้ ไม่เกี่ยวข้องกับสังคมเลย เมื่อได้หลักลัทธิแล้ว และเชื่อว่าดีแล้วควรจะเผยแพร่ได้แล้วก็ออกเผยแพร่ ตอนนั้นอายุของท่านได้ 62 ปี ก็เท่ากับว่าท่านได้เกิดใหม่เหมือนกับท่านอยู่ในครรภ์มารดา 62 ปี จึงได้ค้นพบลัทธิใหม่ คือ เต๋า

เล่าจื๊อเป็นคนฉลาดมาตั้งแต่เด็ก ชอบคิดลึก ช่างไตร่ตรองเป็นนิสัยตั้งแต่เยาว์วัย ได้รับการศึกษาจากธรรมชาติมากกว่าจากคน ได้รับการศึกษานอกระบบ มีหมู่คนและชีวิตเป็นสถาบันการศึกษาเฉพาะตัว

7.2.2 ชีวิตมัชฌิมาวัย

เมื่อเล่าจื๊อ¹โตขึ้นทางบ้านเมืองเห็นว่าเป็นคนฉลาดมีสติปัญญาดี จึงรับเข้าเป็นข้าราชการในตำแหน่งบรรณารักษ์ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหอสมุดหลวงที่นครลกเอี้ยง อันเป็นราชธานีของกษัตริย์ราชวงศ์จิว รับผิดชอบทำจดหมายเหตุเป็นอาลักษณ์ของพระเจ้าแผ่นดิน เล่าจื๊อได้เป็นข้าราชการทำหน้าที่ให้กับกษัตริย์ราชวงศ์จิวเป็นเวลานาน ได้มีโอกาสศึกษาเหตุการณ์ ศึกษางาน ยิ่งเห็นความจริงอะไรหลายอย่างมากมาย ท่านเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เป็นผู้ปฏิบัติตามลัทธิเต๋า เป็นผู้มีความดีสูง เมื่อมาถึงสมัยหนึ่งซึ่งประเทศชาติประสบปัญหายุ่งเหยิงเพราะการฉ้อราษฎร์บังหลวง การเอารัดเอาเปรียบในระหว่างข้าราชการด้วยกัน ผู้นำของประเทศไม่สามารถจะแก้ไขได้ เล่าจื๊อเอือมระอาที่จะอยู่กับบุคคลที่ไร้คุณธรรม จนเกิดความท้อแท้ใจ เมื่อหมดหนทางจะแก้ไขให้ดีขึ้นได้ เล่าจื๊อจึงคิดแก้ปัญหาให้แก่ตนเอง โดยการหลีกหนีสละตำแหน่งสูงในราชการเสีย ปลีกตัวออกไปจากสังคม ออกเดินทางจากแคว้น

¹ โจเซฟ แกร์. ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร. แปลจาก What great religion believe , 2533 หน้า 110-111.

โศกนาถแล้วท่องเที่ยวหนีความยุ่งยากไปทางทิศตะวันตก (ประเทศอินเดีย หรือทิเบต) ลักษณะร่างกายและอาการปฏิกิริยาของเล่าจื๊อกล่าวกันว่าเป็นชายศีรษะล้าน หนวดเครายาว เดินทางไปไหนมักจะขี่ควายคู่ชีพเป็นพาหนะ

7.2.3 ชีวิตปัจฉิมวัย

เมื่อเล่าจื๊อ เหนื่อยหน่ายสังคัมและลาออกจากราชการแล้ว ได้ใช้ควายคู่ชีพเป็นพาหนะท่องเที่ยวไปสอนคนยังที่ต่างๆ วันหนึ่งได้พบกับขงจื๊อซึ่งเป็นนักปราชญ์จีนคนสำคัญอีกคน ทั้งสองได้สนทนาเชิงปรัชญาวิสัยทัศน์ธรรมแก่กัน โดยเล่าจื๊อได้แนะนำนักปราชญ์กลุ่มให้ระมัดระวังอย่าทะเยอทะยานมากนัก ดังตัวอย่างข้อความที่สนทนาโต้ตอบกันต่อไปนี้

ขงจื๊อบอกเล่าจื๊อด้วยความเคารพว่า ปราชญ์ที่จะแสดงคารวะต่อท่านนักปราชญ์ทั้งผู้ใหญ่ในอดีtle่าจื๊อตอบว่า คนที่ท่านจะแสดงคารวะเหล่านั้นไม่มีชีวิตเหลืออยู่แล้ว เหลือแต่เถาและกระดูก เลิกคิดเสียเถิดอย่าปราชญ์เหล่านั้นเลย

ขงจื๊อถามถึงเรื่องเต๋าว่า ศึกษามาก็มากแล้ว ไม่เคยรู้ว่าอะไรคือเต๋า เล่าจื๊อกลับตอบเป็นทำนองย้อนถามว่า “ถ้าเต๋าเข้ามาอยู่ที่ตัวคนได้ ใครเล่าจะไม่ปราชญ์เต๋า ทำไมท่านจึงไม่หาเต๋ามาอยู่กับตัวเล่า”

ขงจื๊อกลับไป พยายามถามว่าเป็นอย่างไรบ้าง ขงจื๊อตอบว่า “นกบินอย่างไร ข้างฟ้าก็เคยรู้ ปลาว่ายน้ำอย่างไร สัตว์อื่นวิ่งอย่างไรก็รู้ และรู้ถึงว่าจะจับสัตว์นั้นได้อย่างไร สัตว์บางชนิดต้องใช้บ่วงจับ บางชนิดต้องใช้เหยื่อจับ อีกหลายชนิดต้องใช้ธนู แต่เดี๋ยวนี้มีสัตว์อีกชนิดหนึ่ง คือ มังกร ข้างฟ้าบอกไม่ได้ว่ามันเลื้อยขึ้นไปอยู่บนท้องฟ้าได้อย่างไร ไม่รู้ว่ามันผ่านก้อนเมฆหรือผ่านขึ้นไปบนสวรรค์ด้วยวิธีไหน วันนี้ข้างฟ้าได้พบกับท่านเล่าจื๊อ พบแล้วก็ทำให้ปลงใจว่า ท่านเล่าจื๊อ “เป็นมังกร” ซึ่งยากที่จะเข้าใจ

เล่าจื๊อเป็นเหมือนมังกรที่น่ากลัว และเหนือกว่าที่ใครจะเข้าใจ เป็นผู้ไฝ่ฝัน แสวงหาความจริงของโลกนิยมการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ ใครทำผิดทำถูก เล่าจื๊อเห็นว่าธรรมชาติลงโทษและให้คุณเอง เล่าจื๊อมองเห็นโลกเป็นบ่วง เหนื่อยหน่ายโลก เล่าจื๊อบอกว่าปล่อยให้โลกเป็นไปตามทางของมัน โลกก็จะสุขสบายเอง เล่าจื๊อจึงปรากฏแก่ขงจื๊อเหมือนคนที่ฝันถึงโลกอื่น ฝันอยู่ในระหว่างก้อนเมฆแห่งความคิดฝันของตนเอง ส่วนขงจื๊อก็คงจะปรากฏแก่เล่าจื๊อเหมือนคนเจ้ากี้เจ้าการที่รุ่มรวยในเรื่องราวของคนอื่น บุรุษผู้มีอิทธิพลมากที่สุดของของจีน

ทั้งสองนี้แตกต่างกันอย่างแท้จริงในวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาโลกปัญหาสังคมด้วยวิธีการของตนเอง พุดง่าย ๆ ขงจื๊อหนักไปในทางโลก ต้องการอยู่ในโลก ส่วนเล่าจื๊อสอนหนักไปในทางธรรม ต้องการออกนอกโลก แม้จะแตกต่างกันในวิธีการและพฤติกรรม แต่ก็มีเป้าหมายตรงกัน นั่นก็คือ ความสันติสุขของปวงมนุษยชาติ โดยเฉพาะผืนแผ่นดินใหญ่จีน

เล่าจื๊อบำเพ็ญตนเป็นผู้มีกน้อยสันโดษ ชอบความเรียบง่าย ชอบความสงบสันต์ ความไม่วุ่นวาย พอใจความถ่อมตัว มุ่งรักษาความดี และช่วยทำประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยเมตตาจิต ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะเฉพาะตัวของเล่าจื๊อ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าเตกเก้งว่า

“หมู่ชนทั้งหลายเป็นผู้มีความสุข ข้าพเจ้าเป็นคนชอบสันต์ ชอบอยู่แต่ลำพัง จงดีเถียน ข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าไม่ต้องการความสุขเช่นหมู่ชนทั้งหลาย ข้าพเจ้าเป็นคนโง่คนขลาด ข้าพเจ้าเป็นคนแตกต่างจากผู้มีความสุขทั้งหลาย ข้าพเจ้าจากคนทั้งหลายมาเพื่อแสวงหาเต๋า (สภาพอันเป็นไปตามธรรมชาติ)”

“ชาวโลกทั้งปวงกล่าวว่าข้าพเจ้าเป็นปราชญ์ ข้าพเจ้าหาได้เป็นดังคำกล่าวของคนทั้งหลายไม่ แต่ข้าพเจ้ามีสมบัติอันเป็นแก้ว 3 ประการในตัวข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าพยายามให้เกิดมีขึ้นในตนเสมอ และคนทั้งหลายควรดูแลและรักษาไว้ให้ดี สมบัติ 3 อย่างนั้น คือ ความเมตตา กรุณา ความกระหมัดกระหม่อม และความอ่อนน้อมถ่อมตน”

“ถ้อยคำของข้าพเจ้าย่อมที่จะรู้ง่ายแก่การปฏิบัติ แต่ไม่มีใครสามารถรู้และปฏิบัติได้ เพราะว่าคนทั้งหลายไม่รู้จักธรรมชาติ และไม่รู้จักข้าพเจ้าด้วย”

ลักษณะอันเป็นคุณธรรม 3 ประการ คือ ความเมตตา กรุณา ความกระหมัดกระหม่อม และความอ่อนน้อมถ่อมตน ถือว่าเป็นแก้ว 3 ประการภายในตัวของเล่าจื๊อ

เล่าจื๊อมีอายุยืนยาว อาจจะมีอายุยืนยาวกว่า 160 ปี ก็ได้ปราชญ์บางคนกล่าวว่ามากกว่า 200 ปี ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าเล่าจื๊อปฏิบัติเข้าถึงเต๋า ผู้เข้าถึงเต๋ามีอายุยืนหรือไม่ตาย หรือถ้าตายร่างกายก็จะไม่เปื่อยเน่า เล่าจื๊อได้ใช้ควายคู่ชีพเป็นพาหนะเดินทางหนีออกผืนแผ่นดินใหญ่ไปเรื่อย ๆ มุ่งหน้าสู่ทิศตะวันตก เมื่อไปถึงพรมแดนที่ผ่านเข้าออกนายด่านผู้กำกับทางผ่านเข้าออกอยู่จำเล่าจื๊อได้ จึงได้ขอร้องเล่าจื๊อว่าก่อนจะจากไปขอให้ช่วยชี้แจงเรื่องปรัชญาแห่งชีวิตที่ได้ผ่านมา บันทึกไว้เพื่อประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง เล่าจื๊อยินยอมให้ทำบันทึกคำสอนของตนไว้ให้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องหลักเกี่ยวกับสากลโลก ธรรมชาติและชีวิต ให้ชื่อว่า “เต๋า-เตก-เก้ง” (Tao-Teh-Ching) รุ เป็นคำประมาณ 5,500 คำ พวกศิษย์ได้รวบรวมขึ้นเป็นหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งภายหลังกลายเป็นคัมภีร์สำคัญของศาสนาเต๋า

ตั้งแต่ขึ้นหลังควายจากไปคราวนั้นแล้ว เล่าจื๊อก็สาบสูญไปไม่ได้กลับมาให้ใครเห็นหน้าอีก

เนื่องจากชีวิตบั้นปลายของเล่าจื๊อเป็นชีวิตที่สงบสัจ สว่างหาธรรม หาความกลมกลืนกับธรรมชาติ ผู้นับถือลัทธิเล่าจื๊อในสมัยต่อมาจึงบำเพ็ญตนเป็นนักบวช อาศัยอยู่ตามภูเขาป่าไม้ บำเพ็ญตนเป็นผู้เสียสละความวุ่นวายทั้งหลายในโลกเป็นแต่าสือ มีความเป็นอยู่ตามภาวะของธรรมชาติ

ชาวจีนนับถือเล่าจื๊อว่าเป็นมหาปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของจีน ได้สร้างปฐนียวัตถุเป็นอนุสรณ์สถานที่ระลึกที่บูชาขึ้น ณ หมู่บ้านจูเหียน อันเป็นถิ่นกำเนิดของเล่าจื๊อ ยี่นานวันคำสอนของเล่าจื๊อก็ยิ่งแพร่หลายกลายเป็นฐานใจของชาวจีน พระเจ้าจักรพรรดิองค์หนึ่งของจีนที่ขึ้นเสวยราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1193-1231 ประกาศเป็นพระราชาภุชภูกายกย่องเล่าจื๊อขึ้นเป็นปฐมจักรพรรดิ

7.3 คัมภีร์ ในศาสนา

คัมภีร์ของศาสนาเต๋า คือ คัมภีร์เต๋าเตกเกง (Tao-Teh-Ching) คำว่า “เต๋า” หรือ “เต๋า” แปลว่า ทาง “เตก” แปลว่า บุญ ความดี หรือคุณธรรม “เกง” แปลว่า สูตร หรือวรรณคดีชั้นสูง รวมกันแล้วอาจแปลได้ความว่า คัมภีร์แห่งเต๋าและคุณความดี ตามประวัติกล่าวว่าเล่าจื๊อเขียนขึ้นหลังจากได้ลาออกจากตำแหน่งบรรณารักษ์แห่งหอสมุดหลวง และได้มอบให้นายด่านที่พรมแดนระหว่างประเทศจีนกับทิเบต อักษรจารึกเป็นภาษาจีน จัดเป็นหัวข้อได้ 81 ข้อ เป็นถ้อยคำ 5,500 คำ และต่อมาได้มีการแปลเป็นภาษาต่างๆ เช่นละติน อังกฤษ ฝรั่งเศส มากเป็นที่สองของคัมภีร์ไบเบิลแห่งศาสนาคริสต์

หลักธรรมในคัมภีร์เต๋าเตกเกง แสดงถึงเต๋ามีลักษณะเป็นพลังงานชนิดหนึ่งที่ทำให้สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นเคลื่อนไหว และควบคุมสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นให้เป็นไปตามธรรมชาติ นอกจากนี้ยังบรรจุหลักธรรมที่สอนให้คนมีคุณธรรม ไม่ควรทะเยอทะยาน ไม่โอ้อวด ไม่แข่งดีแย่งความเป็นใหญ่กัน ให้มีความสันโดษ เป็นต้น สรุปแล้วก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับเต๋า คุณธรรม และจริยธรรม

7.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

7.4.1 สมบัติอันเป็นรัตนะ (แก้ว) 3 ประการ¹

สิ่งที่ท่านเล่าจื้อสอนให้บำเพ็ญให้เกิดให้มีในทุกๆ คน เพื่อความอยู่ดีของสังคม ก็คือ รัตนะ 3 ประการ ดังที่เล่าจื้อได้กล่าวไว้ว่า “ชาวโลกทั้งปวงกล่าวว่าข้าพเจ้าเป็นนักปราชญ์ ข้าพเจ้าหาได้เป็นดังคำกล่าวของคนทั้งหลาย แต่ข้าพเจ้ามีสมบัติอันเป็นแก้ว 3 ประการ อยู่ในตัวข้าพเจ้า ที่คนทั้งหลายควรดูแลและรักษากันไว้ให้ดีคือ

1. ความเมตตากรุณา
2. ความกระหมัดกระหม่อม
3. ความอ่อนน้อมถ่อมตน

เพราะมีความเมตตากรุณา

บุคคลก็ไม่ต้องกลัวอะไรทั้งนั้น

เพราะมีความกระหมัดกระหม่อม

บุคคลก็รำรวยได้

เพราะมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

บุคคลก็สามารถมีสติปัญญาเจริญเต็มที่ได้

ถ้าละทิ้งเมตตากรุณา

รักษาไว้แต่ความกล้าหาญ

ถ้าละทิ้งความสำรวม

รักษาไว้แต่อำนาจ

ถ้าละทิ้งการตามหลัง

แต่ชอบบรูตออกหน้าเขาก็ตาย”

7.4.2 ชีวิตจะได้ดีต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

เล่าจื้อสอนให้คนเราดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติให้มากที่สุด คนจะทำได้ และทำชั่วไม่ต้องมีกฎหมายบังคับ แต่ปล่อยให้ธรรมชาติให้คุณและลงโทษเอง ให้เอาธรรมชาติเข้าสู่ธรรม เอาความสัตย์เข้าสู่สัตย์ เอาความดีเข้าสู่ความชั่ว ดังที่ว่า

“คนที่ดีต่อเรา

เราก็ดีต่อ

คนที่ไม่ดีต่อเรา

เราก็ดีต่อด้วย

เพราะฉะนั้นทุกคน

จึงควรเป็นคนดี

คนที่ซื่อสัตย์ต่อเรา

เราก็ซื่อสัตย์ต่อด้วย

¹ คุณ โทจันธ. วิถีแห่งเต๋า, 2537 หน้า 168.

คนที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อเรา เราก็ซื่อสัตย์ต่อด้วย
เพราะฉะนั้น ทุกคน จึงควรเป็นคนซื่อสัตย์”
หรือสอนให้เอาความอ่อนโยนสู้ความแข็งแกร่ง (Gentles overcome strengths) ดัง
ที่ว่า

“เมื่อคนเราเกิดนั้น เขอ่อนและไม่แข็งแรง
แต่เมื่อตาย เขาแข็งและกระด้าง
เมื่อสัตว์และพืชยังมีชีวิต ก็อ่อนและตัดได้
แต่เมื่อตาย ก็เปราะและหัก
เพราะฉะนั้น ความแข็งและความกระด้างจึงเป็นพวกพ้องของความตาย
ความอ่อนและความสุภาพ จึงเป็นพวกพ้องของความเป็น
ด้วยเหตุนี้ เมื่อกองทัพแข็งแกร่ง จึงแพ้ในสงคราม
เมื่อต้นไม้อ่อนแอ จึงถูกโค่นลง”
“สิ่งที่ใหญ่และแข็งแรง จะอยู่ข้างล่าง
สิ่งที่สุภาพและอ่อนโยน จะอยู่ข้างบน...”

7.4.3 ลักษณะคนดีและชีวิตที่มีสุขสูงสุด¹

เล่าจื๊อสอนไว้ว่า “คนดีที่สุดมีลักษณะเหมือนน้ำ น้ำทำประโยชน์ให้แก่ทุกสิ่ง และไม่พยายามแก่งแย่งแข่งดีกับสิ่งใดๆ เลย น้ำยังอยู่ในที่ต่ำที่สุด ซึ่งเป็นที่ใกล้เตา...” (สิ่งทั้งหลายเจริญเติบโตขึ้นมาด้วยน้ำ แต่น้ำไม่พยายามจะเลื่อนตัวเองให้ไปอยู่ระดับสูง น้ำกลับพอใจอยู่ในที่ต่ำที่ทุกสิ่งทุกอย่างพยายามหลีกเลี่ยง นี่แหละคือลักษณะหรือธรรมชาติของ“เตา”)

ชีวิตที่เป็นไปง่ายๆ ไม่มีการแก่งแย่งแข่งเด่น แข่งดี ปล่อยให้เป็นไปตามวิวัฒนาการของธรรมชาติไม่มีการดิ้นรนเพื่อแสวงหาตำแหน่งหน้าที่ ให้เกิดอำนาจแก่ตน ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนคือ ชีวิตที่มีสุขสูงสุด ตามทฤษฎีของเล่าจื๊อ

¹ พจนานุกรมจีน-ไทย. วิถีแห่งเต๋า, 2523 หน้า 168.

7.4.4 ความบริสุทธิ์อันยิ่งใหญ่ 3 ประการ

สิ่งที่เล่าจื๊อสอนให้บุคคลเห็นและต้องถือเป็นหลักสำคัญของศาสนาเต๋านั้นก็คือความบริสุทธิ์อันยิ่งใหญ่ 3 ประการ ได้แก่

1. **สาระหรือรากฐานเดิม (ชิง)** ข้อนี้มุ่งถึงสวรรค์ เรียกว่า วู-ชิง เทียนซุน หรือเทียน-เปาซุน โดยบุคคลในฐานะเป็นมหาเทพสถิตอยู่ในอาณาจักรแห่งความบริสุทธิ์ มีพระวรกายเป็นหยก ทรงเปล่งรัศมีดุจแสงสว่างจากดวงอาทิตย์ให้คนเห็นความจริงในโลก

2. **พลัง (จิ)** คือ พลังแห่งสติปัญญาความสามารถ เรียกว่า วูซี-เทียนซุน หรือหาลิงเปาซุน โดยบุคคลในฐานะเป็นมหาเทพ สถิตอยู่ในอาณาจักรแห่งความบริสุทธิ์ ทรงแบ่งเวลาออกเป็นวัน คีน ฤดู ทรงเป็นเจ้าแห่งธรรมชาติคู่แห่งโลก คือ หยางและหยิน (ในโลกนี้ล้วนมีคู่ เช่น มืด สว่าง, พระอาทิตย์ พระจันทร์, หญิง ชาย เป็นต้น)

3. **วิญญาน** เรียกว่า ฟานชิง-เทียนซุน หรือเซินเปาซุน โดยบุคคลในฐานะเป็นจอมแห่งวิญญานทั้งหลาย สถิตอยู่ในอาณาจักรอันเป็นอมตะของอมรทั้งปวง และเป็นผู้ทรงความบริสุทธิ์ยิ่ง เป็นมหาเทพเท่ากับตัวเล่าจื๊อผู้เป็นวิญญานบริสุทธิ์อวตารลงมาสั่งสอนมนุษย์ ถ้าจะเปรียบก็เท่ากับปรมาตมหรือพระพรหมในศาสนาพราหมณ์

7.4.5 ปรัชญาในการดำเนินชีวิต มี 4 ประการ ชีวิตจะดีได้ จะต้องดำเนินในทางดังนี้

1. จื่อใจ คือ รู้จักตัวของตัวเองให้ถูกต้อง
2. จื่อเซง คือ ชนะตัวเองให้ได้
3. จื่อจก คือ มีความรู้จักพอดด้วยตนเอง
4. จื่อเต้า คือ มีเต้าเป็นอุดมคติ

7.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

ปรัชญาเต๋าเชื่อว่าเต้าเป็นธรรมชาติที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นพลังแห่งความดีงามสูงสุดทุกอย่าง เพราะฉะนั้นแต่ละคนควรมุ่งเข้าถึงเต้าและใครที่สามารถเข้าถึงเต้า ก็จะเป็นอมตบุคคล ก็อมตบุคคลอาจเรียกได้หลายอย่าง เช่น สัตยบุคคลบ้าง ฤาษีบ้าง เทพเจ้าบ้าง ผู้วิเศษบ้าง อมตบุคคลมี 2 แบบ คืออมตบุคคลป่า และอมตบุคคลบ้าน คือ ฤาษีที่ปลีกหนีจากสังคมอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร หาความวิเวกมีเต้าเป็นจุดหมาย จวงจื๊อ¹ได้กล่าวถึงฤาษีประเภทนี้ไว้ว่า

¹ เสถียร โพธิ์นันทะ. เมธีตะวันออก, 2514 หน้า 373-374.

ณ ภูเขาโกเซียชวอันไกลลิบมีมนุษย์ทิพย์อยู่คนหนึ่งมีผิวขาวบริสุทธิ์ดุจหิมะ กิริยา มารยาทอ่อนโยนสงบเสถียรดุจรุณีสาว มีลมและน้ำค้างเป็นอาหาร ใช้ปุ๋ยเมฆบ้าง มังกรบ้าง เป็นพาหนะเที่ยวไปทั่วมหาสมุทรทั้ง 4 และเนื่องจากมีสมาธิแก่กล้าจึงสามารถบันดาลให้ พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ในที่ที่ผ่านไป... อันตรายทั้งหลายไม่สามารถกล้ำกลาย ทำร้ายท่านได้ แม้น้ำท่วมโลกก็ไม่อาจท่วมท่าน ไฟที่ร้อนแรงที่สุดสามารถเผาถ่อนหินหรือ เหล็กให้ละลายได้ก็ไม่อาจทำอันตรายท่านได้ หรืออากาศจะเย็นเป็นหิมะทำลายสิ่งทั้งหลายก็ไม่อาจทำให้ท่านหนาวตาย... สรุปแล้วไม่มีอะไรสามารถทำให้ท่านเดือดร้อนหวาดหวั่นพรึ่ พริงได้ส่วนฤาษีบ้านยังตั้งอาศรมอยู่ใกล้เมืองยังเกี่ยวข้องกับสังคมแต่ก็ไม่ถูกอารมณ์โลกครอบงำ เพราะรู้แจ้งแทงตลอดในเต๋า จึงไม่หวั่นไหวในอิฏฐารมณ์และนิฏฐารมณ์สัถยบุคคลเวลาหลับก็ไม่ฝันเวลาตื่นก็ไม่วิตกกังวล ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่ยินดีในการเกิดไม่ยินร้ายต่อการตาย เห็นความเกิดและความตายเป็นเรื่องธรรมดา

ส่วนความเชื่อของศาสนาเต๋าดำเนินไปเรื่อย ๆ ก็เป็นไปในทางอภินิหารและความลึกลับ อย่างเช่นจาง เต๋า หลิง ผู้นำศาสนาเต๋าในคริสต์ศตวรรษที่ 2 ก็ได้ไปตั้งสำนักที่ภูเขา โฮ หมิง ซาน มณฑลเสฉวน กล่าวกันว่า จาง เต๋า หลิง ได้พบกับเหล่าจื๊อซึ่งกลายเป็นอมตะที่นั่น เหล่าจื๊อได้ สอนจาง เต๋า หลิงว่า มีภูตผีปีศาจร้ายมากมายอยู่ทั่วไป คอยนำโรคและความตายตลอดทั้ง ความหายนะต่าง ๆ มาให้มนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงควรรู้วิธีที่จะเอาชนะวิญญูณร้ายเหล่านั้น เพื่อจะได้มีชีวิตยืนยาวไม่เจ็บป่วยและถ้าเก่งกล้าคาถาอาคมมากก็อาจนำภูตผีปีศาจร้ายมาใช้งาน เช่น ให้ออกรบแทนทหารได้ นอกจากนี้เหล่าจื๊อยังได้มอบดาบกายสิทธิ์ 2 เล่มให้จาง เต๋า หลิง ด้วย

สำหรับจุดมุ่งหมายสูงสุดของทั้ง 2 นิยายก็เพื่อเข้าถึงเต๋าเหมือนกันจะต่างก็แต่แบบ เต๋า เจีย มุ่งเข้าถึง เต๋า จิตจะมีแต่ความสุขเพราะรู้เท่าทันความจริง ส่วนแบบเต๋า เจียวมุ่งเข้าหาเต๋า เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ทำเสน่ห์หล่อกล ครอบครอง โชคชะตา รักษาโรค คงกะพันชาติ และเพาะเหินเดินอากาศ เป็นต้น

7.6 สถานที่ทำพิธีกรรม

วัดหรือสถานที่ทำพิธีกรรมของลัทธิเต๋ามีลักษณะเหมือนศาลเจ้าของจีนโดยทั่ว ๆ ไปเพียง แต่การตกแต่งภายในที่จะตั้งแท่นที่บูชานั้น ออกจะพิถีพิถันและมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์มากมาย แม้ในได้วันซึ่งเป็นแหล่งที่มีผู้นับถือลัทธิเต๋ามากก็ยังมี การปฏิบัติในเรื่องนี้ต่างกันออกไประหว่าง

¹ Liu Da. The Tao and Chinese Culture, 1981 p.71.

ได้วันที่อยู่ตอนเหนือและตอนใต้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าและไสยศาสตร์ และความต้องการที่จะทำให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้เคารพบูชา

อย่างไรก็ตามโดยทั่วๆ ไปแล้ว ภายในศาลเจ้านิยมติดภาพเขียนของเหล่าเทพเจ้าและปรมาจารย์คนสำคัญของลัทธิเต๋า แต่จะติดตั้งในทิศทางตำแหน่งใดนั้น แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ภาพปรมาจารย์ที่สำคัญของเต๋ามีดังนี้คือ

1. ภาพของจางเต๋าทรงในท่าขี่เสือ ซึ่งเป็นตอนหนึ่งของความเชื่อที่เล่าสืบกันมาว่า ท่านเคยขี่เสือทะยานขึ้นสู่สวรรค์ และกลับลงมาพร้อมกับพลังอำนาจแห่งสวรรค์ที่ได้รับจากเทพเจ้า

2. ภาพของเหลาจื้อในชุดสีเหลือง ท่านเป็นปรมาจารย์คนสำคัญที่เปิดเผยคำสอนอันเร้นลับให้แก่ จางเต๋าทรง

3. ภาพของเหวินเจียน ซึ่งเป็น 1 ใน 4 ของนักรบเต๋าผู้ปกป้องศาลเจ้าทางด้านตะวันออก

4. ภาพของจูยี่ในชุดสีแดง สีแดงเป็นสัญลักษณ์ของดวงอาทิตย์และหัวใจ แสงแห่งดวงอาทิตย์จะช่วยขับไล่ความมืดและความชั่วร้าย ส่วนหัวใจจะช่วยเปิดทางให้เราได้ติดต่อกับเต๋า ภาพของจูยี่นิยมติดไว้ใกล้ๆ กับภาพของเต๋าทรงในมือของจูยี่จะถือเอกสารสีเหลืองซึ่งเชื่อกันว่าเป็นคำสั่งเปิดสวรรค์

5. ภาพของพระจักรพรรดิในชุดนักรบ นิยมเรียกกันว่า พระจักรพรรดิแห่งทิศเหนือ ภาพของพระองค์จะแขวนไว้ตรงข้ามกับภาพของจางเต๋าทรง

นอกจากนี้ยังมีการตั้งโต๊ะพิธีภายในศาลเจ้าสำหรับเป็นที่วางของเซ่นไหว้ตามทิศทางต่างๆ ภายในศาลจะมีของเซ่นไหว้เฉพาะทิศนั้นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเทพเจ้าองค์ใดสถิตในที่ใด และถ้ามีการจัดพิธีกรรมใหญ่มากเท่าใด การตั้งโต๊ะก็จะเพิ่มมากขึ้นจนบางครั้งอาจจะเลยมาภายนอกศาลเจ้าได้

สำหรับพระผู้ทำพิธีกรรมของลัทธิเต๋านั้นมี 2 พวกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนิกาย ถ้าเป็นพวกชวเนนเจียว นักบวชในนิกายนี้ส่วนมากนิยมสละโสด ปฏิบัติเคร่งครัดมาก มีการทำสมาธิ และดำเนินชีวิตแบบสมณะคล้ายกับนักบวชในพุทธศาสนา ไม่มีใครมีพิธีกรรมที่พิถีพิถัน ส่วนพวกนิกายเซ็งอิ นักบวชสามารถมีครอบครัวได้ และมีหน้าที่ทำพิธีกรรมปัดเป่าความชั่วร้าย และเสริมสิริมงคลให้แก่ผู้ทุกข์ร้อน เมื่อทำพิธีกรรมสำคัญ พระเหล่านี้อาจมีชุดเสื้อผ้าสำหรับทำ

พิธีกรรมโดยเฉพาะ และชุดเหล่านี้มีความงดงามวิจิตรพิสดารมาก

ชุดที่ใช้ทำพิธีกรรมมีทั้งหมด 3 ชุด และแต่ละชุดนั้นใช้ในวาระต่างกัน ชุดเหล่านี้ได้แก่ เจียงอิ เต้าเป่า และไหซิง

เต้าเป่า เป็นชุดที่ใช้บ่อยมากและเกือบจะทุกพิธีกรรม มีสีแดง ปักลวดลายหยินหยาง และถ้าเป็นเต้าเป่าของหัวหน้าผู้ทำพิธีกรรมจะมีสีส้มเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้ช่วยทำพิธีกรรมและหัวหน้าพระผู้ทำพิธีกรรม ลวดลายชุดเต้าเป่าของหัวหน้าพระจะละเอียดพิสดารปักทั้งผืน แทบไม่มีที่ว่าง

เจียงอิ เป็นชุดที่ใช้ในพิธีกรรมที่เป็นทางการและเป็นพิธีกรรมที่ค่อนข้างสำคัญ หัวหน้าพระใส่ชุดนี้เพื่อแสดงตนว่าเป็นคนของสวรรค์เนื้อผ้าเป็นผ้าไหมสีแดง มีการปักลวดลายที่ละเอียดมากแสดงถึงสวรรค์และจักรวาล ถ้าหัวหน้าพระใส่ชุดนี้ ผู้ช่วยจะต้องใส่ชุดเต้าเป่า และถ้าหัวหน้า พระใส่ชุดเต้าเป่า พวกผู้ช่วยจะต้องใส่ชุดไหซิง

ไหซิง ถ้าเป็นได้หัวหน้าทางใต้มีทั้งสีดำและสีส้ม เป็นชุดที่ใส่ในพิธีกรรมพื้นๆ ทั่วๆ ไป เช่น เวลาสวดมนต์และพิธีกรรมที่ไม่เป็นทางการ

7.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

7.7.1 พิธีบริโภคอาหารเจ ศาสนิกชนเต๋าในสมัยต่อมาได้มีลักษณะผิดเพี้ยนไปจากหลักการในคัมภีร์เต๋าเตกเกง คือมีทั้งเชื่อถือในเรื่องไสยศาสตร์ทั้งในทางที่ปรับให้มีความประพฤติปฏิบัติชอบโดยนำเอาศีล 5 ทางพุทธศาสนาไปเป็นแนวปฏิบัติ และมีการบริโภคอาหารแบบมังสวัรติคือไม่บริโภคเนื้อสัตว์ จัดให้มีเทศกาลของการบริโภคอาหารเจประจำปีขึ้น ผู้ที่ถือเคร่งครัดอาจปฎิญาณตนที่จะบริโภคอาหารเจเป็นประจำตลอดชีพ ผู้ที่ค่อนข้างเคร่งครัดจะเว้นอาหารเนื้อสัตว์ในวัน 1 ค่ำ และวัน 15 ค่ำ ของเดือนทางจันทรคติของจีน แต่คนสามัญธรรมดาทั่วไป จะถือบริโภคอาหารเจปีละ 1 ครั้ง เป็นเทศกาลกินเจคือ ตั้งแต่วัน 1 ค่ำ เดือน 9 ติดต่อกันไปเป็นเวลา 10 วัน ซึ่งตกราวๆ เดือน 11 ของไทย และในการกินเจตามเทศกาลนี้ ผู้จะกินเจต้องล้างท้องก่อนถึงกำหนด 3 วัน และบางคนอาจกินเจปิดท้ายอีก 1-3 วัน

7.7.2 พิธีปราบผีปีศาจ ศาสนิกชนเต๋าเชื่อว่าภูตผีปีศาจร้ายต่างๆ นั้น สามารถที่จะขับไล่และป้องกันได้ถ้ารู้จักวิธี เช่น ถ้าเดินป่าก็ต้องร้องเพลงหรือผิวปากให้เป็นเสียงเพลง ผีเจ้าป่าไม่ชอบเสียงเพลง เมื่อได้ยินเสียงเพลงก็จะหนีให้ห่างไกลเหมือนยุงกลัวควันไฟหรือถ้ากลัวว่าผี

จะเดินตามเข้าไปในบ้านด้วย พอเดินมาถึงประตูบ้านก็ต้องหยุดยืนหมุนตัวสัก 2-3 รอบก่อน แล้วค่อยเข้าบ้าน เพราะถ้ามีผีตามมาจะทำให้มันหน้ามืดตึ๋นตาย ถึงกับวิ่งชนกำแพงหรือรั้วบ้านก็ได้ หรือจะวาดรูปป่าไม้น้อยใหญ่ไว้ที่ประตูบ้าน เมื่อภูติผีมาร้ายต่างๆ มาเห็นเข้าก็จะเข้าใจว่าเป็นป่าใหญ่ซึ่งเป็นที่อยู่ของพวกมันมากกว่าที่จะเป็นช่องห้องหอยของใครๆ แล้วก็肯定不会ทำร้ายแก่ผู้ใด เป็นต้น

7.7.3 พิธีกรรมไล่ผีร้าย พวกเข่าเชื่อว่าผีปีศาจร้ายมากมายคอยหลอกหลอนทำร้ายผู้คน เช่นแสดงตนปรากฏร่างน่าเกลียดน่ากลัว หรือทำเสียงแปลกๆ เป็นต้น ทำให้คนถูกหลอกหลอนทำร้ายผู้คน เช่นแสดงตนปรากฏรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว หรือทำเสียงแปลกๆ เป็นต้น ทำให้คนถูกหลอกเจ็บป่วยได้ จึงเกิดกรรมวิธีไล่ผีร้ายขึ้นมา โดยมีพระเต้าเป็นผู้ประกอบพิธี พระเต้าแต่ละรูปที่มาประกอบพิธีจะสวมหมวกติดดาว 7 ดวง และผ้ายันต์ เมื่อเริ่มพิธีพระเต้า 5 รูป จะถือธง 5 ธง คือธงสีเขียว ธงแดง ธงเหลือง ธงขาว และธงดำ โดยแต่ละรูปจะยืนอยู่แต่ละทิศ คือทิศตะวันออก ตะวันตก กลางและทิศเหนือ ในพิธีจะแขวนรูปเทพเจ้าของศาสนาเต้าไว้ จุดธูปและนำน้ำมาทำน้ำมนต์ พระเต้าจะบรรเลงเครื่องดนตรี พระเต้าองค์หนึ่งถือดาบและน้ำ อีกรูปหนึ่งจะถือธงมีดาว 7 ดวง และอีกองค์หนึ่งจะถือแส้คอยขับไล่พวกผีปีศาจร้าย พระเต้าทั้งหมดจะต้องช่วยกันสวดอัญเชิญเทวดาต่างๆ ให้มาช่วยจับผีร้ายให้หมดไปด้วย

7.7.4 พิธีส่งวิญญาณผู้ตาย คนจีนให้ความสำคัญต่อบรรพบุรุษมาก ถือเรื่องสายโลหิตเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น เมื่อมีญาติตายจะต้องประกอบพิธีกรรมเพื่อช่วยให้วิญญาณคนตายไปสู่สุคติอยู่อย่างมีความสุข ไม่ถูกผีปีศาจร้ายรบกวนการประกอบพิธีก็ลดหลั่นกันไปตามฐานะผู้ตายและเจ้าภาพ อย่างเช่นคนชั้นสูงตายและเจ้าภาพเป็นผู้มีฐานะดีก็อาจนิมนต์พระเต้ามาประกอบพิธีถึง 49 รูป และประกอบพิธีนานถึง 49 วัน แต่ถ้าคนชั้นกลางตาย ก็อาจนิมนต์พระเต้าอย่างน้อย 1 รูป มาประกอบพิธีตั้งแต่ 1-3 วันตามแต่ฐานะการเงินของเจ้าภาพ พระเต้าจะบรรเลงดนตรีและรำมนต์ ซึ่งเชื่อกันว่าจะช่วยให้คนตายพ้นจากทุกข์ในโลกวิญญาณ ในการทำพิธี พระเต้าจะใช้สีแดงสดเขียนชื่อ วันเกิด วันตายและที่อยู่ของผู้ตายลงบนกระดาษสีเหลือง 2 แผ่น และประทับตราประจำวัดลงบนกระดาษ ถือกันว่ากระดาษแผ่นนั้นจะเป็นเสมือนใบรับรองผู้ตาย กระดาษแผ่น 1 จะใส่ไว้ในโลง อีกแผ่นหนึ่งจะถูกเผา เชื่อกันว่าถ้าทำดังกล่าวนั้นจะช่วยให้วิญญาณผู้ตายไปถึงเทพเจ้าโดยตรง ไม่ต้องถูกวิญญาณท้องถิ่นคอยหน่วงเหนี่ยว และขณะที่ห้ามโลงไปเผา ก็จะมีพระเต้าเดินนำหน้า คอยสั่นกระดิ่ง บรรเลงดนตรี และสวดมนต์ในขณะเดียวกันด้วย

7.7.5 พิธีกราบไหว้บูชาวิญญาณของบรรพบุรุษ ชาวจีนแต่ไหนแต่ไรมาไม่เฉพาะ ศาสนิกชนแต่เท่านั้น นิยมกราบไหว้บูชาวิญญาณของบรรพบุรุษอย่างลึกซึ้ง พวกเขามีความ เชื่ออย่างมั่นคงว่า สิ่งทั้งหลายได้มีวิญญาณสิงสถิตอยู่ทั้งหมด และเชื่อว่าถ้าลูกหลานมีความ กตัญญูกราบไหว้วิญญาณบรรพบุรุษแล้ว วิญญาณเหล่านั้นจะต้องดูแลคุ้มครองลูกๆ หลานๆ ผู้ยังมีชีวิตอยู่ให้มีความเป็นอยู่ อย่างร่มเย็นเป็นสุข พิธีปฏิบัติก็คล้ายๆ กับที่ชาวจีนเมืองไทย ประพฤติปฏิบัติกันในแต่ละปีคือจะพากันไปยังฮวงซุ้ยไปทำความสะอาดและตกแต่งฮวงซุ้ยจตุรูป เช่นสังเวทวงวิญญาณด้วยเหล้า และอาหาร อีกทั้งเผากระดาษเงินกระดาษทองส่งไปให้ผู้ตาย ด้วย

7.8 นิภายในศาสนา

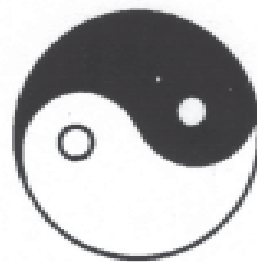
ศาสนาเต๋ามีอยู่หลายนิกาย แต่เมื่อว่าถึงนิกายใหญ่แล้วก็มี 2 นิกาย คือ นิกายเซ็ง-อิ และ นิกาย ชวน-เซน นิกาย เซ็ง-อิ เป็นนิกายฝ่ายใต้ เพราะเจริญอยู่แถบทางใต้ของแม่น้ำแยงซี นิกาย นี้มุ่งไปในทางอิทธิฤทธิ์ของอาจารย์สวรรค์ นิกายนี้จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่านิกายเทียนจื่อ เชื่อกันว่า จาง เต๋า หลิง เป็นอาจารย์สวรรค์คนแรก มีดาบศักดิ์สิทธิ์สามารถฆ่าปีศาจ แม้อยู่ไกลถึง 1,000 ไมล์ ได้ นิกายนี้เชื่อเรื่องโชคลางอภินิหารและคาถาอาคม จึงมีคาถาอาคมมากมาย เช่น คาถาขอฝน คาถากันฝน คาถากันผี เป็นต้น นอกจากนี้ยังถือการเข้าทรงเป็นสำคัญอีกด้วย นักบวชของ นิกายนี้มีความเป็นอยู่แบบชาวบ้านทั่วไป และมีครอบครัวได้

ส่วนนิกายชวน-เซน เป็นนิกายฝ่ายเหนือ เพราะเจริญอยู่แถบทางเหนือแม่น้ำแยงซี เป็น นิกายที่มุ่งดำเนินตามคำสอนเต๋า จึงมีปฏิบัติดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ รักสงบ เป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ศาสนิกจำนวนไม่น้อยจะสละบ้านออกไปอยู่วัดรับประทานอาหารมังสวิรัต ทั้งจะอดอาหารในบางโอกาส ส่วนนักพรตจะแต่งงานไม่ได้ ดื่มน้ำเมาไม่ได้ นิกายนี้มีความ โนม์เอียงที่จะรวมทั้ง 3 ศาสนา คือศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อ และศาสนาพุทธเข้าเป็นอันเดียวกัน

7.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

สัญลักษณ์โดยตรงของศาสนาเต๋าก็คือ รูปเล่าจื้อขี่ควาย อันหมายถึง การเดินทางไปยังที่ ต่างๆ ของเล่าจื้อมักจะใช้ควายเป็นพาหนะ แม้กระทั่งการเดินทางครั้งสุดท้ายไปยังพรหมแดน ของจีนต่อกับทิเบตทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ก็ใช้ควายเป็นพาหนะ และก็หายไปทั้งเล่าจื้อและ

ควายคู่ชีพ สัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งก็คือรูปหยางและหยิน มีลักษณะเป็นวงกลมแบ่งเป็น 2 ส่วน เท่ากันด้วยเส้นเว้า แสดงถึงธรรมชาติคู่ของโลก อันหมายถึง พลัง (จิ) อันเป็นพลังแห่งสติ ปัญญาความสามารถ โดยบุคคลาธิฐานเป็นจอมเทพสถิตอยู่ในอาณัติแห่งความบริสุทธิ์ ทรง แบ่งธรรมชาติออกเป็นคู่ๆ เช่น มืดกับสว่าง กลางวันกับกลางคืน หญิงกับชาย เป็นต้น

7.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ศาสนาเต๋าเคยเจริญรุ่งเรืองในประเทศจีน¹ แต่ต่อมาได้รับความกระทบกระเทือนมาก เมื่อคอมมิวนิสต์เข้ายึดครองประเทศจีนเมื่อ พ.ศ. 2492 พรรคคอมมิวนิสต์จีนถือว่าทุกศาสนาเป็นยาเสพติด ศาสนาต่างๆ ถูกมองในแง่ร้าย เช่น ศาสนาขงจื้อ เป็นตัวแทนการปกครองแบบเจ้าขุนมูลนาย ศาสนาเต๋าก็งมหายเชื่อถือในโชคลาง ศาสนาพุทธก็มาจากต่างประเทศยังเป็นเรื่องน่าสงสัยว่าดีจริงหรือไม่ ศาสนาคริสต์ก็เป็นศาสนาต่างด้าว ทั้งเป็นตัวแทนจักรวรรดินิยมตะวันตก ศาสนาอิสลามนอกจากจะเป็นศาสนาต่างด้าวแล้ว ยังไม่เหมาะกับการปกครองในประเทศจีน ทุกศาสนาจึงควรที่จะถูกกวาดล้างออกไปเพื่อจะได้ไม่ขัดขวางต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นทุกศาสนาถึงถูกเบียดเบียนทุกรูปแบบ ยิ่งมาถึง พ.ศ. 2509 เกิดปฏิวัติวัฒนธรรม สถานการณ์ของทุกศาสนายิ่งทรุดหนัก เพราะถูกถือว่าเป็นความคิดเก่าคร่ำครึใช้ไม่ได้ ไม่เหมาะสมสมัยปัจจุบันจึงควรที่จะถูกกำจัดให้หมดไป ดังนั้นวัดโบสถ์วิหารและศาสนสถานของศาสนาต่างๆ จึงถูกทำลาย ศาสนิกถูกจับ ถูกทำร้ายจนศาสนิกของศาสนาต่างๆ ไม่กล้า

¹ Hopfe Lewis M. Religions of the World, 1994 p.210-212.

แสดงตัวว่านับถือศาสนา และก็ในช่วงที่ศาสนิกถูกเบียดเบียนหนักนั่นเอง ชาวเต๋าบางส่วนก็ได้หนีไปอยู่ที่ประเทศจีน คณะชาติเกาไต้หวันอย่างเช่นจางอิริบ ผู้หนีไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน ได้รับแต่งตั้งเป็นเทียนจื่อหรืออาจารย์สวรรค์ เป็นสังฆราชของศาสนาเต๋า ท่านผู้นี้ยังได้รับความเคารพและเกรงกลัวว่าเป็นผู้ปกครองภูตผีปีศาจและสัตว์ประหลาด

ปัจจุบันศาสนาเต๋ายังมีชีวิต มีนักบวชชายหญิง มีศาลเจ้า มีสมาคมในหมู่ชาวจีน มีโรงเรียนสำหรับคนบริโภคอาหารมังสวิรัตอยู่ทั่วไป แต่การนับถือศาสนาเต๋าก็เสื่อมลงเพราะผิดไปจากหลักการเดิมในคัมภีร์เต๋า เด็กเกง คือมากไปในทางทรงเจ้า บูชาเจ้า พระเต๋ามีหน้าที่สวดมนต์ให้พร รดน้ำมนต์ ขยายเครื่องรางของขลัง ทำพิธีขับผีและทำเสน่ห์เล่ห์กล เป็นต้น บางแห่งก็นำศีล 5 ทางพุทธศาสนาไปปฏิบัติ และนำพระสูตรทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานไปสวดด้วย กลายเป็นเต๋าสผสมพุทธ ชาวเต๋าสส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องศาสนาเต๋า ไม่ได้ศึกษาคัมภีร์เต๋า เด็กเกง ได้แต่ปฏิบัติตามประเพณีที่ทำตามกันมาเท่านั้น แต่ต่อไปสถานการณ์ของศาสนาบนแผ่นดินใหญ่คงดีขึ้นในอนาคต เพราะหลังจากเหมาเซตุง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์เสียชีวิต ในปี พ.ศ. 2520 รัฐบาลจีนได้หันไปติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น จึงได้ผ่อนคลายการกดขี่ศาสนาลง ให้พลเมืองมีเสรีภาพในการนับถือศาสนามากขึ้นเช่นอนุญาตให้พระและสามเณรกลับไปอยู่วัดได้ ให้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ และ พ.ศ. 2522 มหาวิทยาลัยนานกิงได้เป็นศูนย์กลางศึกษาศาสนาต่างๆ ในประเทศจีน ปัจจุบันการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ กำลังล่มสลายในหลายประเทศ แม้ในประเทศจีนเองอิทธิพลของการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ก็ลดลงตามลำดับ ทำให้พลเมืองมีเสรีภาพมากขึ้นในการนับถือศาสนา ผู้ที่นับถือศาสนาเต๋าก็กล้าที่จะแสดงตัว ทั้งนี้ เป็นความจริงที่ว่า ความเชื่อของคนไม่อาจล้มล้างด้วยกำลังได้ การเปลี่ยนความเชื่ออย่างหนึ่งจะต้องใช้ความเชื่ออีกอย่างหนึ่งซึ่งดีกว่ามาทดแทนเท่านั้น มิใช่ด้วยกำลัง

ศาสนิกศาสนาเต๋า ในปัจจุบันมีประมาณ 183 ล้านคน (Encyclopaedia Britannica 1992 : 269) กระจายอยู่ในประเทศต่างๆ ที่ชาวจีนอาศัยอยู่มาก เช่น ประเทศไทย มาเลเซีย และ สิงคโปร์ เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศจีน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 7 ศาสนาเต๋า จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 7 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 8 ต่อไป

บทที่ 8

ศาสนาขงจื้อ

เนื้อหาบทที่ 8

ศาสนาขงจื้อ

8.1 ประวัติความเป็นมา

8.2 ประวัติศาสดา

8.2.1 ชาติกำเนิดและปฐมวัย

8.2.2 ชีวิตสมรส

8.2.3 ชีวิตมัชฌิมวัย

8.2.4 บั้นปลายชีวิต

8.3 คัมภีร์ในศาสนา

8.3.1 เกืงทั้ง 5

8.3.2 ชูทั้ง 4

8.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

8.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

8.6 สถานที่ทำพิธีกรรม

8.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

8.8 นิภายในศาสนา

8.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

8.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาขงจื๊อ เกิดที่ประเทศจีน เมื่อประมาณ 8 ปีก่อน พ.ศ. ศาสนานี้ตั้งชื่อตาม “ขงจื๊อ” ผู้เป็นศาสตาสัมัยที่ขงจื๊อมีชีวิตอยู่ไม่ถือว่าคำสอนของขงจื๊อเป็นศาสนาจนเมื่อขงจื๊อลิ้นชีวิตไปแล้ว ศิษย์และผู้เลื่อมใสในคำสอนพากันยกย่องสรรเสริญจนทางราชการประกาศยอมรับว่าเป็นศาสนา
2. คัมภีร์ของศาสนาขงจื๊อ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เป็นข้อเขียนของขงจื๊อเรียกว่า เกิง หรือ กิงทั้ง 5 กับข้อเขียนที่ศิษย์ของขงจื๊อ เรียบเรียงขึ้นในลักษณะเป็นประมวลคำกล่าวของขงจื๊อและแสดงหลักคำสอน เรียกว่า ชู
3. หลักคำสอนที่สำคัญของศาสนาขงจื๊อนั้นจะกล่าวโดยรวบยอดได้แก่หลักการถ้อยทีถ้อยอาศัย หรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ขงจื๊อเห็นว่าชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการเมือง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แยกออกจากกันไม่ได้ อุดมคติ ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนามีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ศีลธรรม โลกทัศน์แห่งชีวิตคือความรัก กระดูกสันหลังของชีวิตคือความตาย การพัฒนาชีวิตต้องพัฒนาไปพร้อมกับคุณธรรมและความรัก ชีวิตจะรุ่งเรืองเมื่อคุณธรรมรุ่งเรือง ชีวิตจะขยายเมื่อความรักแผ่ขยาย
4. พิธีกรรมที่สำคัญ ศาสนาขงจื๊อมีพิธีกรรมที่สำคัญอยู่ 3 พิธีคือ พิธีบูชาขงจื๊อ พิธีบูชาฟ้าดิน พระอาทิตย์ พระจันทร์ และพิธีเคารพบูชาเทียนและวิญญาณของบรรพบุรุษ ศาสนาขงจื๊อมีจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต อันเป็นความสุขที่แท้จริงและนิรันดร์คือ เทียนหรือสวรรค์ ผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงสวรรค์ได้จะต้องอยู่ในคุณธรรมของศาสนาโดยมีจริยธรรมทางกายและทางใจอย่างครบถ้วนในตนเอง ชาวขงจื๊อเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีครั้งเดียวจากนั้นก็ จะไปอยู่โลกวิญญาณหรือสวรรค์ชั่วนิรันดร์
5. ศาสนาขงจื๊อมีสัญลักษณ์ ได้แก่ รูปปั้น รูปหล่อ รูปเขียนของขงจื๊อ หยิน-หยาง แผ่นป้ายจารึกนามขงจื๊อ หรือ รูปคนจีนแต่งตัวโบราณกำลังประสานมือแสดงคารวะต่อกัน
6. ศาสนาขงจื๊อ มีศาสนานิกประมาณ 300 ล้านคน ชาวจีนได้ยกย่องขงจื๊อเป็นนักปราชญ์อันดับ 1 ของจีน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาขงจื้อได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาขงจื้อได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับสถานเกี่ยวกับ พิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา นิภายในศาสนา สัญลักษณ์ในศาสนา และฐานะของศาสนาในปัจจุบันของศาสนาขงจื้อได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 8

ศาสนาขงจื้อ

8.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาขงจื้อ เกิดเมื่อประมาณ 8 ปีก่อนพุทธศักราช โดยคิดตามปีเกิดของขงจื้อ แต่ความจริงสมัยที่ขงจื้อยังมีชีวิตอยู่ ท่านไม่เคยประกาศตัวเป็นศาสดา มีแต่ประกาศว่าท่านเป็นนักศึกษาที่เฝ้าหาความรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งไม่เคยประกาศตั้งศาสนา ส่วนที่ได้กลายมาเป็นศาสดาก็เพราะผู้อื่นตั้งให้แบบเดียวกับเหลาจื้อ หลังจากที่ขงจื้อสิ้นชีพแล้วหลายร้อยปี กล่าวคือขงจื้อสิ้นชีพ พ.ศ. 64 ก็ได้มีศิษยานุศิษย์ช่วยกันเผยแพร่คำสอนของขงจื้อตลอดมา จนถึงสมัยเม่งจื้อ (พ.ศ. 172-256) ศิษย์คนสำคัญได้เป็นกำลังใหญ่ในการเผยแพร่คำสอนของขงจื้อออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นเหตุให้ราชวงศ์ฮั่น เกิดความเลื่อมใสได้ยกย่องขงจื้อเป็นเทพเจ้า ทั้งประกาศให้ถือคำสอนของขงจื้อ¹เป็นศาสนาประจำชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่า ขงจื้อได้รับยกย่องจากบ้านเมืองสูงขึ้นตามลำดับ ดังนี้คือ

พ.ศ. 348	จักรพรรดิจีนได้เสด็จไปทำพิธีเซ่นสังเวศที่หลุมฝังศพขงจื้อ
พ.ศ. 544	มีพระราชโองการให้สถาปนาขงจื้อเป็นขุนนางเทียมเท่าดยุกของอังกฤษ
พ.ศ. 632	ขงจื้อได้รับสถาปนาเทียบเท่าระดับเอิร์ลของอังกฤษ
พ.ศ. 810	มีพระราชโองการให้จัดราชพิธีเซ่นสังเวศขงจื้อปีละ 4 ครั้ง
พ.ศ. 1035	ขงจื้อได้รับสถาปนาเป็นนักปราชญ์สูงสุดของจีน
พ.ศ. 1243	ได้มีการอัญเชิญรูปปฏิมาขงจื้อมาประดิษฐานไว้ในราชวิทยาลัยเคียงข้างกับพระเจ้าจักรพรรดิทั้งหลาย
พ.ศ. 1611-1619	ขงจื้อได้รับสถาปนาเทียบเท่าพระเจ้าจักรพรรดิ
พ.ศ. 2449	ขงจื้อได้รับสถาปนาชั้นสูงสุดเทียบเท่าเทพเจ้าแห่งฟ้าดิน ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดตามความเชื่อของคนจีน

¹ Home Robert E. The World's Living Religions, 1957 p.117-118.

ศาสนาขงจื้อ จะมีลักษณะเป็นปรัชญามากกว่าศาสนา เพราะศาสนาขงจื้อจะว่าด้วยจริยา ศาสตร์ หลักประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ในชาตินี้เท่านั้น ทำอย่างไรตนและคนอื่นจึงจะมีความสุข ความเจริญ ทำอย่างไรสังคมจึงจะดีมีความสุข และทำอย่างไรประเทศชาติตลอดถึงโลกจึงจะ มีความสงบสุข ศาสนาขงจื้อไม่ได้ว่าด้วยคุณธรรมชั้นสูงและความลึกลับของจิตวิญญาณ และ โลกหน้าอย่างที่เราเรียกว่าอภิปรายเลย แต่ก็ยังจัดเป็นศาสนา ทั้งนี้ก็เพราะมีองค์ประกอบอื่นๆ เข้าข่ายเป็นศาสนาได้คือ 1) มีศาสดาหรือผู้ตั้งศาสนา 2) มีคัมภีร์ทางศาสนา 3) มีนักบวช หรือผู้สืบทอดศาสนา 4) มีสถานที่อยู่ของนักบวชหรือผู้สืบทอดศาสนา 5) มีปูชนียวัตถุหรือ ปูชนียสถานทางศาสนาตลอดทั้งมีพิธีกรรมทางศาสนา และเนื่องจากศาสนาขงจื้อจะว่าด้วย เรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์ในชาตินี้เท่านั้นศาสนาขงจื้อจึงได้ชื่อว่า ศาสนาแห่งมนุษย์นิยม กล่าวคือ ศาสนาขงจื้อให้ความสำคัญแก่มนุษย์มาก ถึงว่ามนุษย์เป็นผู้บันดาลความสุขหรือความเสื่อ มตลอดจน ถึงความเป็นไปต่างๆ ให้แก่โลก ดังนั้นมนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางแห่งความเป็นไปใน โลกทุกอย่าง ด้วยเหตุนี้จึงจำต้องสร้างคนให้เป็นคนดี จะได้นำแต่สิ่งที่ดีมาสู่ชีวิตและ โลก ปัญหาไม่ว่าจะทำคนให้เป็นคนดีได้อย่างไร เรื่องนี้ ขงจื้อได้ตอบไว้ว่าไม่ต้องหาที่ไหน บรรพบุรุษได้สร้างไว้แล้วนั่นก็คือคุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิทยาการต่างๆ ขงจื้อได้ทุ่มเทเวลาไปในการศึกษาค้นคว้าวิทยาการต่างๆ ที่บรรพบุรุษสร้างสมไว้พยายามฟื้นฟู เรื่องโบราณอย่างจริงจัง ได้รวบรวมจารีตประเพณีโบราณต่างๆ เช่น การบูชาฟ้าดิน การบูชา พระอาทิตย์ พระจันทร์ และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น เพื่อจะนำมาใช้สร้างคนให้เป็นคนดี ด้วยเหตุนี้ศาสนาขงจื้อจึงมีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องคุณธรรมและวิทยาการต่างๆ ในสมัยโบราณ เพียงแต่ขงจื้อได้ตีความหมาย ขยายความเสียใหม่ และใช้หลักธรรมการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นแกนกลางสำหรับไว้ให้ทุกคนปฏิบัติต่อกัน ตามฐานะหน้าที่ของตน เพราะฉะนั้นคำสอนใน การดำเนินชีวิตทั้งหมดของขงจื้อ จึงรวมอยู่ในภาษาจีนคำเดียว คือ “ลู่” หมายถึง อะไรที่ ตนเองไม่ปรารถนา ก็อย่าทำอย่างนั้นกับผู้อื่น

ศาสนาขงจื้อ เคยเจริญรุ่งเรืองในประเทศจีนเคียงคู่กับศาสนาเต๋า และศาสนาพุทธ แต่ เนื่องจากคำสอนในศาสนาขงจื้อ ไม่มีอภิปราย ดังนั้นคนจีนเมื่อต้องการคำสอนที่ลึกซึ้ง หรือ ต้องการรู้ความเป็นไปในโลกหน้าจึงต้องหันไปนับถือศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธอีกด้วย ส่วน ศาสนิกของศาสนาพุทธก็เช่นกัน ต่างก็ให้ความสำคัญต่อศาสนาขงจื้อ เพราะฉะนั้นคนจีน ทั่วไปจึงนับถือทั้ง 3 ศาสนา คือ พุทธ เต๋าและขงจื้อ รวมกันไป และต่างก็นำคำสอนของอีกฝ่าย หนึ่งมาคลุกเคล้าเข้ากัน จนยากที่จะแยกจากกันได้ ดังมีคำพูดในภาษาจีนว่า ซัมเก่า แปลว่า คำสั่งสอนทั้ง 3 ศาสนา ก็ความเป็นไปของทั้ง 3 ศาสนา เป็นอย่างนี้ตลอดมา จนประเทศจีน

เปลี่ยนการปกครองเป็นระบบคอมมิวนิสต์ จึงถึงจุดวิกฤติของทุกศาสนา โดยเฉพาะศาสนาขงจื้อ ถูกทำลายหนักเพราะถูกเพ่งเล็งว่า สอนให้คนติดอยู่ในชนบทรอบเหมียวประเพณีและศักดิ์นา อันเป็นเรื่องที่ขัดกับลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ศาสนิกของศาสนาขงจื้อจึงลำบากมาก ต้องคอยหลบซ่อนไม่แสดงตัว แล้วปฏิเสธว่าไม่ได้นับถือศาสนาขงจื้อ เพื่อความปลอดภัยแก่ตัว เหตุการณ์เป็นอย่างนี้จนชาวจีนบางกลุ่มไม่อาจทนได้ จึงหนีไปอยู่ในประเทศจีนคณะชาติ เกาะไต้หวัน จนปัจจุบันศูนย์กลางของศาสนาขงจื้ออยู่ที่ประเทศจีนคณะชาติ

8.2 ประวัติศาสตร์

ศาสนาขงจื้อมีผู้ก่อกำเนิดในฐานะเป็นศาสดา นั่นก็คือ ขงจื้อ ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Confucius อันเป็นภาษาละติน อ่านว่า คอนฟุซียุส ตรงกับคำว่า กงฟูจื่อ ในภาษาจีนกลาง และขงจื้อ ในภาษาจีนแต้จิ๋ว คำว่า “ขง” เป็นชื่อสกุล คือ ตระกูลขง ส่วนคำว่า “จื่อ” แปลว่าครู อาจารย์ หรือนักปราชญ์ เมื่อรวมกันเข้าก็คงแปลได้ความว่า ตระกูลครูอาจารย์ หรือตระกูลนักปราชญ์

8.2.1 ชาติกำเนิดและปฐมวัย

ขงจื้อเกิดเมื่อประมาณ 551 ปีก่อน ค.ศ. หรือ 8 ปีก่อน พ.ศ. ในตระกูลขง (แซ่ขง) เป็นตระกูลทหารยากจนในแคว้นหลู่ ปัจจุบันคือจังหวัดฉู่ฝูในมณฑลซานตง ทางภาคเหนือของ ประเทศจีน บิดาเป็นทหารชื่อจูเหลียงโฮ หรือชกเหลียงยิด เป็นคนมีกำลังแข็งแรงเกินคนธรรมดา มารดาชื่นใจใจ ตามประวัติกล่าวว่าเมื่อขงจื้อเกิด จูเหลียงโฮผู้บิดามีอายุ 70 ปี และมารดาก็คลอดขงจื้อในถ้ำที่ภูเขาแห่งหนึ่ง การที่บิดาของขงจื้อต้องมีอายุแก่มาเช่นนั้น กล่าวกันว่า จูเหลียงโฮได้แต่งงานไม่มีบุตรชายมีแต่บุตรหญิง มีบุตรชายคนหนึ่งก็เป็นลูกเมียลับ และเป็นเด็กพิการอีกด้วย จึงไม่ถือว่าเป็นบุตรที่ถูกต้อง เพราะไม่ได้เกิดกับเมียที่แต่งงานกัน ประเพณี ถือว่าจะต้องมีบุตรชายที่เกิดกับเมียที่แต่งงานเท่านั้น เพื่อเช่นสรวงดวงวิญญาณของพ่อ เมื่อพ่อตายไปแล้วดวงวิญญาณนั้นจึงจะได้รับความผาสุก ดังนั้นการที่ไม่มีบุตรชายที่เกิดจากเมียที่แต่งงานอย่างเป็นทางการ เช่นสรวงดวงวิญญาณ ทำให้เกิดความวิตกและกลายเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นมา จึงทำให้จูเหลียงโฮขบคิดว่าจะต้องมีบุตรชายให้ได้ เพื่อเช่นสรวงดวงวิญญาณของตน จูเหลียงโฮจึงตัดสินใจแต่งงานอีกครั้งหนึ่งเมื่ออายุได้ 70 ปี กับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งมีอายุเพียง 17 ปีเท่านั้น และเมื่อแต่งงานใหม่ก็ได้บุตรชายสมความตั้งใจ คือ ขงจื้อ พ่อขงจื้ออายุได้ 3 ขวบ ก็

เหมือนกับคนมีกรรมที่ต้องกำพร้าพ่อ เพราะพ่อตายเมื่อขงจื้ออายุได้ 3 ขวบเท่านั้น มารดาผู้ เป็นแม่หม้ายสาวซึ่งมีอายุเพียง 17 ปี ก็ได้พยายามต่อสู้ความยากจนเลี้ยงดูบุตรของตนให้เติบโต ใหญ่ด้วยความเหนื่อยยากจนกระทั่งขงจื้อโตพอที่จะช่วยตนเองและช่วยแม่ทำงานมาหาเลี้ยงชีพ ขงจื้อต้องทำงานหนักต้องเลี้ยงมารดาตอบแทนบุญคุณ มีนิสัยใฝ่การศึกษามาก แต่กว่าจะได้ เริ่มเรียนวิชาความรู้อย่างจริงจังก็เมื่ออายุ 15 ปี เรียนหนังสืออยู่ 3 ปี และเมื่ออายุ 18 ปีก็ได้ เข้าทำงานในกรมฉางหลวงของแคว้นลู่ เฝ้าสัตว์เลี้ยงของหลวง เนื่องจากขงจื้อเป็นคนฉลาด ขยันขันแข็งชื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ทำให้ผู้ใหญ่ชอบ เข้าผู้ใหญ่ได้ทุกชั้น จึงได้รับความเมตตา จากผู้ใหญ่ แม้แต่เจ้าแคว้นลู่เองก็โปรดปราน ทำให้ขงจื้อก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

8.2.2 ชีวิตสมรส

เมื่อขงจื้ออายุได้ 19 ปี ก็ได้ตกลงปลงใจแต่งงานกับหญิงตระกูลดีคนหนึ่ง ในวัน แต่งงานขงจื้อได้รับเกียรติอย่างสูงจากเจ้าแคว้นลู่ ที่ส่งปลาสองตัวมาให้ เป็นของขวัญขงจื้อจึง ถือเป็นศุภนิมิตว่า ถ้ามีลูกจะตั้งชื่อว่าไป๋ยู แปลว่า ปลางาม และได้เป็นจริงดังตั้งใจ กล่าวคือ เมื่อแต่งงานแล้วไม่นานก็ได้บุตรชายคนหนึ่งและก็ได้ตั้งชื่อให้ว่าไป๋ยูสมปรารถนา แต่ก็ เป็นคราวเคราะห์ร้ายของขงจื้ออีกเหมือนกัน เพราะต่อไปนี้ขงจื้อจะต้องเป็นกำพร้าขาดทั้งพ่อขาด ทั้งแม่ปรากฏว่าไกลๆ เวลาที่ได้แต่งงานนั้นมารดาของขงจื้อก็ถึงแก่กรรมลงเมื่อขงจื้ออยู่ที่นั่นถึง 3 ปี ต่อมาชีวิตสมรสก็ไม่ค่อยจะราบรื่นเท่าไรนัก เพราะขงจื้อมีความรู้สึกโหม่งหัวไปในทาง ธรรมมาก มุ่งงานมุ่งศึกษามาก ชอบคิดและคิดด้วยตนเองมาก ขงจื้อค่อนข้างเป็นคนเคราะห์ ร้ายเรื่องครอบครัว เพราะลูกไม่ได้เป็นปราชญ์ตามเชื้อสายพ่อ และไม่ค่อยปรากฏเรื่องของลูก และภรรยาในชีวิตประวัติดีกนัก

8.2.3 ชีวิตฆาตกรรม

ตั้งแต่ขงจื้อ¹ได้เข้ารับราชการตั้งแต่อายุ 18 ปี และได้มีความก้าวหน้าในหน้าที่ การงานมาตามลำดับจนได้รับความไว้วางใจจากเจ้าแคว้นลู่แต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการฉางหลวง (ธนาคารข้าว) มีหน้าที่ตรวจเก็บภาษีข้าวเปลือกที่ชาวนาจะนำขึ้นฉางหลวงของเจ้าเมืองสู่ ระหว่างรับราชการอยู่ปรากฏเป็นคนรอบรู้ในจารีตประเพณีดีกว่าผู้ใด ผู้ใดจะประกอบพิธีอัน ไตขงจื้อเป็นผู้ทำให้ทั้งหมด ที่สุดจึงกลายเป็นพิธีกร เป็นอาจารย์ของคนทั้งหลายโดยปริยาย

¹ เสถียร โพธิ์นันทะ. เมธีตะวันออก, 2514 หน้า 135-136.

ส่วนที่สำคัญ ชีวิตราชการทำให้ขงจื้อได้เห็นความเหลวแหลก ความไม่ยุติธรรมของข้าราชการ ข้อนี้เป็นแรงดันให้ขงจื้อคิดแก้ไขความเหลวแหลกทั้งหลายในแผ่นดิน

ในขณะที่ขงจื้อมีความตั้งใจจะแก้ไขความประพฤติของข้าราชการ และใครจะสั่งสอนคนให้เป็นพลเมืองดีเพื่อช่วยเหลือบ้านเมือง พอดีเกิดความฉันทวนขึ้นในบ้านเมือง เจ้าผู้ครองนครลู่ต้องหลบภัยการเมืองออกจากแคว้นนั้นไป ขงจื้อหลบภัยตามไปด้วย มีข้าราชการผู้ซื่อสัตย์คนหนึ่งขอเป็นศิษย์ติดตาม เพราะเลื่อมใสอยากจะทำราชการอยู่ใกล้กับขงจื้อ

ชีวิตในตอนหลังระหกระเหินมาก ขงจื้อเข้ารับราชการอยู่กับผู้ครองแคว้นอีกแห่งหนึ่ง คือ แคว้นจี้มีความสนใจในเรื่องการบ้านการเมือง ต้องการจะให้รัฐบาลปกครองคนด้วยความผาสุก ขงจื้อ วางหลักการปกครองไว้เช่นที่ว่า “วิธีจะมีรัฐบาลที่ดี ผู้ปกครองควรต้องเป็นผู้ปกครองจริง ๆ เสนาบดีต้องทำหน้าที่เสนาบดี พ่อต้องทำหน้าที่ของพ่อ ลูกต้องทำหน้าที่ของลูก” “ประชากรเป็นส่วนสำคัญที่สุดของรัฐ สวรรค์ย่อมเห็นตรงกับมหาชนเสมอ สวรรค์ฟังเหมือนกับมหาชนฟัง ฉะนั้นผู้ปกครองรัฐหรือประเทศจะต้องเอาชนะใจประชาชนเสียก่อนแล้วจึงจะได้อาณาจักร หากไม่เอาชนะใจของประชาชนแล้วอาณาจักรก็จะหลุดลอยไปเท่านั้น” “ประโยชน์ยิ่งใหญ่ที่สุดรัฐบาลใดๆ ควรจะได้ ไม่ใช่มาจากการเก็บภาษีอากรอันเป็นที่เดือดร้อนของประชาชน แต่ประโยชน์ต้องมาจากคนทั้งหลายที่มีความประพฤติดีมีความเชื่อว่ารัฐบาลปกครองด้วยดี” หลักการปกครองหรือหลักรัฐศาสตร์ของขงจื้อนี้ ในตอนแรกก็ไม่ค่อยได้รับความเอาใจใส่มากนัก แต่ขงจื้อมีความพยายามสอนคนอยู่เสมอ ไม่เคยทอดทิ้งหน้าที่ครูสอนเรื่อยไป จนมีศิษย์ในเวลานั้นประมาณ 3,000 คนและศิษย์ส่วนมากมาจากตระกูลยากจน ไม่ใช่เฉพาะสอนหลักรัฐศาสตร์เท่านั้น ที่เน้นมากก็คือ ศีลธรรม ต้องการที่จะจรรโลงประเทศให้มีความเจริญด้วยศีลธรรม เป็นการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ได้วางหลักสายสัมพันธ์ 5 ประการให้คนรู้จักหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน จนถึงกับได้ตั้งโรงเรียนสอนจริยธรรมขึ้น ขงจื้อจึงกลายเป็นอาจารย์คนแรกที่ได้สั่งสอนวิชาศีลธรรมวัฒนธรรมและปรัชญาอย่างจริงจังในสมัยนั้น ศิษย์ของขงจื้อก็ทวีมากขึ้นโดยลำดับ หลักปรัชญาที่ขงจื้อสอนเช่นที่ว่า “ถ้าท่านยังไม่รู้ความเกิด จะไปรู้ความตายได้อย่างไร “ถ้าท่านไม่ยอมให้คนอื่นทำอันตรายแก่ท่าน ท่านก็อย่าไปทำอันตรายแก่คนอื่น” ยิ่งวันผ่านไปความพยายามของขงจื้อก็ไม่เคยย่อหย่อน และศิษย์ก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนมีชื่อเสียงขจรขยายไปไกล ในที่สุดบ้านเมืองเห็นความดีจึงแต่งตั้งขงจื้อให้เป็นผู้มีหน้าที่ตรวจราชการฝ่ายยุติธรรมตามหัวเมืองต่างๆ ปรากฏว่าขงจื้อยังมีโอกาสได้ศึกษาความเป็นไปในชีวิตของคนและการบ้านเมืองในที่ต่างๆ เมื่อไปตรวจราชการ เป็นเสมือนมหาวิทยาลัยเคลื่อนที่ แห่งใดมีการปกครองดีขงจื้อก็ส่งเสริม แห่งใดมีการปกครองไม่ยุติธรรม

ขงจื๊อก็ช่วยเหลือแก้ไขการปกครองของแคว้นนั้นๆ เรื่อยไป ได้พยายามทอ้งเทียวสั่งสอนคนอยู่
อย่างนี้เป็นเวลากว่า 10 ปี จึงกลับเข้าไปอยู่ในแคว้นลู่ตามเดิม ทางแคว้นลู่ขอร้องให้ขงจื๊อเข้า
รับราชการอีก แต่ขงจื๊อปฏิเสธ เพราะต้องการจะใช้เวลาสั่งสอนคนและในบั้นปลายชีวิตต้องใช้
เวลารวบรวมคำสอนของตนขึ้นเป็นตำรา และปรับปรุงแก้ไขตำราเก่าๆ ที่เคยสอนแต่งไว้ให้ดีขึ้น

8.2.4 บั้นปลายชีวิต

เมื่ออายุ 69 ปี ขงจื๊อได้รวบรวมคำสอนของตนขึ้นเป็นตำรา มีวิชาปรัชญา วิชา
กายกอลอน วิทยาศาสตร์ วิชาyingnu ประวัติศาสตร์ และวิชาดนตรี ด้วยวิชาเหล่านี้เป็นวิชาที่
ขงจื๊อเคยสอนมาทั้งหมดขงจื๊อไม่ส่งเสริมการกระทำใดๆ ที่ฟุ่มเฟือย ศิษย์ที่ขงจื๊อพอใจมากที่สุดคือ
ศิษย์ที่มีวิชาหนังสือดีและyingnuดี

ขงจื๊อถึงแก่กรรมด้วยอาการไม่สู้ราบรื่นนัก เมื่ออายุ 73 ปี ในปี 479 ก่อน ค.ศ.
ก่อนสิ้นชีพขงจื๊อพูดว่า “คนที่น่ากลัวที่สุดคือ เสนาบดีผู้ทรยศ และลูกที่ไม่เชื่อฟัง” และเมื่อ
ใกล้จะหมดลมหายใจได้กล่าวไว้เป็นคติแห่งชีวิตว่า “ขุนเขาจะต้องสลายไป เสาหลักอัน
แข็งแกร่งก็จะหักสะบั้นลงไป ชีวิตของนักปราชญ์ก็ร่วงโรยไปเหมือนนรกชาติ ในอาณาจักรนี้
ไม่มีใครเชื่อฟังเรา เวลาของเรามาถึงแล้ว”

หลังจากที่ขงจื๊อล่วงลับไปแล้ว บรรดาผู้เลื่อมใสได้พากันรวบรวมคำสอนและ
หนังสือที่ขงจื๊อแต่งไว้เป็นหลักวิชาทางรัฐศาสตร์และศาสนา กลายเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์และมีค่า
สูง นอกจากนี้ศิษยานุศิษย์ของขงจื๊อได้ช่วยกันเผยแพร่หลักจริยธรรมของขงจื๊อเป็นการใหญ่
พร้อมทั้งเผยแพร่คุณงามความดีของขงจื๊อด้วย จนในที่สุดต่อมาขงจื๊อก็ได้รับสมญานามว่าเป็น
ศาสดาองค์หนึ่ง และคำสอนของขงจื๊อก็เลือนลือนฐานะเป็นศาสนาขึ้นมา ดังปรากฏประจักษ์อยู่ทุก
วันนี้

8.3 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์หลักคำสอนของขงจื๊อ¹แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เป็นข้อเขียนของขงจื๊อโดยตรง
เรียกว่า **เก็ง** หรือ **กิงทั้ง 5** หมายถึงวรรณคดีชั้นสูงทั้ง 5 กับข้อเขียนที่ศิษย์ของขงจื๊อเรียบเรียง
ขึ้นในลักษณะเป็นประมวลคำกล่าวของขงจื๊อและแสดงหลักคำสอนเรียกว่า **ซู** หรือ **ตำราทั้ง 4**
ดังต่อไปนี้

¹ เสถียร โพธิ์นันทะ. เมธีตะวันออก, 2514 หน้า 85-88.

8.3.1 เก่งทั้ง 5 มีดังต่อไปนี้

1. **อึ้งจิง : คัมภีร์แห่งความเปลี่ยนแปลง** มีลักษณะเป็นการให้ความรู้ทางจักรวาลวิทยา แสดงความเป็นมาของโลกและอภิปรัชญา ตามทัศนะของชาวจีนโบราณคัมภีร์นี้เป็นการรวบรวมตำราเก่าแก่และบทนิพนธ์ของ **พระจักรพรรดิเวินหวัง** ปฐมราชวงศ์โจว และโจวคอง แต่ขงจื้อเป็นผู้เขียนอธิบายในบันปลายแห่งชีวิตของเขา

2. **ซุจิง : คัมภีร์ประวัติศาสตร์** กล่าวถึงเหตุการณ์และรัฐศาสตร์ย้อนหลังไปตั้งแต่ราชวงศ์ถัง ถึงรัชสมัยพระจักรพรรดิหมุกง แห่งราชวงศ์จิ้น คัมภีร์นี้มีความสำคัญต่อหลักคำสอนของขงจื้อ เพราะเป็นบันทึกเอกสารทางประวัติศาสตร์และข้อเขียนในสมัยโบราณและได้แสดงปรัชญาทางศีลธรรมอย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นรากฐานแห่งทัศนะทางศีลธรรมของขงจื้อ

3. **ซือจิง : คัมภีร์คีตคาถา** เป็นการรวบรวมบทกวีเก่าแก่ของจีน มีบทกวีจำนวน 305 บท คัมภีร์นี้แบ่งออกเป็น 4 ภาค ดังนี้

1. เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง
2. ยาลึก เป็นบทกวีบันทึกพระราชกรณียกิจของพระจักรพรรดิ
3. ยาใหญ่ เป็นบทกวีบันทึกพระราชกรณียกิจอันเด่นและสำคัญ
4. สุ เป็นบทกวียอพระเกียรติหรือเพลงสรรเสริญพระบารมี

4. **หลี่จี้ : คัมภีร์จารีตพิธี** กล่าวถึงจารีตพิธีเกี่ยวกับชีวิต 2 ประการดังนี้

1. พิธีการในการติดต่อกันทางสังคม พิธีเกี่ยวกับการรับรองบุตร การแต่งงาน การไว้วางศพ และการเซ่นไหว้
2. สถาบันทางสังคมและทางประเทศชาติ

5. **ซุน-ซิว : คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ฤดูวสันต์และฤดูสารท** เป็นการบันทึกเหตุการณ์ในเมืองหลู่ ย้ำถึงชีวิตที่ประกอบด้วยศีลธรรมของนักปกครอง และการปกครองโลกโดยศีลธรรมของฟ้า คัมภีร์นี้เป็นประมวลจริยธรรมทางรัฐศาสตร์ที่ดีมาก แบ่งออกเป็น 2 ภาค ดังนี้

1. ภาคที่ 1 กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นรายปีในเมืองหลู่ระหว่างปีที่ 722-481 ก่อนคริสต์ศักราช
2. ภาคที่ 2 กล่าวถึงข้อคิดเห็นทั่วไป **จอจฺยฺเหมิง** ศิษย์ผู้ใกล้ชิดของ ขงจื้อ ได้รวบรวมเขียนไว้เมื่อประมาณปีที่ 400 ก่อนคริสต์ศักราช

คัมภีร์ทั้ง 5 นี้ เดิมเป็นข้อเขียนหรือหนังสือธรรมดา แต่ต่อมาได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณคดีชั้นสูง และเป็นหลักคำสอนด้วย

8.3.2 ชู ทั้ง 4 มีดังนี้

คำว่า “ชู” แปลว่า หนังสือหรือตำรา การใช้คำนี้ก็เพื่อให้คำว่า กิง หรือ เกง มีน้ำหนักลดลงเล็กน้อย กล่าวคือ คำว่า กิง หรือ เกง มีความหมายเท่ากับคำว่า สูตรหรือคัมภีร์ซึ่งกิงหรือเกงเป็นงานที่ขงจื๊อได้เรียบเรียงขึ้นเอง ส่วนชุนั้น เป็นงานที่หลานและศิษย์ของขงจื๊อเรียบเรียงรวบรวมขึ้น ชูทั้ง 4 มีดังนี้

1. **ตำสย** หมายถึง การศึกษาที่สำคัญยิ่ง หรือการศึกษาที่ทำให้เป็นมหาบุรุษ เป็นบทความสั้นๆ เกี่ยวกับศีลธรรมเช่น การปกครองรัฐขึ้นอยู่กับการจัดครอบครัวให้เป็นระเบียบ

2. **จูงยง** หมายถึง ทางสายกลาง หนังสือเล่มนี้ให้ข้อคิดเห็นทางศีลธรรมอันเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้จักประมาณตน ความสมดุล และความเหมาะสม ข้อคิดเห็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เรื่องความจริงใจ หรือความจริง เช่น คนที่มีความจริงใจต่อคนอื่นและมีความจริงใจต่อตนเองเท่านั้นจึงเป็นมนุษย์ที่แท้จริง

3. **ลุนยฺ** หมายถึง ประมวลคำสอนของขงจื๊อซึ่งศิษย์ทั้งหลายของขงจื๊อได้รวบรวมไว้ เช่น เมื่อเดินอยู่ด้วยกันสามคน ข้าพเจ้ามักมีครูเสมอ ข้าพเจ้าสามารถเลือกคุณสมบัติดี ๆ ของคนหนึ่งเอามาประพடுத்தเลียนแบบได้ และเลือกเอาคุณสมบัติเลว ๆ ของอีกคนหนึ่งออกแล้วเอามาแก้ไขตัวข้าพเจ้าเองได้

4. **เม่งจื๊อ** หมายถึง คัมภีร์เม่งจื๊อ เม่งจื๊อผู้เป็นศิษย์ของขงจื๊อได้รวบรวมไว้ เช่น ความรู้สึกสงสารเป็นจุดเริ่มต้นของมนุษยธรรมความรู้สึกละอายเป็นจุดเริ่มต้นของความยุติธรรม ความรู้สึกอ่อนโยนเป็นจุดเริ่มต้นของความมีมารยาทอันดีงาม ส่วนความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญา

8.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

หลักธรรมของศาสนาขงจื๊อแตกต่างจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเพราะศาสนาพราหมณ์-ฮินดูสอนมุ่งสู่ภพหน้าอันเป็นอนาคต แต่ศาสนาขงจื๊อสอนมุ่งอดีตความดีของบรรพบุรุษ คำนี้ถึงความเป็นจริงในปัจจุบันโดยถือแบบอย่างอันดีงามของคน ในอดีตศาสนาขงจื๊อมุ่งหน้าในด้านการปกครองบ้านเมืองเพื่อให้ราษฎรร่มเย็นเป็นสุข ให้ผู้มีอำนาจในการปกครองใช้เมตตา

จิตต่อราษฎร อบรมสั่งสอนให้อยู่ในศีลธรรม ผู้น้อยต้องเคารพและเชื่อตรงต่อผู้ใหญ่ สามีภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อกัน ขงจื้อเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาบริสุทธิ์เหมือนน้ำซึ่งบริสุทธิ์เมื่อแรกเกิดแต่ต้นน้ำ แต่ราศีที่จะแปดเปื้อนชีวิตย่อมมีทุกหนทุกแห่ง มนุษย์จึงหันเหไปสู่ความชั่วได้ง่าย เพราะปฏิบัติได้ง่ายกว่าความดี ดังนั้น ผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจจึงควรทำตัวอย่างที่ดี เห็นอกเห็นใจผู้ใต้ปกครอง ผู้อยู่ใต้ปกครองต้องซื่อสัตย์ต่อผู้ปกครองบ้านเมืองจึงจะเป็นสุข

คำสอนของขงจื้อ¹ เป็นเรื่องการสอนให้ประพฤติตามระเบียบวินัยและจรรยาบรรณอันดีงามต่อกันมา ศาสนาขงจื้อสอนให้ปฏิบัติเหมือนกฎทองของคริสต์ศาสนา แต่ได้ใช้มาก่อนคริสต์ศาสนา คือ “จงปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนดังที่เราต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเรา” เนื่องจากคำสอนของขงจื้อที่ให้เคารพบรรพบุรุษจึงเกิดมีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีต่างๆ ที่ชาวจีนยึดเป็นหลักในชีวิตประจำวัน ในประวัติศาสตร์ไม่มีใครมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อความคิดและชีวิตของประชาชนชาวจีนเท่าขงจื้อ ศาสนาขงจื้อจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งสังคมและความคิดของชาวจีนอย่างแยกไม่ออก

หลักคำสอนของขงจื้อประกอบด้วยคำสอนมูลฐาน 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. **เยน** ความเมตตากรุณา
2. **หยี่** ความยุติธรรม
3. **หลี่** พิธีกรรม
4. **จี้** สติปัญญา

คำสั่งสอนของขงจื้อดำเนินตามหลักสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. **ศรัทธา** ขงจื้อสอนคนให้มีความเชื่อว่า ถ้าคนมีความนับถือซึ่งกันและกันแล้วจะไม่มีอาชญากรรมและสังคมมนุษย์จะดำเนินไปอย่างผาสุก ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงควรศึกษาให้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมชาติและธรรมชาติของมนุษย์ ให้เข้าถึงความดีและความสมบูรณ์อย่างไม่มีที่ติของมวลมนุษย์

2. **ความเป็นผู้คงแก่เรียน** การที่บุคคลจะเข้าใจซึ่งกันและกันต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้แก่คนทุกคน ถ้าบุคคลได้รับการศึกษาดีแล้วมิใช่แต่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความราบรื่นเท่านั้นแต่จะได้เป็นแบบอย่างอันดีต่อคนทั้งปวงอีกด้วย

¹ Parulski, George. A Path to Oriental Wisdom, 1981 p.30-31.

3. **การบำเพ็ญคุณประโยชน์** ยึดหลักมนุษยธรรมให้มีเมตตาจิตต่อกัน ให้มีความเข้าใจอันดีและความนับถือกัน ให้ปฏิบัติตนตามหลัก **“ซึ่งกันและกัน”**

4. **การสร้างลักษณะนิสัยและทัศนคติที่ดีงาม** เป็นสิ่งควรปลูกฝังให้มีอยู่ในตัวบุคคล เพื่อเป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองดี ด้วยหลักข้อนี้ ขงจื๊อจึงได้ย้ำถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง บุตรต้องเคารพบิดามารดา ภรรยาต้องเคารพสามี พี่และน้องต้องมีความรักและนับถือและเมตตากรุณาต่อกันด้วย การที่ราษฎรจะเชื่อฟังคำสั่งของรัฐบาล และการที่รัฐบาลจะปกครองราษฎรด้วยความร่มเย็นเป็นสุขนั้น ต้องเนื่องมาจากการปลูกฝังความรู้สึกอันนี้ให้มีในครอบครัวก่อน คือผู้น้อยต้องเคารพผู้ใหญ่ต้องคุ้มครองและให้ความยุติธรรมแก่ผู้น้อย ผลจากคำสั่งสอนข้อนี้เองศิษย์ทั้งหลายของขงจื๊อจึงได้แยกออกมาให้เป็นหลักสำคัญเพิ่มขึ้นมาอีก 2 ข้อ คือ บุตรต้องอยู่ในโอวาทของบิดามารดาและความจงรักภักดีต่อพระเจ้าจักรพรรดิ

5. **ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี** เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้บุคคลประพฤติดีจึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนให้รู้ถึงขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีโบราณ ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างไว้ โดยเห็นว่าเป็นสิ่งดีงามแล้วเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมา การศึกษาวรรณคดีและการศึกษาประวัติศาสตร์ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดสืบมรดกจากบรรพบุรุษขงจื๊อเห็นว่า **ถ้ารัฐบาลใดต้องการปกครองให้ได้ดีแล้วต้องคำนึงถึงประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ในอดีตเป็นเครื่องสอนและชี้แนวทางให้** หนึ่งขงจื๊อได้กล่าวว่าดนตรีเป็นเครื่องทำให้จิตใจอ่อนโยนในขณะที่ประเพณีที่ดีงามเราได้ก็เฉพาะร่างกายภายนอกเท่านั้น แต่ความซาบซึ้งในดนตรีนั้นจะเกิดขึ้นจากความรู้สึกภายใน ดนตรีชนิดต่างๆ ในท้องถิ่นหรือประเทศต่างๆ ย่อมแสดงถึงจิตใจและเป็นสัญลักษณ์ของขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่ต่างกันด้วย

หลักคำสอนของขงจื๊อกำหนดมาตรฐานของสังคมเพื่อให้สังคมดำเนินไปตามระเบียบ คำสอนขงจื๊ออยู่ในระดับศีลธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้โดยตรงกับจิตใจของชาวจีนซึ่งไม่ชอบเพื่อฝันมากนัก แต่ชอบนำความคิดและความเชื่อมาปฏิบัติให้เกิดผลในชีวิตหลักคำสอนของขงจื๊อมีส่วนช่วยสร้างสรรค์จิตใจของชาวจีนและมีอิทธิพลมากต่ออารยธรรมจีนความเชื่อความคิด และระบบปรัชญาบางสาขา และมีส่วนช่วยสร้างสรรค์วรรณกรรมและวรรณคดีเป็นอย่างมาก

จีนมีความเจริญทางศิลปกรรมมานาน ขงจื๊อได้มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตและความคิดของประชาชนชาวจีนอย่างมากเพราะขงจื๊อเป็นครูและเป็นผู้กล่อมเกลาจิตใจของประชาชนชาวจีน

คำสอนของขงจื๊อเกี่ยวกับการปกครองและจริยธรรม ปรัชญาด้านต่างๆ ของขงจื๊อ¹สรุปสาระได้ดังนี้

1. ปรัชญาการเมือง

รัฐบาล คือ ศูนย์กลางของการปกครอง การตั้งรัฐบาลเป็นผลของความคิดพิจารณาโดยถี่ถ้วน ขงจื๊อได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของรัฐบาล 2 ประการดังนี้

1.1 อำนวยประโยชน์แก่ประชาชน

1.2 การสร้างกฎต่างๆ รัฐบาลจะดีได้เพราะสังคมมีขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่ดี

ดังนั้น รัฐบาลที่ดีจึงควรยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้

- 1) อาหารเพียงพอสำหรับราษฎร
- 2) มีกำลังทหารพอสมควร
- 3) มีความเชื่อมั่นในประชาชน

2. ปรัชญาการปกครอง

ธรรมดาผู้ปกครองถ้าบำเพ็ญตนให้มีสัมมาคารวะและข่มตนเองได้แล้ว ประชาชนในปกครองจะพลอยมีคุณธรรมอันนั้นไปด้วย ถ้าผู้ปกครองรักความเที่ยงธรรมและรู้หน้าที่ของตนแล้ว ประชาชนในปกครองจะไม่กล้าละเมิดข้อกำหนดกฎหมายได้ ถ้าผู้ปกครองรักในความอ่อนโยน เห็นอกเห็นใจกันและเชื่อถือกันแล้ว ประชาชนในปกครองคงจะต้องประพฤติเช่นนั้นตามไปด้วย

เมื่อผู้ปกครองตั้งตนให้เที่ยงตรงแล้ว ประชาชนในบังคับบัญชาย่อมทำตามหน้าที่โดยไม่ต้องขอร้อง แต่เมื่อผู้ปกครองไม่ตั้งตนให้เที่ยงตรงแล้วแม้จะขอร้องสักเท่าใดประชาชนในบังคับบัญชาก็หาเชื่อฟังไม่

รัฐบาลที่ดีคือ รัฐบาลที่ทำให้ผู้อยู่ในความคุ้มครองเป็นสุขและเป็นที่น่าพอใจของประชาชนที่อยู่ต่างด้าวไกลออกไป ถ้าผู้ปกครองนิยมการข่มตนเองอยู่เป็นเกณฑ์ ประชาชนก็จะว่านอนสอนง่ายตามลำดับคำบังคับบัญชาของผู้ปกครองนั้น

ถ้ารัฐบาลจำเป็นต้องสละสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการปกครองแล้ว สิ่งแรกที่สละได้คือ ทหาร สิ่งต่อมาคืออาหาร เนื่องจากมีเหตุผลว่ามนุษย์หนีความตายไม่พ้น รัฐบาลจึงไม่สามารถสูญเสีย

¹ Hopfe, Lewis M. Religions of the World. 6th ed, 1994 p.203-205.

ความมั่นใจของประชาชนได้

ผู้มีอำนาจแม่เอาไม้ทองหลางมาทำรั้ว คนอื่นก็กลัวเกรงและไม่กล้าล่วงล้ำ ถ้าให้คนอยู่ในอำนาจต้องทำซึ่งซัง อย่าทำเหลาะแหละ บังคับการให้ถูก คนทั้งปวงจึงจะเกรงกลัว

3. ปรชญาด้านการศึกษา

เรียนแต่ไม่คิด ก็เป็นการเสียเปล่า คิดแต่ไม่เรียน ก็เป็นอันตราย

คนที่มีความรู้มาก มีกิริยาวาจาสมกับความรู้ย่อมดูงาม เปรียบเหมือนเขียนรูปภาพระบายด้วยลายทอง แต่ถ้าทำไม่สมกับความรู้ก็เหมือนเขียนรูปภาพไม่มีสีระบาย

เป็นนักปราชญ์แม้รู้มากจริงก็จริง แต่สิ่งใดที่รู้แล้วไม่ต้องถาม สิ่งใดที่ยังไม่รู้แม้มาตรว่านิดหน่อยก็ควรต้องถาม คำสั่งสอนที่ครูให้แก่ท่านนั้น เมื่อรู้จึงบอกว่ารู้ เมื่อไม่รู้จึงบอกว่าไม่รู้ ต้องอย่าอวดรู้ต่อครู เล่าเรียนไปข้างหน้าจะรู้ง่าย

เรียนหนังสือถ้าไม่หมั่นตรึกตรอง เรียนไปแต่ปากก็เหมือนหนึ่งไม่ได้เรียนแต่ถ้าเป็นคนเอาแต่คิดไม่ได้เรียนก็มีกวนเวียนอยู่ด้วยความสงสัย อุตส่าห์เล่าเรียนไปเกิดสติปัญญาจะเกิดเพราะเรียน อาจคิดการงานทั้งปวงให้สำเร็จได้ ผู้เรียนรู้ได้จริงแล้วที่จะทำความชั่วนั้นมีน้อย เพราะผู้ไม่เรียนรู้อาจทำความชั่วได้ด้วยความโง่เขลา

เมื่อรักเรียนรู้ในหนังสือขนบธรรมเนียมทั้งปวงพึงอุตสาหะเรียนเสมอถ้าขยันหมั่นเพียรแล้วใจจะไม่ว่างและเพียรเล่าเรียนมาแต่ถิ่นฐานบ้านไกลใจจะไม่สนุก หนังสือที่เล่าเรียนไว้แล้วควรหมั่นตรวจตราดูแลให้ชำนาญชำนาญจะได้อธิบายกว้างขวางออกไปทุกๆ ครั่ง

คนที่กำลังแต่ไม่มีปัญญา แม้จะชนสู้กับใครๆ ก็เหมือนเอามือเปล่าไปตีเสือหรือไม่มีเรือใบข้ามแม่น้ำ

คนเราเมื่อแรกเกิดมานั้น ความคิดยังหยابก่อน ต่อเมื่อได้เรียนรู้ดูคำสั่งสอนแล้ว จึงค่อยดีขึ้นโดยลำดับ เปรียบเหมือนไม้กระดานแรกเลื่อยใหม่และศิลาแรกต่อยออกมายังไม่เกลี้ยงก่อนต้องไสกบและขัดสีจึงเกลี้ยงเกลาขึ้นได้

4. ปรชญาด้านเศรษฐกิจ

เมื่อยากจน แต่รู้จักประมาณตนไม่เที่ยวประจบประแจง อุตส่าห์หาทรัพย์ไปตามสติกำลังของตน เมื่อมั่งมีก็ควรเอ็นดูคนทั้งปวง ตั้งจิตคิดอนุเคราะห์คนทุกถ้วนหน้า หนึ่งแม้เมื่อยากจนก็ควรทำใจให้แช่มชื่น ไม่หดหู่ท้อแท้อ่อนแอ หาได้น้อยก็กินตามน้อย หาได้มากก็กินตามมาก เมื่อมั่งมีแล้วเร่งเรียนรู้อาริยตบระเพณี

5. ปรัชญาด้านการวางตน

เป็นขุนนางควรตั้งตนอยู่ในความซื่อสัตย์ ใครดีก็ควรยกย่อง ใครชั่วก็ควรข่มขู่กล่าวสั่งสอน จงอย่าเห็นแก่ลาภซึ่งกลับเอาคนดีเป็นคนชั่วเอาคนชั่วเป็นคนดี ทำได้อย่างนี้ปวงชนย่อมนับถือ

เมื่อจะพูดถึงสิ่งใด จงพูดด้วยความซื่อสัตย์ให้คนทั้งปวงนับถือเชื่อฟังได้ ถ้าได้รับธุระของเขาแล้วต้องทำให้สำเร็จดังวาท และกิริยาให้ชื่อตรงจึงจะเป็นที่นับถือของเขา ถ้าคบกันเป็นเพื่อนแล้วก็อย่าหลอกลวงกัน จึงจะคบกันมั่นคงและยืดยาว

8.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

ศาสนาขงจื้อ มีความเชื่อและจุดหมายสูงสุดไม่เด่นชัด คือเพียงแต่อนุโลมให้ทำตามความเชื่อที่บรรพบุรุษเชื่อกันมา เช่น เชื่อเรื่องผีสางเทวดา และพยายามทำความดี เมื่อตายแล้วจะได้ไปบังเกิดในสวรรค์ เป็นต้น แต่ขงจื้อก็ไม่ได้แสดงไว้อย่างชัดเจน ขงจื้อเน้นแต่เรื่องมนุษย์และโลกเป็นสำคัญ กล่าวคือ จุดหมายสำคัญของขงจื้อก็คือ ต้องการให้คน สังคม ประเทศชาติและโลกสงบสุข ขงจื้อต้องการให้คนในโลกนี้ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ไม่แบ่งพวก ไม่แบ่งประเทศ แต่ต้องการให้มีประเทศเดียว คือประเทศมนุษย์ และมีชาติเดียวคือชาติมนุษย์ หากเป็นได้ดังกล่าวก็นั่นทุกคนก็จะเป็นพี่น้องกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน ช่วยเหลือกัน โลกก็จะสงบร่มเย็นโดยแท้ เพราะฉะนั้นความสงบสุขในโลกนี้จึงเป็นยอดปรารถนา และจุดหมายสูงสุดของขงจื้อ

ศาสนาขงจื้อ มีอิทธิพลต่อชาวจีนเป็นอย่างมาก งานนิพนธ์ของขงจื้อเป็นวรรณกรรมชั้นสูงและเป็นหลักสูตรในการศึกษาตามสถาบันต่างๆ อีกทั้งเป็นวิชาสำหรับสอบไล่ของทางราชการอีกด้วย อิทธิพลคำสอนของขงจื้อ ทำให้ชาวจีนมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนหลายอย่าง เช่น

1. ชาวจีนให้ความสำคัญในเรื่องครอบครัวมาก ถือว่าครอบครัวเป็นรากฐานของสังคม ชาวจีนจึงพยายามสร้างครอบครัวให้เป็นปึกแผ่น ให้เป็นครอบครัวใหญ่ ประกอบด้วยคนหลายรุ่น ทั้งปู่ย่าตายาย พ่อแม่ ลูกหลาน เหลน ชาวจีนให้ความสำคัญต่อญาติมาก คำในภาษาจีนก็บอกลำดับญาติไว้อย่างชัดเจน ว่าใครมีความสัมพันธ์กันอย่างไร มาจากสายไหน สืบสายมาจากบิดาหรือมารดา ดุจคำว่าน้าและอาในภาษาไทยก็ฉนั้น

2. ชาวจีนให้เกียรติต่อผู้สูงอายุ ทั้งใช้สรรพนามให้เหมาะสมกับวัย เรียก พี่ ป้า น้า อา เป็นต้น แม้ต่อคนที่ไม่ใช่ญาติ ดุจธรรมเนียมไทย คนจีนมีลูกหลานแล้ว มักจะไว้หนวดเพื่อแสดงว่าตัวแก่แล้ว

3. ชาวจีนให้ความสำคัญต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะต้องดูแลสถานที่ที่ฝังศพ บรรพบุรุษไว้ให้ดี ตลอดทั้งเซ่นไหว้อยู่เสมอ

4. ชาวจีนนิยมยกย่องครูบาอาจารย์ แต่ไม่นิยมยกย่องทหาร ชาวจีนให้ความสำคัญต่อผู้ใช้ความรู้มากกว่าผู้ใช้กำลัง ตามคำสอนของขงจื้อ

5. ชาวจีนไม่ชอบมีเรื่องขึ้นโรงขึ้นศาล แต่จะพยายามปรองดองกันให้ได้

8.6 สถานที่ทำพิธีกรรม

วัดของศาสนาขงจื้อนั้นก็คือศาลเจ้าของคนจีนนั่นเอง แต่เดิมมาเป็นที่กราบไหว้ฟ้าดิน ลม ฝน แม่น้ำ ภูเขา ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเทพเจ้าที่ประจำในธรรมชาติ มนุษย์จะต้องให้ความเคารพ และเซ่นไหว้เพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติ ต่อมาความเชื่อในศาสนาขงจื้อได้ถูกนำมาประสานกลมกลืนกับศาสนาเต๋า และลัทธิไสยศาสตร์เดิมๆ ที่เคยนับถือกันมาก่อน จากความเชื่อที่เน้นในคุณค่าของ ธรรมชาติอย่างเป็นเหตุเป็นผลตามแบบศาสนาขงจื้อได้กลายเป็นความเชื่อแบบลัทธิวิญญาณนิยม (Animism) ที่อิงอยู่กับไสยศาสตร์ เทพเจ้าในศาลเจ้ามีจำนวนมากขึ้นและมีอารมณ์ความรู้สึกแบบมนุษย์ที่สามารถให้คุณและให้โทษ ซึ่งมนุษย์จะต้องเซ่นไหว้เอาใจใส่อยู่เสมอ ดังนั้นวัดที่สร้างขึ้นมาตามแบบของศาสนาขงจื้อแท้ๆ นั้นแทบจะไม่มี แต่เท่าที่ปรากฏและเป็นที่รู้จักกันดีคือวัดเหวินเหมียว (wen miao) ในเมืองไทเป ที่ได้หันลักษณะของวัดสร้างตามแบบศิลปะจีนที่นิยมตกแต่งตัวอาคารด้วยปูนปั้นที่มีลวดลายวิจิตรพิสดาร รอบวัดถูกกันด้วยกำแพงสูง ทางเข้าส่วนมากอยู่ทางทิศใต้ มีประตู 3 ประตูหลังคาวัดมีความยาวมากจนสามารถยื่นมาคลุมประตูทั้งสามที่อยู่หน้าวัด ส่วนบานประตูนั้นนิยมเขียนภาพสีสดใสดังงาม เป็นรูปเทพดาอารักษ์ทำหน้าที่ปกป้องวิญญาณชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาในวัด ห่องโถงใหญ่ของวัดจะตั้งแผ่นป้ายของปรมาจารย์ขงจื้อ และ ศิษย์เอกที่เป็นนักปราชญ์ 4 คน คือ จั๋วฉว อว่ง เจิงจื้อ จื่อซือ ซึ่งเป็นทั้งศิษย์เอกและหลานรัก และเม่งจื้อ ซึ่งไม่ใช่ศิษย์โดยตรงแต่มีส่วนในการเผยแพร่คำสอนของขงจื้อ

แผ่นป้ายของขงจื๊อนั้นจะตั้งกลางห้องโดยหันหน้าไปทางทิศใต้ซึ่งเป็นทางเข้าวัด เพื่อทำให้คนที่ศรัทธามาวัดนั้นรู้สึกเหมือนกับว่าท่านยังมีชีวิตอยู่ และได้มีโอกาสกราบไหว้ในทันทีที่ได้เหยียบย่างเข้าไปในวัด สำหรับกำแพงทางด้านฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก จะมีแผ่นป้ายของสานุศิษย์อื่นๆ อีก 11 คน และของท่านจูฮี (Chu Hsi) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากในลัทธิขงจื๊อใหม่ ดังนั้นสภาพของวัดโดยทั่วๆ ไปน่าจะเป็นอนุสรณ์สถานมากกว่าเป็นวัด ซึ่งเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาในภายหลังเมื่อพุทธศาสนาและศาสนาเต๋าได้รับความนิยมจากประชาชน วัดของศาสนาขงจื๊อได้ถูกเปลี่ยนแปลงไป และรับเอาวัฒนธรรมของศาสนาเหล่านี้มาประสมประสานด้วย ทำให้มีการติดตั้งภาพเขียนทางศาสนาแทนการตั้งแผ่นป้ายซึ่งเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณ

8.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

ขงจื๊อได้เขียนข้อสนับสนุนประเพณีโบราณไว้เป็นอันมากรวมทั้งประเพณีในการบูชาฟ้าดินและบูชาบรรพบุรุษด้วย ศาสนาขงจื๊อจึงรับเอาประเพณีทั้ง 3 ซึ่งมีมาแต่ก่อนหลายพันปีเข้าเป็นหลักการใหญ่เป็นอันว่าประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดมาแต่โบราณ ขงจื๊อก็รวบรวมเรียบเรียงไว้ และเมื่อขงจื๊อซึ่งเป็นศาสดาได้สิ้นไปแล้ว ศาสนาขงจื๊อก็อยู่ในฐานะศาสนาของรัฐ พิธีกรรมในการบูชาจึงแบ่งออกเป็น 3 อย่าง ดังนี้

1. พิธีบูชาขงจื๊อ
2. พิธีบูชาฟ้า ดิน พระอาทิตย์ และพระจันทร์
3. พิธีเคารพบูชาเทียน และวิญญาณของบรรพบุรุษ

1. **พิธีบูชาขงจื๊อ** เริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ. 195 ก่อน ค.ศ. (พ.ศ. 348) พระจักรพรรดิฉินได้นำสัตว์ที่ฆ่าแล้วไปทำพิธีบูชาที่หลุมฝังศพขงจื๊อ และมีคำสั่งเป็นทางราชการให้มีการเซ่นไหว้ขงจื๊อเป็นประจำ และให้สร้างศาลของขงจื๊อขึ้นทั่วทุกหัวเมืองที่สำคัญ และทำพิธีเซ่นไหว้ ทั้งให้วันเกิดของขงจื๊อ คือวันที่ 27 สิงหาคม เป็นวันหยุดราชการประจำปีของจีน และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวันที่ 28 กันยายน

2. **พิธีบูชาฟ้า ดิน พระอาทิตย์ และพระจันทร์** ในปีหนึ่ง จะมีรัฐพิธี 4 ครั้ง ดังนี้

2.1 พิธีบูชาฟ้า กระทำกันประมาณวันที่ 22 ธันวาคม พระจักรพรรดิจะทรงเป็นประธานในพิธี ในพิธีจะมีการแสดงดนตรี การแห่โคมไฟ มีเครื่องเซ่นไหว้ เช่น อาหาร ผ้าไหม

เหล้า เป็นต้น เสร็จแล้วจะเผาเครื่องเซ่นไหว้หมด แทนบูชาอยู่ทางทิศใต้ของกรุงปักกิ่ง ทำด้วยหินอ่อนสีขาว มีระเบียบลดหลั่นเป็นชั้น 3 ชั้น

2.2 พิธีบูชาดิน เป็นการบูชาธรรมชาติหรือเทพประจำธรรมชาติ ผู้ประกอบพิธีเป็นขุนนาง หรือข้าราชการ กระทำเป็นงานประจำปี ประมาณวันที่ 21 หรือ 22 มิถุนายน ที่เรียกว่า ครีษมายัน ณ แทนบูชา อยู่ทางทิศเหนือกรุงปักกิ่ง สถานที่บูชามีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยม มีน้ำล้อมรอบ

2.3 พิธีบูชาพระอาทิตย์ กระทำเป็นทางราชการประจำปี ณ ที่บูชาทางประตูด้านตะวันออกของกรุงปักกิ่ง ประมาณวันที่ 21 มีนาคม ที่เรียกว่า วันวสันตวิษุวัต คือวันที่กลางวันและกลางคืนเท่ากัน ในฤดูใบไม้ผลิ

2.4 พิธีบูชาพระจันทร์ กระทำเป็นทางราชการประจำปี ณ ที่บูชาทางด้านตะวันตกของกรุงปักกิ่ง ประมาณวันที่ 22 หรือ 23 กันยายน ที่เรียกว่า วันศารทวิษุวัต คือวันที่กลางวันและกลางคืนเท่ากัน ในฤดูใบไม้ร่วง

3. พิธีเคารพบูชา “เทียน” และวิญญาณของบรรพบุรุษ ชาวจีนได้ค้นพบความมีอยู่ของเทพเจ้า “เทียน” และได้เชื่อกันโดยทั่วไปว่าเทพเจ้า “เทียน” นั้นทรงประทับอยู่บนสวรรค์ ฟากฟ้าอย่างแน่นอนเหตุนี้พวกเขาก็พากันทำพิธีเคารพบูชา “เทียน” ผู้เป็นเจ้าแห่งเทพทั้งปวงผู้คุ้มครองโลก ทรงเป็นวิญญาณแห่งดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ฝน ไฟ พายุ ฟ้าผ่า ภูเขา และลำน้ำ ขณะเดียวกันพวกเขาก็ให้การเคารพบูชาวิญญาณของบรรพบุรุษของตน รวมทั้งบูชาดวงวิญญาณแห่งผู้บริสุทธิ์และวีรชนด้วย โดยเฉพาะวิญญาณแห่งองค์จักรพรรดิถือว่าเป็นดวงวิญญาณแห่งผู้บริสุทธิ์เรียกธรรมเนียมดังกล่าวนี้โดยรวมแล้วว่าการบูชาวิญญาณแห่งบรรพบุรุษนับเป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว ที่ชาวจีนได้ปฏิบัติกันมา พวกเขาจะพากันร้องเพลงเป่าขลุ่ยและประกอบพิธีบูชาดวงวิญญาณดังกล่าวตลอดจนวิญญาณแห่งธรรมชาติอื่นๆ ด้วย ซึ่งศาสนาของขงจื๊อก็ให้การสนับสนุน จึงดูเหมือนว่า เป็นพิธีกรรมของศาสนาและเป็นการแสดงออกซึ่งจริยธรรมอันดีงามประการหนึ่ง

8.8 นิยายในศาสนา

นักการศาสนาบางกลุ่มกล่าวว่า ศาสนาขงจื๊อไม่มีนิยาย แต่อย่างไรก็ตาม ศาสนาขงจื๊อแม้จะปรากฏว่าไม่มีนิยายโดยตรง แต่มีหนังสือหลายเล่มกล่าวถึงผู้นับถือศาสนาขงจื๊อพวกใหม่หรือที่เรียกว่า Neo - Confucianism ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-1279 ตรงกับ พ.ศ. 1503-

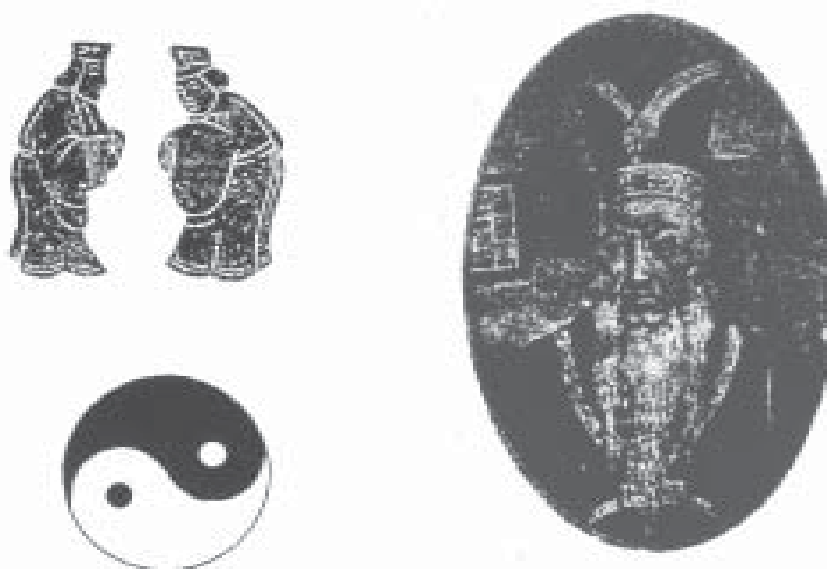
1822) ซึ่งรับเอาความคิดในเรื่อง หยิน - หยาง รวมทั้งการเซ่นไหว้ของประชาชนตาม ประเพณีโบราณเข้าไว้ในหลักการด้วย

คำว่า หยิน - หยาง นั้นโปรดทราบว่าเป็นระบบของโลก ระหว่างความมืดกับความสว่าง ความชั่วกับความดี อันเป็นของคู่กัน คือ หยิน เป็นสิ่งแทนความมืดและความชั่ว ส่วนหยาง เป็นสิ่งแทนความสว่างและความดี

เมื่อมีคำว่า ผู้นับถือศาสนาขงจื๊อใหม่ ก็ทำให้คิดถึงพวกที่นับถือศาสนาขงจื๊อเก่าซึ่งการ ปฏิบัติก็แตกต่างกันออกไป แต่ถ้าจะจัดพวกที่นับถือศาสนาขงจื๊อใหม่เป็นนิกายใหม่อีกนิกาย หนึ่งก็ไม่ค่อยจะชัดเจนนัก

8.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

1. สัญลักษณ์ศาสนาขงจื๊อโดยตรง ได้แก่ รูปปั้น รูปหล่อ หรือรูปเขียนของขงจื๊อเองซึ่ง ประดิษฐานอยู่ในศาล
2. สัญลักษณ์อย่างอื่นคือ ภาพวงกลม แบ่งเป็น 2 ส่วน เท่ากันด้วยเส้นเว้า ที่เรียกใน ภาษาจีนกลางว่า “หยิน - หยาง”
3. ถ้าไม่มีสัญลักษณ์ตามข้อ 1-2 เขาก็ใช้แผ่นป้ายจารึกนามขงจื๊อ ในรูปการบูชาบรรพ บุรุษที่ชาวจีนนิยมทำกันคือ การจารึกชื่อผู้ตายในแผ่นป้าย แล้วตั้งไว้เพื่อบูชาเซ่นไหว้
4. สัญลักษณ์อีกอย่าง คือ รูปคนจีนแต่งตัวโบราณกำลังประสาธน์มือแสดงคารวะต่อกัน

8.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ศาสนาขงจื้อ เคยเจริญรุ่งเรืองในประเทศจีน มีศาสนิกประมาณ 300 ล้านคน ชาวจีนได้ยกย่องขงจื้อ¹ เป็นนักปราชญ์อันดับ 1 ของจีน ก็คำว่าที่ 1 ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า ขงจื้อเป็นนักปราชญ์คนแรก หากหมายถึงความเป็นหนึ่งในความวิเศษ ชาวจีนได้ยกย่องขงจื้อตลอดมา จนประเทศจีนเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2492 ศาสนาทั้งหลายจึงถูกทำลาย เพราะคอมมิวนิสต์ถือว่าศาสนาเป็นยาเสพติด มอมเมาประชาชนให้ลุ่มหลงและยิ่งมาถึง พ.ศ. 2509 เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรม ศาสนาทั้งหลายถูกทำลายเพิ่มขึ้นไปอีก โดยเฉพาะศาสนาขงจื้อถูกทำลายหนักเป็นพิเศษ เพราะถูกเพ่งเล็งอีกต่างหากว่าสอนให้คนติดอยู่กับระบอบศักดินาและชนบทรหมเนียมประเพณีเก่าๆ ทำให้ศาสนิกของศาสนาขงจื้อไม่กล้าแสดงตัวจนชาวจีนบางกลุ่มทนไม่ได้ จึงหนีไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน ประเทศจีนคณะชาติ ทางทหารประเทศจีนคณะชาติได้ให้การต้อนรับ และยกย่องศาสนาขงจื้อเป็นอย่างดี เช่น เมื่อ พ.ศ. 2495 รัฐบาลจีนคณะชาติได้ประกาศเปลี่ยนวันครูแห่งชาติจากวันที่ 27 สิงหาคม มาใช้วันเกิดของขงจื้อคือ วันที่ 28 กันยายนแทนเมื่อถึงวันดังกล่าว ทางราชการจะหยุดงาน 1 วัน เพื่อให้เกียรติต่อขงจื้อผู้เป็นศาสดาของศาสนาขงจื้อ อีกทั้งได้ให้เงินเดือนแก่ผู้สืบสกุลของศาสนาขงจื้ออีกด้วย เพราะฉะนั้นศูนย์กลางของศาสนาขงจื้อในปัจจุบัน จึงอยู่ที่ประเทศจีนไต้หวัน ส่วนความเป็นไปของศาสนาขงจื้อบนแผ่นดินใหญ่ หรือประเทศจีน ก็เริ่มดีขึ้นตามลำดับ เมื่อเมาเซตุงประธานพรรคคอมมิวนิสต์ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2520 ทำให้รัฐบาลจีนหันมาติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น จึงผ่อนคลายการบีบคั้นทางศาสนาลง ศาสนิกของแต่ละศาสนามีเสรีภาพในการประกอบศาสนกิจมากขึ้น และยิ่งในปัจจุบันสถานการณ์ของศาสนาต่างๆ ดีขึ้นตามลำดับ เมื่อระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ได้ล่มสลายในประเทศรัสเซียและประเทศอื่นๆ เป็นเหตุให้ประเทศจีนต้องเปลี่ยนท่าทีใหม่ เปิดโอกาสให้พลเมืองมีเสรีภาพในการนับถือศาสนามากขึ้นเรื่อยๆ พวกนักบวชสามารถกลับไปอยู่วัดได้ ประกอบศาสนกิจและพิธีกรรมต่างๆ ได้ และ พ.ศ.2522 มหาวิทยาลัยนานกิงก็ได้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาศาสนาต่างๆ ในประเทศจีนอีกด้วย

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 8 ศาสนาขงจื้อ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 8 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 9 ต่อไป

¹ โจเซฟ แกร์. ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร, 2533 หน้า 86.

บทที่ 9

ศาสนาจีนโต

เนื้อหาบทที่ 9

ศาสนาซันโต

9.1 ประวัติความเป็นมา

9.2 ประวัติศาสตร์

9.3 คัมภีร์ในศาสนา

9.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

9.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

9.6 ศาลเจ้าและนักบวชของซันโต

9.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

9.7.1 พิธีบูชาในศาสนา

9.7.2 พิธีบูชาธรรมชาติ

9.7.3 พิธีบูชาบุญนิยมบุคคล

9.7.4 พิธีเกี่ยวกับเด็กเกิดใหม่

9.7.5 พิธีเนื่องในวันนักชัฏฤกษ์

9.7.6 พิธีโอโฮฮาราชิ

9.8 นิิกายในศาสนา

9.8.1 กักกะซันโต

9.8.2 กโยหะซันโต

9.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

9.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาซินโต เกิดที่ประเทศญี่ปุ่น เมื่อประมาณ 117 ปี ก่อนพุทธศักราช คำว่า “ซินโต” แม้จะออกเสียงเป็นภาษาญี่ปุ่น แต่คำเดิมมาจากภาษาจีนว่า “สิ่งเต๋า” แปลว่า “ทางแห่งเทพเจ้า” เมื่อพระพุทธศาสนาและศาสนาของจื๊อแพร่เข้ามาในญี่ปุ่นๆ จึงได้เรียกการนับถือเทพเจ้าว่า “ศาสนาซินโต” เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากศาสนาพุทธและศาสนาขงจื๊อ ศาสนาซินโตไม่มีศาสดา

2. คัมภีร์สำคัญของศาสนาซินโต นั้นมีอยู่ 2 คัมภีร์ คือ คัมภีร์โคยิกิ และคัมภีร์นิฮองจิ หรือนิฮอนโชกิ ศาสนาซินโตมีหลักคำสอนที่มุ่งไปเรื่องของจิต โดยเน้นให้พัฒนาจิตใจให้ตั้งงาม 4 ลักษณะคือ 1) ให้มีความคิดแจ่มใส 2) ให้มีความคิดบริสุทธิ์สะอาด 3) ให้มีความคิดถูกต้อง 4) ให้มีความคิดเที่ยงตรง นอกจากนี้ศาสนาซินโตยังสอนคุณธรรมขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ 1) เชื่อฟังคำสอนของเทพเจ้า 2) ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ด้วยความซื่อสัตย์ และ 3) ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่อเทพเจ้าและต่อวิญญาณแห่งบรรพบุรุษ

3. จุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุดในชีวิตของศาสนาซินโตเป็นความสุขนิรันดร์ และเป็นความสุขที่แท้จริง คือเมื่อตายแล้วจะไปเป็นเทพเจ้า วิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายดังกล่าว คือ เมื่อมีชีวิตอยู่จะต้องจงรักภักดีต่อเทพเจ้า และบูชาวิญญาณแห่งบรรพบุรุษ ชาวซินโตเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีครั้งเดียว ตายไปแล้วจะไปอยู่ในโลกวิญญาณชั่วนิรันดร์

4. นิกายของศาสนาซินโต แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) กั๊กกะซินโต ได้แก่ซินโตที่เป็นของรัฐ 2) กโยหะซินโต ๗ ได้แก่ซินโตฝ่ายประชาชน หรือซินโตที่แยกออกไปเป็นนิกายต่างๆ ดำเนินการเป็นอิสระของแต่ละกลุ่ม นิกายหรือกลุ่มเหล่านี้มี 13 นิกาย

5. สัญลักษณ์ศาสนาซินโต ก็คือ 1.โทริ เป็นประตูอันมีเสา 2 เสา มีไม้ 2 อันวางอยู่ข้างบน 2. กระจก อันมีรูปลายดอกไม้ แต่สัญลักษณ์ที่มีมาแต่โบราณเป็นสมบัติสืบทอดกันมา กับบัลลังก์แห่งพระจักรพรรดิเรียกว่า “ซานชูโน-ซิงกิ” มีอยู่ 3 อย่างคือ กระจก ดาบ และรัตนมณี

6. ปัจจุบันมีศาสนิกของศาสนาซินโตมีประมาณ 3,162,800 คนซึ่งส่วนใหญ่อยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น รัฐฮาวายในสหรัฐอเมริกา และ ประเทศบราซิล ซึ่งทั้ง 2 แห่งนี้มีชาวญี่ปุ่นอยู่มาก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาฮินดูได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดมุ่งหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาฮินดูได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา ศาสดาและนักบวชของศาสนา พิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา นิภายในศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะศาสนาในปัจจุบันของศาสนาฮินดูได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 9

ศาสนาชินโต

9.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาชินโต เกิดเมื่อประมาณ 117 ก่อน พ.ศ. โดยคิดตามสมัยจักรพรรดิองค์แรกของญี่ปุ่นคือ พระเจ้าจิมมู เทนโน (Jimmu Tenno) คำว่าชินโต เป็นภาษาจีนแต่ออกเสียงตามสำเนียงญี่ปุ่น กล่าวคือคำนี้มาจากภาษาจีนว่า เซนเต้า ก็คำว่าเซนหรือชินแปลว่าเทพเจ้า ส่วนคำว่าเต้า แปลว่าทาง เมื่อรวมกันแปลว่าทางแห่งเทพเจ้า ชื่อนี้อาจหมายถึงการบูชาเทพเจ้าหรือคำสอนของเทพเจ้าหรือศาสนาของเทพเจ้าก็ได้ ส่วนในภาษาญี่ปุ่นเรียกศาสนาใหม่นี้ว่า “คามิโนมิจิ” (Kaminomichi) แต่ชื่อนี้ไม่แพร่หลายเท่ากับคำว่าชินโต ก็แต่เดิม ศาสนาชินโตยังไม่มีชื่อต่อมาเมื่อพุทธศาสนาและศาสนาขงจื้อได้แผ่เข้าไปถึงประเทศญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องตั้งชื่อศาสนาเดิมของตนเพื่อให้แตกต่างกัน ก็ศาสนาชินโตดั้งเดิมไม่มีศาสดาหรือผู้ตั้งศาสนา แต่เกิดมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถือสืบต่อกันมา มีประเพณีการบูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษเป็นต้น ดังนั้น ศาสนาชินโตจึงไม่มีคำสอนที่แน่นอนไม่มีคัมภีร์ที่ตายตัวเพราะแต่ละยุคแต่ละถิ่นก็มีความเชื่อแตกต่างกันไป

ชินโต¹ เป็นศาสนาพหุเทวนิยมนับถือเทพเจ้ามากมาย เทพเจ้าในศาสนาชินโตก็มีหลายประเภท มีทั้งเทพเจ้าแท้ และเทพเจ้าที่ไปจากมนุษย์ เช่นพระเจ้าจักรพรรดิ วีรบุรุษในสงคราม และวิญญาณของหลายคนที่มารวมกัน เช่นเทพเจ้าแห่งขุนเขา ก็มาจากวิญญาณมากมายของพวกคนที่เคยอยู่ตามภูเขารวมกัน เทพเจ้าแห่งทะเลก็มาจากวิญญาณจำนวนมากของพวกคนที่เคยอยู่แถบทะเลเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเทพเจ้าที่ไปจากสัตว์ที่คนเคารพอีกด้วย ก็เทพเจ้าดังกล่าวจะสิงสถิตอยู่ในธรรมชาติทั่วไป เช่น ภูเขา ลำเนาไพร ท้องฟ้า ทะเลและแผ่นดิน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ในประเทศญี่ปุ่น จึงมีศาลเจ้ามากมายจำนวนแสนจนได้นามว่าดินแดนแห่งศาลเจ้า และศาลเจ้าที่เป็นสัตว์ก็มีด้วย เช่น ศาลเจ้าสุนัขจิ้งจอก และศาลเจ้าเสือดาว เป็นต้น สิ่งที่เคารพเหล่านี้ชาวญี่ปุ่นเรียกรวมๆ กันว่า กามิสะมะ (Kamisama) เหมือนกันหมด ก็คำว่ากามิ

¹ เสฐียร พันธรังสี. ศาสนาเปรียบเทียบ, 2516 หน้า 575.

มีความหมายกว้างเพราะนอกจากจะหมายถึงเทพเจ้าแล้วยังหมายถึงสิ่งที่บริสุทธิ์ ทรงพลัง ทรงอำนาจและน่าเกรงขามเป็นต้นอีกด้วย ดังนั้นภูเขา แม่น้ำ ทะเล พืชพันธุ์ ป่าไม้และสัตว์ เป็นต้น ก็อาจเป็นkamiได้ ด้วยคำนี้ถึงเทพเจ้าที่สิงสถิตอยู่ในสิ่งนั้นๆ ดังนั้นประเทศญี่ปุ่นจึงได้นำมาอีกอย่างหนึ่งว่าดินแดนแห่งเทพเจ้าส่วนเทพเจ้าที่ชาวญี่ปุ่นนับถือว่าเป็นใหญ่เหนือเทพทั้งหลายก็คือ อะมะเตระสุ โอมิ คามิ (Amaterasu-omi-kami) หรือพระอาทิตย์ซึ่งเป็นเพศหญิง ส่วนสวามีของพระนางก็คือ สึกิโยมิ (Tsukiyomi) หรือพระจันทร์ เทพเจ้าของศาสนาชินโตจะมีลักษณะอย่างมนุษย์คือนอกจากจะมีรูปร่างเหมือนมนุษย์แล้ว ก็ยังมีกิเลส รัก โลภ โกรธ หลง เป็นต้น ศาสนาชินโตอาจแบ่งเป็น 5 สมัย¹ ดังนี้

สมัยที่ 1 ระยะเวลาประมาณ 1,200 ปี เริ่มตั้งแต่ 117 ก่อน พ.ศ. จนถึง พ.ศ. 1095 เป็นสมัยแห่งศาสนาชินโตบริสุทธิ์แท้ เพราะยังไม่ถูกอิทธิพลจากศาสนาอื่นครอบงำ สมัยนี้ถือเอาตั้งแต่จิมมุเทโน ซึ่งเป็น มิกาโด หรือจักรพรรดิองค์แรกของญี่ปุ่น เรื่อยมาจนถึงพระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้าสู่ประเทศญี่ปุ่น ศาสนาชินโตสมัยนี้มีอิทธิพลต่อชาวญี่ปุ่นอย่างแท้จริงเพียงศาสนาเดียว

สมัยที่ 2 ระยะเวลาประมาณ 250 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 1095 ถึง พ.ศ. 1343 เป็นสมัยที่ศาสนาพุทธและศาสนาขงจื้อ เข้าสู่ประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลมากในช่วง 150 ปีแรกในคัมภีร์นินฮอนคิ ได้กล่าวยกย่องพระพุทธศาสนาไว้ประมาณ 50 แห่ง เช่นในปี พ.ศ. 1188 พระเจ้าจักรพรรดิโกโตกุ ทรงยกย่องพระพุทธศาสนาและทรงดูหมิ่นทางแห่งเทพเจ้า และอีกตอนหนึ่งกล่าวว่าในปี พ.ศ. 1214 มกุฎราชกุมาร (โชโตกุไทชิ) ได้ทรงสละโลกออกผนวชเป็นต้น แต่ถึงอย่างไรสมัยนี้ศาสนาชินโตก็ยังมียิทธิพลมากกว่าศาสนาอื่น

สมัยที่ 3 ระยะเวลาประมาณ 900 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 1343 ถึง พ.ศ. 2243 เป็นสมัยที่ศาสนาชินโตผสมกลมกลืนกับศาสนาอื่น ทำให้ศาสนาชินโตลดความสำคัญลงมาจนนักศาสนาบางท่านกล่าวว่า ศาสนาชินโต ศาสนาพุทธ และศาสนาขงจื้ออาจรวมเป็นศาสนาอันเดียวกันก็ได้ และมีกฤษฎาบางรูปกล่าวว่า เทพเจ้าของศาสนาชินโตก็คือปางหนึ่งของพระพุทธเจ้า ศาสนาชินโตจึงลดความสำคัญลงตามลำดับจนกระทั่งระหว่าง พ.ศ. 2008 ถึง พ.ศ. 2230 ไม่มีการประกอบพิธีโอโฮนิเฮ หรือพิธีบรมราชาภิเษก ตามแบบศาสนาชินโต ซึ่งถือกันว่าเป็นพิธีกรรมสำคัญที่สุดในบรรดาพิธีกรรมของศาสนาชินโต ตลอด 8 รัชกาล

¹ Hume Robert E. The World's Living Religions, 1957 p.170-173.

สมัยที่ 4 ระยะเวลาประมาณ 168 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2243 ถึง พ.ศ. 2411 เป็นสมัยที่มีการฟื้นฟูศาสนาชินโตเป็นการใหญ่ ได้มีการรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของศาสนาชินโต ความสำคัญของพระเจ้าจักรพรรดิผู้สืบเชื้อสายจากพระอาทิตย์ ความสำคัญของชาวญี่ปุ่นที่สืบสายมาจากเทพเจ้า และความสำคัญของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นดินแดนที่เทพเจ้าสร้างขึ้นมา จนชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าศาสนาชินโต พระเจ้าจักรพรรดิ ประเทศญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่นดีกว่าเหนือกว่าผู้อื่นโดยประการทั้งปวง ผลก็คือชาวญี่ปุ่นเป็นชาตินิยมขึ้นมามากขึ้น และรุนแรงด้วย

สมัยที่ 5 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2411 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เป็นสมัยที่ศาสนาชินโตได้รับการฟื้นฟูต่อจากสมัยที่ 4

จักรพรรดิเมจิ (พ.ศ. 2411-2455) ผู้ทรงเปิดประตูสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ได้ทรงสั่งชำระศาสนาชินโตให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นไปอีก โดยให้แยกศาสนาชินโตออกจากศาสนาพุทธ และศาสนาขงจื้อ ศาลเจ้าต่างๆ ก็ให้มีเฉพาะพิธีกรรมศาสนาชินโตเท่านั้น ส่วนศาสนาอื่นจะมีพิธีกรรมของตนก็ได้ แต่ห้ามปะปนกับศาสนาชินโต ต่อมา พ.ศ. 2425 ได้ทรงแยกศาสนาชินโตออกเป็น 2 แบบ คือชินโตของรัฐกับชินโตของราษฎร ทั้งทรงส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นเป็นชาตินิยมดังมีพระบรมราชโองการมายังกองทัพบกทุกเหล่ามีใจความว่า “ให้ทุกคนรักชาติ รักความกล้าหาญ และจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ แม้ชีวิตก็สละได้ ต้องเชื่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นให้ถือเท่ากับบัญชาจากสวรรค์” ตั้งแต่นั้นมา ทหารญี่ปุ่นก็ได้รับเกียรติมาก ใครทำร้ายทหารไม่ได้ ทหารจึงเป็นเสมือนตุ๊กตาไซลาน คอยทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาทุกอย่าง และในการรบกับรัสเซียเมื่อ พ.ศ. 2447-2448 ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่นก็สามารถเอาชนะรัสเซียซึ่งเป็นประเทศใหญ่กว่าญี่ปุ่นหลายสิบเท่าได้

9.2 ประวัติศาสตร์

โดยมากเมื่อกล่าวถึงศาสนาชินโต ก็เป็นที่รู้จักทั่วไปว่าไม่มีศาสดาหรือผู้ตั้งศาสนาเพราะศาสนาชินโตเป็นศาสนาที่เกิดสืบเนื่องมาจากชนบประเพณีในการบูชาบรรพบุรุษ และบูชาเทพเจ้างดแล้ว แต่เมื่อแบ่งศาสนาชินโตออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. **ชินโตที่เป็นของรัฐ (State Shinto) หรือ ชินโตศาลเทพเจ้า (Shrine Shinto)**
2. **ชินโตที่เป็นนิกาย (Sectarian Shinto)** แล้วชินโตแบบแรกอาจไม่มีศาสดาก็จริงแต่ชินโตแบบหลังคือที่เป็นนิกายต่างๆ ก็มีศาสดาแน่นอน เช่น นิกายกอนโก มีกอนโกเป็นศาสดา

พยากรณ์ เป็นที่น่าสนใจว่าศาสนาที่เกิดขึ้นใหม่ในญี่ปุ่น มีบุคคลที่อ้างตัวว่าได้เห็นพระเจ้าและพูดแทนพระเจ้า เข้าลักษณะศาสดาพยากรณ์อยู่หลายคน ในที่นี้จะกล่าวเพียง 2 คน คนแรกเป็นสตรี ซึ่งเป็นผู้ตั้งศาสนาเทนริโกโย ในปัจจุบันมีผู้นับถือศาสนานี้ประมาณ 2 ล้านคน คนที่สองเป็นชายชื่อ กอนโก ไดชิน เป็นผู้ตั้งศาสนา กอนโกโย มีผู้นับถือกว่าหกแสนคนทั้งสองศาสนานี้ต่างจากศาสนาชินโตมาก แต่กรมการศึกษาของญี่ปุ่นจัดเป็นนิกายของศาสนาชินโตที่แตกแยกออกไป ความจริงยังมีบุคคลผู้ตั้งตัวเป็นศาสดาพยากรณ์อีกหลายคน แต่เกรงจะพินเฝ้าถ้าจะเล่าทั้งหมดจึงขอนำมาเล่าเพียง 2 คน ดังต่อไปนี้

ข้อเปรียบเทียบเรื่องศาสดาพยากรณ์

1. **มิกิ นากายามา** เป็นบุตรของชาวนา แห่งจังหวัดยามาโตะ เกิดเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 1798 (พ.ศ. 2341) เมื่อเธออายุได้ 41 ปี พระเจ้าผู้เป็นบิดาได้ลงมาถือเอาตัวเธอผู้เป็นเสมือนหนึ่งโบสถ์ที่มีชีวิต หรือโบสถ์เดินได้ของพระองค์ เธอได้สั่งสอนอ้างนามของพระเจ้า มีผู้นับถือเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และได้ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ 90 ปี ในปัจจุบันศาสนาเทนริโกโย นับเป็นศาสนาใหญ่ศาสนาหนึ่งของญี่ปุ่น มีกิจกรรมก้าวหน้าและทันสมัย ความจริงคำว่าเทนริโกโยถ้าจะแปลตามตัวว่าศาสนาเทนรินั่นเอง แต่คำว่าเทนรินี้ในที่นี้หมายถึงเทนรี หรือหมายถึงพระนามของพระเจ้าซึ่งขึ้นต้นว่า “เทนรี” จากคำว่า “เทนรี-โอ-โน-มิโกโด” อย่างไรก็ตามลักษณะของพระเจ้าในศาสนานี้เป็นผู้สร้างโลก เป็นต้นเดิมแห่งสิ่งทั้งปวงเช่นเดียวกับพระเจ้าในศาสนาอื่นๆ

2. **กอนโก ไดชิน** เป็นผู้ตั้งศาสนา กอนโกโย หรือศาสนา กอนโกนั้นเกิดเมื่อปี ค.ศ. 1814 (พ.ศ. 2357) และถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ 69 ปี เมื่อ กอนโก อายุได้ 46 ปี เสียงของพระเจ้าผู้เป็นบิดาแห่งสากลโลกก็ได้ปรากฏลงมาเรียกร้องให้ กอนโก ดำเนินงานเพื่อช่วยมนุษยชาติให้ปลอดภัย ดังข้อความในคัมภีร์ซึ่งอ้างกันเป็นคำของพระเจ้างดังต่อไปนี้

“บุตรทั้งหลายของพระเจ้า ที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ไม่รู้ถึงความรักของพระองค์ ปฏิบัติผิดหรือไม่เชื่อฟังพระประสงค์ของพระองค์โดยไม่รู้ตัว จึงเกิดความทุกข์ยากเดือดร้อน และเกิดความรู้สึกมีดมนต่อพรของพระเจ้า บัดนี้พระเจ้าได้ส่ง กอนโก ไดชิน มาสู่บุตรทั้งหลายของพระองค์เพื่อที่จะให้บุตรเหล่านั้นได้รู้แจ้งความจริงที่ว่า พระเจ้าทรงถือว่าความสุขความเจริญของบุตรทั้งหลายของพระองค์เป็นเสมือนของพระองค์เอง ซึ่งความมีความเป็นของพระองค์เกี่ยวข้องอยู่โดยตรง”

9.3 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์ศาสนาชินโตที่สำคัญมีอยู่ 2 คัมภีร์ ดังนี้

1. คัมภีร์โคยิกิ
2. คัมภีร์นิฮองจิ หรือนิฮอนโชกิ แต่ถ้าต้องการกล่าวอย่างพิสดาร ยังมีคัมภีร์อื่นอีกหลายคัมภีร์ ดังต่อไปนี้

คัมภีร์โกโคชูอิ

คัมภีร์มันโยชู

คัมภีร์ฟูโดกิ

คัมภีร์ไตโฮโรโย

คัมภีร์เอนจิซิกิ

1. คัมภีร์โคยิกิ (Ko - ji - Ki)

คัมภีร์นี้มีรากฐานอยู่กับชนบทรรมนิยมประเพณีกล่าวถึง นิยาย ตำนาน ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชสำนักของพระเจ้าจักรพรรดิ ส่วนใหญ่เทววิทยาของศาสนาชินโต ได้พัฒนาขึ้นจากการตีความในเทพนิยายแห่งคัมภีร์ที่กล่าวนี้มีผู้กล่าวกันว่า คัมภีร์ศาสนาชินโต มีลักษณะเป็นเทพนิยายผสมประวัติศาสตร์ ชนบทรรมนิยมประเพณี ข้อห้าม การปฏิบัติทางไสยศาสตร์ และการปฏิบัติต่อเทพเจ้า

2. คัมภีร์นิฮองจิ หรือนิฮอนโชกิ (Nihongi or Nihon Shoki)

คัมภีร์นิฮอนโชกินี้ ถือว่าเป็นคลาสสิก คือเป็นวรรณคดีชั้นสูงเป็นคัมภีร์รวม 30 เล่ม 15 เล่มแรกว่าด้วยเทพนิยายและนิยายต่างๆ 15 เล่มหลังว่าด้วยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ที่เชื่อถือกันได้มากที่สุด

3. คัมภีร์โกโคชูอิ (Kogo shui)

นับแต่คัมภีร์นี้เป็นต้นไป มีความสำคัญรองจากสองคัมภีร์ช่วงต้น อิมเบ ฮิโรนาริ เป็นผู้แต่งคัมภีร์โกโคชูอิเป็นหนังสือที่อธิบายความหมายแห่งถ้อยคำและการปฏิบัติพิธีกรรมโบราณ แสดงถึงความคิดเห็นของผู้แต่งเองเกี่ยวกับศาลเทพเจ้าที่โอเอะและอัทสึตะ และเกี่ยวกับสถานะแห่งสกุลของผู้แต่งซึ่งสัมพันธ์กับสกุลนาคาโตมิ และฐานะแห่งสกุลนาคาโตมิ

4. คัมภีร์มันโยชู (Munyo – shiu)

คัมภีร์ที่ประมวลบทกวีเก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น ประกอบด้วย บทกวี 4,500 บท เป็นบทนิพนธ์ของบุคคลตำแหน่งต่างๆ ตั้งแต่พระจักรพรรดิจนถึงชาวนา บทกวีเหล่านี้มีความสำคัญมากในการแสดงถึงความรู้สึกอันยิ่งใหญ่และความรู้สึกแบบธรรมชาติต่างๆ ออกมาอย่างตรงๆ ที่สำคัญคือทำให้รู้ถึงความเชื่อถือ ขนบประเพณี และความคิดทางศาสนาของคนสมัยโบราณ

5. คัมภีร์ฟูโดกิ (Fudoki)

คัมภีร์นี้แสดงถึงภูมิศาสตร์ส่วนภูมิภาค ฝ่ายปกครองทำรายงานเสนอราชสำนักเพื่อให้พระจักรพรรดิทรงรู้นามเดิมทางภูมิศาสตร์ ความสมบูรณ์ของพื้นที่ นิทานและนิยายอันเก่าแก่แห่งท้องถิ่น

6. คัมภีร์ไตโฮริโย (Taiho – ryo)

คัมภีร์นี้มีความสำคัญเท่ากับคัมภีร์กฎหมายโบราณที่สำคัญของญี่ปุ่น ข้อความในคัมภีร์นี้ให้ประโยชน์ในการเล่าให้ทราบว่า ลำักราชการแห่งไหนนับว่ามีความสำคัญสูงสุดในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบูชาในศาสนาชินโต

7. คัมภีร์เอนงิชิกิ (Yengi – shiki)

คัมภีร์นี้เป็นประมวลกฎหมายที่ละเอียดลออเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาล เป็นคัมภีร์รวม 50 เล่ม เนื้อหาว่าด้วยกฎหมายบริหารบาลแห่งราชสำนักพระจักรพรรดิอย่างละเอียด เช่น กล่าวถึงพระราชพิธี มารยาทเนื่องด้วยราชสำนัก ข้อปฏิบัติอันเหมาะสมตลอดจนการบริหารส่วนภูมิภาค เป็นต้น ที่นับว่าสำคัญคือ 10 เล่มแรก ในคัมภีร์นี้กล่าวถึงกฎหมายต่างๆ เกี่ยวกับศาสนาชินโต จึงถือกันว่ามีค่ามากในการช่วยการศึกษาศาสนา กล่าวกันว่าเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายนี้ ก็เท่ากับให้กำเนิดศาสนาชินโตอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่นั้นมา

9.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

ศาสนาชินโตสอนให้สักการะเคารพบรรพบุรุษ กตัญญูกตเวทีต่อผู้วายชนม์ บูชาปฏิบัติต่อผู้สูงอายุกว่า จงรักภักดีต่อพระจักรพรรดิครูและอาจารย์คือเทพบิดร องค์พระจักรพรรดิมีสิทธิ์ทุกอย่างที่บิดามารดามีต่อบุตร วิญญาณเป็นของไม่ตาย การตายเป็นการเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวใหม่ชั่วคราวเพียงชั่วพริบตา เมื่อผู้ที่เคารพถูกดูหมิ่นให้แก้แค้นให้ ไม่ควรอยู่ร่วมฟ้ากับบุคคล

ที่ดูหมิ่นผู้ที่ตนสักการะ เมื่อแก้แค้นไม่ได้ให้ทำฮาราคีรีหรือคว้านท้องเสียดีกว่า ความกล้าหาญ และไม่กลัวตายคือเสบียงในสงคราม ส่วนได้เสียของพระจักรพรรดิและประเทศชาติคือส่วนที่ทุกคนต้องรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดที่สุด

คำสอนสำคัญบางประการของศาสนาชินโตมีดังนี้

1. ญี่ปุ่นเริ่มด้วยการบูชาความงามของบุปผชาติ ลงท้ายด้วยการฆ่าตัวตาย
2. ความซื่อสัตย์ ความเคารพ และความภักดีต่อผู้ใหญ่ เป็นคุณธรรมอันสูงสุดเหนือคุณธรรมทั้งปวง
3. ความภักดีต่อพระจักรพรรดิและเจ้านายของตน เป็นชีวิตอันมีเกียรติสูงส่ง
4. ความดีงามที่เราต้องการ คือ การสืบสายกันมาแห่งบรรพบุรุษด้วยความภักดี ความเมตตาปรานี และความสามัคคีกัน
5. เด็กและคนหนุ่มต้องนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ในครอบครัว หญิงสาวต้องนอบน้อมคนแก่ และหญิงต้องเคารพชาย
6. จงรักและเป็นคนดีต่อมารดาบิดาของตน จงเมตตาปรานี จงสามัคคีระหว่างครอบครัว กับญาติพี่น้อง จงซื่อสัตย์ต่อเพื่อน จงรักษาความประพฤติของตนให้สุภาพ และกระmeidกระหม่อม รักตัวมากเท่าใดจงรักคนอื่นมากเท่านั้น
7. หญิงพึงเคารพต่อชาย ชายพึงซื่อตรงต่อรัฐ บุตรธิดาพึงเคารพต่อมารดาบิดาของตน
8. ความจริงเป็นคุณธรรมเบื้องต้นและสุดท้ายของสิ่งทั้งปวง ถ้าปราศจากความจริง คุณธรรมอย่างอื่นก็ไม่มี
9. ใครพูดคำหยาบและทำชั่วแก่ท่าน ท่านอย่าตอบเขาด้วยความชั่ว มีอยู่อย่างเดียวที่ต้องทำ คือ การงานอันซื่อสัตย์เพื่อเกียรติในการงานของท่าน
10. ดาบญี่ปุ่นมีคมข้างหนึ่ง มีสันข้างหนึ่ง มุ่งหมายเพื่อใช้ประโยชน์ได้ 2 อย่าง คือ ฟันผู้ถือเองข้างหนึ่งในเมื่อเขามีความผิด และตัดศัตรูอีกข้างหนึ่งเมื่อเขารังแกเรา

หลักปฏิบัติเพื่อความดีสูงสุด

หลักปฏิบัติเพื่อความดีสูงสุดในศาสนาชินโต คือ การปฏิบัติจริยธรรมทางใจ มี 4 ประการคือ

1. ให้มีความคิดแจ่มใส (อาากากิ โคโกโระ)
2. ให้มีความคิดบริสุทธิ์สะอาด (คิโยกิ โคโกโระ)

3. ให้มีความคิดถูกต้อง (ทาคาซึกิ โคโกโระ)

4. ให้มีความคิดเที่ยงตรง (นาโอกิ โคโกโระ)

การปฏิบัติให้ดวงใจมีสภาพดังกล่าวสามารถพามนุษย์ไปสู่ความเป็นเทพเจ้าสมกับความ
เป็นเผ่าพันธุ์แห่งสวรรค์ได้ซึ่งหลักปฏิบัติทั้ง 4 ประการนี้ย่อเข้าให้เป็นภาษาญี่ปุ่นเพียงคำเดียวว่า
เซอิเมอิ - ชิน

9.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่า จอมเทพทั้ง 2 คือ อะมะเตระสุ โอมิ กามิ และสึกิโยมิ ทรงเกิดมาจาก
ปฐมเทพคู่แรกคือเทพอิซานากิ (Izanagi) และเทพอิซานามิ (Izanami) ตลอดทั้งสิ่งทั้งปวงก็
เกิดมาจากเทพคู่แรกนี้ ดังมีเทพนิยายการสร้างโลกของศาสนาชินโต¹ ดังนี้

เทพทั้ง 2 คือ อิซานากิ และอิซานามิได้รับมอบหมายจากเทวสภาให้มาสร้างประเทศญี่ปุ่น
จึงได้เสด็จมายังโลกซึ่งมีน้ำปกคลุมอยู่ เทพทั้ง 2 ได้ประทับยืนอยู่บนสะพานสวรรค์ซึ่งเชื่อม
โลกกับสวรรค์ เทพอิซานากิได้ใช้หอกรัตนะสวรรค์กวนน้ำทะเล ครั้นยกหอกขึ้น หยาดน้ำหยด
ใหญ่ไหลหยดจากปลายหอก และตรงที่หยาดน้ำนั้นตกได้บังเกิดเป็นเกาะโอโนโกะขึ้นมา
เทพทั้ง 2 ก็ได้ประทับอยู่บนเกาะนั้น ต่อมาเทพอิซานากิตรัสกับเทพอิซานามิกล่าวว่า ขอให้
เราแยกกันเดินไปรอบเสาสวรรค์ และเมื่อเราพบกันอีกด้านหนึ่ง ก็ขอให้เราอยู่ด้วยกันและ
สร้างเด็กขึ้นมา ดังนั้นเทพอิซานากิจึงเสด็จไปทางขวา ส่วนเทพอิซานามิเสด็จไปทางซ้าย และ
เมื่อเทพทั้ง 2 มาพบกันอีกด้านหนึ่ง เทพอิซานากิได้ทรงอุทานขึ้นว่า “โอ อิซานากิ พระองค์
ช่างเป็นชายหนุ่มที่ดีเลิศ และน่ารักเสียนี้กระไร” ฝ่ายเทพอิซานากิก็ได้ตรัสตอบว่า “โอ อิซานามิ
พระองค์ช่างเป็นหญิงสาวที่ดีเลิศและน่ารักเหลือเกิน” เมื่อเทพทั้งสองอยู่ด้วยกันนั้นก็เกิดเกาะ
ขึ้นมาเกาะหนึ่ง เทพทั้ง 2 จึงตั้งชื่อให้ว่า เกาะฟูตะนะ (Futana) หลังจากนั้นก็เกิดเกาะอื่นๆ
ตามขึ้นมาอีก และมีชื่อตามที่เทพเจ้าทั้ง 2 ตั้งให้ ครั้นสร้างเกาะต่างๆ แล้ว เทพเจ้าทั้ง 2 ก็หัน
มาสร้างทวยเทพและมนุษย์ขึ้นมา ดังในคัมภีร์โกชิกิ บทที่ 196 ว่า เกิดมีเทพเจ้าทั้งหลายใน
สวรรค์ชั้นสูง กลาง ต่ำ เทพเจ้าทั้งหลายบนภาคพื้นแผ่นดิน เทพเจ้าทั้งหลายแห่งพืชผล
เทพเจ้าทั้งหลายแห่งภูเขาลำเนาไพร และเทพเจ้าทั้งหลายแห่งสายธาร เป็นต้น ก็เทพเจ้าทั้งหมด
ล้วนแต่เกิดหลังจากโลกเกิดขึ้นแล้วเหมือนกันหมด ครั้นสร้างทวยเทพแล้ว ปฐมเทพทั้ง 2 ก็

¹ โจเซฟ แกร์. ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร แปลจาก What great religions believe โดยพิน ดอกบัว, 2533
หน้า 135-136.

สร้างเทพสำคัญ 3 องค์คือ สุริยเทพี จันทรเทพ (สีกีย้อมี) และพายูเทพ (สุสุโนโว) ก็สุริยเทพีเป็นที่โปรดปรานของเทพอิชานาคิมากเพราะไม่เคยนำความเดือดร้อนมาให้เลยจึงทรงตั้งชื่อให้ว่า อะมะเตระสุ โอมิ กามิ ซึ่งต่อมาพระนางทรงได้จันทรเทพเป็นพระสวามี พระนางได้ทรงส่งหลานของพระองค์คือจิมมุ เทนโน มาเป็นจักรพรรดิองค์แรกปกครองประเทศญี่ปุ่น ส่วนพายูเทพเป็นบุตรที่ไม่ดี ในคัมภีร์นิฮอนคิ กล่าวว่า เป็นเทพเจ้าแห่งความชั่วร้าย กล่าวคือความชั่วร้ายทั้งหลายเกิดมาจากเทพสุสะโนโนะ

จากอิทธิพลของเทพเจ้า และคำสอนชาตินิยมในศาสนาชินโต ทำให้คนญี่ปุ่นมีลักษณะพิเศษ¹ คือ บูชาบรรพบุรุษ รักชาติ รักธรรมชาติและรักความสะอาด ดังจะเห็นได้ต่อไปนี้

บูชาบรรพบุรุษ ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าคนตายแล้ว วิญญาณไม่ได้ตายด้วย เพราะวิญญาณเป็นอมตะ วิญญาณจะสถิตอยู่ในโลกวิญญาณตลอดไป และคอยดูแลญาติพี่น้อง คอยดลบันดาลให้ผู้เช่นสรวงบูชา ประสบความสุขความสำเร็จดังปรารถนา การบูชาบรรพบุรุษทำให้วิญญาณบรรพบุรุษมีความสุข แต่ถ้าตรงกันข้าม วิญญาณก็เป็นทุกข์ จึงเป็นหน้าที่ของคนที่ยังมีชีวิตอยู่จะพึงบูชาบรรพบุรุษของตน

รักชาติ ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่า ประเทศของตน ปฐมเทพคู่แรกสร้างให้มา อีกทั้งเทพีอะมะเตระสุ โอมิ กามิ ยังได้ส่งหลานคือจิมมุ เทนโนมาเป็นจักรพรรดิองค์แรกปกครองประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย ดังที่พระนางตรัสกับจิมมุ เทนโนว่า “ข้าคิดว่าแผ่นดินนี้เหมาะสมอย่างแน่นอนที่จะขยายงานของสวรรค์ เพื่อให้ฤาษีปรากฏตลอดไปทั่วสากลจักรวาล แผ่นดินแห่งนี้จะเป็นศูนย์กลางของโลกเป็นแน่แท้” ชาวญี่ปุ่นจึงเทิดทูนพระเจ้าจักรพรรดิมากเพราะสืบสายมาจากพระสุริยเทพีหรือพระอาทิตย์ ดังนั้นกษัตริย์ในประเทศญี่ปุ่นจึงมีราชวงศ์เดียวที่สืบสายกันมาตลอดไม่ขาดสายทั้งไม่มีใครเปลี่ยนเป็นราชวงศ์อื่นได้ เพราะไม่ได้สืบสายมาจากจักรพรรดิจิมมุ เทนโน และชาวญี่ปุ่นถือว่าวันประสูติของพระเจ้าจักรพรรดิองค์ใดก็ตาม นับเป็นวันสำคัญที่สุดของชาติ เพราะเท่ากับเป็นวันบูชาพระสุริยเทพีด้วย ด้วยเหตุนี้ชาวญี่ปุ่นจึงภาคภูมิใจต่อประเทศของตนว่าไม่ใช่แผ่นดินธรรมดา แต่เป็นแผ่นดินของเทพเจ้าและภาคภูมิใจต่อพระเจ้าจักรพรรดิว่าเป็นเชื้อสายโดยตรงจากพระอาทิตย์พระจันทร์ ทั้งมีความกระหม่อมใจว่า พวกเขาไม่ใช่มนุษย์ธรรมดา แต่เป็นเผ่าพันธุ์ของเทพเจ้า ดังนั้นชาวญี่ปุ่นจึงรักชาติมาก พยายามสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ และพยายามทะนุถนอมชาติของตนไว้อย่างดี จึงเป็นเหตุให้เกิดลัทธิบูชิโด ซึ่งเป็นวินัยของนักรบขึ้นมา

¹ ดอกบัวขาว. นานาศาสนา, 2507 หน้า 110-116.

ก็การที่ชาวญี่ปุ่นถือว่าพระเจ้าจักรพรรดิเป็นโอรสสวรรค์ ก็ตรงกับความเชื่อของชาวจีน แต่ต่างกันตรงที่ว่า ชาวจีนถือว่ากษัตริย์ทุกองค์ไม่ว่าจะมาจากวงศ์ไหนล้วนแต่เป็นโอรสสวรรค์ ส่วนพลเมืองไม่ได้มาจากสวรรค์ดังนั้นพระราชและประชาชนจึงต่างบรรพบุรุษกันเพราะพระราชเป็นคนสวรรค์ ส่วนประชาชนเป็นคนแผ่นดิน ส่วนญี่ปุ่นถือว่ากษัตริย์ที่มาจากวงศ์เดียวกันคือวงศ์จิมมู เทนโนเท่านั้นที่เป็นโอรสสวรรค์ วงศ์อื่นไม่อาจเป็นได้ ชาวญี่ปุ่นก็เช่นกันสืบสายมาจากสวรรค์ ดังนั้นทั้งพระราชและประชาชนจึงเป็นเผ่าเดียวกัน บรรพบุรุษเดียวกัน พระราชและประชาชนจึงเป็นเสมือนคนในครอบครัวเดียวกัน โดยมีพระราชเป็นหัวหน้าครอบครัว ดังนั้นชายญี่ปุ่นจึงรักและหวงแหนพระเจ้าจักรพรรดิของตนมาก จะเสียอะไรพอยอมได้ แต่จะไม่ยอมเสียพระเจ้าจักรพรรดิเป็นเด็ดขาด

รักธรรมชาติ ศาสนาชินโต ได้ส่งเสริมความรักธรรมชาติอย่างลึกซึ้งจนยังปรากฏลึกลงในดินแดนอุทกยทำให้ชาวญี่ปุ่นรักธรรมชาติมาก ถือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ ตัวเองก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติไม่อาจแยกออกจากธรรมชาติได้ เขาจะรู้สึกมีชีวิตในธรรมชาติรอบตัวเขาก็คือชีวิตที่แล่นอยู่ในตัวเขานั่นเอง ชาวญี่ปุ่นจึงหลงใหลในธรรมชาติมาก ถึงกับมีเทศกาลฟังเสียงแมลงร้องในฤดูใบไม้ร่วง พระเจ้าจักรพรรดิและประชาชนจะคอยเงี่ยโสตฟังเสียงร้องของแมลงต่างๆ หรือในฤดูดอกซากุระบาน ผู้คนจะพากันเที่ยวชมความงามของดอกซากุระตามสวนตามทุ่ง หรือแม้ในฤดูอื่น ชาวญี่ปุ่นก็ยังนิยมนั่งดูดอกไม้หรือกิ่งไม้แกว่งไกวไปตามสายลมเป็นเวลานานๆ หรือนั่งชมดวงจันทร์วันเพ็ญเป็นชั่วโมง ก็ความรู้สึกรักธรรมชาติทำให้ชาวญี่ปุ่นรักความงาม ถ้าจะสร้างเทวสถานหรือศาลเจ้า ก็จะเลือกทำเลที่สวยงามเป็นพิเศษ และสร้างให้มีศิลปะอันงดงาม ชาวญี่ปุ่นจะตกแต่งบ้านเรือนให้สวย แต่งสนามหญ้าให้งาม จะประดิษฐ์อะไรสักอย่างก็จะพยายามทำอย่างประณีตบรรจง พยายามถ่ายชีวิตและธรรมชาติลงในสิ่งเหล่านั้น ก็ในบรรดาความงามทั้งหลายพระอาทิตย์ดูจะเป็นความงามงดงามมากที่สุด เป็นที่โปรดปรานของชาวญี่ปุ่นมาก ทุกๆ เช้าชาวญี่ปุ่นจะตื่นนอนทันพระอาทิตย์ขึ้น เพื่อโค้งคำนับและชมความงาม แต่ความนิยมชมชอบของชาวญี่ปุ่นก็เฉพาะพระอาทิตย์อุทัยเท่านั้นไม่รวมไปถึงพระอาทิตย์อัสดงด้วย เพราะถือกันว่าพระอาทิตย์ตกเป็นความเศร้าของวัน

ชาวญี่ปุ่นถือว่า ศาสนาชินโตเป็นเรื่องธรรมชาติ ไม่ใช่เรื่องนอกเหนือธรรมชาติ ดังนั้นชีวิตกับศาสนาจึงแยกกันไม่ออก ศาสนากับชีวิตเป็นเรื่องเดียวกันไม่อาจแยกจากกันได้

รักความสะอาด ความสะอาดเป็นเรื่องสำคัญในศาสนาชินโต เพราะในคัมภีร์ศาสนาชินโตก็บอกไว้ว่าแม้แต่เทพioxานาคิก็ทรงชำระร่างกายให้สะอาดอยู่เสมอ ชาวญี่ปุ่นรักความสะอาดมาก พยายามชำระร่างกายทั้งภายในภายนอกให้สะอาดอยู่เสมอ เพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้า ใคร

สกปรกถือเป็นบาปในสมัยก่อนจะมีพิธีชำระร่างกายให้สะอาด จะทำกันเป็นพิธีใหญ่ปีละ 2 ครั้ง พิธีนี้เรียกว่า โอโฮฮาราชิ ทุกคนผู้เข้าในพิธีนี้จะใช้กระดาซัดสีฉวีวรรณร่างกายให้สะอาดแล้ว นำกระดาซไปเผา หรือทิ้งในแม่น้ำหรือทะเล จากนั้นพระเจ้าจักรพรรดิก็จะประกาศในนาม ผู้แทนของพระอะมะเตะระสุ โอมิ กามิ ว่าทุกคนสะอาดหมดจดแล้ว เมื่อชาวญี่ปุ่นไปเทวสถาน หรือศาลเจ้า ก่อนที่จะเข้าไปจะต้องล้างมือ ล้างปากเสียก่อน ความสะอาดได้อธิบายออกไป คล้ายจะเป็นพิธีล้างบาปหรือเหมือนอาบน้าล้างบาปในแม่น้ำคงคา ความสะอาดจะเป็น สัญลักษณ์ของความสะอาดใจด้วย

ส่วนจุดหมายสูงสุดในศาสนาชินโตก็คือ เมื่อตายไปแล้วได้ไปบังเกิดเป็นเทพเจ้าอยู่ใน สวรรค์ชั้นนิรันดร์

วิธีปฏิบัติเพื่อไปเกิดเป็นเทพเจ้า ก็โดยการบูชาและรักดีต่อเทพเจ้า

9.6 ศาลเจ้าและนักบวชของชินโต

ศาลเจ้าชินโตได้รับการยกย่องว่าเป็นที่สถิตของกามิ และเป็นที่สำหรับสวดมนต์อ่อนน้อม จึงถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งส่วนมากนิยมสร้างในแถบชนบท เช่น บทญูเซา น้ำตก หรือ บนเกาะห่างไกล เพราะเชื่อกันว่าภูเขาน้ำตก และเกาะนั้นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่กามิชอบสถิต

แต่เดิมมาในสมัยโบราณตอนที่ศาลเจ้ายังไม่ได้สร้างขึ้นมานั้น ชาวญี่ปุ่นเชื่อกันว่ากามิอยู่ ห่างไกลจากมนุษย์มาก และจะมาเยี่ยมมนุษย์ได้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น เช่น เวลาประกอบ พิธีกรรมและการประกอบพิธีกรรมนั้นจะจัดขึ้นเป็นสถานที่ชั่วคราวซึ่งเป็นที่สี่เหลี่ยมเล็กตอน กลางมีต้นไม้ใหญ่ศักดิ์สิทธิ์ แล้วจึงอัญเชิญกามิให้มาที่ต้นไม้้นั้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ชั่วคราวนี้ได้ถูกกำหนดให้เป็นการถาวรและถือว่ามีกามิสถิตอยู่ที่นั่นตลอดมา นี่จึง เป็นจุดเริ่มต้นของศาลเจ้า

ศาลเจ้าของญี่ปุ่นนิยมสร้างให้มีรูปแบบเรียบง่ายเป็นธรรมชาติไม่มีการตกแต่งส่วนใหญ่ใช้ วัสดุประเภทไม้และกระดาซ ทางเข้ามีประตูโทริอิ (tori-i) เป็นประตูใหญ่ที่สร้างด้วยไม้หรือ อาจจะทำด้วยหิน

ภายในศาลเจ้านิยมสร้างสัญลักษณ์ของกามิคือกระเจก แต่บางแห่งอาจจะสร้างรูปเสื้อผ้า หรือดาบ มีสถานที่สำหรับตั้งอาหารเพื่อเซ่นไหว้ เช่น ข้าว ผัก ปลา เบ็ด ไก่ รวมทั้งเหล้าสาเก อย่างดี แต่ทั้งนี้ต้องไม่เซ่นไหว้ด้วยเลือดเพราะถือเป็นของไม่บริสุทธิ์ ไม่มีการบูชาด้วยดอกไม้

แต่นิยมไหว้ด้วยใบซากากิ (Sakaki)

การทำพิธีเซ่นไหว้มีทั้งทำส่วนตัวและทำเป็นพิธีของชุมชน ซึ่งต้องเซ่นไหว้อย่างสม่ำเสมอ โดยนักบวช ผู้ทำพิธีกรรมนั้นจะต้องอยู่ในอาการสำรวมและสงบเงียบ

นักบวชของชินโตมีทั้งชายและหญิง นักบวชหญิงจะต้องประพฤติพรหมจรรย์ นักบวชชายบางนิกายอนุญาตให้มีครอบครัวได้ ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่บริการรับใช้ในวัดจะเป็นผู้ชาย และมีหัวหน้านักบวชทำหน้าที่ดูแลศาลเจ้ารวมทั้งเป็นประธานในพิธีกรรมต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับนักบวชหญิง ที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าหญิงผู้ดูแลสุริยะเทวีที่อิเซ (Ise) โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ทำหน้าที่นี้จะเป็นหญิงสูงศักดิ์ที่มาจากตระกูลสูง ซึ่งตรงข้ามกับพวกร้ายรำทั่วๆ ไป ซึ่งเป็นสามัญชนมีหน้าที่ร้ายรำและเล่นดนตรีถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้า โดยกระทำในอาคารที่แยกต่างหาก

พวกนักบวชชายในปัจจุบันนี้จะใส่เสื้อคลุมที่มีแขนใหญ่สีขาว ใส่หมวกทรงสูง ซึ่งเราจะเห็นได้ในวันที่มีงานสำคัญทางศาสนา ส่วนพวกทำหน้าที่ร้ายรำจะใส่เสื้อขาว ผ้านุ่งสีแดง

สำหรับการทำความเคารพกามินั้น ชาวญี่ปุ่นที่นับถือชินโตใช้วิธีตบมือ ตบมือครั้งที่ 1 เพื่อเรียกให้เสด็จมาช่วย ตบมือครั้งที่สองเพื่อเป็นการบอกลา

อนึ่ง มีข้อน่าสังเกตสำหรับความเป็นชินโต อย่างหนึ่ง คือความเชื่อในเครื่องรางของขลัง วิญญาณและไสยศาสตร์ เป็นเหตุให้เกิดการสร้างรูปสัญลักษณ์ขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งที่ยึดถือตามบ้านของคนนับถือชินโตจะมีที่บูชาวิญญาณ และปากทางเข้าหมู่บ้านนิยมสลักตุ๊กตาหินกามิ เพื่อพิทักษ์รักษาหมู่บ้าน ปัจจุบันเราจะพบเห็นได้ตามชนบทของญี่ปุ่น

9.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

9.7.1 พิธีบูชาในศาสนา ในศาสนาชินโตมีการบูชาคือการไหว้เจ้า การไหว้เจ้าของญี่ปุ่นไม่ต้องเสียหมูเห็ดเป็ดไก่เหล้ายา แล้วคนเอามากินกันเหมือนของจีน ชาวญี่ปุ่นจะออกไปไหว้เจ้า เพียงแต่เตรียมการโดยแต่งตัวให้สะอาด แล้วเข้าไปโค้งคำนับตรงหน้าศาลเจ้าซึ่งมีมากมายหลายแห่งเหลือเกิน มีอยู่เกือบ 200,000 แห่ง จะมี “โทริ” (ประตูวิญญาณ) เป็นเครื่องหมายแผ่นดินแห่งศาลเจ้าก็คือประเทศญี่ปุ่นนั่นเองเมื่อคำนับแล้ว ก็จะหลับตาตบมือ เรียกดวงวิญญาณ มารับการไหว้ ถ้าไม่ตบมือก็จะยืหนึ่งๆ เป็นสมาธิเฉยๆ สักครู่หนึ่งก่อนกลับออกไป แต่หรืออาจมีอย่างอื่นๆ อีกบ้าง ตามที่นักบวชหรือผู้เฝ้าศาลเจ้าจะแนะนำให้ทำ ส่วนเครื่อง

บูชาที่จะนำไปไหว้ นั่น นักบวชประจำศาลเจ้า จะเป็นผู้จัดเตรียมบริการอำนวยความสะดวกให้ฟรีและจะเหมือนกันหมดทุกศาลเจ้า คือ มีเหล้าสาเก 4 ถ้วยเล็กๆ ข้าวปั้น 16 ก้อน เกลือ 16 ก้อน ปลาสด ผลไม้ สหายายทะเล และส้มอีกไม่กี่ลูก

9.7.2 พิธีบูชาธรรมชาติ ชาวญี่ปุ่นถือว่าธรรมชาติต่างๆ บนเกาะญี่ปุ่น เป็นผลงานการสร้างสรรค์ของเทพเจ้า จึงมีฐานะควรแก่การเคารพบูชา ไม่ว่าจะเป็นมหาสมุทร แม่น้ำลำธาร แผ่นดิน พืชพรรณทุกชนิด ต้นไม้ ใบหญ้า สัตว์ป่า และของศักดิ์สิทธิ์สูงส่งขององค์จักรพรรดิ คือ กระบอกงา ดาบ และอัญมณี ซึ่งถือว่าเป็นเทวสมบัติ มีวิญญูณที่เทพเจ้าประทานมา ล้วนแต่ควรแก่การเคารพบูชาทั้งนั้น ชาวญี่ปุ่นจึงมีความรักธรรมชาติ สงวนป่าไม้ ภูเขา พงไพร พืช น้อยใหญ่เสมือนชีวิตของตน

9.7.3 พิธีบูชาขุนนิยบุคคล

1 การบูชาวีรชน เรื่องความรักชาติ ชาตินิยมเทิดทูนชาติ ดูเหมือนว่าจะหาชาติใดเสมอเหมือนชาติญี่ปุ่นได้ยาก ใครๆ ที่แสดงความกล้าหาญ เสียสละชีวิตในสนามรบ จะได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นเทพเจ้าควรแก่การเคารพบูชา ยิ่ง มีศาลเจ้า ชื่อ Yasukuni Shrine เป็นที่รวมวิญญูณของวีรบุรุษและวีรสตรีนิรนามของชาติ แต่ละปีมีรัฐพิธีบูชาดวงวิญญูณผู้กล้าหาญเหล่านี้เป็นประจำเสมอมา

2 การบูชาองค์จักรพรรดิ ชาวญี่ปุ่นถือว่าองค์จักรพรรดิหรือองค์มิกาโด หรือเท็นโน (Mika-do, Tenno) เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากดวงอาทิตย์ตลอดมาโดยไม่ขาดสาย องค์จักรพรรดิญี่ปุ่นเท่ากับเป็นหัวหน้าครอบครัวของคนทั้งชาติ ญี่ปุ่นเป็นครอบครัวเดียวกันหมด ชาวญี่ปุ่นทั้งชาติ จึงยกย่องเทิดทูนเคารพบูชาองค์จักรพรรดิยิ่งกว่าชีวิต

3 การบูชาบรรพบุรุษ มีผู้กล่าวว่า การบูชาบรรพบุรุษของญี่ปุ่น เมื่อเทียบกับของจีนแล้วจะเห็นว่าของญี่ปุ่นจะสูงกว่าและศักดิ์สิทธิ์กว่า ดูจะจริง เพราะญี่ปุ่นยอมรับว่า องค์จักรพรรดิของตนสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าเป็นการสืบสายไม่มีขาดช่วง และองค์จักรพรรดิเท่ากับหัวหน้าครอบครัวของคนทั้งชาติ จึงเป็นไปได้ที่คนญี่ปุ่นแต่เดิมมาจนถึงปัจจุบันเป็นเชื้อสายสืบต่อมาจากองค์จักรพรรดิที่เป็นเหล้ากอของเทพเจ้า จึงเป็นไปได้ที่คนญี่ปุ่นแต่เดิมมาจนถึงปัจจุบันเป็นเชื้อสายสืบต่อมาจากองค์จักรพรรดิที่เป็นเหล้ากอของเทพเจ้า ความเป็นบรรพบุรุษ จึงติดต่อกันมาเป็นสายเลือดเดียวกัน จึงมีการบูชาบรรพบุรุษทั้งของ ครอบครัวแต่ละครอบครัวและบรรพบุรุษในครอบครัวรวมอันหมายถึงชาติญี่ปุ่นโดยส่วนรวมด้วย

9.7.4 พิธีเกี่ยวกับเด็กเกิดใหม่ เมื่อมีทารกเกิดใหม่ อายุได้ 7 วัน ก็จะมีการอุ้มไปตั้งชื่อ ต่อหน้าแท่นบูชา ทำพิธีรับขวัญเด็ก และเมื่อเด็กอายุได้ 31 หรือ 32 วัน ก็จะอุ้มเด็กไปไหว้ ศาลเจ้านอกบ้านตามวัดบ้าง ตามภูเข้างาม ตามประเพณีแล้ว ไม่ว่าเกิดหรือตาย จะนิมนต์นักพรตมาทำพิธี หากไม่มีหรือหานักพรตไม่ได้หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ประกอบพิธีเอง

9.7.5 พิธีเนื่องในวันนักขัตฤกษ์ เมื่อวันนักขัตฤกษ์มาถึง ชาวญี่ปุ่นจะจัดให้มีชบวนแห่ มีการบรรเลงดนตรีและเต้นรำ นักพรตมีหน้าที่ทำพิธีอ่านบทสวดเบื้องหน้าแท่นบูชาที่ศาลเจ้า เพื่ออัญวยสวัสดิมงคล ให้เก็บเกี่ยวได้ผลดี ให้บ้านเรือนมีความสุข ให้มีผลสำเร็จในการออก รบทัพจักศึก ให้การปกครองเป็นไปด้วยดีและให้องค์จักรพรรดิทรงดำรงอยู่ในราชสมบัติยังยืนนาน

9.7.6 พิธีโอโฮฮาราชิ (The Great Purification) เป็นพิธีชำระครั้งยิ่งใหญ่ มีคำอธิบายของนักปราชญ์ชื่ออัสดัน (Aston) ว่า โดยพระมหากษัตริย์ขององค์จักรพรรดิผู้ได้รับมอบหมายอำนาจมาจากเทพเจ้าอะมะเตระสุโอมิคมิให้ประกอบพิธีนี้ด้วยการประพรม(การชำระล้าง) ด้วยน้ำบริสุทธิ์เป็นเบื้องต้นแล้วเช่นสรวงสังเวชนเป็นไปเพื่อการทดแทน (บาป) บรรดาขุน มंत्रीและพลเมืองของพระองค์ผู้กระทำพิธีนี้ ต้องทำความบริสุทธิ์ให้เกิดแก่ตนเองเพื่อปลด บาบออกไปให้พ้นจากคน

9.8 นิภายในศาสนา

นิกายของศาสนาชินโตแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

9. 8.1 กิกกะชินโต ได้แก่ **ชินโตแห่งรัฐ** กระทรวงมหาดไทยให้ความสนับสนุนและได้ วางข้อบังคับให้นักบวชปฏิบัติกิจเฉพาะทางราชการเท่านั้น และห้ามทำพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น ว่า การโฆษณา พิธีแต่งงาน พิธีฝังศพ อนึ่ง กิกกะชินโตตั้งอยู่บนอุดมคติว่าความเจริญของชาติ ความปลอดภัยแห่งราชสำนักพระจักรพรรดิ และความผาสุกของประชาชนเป็นพรที่ได้รับ

กิกกะชินโตได้กำหนดแบบฉบับแห่งศรัทธาและพิธีกรรมตามพระบรมราชโองการ ประกาศในปีที่ 15 แห่งศักราชเมจิไว้ 3 อย่าง ดังต่อไปนี้

1. การบูชาจักรพรรดิ ได้แก่ ชินโตอันเป็นโครงสร้างของชาติ ที่มั่นคงทำให้ชาติญี่ปุ่น เป็นครอบครัวสืบสายมาจากสวรรค์สายเดียวเป็นลำดับมา

สมเด็จพระจักรพรรดิคืออวตารของสุริยาเทพีพระองค์เป็นศูนย์กลางระหว่างพระอาทิตย์กับ

พลเมือง เป็นผู้ครองอาณาจักร เป็นพระประมุขของศาสนาจักรทั้งสิ้น และเป็นนิมิตหมายแห่งความไม่สูญสลายแห่งเทพอำนาจ พระองค์คือเทพเจ้าผู้สถิตอยู่ในร่างของมนุษย์เป็นต้นพระบรมราชโองการของสมเด็จพระจักรพรรดิคือ โองการแห่งสวรรค์

2. การบูชาในฝ่ายราชวงศ์ เป็นรัฐพิธีเกี่ยวกับสมเด็จพระจักรพรรดิและราชวงศ์ ขาดไม่ได้ ในพระราชวังมีศาลเจ้าตั้งอยู่ 4 สถานที่ใน 4 ทิศ ดังนี้

2.1 สถานที่หนึ่ง สร้างอุทิศแด่สุริยเทพี เป็นสถานที่ประกอบรัฐพิธีแรกนาขวัญ จำลองมาจากมหาศาลเจ้าฮิสะ ที่เมืองนารา ศูนย์กลางแห่งพระจักรพรรดิญี่ปุ่น เชื่อกันว่าสุริยเทพีจะเสด็จมาเป็นประธานพิธีในวันนั้น

2.2 สถานที่สอง สร้างอุทิศแด่วิญญาณของอดีตพระจักรพรรดิเป็นสถานที่ประกอบพิธีบูชาดวงวิญญาณของอดีตพระจักรพรรดิ

2.3 และ 2.4 สถานที่สามและสถานที่สี่ กำหนดเป็นสถานที่ประกอบรัฐพิธีอื่นๆ ตั้งแต่สมเด็จพระจักรพรรดิทรงกำหนดตามพระราชอัธยาศัย

3. การบูชาในครอบครัว กำหนดให้พลเมืองปลูกศรัทธาลงในศาสนาชินโตเพื่อรวมโครงสร้างของชาติเหมือนกันหมดทั่วประเทศ

ครอบครัวญี่ปุ่น (แม้นับถือพระพุทธศาสนา) ทุกบ้านตั้งที่บูชาชินโตที่แท่นบูชา มีศาลเจ้าเล็กๆ มีเครื่องสังเวศ เช่น โทริ (ประตูวิญญาณ) กระบอก กระจาดสีข้าว เชือก อาหาร ผลไม้ และบางทีก็มีเหล้าสาเกด้วย เป็นต้น

ชาวญี่ปุ่นผู้เคร่งครัดในศาสนา ตื่นนอนแต่เช้า ชำระร่างกายให้สะอาด เข้าไปนั่งหน้าแท่นบูชาโค้งคำนับ ตบมือ 2 ครั้ง โค้งคำนับเป็นสมาธิขณะหนึ่ง เสร็จแล้วจึงออกไปประกอบหน้าที่การงานประจำวัน

เด็กเกิดใหม่อายุได้ 7 วัน เขาก็อุ้มไปตั้งชื่อตรงหน้าแท่นบูชาแล้วจึงทำพิธีรับขวัญเด็ก ครั้นเด็กอายุได้ 31 หรือ 33 วัน ก็พาเด็กไปไหว้ศาลเจ้านอกเมือง ตามวัดบ้าง ตามภูเข้างาม ชาวญี่ปุ่นโบราณมีประเพณีที่ว่า การเกิดหรือการตายต้องนิมนต์นักบวชไปทำพิธีหากไม่มีนักบวช หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ทำพิธีเอง

กั๊กกะชินโตหรือชินโตแห่งรัฐในสมัยใหม่ ได้มีการปรับปรุงคำสอนใหม่เป็นลัทธิชาตินิยม กว้างขวางและรุนแรงออกไปเป็นระยะ จากขอบเขตแห่งโครงสร้างชาติออกไปเป็นการสร้างทวีป และจากทวีปออกไปถึงโลก

9.8.2 กโยหะชินโต ได้แก่ **ชินโตฝ่ายประชาชน** กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญสนับสนุนและควบคุม กโยหะชินโตไม่มีกิจพิธีเกี่ยวข้องกับทางราชการ แยกออกมาตามพระบรมราชโองการในสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิเมย์

ความในพระบรมราชโองการนั้น บรรณถึงองค์การศาสนาต่างๆ อันตั้งขึ้นในประเทศญี่ปุ่นเป็นหลักฐานแล้ว มีพระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา เป็นต้น ชินโตจึงควรได้รับการสนับสนุนให้เป็นหลักฐาน ไม่เกี่ยวข้องปะปนกับองค์การศาสนาอื่น เพื่อความเป็นระเบียบในหมู่พลเมืองตามนโยบายของรัฐที่ให้ถือว่าชินโตเป็นโครงสร้างชาติส่วนศาสนาอื่นที่เข้ามาใหม่เป็นเพียงเครื่องประกอบโครงสร้างเท่านั้น

กโยหะชินโต หมายถึง กลุ่มกระบวนการทางศาสนาที่อิงอยู่กับศาสนาประจำชาติของญี่ปุ่น แต่แยกเป็นกลุ่มอิสระหรือนิกายต่างๆ ขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่มีกำเนิดตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา โดยจัดเป็น 13 นิกาย และทั้ง 13 นิกายนั้น จัดเป็น 5 หมวดใหญ่ ดังนี้

หมวดที่ 1 นิกายชินโตบริสุทธิ์ มี 3 นิกาย คือ ชินโต ฮองเกียวกู โตเกียว ชินริเกียว และโตซาเกียว

หมวดที่ 2 นิกายชินโตผสมขงจื้อ มี 2 นิกาย คือ ชูเซหะ และโตเซเกียว

หมวดที่ 3 นิกายบูชาภูเขาคือเทพเจ้า มี 3 นิกาย คือ ยิกโตเกียว ฟุโซเกียว และ มิตาเกะเกียว

หมวดที่ 4 นิกายทำให้บริสุทธิ์หรือลัทธิชำระบาป มี 2 นิกาย คือ ชินชูเกียว และมิโซจิ

หมวดที่ 5 นิกายรักษาโรคด้วยความเชื่อ มี 3 นิกาย คือ ฟุโรชิเกียว คองโกเกียว และเทนริเกียว

9.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

1. **โทริ** ได้แก่ ประตูอันมีเสา 2 เสา มีไม้ 2 อันวางอยู่ข้างบน ซึ่งมีประจำอยู่ที่ศาลเจ้าเกือบทุกแห่ง (ศาลเจ้าเล็กๆ อาจไม่มีโทริ) เป็นเครื่องหมายการเข้าสู่บริเวณศาลเจ้าของศาสนาชินโต

2. **กระจก** อันมีรูปลายดอกไม้

ทั้ง 2 สัญลักษณ์นี้พอจะรู้ว่าเป็นศาสนาชินโตได้ในบางกรณี แต่สัญลักษณ์ที่มีมาแต่โบราณเป็นสมบัติสืบทอดกันมากับบัลลังก์แห่งพระจักรพรรดิและมีความหมายทางคุณธรรม

น่าจะเป็นสัญลักษณ์ที่สมบูรณ์กว่า นั่นก็คือ สิ่งที่เรียกในภาษาญี่ปุ่นว่า “ซานชูโน-ซิงกิ” อันได้แก่ สมบัติ 3 ประการ คือ

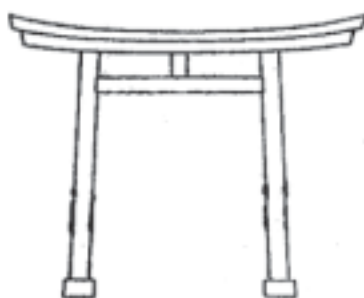
- 1) กระจก (ยตะ โน กาคามิ)
- 2) ดาบ (กุสะ นาจิ โนชิรุคิ)
- 3) รัตนมณี (ยาสะกะนิ โน มาคะ ตามะ)

กระจก เป็นเครื่องหมายแห่งปัญญา ตามประวัติกล่าวไว้ว่า พระสุริยเทพี อมะเตระสุ โอ มิคมิได้มอบให้หลานชื่อ นิโนคิโน มิโกโตะ มาปกครองเกาะญี่ปุ่น โดยเหตุนี้ กระจกอาจเป็น เครื่องหมายแห่งพระสุริยเทพีนั่นก็ได้ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ ศาลเจ้าอิเซ

ดาบ เป็นเครื่องหมายแห่งความกล้าหาญ ในฐานะเป็นการปรากฏแห่งเทพเจ้าปัจจุบัน ประดิษฐานไว้ที่ศาลเจ้าอิทสึตะ

รัตนมณี เป็นสัญลักษณ์แห่งการบำเพ็ญประโยชน์ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ประจำ ณ พระราชวัง แห่งพระจักรพรรดิ

สรุปแล้วสมบัติทั้ง 3 นี้ก็เป็นสัญลักษณ์ หมายถึง คุณธรรมทั้ง 3 คือ ปัญญา กล้าหาญ และการบำเพ็ญประโยชน์ อันเป็นคุณธรรมสำคัญในศาสนาชินโตนั่นเอง นับว่าเป็นการพัฒนา ศาสนาชินโตในด้านคุณธรรมได้เป็นอย่างดี

9.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ศาสนาชินโตของรัฐถูกยุบเลิกไปแล้ว ตั้งแต่ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ทางราชการไม่บังคับให้คนญี่ปุ่นต้องเคารพบูชาเทพเจ้า และนับถือพระเจ้าจักรพรรดิตั้งเทพเจ้าอีกต่อไป จึงเป็นเรื่องส่วนตัวที่ใครจะทำหรือไม่ทำก็ได้ ดังนั้นศาสนาชินโตในปัจจุบันจึงอาจแบ่งได้ เป็น 5 ลักษณะ คือ

1. **ชินโตแห่งราชสำนัก (Imperial Shinto)** เป็นพิธีกรรมสำหรับราชสำนักเท่านั้น
2. **ชินโตศาลเจ้า (Shrine Shinto)** เป็นพิธีกรรมสำหรับประชาชน
3. **ชินโตนิกาย (Sectarian Shinto)** มีนิกายมากมายแต่ที่เป็นนิกายใหญ่อยู่ 13 นิกาย
4. **ชินโตนิกายใหม่ (Neo-Sectarian Shinto)** เป็นชินโตแบบที่ 3 นั่นเอง เพียงแต่ได้รับรองให้เป็นศาสนาตั้งแต่ พ.ศ. 2488 เป็นต้นมาหลังจากศาสนาชินโตรัฐถูกยุบแล้ว
5. **ชินโตชาวบ้าน (Popular Shinto)** เป็นเรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์และพิธีกรรมที่ชาวบ้านนิยมปฏิบัติกันมา

เพราะฉะนั้นศาสนาชินโตในปัจจุบันจึงลดความสำคัญลงมาก เพราะแตกแขนงออกไป จึงมีอิทธิพลต่อชาวญี่ปุ่นน้อยลง จนชาวญี่ปุ่นไม่น้อยหันไปนับถือพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะนิกายเซน ได้มีอิทธิพลต่อชาวญี่ปุ่นมากกว่าศาสนาชินโต แต่ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่แม้จะนับถือพระพุทธศาสนา ก็ยังไม่ยอมเลิกนับถือศาสนาชินโต ทั้งนี้ก็เพราะการนับถือศาสนาชินโต เป็นการรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติไว้ ส่วนที่นับถือพระพุทธศาสนาก็เพื่อตอบสนองความสนใจในโลกหน้าและเพื่อสร้างคน ให้เป็นคนดีควรค่าแก่ความเป็นพลเมืองดีของชาติ หรือนับถือศาสนาชินโตเพื่อความเป็นบ้าน และการนับถือพระพุทธศาสนาเพื่อความเป็นเมือง หรือการนับถือศาสนาชินโตเพื่อชาตินี้ ส่วนการนับถือพระพุทธศาสนาเพื่อชาติหน้า

ส่วนสาเหตุสำคัญที่ทำให้ศาสนาชินโตเสื่อมลงก็มาจาก 2 เหตุใหญ่ คือ

1. ประกาศญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ศาสนาชินโตของรัฐถูกยุบเลิก อนุชนรุ่นใหม่รู้เรื่องศาสนาชินโตน้อยลงตามลำดับ เพราะไม่มีการสอนตามโรงเรียนและในสถาบันการศึกษาต่างๆ
2. ชาวญี่ปุ่นต้องการเป็นคนทันสมัย จึงนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้อย่างประเทศตะวันตกจนประเทศญี่ปุ่นก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลกญี่ปุ่น

จึงเป็นประเทศอุตสาหกรรม ทำให้ผู้คนไม่ค่อยมีเวลาสนใจศาสนา อิทธิพลของศาสนาคริสต์จึงลดลงตามลำดับ จนมีชาวญี่ปุ่นจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ที่ประกาศตนไม่นับถือศาสนาใดเลย ความเป็นชาตินิยมจึงลดลงมาก ดังนั้นในปัจจุบัน ชาวญี่ปุ่นจึงมีความเป็นไปต่างๆ กัน จนมีชายญี่ปุ่นบางคนเห็นว่า ชื่นป่อยให้เกินไป อย่างนี้ประเทศญี่ปุ่นมีหวังประสบความหายนะแน่จึงเริ่มช่วยกันฟื้นฟูศาสนาคริสต์ แต่ก็ยังได้ผลน้อยเพราะชาวญี่ปุ่นรุ่นใหม่มีอย่างอื่นอยู่ในจิตใจแทนศาสนาคริสต์แล้ว

ปัจจุบัน ศาสนิกศาสนาคริสต์มีประมาณ 3,162,800 คน (Encyclopaedia Britannica 1994 : 269) นอกจากนี้ก็ยังมีศาสนิกคริสต์อีกมากในฮาวาย รัฐหนึ่งของสหรัฐอเมริกาและอีกแห่งหนึ่งคือที่ประเทศบราซิล ซึ่งทั้ง 2 แห่งนี้มีชาวญี่ปุ่นได้ไปตั้งรกรากทำมาหากินอยู่มากเช่นกัน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 9 ศาสนาคริสต์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว

โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 9 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 10 ต่อไป

บทที่ 10

ศาสนาไซโรัสเตอร์

เนื้อหาบทที่ 10

ศาสนาโซโรอัสเตอร์

10.1 ประวัติความเป็นมา

10.2 ประวัติศาสดา

10.2.1 ชาติกำเนิดและปฐมวัย

10.2.2 มัชฌิมวัยและประสบการณ์ทางใจ

10.2.3 ออกประกาศศาสนา

10.2.4 ความสำเร็จ

10.2.5 บั้นปลายชีวิต

10.3 คัมภีร์ในศาสนา

10.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

10.4.1 คุณธรรมคำสอนที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกับปวงเทพ 3 ประการ

10.4.2 บาปและบุญ

10.4.3 หน้าที่ของมนุษย์ 3 ประการ

10.4.4 หลักการสร้างนิสัยที่ดี 4 ประการ

10.4.5 ข้อปฏิบัติของนักบวช

10.4.6 การบูชาไฟ

10.4.7 พระเจ้าผู้เป็นเจ้าสูงสุด

10.5 หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด

10.6 พิธีกรรมที่สำคัญ

10.6.1 พิธีปฐักญาณตนเข้านับถือศาสนา

10.6.2 พิธีบูชาไฟ

10.6.3 พิธีน้มีสการตอนสายันห์

10.6.4 พิธีศพ

10.7 นิภายในศาสนา

10.8 สัญลักษณ์ของศาสนา

10.9 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาโซโรอัสเตอร์ เกิดที่ประเทศอิหร่าน เมื่อประมาณ 117 ปีก่อนพุทธศักราช เป็นศาสนาสำคัญของอิหร่านก่อนที่จะหันมานับถือศาสนาอิสลาม และศาสนานี้เป็นต้นทัศนคติในเรื่องทวินิยม และเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของศาสนาฮินดูและศาสนาคริสต์ ศาสดาของศาสนานี้ชื่อ โซโรอัสเตอร์

2. คัมภีร์สำคัญของศาสนาโซโรอัสเตอร์ คือ คัมภีร์อเวสตะ แบ่งออกเป็น 5 หมวดใหญ่ คือ 1) ยัสนะเป็นหมวดที่ว่าด้วยพิธีกรรม 2) วิสาเปรัท เป็นหมวดที่ว่าด้วยบทสวดอันยาวนานต่อเทพทั้งปวง 3) เวทัทท เป็นหมวดที่ว่าด้วยบทสวดขับไล่ภูตผีปีศาจและเทพซึ่งเป็นฝ่ายร้าย 4) ยัชภูส เป็นหมวดที่ว่าด้วยบทสวดบูชาอันเป็นกวีสำหรับใช้สวดบูชาทูตสวรรค์ 21 องค์และวีรบุรุษแห่งศาสนาโซโรอัสเตอร์ 5) โบท-อเสตะ เป็นหมวดที่เป็นหนังสือบทสวดคู่มืออย่างย่อสำหรับใช้ในหมู่ศาสนิกชนสามัญทั่วไป

3. ศาสนาโซโรอัสเตอร์มีหลักคำสอนที่สำคัญดังนี้ 1) คุณธรรมคำสอนที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกับปวงเทพ 6 ประการ 2) บาปและบุญ 3) หน้าที่ของมนุษย์ 3 ประการ 4) หลักการสร้างนิสัยที่ดี 4 ประการ 5) ข้อปฏิบัติของนักบวช และ 6) การบูชาไฟ ส่วนจุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุดในชีวิตของศาสนาโซโรอัสเตอร์ อันเป็นความสุขที่แท้จริงและนิรันดร์คือสวรรค์ วิธีการที่จะทำให้บรรลุจุดหมายปลายทางนั้น ศาสนิกชนจะต้องตั้งอยู่ในศีลธรรมคือบำเพ็ญตนให้มีความบริสุทธิ์ทั้งกายวาจาใจและบูชาพระเจ้าด้วยความจงรักภักดีอย่างแท้จริง ชาวโซโรอัสเตอร์เชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีครั้งเดียว จากนั้นจะไปอยู่นรกหรือสวรรค์ชั่วนิรันดร์

4. ศาสนาโซโรอัสเตอร์มี 2 นิกาย คือนิกายซันซนิส และนิกายกัทมิส ศาสนาโซโรอัสเตอร์ใช้สัญลักษณ์ทางศาสนาเป็นรูปโคมไฟ ซึ่งมีความหมายถึงแสงสว่างและความอบอุ่น

5. ศาสนาโซโรอัสเตอร์ในปัจจุบันนี้ มีศาสนิกชนทั้งหมดประมาณ 180,000 คน อยู่ที่ประเทศอินเดีย เมืองบอมเบย์ และประเทศอิหร่าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาไซโรัสเตอร์ได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดมุ่งหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาไซโรัสเตอร์ได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา ศาลเจ้าและนักบวชของศาสนา พิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา นิกายในศาสนา และฐานะของศาสนาในปัจจุบันของศาสนาไซโรัสเตอร์ได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 10

ศาสนาโซโรอัสเตอร์

10.1. ประวัติความเป็นมา

ศาสนาโซโรอัสเตอร์¹ เกิดในประเทศอิหร่านเมื่อประมาณ 117 ปีก่อน พ.ศ. โดยคิดตามสมัยของโซโรอัสเตอร์ (Zoroaster) ผู้เป็นศาสดาของศาสนา ศาสนาโซโรอัสเตอร์ เป็นศาสนาเทวนิยม เชื่อว่ามีเทพเจ้า 2 องค์ คือเทพเจ้าแห่งความดีมีพระนามว่า อหุระ มาชตะ (Ahura mazda) หรือออร์มุสด์ (Ormuzd) หรือสเปนตา เมนยู (Spenta mainyu) ทรงสร้างแต่สิ่งดีงาม เช่น ความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข และความสมหวัง เป็นต้น กับอีกองค์หนึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความชั่ว หรือพญามาร มีนามว่า อหริมัน (Ahriman) หรืออังกรา เมนยู (Angra Mainyu) สร้างแต่สิ่งชั่วหรือไม่ดีทั้งหลาย เช่น ความอับลัษณ์ ความอดอยาก ความทุกข์และความผิดหวัง เป็นต้น เทพทั้ง 2 องค์ได้ต่อสู้กันตลอดเวลา ดังที่พระอหุระ มาชตะตรัสว่า “เราอหุระ มาชตะ ไม่ได้พักผ่อนอยู่สบายเลย เพราะเป็นความปรารถนาของเราที่จะคุ้มครองแก่สิ่งที่เราสร้างขึ้น และโดยทำนองเดียวกัน เขาอหริมันก็ไม่ได้พักผ่อน เพราะเป็นความปรารถนาของเขาที่จะนำความพินาศ มาสู่สิ่งที่เราสร้างขึ้น” ด้วยเหตุนี้จึงมีของคู่กันในโลก เช่น ดี-ชั่ว สูง-ต่ำ ดำ-ขาว มืด-สว่าง เป็นต้น โดยสิ่งที่ดีทั้งหลายมาจากอหุระ มาชตะ ส่วนสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายก็ มาจากอหริมัน ศาสนาโซโรอัสเตอร์นอกจากจะมีชื่อเทวนิยมแล้วก็มีชื่ออื่นๆ อีก เช่น ศาสนาปาร์ซี เพราะศาสนานี้เกิดในเปอร์เซีย และชาวเปอร์เซียนับถือศาสนามาชตะ เพราะเทพเจ้าสูงสุดของศาสนานี้คือพระอหุระ มาชตะ ศาสนาบูชาไฟ เพราะศาสนิกของศาสนานี้จะตามไฟตลอดเวลาให้ดับ เหล่านี้เป็นต้น ที่ว่าศาสนาบูชาไฟไม่ได้หมายความว่าศาสนาโซโรอัสเตอร์เห็นว่าไฟศักดิ์สิทธิ์ เพียงแต่ใช้ไฟเป็นสัญลักษณ์แห่งความสว่าง ความสะอาด ความรู้และความดี เป็นต้นเท่านั้น กล่าวคือมีไฟในที่ใดย่อมกำจัดความมืดในที่นั้น มีไฟเผาผลาญสิ่งต่างๆ ในที่ใด ย่อมทำลายสิ่งสกปรกให้หมดไปเหลืออยู่แต่ความสะอาดในที่นั้น ความรู้เกิดในที่ใด ย่อมกำจัดความโง่ให้หายไปในที่นั้น หรือความดี เกิดขึ้นในที่ใดย่อมกำจัดความชั่วให้หมดไปในที่นั้น

¹Hopfe Lewis M. Religions of the World, 1994 p.258-259.

ศาสนาโซโรอัสเตอร์เป็นศาสนาที่ชาวอิหร่านนับถือกันมาตั้งแต่ก่อนคริสตวรรษที่ 6 ทั้งมีความสำคัญเป็นศาสนาของจักรวรรดิเปอร์เซีย ซึ่งพระเจ้าไซรัสมหาราชทรงปกครองเมื่อ 558-530 ก่อน ค.ศ. ศาสนาโซโรอัสเตอร์ดำรงอยู่ในประเทศอิหร่านมานานกว่า 1,000 ปี ทั้งเคยรุ่งเรืองมากประมาณ 3 ศตวรรษ เกียรติคุณขจรกระจายไปยังต่างแดนโดยเฉพาะในประเทศกรีก นักประวัติศาสตร์กรีกคนสำคัญ เช่น เฮโรโดตัส และพลูตาร์ซ เป็นต้น และนักปรัชญากรีกเพลโต และอาริสโตเติล ต่างก็ได้ยกย่องศาสนาโซโรอัสเตอร์ไว้อย่างสูง จนใช้คำว่าโซโรอัสเตอร์กับคำว่าปัญญาในภาษากรีกแทนกันได้ และถือว่าปรัชญาของโซโรอัสเตอร์กับปรัชญาของเพลโตมีแนวเดียวกัน ส่วนสาเหตุที่ทำให้ศาสนาโซโรอัสเตอร์ค่อยอันตรธานหายไปจากประเทศอิหร่านก็เพราะเหตุ 2 อย่าง คือ

1. ถูกพระเจ้าอะเล็กซานเดอร์มหาราชแห่งกรีก ได้เข้ามารุกรานจนมีชัยเหนือดินแดนนี้เมื่อประมาณ พ.ศ. 213 พระองค์สั่งให้เผาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาโซโรอัสเตอร์และศาสนิกถูกบังคับให้นับถือศาสนากรีกแทน

2. เมื่อกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 ผู้มีอำนาจในศาสนาอิสลามกำลังเอาชนะโลกในนามพระอัลเลาะห์ได้เข้ามายึดครองอิหร่าน สั่งให้เผาทำลายคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่หลงเหลืออยู่ทั้งหมด ทั้งบังคับศาสนิกของศาสนาโซโรอัสเตอร์ให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ใครขัดขึ้นจะถูกฆ่า ทำให้ศาสนิกของศาสนาโซโรอัสเตอร์ผู้ไม่ยอมเปลี่ยนศาสนาได้พากันหลบหนีไปอยู่เมืองบอมเบย์ประเทศอินเดีย ศาสนาโซโรอัสเตอร์ จึงแทบสูญสิ้นไปไม่ประจักษ์แก่ชาวโลกเป็นเวลานานหลายศตวรรษ จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวโลกเริ่มได้รู้จักศาสนาอีกครั้งหนึ่ง เรื่องย่อมีว่า เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ชาวอังกฤษได้รับคัมภีร์เซนต์อเวสตะ ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญของศาสนาโซโรอัสเตอร์มาคัมภีร์หนึ่ง แต่เนื่องจากอ่านไม่ออกจึงได้ชวนคัมภีร์นั้นไว้บนฝาผนังห้องสมุดโบดเลียน (Bodleian) มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด เสมือนสิ่งแปลกประหลาดสำหรับอวดแขก ต่อมาต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ออเกอติล ดูแปร์รอน (Anquetil Duperron) นักศึกษาแห่งสถาบันภาษาตะวันออกในกรุงปารีสมาเห็นเข้า เขาได้ตัดสินใจที่จะทำลายความลับให้ได้ จึงได้เดินทางไปยังเมืองบอมเบย์ศึกษาอยู่กับชาวเปอร์เซียเป็นเวลา 10 ปี จึงได้กลับมายังกรุงปารีส และได้รับความอุปถัมภ์จากหอสมุดหลวงฝรั่งเศสให้แปลคัมภีร์เซนต์อเวสตะจนจบบริบูรณ์ จึงทำให้ความลับของศาสนาโซโรอัสเตอร์ถูกเปิดเผยแก่ชาวโลกอีกครั้งดังกล่ามาแล้ว

10.2 ประวัติศาสดา

ผู้เป็นศาสดาของศาสนานี้คือ โซโรอัสเตอร์ หรือเรียกอีกชื่อว่า ซารารุสตรา เกิดในคริสต์ศตวรรษที่ 7 ก่อน ค.ศ. ตามประวัติกล่าวว่ามีชีวิตอยู่ในระหว่างก่อน ค.ศ.660-583

10.2.1 ชาติกำเนิดและปฐมวัย

ซารารุสตราหรือโซโรอัสเตอร์ เกิดในครอบครัวชนเผ่าปิยะครอบครัวหนึ่งในดินแดนเปอร์เซียหรืออิหร่านในปัจจุบัน เมื่อศตวรรษที่ 7 ก่อน ค.ศ. เป็นบุตรชายที่น่ารักคนหนึ่งของปุรุษผู้บิดา และทุโควะผู้มารดา มีชีวิตวัยที่น่าอัศจรรย์ เป็นอภินิหารและมีคำพยากรณ์ บรรดาสาวกของโซโรอัสเตอร์ต่างพากันเชื่อว่าจะมีคนวิเศษผู้ยิ่งใหญ่มาโปรดชาวเปอร์เซีย ล่วงหน้าก่อนโซโรอัสเตอร์เกิดกว่า 3 พันปี โดยพระเจ้าผู้เป็นมหาเทพพระนามว่า อามุรมัสดา ทรงส่งผู้นั้นมาให้เกิดในรูปของแสงสว่างเป็นอมตะเข้าสู่ครรภ์หญิงสาวคนหนึ่ง ผู้เป็นมารดา (ของโซโรอัสเตอร์) ซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง 15 ปี ตำนานบางเล่มเล่าว่าโซโรอัสเตอร์คลอดจากครรภ์มารดาก็มีการแสดงอภินิหาร เช่น หัวเราะได้ เป็นต้น

ชีวิตปฐมวัยของโซโรอัสเตอร์ปรากฏเรื่องประหลาดมหัศจรรย์หลายครั้ง ตั้งแต่ยังเป็นทารก เช่น มีสมองพิเศษ คือ มีอำนาจมาก หากใครเอามือแตะที่ศีรษะจะต้องสะท้อนกลับทันที เป็นเสมือนเข้าใกล้ไฟฟ้าแรงสูงฉะนั้น และยังสามารถแสดงวาทะที่มีเหตุผลโต้ตอบกับนักปราชญ์เหนือกว่าเด็กสามัญธรรมดาจะมีได้ เมื่ออายุได้ 15 ปี มีจิตใจใฝ่สงบโน้มเอียงไปข้างยึดถือเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า มีอำนาจจะยังชีวิตของคนให้เป็นสุขได้ในอนาคต มีจิตใจเปี่ยมด้วยเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อต่อคนยากจนและสัตว์ทั่วหน้า เมื่ออายุ 20 ปี โซโรอัสเตอร์ ประารถนาที่จะท่องเที่ยวไปในราวไพร บำเพ็ญตนหาความสงบอยู่โดยลำพัง แต่บิดามารดาไม่ยอมอนุญาตให้ออกจากบ้านตามปรารถนา จึงหาวิธีที่จะผูกมัดโซโรอัสเตอร์ให้อยู่บ้าน โดยการหาหญิงสาวเลอโฉมมามอบให้เป็นภรรยา แต่โซโรอัสเตอร์ไม่ยินยอมมีภรรยาที่บิดามารดาหามาให้ คัดค้านว่าผิดจารีตประเพณี เพราะชายที่ไม่ได้พบและรักหญิงก่อนนั้นจะแต่งงานกันได้อย่างไร

10.2.2 มัชฌิมวัยและประสบการณ์ทางใจ

เมื่ออายุ 30 ปี โซโรอัสเตอร์ก็ตัดสินใจออกเดินทางท่องเที่ยวไปในหมู่ชาวไร่ชาวนาที่ยากจน ได้เห็นการถูกบีบคั้นที่ได้รับจากเจ้าของที่ดิน และความทุกข์ทรมานของปศุสัตว์

โซโรอัสเตอร์ไม่สามารถทนดูได้จึงคิดที่จะช่วยคนและสัตว์เหล่านั้นให้พ้นจากความลำบาก ขณะนั่งคิดหาอุบายอยู่ก็ได้ประสบการณ์ทางใจ คือ รู้สึกตัวเสมือนหนึ่งพระเจ้าอาหุรมัสดาตรัสเรียกให้มาเฝ้าอยู่ข้างหน้าพระพักตร์ พระองค์ทรงได้ถามซักฟอกปัญหาต่างๆ จนพอพระทัย แล้วทรงมอบให้ดำเนินงานในฐานะตัวแทนของพระองค์เพื่อช่วยเหลือความทุกข์ของคนทั้งหลาย คำสั่งของพระเจ้ามีว่า “ชายผู้นี้เราได้สร้างมาเพื่อเป็นตัวแทนของเรา ชายผู้นี้เท่านั้นที่เอาใจใส่ต่อการบอกกล่าวแนะนำของเรา” และว่า “เจ้าเป็นคนแรกที่ยกย่องเรา ส่วนคนอื่นต่างพากันมองเราด้วยความเกลียดชัง”

10.2.3 ออกประกาศศาสนา

เมื่อได้รับประสบการณ์เช่นนั้นก็มั่นใจในตัวเองที่จะเป็นผู้ควรโปรดหมั่นคน ตามประวัติได้กล่าวไว้ว่าโซโรอัสเตอร์ ได้ให้สัตย์ปฏิญาณต่อพระเจ้า¹ ว่าจะเผยแผ่ศาสนาให้ก้าวหน้าไปทั่วสากลโลก จะเปลี่ยนแปลงความชั่วร้ายให้กลายเป็นดี ตั้งแต่นั้นมาโซโรอัสเตอร์ก็มอบกายถวายชีวิตให้เป็นพลีแด่พระเจ้า ยึดถือหลักมีความคิดดี มีการกระทำดี และมีวาจาดี ดำเนินดีเตียนความสกลปรกโสมม การมัวเมา การคดโกง และการหลอกลวง ทั้งสิ้น โซโรอัสเตอร์กล่าวว่า ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสอนอันนี้ ในบั้นปลายชีวิตเขาจะต้องประสบความเดือดร้อนลำเค็ญ

10.2.4 ความสำเร็จ

“ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น” สุดท้ายแห่งความพยายามที่เป็นไปอย่างมั่นคงสม่ำเสมอไม่ขาดสาย โซโรอัสเตอร์ก็มีโอกาสเข้าสู่ราชสำนักเปอร์เซียได้เข้าเฝ้ากษัตริย์วิสตาสปา (Vistaspa) ได้เทศนาถวายกษัตริย์ พระราชอนุชา พระราชโอรส และข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน คนทั้งหลายในราชสำนักพากันเปลี่ยนจากความนับถือเดิม คือการนับถือธรรมชาติที่ทรงอำนาจ เช่น การนับถือของเผ่าอารยันโบราณอื่นๆ กลับมาถือพระเจ้าอาหุรมัสดา และคำสอนของโซโรอัสเตอร์ ระยะนี้กำหนดว่าโซโรอัสเตอร์มีอายุ 42 ปี อาศัยความสำเร็จอันนี้โซโรอัสเตอร์เผยแผ่ศาสนาได้ผลอย่างเต็มที่จนถึงอายุ 57 ปี หนึ่งในระยะนี้เองโซโรอัสเตอร์ได้กำลังเผยแผ่ศาสนาจากภรรยาของตน 3 คน ซึ่งเป็นหญิงชั้นผู้ดีทั้งสิ้น แต่คนที่เป็นกำลังสำคัญที่สุดคือ คนที่เป็นลูกสาวของเสนาบดี โซโรอัสเตอร์มีลูกชาย 3 คน และลูกสาว 3 คน เกิดจากภรรยาทั้งสาม ลูกสาวคนหนึ่งสมรสกับอัศรมหาเสนาบดี ลูกสาวคนหนึ่งเองเป็น

¹Muller Max F. Sacred Books of the East, 1969 p.156.

กำลังในการเผยแพร่ศาสนาให้แก่บิดาเป็นอันมาก ฝ่ายทางลูกชายทั้งสามคนรับราชการเป็นผู้บังคับบัญชาการทหารอยู่ในกองทัพกษัตริย์เปอร์เซีย และได้กำลังอย่างดีในการประกาศศาสนาของบิดาด้วย

ระยะเวลาประกาศศาสนาของโซโรอัสเตอร์ตอนหลัง คือ ตั้งแต่อายุ 57 ปี มีลักษณะรุนแรงไปด้านการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อแสวงหาราชอำนาจให้แก่กษัตริย์เปอร์เซียในดินแดนใกล้เคียงปรากฏว่ากษัตริย์เปอร์เซียผู้อุปถัมภ์ศาสนาโซโรอัสเตอร์ต้องทำสงครามศาสนากับเผ่าตุเรเนียนอย่างหนักครั้งหนึ่ง เปอร์เซียต้องใช้ทหารถึงแสนคนเข้าตีเผ่าตุเรเนียนและประเทศใกล้เคียงที่ปฏิเสธไม่ยอมรับนับถือศาสนาของโซโรอัสเตอร์ และได้ชัยชนะ

10.2.5 บั้นปลายชีวิต

ในวัยชราอันเป็นปัจฉิมวัย โซโรอัสเตอร์ได้บำเพ็ญตนเป็นบรมศาสดาผู้ยอดเยี่ยมในการใช้กลยุทธ์ในการประกาศศาสนา ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือยังชาติบ้านเมืองให้พัฒนาเจริญรุ่งเรือง ทั้งปฏิปทาของโซโรอัสเตอร์เองก็เป็นบรมศาสดาผู้สูงส่งด้วยศีลธรรมจรรยา เป็นที่นับถือศรัทธาของคนทั้งหลาย เมื่ออายุ 77 ปี ก็ได้ถึงแก่การสิ้นชีพิตักษัย หลังจากนั้นต่อมาเมื่อถึงสมัยศาสนาอิสลามได้แพร่หลายในโลก ประเทศเปอร์เซียตกไปอยู่ในอำนาจของพวกอิสลาม ประชาชนพลเมืองเปอร์เซียจึงเปลี่ยนมาถือศาสนาอิสลามโดยลำดับ ส่วนพวกที่ยังมั่นอยู่ในลัทธิเดิมต้องหนีภัยไปอาศัยอยู่ในประเทศอินเดีย โดยมากอยู่ทางเมืองบอมเบย์ ต้องวางอาวุธ ต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว ต้องเว้นการฆ่าวัวควายตามเงื่อนไขของพวกฮินดู ชาวเปอร์เซียหรือชาวปาร์ซียอมตามจึงได้อาศัยอยู่ในอินเดียได้ เมื่อชาติปาร์ซีไปเคล้าคละปะปนอยู่กับชนต่างชาติและต่างลัทธิ ก็เลือนภาษาเดิมของตนที่ละน้อยจนลืมนิท ส่วนลัทธิเดิมก็จืดจางแทบจะสิ้นไปด้วย หากรักษาคัมภีร์ของเก่าในลัทธิสืบไว้ได้บางคัมภีร์ลัทธิของตนก็เลยไม่สูญ แต่ความรู้ความเข้าใจในคัมภีร์ออกจะเป็นอย่างที่ไม่ค่อยรู้เท่ากันมาเท่านั้น

10.3 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์ของศาสนาโซโรอัสเตอร์ คือ คัมภีร์อเวสตะ คำว่า อเวสตะ แปลว่า ความรู้ ตรงกับคำว่า เวทะ อันเป็นคัมภีร์พระเวทของพราหมณ์หรือฮินดู ภาษาที่ใช้จารึกเป็นภาษาอเวสตะ (มีลักษณะคล้ายภาษาสันสกฤต) เกิดจากการรวบรวมขึ้นจากที่ท่องจำกันมาได้ คัมภีร์อเวสตะแบ่งออกเป็น 5 หมวดใหญ่ ดังนี้

1. **ยัสนะ** เป็นหมวดที่วาดด้วยพิธีกรรม การพลีกรรมบวงสรวงต่อพระเจ้าเป็นตอนเริ่มแรกที่แสดงว่าเทพเจ้ามีความสำคัญยิ่งกว่ามนุษย์ และแสดงว่าการพลีกรรมบวงสรวงต่อเทพเจ้าเป็นข้อปฏิบัติของมนุษย์ที่มาก่อนข้อใด คัมภีร์ยัสนะแต่งเป็นคาถาทำนองเพลงขับในคัมภีร์พระเวทของพราหมณ์ ใช้เป็นบทสวดสรรเสริญคุณและฤทธิ์ของพระเจ้า มีอยู่ด้วยกัน 5 บท

2. **วิสเปรห์** เป็นหมวดวาดด้วยบทสวดอ่อนหวานต่อเทพทั้งปวง ใช้คู่กับยัสนะ ประกอบด้วยบทง่าย ๆ 20 บท

3. **เวทัท** เป็นหมวดวาดด้วยบทสวดขับไล่ภูตผีปีศาจและเทพ ซึ่งเป็นฝ่ายร้าย เป็นกฎที่เป็นปฏิปักษ์ต่อมารร้าย เฉพาะนักพรตหรือพระในศาสนาเท่านั้น จะเป็นผู้ใช้เวทัท ประกอบพิธีกรรม นอกจากนั้นหมวดนี้ยังได้กล่าวถึงเรื่องของจักรวาล ประวัติศาสตร์ และคำสอนเรื่องนรกสวรรค์

4. **ยัชภูส** เป็นหมวดวาดด้วยบทสวดบูชาอันเป็นบทกวีสำหรับใช้สวดบูชาทูตสวรรค์ 21 องค์ และวีรบุรุษแห่งศาสนาโซโรอัสเตอร์ ถือว่าเป็นหมวดสำคัญของคัมภีร์อเวสตะ นักพรตได้นำมาใช้เป็นคัมภีร์แรกในพิธีกรรม เป็นคัมภีร์คู่มือของนักพรต

5. **โซรท-อเสตะ** แปลว่า “อเวสตะเล็กน้อย” เป็นหมวดที่เป็นหนังสือบทสวดคู่มืออย่างย่อสำหรับใช้ในหมู่ศาสนิกชนสามัญทั่วไป

10.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

10.4.1 คุณธรรมคำสอนที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกับปวงเทพ 6 ประการ¹

ผู้ปฏิบัติตามนี้ได้ชื่อว่าเป็นศาสนิกชนอย่างแท้จริงตามวิถีแห่งเทพเจ้าผู้ประเสริฐ ด้วยปัญญาของโซโรอัสเตอร์ คือ

1. พฤติกรรมที่สุจริตทั้งกาย วาจา และจิตใจ
2. ความมีจิตใจบริสุทธิ์สะอาด
3. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
4. ความเมตตากรุณาต่อสัตว์ที่ให้คุณประโยชน์
5. การทำงานที่มีคุณค่า
6. การช่วยเหลือผู้ยากจนให้ได้รับการศึกษา

¹Muller Max F. Sacred Books of the East, 1969 p.138.

10.4.2 บาปและบุญ

บาปซึ่งเป็นมิตรของพาลชน แต่เป็นศัตรูของสาธุชน ได้แก่ ทุกจริตทางกาย วาจา และจิตใจ โทสะ วิหิงสา พยาบาท ตีอวดดี เย่อหยิ่ง เล่นการพนัน ดูหญิงด้วยกามวิตก โลภ ปราศจากความละอาย ริษยา และอื่นๆ ซึ่งอยู่ในหมวดความชั่ว ศาสนิกทุกคนจะต้องดเว้นให้ห่างไกล เพราะถ้าทำบาปแล้วย่อมได้รับผลของบาปนั้น ส่วนบุญคือ การกระทำที่ชอบ ซึ่งเป็นมิตรของสาธุชน แต่เป็นศัตรูของพาลชน ได้แก่ การให้ทานมีความเมตตากรุณาเมตตา กล่าววาจาอ่อนหวานไพเราะ แสวงหาความรู้ พูดสิ่งที่เป็นจริง ฯลฯ ศาสนิกทุกคนควรเป็นสาธุชนกระทำแต่ในสิ่งที่เป็นบุญเท่านั้น

10.4.3 หน้าที่ของมนุษย์ 3 ประการ คือ ผู้จะเป็นมนุษย์จะต้องได้ทำหน้าที่ 3 ประการ ดังนี้ คือ

1. ทำศัตรูให้เป็นมิตร
2. ทำคนชั่วให้เป็นคนดี
3. ทำคนโง่ให้เป็นคนฉลาด

10.4.4 หลักการสร้างนิสัยที่ดี 4 ประการ อันเป็นหลักศาสนาไซโรัสเตอร์ คือ ผู้มีนิสัยที่ดีงามจะต้อง

1. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลผู้สมควร
2. มีความยุติธรรม
3. เป็นมิตรกับทุกๆ คน
4. ขจัดความอัสถีย้ออกไปจากตัวเอง

10.4.5 ข้อปฏิบัติของนักบวช

มีข้อปฏิบัติอันเรียกว่า ธรรม และข้อห้ามอันเรียกว่า วินัย สำหรับนักพรตมีดังนี้

ธรรม มี 5 คือ

1. เป็นผู้บริสุทธิ์ (พรหมจรรย์)
2. เป็นผู้เที่ยงธรรมต่อคนและสัตว์ในไตรทวาร

3. เป็นผู้มีความรู้เชื่อถือได้ (สอนคนได้)
4. เป็นผู้ฉลาดในพิธีกรรม
5. เป็นผู้อดทนต่อความชั่ว

วินัย มี 10 คือ

1. ต้องมีชื่อเสียงดีเพื่อความดีของครูอาจารย์
2. ต้องไม่มีชื่อเสียงชั่วเพื่อครูอาจารย์
3. ต้องไม่ทุบตีและไม่กล่าวคำหยาบต่อครูอาจารย์
4. ครูอาจารย์สอนอย่างไรต้องรับอย่างนั้น และต้องสอนตามที่ครูอาจารย์สอน (อย่าบิดเบือน)
5. ต้องวางกฎเกณฑ์ให้รางวัลแก่ผู้ทำความดีลงโทษแก่ผู้ทำความชั่วโดยเที่ยงธรรม
6. ต้องต้อนรับผู้มาหาด้วยอาการอันงาม
7. ต้องห้ามมิให้ผู้ใดประพฤติชั่ว
8. ต้องสละภาพความชั่วที่ตัวกระทำ (ปลงอาบัติ)
9. ต้องรู้ความเคลื่อนไหวของศาสนา และช่วยบำรุงศาสนา
10. ต้องรักดีต่อผู้ปกครองทางอาณาจักรและศาสนจักร

10.4.6 การบูชาไฟ

มหาเทพอาหุรมัสตดาเป็นผู้ทรงความบริสุทธิ์ เป็นผู้ทรงแสงสว่างยิ่งกว่าแสงสว่างอันใด เป็นผู้ประทานความอบอุ่นให้แก่มวลมนุษย์ทั้งหลาย ดังนั้นไฟจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งเทพเจ้า ด้วยว่าเมื่อมีไฟอยู่ในที่ใด ไฟย่อมจะเผาผลาญสิ่งสกปรกโสภณทั้งหลายให้เหลือแต่ความบริสุทธิ์ ชื่อนี้ฉันใด เทพเจ้า (อาหุรมัสตดา) ประทับอยู่ในที่ใด ที่นั้นย่อมจะมีแต่ความบริสุทธิ์ โดยเหตุนี้ ศาสนิกชนของศาสนานี้จึงได้ชื่อว่าผู้บูชาไฟ (Fire Worshipper) และศาสนานี้จึงได้ชื่อว่า ศาสนาของผู้บูชาไฟ (Religion of Fire Worshipper) ด้วย ศาสนิกแห่งศาสนาโซโรอัสเตอร์ถือว่า จะต้องมียุคที่จุดไฟเพื่อบูชา และจะต้องคอยระวังไม่ให้ไฟดับ จะต้องตามไฟเป็นเครื่องบูชา ไว้เป็นนิมิต จะต้องถือว่านอกจากไฟแล้ว ไม่มีอะไรจะล้างสิ่งสกปรกให้สะอาดได้

10.4.7 พระเจ้าผู้เป็นเจ้าสูงสุด

ศาสนาโซโรอัสเตอร์เชื่อว่าพระเจ้าผู้ทรงยิ่งใหญ่ คือ พระเจ้าอาหุรา มาสตา¹ (AhuraMazda) ซึ่งฮอปฟ์ได้อธิบายความหมายไว้ว่า คำว่า “อาหุรา” นี้เป็นภาษาเปอร์เซีย แปลว่า “พระเจ้า” และคำว่า “มาสตา” แปลว่า “ปัญญา” รวมความว่า “พระเจ้าแห่งดวงปัญญา” ในคัมภีร์ของโซโรอัสเตอร์ได้เอ่ยถึงพระองค์ มากกว่า 20 พระนาม เช่น “ผู้ประทานพร”, “ผู้ประทานฝูงสัตว์”, “ผู้ทรงพลัง”, “ความศักดิ์สิทธิ์อันสมบูรณ์”, “พระเจ้าผู้สร้าง”, “สัพพัญญู” และ “พระเจ้า ผู้ไม่มีใครเอาชนะ” เป็นต้น

พระองค์จึงเป็นผู้สร้างทุกสิ่ง ผู้รู้ทุกสิ่ง และทรงความดีงามอย่างบริสุทธิ์ถาวรโลก และสรรพสิ่งล้วนเป็นผลงานที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นมา แต่ไม่มีใครสามารถสร้างพระองค์ได้ พระองค์จึงมีอยู่เป็นอยู่ด้วยพระองค์เอง ทรงเป็นอมตะอยู่เหนือกาลเวลา ไม่มีใครที่จะรู้หรือเข้าใจในตัวพระองค์ได้โดยตรง นอกจากจะทรงเปิดเผยพระองค์เอง โดยการติดต่อผ่านเทพเจ้าทั้ง 6 องค์ คือ

- อาชา (Asha) เป็นเทพเจ้าแห่งความยุติธรรมและความรู้ในกฎของพระเจ้า
- วอฮู-มานา (Vohu-Mana) เป็นเทพเจ้าแห่งความรัก
- กษัตรา (Kshathra) เป็นเทพเจ้าแห่งความช่วยเหลือ
- อาร์มาอิตอ (Armaiti) เป็นเทพีแห่งความใจบุญ
- อารวาทัต (Haurvatat) เป็นเทพีแห่งความสมบูรณ์
- อาเมเรตัต (Ameretat) เป็นเทพีแห่งอมตภาพ

นอกจากนี้ยังมีเทพองค์อื่นๆ อีก เช่น สระโอชา (Sraosha) เป็นเทพที่ปกป้องมนุษย์ที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพระเจ้า อาชิ วังกูอี (Ashi Vanguhe) เป็นเทพีผู้ให้รางวัลแก่คนทำดี และมิทรา (Mithra) เป็นเทพที่ยกย่องกันมากในกลุ่มของพวกทหาร

เทพและเทพีเหล่านี้มีหน้าที่ซับซ้อนความชั่วร้าย และคอยปกป้องคุ้มครองมนุษย์ ผู้ที่นับถือศาสนาจะต้องหมั่นสวดมนต์อยู่เสมอเพื่ออ้อนวอนให้บรรดาเทพเจ้าอวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุขเทพเจ้าในศาสนานี้มีเป็นจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่ามากกว่า 40 องค์ แต่ที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับมีไม่มาก ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น การที่มีเทพเจ้าหลายองค์เช่นนี้อาจทำให้บางท่านเข้าใจว่าเป็นศาสนาแบบพหุเทวนิยม (Polytheism) แต่นัยแห่งความจริงแล้วศาสนาโซโรอัสเตอร์เป็นแบบเอกเทวนิยม เพราะบรรดาเทพและเทพีต่างเป็นเพียงบริวารซึ่งอยู่

ใต้อำนาจขององค์อาหุรา มาสตา พระองค์สามารถแบ่งภาคเป็น 2 ภาค คือ พระเจ้าแห่งความดีงามและความสว่าง ทรงพระนามว่า สเปนตา มัญยู (Spenta Mainyu) และพระเจ้าแห่งความชั่วร้าย และความมืด ทรงพระนามว่า อังกรมัญยู (Angra Mainyu) หรือ อาริมัน (Ahriman) การแบ่งภาคเป็น 2 ภาค อาจทำให้หลายท่านคิดว่าเป็นแนวคิดแบบทวิเทวนิยม ซึ่งไม่สามารถเป็นเช่นนั้นได้ เพราะทั้ง 2 ภาคนี้ ต่างมาจากพระเจ้าองค์เดียว ซึ่งเป็นเอกและเป็นปฐม ทรงมีพลังอันมหาศาลที่จะสำแดงปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างมากมาย

10.5 หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด

ศาสนาโซโรอัสเตอร์ สอนว่ามีเทพเจ้าอยู่ 2 องค์ คือ พระอหุร มาชตะ และอหริมัน พระอหุระมาชตะ เป็นเทพเจ้าแห่งความดี ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่งที่ดีงาม ในคัมภีร์บุนฮาดีส (Bunhadis) ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาของคัมภีร์เซนต์ อเวสตะ ได้กล่าวถึงการสร้างโลกของพระอหุระ มาชตะ ไว้ว่า วันที่ 1 ทรงสร้างฟ้า วันที่ 2 ทรงสร้างน้ำ วันที่ 3 ทรงสร้างแผ่นดิน วันที่ 4 ทรงสร้างพฤกษชาติทั้งหลาย วันที่ 5 ทรงสร้างสรรพสัตว์ วันที่ 6 ทรงสร้างคน ผู้ชายคนแรกที่ทรงสร้างขึ้นคือ เมเซีย (Meshia) และหญิงคนแรกคือ เมเซียนา (Meshiana) และในช่วงการสร้างนั้นพระองค์ยังได้สร้างแสงสว่างขึ้นระหว่างฟ้ากับดิน ทั้งทรงสร้างดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวต่างๆ อีกด้วย แต่บางตำราก็มองว่ามนุษย์ชายคนแรกที่พระเจ้าสร้างขึ้นชื่อมัศยา ส่วนมนุษย์หญิงคนแรกชื่อมัคโยอี ทั้งคู่อยู่ด้วยกันมีลูก 14 คน เป็นชาย 7 หญิง 7

พระอหุระ มาชตะ นอกจากทรงสร้างสรรพสิ่งแล้ว ยังเป็นพระเจ้าแห่งความดี ชีวิต ความงาม ความสว่าง ความสะอาด ความแข็งแรง ความไม่มีโรค และความฉลาด เป็นต้น ส่วนอหริมันเป็นเทพเจ้าแห่งความชั่วร้ายแต่สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย ดังนั้นอหริมัน นอกจากจะเป็นเทพเจ้าแห่งความชั่วแล้วยังเป็นเทพเจ้าแห่งความตาย ความอัปลักษณ์ ความมืด ความสกปรก ความอ่อนแอ ความมีโรค และความโง่ เป็นต้น เทพทั้ง 2 องค์ต่อสู้กันตลอดเวลา พระอหุระ มาชตะ นอกจากจะต่อสู้กับอหริมันด้วยพระองค์เองแล้ว ยังมีเทพบริวารของพระองค์คอยช่วยอีกด้วย กล่าวคือ พระอหุระ มาชตะ ได้สร้างเทพบุตร 3 องค์ และเทพธิดา 3 องค์ ให้คอยช่วยเหลือพระองค์ เทพบุตรทั้ง 3 ก็มีเทพโวหุมนะ (Vohumana) ใจบริสุทธิ์ เทพอัชวหิสตา (Ashvahista) หรืออาษา (Asha) ความยุติธรรม และเทพกษัตริย์ (Kshatra) อำนาจ ส่วนเทพธิดา 3 องค์ ก็มีเทพธิดา สเปนดาร์มัต (Spendarmad) ความรัก เทพธิดาฮอรวัตัต (Haurvatat) อนามัยหรือสมบูรณ์ และเทพธิดาอเมเรตัต (Ameretat) อมตะ เทพบุตรและเทพธิดาทั้ง 6 องค์เรียกรวมกัน

อเมช-สเปนต้า (Amesh-Spenta) หรือ เฮปตัค (Heptat) เทพบริวารเหล่านี้อาจเป็นเพียงเรื่องบุคคลิฐานก็เป็นได้เพื่ออธิบายธรรม 6 ประการว่าเป็นเรื่องที่ควรบำเพ็ญให้เกิดมีขึ้น คือ ความบริสุทธิ์ ความยุติธรรม อำนาจ ความรัก อนามัยและอมตะ

ศาสนาโซโรอัสเตอร์สอนว่า พญามารอหิรันถึงแม้จะมีอำนาจเพียงไร แต่ในที่สุดก็จะถูกพระอหุระ มาชตะ กำจัดให้หมดสิ้นไป แต่การที่พระอหุระ มาชตะ จะเอาชนะอหิรันได้เร็วเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับชาวโลกเป็นสำคัญ กล่าวคือพระอหุระ มาชตะ นอกจากจะมีเทพบริวารคอยช่วยเหลือพระองค์แล้ว พระองค์ยังต้องการความช่วยเหลือจากชาวโลกด้วย ถ้าจะให้พระองค์เอาชนะอหิรันได้เร็ว ทุกคนจะต้องช่วยขับไล่อหิรัน นั่นก็คือต้องคิดดี ทำดี พุทธิ พยายามกำจัดความชั่วให้ออกไปจากจิตใจ แต่ตรงกันข้ามหากใครคิดชั่ว ทำชั่ว พุทธิชั่วเมื่อไร ก็หมายถึงว่ากำลังตกเป็นเหยื่อของอหิรัน ความชั่วเป็นพวกพ้องของอหิรัน แต่ความดีเป็นพวกพ้องของพระอหุระ มาชตะ ใครจะเป็นฝ่ายไหนก็ขึ้นอยู่กับกรกระทำของเขาเอง เพราะฉะนั้นกองทัพของอหุระ มาชตะ และอหิรันจึงรบกันตลอดเวลาที่สมรภูมิจึงจิตใจของแต่ละคน หากใครยึดมั่นในความดีก็จะเป็นพวกพ้องของ พระอหุระ มาชตะ ให้แพ้ไป ทุกเช้าปีศาจแห่งความเกียจคร้านจะมาคอยกระซิบที่หูของคนว่า นอนเถิดยังไม่ถึงเวลาลุกขึ้น แต่ผู้ใดใจแข็งลุกขึ้นผู้นั้นจะได้เข้าไปในสวรรค์เป็นคนแรก

เกี่ยวกับเรื่องโลกหน้า ศาสนาโซโรอัสเตอร์สอนว่า วิญญาณเป็นอมตะไม่ตายตามร่างกาย กล่าวคือเมื่อคนตายแล้ว วิญญาณจะวนเวียนอยู่กับร่างกายอยู่ 3 วัน 3 คืน แล้วครั้งรุ่งขึ้นวันที่ 4 วิญญาณจึงไปสู่สถานที่ตัดสินบุญบาป ซึ่งพระมิตระทรงเป็นผู้ตัดสินโดยใช้ตราซึ่งบุญ-บาปชั่งจากนั้นก็ไปขึ้นสะพานชินวัต (Chinvat) วิญญาณที่ทำความดีไว้มากก็จะเดินไปตามสะพานอย่างสะดวกสบาย สะพานนั้นจะขยายกว้างออกไปเรื่อยๆ และมีเทพอัปสรคอยช่วยเหลือและนำทาง วิญญาณจะถามเทพอัปสรว่าท่านเป็นใคร เทพอัปสรจะตอบว่าฉันเป็นอัคราของท่าน เป็นตัวแทนความสะอาด ความบริสุทธิ์ทั้ง 3 คือ ทางกาย วาจา และใจ ที่ท่านประกอบมาแล้ว ครั้นแล้วเทพอัปสรก็นำวิญญาณนั้นไปสู่สวรรค์ดินแดนแห่งความสว่าง ความสุข ความสวยงาม และความหอม อยู่กับพระอหุระ มาชตะ ชั่วนิรันดร์ ส่วนคนที่ทำความชั่วไว้มาก ก็จะเดินไปบนสะพานด้วยความยากลำบากเพราะสะพานเต็มไปด้วยสิ่งกีดขวาง และสะพานนั้นจะแคบลงทุกทีจนกลายเป็นคมดาบที่คมกริบ อีกทั้งมีแม่मतคนหนึ่ง รูปร่างน่าเกลียดน่ากลัวคอยต้อนรับวิญญาณจะถามแม่मतว่าท่านเป็นใคร แม่मतตอบว่าเราคืออัคราของท่าน เป็นตัวแทนความสกปรก ความไม่บริสุทธิ์ทั้ง 3 อย่างทางกาย วาจา และใจ ที่ท่านได้กระทำไว้แล้ว ว่าแล้วแม่मतก็จะนำวิญญาณลงนรก ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความมืดและความทุกข์ทรมานอยู่กับอหิรันตลอดไป

แต่การตกนรกจะไม่ตกชั่วนิรันดร์ เขาจะตกนรกไปจนกว่าจะได้รู้สึกสำนึกตัวกลัวความชั่ว ไม่กล้าทำบาปกรรมอีก หลังจากนั้นพระเจ้าก็จะนำเขาขึ้นจากนรกไปอยู่บนสวรรค์อยู่กับพระอหุระ มาชตะ ชั่วนิรันดร์ ส่วนวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุด ก็โดยการประพฤติกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์และบูชาพระอหุระ มาชตะ ด้วยความภักดี ด้วยเหตุนี้การเกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้จึงมีเพียงครั้งเดียว แต่ก็มีข้อความบางแห่งกล่าวว่า ทุกๆ 100 ปี จะมี บุรุษวิเศษ 3 คนคือ ออร์เซดาร์ (Aushedar) ออร์เซดาร์ ม่าห์ (Aushedar Mah) และโซษยันต์ (Soshyant) พลัดเปลี่ยนกัน มาโปรดชาวโลก บุรุษทั้ง 3 นั้นเป็นอวตารของโซโรอัสเตอร์ และจะมาเกิดในครรถ์หญิง พรหมจารี เหมือนมารดาของโซโรอัสเตอร์ จากข้อความนี้ แสดงว่ามีการกลับมาเกิดอีกเหมือนกัน

10.6. พิธีกรรมที่สำคัญ

10.6.1 พิธีปฏิญาณตนเข้านับถือศาสนา

ชาวปาร์ซีวัยรุ่นทุกคนจะต้องเริ่มต้นเข้าปฏิญาณตนนับถือศาสนาโซโรอัสเตอร์ เมื่ออายุ ครบ 7 ปี (ในอินเดีย) และ 10 ปี (ในอิหร่าน) เมื่อทำพิธีเสร็จแล้ว จะได้รับเสื้อ 1 ตัว และ กุช 1 เล่ม ไว้เป็นเครื่องประดับกายตลอดชีวิต

การทำให้บริสุทธิ์มี 3 แบบ ดังนี้

1. พัดยับ (Padyab) การชำระล้าง
2. นานัน (Nahan) การอาบน้ำ
3. บารสินัม (Barsenum) พิธีกรรมซับซ้อน กระทำในสถานที่พิเศษ

การทำให้บริสุทธิ์มีการสวมมนต์ ปาเทต (Patet) เป็นการกล่าวปฏิญาณว่า จะไม่ทำบาปกรรมอีก และสารภาพบาปต่อหน้าพระชั้นทัสตุร หรือพระชั้นธรรมดา ถ้าหากไม่มีพระชั้นทัสตุร

10.6.2 พิธีบูชาไฟ

ชาวโซโรอัสเตอร์ถือว่า ไฟเป็นสัญลักษณ์แห่งเทพเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้บริสุทธิ์ ผู้ทรงแสงสว่างยิ่งกว่าแสงสว่างใดๆ ผู้ทรงประทานความอบอุ่นให้แก่มวลมนุษยชาติ เพราะฉะนั้นเมื่อไปอยู่ที่ไหนย่อมจะเผาผลาญสิ่งสกปรกโสมนทั้งหลายให้สูญสิ้นไป เหลือแต่ความสะอาดบริสุทธิ์

เหลือแต่ความสว่างไสวเหลือแต่ความอบอุ่น ศาสนิกชนแห่งโซโรอัสเตอร์ จึงนิยมบูชาไฟ โดยจะจุดเพื่อบูชาไว้ไม่ขาดสาย จะคอยระวังไม่ให้ไฟดับ จะต้องตามไฟเป็นเครื่องบูชาไว้เป็นนิจ จะจุดไฟให้ลูกโพลงในที่บูชาหรือในโบสถ์อยู่ตลอดเวลา

10.6.3 พิธีนํัสการตอนสายัณห์

พอแดดร่มลมตกแต่ละวัน ชาวศาสนิกแห่งโซโรอัสเตอร์ที่ประเทศอินเดียโดยเฉพาะที่เมืองบอมเบย์ซึ่งเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของศาสนานี้จะพากันแต่งตัวด้วยผ้าขาวมีสไบพาดบ่าลอยชายลงทั้งสองข้างไปชุมนุมพร้อมกันอย่างเป็นระเบียบ ณ ชายหาดแห่งทะเล เพื่อประกอบพิธีนํัสการตอนสายัณห์ โดยการโค้งตัวลงบรรจงจุ่มมือทั้งสองในน้ำทะเล แล้วเอาขึ้นมาแตะที่หน้าผากอย่างช้าๆ แล้วจับชายสไบทั้งสองมาแตะหน้าผากอีกครั้ง ปลดสไบมาคาดพุง แล้วหันหน้าไปทางพระอาทิตย์ซึ่งกำลังจะตกกลับขอบฟ้า พร้อมสวดมนต์พร้อมกันเบาๆ ว่า

“หุเมตา, หะชะตา, หะเวสะตา” (ข้าทั้งปวงขอสรรเสริญผู้มีกาย วาจา และใจสุจริต) หลังจากนั้นพวกเขาก็จะก้มศีรษะลงนํัสการไปทางทิศทั้ง 4 ทิศและ 3 ครั้ง แล้วเอามือทั้งสองจุ่มน้ำทะเลมาแตะหน้าผากอีกครั้ง

10.6.4 พิธีศพ

เมื่อมีคนตายลง ชาวโซโรอัสเตอร์ จะไม่เผาศพจะไม่ฝังศพ จะไม่ทิ้งซากศพลงในน้ำเพราะโดยหลักการแล้ว ศาสนานี้ถือว่าไฟเป็นสัญลักษณ์แห่งพระเจ้า จึงมีความศักดิ์สิทธิ์มาก และในขณะเดียวกันก็ยอมรับว่า ดิน น้ำ ก็เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์เหมือนกัน ถ้าเผาศพก็เกรงว่าจะทำให้ไฟหมดความศักดิ์สิทธิ์และแปดเปื้อนด้วยสิ่งสกปรก ถ้าจะฝังดิน ก็เกรงว่าดินจะหมดความศักดิ์สิทธิ์ หรือทิ้งซากศพลงในน้ำ ก็เกรงว่า น้ำจะสกปรกและหมดความศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงนำเอาศพไปวางไว้บนหอคอยที่สูงซึ่งสร้างไว้เป็นพิเศษเพื่อการนี้เรียกชื่อว่า หอคอยแห่งความสงบ (The Tower of Silence) ทิ้งไว้อย่างนั้นให้เป็นอาหารของแมลงของมดของสัตว์อื่นๆ เช่น นก อีกา อีแร้ง หรือแม้แต่สุนัข เป็นต้น

10.7 นิกายในศาสนา

นิกายที่สำคัญของศาสนาโซโรอัสเตอร์ มี 2 นิกาย คือ

1. **นิกายขหันขหิส** นิกายนี้คงถือคัมภีร์ที่ว่าด้วยการที่พระเจ้าแจ้งเรื่องราวต่างๆ ลงมาทางศาสดาโซโรอัสเตอร์เป็นสำคัญ ซึ่งคัมภีร์ดังกล่าวเป็นคัมภีร์ที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยต้นศตวรรษ

ที่ 3 อันได้มีการแปลคัมภีร์ของศาสนานี้เป็นภาษาปาลรี ซึ่งใช้ในเปอร์เซียสมัยนั้น ชื่อว่า คัมภีร์เมนอกิซรัท

2. **นิกายกัทมิส** นิกายนี้ยึดมั่นในคัมภีร์ที่ว่าด้วยพิธีกรรมต่างๆ อันได้แก่ คัมภีร์ ชะยิต-เนชะยิต ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยเดียวกันกับคัมภีร์เมนอกิซรัท

10.8 สัญลักษณ์ของศาสนา

สัญลักษณ์ของศาสนาโซโรอัสเตอร์ ได้แก่ โคมไฟ ซึ่งมีความหมายถึงแสงสว่าง และความอบอุ่นอันเป็นเครื่องหมายแสดงถึงคุณลักษณะของพระเจ้าอาหุรมัสดา ผู้ทรงความบริสุทธิ์ ผู้ทรงแสงสว่างยิ่งกว่าแสงสว่างอันใด ผู้ประทานความอบอุ่นให้แก่มนุษย์ทั้งหลาย ไฟผู้ให้กำเนิดแสงสว่างย่อมเผาผลาญสิ่งสกปรกให้เหลือแต่ความบริสุทธิ์ เปรียบเสมือนพระเจ้าประทับอยู่ที่ใดที่นั่นย่อมมีแต่ความบริสุทธิ์

10.9 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ศาสนาโซโรอัสเตอร์¹ เกิดและเจริญในประเทศอิหร่านกว่า 1,000 ปี ส่วนเหตุที่ทำให้ศาสนาที่อันตรธานหายไปจากประเทศอิหร่านก็เพราะถูกอำนาจต่างชาติต่างศาสนาเข้าไปรุกรานบังคับให้เปลี่ยนศาสนามานับถือศาสนาของตน ใครขัดขึ้นจะถูกฆ่า จนชาวโซโรอัสเตอร์ที่ไม่ยอมเปลี่ยนศาสนา ต้องอพยพหนีมาอยู่ที่เมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดียและประเทศอื่น จนบอมเบย์เป็นศูนย์กลางของศาสนาโซโรอัสเตอร์ในปัจจุบัน ศาสนิกชนของศาสนาโซโรอัสเตอร์ในปัจจุบัน มีประมาณ 180,000 คน โดยยังอยู่ที่ประเทศอิหร่านประมาณ 30,000 คน ซึ่งเรียกว่าพวกกาบาร์ส (Gabars) คำว่ากาบาร์ไม่ใช่เป็นชื่อที่ชาวโซโรอัสเตอร์ตั้งขึ้น หากแต่เป็นคำที่มุสลิมเรียกแปลว่าพวกนอกศาสนา ส่วนชาวโซโรอัสเตอร์เรียกตัวเองว่าซาร์ดีสเดียน หรือบาค์ดินันชาวโซโรอัสเตอร์ในอิหร่านส่วนใหญ่จะอยู่ในเมืองยาซาด เมืองเกอมันและกรุงเตหะราน

¹Noss Darid's. A History of the World's Religions, 1994 p. 403.

และอีกประมาณ 150,000 คน อยู่ที่เมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดีย ที่เรียกว่าพวกปาร์ซี ถึงแม้จำนวนศาสนิกชนศาสนาโซโรอัสเตอร์จะน้อย แต่ชาวโซโรอัสเตอร์มักจะมีการศึกษาดี มีฐานะมั่นคง และควบคุมเศรษฐกิจในอินเดีย เช่นเป็นเจ้าของโรงแรมที่ดีที่สุด นายห้างที่ใหญ่ที่สุด เจ้าของบริษัทขายขนแกะที่ใหญ่ที่สุด เจ้าของโรงงานปอกระเจาที่ใหญ่ เจ้าของโรงถลุงเหล็กและบริการทางอากาศ ทั้งได้รับยกย่องว่าเป็นพวกที่ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมแต่ถึงกระนั้น ชาวโซโรอัสเตอร์ก็ดูจะไม่สนใจเผยแผ่ศาสนาให้แพร่หลายออกไปสู่โลกภายนอก แต่ยังพอใจที่จะอนุรักษ์ไว้สำหรับชาวโซโรอัสเตอร์ด้วยกันเท่านั้น ทั้งมีที่ท่าจะถูกศาสนาอื่นกลืนอีกด้วย ส่วนชาวโซโรอัสเตอร์ในประเทศอิหร่าน ก็อยู่ในฐานะลำบากเพราะถูกมุสลิมรังแก และโดยเฉพาะสมัยที่อยาโตลาห์ รูโฮลล่าห์ โคไมนี ชัปไล่พระเจ้าซาห์แห่งอิหร่านออกนอกประเทศ แล้วขึ้นปกครองบ้านเมืองนั้น ชาวโซโรอัสเตอร์และศาสนิกในศาสนาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ศาสนาอิสลามได้รับความเดือดร้อนมาก เพราะถูกทำลายล้าง

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 10 ศาสนาโซโรอัสเตอร์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 10 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 11 ต่อไป

บทที่ 11
ศาสนายิว

เนื้อหาบทที่ 11

ศาสนายิว

11.1 ประวัติความเป็นมา

11.2 ประวัติศาสดา

11.2.1 ชาตีกำเนิดและปฐมวัย

11.2.2 พระโอรสเลี้ยงและมัชฌิมวัย

11.2.3 ปัจฉิมวัยและได้รับบัญญัติ 10 ประการ

11.3 คัมภีร์ในศาสนา

11.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

11.4.1 พระบัญญัติ 10 ประการ

11.4.2 เรื่องสร้างโลก

11.4.3 เรื่องดวงวิญญาณ

11.4.4 พระเจ้าเป็นเจ้าสูงสุด

11.5 บทบาทของศาสดาประกาศกในศาสนายิวหรือยูดา

11.6 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

11.7 สถานที่ทำพิธีกรรมและนักบวช

11.8 พิธีกรรมที่สำคัญ

11.9 นิกายในศาสนา

11.10 สัญลักษณ์ของศาสนา

11.11 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนายิวเกิดที่ประเทศปาเลสไตน์ ประมาณ 957 ปี ก่อนพุทธศักราช เป็นเอกเทวนิยม คือนับถือพระยะโฮวา ชาวยิวเชื่อว่าพระยะโฮวาเป็นผู้สร้างโลก เป็นผู้ช่วยชาวยิวให้เป็นอิสระจากการเป็นทาสของชาวอียิปต์ ศาสดาของศาสนายิวคือโมเสส

2. คัมภีร์สำคัญในศาสนายิว คือ “ตอราห์” แบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ 1.คัมภีร์โตราห์ 2.ศาสตาประกาศ 3.วรรณกรรม นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อีกเล่มหนึ่งซึ่งเป็นบทอธิบายนเพิ่มเติมจากของเดิม เรียกว่า “คัมภีร์ทัลมุด”

3. ศาสนายิวมีหลักคำสอนที่สำคัญ คือ 1)พระบัญญัติ 10 ประการ 2)เรื่องการสร้างโลก 3)เรื่องดวงวิญญาณ และ ศาสนายิวมีจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต อันเป็นสุขที่แท้จริง และนิรันดร์ที่ชาวยิวต่างมีความปรารถนาที่จะบรรลุถึงคือสวรรค์ (การมีชีวิตอยู่กับพระเจ้า) วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายปลายทางนั้นจะต้องเชื่อฟัง จงรักภักดีบูชาพระยะโฮวาเจ้าเพียงพระองค์เดียวและเชื่อฟังปฏิบัติตามพระบัญญัติซึ่งพระยะโฮวาส่งผ่านลงมาทางโมเสส โดยเฉพาะที่สำคัญยิ่งคือพระบัญญัติ 10 ประการ ชาวยิวเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีครั้งเดียวจากนั้นก็จะไปอยู่ในโลกวิญญาณชั่วนิรันดร์

4. นิกายในศาสนา ศาสนายิวมีนิกายที่สำคัญอยู่ 4 นิกาย ดังนี้ 1)นิกายออร์ทอดอกซ์ 2)นิกายปฏิรูป 3)นิกายอนุรักษนิยม 4)นิกายบูรณปฏิสังขรณ์ ส่วนสัญลักษณ์ในศาสนา นั้นเดิมใช้เครื่องหมายเทียห์ 7 กิ่ง เป็นสัญลักษณ์ แต่ปัจจุบันใช้รูปสามเหลี่ยมซ้อนกัน 2 รูป เป็นดาว 6 แฉก เป็นสัญลักษณ์

5. ศาสนายิวในปัจจุบันนี้มีศาสนิกที่นับถือศาสนาอยู่ทั้งหมดประมาณ 12-13 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้เกือบทั้งหมดอยู่ในประเทศอิสราเอล ในสหรัฐอเมริกาประมาณ 5 ล้านคน ในแคนาดาประมาณ 4 ล้านคน ในทวีปยุโรปประมาณ 3 ล้าน 5 แสนคนและในทวีปเอเชีย ประมาณ 3 ล้านคน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนายิว ได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดมุ่งหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนายิวได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมที่สำคัญ สถานที่ประกอบพิธีกรรมและนักบวชในศาสนา นิกายในศาสนา และฐานะของศาสนาในปัจจุบันของศาสนายิวได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 11

ศาสนายิว

11.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนายิว เป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาศาสนาเอกเทวนิยมที่ยังมีชีวิตอยู่ ศาสนายิวเกิดประมาณ 957-657 ก่อน พ.ศ. โดยคิดตามสมัยของโมเสส ผู้เป็นศาสดาของศาสนานี้ แต่ถ้าจะว่าตามความเชื่อของชาวยิวแล้ว ศาสนายิวเกิดตั้งแต่สมัยอับราฮัมหรืออับราฮัม หรือที่ศาสนาอิสลามเรียกว่าอิบราฮิมแล้ว คือประมาณ 1,500 ปีก่อน พ.ศ. ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว ศาสนายิวเป็นศาสนาของชนชาติยิวหรือที่เรียกกันว่าเฮบรู (Hebrew) ในสมัยโบราณ คำว่า ยูดา มาจากคำว่า จูดา และคำว่า ยิว มาจากคำว่า จูเดีย ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวเปอร์เซียหรืออิหร่านเรียก ประวัติย่อของชนชาติยิวมีว่า เป็นชาติที่เลี้ยงสัตว์ จึงต้องต้อนฝูงปศุสัตว์ไปหากินในที่ต่าง ๆ ชาวยิวจึงเป็นพวกเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง อพยพเรื่อยไป ครั้นเข้าไปถิ่นไหนถิ่นก็รังเกียจขับไล่ไม่ยอมให้อยู่ แม้แต่คำว่า เฮบรู ก็เป็นคำที่ชาวคานาอันตั้งให้ อันมีความหมายว่า พวกต่างถิ่น พวกเร่ร่อน หรือพวกมาจากฟากโน้น ต่อมาคำนี้กลายเป็นชื่อของชาวยิวดังกล่าวแล้ว ชาวยิวอพยพไปเรื่อย ๆ เพื่อหาอาหารให้ปศุสัตว์ แต่ยิ่งเร่ร่อนก็ยิ่งน้อยใจที่ไม่มีประเทศของตนอยู่ ผิดกับเผ่าอื่นๆอีกทั้งจำนวนประชากรยิวก็นับเพิ่มมากขึ้นทุกที ปัญหาเหล่านี้ทำให้หัวหน้าหมู่ชาวยิวดิสนัก ทำอย่างไรยิวจึงจะมีประเทศอยู่ ทำอย่างไรชาวยิวจะมีอาหารเพียงพอไม่อดตาย ต่อมาเมื่อเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นแก่ชาวยิว คือสมัยที่ชาวยิวมีอับราฮัมเป็นหัวหน้าหมู่ อับราฮัมได้บอกชาวยิวว่า พระเจ้ามาหาตน พระองค์ได้ตรัสว่า พระองค์เป็นพระเจ้าองค์เดียว และทรงเป็นเทพเจ้าของชาวยิว พระองค์ทรงเลือกชาวอิสราเอลหรือชาวยิวเป็นประชากรของพระองค์พระเจ้าทรงสั่งให้อับราฮัมอพยพออกจากถิ่นที่อยู่คือเมืองเออร์หรืออูร์ (Ur) ในแคว้นคาลเดีย ซึ่งตั้งอยู่แถบเมโสโปเตเมีย ไปอยู่ในดินแดนที่พระองค์จะประทานให้ แล้วจะทรงทำให้ชาวยิวเป็นชาติใหญ่ ชาติสำคัญของโลกดังที่พระองค์ตรัสว่า¹

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสต์ธรรม. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971, 2514 หน้า 17-18.

“เจ้าจงออกจากเมืองจากญาติพี่น้องจากบ้านบิดาของเจ้าไปยังดินแดนที่เราจะบอกให้เจ้ารู้ เราจะให้เจ้าเป็นชาติใหญ่ เราจะอวยพรแก่เจ้า จะให้เจ้ามีชื่อเสียงโด่งดัง เลื่องลือไกล แล้วเจ้าจะช่วยให้ผู้อื่นได้รับพร เราจะอำนวยพรแก่คนที่อวยพรเจ้า เราจะสาปคนที่แช่งเจ้า”

อับราฮัมซึ่งตอนนั้นอายุ 75 ปีแล้ว ก็ได้พาซาวียว ออกจากถิ่นเดิมมุ่งสู่แผ่นดินสัญญา หรือแผ่นดินที่พระเจ้าจะประทานให้แก่ซาวียว อับราฮัมพาซาวียวเดินทางมาเรื่อย ๆ จนมาถึงแผ่นดินคานาอัน พระเจ้าจึงมาปรากฏแก่อับราฮัมและตรัสว่า¹ “ดินแดนนี้เราจะยกให้พงศ์พันธุ์ของเจ้า” ซาวียวอยู่ที่คานาอันระยะหนึ่งต่อมาเกิดเหตุพิภิกขภัย ซาวียวอดอยากลำบากมาก อับราฮัมจึงพา ซาวียวออกเดินทางต่อไปจนถึงประเทศอียิปต์ อับราฮัมได้พาซารายหรือต่อมาเรียกว่าซาร่าห์ ภรรยาของตนไปด้วย และเนื่องจากซาร่าห์เป็นคนสวยมาก หากอับราฮัมบอกแก่ชาวอียิปต์ว่าเป็นภรรยาของตนก็เกรงจะมีอันตราย จึงได้บอกว่าเป็นน้องสาว เมื่อฟาโรห์หรือกษัตริย์ของอียิปต์ทอดพระเนตรเห็นซาร่าห์ก็ทรงพอพระทัยรับไว้เป็นชายา และทรงโปรดปรานนางมาก ทำให้พระองค์โปรดลงมาถึงอับราฮัมที่มีน้องสาวสวยด้วย โดยพระราชทานสิ่งต่างๆ ให้แก่อับราฮัมอย่างมากมาย แต่ต่อมาทรงทราบว่าซาร่าห์เป็นภรรยาของอับราฮัม จึงไม่พอพระทัยที่ถูกหลอกจึงให้ อับราฮัมและซาร่าห์พร้อมด้วยซาวียวออกจากอียิปต์ อับราฮัมจึงพาซาวียวกลับมาอยู่ที่คานาอันอีก อับราฮัมไม่มีบุตรกับซาร่าห์ ซาร่าห์จึงยกสาวใช้ของตนชื่อฮาเกาห์ให้เป็นภรรยาของอับราฮัม ต่อมาฮาการ์มีบุตรคนหนึ่งชื่ออิสมาเอล ส่วนซาร่าห์ต่อมาก็มีบุตรคนหนึ่งชื่ออิสอัคหรือไอแซค (Isaac)

อับราฮัมได้ชื่อว่าเป็นปฐมบรรพบุรุษของซาวียวและเป็นคนแรกของซาวียวที่เปลี่ยนจากการนับถือเทพเจ้าจำนวนมากตามที่เชื่อกันในสมัยนั้น มาเป็นนับถือพระเจ้าองค์เดียว และพยายามชักชวนให้ซาวียมานับถือพระเจ้าองค์เดียวเหมือนตนด้วย อับราฮัมมั่นคงในพระเจ้าที่ตนนับถือมากอย่างเช่นเมื่อพระเจ้าลงใจให้ฆ่าไอแซคบุตรของตนเป็นเครื่องเซ่นสังเวยพระองค์ อับราฮัมก็ตกลงทำตาม แต่ขณะที่อับราฮัมกำลังจะฆ่าลูกนั้น พระเจ้าก็ได้มาปรากฏและบอกว่าเป็นเพียงการลงใจเท่านั้น ไม่ต้องการให้ฆ่าจริงๆ และทรงเชื่อแล้วว่าอับราฮัมศรัทธาและภักดีต่อพระองค์จริง ว่าแล้วก็ทรงอวยพรให้อับราฮัมและชาติยิวเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยเหตุนี้อับราฮัมจึงได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งศรัทธาในศาสนาอิสลาม และเมื่ออับราฮัมอายุได้ 99 ปี พระเจ้าก็ได้มาปรากฏแก่อับราฮัมอีก และตรัสว่า² “เราจะให้ดินแดนที่เจ้าอาศัยอยู่นี้ คือ

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสต์ธรรม. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิมฉบับ 1971 : ปฐมกาล 2 : 7, 2514 หน้า 18.

² เล่มเดียวกัน, หน้า 18.

แผ่นดินคานาอันทั้งสิ้นแก่เจ้าและแก่เชื้อสายของเจ้าที่จะสืบมา ให้เป็นกรรมสิทธิ์นิรันดร์ และเราจะเป็นพระเจ้าของเจ้า” แต่พระเจ้าก็มีข้อแม้ว่าชาวอียิปต์จะต้องจงรักภักดีต่อพระองค์ตลอดไป และชาวอียิปต์จะต้องทำพิธีกรรมบางอย่างเพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า เป็นผู้มั่นคงต่อพระเจ้า เป็นคนของพระเจ้านั่นก็คือทำพิธีสühnt ผู้ชายทุกคนต้องทำพิธีสühnt ใครไม่ทำก็แสดงว่าไม่นับถือพระองค์ดังพระดำรัสว่า¹

“เจ้าและพงศ์พันธุ์ของเจ้า จะต้องรักษาพันธสัญญาของเราไว้คือผู้ชายทุกคนจะต้องเข้าสühnt เจ้าจึงเข้าสühntตัดหนังหุ้มปลายองคชาติของเจ้า นี่จะเป็นหมายสำคัญของพันธสัญญาระหว่างเรากับเจ้า ผู้ชายทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 8 วัน จะต้องเข้าสühnt ชายคนไหนไม่ได้เข้าสühntตัดหนังหุ้มองคชาติจะต้องถูกตัดจากชนชาติของเขา เขาได้ละเมิดพันธสัญญาของเรา”

อับราฮัมจึงจัดทำพิธีให้ชายชาวอียิปต์ทุกคนเข้าสühnt แม้ตัวอับราฮัมเองซึ่งมีอายุ 99 ปีแล้วก็เข้าทำสühntพร้อมกับอิสมาอีลบุตรชาย เรื่องเข้าสühntนอกจากจะเป็นพิธีสำคัญในศาสนาอียิวแล้วยังถือเป็นเรื่องจริงจางที่จะต้องทำในศาสนาอิสลามอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ได้วิวัฒนาการมาจากศาสนาอียิว แต่ทว่าศาสนาคริสต์ไม่ได้ให้ความสำคัญในพิธีนี้นัก อับราฮัมได้ปกครองชาวอียิวเรื่อยมาจนสิ้นชีวิต อัศฮ์หรือไอแซคก็ได้รับตำแหน่งหัวหน้าหมู่ชาวอียิวต่อมา ไอแซคแต่งงานกับเรเบคาห์และมีบุตร 2 คน คือคนพี่ชื่อ เอซาว ส่วนคนน้องชื่อ ยาโคบ หรือยาacob เรเบคาห์รักลูกคนเล็กมาก จึงสนับสนุนให้เป็นหัวหน้าหมู่หากสิ้นไอแซคแล้วทำให้เอซาวไม่พอใจจึงหาทางทำร้ายยาacob จนบิดามารดาของยาacobเห็นว่าขึ้นให้ยาacobอยู่จะเป็นอันตรายจึงส่งไปอยู่ที่เมืองฮารานอยู่กับลุงชื่อลาบัน พี่ชายของเรเบคาห์ต่อมายาacobได้ลูกสาวทั้ง 2 คน ของลาบันเป็นภรรยา โดยบุตรสาวคนโตชื่อเลอาห์ ส่วนคนน้องชื่อราเชล และต่อมายาacobได้ภรรยาอีก 2 คนซึ่งก็เป็นสาวใช้ของเลอาห์และราเชลนั่นเอง ยาacobจึงมีบุตรถึง 12 คน จากภรรยาทั้ง 4 และบุตรทั้ง 12 คนนั้นก็ป็นต้นตระกูล 12 เผ่าของชาวอิสราเอล หรือที่เรียกในกาลต่อมาว่า อิสราเอลลิต หรือลูกอิสราเอล เฉพาะราเชลผู้เป็นภรรยาที่ยาacob โปรดปรานมากก็มีบุตร 2 คน คือ โยเซฟ และเบนโอนี หรือเบนยามิน ยาacobได้อยู่ที่ฮารานหลายปีจึงเดินทางกลับภูมิลำเนา ขณะที่ยาacobเดินทางไปคืนดีกับเอซาวพี่ชายของตนนั้น คืนหนึ่งได้มีบุรุษคนหนึ่งมาปล้ำกับยาacob ปล้ำกันจนเกือบสว่างก็ยังไม่มีการชนะ บุรุษนั้นคือพระเจ้า พระองค์จึงประทานชื่อใหม่แก่ยาacobว่า อิสราเอล ซึ่งแปลว่าผู้ปล้ำสู้กับพระเจ้า แต่บางตำราก็แปลว่าผู้มั่นคงต่อพระเจ้า เพราะฉะนั้นชาวอียิวจึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า

¹ เล่มเดียวกัน, หน้า 25.

อิสราเอล ยาคอบโปรดโยเซฟมาก และต้องการมอบตำแหน่งหัวหน้าหมู่ชาวยิวให้แก่โยเซฟ ทำให้พี่น้องคนอื่นๆ ริษยาหาทางทำร้ายโยเซฟ และเมื่อสบโอกาสจึงได้จับโยเซฟขายให้พ่อค้าเมืองมีเดียน และต่อมาพ่อค้าผู้นั้นได้นำโยเซฟไปขายกับโปทิฟาร์ ผู้บัญชาการทหารรักษาพระองค์ของฟาโรห์แห่งอียิปต์อีกต่อหนึ่ง

ด้วยเหตุนี้โยเซฟจึงตกเป็นทาสอยู่ในอียิปต์ ได้รับความลำบาก แต่ต่อมาได้อาศัยวิชาโหราศาสตร์ที่ตนมีความชำนาญอยู่ไต่เต้าขึ้นไปเป็นถึงอัครมหาเสนาบดีแห่งอียิปต์ เรื่องย่อมีอยู่ว่า¹ คืบหนึ่งฟาโรห์หรือกษัตริย์อียิปต์สุบินไปว่า ขณะที่พระองค์ประทับอยู่บนฝั่งแม่น้ำไนล์ ก็ทรงเห็นโคอ้วน 7 ตัว ผุดขึ้นจากแม่น้ำไนล์ขึ้นมากินใบอ้อแล้วก็มีโคผอมรูปร่างอัปลักษณ์อีก 7 ตัว โผล่ขึ้นมาจากแม่น้ำไนล์เช่นกัน แล้วได้กินโคอ้วนทั้ง 7 ตัว ฟาโรห์ทรงตกพระทัยตื่นบรรทม แต่ยังทรงง่วงนอนอยู่จึงทรงหลับอีกและก็ทรงสุบินอีกว่า ทรงเห็นต้นข้าวต้นเดียวมีรวง 7 รวง แต่ละรวงดกด้วยเมล็ดข้าวที่เต่งตึง แต่ครู่ต่อมาก็ทรงเห็นข้าวต้นนั้นมีรวงงอกออกมาอีก 7 รวง ด้วยกันแต่ทว่าแต่ละรวงมีแต่เมล็ดข้าวลีบไม่มีเนื้อ และเตรียมไหม้เพราะลมตะวันตก และแล้วรวงข้าวลีบ ก็ได้กินรวงข้าวดีทั้งหมด ฟาโรห์ทรงตกพระทัยมาก จึงทรงมีรับสั่งให้โหรหลวงมาทำนายสุบิน แต่ก็ไม่มีใครทำนายได้ มีคนกราบทูลว่ายังมีอีกคนหนึ่งชื่อโยเซฟ เขามีความสามารถทำนายความฝันได้แม่นยำมาก คงจะช่วยทำนายได้ ฟาโรห์จึงมีรับสั่งให้โยเซฟเข้าเฝ้าทำนายฝัน โยเซฟจึงทำนายว่า พระสุบินของพระองค์ทั้ง 2 เรื่อง หมายถึงอย่างเดียวกัน โคอ้วน 7 ตัว หมายถึงปีที่อุดมสมบูรณ์ 7 ปี และรวงข้าวดี 7 รวง ก็หมายถึงปีที่อุดมถึง 7 ปี เช่นกัน ส่วนโคผอม 7 ตัว หมายถึงปีที่อดอยาก 7 ปี และรวงข้าวลีบ 7 รวง ก็หมายถึงปีแห่งแล้งอดอยากถึง 7 ปีเช่นกัน ข้อนี้หมายความว่าประเทศอียิปต์จะมีฝนตกมาก ทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ติดต่อกันถึง 7 ปีเช่นกัน แต่หลังจากนั้นจะเกิดความแห้งแล้งขนาดหนักไม่สามารถปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารอะไรได้ อียิปต์จะประสบแต่ทุกข์ภัยอย่างหนัก อีก 7 ปี ผู้คนจะอดอยากจนถึงล้มปีที่เคยอุดมสมบูรณ์ที่ผ่านมา ส่วนที่ต้องสุบินถึง 2 ครั้ง ก็เพราะพระเจ้าทรงกำหนดไว้แล้วว่าจะให้บังเกิดขึ้นในเร็วๆ นี้ ฟาโรห์ได้สดับแล้ว ทรงเชื่อจึงทรงแต่งตั้งโยเซฟให้เป็นอัครเสนาบดี มีหน้าที่ดูแลสุขทุกข์ชาวอียิปต์ทั่วประเทศ และทรงตั้งนามใหม่ให้โจเซฟว่า ศาเฟนาทปาเนอาห์ และทรงประทานอาสนัต บุตรีของโปทิเฟรา บุโรหิตเมืองโอนให้เป็นภรรยา

โยเซฟเมื่อได้รับตำแหน่งแล้ว ก็ให้สร้างยุ้งฉางในที่ต่างๆ ทั่วประเทศ และกาลต่อมาเหตุการณ์ก็เป็นไปอย่างที่โยเซฟทำนาย ประเทศอียิปต์สมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารติดต่อ

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสต์ธรรม. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971, 2541 หน้า 75-78.

กันถึง 7 ปี โยเซฟก็ให้นำธัญญาหารมาเก็บไว้ในยุ้งฉางจนเต็มทั้งหมด และเมื่อสิ้นปีที่อุดมแล้ว ความแห้งแล้งขนาดหนักก็ได้เกิดขึ้น ประชากรอดอยากมาก ก็ได้อาหารจากยุ้งฉางที่โยเซฟให้สร้างไว้ประทังชีวิตสืบต่อมา เรื่องนี้ทำให้ฟาโรห์ทรงโปรดโยเซฟมาก โยเซฟจึงรุ่งเรืองด้วยลาภยศชื่อเสียง ทำให้ชาวอียิปต์ชาวอียิปต์พากันอพยพมาอยู่ในอียิปต์อย่างมากมาย และมาอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะบาร์มีของโยเซฟ แต่เมื่อสิ้นโยเซฟแล้ว ชาวอียิปต์เริ่มลำบากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ก็เพราะ ฟาโรห์องค์ใหม่ไม่พอพระทัยที่เห็นจำนวนประชากรอียิปต์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หากขึ้นพล่อยไว้จะเป็นภัยแก่อียิปต์ จึงทรงทำให้ชาวอียิปต์เป็นทาส เกณฑ์ให้ชาวอียิปต์ทำงานหนัก เช่น สร้างปิรามิด เป็นต้น เพื่อชาวอียิปต์จะได้ล้มตายไปเรื่อยๆ เป็นการลดจำนวนประชากรอียิปต์ไปในตัว และยังมีอีกวิธีหนึ่งที่จะลดประชากรอียิปต์ได้อย่างได้ผลทันที นั่นก็คือให้ฆ่าเด็กชายชาวอียิปต์ที่เกิดใหม่ทุกคน ดังที่ฟาโรห์ตรัสว่า¹ “บุตรชายเสบรูทุกคนที่เกิดมา ให้เอาไปทิ้งเสียในแม่น้ำไนล์ แต่บุตรทุกคนให้รอดอยู่ได้” การที่ฟาโรห์ให้พล่อยเด็กหญิงไว้ก็เพื่อเมื่อเติบโตใหญ่จะให้แต่งงานกับชาวอียิปต์ จะเป็นการกลืนชาติอียิปต์ไปในที่สุด

ศาสนายิวถ้าจะว่าในทางวิชาการแล้วก็ว่าเกิดขึ้นในสมัยโมเสสกล่าวคือมีโมเสสเป็นศาสดา ส่วนประวัติของโมเสสจะได้กล่าวต่อไปเมื่อถึงเรื่องประวัติศาสดา ศาสนายิวเป็นศาสนาของชาวอียิวมาตลอดตั้งแต่โมเสสนำมาเผยแผ่และเจริญรุ่งเรืองมากในช่วงที่ชาวอียิวมีประเทศของตนเองที่แคว้นคานาอัน ชาวอียิวมีประเทศอยู่สุขสบายเป็นเวลาประมาณ 700 ปี แต่ก็มีเคราะห์กรรมที่ต้องตกเป็นทาสของเขาคือ กล่าวคือเมื่อพระเจ้าโซโลมอนกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดของชาติอียิวสวรรคตในปี 379 ก่อน พ.ศ. อียิวจึงได้แตกเป็น 2 อาณาจักร อาณาจักรทางเหนือเรียกว่าอิสราเอล ส่วนอาณาจักรทางใต้เรียกว่ายูดา เมื่อแบ่งเป็น 2 อาณาจักร อียิวก็เริ่มอ่อนแอและต่อมาหลังจากสิ้นสมัยของ พระเจ้าโซโลมอนแล้วได้ 200 ปี อาณาจักรอิสราเอลก็ตกอยู่ในอำนาจของอัสซีเรียในปี 178 ก่อน พ.ศ. ชาวอียิวถูกจับเป็นทาส ส่งไปทำงานในดินแดนต่างๆ ทำให้ชาวอียิวสาบสูญไปเป็นอันมาก เชื่อกันว่าชาวอียิวมี 12 ตระกูลได้ถูกทำลายในครั้งนั้นถึง 10 ตระกูล ส่วนอาณาจักรยูดาก็ประกอบตัวมาได้อีก 135 ปี ก็ตกเป็นเชลยของบาบิโลนในปีก่อน พ.ศ. 43 พวกบาบิโลนได้ทารุณพวกอียิวมาก ทั้งได้เผาทำลายบ้านเมืองตลอดถึงวิหารในเมืองเยรูซาเล็มที่พระเจ้าโซโลมอนทรงสร้างไว้ แต่บาบิโลนก็ปกครองอียิวได้เพียง 40 ปี บาบิโลนก็ตกเป็นเมืองขึ้นของเปอร์เซียในปีที่ 3 ก่อน พ.ศ. ชาวอียิวจึงตกอยู่ในอำนาจของเปอร์เซียโดยอัตโนมัติ แต่เปอร์เซียไม่โหดร้ายต่อชาวอียิวเหมือนพวกบาบิโลน ชาวอียิวได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเมืองได้

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสต์ธรรม. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971, 2541 หน้า 100.

ชาวยิวจึงมีโอกาสมาซ่อมแซมบ้านเมืองและสร้างวิหารศักดิ์สิทธิ์ขึ้นใหม่ในกรุงเยรูซาเล็ม แต่ชาวยิวก็มีโอกาสผ่อนคลายความทุกข์ได้ไม่นานก็ตกเป็นทาสของกรีกอีกเพราะเปอร์เซียรบแพ้กรีกในปี พ.ศ. 210 และนอกจากเป็นเชลยกรีกแล้ว ต่อมาก็เป็นเชลยของซีเรียและโรมันตามลำดับอีก ก็ในช่วงที่ยิวตกอยู่ในอำนาจของกรีกและโรมัน ยิวได้รับความเดือดร้อนแสนสาหัส โดยเฉพาะสมัยที่โรมันปกครอง ชาวยิวถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก กรุงเยรูซาเล็มถูกทำลายรวมทั้งวิหารศักดิ์สิทธิ์เป็นครั้งที่ 2 ชาวยิวต้องกระจัดกระจายไปอยู่ในประเทศต่างๆ ได้รับความทุกข์ทรมานตลอดมา แต่ถึงอย่างนั้นชาวยิวยังถือตัวเป็นยิวคือเป็นชนชาติที่พระเจ้าเลือก ยิวจะต้องมีประเทศของตนใหม่ และพระเจ้าจะต้องส่งคนดีมาช่วยชาวยิวอีก ความหวังเหล่านี้เป็นโอสภที่ช่วยเยียวยาชาวยิวซึ่งเป็นไข้หนักตลอดมา และช่วงใดที่ชาวยิวมีความทุกข์เดือดร้อนมากก็มักจะมีศาสตพยากรณ์¹ มาช่วยบรรเทาทุกข์ในช่วงนั้นศาสตพยากรณ์ของยิวมีอยู่มาก อย่างเช่นช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5-8 มีศาสตพยากรณ์ที่สำคัญอยู่ 16 ทาน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มแรกเป็นศาสตพยากรณ์ใหญ่มี 4 ทานคือ อีสยาห์ เยเรมีย์ เอเซเคียล และดาเนียล ส่วนอีกกลุ่มเป็นศาสตพยากรณ์น้อยมี 12 ทานคือ อามอส มิคาร โฮเซอา เศฟันยาห์ สะบากุกนาฮูม โยเอล โอบาดีห์ ฮักกัย โยนาห์ เศคาริยาห์ และมาลาเกีย

ศาสตพยากรณ์เหล่านี้ต่างก็ช่วยบรรเทาทุกข์ให้ชาวยิว เช่นให้ความหวังว่า เมสไซอาห์คือตัวแทนของพระเจ้าใกล้จะมาช่วยแล้ว อาณาจักรของพระเจ้าใกล้จะมาถึงแล้วเป็นต้น ชาวยิวถึงแม้จะกระจัดกระจายไปอยู่ตามประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก แต่ทุกคนถือตัวเป็นยิวและยึดมั่นในขบวนการไซออน (Zion-movement) ว่าสักวันหนึ่งพระเจ้าจะประทานแผ่นดินให้ยิวอีก เพราะยิวเป็นประชากรของพระองค์ ยิวเป็นชาติที่พระองค์เลือก และต่อมาชาวยิวก็ต้องตื่นตื่นที่เห็นหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ “รัฐของชาวยิว” เขียนโดย ดร.ธีโอดอร์ เฮอซึล (Theodor Herzl) นักเขียนชาวเวียนนา ในหน้าแรกของหนังสือเล่มนั้น ดร.ธีโอดอร์ เฮอซึล เขียนไว้ว่า “ถ้าท่านตั้งใจจริงก็จะเป็นความฝันอีกต่อไป” และหลังจากหนังสือเล่มนั้นออกมาได้ 1 ปี ดร.ธีโอดอร์ เฮอซึลได้จัดให้เปิดประชุมสภาลชบวนการไซออนนิสต์ ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปรากฏว่ามีผู้แทนชาวยิวมาประชุมจากทุกมุมโลก ดร.ธีโอดอร์ เฮอซึล ได้ทำนายไว้ว่าภายใน 50 ปี หลังจากการประชุมนั้น จะมีประเทศอิสราเอลขึ้นมามาก และแล้วเหตุการณ์ตามคำทำนายของดร.ธีโอดอร์ เฮอซึล ก็เป็นจริง กล่าวคือ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 สภาองค์การสหประชาชาติได้ลงคะแนนสนับสนุน 33 เสียง คัดค้าน 13 เสียง และไม่ออกเสียง 10 เสียง

¹ ดอกบัวขาว. นานาศาสนา, 2507 หน้า 301.

ประกาศให้แบ่งปาเลสไตน์ ออกเป็น 2 รัฐ คือรัฐยิวและรัฐอาหรับ เพราะฉะนั้นในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2491 ยิวจึงประกาศเอกราชเป็นประเทศอิสราเอลขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยมีเดวิด เบนกูเรียน เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นคนแรก ประเทศอิสราเอลยังยืนยงมาถึงปัจจุบันนี้ แต่กว่าจะตั้งประเทศขึ้นได้ใหม่ก็ต้องใช้เวลานานกว่า 2,000 ปี ชาวยิวถึงแม้จะมีประเทศของตนใหม่ได้แล้ว แต่ก็ไม่หมดทุกข์ เพราะมีปัญหาขอบด้านกับประเทศต่างๆ ใกล้เคียงตลอดทั้งปัญหาชาวปาเลสไตน์ด้วยดังที่ทราบกันอยู่แล้ว

ศาสนายิวเป็นศาสนาเอกเทวนิยม นับถือพระเจ้าเพียงองค์เดียวคือพระยะโฮวาห์จะหันเหไปสนใจพระเจ้าอื่นไม่ได้ เพราะฉะนั้นเรื่องราวต่างๆ ในคัมภีร์พันธสัญญาเดิมหรือโตราห์ซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้น 1 ของศาสนายูดาห์จึงมักมีเรื่องพระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ และเรื่องพระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องก็มีอยู่มากในศาสนาคริสต์ และอิสลามด้วย โดยเฉพาะในคัมภีร์อัลกุรอานในศาสนาอิสลาม จะเต็มไปด้วยเรื่องพระเจ้า ทั้งนี้ก็เพราะทั้งศาสนาคริสต์และอิสลามได้วิวัฒนาการมาจากศาสนายิวดังแสดงแล้ว ชาวยิวนอกจากจะมีศรัทธาต่อพระยะโฮวาห์ หรือเยโฮวาห์ หรือยาห์เวห์แล้ว ก็ยังถือโตราห์เป็นธรรมนูญชีวิตอีกด้วย ชาวยิวจะใช้คำสอนในศาสนามาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตและตัดสินปัญหาต่างๆ ทำนองเดียวกับมุสลิมถืออัลกุรอานเป็นธรรมนูญชีวิต เพราะฉะนั้นศาสนายิวนอกจากจะเป็นศาสนาแล้ว ยังเป็นวิถีชีวิตของชาวยิวอีกด้วย

11.2 ประวัติศาสดา

ชนชาติยิวหรือเฮบรูเป็นผู้ฉลาด ทรหดอดทน กระหมัดหม่ม และรักพวกพ้อง เมื่อเข้าไปอยู่ในอียิปต์ก็ได้สร้างความเจริญให้แก่อียิปต์เป็นอันมาก “พระมิด” อนุสรณ์แห่งความยิ่งใหญ่ทางสถาปัตยกรรมของอียิปต์ที่ปรากฏเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกอยู่ทุกวันนี้ ก็เป็นผลงานอันเกิดจากแรงปัญญาและกำลังกายของชาวเฮบรู ผู้เข้าไปอยู่ในอียิปต์ในฐานะเป็นทาสของชาวอียิปต์นั่นเอง ความเติบโตอย่างรวดเร็วของจำนวนชาวเฮบรูที่อาศัยอยู่ในอียิปต์ กลายเป็นเรื่องหนึ่งที่ทำให้พระเจ้ากรุงอียิปต์ทรงหวั่นพระทัยไปว่า สักวันหนึ่งข้างหน้าถ้าพวกเฮบรูนี้คิดแย่งชิงมีอิทธิพลเหนือแผ่นดิน ก็ไม่มีทางที่อียิปต์จะสู้ได้ จึงดำริแก้ปัญหาด้วยวิธีการตัดไฟเสียแต่ต้นลม โดยการจำกัดเขตให้พวกเฮบรูอยู่ที่แห่งเดียวกันเป็นสัดส่วน ห้ามไม่ให้ไปเที่ยวแทรกซึมปะปนอยู่กับชาวอียิปต์อีกต่อไป ยิ่งให้อยู่ที่เดียวกัน จำกัดเขตแดนมากเท่าไร ดูเหมือนว่าก็มีการเพาะพันธุ์เพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้นเท่านั้น กลายเป็นเพิ่มทวีความหวาดหวั่นภัยของพระเจ้ากรุงอียิปต์มากขึ้น จึงต้องตัดสินพระทัยแก้ปัญหาด้วยความหฤโหด

ของชาตาน คือ ออกคำสั่งให้จับเด็ก ๆ ชาวเฮบรูที่เกิดใหม่ไปประหารชีวิตเสีย ยังผลให้น่าเศร้า
สลดสำหรับเด็กชาวเฮบรูที่ต้องสิ้นชีวิตลงเป็นจำนวนมากในครั้งนั้น

11.2.1 ชาตีกำเนิดและปฐมวัย¹

การที่พระเจ้ากรุงอียิปต์ออกคำสั่งประหารชีวิตเด็กชาวเฮบรูครั้งนั้น อยู่ในช่วงประมาณ
1200–1500 ปี ก่อน พ.ศ. โมเสสเป็นบุตรเกิดใหม่คนหนึ่งของพ่อแม่ชาวเฮบรู (ยิว) ที่ตกไป
เป็นทาสรับใช้ของชาวเฮบรูและเกิดในช่วงที่มีเหตุการณ์อันเศร้าสลดเนื่องจากการออกคำสั่ง
ของพระเจ้ากรุงอียิปต์ เพื่อให้ลูกของตนรอดพ้นจากน้ำมือของเพชฌฆาตอียิปต์ที่คอยจับเอา
เด็กแดง ๆ ชาวเฮบรูไปประหารชีวิต แม่ของโมเสสจึงรีบอุ้มเอาโมเสสหนีออกจากบ้านด้วย
หมายจะไปตายเอาดาบหน้าก็ได้ ขณะหนีไปก็คิดว่าวิธีรอดพ้นไปไม่รู้จะอย่างไรดีก็เลย
ตัดสินใจขอยกให้เป็นบุญกรรมของโมเสสก็แล้วกัน ว่าแล้วเมื่อไปถึงแม่น้ำไนล์ก็เอากะจาดมา
ใบหนึ่ง ปูเบาะรองพื้นที่กระจาดใบใหญ่แล้วค่อยวางเด็กแดงโมเสสลงในกระจาด แล้วปล่อยให้
ลอยไปตามกระแสแม่น้ำไนล์ พนางอิชฐานขอฟ้าดินให้ช่วยลูกให้ปลอดภัย กระจาดใบนั้นก็
ลอยไปเรื่อย ๆ จนถึงทำนน้ำหลวงเป็นที่ลงสรงสนานของพระธิดาภคินีฟาโรห์ผู้ครองกรุงอียิปต์
ในขณะนั้นพระธิดาของพระเจ้ากรุงอียิปต์กำลังสรงน้ำพอดีที่เดียวพระธิดาทอดพระเนตรเห็นเข้า
จึงให้คนไปเก็บขึ้นมา ทรงเห็นเด็กน่ารักยังมีชีวิตอยู่จึงทรงนำไปเลี้ยงไว้โดยประทานชื่อว่า โมเสส
แปลว่า ผู้รอดตายจากสายน้ำ

11.2.2 พระโอรสเลี้ยงและมัชฌิมวัย

พระธิดาภคินีฟาโรห์ได้ทรงรับเอาโมเสสมาเป็นบุตรบุญธรรม หรือพระโอรสเลี้ยง โดย
มอบหมายให้หญิงคนสนิทซึ่งเป็นชาวเฮบรูแอบนำไปเลี้ยงไว้อย่างลับ ๆ ให้ได้รับการศึกษา
อย่างดีจนกระทั่งโต เมื่อโมเสสเติบโตขึ้นเจ้าหญิงก็พราดโมเสสจากแม่เลี้ยงเข้าไปอยู่ในวัง แต่
โมเสสมีเลือดเฮบรู ธรรมชาติสอนให้เป็นคนสงสารชาวเฮบรูผู้ตกเป็นทาสของอียิปต์ ที่สุดก็มี
ผู้บอกว่าตนมีเลือดเป็นชาวเฮบรู ไม่ใช่ชาวอียิปต์

ประวัติศาสตร์ตอนนี้กล่าวไว้ว่าวันหนึ่งโมเสสออกจากวังไปดูชาวเฮบรูทำงานให้ชาวอียิปต์
ได้เห็นทาสเฮบรูถูกผู้คุมงานอียิปต์ทำทารุณเข่นตีจนถึงตาย ก็บันดาลโทสะฆ่าผู้คุมงาน

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสต์ธรรม. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971, 2514
หน้า 101.

ชาวอียิปต์คนนั้นเสีย แล้วหนีออกจากกรุงอียิปต์ไปอยู่ที่เมืองมิเดียน (Midian) ในอาหรับ บวชเป็นพระและเปลี่ยนชื่อเป็น โฮบับ (Hobab) หรือ Jethro ต่อมาได้แต่งงานกับลูกสาว ของนักบวชที่เมืองนั้นหลังจากนั้นได้ลักลอบเดินทางเข้าประเทศอียิปต์เพื่อหาทางช่วยพวกเฮบรู เมื่อไปถึงประเทศอียิปต์ปรากฏว่าฟาโรห์องค์ก่อนสิ้นพระชนม์แล้วฟาโรห์องค์ใหม่ทรงยกโทษ ให้โมเสส เพราะด้วยถ้าจะประหารก็เสียตายความรู้ แต่โมเสสจะต้องลดฐานะตัวเองลงเป็นทาส มีฐานะเหมือนชาวเฮบรูทั้งหลาย ตั้งแต่นั้นมาโมเสสได้เป็นหัวหน้าทาสเฮบรู ช่วยเขาทำอิฐและ รับก่อสร้างให้แก่ชาวอียิปต์ ระหว่างนี้เองโมเสสได้รวบรวมชาวเฮบรูก่อตั้งเป็นสมาคมก่ออิฐเพื่อ ใช้เป็นศูนย์รวบรวมผู้คนชาวเฮบรู นักพงศาวดารกล่าวไว้ว่า โมเสสควรจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ตั้ง สมาคมหรือสหพันธ์คนงานขึ้นเป็นคนแรกในโลก

โมเสสเคยทูลขอพระเจ้าแผ่นดินให้เลิกบังคับให้ชาวเฮบรูลงเป็นทาส และทูลขออนุญาต พาพี่น้องชาวเฮบรูออกจากประเทศ แต่ไม่ได้รับอนุญาต แต่มาเกิดโรคระบาดขึ้นทั่วประเทศ ฟาโรห์ไม่สามารถจะแก้ไขได้ ก็ทรงเข้าพระทัยว่าภัยดังกล่าวเกิดจากการที่พระองค์ทรงกักพวก เฮบรูไว้ ทำให้พระเจ้าของพวกเฮบรูไม่พอพระทัย จึงตัดสินพระทัยอนุญาตให้โมเสสพา พวกเฮบรูออกจากกรุงอียิปต์ได้

11.2.3 ปัจฉิมวัยและได้รับบัญญัติ 10 ประการ

เมื่อโมเสสได้รับอนุญาตจากพระเจ้ากรุงอียิปต์ ให้พาพี่น้องชาวเฮบรูออกจากอียิปต์ได้ ปรากฏว่าก่อนจะออกเดินทางจากอียิปต์ไป โมเสสก็ได้ออกบัญญัติให้ทุกคนนับถือพระเจ้า เป็นที่พึ่งเพียงพระองค์เดียว เพื่อเป็นศูนย์กลางแห่งความกลมเกลียวของหมู่คณะและบังคับ ให้ชายทุกคนขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศออกให้หมดก่อน เพื่อสะดวกแก่การทำความสะอาด ในการเดินทางไกล (พวกมุสลิมรับเอาลัทธินี้มาเป็นพิธีของตนในภายหลัง) กำหนดว่าเมื่อโมเสส พาพี่น้องชาวเฮบรูออกจากอียิปต์มีอายุ 80 ปี เขาให้สัญญาแก่ชาวเฮบรูว่า พระเจ้าดลใจเขา ให้พาชาวเฮบรูไปสู่ดินแดนอุดมสมบูรณ์ที่พระเจ้าทรงมอบหมายให้เป็นของชาวเฮบรู (เรียกว่าดินแดนสัญญา)

ครั้นเมื่อพวกเฮบรูออกเดินทางไปแล้ว ทางอียิปต์เกิดปริวิตกกลัวไปว่าพวกเฮบรูอาจจะ กลับมาก่อการร้าย โดยอาจจะไปชักชวนหรือระดมกำลังจากชาติอื่นๆ มาโจมตีอียิปต์ก็ได้ พระเจ้ากรุงอียิปต์จึงส่งกองทัพบหารออกติดตาม ถ้าทันในระหว่างทางก็ให้เข้าโจมตีประหาร ชีวิตเสียสิ้น กองทัพบหารอียิปต์ตามไปทันในขณะที่พวกเฮบรูกำลังข้ามทะเลแดง พอพวกเฮบรู

ข้ามได้หมดกองทัพทหารอียิปต์ก็ถูกน้ำท่วมทับตายลอยน้ำกลาดเกลื่อน ข้อความในคัมภีร์กล่าวอธิบายเหตุการณ์นี้ในเชิงปาฏิหาริย์ไว้ว่า เมื่อโมเสสพาพี่น้องชาวเฮบรูเดินทางมาถึงทะเลแดง หาดแหหาเรือหาสะพานข้ามไม่ได้ ก็ได้วิงวอนต่อพระเจ้าให้โปรดทรงช่วย พระเจ้าได้ทรงบันดาลให้น้ำในทะเลแดงแหวกออกเป็นช่อง และทรงบันดาลให้เกิดพายุอย่างแรงจนแผ่นดินที่เป็นพื้นทะเลแห้ง พวกเฮบรูจึงได้เดินบนพื้นดินแห้งกลางทะเลแดงในระหว่างช่องแหวกของน้ำได้อย่างสบาย มองเห็นผนังน้ำเป็นกำแพงสูงทั้งสองข้าง ครั้นเมื่อกองทัพทหารอียิปต์ตามลงมาในทางเดียวกันนั้นน้ำก็กลับเข้าหากัน และท่วมกองทัพทหารอียิปต์ตายระเนระนาดกลาดเกลื่อนทั้งกองทัพ การเดินทางของพวกเฮบรูต้องประสบกับความลำบาก ผ่านความทุรกันดารไปมาก จนกระทั่งใกล้ถึงภูเขาสีไน (Sinai) พวกเฮบรูที่ทนความลำบากไม่ได้ก็พากันเริ่มคิดว่า โมเสสจะพาให้พวกเขามาตาย ความเลื่อมใสศรัทธาที่มีต่อโมเสสเริ่มเสื่อมคลายลง ศรัทธาที่เคยมีว่า พระเจ้าผู้สูงสุดที่บรรพบุรุษของตนนับถือมา จะได้ช่วยให้ไปถึงแผ่นดินสัญญาที่เริ่มลดถอยน้อยลงเป็นลำดับบางคนใคร่จะตามโมเสสต่อไป บางคนอยากจะเดินทางกลับในที่สุดชาวเฮบรูก็แตกความสามัคคีกันออกไปเป็นหลายพวกหลายฝ่าย

ครั้นคนทั้งหลายแตกความสามัคคีกัน โมเสสเห็นอวสานของชาวเฮบรูใกล้จะมาถึง จึงตัดสินใจแก้ไขเหตุการณ์ด้วยสติปัญญาอันหลักแหลม โมเสสปล่อยพวกเฮบรูไว้ ตนเองรีบขึ้นไปอาศัยอยู่บนภูเขาสีไน จะว่าไปเพื่อหาความสงบทางใจหรือเพื่อไปค้นคิดหาทางลงมาช่วยชาวเฮบรูให้สามัคคีกันก็ได้ ไม่ช้านัก (ประมาณ 40 วัน) โมเสสก็กลับลงมาจากภูเขานำแผ่นหินจารึกบัญญัติ 10 ประการ 2 แผ่นละ 5 บัญญัติ ลงมาด้วยบอกว่าพระเจ้าได้แสดงแก่ตนบนภูเขาสีไน ทรงบอกให้ทราบว่า ที่เฮบรูต้องรับทุกข์เพราะมีผู้ประพฤติชั่วกันมากและทรงประทานบัญญัติ 10 ประการให้มาแจ้งแก่ชาวเฮบรูเพื่อรับไปประพฤติปฏิบัติ ผู้ใดยอมรับนับถือและปฏิบัติตามจะได้รับความคุ้มครองจากพระเจ้า ผู้ใดไม่เชื่อและไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษ

จะเห็นได้ว่าโมเสสเป็นคนฉลาด เป็นหัวหน้าหมู่คนได้ และที่สำคัญที่สุดคือเป็นศาสดาที่ดีเช่นเดียวกับศาสดาผู้สามารถอื่นๆ สามารถวางบัญญัติและคำสอนเพื่อสาวกของตน สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและระยะยาวได้โดยอาศัยเหตุการณ์ขณะนั้นมาเป็นอาทิกรรม คือ เป็นต้นบัญญัติ ดังจะเห็นได้ว่าในขณะที่ชาวเฮบรูร่อนระหกระเหิน พร้อมกับมีการคลุกคลีในหมู่คณะอยู่นั้น มีการประพฤติชั่วต่างๆ เช่น

- ไม่ยึดถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นที่พึ่งทางใจอย่างจริงจัง
- มีความเห็นไม่ลงรอยกัน

- ประพฤติตนเป็นคนชั่วช้า ปราศจากศีลธรรมอันดีงาม มีการประพฤติผิดประเวณี ลักขโมย พูดยา ปราศจากสัจจะ เหนรคุณบิดามารดา เป็นต้น

โมเสสเห็นเป็นการยากที่จะปกครองให้สามัคคีได้ จึงยกเอาความประพฤติชั่วดังกล่าวมาเป็นต้นเหตุประกาศบัญญัติ 10 ประการ นอกจากนี้โมเสสยังได้หาวิธีการที่จะรักษาความสามัคคีและที่จะกระชับความสามัคคีให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น โดย

- การประกาศยืนยันว่า บัญญัติ 10 ประการ เป็นบัญญัติของพระเจ้าที่พระองค์ได้ประทานลงมาเพื่อชาวเฮบรูทั้งหลาย บัญญัตินี้เป็นเสมือนเครื่องผูกพันแห่งชาติและวงศ์ตระกูล
- ให้พวกเฮบรูแต่งงานกันเองในหมู่ของตน ไม่ยอมให้คนชาติอื่นพวกอื่นมาปะปน
- การจัดให้มีค่ายบริสุทธิ (Holy Tent) เป็นที่ประกอบพิธีศาสนา โดยโมเสสเองเป็นผู้นำในพิธีและให้โยชูวา (Joshua) อัครสาวกมือขวาเป็นทนายทสืบทอดตำแหน่งผู้นำค่ายบริสุทธิต่อมากลายเป็นศาสนปูชนียสถานสำหรับชาวเฮบรู กลายเป็นสถานที่รวมคน สถานที่รวมศรัทธา ช่วยให้เกิดความสามัคคีเป็นปึกแผ่นกลุ่มก้อน ต่อมาสถานที่ดังกล่าวกลายเป็นรัฐบาลหรือโบสถ์จนตราบเท่าทุกวันนี้
- ให้มีหีบบัญญัติ (Box of Covenant of Yahweh) ภายในหีบบรรจุหินศักดิ์สิทธิ์จารึกบัญญัติไว้ 2 แผ่น แผ่นละ 5 บัญญัติ จะไปไหนก็ช่วยกันแบกหีบนั้นไปด้วย ก็จะทำกับพระยะโฮวาได้เสด็จร่วมสุขร่วมทุกข์ คอยปกป้องคุ้มครองรักษาชาวเฮบรูไปด้วย เพื่อช่วยผูกพันหมู่คณะให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

รวมความได้ว่า โมเสสเป็นผู้ฉลาด มีมานะอดทน บึกบึน มุ่งเอาชนะชีวิต ชนะศัตรู เพื่อเห็นแก่ส่วนรวมอันเป็นวงศ์ตระกูล เผ่าพันธุ์ สมเป็นนักศาสนาและหัวหน้าปกครองคน โดยตระหนักในความจริงอยู่เสมอว่า ศาสนาเป็นรากใจคน หมู่คนเป็นเสมือนต้นไม้ใหญ่ ควรมีรากผูกพันให้แน่นแฟ้น เพื่อความทรงอยู่ของลำต้น ข้อนี้ฉันใด ศาสนาหากแตกแยกหนีบถือกันคนละอย่างสองอย่างตามความพอใจ หมู่คนก็ย่อมแตกแยกได้ ฉะนั้นหมู่คนจึงควรมีศรัทธาอย่างเดียวกัน นอกจากได้อบรมรังใจให้พวกเฮบรู หรืออิสราเอลยอมรับนับถือแต่พระยะโฮวาพระองค์เดียวแล้ว โมเสสยังได้ตั้งกฎหมาย วางระเบียบการปกครองพวกอิสราเอลไว้เป็นหลักฐานด้วย แต่กฎหมายที่ดี ระเบียบการปกครองที่ดี ที่โมเสสตั้งขึ้นนั้น พระเจ้าแทรกแซงอยู่ด้วยเสมอ กล่าวคือ พระเจ้าเป็นผู้ปกครองสูงสุดของชาวอิสราเอลหรือเฮบรู แต่มีผู้แทน

พระองค์คนหนึ่งอยู่ในโลกนี้

เมื่อโมเสสพาพี่น้องชาวเฮบรูว์ร้อนต่อไป จนถึงลุ่มแม่น้ำจอร์แดนอันเป็นถิ่นอุดมสมบูรณ์ และได้ต่อสู้กับชาวคานาเจ้าของถิ่น เมื่อโมเสสสิ้นชีวิตลงโยชัวก็ได้เป็นผู้นำต่อมา ในที่สุดชาวเฮบรูว์ก็สามารถยึดดินแดนแถบนี้ได้ จึงมีอาซีฟเป็นหลักแหล่งไม่ต้องร่อนเหมือนแต่ก่อน อาซีฟที่ทำได้คือ การกสิกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์ ในสมัยต่อมาพวกเฮบรูว์เผ่าต่างๆ ก็ได้รวมกันเป็นปึกแผ่น มีลักษณะเป็นประเทศ มีกษัตริย์ปกครองคือ โซล (Saul) เป็นปฐมกษัตริย์ประมาณ 1,000 ปีก่อน ค.ศ. ต่อมาเดวิด (David) ได้เป็นกษัตริย์และได้สถาปนาอาณาจักรยูดาขึ้น ณ บริเวณที่ราบสูงยูเดีย และสมัยนี้เองที่พวกเฮบรูว์หรืออิสราเอลเรียกตัวเองว่า ยิว หรือยูดา เมื่อสิ้นสมัยของเดวิดก็ได้พระราชโอรสคือ โซโลมอน (Solomon) เป็นกษัตริย์ต่อมา โซโลมอนได้โปรดให้สร้างโบสถ์ใหญ่ที่งดงามขึ้นที่กรุงเยรูซาเลม เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางศาสนาของชาวเฮบรูว์สมัยของโซโลมอนเป็นสมัยที่รุ่งเรืองที่สุดในประวัติศาสตร์ของพวกเฮบรูว์

หลังจากสมัยกษัตริย์โซโลมอนแล้ว ประเทศก็ถูกแบ่งออกเป็น 2 รัฐเล็กๆ ที่ไม่มีอำนาจอะไรมากกว่ากัน คือ รัฐยูดาห์ (Judah) และอิสราเอล (Israel) ทั้งสองรัฐต่างทำสงครามกันอยู่เรื่อยๆ จนกระทั่งเมื่อราวศตวรรษที่ 8 ก่อนคริสตกาล รัฐทั้งสองตกเป็นเมืองขึ้นของแอสซีเรีย รัฐอิสราเอลถูกลดฐานะลงเป็นเมืองหนึ่งในอาณาจักร คงเหลือแต่รัฐยูดาห์ ต่อมาก็ตกอยู่ใต้การยึดครองของพระเจ้าเนบูคัดเนสซาร์ และตีได้กรุงเยรูซาเลม ซึ่งเป็นเมืองหลวงไว้ได้ในราว 586 ปีก่อนคริสตกาล และกวาดต้อนเอาพวกเฮบรูว์หรือยิวไปเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก ต่อมากษัตริย์ไซรัสแห่งเปอร์เซียมีชัยชนะเหนือบาบิโลเนียและเข้ามามีอำนาจเหนือยูดาห์ได้ปลดปล่อยชาวเฮบรูว์ให้เป็นอิสระ ชายเฮบรูว์บางส่วนได้กลับคืนสู่ปาเลสไตน์ ซึ่งมีฐานะเป็นเมืองขึ้นของเปอร์เซีย การที่ต้องสูญเสียเอกราชและต้องถูกจับกุมตัวไปเป็นเชลยในต่างแดนเป็นจำนวนมากมายนี้ มิได้ทำให้ยิวเสียความเป็นตัวของตัวเองอย่างไรเลย พวกยิวที่มาจากยูดาห์นั้นเมื่อไปหลบหลีกอยู่ประเทศอื่นนั้น มีเจตนาแรงกล้าที่จะคงความเป็นยิวตลอดไป ไม่ยอมปล่อยให้ตนเองแปรเปลี่ยนเป็นชาติอื่น เนื่องจากพวกยิวมีศรัทธาต่อพระคัมภีร์เก่าไม่ว่าพวกยิวจะถูกกวาดต้อนไปอยู่ประเทศใด หรืออพยพไปอยู่ในประเทศใด พระเจ้าของยิวนั้นมิได้ประทับอยู่แต่วิหารที่กรุงเยรูซาเลมเท่านั้น แต่อยู่ในใจของพวกยิวทุกคนไม่ว่าพวกยิวจะไปถึงไหน พระเจ้าก็ต้องตามไปที่นั่น ครั้นสมัยกรีกและโรมันเรืองอำนาจ ปาเลสไตน์ก็ตกอยู่ใต้การปกครองกรีกและโรมันตามลำดับชาวเฮบรูว์ที่ตกอยู่ใต้การปกครองของจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันในระยะศตวรรษที่หนึ่ง ในสมัยคริสตกาลได้ก่อการจลาจลขัดขึ้นอำนาจการปกครองของโรม ทางโรมจึงได้ยกกองทัพไปปราบปรามอย่างทารุณ ทหารโรมันได้ทำการประหารชาวยิวเป็น

จำนวนมากมาย พวกที่เหลือก็เร่ร่อนไปอาศัยอยู่ตามส่วนต่างๆ ของยุโรปและเอเชีย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามว่าพวกยิว (Jews)

สิ่งที่ชาวยิวให้แก่อารยธรรมโลกที่สำคัญที่สุดคือ ศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว คือ พระยะโฮวา (Jehovah) และหลักศีลธรรม วรรณคดีของพวกยิวในยุคโบราณเกี่ยวกับศาสนาทั้งสิ้น วรรณกรรมที่สำคัญที่สุดได้แก่ พระคัมภีร์ไบเบิล (Bible) พระคัมภีร์นี้นับเป็นหนังสือที่อ่านแพร่หลายที่สุดในโลก และแปลออกเป็นภาษาต่างๆ มากกว่าวรรณกรรมอื่นใดทั้งสิ้น

11.3 คัมภีร์ในศาสนา

เป็นที่ทราบกันดีว่าพระคัมภีร์ไบเบิลมีสองส่วน ส่วนแรกเป็นภาคพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) ซึ่งกล่าวถึงประวัติแห่งการสร้างโลกตามแนวคิดของพวกฮีบรูและกล่าวถึงคำสั่งสอนของบรรดาศาสดาประกาศก (The Prophets) ส่วนที่สองเป็นภาคพันธสัญญาใหม่ (The New Testament) ซึ่งกล่าวถึงประวัติคำสั่งสอนของพระเยซูเรื่องราวในภาคนี้เป็นตอนเริ่มศาสนาคริสต์

ส่วนที่เป็นภาคพันธสัญญาเดิมเท่านั้นที่เป็นส่วนของศาสนายิวจารึกด้วยภาษาฮีบรู ต่อมาได้แปลเป็นภาษากรีก ละติน และภาษาอังกฤษ พระคัมภีร์เดิมนี้แต่ก่อนกระจัดกระจายไม่เป็นระบบจนกระทั่งประมาณ 538 ปีก่อนคริสตกาล พระเจ้าไซรัส (Cyrus) แห่งอาณาจักรเปอร์เซียได้ปลดปล่อยพวกฮีบรูให้กลับไปสู่ปาเลสไตน์ไม่ต้องตกเป็นทาสของพวกบาบิโลเนีย ในช่วงเวลานี้พวกฮีบรูได้มีโอกาสสร้างโบสถ์ หรือวิหารและนักวิชาการได้ช่วยกันรวบรวมคำสั่งสอนตลอดจนแนวปฏิบัติในด้านพิธีกรรมซึ่งกระจัดกระจายนั้นมารวมเป็นเล่มคัมภีร์ การรวบรวมนี้ได้กระทำต่อเนื่องกันมาเป็นระยะและมาสำเร็จสมบูรณ์เมื่อประมาณปี ค.ศ. 100

พระคัมภีร์พันธสัญญาเดิมนี้จัดว่าเป็นวรรณกรรมอันยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติ เพราะต่อมาได้เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของศาสนายิว และศาสนาคริสต์ อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ พัฒนาการของชนชาติยิวที่ดำเนินชีวิตผูกพันอยู่กับศาสนา กฎศาสนาจึงเป็นทั้งกฎศีลธรรม ที่มาจากพระเจ้าและเป็นกฎหมายที่บังคับชีวิตมนุษย์ให้เดินไปตามกรอบที่วางไว้

ยิวเรียกคัมภีร์ของตนว่า “**ตานัค**” (Tanak) แบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ

1. **โตราห์** (Torah) หรือกฎบัญญัติ ประกอบไปด้วยหนังสือหรือบัญญัติคัมภีร์ 5 เล่มแรกของคัมภีร์เก่า ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นคัมภีร์ 5 เล่มของโมเสส มีดังนี้ คือ

1. บทปฐมกาล (Genesis)
2. บทอพยพ (Exodus)
3. บทเลวีนิติ (Leviticus)
4. บทกัณดารวิถี หรือ การนับจำนวนคนอิสราเอล (Numbers)
5. บทเฉลยธรรมบัญญัติ (Deuteronomy)

ทั้ง 5 เล่มนี้เรียก เพนเตเตอว์ค (Pentateuch) กล่าวเริ่มตั้งแต่พระเจ้าสร้างโลกไปจนกระทั่งถึงประวัติของโมเสส และบทบัญญัติ 10 ประการ รวมทั้งบทบัญญัติอื่นๆ ของโมเสสที่ได้ตราขึ้นไว้เพื่อปฏิบัติต่อพระเจ้าให้ถูกต้องสมบูรณ์จึงมีความสำคัญต่อชีวิตของชาวยิวมากที่สุด เพราะช่วยให้วิถีชีวิตของพวกเขามีระบบกฎเกณฑ์และทำให้สังคมสงบสุข คัมภีร์ทั้ง 5 เล่มนี้เป็นพื้นฐานของคัมภีร์ทัลมุด (Talmud) และเป็นจุดที่สะท้อนให้เห็นว่าศาสนายิวเป็นศาสนาแห่งกฎหมายที่มาจากพระเจ้า การเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย ก็เท่ากับการเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎของพระเจ้า

2. ศาสดาประกาศก (Prophets) รวมเรื่องราวของศาสดาประกาศกต่างๆ รวมทั้งคำสอนของศาสดาประกาศกแต่ละคน บางตอนเป็นประวัติศาสตร์ สมัยที่ชาวฮีบรูเข้าสู่แผ่นดินคานาอัน จนกระทั่งตกเป็นทาสของชาติอื่น ในคัมภีร์นี้ประกอบด้วยหนังสือ 3 เล่ม ชื่อ โจชูว (Joshua) อิสยาห์ (Isaiah) และ เยเรมีย์ (Jeremiah)

3. วรรณกรรม (Writings) รวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ บทกลอน ภาชิตสอนใจ บทสวด และปรัชญา เดิมเขียนเป็นภาษาฮีบรู แต่ภายหลังได้เปลี่ยนมาใช้ภาษาอารามาอิก (Aramaic)

นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อีกเล่มหนึ่ง ซึ่งเป็นบทอธิบายเพิ่มเติมจากของเดิม แล้วรวบรวมไว้เป็นเล่มเราอาจเรียกว่าอรรถกถา ซึ่งใช้ควบคู่กับของเดิมที่มีอยู่ ยิวเรียกอรรถกถานี้ว่า “ทัลมุด” (Talmud) เขียนเป็นภาษาอารามาอิก และบางส่วนเขียนเป็นภาษาฮีบรู แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1. มิชนาห์ (Mishnah) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม รวมไปถึงกฎหมายครอบครัว และแบบแห่งพิธีกรรม คัมภีร์นี้เขียนเป็นภาษาฮีบรู

2. เจมารา (Gemara) เป็นส่วนที่อธิบายมิชนาห์ และโตราห์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวยิวและเป็นตำราเรียนกฎหมายของนักศึกษา โดยเฉพาะคัมภีร์นี้เขียนด้วยภาษา

11.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

คำสอนที่สำคัญในศาสนาฮินดูแยกเป็นหัวข้อใหญ่ๆ ได้ดังนี้

11.4.1 พระบัญญัติ 10 ประการ

1. จงนมัสการพระเจ้าองค์เดียว
2. อย่าออกพระนามพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ
3. จงถือวันพระเจ้าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์
4. จงนับถือบิดามารดา
5. อย่าฆ่าคน
6. อย่างผิดประเวณี
7. อย่าลักทรัพย์
8. อย่าใส่ความนินทา
9. อย่าคิดมิชอบ
10. อย่ามีความโลภในสิ่งของของผู้อื่น

พระบัญญัติ 10 ประการ¹นี้ นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตและสังคมของชาวฮินดูทุกคน ในบทบัญญัติทั้ง 10 ข้อนี้ 4 ข้อแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการครองชีวิตของชาวฮินดูในสังคมมนุษย์คล้ายๆ กับศีลทางพระพุทธศาสนา

พระบัญญัติข้อ 1 เพื่อส่งเสริมเอกภาพทางศาสนาในฐานะที่เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดองค์การทางสังคมและความมั่นคงแห่งชาติ โดยกำจัดคนนอกศาสนาให้หมดสิ้น แม้ว่าเป็นญาติสนิทที่สุดของตนก็ตาม

พระบัญญัติข้อ 2 เพื่อยกระดับมโนภาพเกี่ยวกับพระเจ้าของชาติให้สูงขึ้น แม้เป็นการทำลายศีลปะก็ตาม ทั้งนี้เพื่อยกระดับสติปัญญาของชาวฮินดูให้สูงขึ้น ไม่ใช่ไปยึดพิธีรีตองที่

¹ จันงค์ ทองประเสริฐ. ศาสนาสากล, 2520 หน้า 87-88.

เกี่ยวกับไสยศาสตร์และบุรุษรูปเคารพต่างๆ ทำให้แตกแยกในด้านความเชื่อถือ

พระบัญญัติข้อ 3 เพื่อให้มนุษย์ได้พักผ่อนสัปดาห์ละวัน ในที่สุดก็เลเยกลายมาเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดของโลกไป ความจริงวันหยุดทำนองนี้ก็มียุ่ทั่วๆ ไปในแทบทุกศาสนาอย่างพระพุทธศาสนาก็มีวันพระเป็นวันหยุดงานเช่นกัน

พระบัญญัติข้อ 4 เป็นการยกย่องครอบครัว โดยถือว่าบิดามารดาเป็นโครงสร้างที่สำคัญของสังคมเป็นที่ยึดรองจากศาสนา

พระบัญญัติข้อ 5 ต้องการให้มนุษย์มีเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งนี้เพราะปรากฏว่ามนุษย์ชอบรบราฆ่าฟันกันมากในพระคัมภีร์เดิมหรือพันธสัญญาเดิมปรากฏว่ามีเรื่องฆ่าฟันกันมากเหลือเกิน

พระบัญญัติข้อ 6 ถือว่าการสมรสเป็นมูลฐานของครอบครัวเช่นเดียวกับพระบัญญัติข้อ 4 ที่ถือว่าครอบครัวเป็นมูลฐานของสังคม ฉะนั้นการมีความสัมพันธ์ทางเพศจึงมีก่อนแต่งงานไม่ได้เพราะจะทำให้คนขาดความกระตือรือร้นในการทำมาหากิน

พระบัญญัติข้อ 7 ถือเรื่องทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวเป็นเรื่องสำคัญและมีความสัมพันธ์กับศาสนาและครอบครัวซึ่งถือกันว่าเป็นพื้นฐาน 3 ประการของสังคม เพราะถ้าคนมีทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวไม่ได้จะขาดความกระตือรือร้นในการทำมาหากิน

พระบัญญัติข้อ 8 เพื่อให้พวกเขียมีความเคร่งครัดในศาสนาด้วยศรัทธาจริง ๆ ไม่ใช่ออกนามพระเจ้าอย่างพล่อยๆ และตามปกติมักใช้คำว่า อะโดไน แทนพระนามยะโฮวาทั้งนี้ก็เพื่อไม่ต้องออกพระนามพระเจ้านั้นเอง ข้อนี้ตรงกันข้ามในศาสนาพราหมณ์ที่ส่งเสริมให้เปล่งพระนามเทพเจ้าเสมอ

พระบัญญัติข้อ 9 ต้องการให้คนที่ทำหน้าที่เป็นพยานต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตต้องให้การตามความเป็นจริงโดยต้องสาบานต่อพระเจ้า

พระบัญญัติข้อ 10 แสดงให้เห็นว่าสังคมยิวจัดผู้หญิงรวมไว้ในเรื่องทรัพย์สินสมบัติด้วย ตามพระบัญญัติข้อนี้ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้คนสามารถจัดความโลภในทางที่ผิดลงได้มากที่สุดทีเดียว

นอกจากบัญญัติ 10 ประการแล้ว ยังมีคำสอนอื่นๆ อีกที่ปรากฏในคัมภีร์พันธสัญญาเดิมซึ่งต่อมาได้กลายเป็นหลักปฏิบัติทางศาสนายิว¹ มีดังต่อไปนี้ คือ

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสต์ธรรม. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971, 2514 หน้า 356-404.

1. ไม่กระทำการทรมานตนเองด้วยการเชือดเฉือนเนื้อเพื่อคนตาย
2. ไม่รับประทานสัตว์บางชนิด เช่น อุฐู กระต่าย กระเจียว เพราะเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องมีกิบที่เท้าไม่ผ่าจึงเป็นสัตว์มีมลทิน
3. ไม่รับประทานหมู เพราะมีกิบผ่า แต่ไม่เคี้ยวเอื้อง จัดว่าเป็นสัตว์มีมลทิน
4. สัตว์น้ำที่ไม่มีครีบและเกล็ดห้ามรับประทาน เพราะมีมลทิน
5. สัตว์ต่อไปนี้ห้ามรับประทานเพราะมีมลทิน ได้แก่ นกอินทรี แร้ง นกเหยี่ยวหางดำ นกเหยี่ยวหางยาว นกเหยี่ยวเขา นกแก นกกระจอกเทศ นกนางนวล นกเค้าโมง นกเค้าแมวเล็ก นกค่างขาว นกทืดทื่อ นกอีโก้ง นกกระทง นกอ้ายจั่ว นกกระสา นกหัวขวาน และแมลงมีปีกทุกชนิด
6. สัตว์ที่ตายเองห้ามรับประทาน
7. ไม่ต้มลูกแพะด้วยน้ำนมแม่ของมัน
8. ไม่ทำอาชีพนมอดู คนทำนายจับยามดูเหตุการณ์ หมอผีคนทรง พ่อมด แม่มด และนักวิยาคม

11.4.2 เรื่องสร้างโลก

ศาสนายูดาห์เชื่อว่าพระยะโฮวาเป็นพระเจ้าที่สูงที่สุดเพียงองค์เดียว ไม่มีพระเจ้าอื่นนอกเหนือไปจากพระองค์ เรื่องการสร้างโลกที่ปรากฏในคัมภีร์พันธสัญญาเดิมนั้นกล่าวว่าโลกนี้แรกมีแต่ความมืดมน พระเจ้าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งและสัตว์ในโลกโดยลำดับการสร้างดังนี้

- วันที่ 1 ทรงสร้างแสงสว่าง เพื่อทำลายความมืด ส่วนสว่างเรียกว่า กลางวัน ส่วนมืดเรียกว่า กลางคืน
- วันที่ 2 ทรงสร้างฟากฟ้าอากาศ
- วันที่ 3 ทรงสร้างแผ่นดินและพืชผลทุกชนิดบนแผ่นดิน
- วันที่ 4 ทรงสร้างดวงอาทิตย์ประจำกลางวันสร้างดวงจันทร์และดวงดาวประจำกลางคืน
- วันที่ 5 ทรงสร้างสรรพสัตว์
- วันที่ 6 ทรงสร้างมนุษย์ให้เป็นเจ้าของพืชและสัตว์เหล่านั้น
- วันที่ 7 ไม่ทรงสร้างอะไรถือเป็นวันสัปดาห์ มนุษย์ต้องหยุดการทำงานเหมือนพระเจ้า

11.4.3 เรื่องดวงวิญญาณ

ชาวยิวมีความเชื่อเกี่ยวกับการกลับฟื้นคืนมาใหม่ของดวงวิญญาณ โดยเชื่อว่าพระเจ้าได้ประทานความสุขทุกสิ่งให้แก่สัตว์โลกด้วยพระมหากรุณา และเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์จะได้รับการพิพากษาในวันสุดท้ายแห่งการสิ้นโลก ผู้กระทำความดีพระเจ้าจะทรงนำไปสู่สวรรค์ ผู้กระทำความชั่วจะต้องไต่สะพานลงนรก เมื่อดับจิตดวงวิญญาณจะวนเวียนอยู่ใกล้ร่างเป็นเวลา 3 วัน ได้รับคำพิพากษาว่าจะให้ไปทางใด ก็จะไปทางนั้น สวรรค์มีอยู่ 7 ชั้น และนรกมีอยู่ 7 ชั้น

คติทางศาสนายิวในกาลต่อมาแบ่งออกเป็น 3 พวก ดังนี้

1. **ฟาริซี** เป็นพวกเชื่อมั่นในลัทธิและจารีตเก่าโดยเชื่อว่าสิ่งที่ปฏิบัติมาก่อนมีความสำคัญยิ่งกว่าจารีตในคัมภีร์

2. **ซาดดูคูส** เป็นพวกศาสนาปฏิรูป ทอดทิ้งการปฏิบัติพิธีกรรมโบราณเปลี่ยนแปลงให้เหมาะกับยุคสมัย

3. **เอสเซนเนส** เป็นพวกที่ประพฤติพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัด ไม่ยอมแต่งงาน ชอบความสงบ ไม่นิยมพลีกรรม ไม่นิยมโรงสวด แต่นิยมบูชาแสงสว่าง เช่นดวงอาทิตย์และ ดวงไฟ

ศาสนายิวสอนง่าย ๆ ดังนี้

1. ร่างกายคือเปลือกของวิญญาณ
2. คนมีเก็บพระเจ้าไว้ในกระเป๋าค้นคนจนเก็บพระเจ้าไว้ในหัวใจ
3. อย่าแก้แค้นหรือผูกพยาบาทผู้ใดผู้หนึ่ง แต่จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตัวท่านเอง
4. อย่าโกรธแค้นพี่น้องของเจ้าแม้ด้วยใจคิด
5. อย่าก่อทุกข์ให้แม่ยายและเด็กกำพร้า
6. อย่าทำให้แขกผู้มาเยี่ยมรำคาญหรือรังแกเขา

11.4.4 พระเจ้าเป็นเจ้าสูงสุด

ยิวหรือฮีบรูเรียกพระเจ้าของตนเองว่า “พระยะเวห์” (Yahweh) หรือ “พระเยโฮวาห์” (Yehowah) ซึ่งแปลว่า “เราเป็นผู้ซึ่งเราเป็น” พระเจ้าของฮีบรูนี้ก็คือพระเจ้าองค์เดียวกับ

¹ Hopfe, Lewis M. Religions of the World. 3rd ed, 1983 p. 329

พวกเซมิติก (Semitic) ในสมัยโบราณซึ่งเรียกว่า “เอล” (El) เราจะพบคำนี้บ่อยมากในวรรณคดีทางศาสนาของพวกฮีบรู นอกจากนี้ยังมีคำอื่นๆ อีก เช่น “เอล ชัดได” (El Shaddai) ซึ่งแปลว่า “พระเจ้าผู้ทรงพลัง” บางครั้งก็เรียกว่า “เอล เอลยอน” (El Elyon) แปลว่า “พระเจ้าอันสูงสุด” “เอล โอลัม” (El Olam) แปลว่า “พระเจ้าผู้เป็นนิรันดร์” และที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือ “เอโลฮิม” (Elohim) ซึ่งแปลว่า “พระเจ้า”

แต่เดิมชาวฮีบรูไม่มีการสร้างวิหารถวายพระเจ้า แต่สร้างเต็นท์นัดพบ (Tent of Meeting) เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนา เมื่อพวกเขาไปที่ใดก็จะแบกหีบแห่งพันธสัญญา (The Ark of the Covenant) ไปด้วย ภายในหีบมีศิลาจารึกบัญญัติ 10 ประการ สองแผ่น เข้าใจกันว่าน่าจะเป็นแผ่นใหม่ที่โมเสสทำขึ้นมาในภายหลัง ส่วนศิลาจารึกบัญญัติ 10 ประการ ที่เป็นของเก่า นั้นโมเสสได้โยนใส่พวกฮีบรูแตกกระเจายในตอนที่ยกลงมาจากเขา เพราะเห็นความไม่ดั่งามของพวกฮีบรูที่ทรยศต่อพระเจ้า

การสร้างค่ายบริสุทธิ์นี้ กระทำต่อเนื่องมาจนกระทั่งในรัชสมัยของพระเจ้าโซโลมอน (961-922 B.C.) จึงมีการสร้างวิหาร ซึ่งมีลักษณะรูปแบบคล้ายๆ กับรูปแบบวิหารของพวกคานาอัน มีสถานที่ไว้หีบพันธสัญญา มีห้องของพวกนักบวช มีลานกว้าง เป็นที่ทำพิธีกรรมและสังเวสตร์ ความคิดในการฆ่าสัตว์เพื่อสร้างความพอพระทัยให้กับพระเจ้าไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสมัยของกษัตริย์โซโลมอนเท่านั้นแม้ในยุคก่อนหน้านี้ ซึ่งอาจย้อนขึ้นไปจนถึงยุคของอับราฮัมก็ยังนิยมฆ่าสัตว์เพื่อพิธีกรรมถวายพระเจ้า

ฮอพฟ์ เชื่อว่าศาสนาของพวกยิวหรือฮีบรูในยุคแรกๆ คงไม่ได้ มีแต่การสังเวสตร์เท่านั้น แต่อาจจะมีการฆ่ามนุษย์เพื่อสังเวพระเจ้าด้วย แม้แต่อับราฮัมเองก็เคยคิดที่จะฆ่าลูกชายของตัวเองเพื่อถวายพระเจ้า เรื่องราวในตอนนี้อ่านรายละเอียดได้ในคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม บทปฐมกาล (Genesis)

11.5 บทบาทของศาสดาประกาศกในศาสนายิวหรือยูดา

คำว่า “ศาสดาประกาศก”¹ หรือ “ศาสดาพยากรณ์” (The Prophets) นี้ อาจารย์กีร์ติ บุกญูเจือ ได้ให้ความหมายว่า ผู้ประกาศซึ่งน่าจะประกาศคำสอนของตนเองหรือของผู้อื่นก็ได้

¹ พระคริสตธรรมไทย, สมาคม. พระคริสตธรรมคัมภีร์, 1993 หน้า 1360-1946.

ไม่จำเป็นต้องประกาศในนามของพระเจ้าเสมอไป ในศาสนายิวศาสดาประกาศมีส่วนสำคัญในการโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เกิดศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว มีหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา แต่ไม่มีหน้าที่ทำพิธีกรรมทางศาสนา ศาสดาประกาศเหล่านี้ได้ช่วยให้ชาวยิวที่หมดความหวังเริ่มมีความหวังในพระเจ้า และเชื่อว่าพระองค์จะต้องส่งพระเมสสิอาห์ (Messiah) มาช่วยปลดปล่อยความทุกข์ยาก ศาสดาประกาศหลายคนได้ผลักดันทำนายเหตุการณ์มาเป็นระยะพร้อมกับให้ความหวังที่พวกเขาจะได้อยู่ในดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ มีอิสราเอล มีความยิ่งใหญ่เหนือชาติอื่นทั้งหลาย เพราะพวกเขาเป็นชนชาติที่พระเจ้าได้เลือกแล้ว จะให้เป็นชาติยิ่งใหญ่ในอนาคต คำสอนของศาสดาประกาศแต่ละคนได้ส่งเสริมให้ยิวมีความอดทนมุ่งมั่น ที่จะสานความฝันให้เป็นความจริง พวกยิวจึงมีความผูกพันมั่นคง มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว และมีความรักเหนียวแน่นในชาติพันธุ์ของตน หลายครั้งที่พวกยิวตกเป็นทาสของชาติที่ใหญ่กว่าตน เมื่อใดที่พวกเขาเริ่มท้อแท้ก็จะเกิดศาสดาประกาศขึ้นมาช่วยกระตุ้นให้พวกเขาได้อดทนต่อไป และเมื่อใดที่พวกเขาเริ่มออกห่างจากพระเจ้า ศาสดาประกาศจะช่วยย้ำเตือนสติพวกเขา ศาสดาประกาศบางคนอาจใช้อิทธิพลเข้าช่วยเพื่อสร้างศรัทธาในพระเจ้า

ศาสดาประกาศซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีและมีบทบาทในการสอนศาสนา และทำนายเหตุการณ์ตามที่ปรากฏในพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม มีดังนี้ คือ

1. **อิสยาห์ (Isaiah)** ได้สอนให้ยิวรู้ว่าพระยะโฮวาห์ไม่ใช่พระเจ้าของยิวเท่านั้น แต่เป็นพระเจ้าของทุกคน
2. **เยเรมีย์ (Jeremiah)** ได้ชักชวนให้พวกอิสราเอลและพวกยูดาห์กลับมานับถือพระเจ้า มิฉะนั้นพวกเขาจะต้องถูกโทษ ในการที่ทอดทิ้งพระองค์แต่กลับไปนับถือพระเจ้าของผู้อื่น
3. **เอเสเคียล (Ezekiel)** ได้ทำนายว่า พวกอิสราเอลจะกระทำความผิดในเยรูซาเล็ม กล่าวคือ กระทำการบูชาพระเจ้าอื่นที่ไม่ใช่พระยะโฮวาห์ และพระเจ้าจะลงโทษคนเหล่านี้ ผู้กระทำความบาปจะต้องตายแต่ถ้าคนใดกลับตัวกลับใจพระเจ้าจะให้ภัยแก่คนเหล่านั้น นอกจากนี้ท่านยังได้ทำนายว่ากรุงเยรูซาเล็มจะแตก แต่หลังจากนั้นอิสราเอลและยูดาห์จะได้รวมกันอีก
4. **ดาเนียล (Daniel)** ความสามารถของศาสดาประกาศท่านนี้ คือ สามารถทำนายฝันให้ พระเจ้าเนบูคัดเนสซาร์ โดยทำนายว่า ต่อไปพระองค์จะยิ่งใหญ่กว่ากษัตริย์ทั้งปวง และได้ทำนายอีกครั้งหนึ่งว่าอาณาจักรของพระองค์จะต้องถูกแบ่งให้คนมีเดียและคนเปอร์เซีย

5. **โฮเซยา (Hoshea)** ได้ทำนายว่าพวกยิวเมื่อหนีจากพระเจ้าแล้ว ต่อไปเขาจะกลับมานับถือพระเจ้าอีก และได้เผยความผิดของยิวที่บังอาจไปกราบไหว้พระเจ้าของคนอื่น
6. **โยเอล (Joel)** ได้ทำนายว่าอาณาจักรของยูดาห์จะฟื้นอีกครั้งและกรุงเยรูซาเล็มจะเป็นที่อาศัยของคนทุกชาติพันธุ์
7. **อาโมส (Amos)** ได้ทำนายว่าอาณาจักรยูดาห์จะถูกพระเจ้า ทำลายด้วยไฟ และพวกอิสราเอลจะถูกลงโทษ เพราะความเห็นแก่ตัวและความโลภ พวกเขาสอบกระทำการลามกหยาบเข้า บุตรและบิดาเข้าหาหญิงคนเดียวกัน พวกเขาดูถูกคนจน และดื่มสุราในสถานที่ของพระเจ้า พวกเขาเอาใจออกห่างจากพระเจ้า พระเจ้าจึงต้องลงโทษด้วยตึกแทน ไฟและสายดิ่ง
8. **โอบาดีห์ (Obadiah)** ได้ทำนายว่าเมืองเอโดมจะถูกทำให้ต่ำต้อย
9. **โยนาห์ (Jonah)** ได้ทำนายว่านครนีนะเวห์จะถูกทำลาย
10. **มีคาห์ (Micah)** ได้กล่าวโทษบรรดาผู้นำของอิสราเอล และได้ทำนายว่าพระเจ้าทรงครอบครองทั่วสากล
11. **นาฮูม (Nahum)** ได้สอนชาวยิวได้สำนึกถึงอำนาจของพระเจ้าโดยเฉพาะเวลาที่พระองค์ทรงพิโรธ
12. **ฮะบากุก (Habakkuk)** ได้ทำนายว่าผู้ทำชั่วจะถูกลงโทษ ผู้ทำดีและซื่อสัตย์จะดำรงอยู่
13. **เศฟันยาห์ (Zephaniah)** ได้ทำนายว่าพระเจ้าจะทำลายเอธิโอเปีย อัสซีเรีย นีนะเวห์ พระองค์จะทำให้เมืองโสโดมและโกโมราห์เป็นบ่อเกลือ และพระองค์จะปกป้องอิสราเอลรวมยิวที่เคยแตกให้เป็นพวกเดียวกัน ทำให้มีชื่อเสียงและเป็นที่สรรเสริญของคนทั่วโลก
14. **ฮักกัย (Haggai)** ได้ประกาศให้ชาวยิวได้รู้ว่าเขาได้รับพระวณะจากพระเจ้าให้มาบอกชาวยิวได้รู้ว่าพวกเขาจะต้องสร้างวิหารให้แก่พระองค์
15. **เศคาริยาห์ (Zechariah)** ได้ทำนายว่าเยรูซาเล็มจะได้ฟื้นขึ้นและพระองค์จะไถ่ชนชาติของพระองค์ให้ถึงความรอด
16. **มาลาคี (Malachi)** ได้ทำนายว่าวันพิพากษาได้ใกล้เข้ามาแล้ว

11.6 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

เกี่ยวกับการสร้างโลก¹

ในคัมภีร์ปฐมกาล ได้กล่าวถึงการสร้างโลกของพระยะโฮวาห์ ไว้ดังนี้

วันแรกทรงสร้างกลางวันและกลางคืน วันที่ 2 ทรงสร้างฟ้า วันที่ 3 ทรงสร้างแผ่นดิน วันที่ 4 ทรงสร้างดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวต่างๆ วันที่ 5 ทรงสร้างสัตว์ นก และปลานานาพันธุ์ วันที่ 6 ทรงสร้างมนุษย์ทั้งชาย – หญิง ให้มาเป็นเจ้าของสัตว์ นก ปลา และพืชพันธุ์ต่างๆ และวันที่ 7 ทรงหยุดสร้าง และทรงตั้งวันที่ 7 ให้เป็นวันบริสุทธิ์ศักดิ์สิทธิ์

ในวันที่ทรงสร้างมนุษย์ พระยะโฮวาห์ทรงปั้นมนุษย์ขึ้นมาด้วยก้อนดินที่มีรูปร่างคล้ายพระองค์ และทรงระบายลมปราณเข้าไปทางจมูก มนุษย์จึงมีชีวิตขึ้นมา แล้วทรงให้มนุษย์อยู่ในสวนเอเดน มนุษย์คนแรกที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นให้ชื่อว่าอาดัม แปลว่าก้อนดิน ต่อมาทรงสร้างผู้หญิงคนหนึ่งขึ้นมาจากซี่โครงของอาดัมให้เป็นภรรยาของอาดัมผู้หญิงคนแรกนั้นชื่อว่าอีวา เพราะเป็นมารดาของปวงประชาที่มีชีวิต อาดัมกับอีวาอยู่ในสวนสวรรค์เอเดนอย่างมีความสุข ต่อมาจึงไปยุให้อาดัมและอีวากินผลไม้ที่พระเจ้าทรงห้าม พระเจ้าจึงทรงสาปให้งูต้องเลื้อยคลานแทนที่จะเดินด้วยเท้าและให้เป็นศัตรูกับผู้หญิงตลอดไป ส่วนผู้หญิงก็ต้องมีความทุกข์มากกว่าผู้ชาย นอกนี้ทั้งอาดัมและอีวาก็ถูกสาปให้มีบาปตกทอดสู่เผ่าพันธุ์มนุษย์ตลอดไปอีกด้วย

เกี่ยวกับน้ำท่วมโลก²

ในคัมภีร์ปฐมกาลเช่นกัน ได้เล่าถึงน้ำท่วมโลกไว้ว่า เมื่อมีมนุษย์เผ่าพันธุ์อาดัมอีวามากขึ้น มนุษย์ได้ทำความชั่วมากขึ้นทุกที จนพระยะโฮวาห์เห็นว่า โลกเต็มไปด้วยความชั่ว ควรที่จะล้างโลกสักทีหนึ่ง จึงทรงเนรมิตเรือขึ้นมา 1 ลำ ให้โนอาห์และครอบครัวตลอดถึงสัตว์อย่างละคู่อยู่บนเรือลำนั้น แล้วจึงทรงบันดาลให้ฝนตก 40 วัน 40 คืน น้ำจึงท่วมโลก ทุกสิ่งทุกอย่างจมน้ำตายหมด ยกเว้นโนอาห์และครอบครัว ตลอดถึงสัตว์ที่พระเจ้าช่วยเหลือเท่านั้น และเมื่อ

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสตธรรม. พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971 : คัมภีร์ปฐมกาล, 2514 หน้า 1-3.

² องค์การเผยแผ่พระคริสตธรรม. พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971 : คัมภีร์ปฐมกาล, 2514 หน้า 13-14.

น้ำเลิกล้วนแล้ว พระยะโฮวาห์ได้ตรัสกับโนอาห์ว่า เราจะตั้งพันธสัญญาของเราไว้กับพวกเจ้าว่า จะไม่ทำลายมนุษย์และสัตว์โดยบันดาลให้น้ำท่วมโลกอีก และจะไม่ให้มีน้ำมาท่วมทำลายโลก อีกต่อไปจึงทรงตั้งรุ้งไว้เหนือเมฆ เพื่อเป็นเครื่องหมายพันธสัญญาระหว่างพระองค์กับโลก คือ トラบที่พระองค์ทรงเห็นรุ้ง ก็จะทำให้พระองค์ระลึกถึงพันธสัญญาตลอดไป ชาวฮิวเชื่อว่าโนอาห์ ผู้นั้น ได้เป็นบรรพบุรุษของอับราฮัม ปฐมบรรพบุรุษของยิวนั่นเอง

เกี่ยวกับชีวิตในโลกหน้าและจุดหมายสูงสุดของชีวิต¹

ศาสนายิวเชื่อว่า คนตายแล้วไม่สูญ วิญญาณจะคอยวันพระเจ้าตัดสินโลก แต่รายละเอียด เรื่องโลกหน้าหรือเรื่องนรกสวรรค์ไม่มีกล่าวไว้ในคัมภีร์โตราห์ เรื่องดังกล่าวเพิ่งจะมีขึ้นใน สมัยหลังที่ชาวยิวได้ติดต่อกับคนที่นับถือศาสนาอื่น โดยมีใจความว่าผู้ตายที่ทำความดีไว้ เมื่อถึงวันตัดสินโลก พระเจ้าจะทรงตัดสินให้มีชีวิตชั่ววันหนึ่งตรอยอยู่กับพระเจ้า และเพื่อนเทวดา ทั้งหลายอย่างมีความสุขบนสวรรค์ (Shekhinah) ผู้ที่เกิดในสวรรค์แล้วจะไม่มีกายเนื้ออีกต่อไป แต่จะเป็นกายทิพย์หรือวิญญาณ ไม่ต้องมีภาระต้องกินต้องดื่ม ไม่มีการสืบพันธุ์ ไม่ต้องทำ ธุรกิจทุกอย่าง ไม่ริษยา ไม่เกลียด ตลอดทั้งไม่มีการแข่งขันกัน เทพทุกองค์จะสวมมงกุฏ นั่งเสวยสุขในสวรรค์ ส่วนคนชั่วตายไปแล้วจะถูกตัดสินให้ตกนรก (Gehinnon) ทนทุกข์ ทรมาณตลอดไป โดยไม่มีโอกาสได้กลับมาเกิดอีก แต่มีบางคัมภีร์บอกว่าจะมีเมสไซอาห์ มาอุปติในโลก และจะช่วยให้สัตว์นรกได้พ้นทุกข์ต่อไป

11.7. สถานที่ทำพิธีกรรมและนักบวช

แต่เดิมมาพวกบรรพบุรุษของยิว คืออิบรูไม่เคยสร้างโบสถ์ เมื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา พวกเขาจะทำในเต็นท์ใดเต็นท์หนึ่งซึ่งเรียกว่า “เต็นท์นัดพบ” (Tent of Meeting) ภายใน ประดิษฐานหีบพันธสัญญา (The Ark of the Covenant) ภายในหีบมีแผ่นหินสองแผ่นจารึกบัญญัติ 10 ประการ เมื่อพวกยิวเร่ร่อนไปที่ใด พวกเขาจะแบกหีบนี้ไปด้วยเหมือนกับมีพระเจ้าอยู่ใกล้ ตัวทำให้เกิดความอบอุ่น และไม่กล้าทำผิดทางศีลธรรม เมื่อพักที่ใดก็จะกางเต็นท์ให้กับหีบ พันธสัญญาแยกต่างหากจากที่พัก ใช้เป็นที่นัดพบทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนสวดมนต์ ร่วมกัน ยิวเริ่มมาสร้างวิหารในสมัยของกษัตริย์ โซโลมอน (Solomon) โดยมีรูปแบบเหมือนกับวิหารของพวกคานาอัน

¹ Tiwari Nath Kedar. Comparative Religion, 1983 p.122-123.

ต่อมาวิหารที่สร้างในสมัยของกษัตริย์โซโลมอนได้ถูกทำลายไป จนกระทั่งในภายหลังพวกยิวได้สร้างสถานที่ทำพิธีกรรมตามแบบฉบับของพวกเขา เรียก “สถานที่นมัสการ” (Synagogue) อันเป็นที่ชุมนุมทางศาสนาแต่ละกลุ่มของพวกเขายิวจะปกครองตนเองโดยมีพวกแรบไบ (rabbi) ซึ่งฮอฟฟ์¹ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ครูของฉัน” (my master) ทำหน้าที่ตีความบทบัญญัติ ทั้งนี้เพราะศาสนายิว เชื่อว่าคัมภีร์โตราห์นั้นไม่ได้เกิดจากมนุษย์ แต่เป็นพระวจนะของพระเจ้า จึงจำเป็นต้องมีบุคคลที่มีเวลามากพอที่จะศึกษาคัมภีร์อย่างละเอียด มีความสนใจอย่างจริงจัง มีความฉลาด และมีความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้นี้ให้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

ดังนั้น แรบไบ ก็คือผู้เชี่ยวชาญทางศาสนานั้นเอง แต่ไม่ใช่ผู้ที่ทำพิธีทางศาสนาเพราะหน้าที่นี้เป็นของพวกยิวตระกูลเลวี (Levites) ซึ่งแต่เดิมมาในอดีตพวกเลวี ทำหน้าที่ทางศาสนาในตำแหน่งปุโรหิตมีหน้าที่ปฏิบัติงานต่างๆ ภายในเต็นท์นัดพบ เช่น ดูแลหีบพระบัญญัติ ดูแลโต๊ะ คันประทีป แท่นบูชา เครื่องใช้นมัสการ การถวายอาหาร การดูแลน้ำมันตามตะเกียง นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่ห้ามหีบพระบัญญัติเร่ร่อนไปตามถิ่นต่างๆ ตระกูลเลวีทำหน้าที่นี้ต่อเนื่องกันมาช้านานจนกระทั่งปัจจุบันนี้นักบวชยิวจะต้องมาจากตระกูลเลวี ส่วนพวกแรบไบนั้นอาจเป็นใครก็ได้ แต่ต้องเป็นฆราวาสที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถในการตีความพระคัมภีร์

11.8 พิธีกรรมที่สำคัญ

1. วันสะบาโต (Sabbath)

ศาสนายิวเชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลกใน 6 วัน วันที่เจ็ดพระเจ้าได้สร้างทุกอย่างสำเร็จหมดแล้ว จึงหยุดในวันนี้ และให้วันที่เจ็ดเป็นวันที่จิตสงบ เพื่อระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า วันนี้เริ่มตั้งแต่ตอนเย็นพระอาทิตย์ตกของวันศุกร์ไปจนกระทั่งถึงตอนเย็นพระอาทิตย์ตกของวันเสาร์ ชาวยิวจะจัดทำพิธีภายในบ้านด้วยการจุดเทียนและสวดมนต์ จากนั้นจะนำอาหารที่ดีที่สุดมาเลี้ยงกันในตอนเย็นวันศุกร์ แล้วอวยพรด้วยการราดเหล้าไวน์บนขนมปัง พอถึงวันเสาร์ตอนเช้าทุกคนจะเข้าสถานที่นมัสการ (Synagogue) เพื่อฟังธรรม อ่านพระคัมภีร์โตราห์ ชาวยิวอนุรักษ์บางกลุ่มจะถูกห้ามเปิดไฟ ห้ามขับขี่ยานพาหนะ ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามใช้เงิน แต่กระทำได้ให้สงบเหมือนกับการเข้าเงียบหรือการทำสมาธิ

¹ Hopfe, Lewis M. Religions of the World. 3rd ed, 1983 p.334.

2. เทศกาลอพยพ (Passover)

เทศกาลนี้เริ่มในวันที่ 15 ตามปฏิทินของพวกฮีบรู ประมาณเดือนนิซัน (Nisan) ซึ่งอยู่ในราวเดือนมีนาคม ถึงเมษายน เทศกาลนี้มีทั้งหมด 8 วัน การจัดเทศกาลนี้เพื่อระลึกถึงการที่พวกฮีบรูได้อพยพออกจากอียิปต์ พ้นจากความเป็นทาสไปสู่ความเป็นไท เร่ร่อนหาถิ่นแดนที่พระเจ้า ทรงประทานให้ในสองคืนแรกของเทศกาลนี้จะมีการเลี้ยงอาหารภายในครอบครัว อาหารนั้นได้แก่ ขนมปังไม่มีเชื้อ แกะย่าง ผักขม ฯลฯ

3. งานฉลองพืชผลครั้งแรก หรือพิธีชาวูอท (Shavuot)

งานนี้กระทำหลังจากเทศกาลอพยพแล้ว 50 วัน ตามปฏิทินของฮีบรูอยู่ในช่วงประมาณเดือน พฤษภาคม ถึง มิถุนายน ซึ่งเรียกว่าเดือนสิวัน (Sivan) เป็นการฉลองให้กับการเก็บเกี่ยวพืชผลในไร่ครั้งแรก ในขณะเดียวกันวันนี้จะตรงกับวันที่โมเสสได้รับบัญญัติ 10 ประการที่ภูเขาซีนาย (Mt. Sinai) ชาวยิวจะตกแต่งสถานที่นั้สการ (Synagogue) และบ้านเรือนอย่างสวยงาม โดยใช้ดอกไม้ และต้นไม้มาประดับอย่างเต็มที่เพื่อแสดงความอุดมสมบูรณ์ที่พระเจ้าได้ประทานมาให้

4. วันปีใหม่ หรือ รอส ฮาซานาห์ (Rosh Hashanah)

วันปีใหม่นิยมนิยมฉลองกันในวันแรก และวันที่สองของเดือนติชเร (Tishre) คือ อยู่ในช่วงระหว่างเดือนกันยายน ถึง เดือนตุลาคม ในวันนี้จะมีการสวดมนต์และฉลองกันด้วยขนมหวาน เพื่อว่าปีใหม่ที่มาถึงนี้ได้หวานชื่นและได้รับสิ่งที่สมหวัง

5. วันชดใช้บาป หรือวันแห่งการแก้ไขความประพฤติ (The Day of Atonement)

ศาสนายิว เรียกวันนี้ว่า “ยม คิปปูร์” (Yom Kippur) และเชื่อกันว่าวันนี้เป็นวันที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดเพราะมีการยกเลิกบาปและคืนดีต่อกัน อีกทั้งเป็นโอกาสดีที่ทุกคนจะได้สร้างกุศล นิยมฉลองกันในวันที่ 10 ของเดือนติชเร (Tishre) ในวันนั้นชาวยิวจะหยุดงาน หยุดกินอาหาร และไม่ดื่มอะไรทั้งสิ้นแต่จะไปชุมนุมกันที่สถานที่นั้สการ (Synagogue) เพื่อสวดมนต์และอภัยบาปต่อกัน

6. งานพิธีกรรมซุกคอต (Sukkot)

เริ่มต้นในวันที่ 15 ของเดือนติชเร แต่เดิมมาเป็นงานฉลองพืชผลในฤดูใบไม้ร่วง ต่อมาได้เป็นการฉลองเพื่อระลึกถึงวิถีชีวิตของยิวที่ต้องอพยพเร่ร่อน และต้องผูกพันชะตาชีวิตอยู่กับพระมหากษัตริย์ของผู้เป็นเจ้าพิธีนี้นิยมจัดในบ้านและจำลองสภาพชีวิตที่เคยเดินทางอยู่ในทะเลทราย

7. งานเลี้ยงปูริม (Purim) หรือวันแห่งโชคชะตา (The Feast of Lots)

งานเลี้ยงฉลองนี้ตรงกับวันที่ 14 ของเดือน อาดาร์ (Adar) คืออยู่ในช่วงเวลาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคมเป็นวันที่ระลึกถึงชัยชนะของพวกยิวที่มีต่อศัตรูนอกศาสนาเป็นวันรื่นเริงวันหนึ่ง ที่มีการแลกของขวัญกันและเลี้ยงฉลองกันด้วยอาหารมื้อพิเศษ นอกจากนี้อาจจะแจกของให้แก่ผู้ยากไร้ด้วย

8. พิธีกรรมเข้าสู่ชนัด

พิธีนี้กระทำเมื่อเด็กชายมีอายุ 8 วัน พวกเขาจะถูกนำเข้าไปประชุม จากนั้นผู้ทำสุหนัตซึ่งเรียกว่าโมเฮล (Mohel) จะทำการขลิบหนังหุ้มปลายองคชาติ ในขณะที่เดียวกันก็มีการสวมมนต์ให้เด็กด้วยจึงจะถือว่าเด็กนั้นได้พ้นบาป

9. พิธีบาร์ มิตซวาท் (Bar Mitzvah)

งานนี้ไม่ใช่เทศกาลประจำปี แต่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตในสังคมยิว กล่าวคือ เด็กชายยิวเมื่ออายุ 13 ปี จะต้องเข้าพิธีเพื่อแสดงว่าพวกเขาได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่หลังจากที่ผ่านพ้นอายุ 13 ปีไปแล้ว ในวันสะบาโตต่อมา เขาจะต้องอ่านพระคัมภีร์ที่สถานที่นมัสการ(Synagogue) และมีโอกาสที่จะได้แสดงสุนทรพจน์ทางศาสนา ในวันนี้จะมีการให้ของขวัญแก่ผู้ที่มีอายุครบ 13 ปี

10. พิธีแต่งงาน (Kiddushin)

พิธีแต่งงานของยิวเรียก “คิตดูชิน” จัดว่าเป็นพิธีที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการเพิ่ม

ผลผลิตตามเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า และเป็นการสัญญาระหว่างคน 2 คน ที่จะใช้ชีวิต
ร่วมกันอย่างซื่อสัตย์ ฉะนั้นจึงต้องมีสักขีพยาน และมอบของมีค่าคือแหวน เพื่อเป็นพยานรัก
โดยเจ้าบ่าวเป็นผู้ให้แก่เจ้าสาว จากนั้นจึงดื่มไวน์ร่วมแก้วเดียวกัน เสร็จแล้วเจ้าสาวจะทาบแก้ว
และมอบเอกสารการแต่งงานให้เจ้าบ่าว

11. พิธีไวท์ทักซ์

พิธีนี้เริ่มตั้งแต่ทำศพผู้ตายให้สะอาดแล้วแต่งตัวด้วยชุดขาว จากนั้นนำไปทำพิธีศพให้เร็ว
ที่สุดจึงจะไวท์ทักซ์ 7 วันหลังจากทำพิธีฝังศพแล้ว ผู้ไวท์ทักซ์ จะต้องนั่งสงบเสงี่ยมภายในบ้าน
ยกเว้นวันสะบาโตจะต้องไปสถานนมัสการเพื่อสวดมนต์ บางแห่งอาจจะไวท์ทักซ์อีก 11 เดือน

ในการฝังศพนี้จะมีการสลักชื่อบนป้ายหินในสุสาน เพื่อระลึกถึงผู้ตาย และเมื่อครบรอบ
ทุกปีญาติพี่น้องจะต้องไปที่สุสานของผู้ตายเพื่อสวดมนต์ให้

12. พิธีสวดมนต์

พวกยิวสวดมนต์ 3 เวลา คือ เวลาเช้า เวลาบ่าย และเวลาเย็น ซึ่งอาจจะสวดที่ใดก็ได้ เพื่อ
ผูกจิตของตนให้แนบแน่นกับพระเจ้า

11.9 นิกายในศาสนา

ศาสนายิวมีนิกายที่สำคัญ 4 นิกาย ดังนี้

1. **นิกายออร์ทอดอกซ์** เป็นพวกหัวเก่า ถือคัมภีร์โตราห์หรือกฎบัญญัติ ได้แก่คัมภีร์
5 เล่มแรกของพันธสัญญาเดิม นิกายนี้เคร่งครัดมาก ปฏิบัติตามตัวหนังสือ และพวกนี้เชื่อว่า
อิสราเอลเป็นมาตุภูมิของตน

2. **นิกายปฏิรูป** เป็นนิกายที่นับถือกันในหมู่ปัญญาชนสมัยใหม่ นิยายนี้มีความเห็นว่า
คัมภีร์และกฎหมายต่างๆ อาจปรับปรุงแก้ไขได้ ไม่ใช่ถือกันตามตัวหนังสือในคัมภีร์ต้องมีการ
ปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับชีวิตและความเป็นไปของสังคมในปัจจุบัน กฎอันใดที่ไม่เหมาะสมกับ
สังคมสมัยใหม่ก็ควรยกเลิกเสีย พิธีกรรมต่างๆ ทำกันอย่างรวบรัด นิกายนี้เชื่อว่า ศาสนายิว
ต้องเป็นศาสนาสากลของโลก นิกายนี้ไม่เชื่อเรื่องการเสด็จมาของพระเมสสิอาห์และการสร้าง
ประเทศอิสราเอลใหม่

3. **นิกายอนุรักษนิยม** เป็นนิกายที่ประนีประนอมความคิดระหว่าง 2 นิกายแรกโดยถือศาสนาฮิวเป็นแก่นแท้ของชีวิตชาวยิวทุกคน ต้องพยายามยึดมั่นในขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีเก่าๆ ให้มาก แต่ในส่วนที่ล้าสมัยก็อาจปรับปรุงใหม่ได้

4. **นิกายบูรณปฏิสังขรณ์** เป็นนิกายที่แยกมาจากนิกายอนุรักษนิยม เป็นนิกายที่มีหัวรุนแรงมาก เพราะได้รับอิทธิพลจากลัทธิปรัชญาแบบปฏิบัตินิยม และธรรมชาตินิยมในสหรัฐอเมริกา นิกายนี้ถือเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและความเชื่อได้อย่างเต็มที่

11.10 สัญลักษณ์ของศาสนา

ศาสนายิวใช้เครื่องหมายเดิม คือเชิงเทียน 7 กิ่ง แต่ปัจจุบันใช้รูปสามเหลี่ยมซ้อนกัน 2 รูปเป็นดาว 6 แฉก ซึ่งเป็นตราเครื่องหมายประจำของกษัตริย์ดาวิด และเป็นเครื่องหมายในผืนธงชาติอิสราเอลด้วย นอกจากนี้แล้ว ชาวยิวถือว่ามหาวิหาร ณ กรุงเยรูซาเลมที่กษัตริย์โซโลมอนทรงสร้างขึ้น ก่อนคริสต์ศักราช 900 ปี เป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์ ขณะนี้เหลือแต่ซากกำแพง เรียกว่า กำแพงร้องไห้ (Wailing Wall) เป็นสถานที่ชาวยิวทั่วโลกต่างหลั่งไหลกันไปไหว้ ถือว่ากำแพงนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นเอกภาพของชาวยิว ชาวยิวจะจูบกำแพงนี้แล้วขบศีรษะกับกำแพงร้องไห้ เพื่อรำลึกถึงความยิ่งใหญ่ของชาติยิวในอดีต โดยเฉพาะในวันศุกร์

11.11 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ดังแสดงมาแล้วว่า ศาสนายิวเป็นศาสนาของชนชาวยิว คือมีแต่ชาวยิวเท่านั้นที่นับถือศาสนา นี้ จะมีชนชาติอื่นที่นับถือศาสนายิวอยู่บ้าง แต่ก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น อนึ่งชาวยิวก็มีได้มีแต่ในประเทศอิสราเอล หากแต่มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ดังนั้นศาสนิกของศาสนายิวจึงมีทั้งในประเทศอิสราเอลและต่างประเทศ กล่าวคือในสหรัฐอเมริกาประมาณ 5 ล้านคน ในแคนาดาประมาณ 1 ล้านคน ในทวีปยุโรปประมาณ 3 ล้าน 5 แสนคน และในทวีปเอเชียประมาณ 3 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้เกือบทั้งหมดอยู่ในประเทศอิสราเอล เพราะฉะนั้นศาสนิกของศาสนายิวจึงมีทั้งหมดประมาณ 12-13 ล้านคน จำนวนศาสนิกของศาสนายิวเพิ่มมากขึ้นทุกปี นับตามการเพิ่มของประชากรยิว และในวงการศาสนายิวดูจะไม่สนใจที่จะเผยแผ่ศาสนายิวให้กว้างขวางออกไปแก่คนภายนอก แต่ดูจะพอใจที่จะเผยแผ่ไปในหมู่ชาวยิวเท่านั้น ดังนั้นจำนวนศาสนิกของศาสนายิวจึงไม่อาจเปรียบเทียบกับชาวคริสต์หรืออิสลามได้ทั้งๆ ที่ทั้ง 2 ศาสนาหลังมีกำเนิดมาจากศาสนายิวก็ตาม

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 11 ศาสนายิว จบโดยสมบูรณ์แล้ว

โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 11 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 12 ต่อไป

บทที่ 12

ศาสนาคริสต์

เนื้อหาบทที่ 12

ศาสนาคริสต์

12.1 ประวัติความเป็นมา

12.2 ประวัติศาสดา

12.3 การแพร่ขยายของคริสต์ศาสนา

12.4 กำเนิดและวิวัฒนาการนิกายสำคัญในคริสต์ศาสนา

12.4.1 นิกายโรมันคาทอลิก

12.4.2 นิกายออร์ทอดอกซ์

12.4.3 นิกายโปรเตสแตนต์

12.5 คัมภีร์ในศาสนา

12.6 หลักคำสอนที่สำคัญ

12.6.1 หลักตรีเอกานุภาพ

12.6.2 หลักความรัก

12.6.3 อาณาจักรของพระเจ้า

12.6.4 พระเจ้าผู้เป็นอันติมสัจจ์

12.6.5 คำเทศนาบนภูเขา (ปฐมเทศนา)

12.7 หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด

12.8 พิธีกรรมที่สำคัญ

12.9. สัญลักษณ์ของศาสนา

12.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาคริสต์ เกิดในปาเลสไตน์ ประมาณ 543 ปี หลังพุทธศักราช ศาสนายิวเกิดขึ้นมาจากความเชื่อในเรื่องเมสสิอาห์(ผู้ที่จะมาช่วยปลดปล่อยความทุกข์ให้) ของชาวยิว ศาสดาของศาสนาคริสต์ คือพระเยซู โดยชาวยิวยอมรับว่าพระเยซูคือเมสสิอาห์

2. คัมภีร์ที่สำคัญในศาสนาคริสต์ คือ คัมภีร์ไบเบิล ศาสนาคริสต์มีหลักคำสอนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์และจริยธรรมทางสังคม ที่ควรกล่าวถึงอยู่ 5 เรื่องคือ หลักตรีเอกานุภาพ หลักความรัก หลักอาณาจักรของพระเจ้า พระเจ้าผู้เป็นอันติมสัจจ์ และ บทเทศนาบนภูเขา (ปฐมเทศนา)

3. ศาสนาคริสต์มีจุดหมายปลายทางที่เป็นความสุขนิรันดร์ คือ สวรรค์อันเป็นอาณาจักรของพระเจ้า วิธีปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางนั้น คือการปฏิบัติตามพระบัญญัติให้ครบถ้วน คือ รักพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจและ รักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ชาวคริสต์เชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีเพียงครั้งเดียว ตายไปแล้วก็จะไปอยู่ในนรกสวรรค์ชั่วนิรันดร์

4. นิกายในศาสนา ศาสนาคริสต์มีนิกายสำคัญอยู่ในศาสนา 3 นิกายคือ 1) นิกายโรมันคาทอลิก 2) นิกายออร์ทอดอกซ์ 3) นิกายโปรเตสแตนต์ คริสต์ศาสนาทุกนิกายใช้ไม้กางเขนเป็นสัญลักษณ์

5. ศาสนาคริสต์ในปัจจุบันมีผู้นับถือมากที่สุดในโลก มีศาสนิกกว่า 1,000 ล้านคนทั่วโลก แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในทวีปยุโรป อเมริกาและออสเตรเลีย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญของศาสนาคริสต์ได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาคริสต์ได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับกำเนิด วิวัฒนาการ นิกายสำคัญในศาสนาคริสต์ พิธีกรรมที่สำคัญ สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะของศาสนาในปัจจุบันของศาสนาคริสต์ได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 12

ศาสนาคริสต์

12.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนา 1 ในบรรดา 3 ศาสนาของศาสนาโลก คำว่า Christ มาจากภาษาโรมันว่า Christus และคำนี้ก็มาจากภาษากรีกอีกต่อหนึ่ง คือคำว่า Christos ซึ่งแปลมาจากคำว่า เมสสิอาห์ (Messiah) ในภาษาฮีบรู

คำว่า เมสสิอาห์ แปลว่า พระผู้ปลดปล่อยทุกข์ภัย หรือพระผู้ช่วยให้รอดคือรอดพ้นไม่ตกนรก จากคำพิพากษาในวันตัดสินโลก หรือเมื่อว่าโดยความหมาย เมสสิอาห์ก็คือตัวแทนของพระเจ้าบนพื้นพิภพนั่นเอง ดังนั้นคำว่า Christ จึงเป็นศัพท์สูง ดูคำว่า Prophet ศาสดาพยากรณ์ หรือปกาศกในศาสนาอื่น และตรงกับคำว่า นบี ในศาสนาอิสลามนั่นเอง

ศาสนาคริสต์เกิดในปาเลสไตน์ เมื่อ พ.ศ. 543 โดยคิดตามปีเกิดของพระเยซูผู้เป็นศาสดาของศาสนา ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่วิวัฒนาการมาจากศาสนาอื่น เพราะศาสนาคริสต์ก็นับถือพระเจ้าองค์เดียวกับศาสนาอื่น คือพระยะโฮวาห์ อีกทั้งได้รับคัมภีร์พันธสัญญาเดิม (Old testament) แม้พระเยซูเองก็ไม่เคยประกาศตั้งศาสนาคริสต์มีแต่บอกว่าท่านนับถือศาสนาอื่น การที่ท่านเที่ยวสั่งสอนธรรมต่างๆ แตกออกไปบ้างก็เพื่อให้ศาสนาอื่นสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น ดังที่พระเยซูกล่าวว่า¹ “อย่าคิดว่าเรามาเลิกล้างธรรมบัญญัติ และคำของผู้เผยพระวจนะ เราไม่ได้มาเลิกล้าง แต่มาทำให้สมบูรณ์ทุกประการ” ส่วนคำว่าศาสนาคริสต์เพิ่งเกิดขึ้นและนำมาใช้หลังจากพระเยซูสิ้นชีพแล้ว กล่าวคือสมัยที่พระเยซูยังมีชีวิตอยู่ท่านถูกรบกวณล้างผลาญโดยประการต่างๆ จากพวกหัวเก่าที่นับถือศาสนาอื่น จนในที่สุด พระเยซูก็ถูกประหารชีวิต โดยถูกตรึงอยู่บนไม้กางเขน เรื่องนี้ทำให้พวกสาวกและผู้นับถือพระเยซูโกรธเคืองมาก ทั้งทำให้คนทั้งหลายเห็นใจพระเยซูที่ไม่ผิดแต่กลับต้องมาสังเวยชีวิตเพราะพวกอธรรม อีกทั้งได้ฟังข่าวอภินิหารของพระเยซูคืนชีพ ทำให้เกิดศรัทธาจึงพากันเรียกการนับถือพระเยซูว่าเป็นศาสนาใหม่ แยกตัวออกจากศาสนาอื่น และตั้งชื่อศาสนาใหม่ว่า ศาสนาคริสต์

¹ องค์การที่เคียนอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ : คัมภีร์มัทธิว, 2527 หน้า 17.

โดยเซนต์ปอล เป็นผู้ตั้งขึ้น เพราะฉะนั้นศาสนาคริสต์จึงเกิดขึ้นเพราะเหตุการณ์บังคับให้จำต้องตั้งศาสนา

ศาสนาคริสต์ในสมัยที่พระเยซูยังมีชีวิตอยู่ เจริญเติบโตแพร่หลายไปได้น้อยมากเพราะมีผู้คอยขัดขวางทำลายล้าง พระเยซูเอง ก็มีเวลาเป็นศาสดาเพียง 3 ปีเท่านั้นก็สิ้นชีพเพราะถูกตรึงไม้กางเขนดังกล่าวมาแล้ว ศาสนาคริสต์เพิ่งมาเจริญเติบโตหลังจากพระเยซูสิ้นชีพแล้ว โดยการเผยแพร่ศาสนาอย่างจริงจังของเหล่าสาวกและศาสนิก แล้วความสำเร็จก็มาถึงเมื่อพระเจ้าคอนสแตนตินทรงเลื่อมใส ทรงให้ความอุปถัมภ์ศาสนาคริสต์ทุกอย่าง จนได้นามว่าพระเจ้าอโศกแห่งศาสนาคริสต์ เช่น ทรงสร้างโบสถ์เซนต์ปีเตอร์หลังแรกถวายทรงพระราชทานที่ดินและทรัพย์สินมากมายให้ศาสนาคริสต์ ทรงออกกฎหมายมิลานในปีพ.ศ. 856 ให้วางวัดกันเป็นรัฐอิสระปกครองตนเอง จัดเก็บภาษีเอง ไม่ขึ้นกับบ้านเมืองทางบ้านเมืองจะเข้าไปแทรกแซงในศาสนจักรไม่ได้ ให้สันตะปาปามีอำนาจเท่าราชา และทรงยกย่องสันตะปาปาให้มีอำนาจเหนือศาสนจักรทั้งปวง ทรงจัดประชุมสันนิบาตศาสนาคริสต์ทั้งหมดขึ้นเป็นครั้งแรก ทรงนำไม้กางเขนมาเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์ และในปี พ.ศ. 868 ทรงออกกฎหมายให้ทุกคนมีเสรีภาพทางการ คือนับถือศาสนาคริสต์เท่านั้นจึงจะถูกต้อง ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. 868-1597 ศาสนาคริสต์จึงได้เจริญเติบโตขนานใหญ่ จากศาสนาประจำชาติของประเทศอิตาลีกลายมาเป็นศาสนาประจำชาติของทุกประเทศในทวีปยุโรป และต่อมาได้ขยายไปยังประเทศต่างๆ ในทวีปอเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ และทวีปออสเตรเลียด้วย และตั้งแต่ พ.ศ. 1597-2060 สันตะปาปาหรือโป๊ปได้มีอำนาจสูงสุดยิ่งกว่าพระราชา ไม่มีใครทัดทานอำนาจได้จนสามารถแต่งตั้งและถอดถอนพระราชาได้ ทั้งนี้ก็เพราะถือว่าสันตะปาปาเป็นตัวแทนของพระเจ้าบนพื้นพิภพ ส่วนพระราชาเป็นเพียงผู้แทนคนในประเทศนั้นๆ เท่านั้น แต่แล้วตั้งแต่ปีพ.ศ. 2060 ศาสนาคริสต์ก็เริ่มชะงักเพราะฝีมือของมาร์ติน ลูเธอร์ กล่าวคือ มาร์ติน ลูเธอร์ เป็นนักบวชในศาสนาคริสต์ชาวเยอรมัน เกิดในประเทศเยอรมันนี้ เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2026 ที่เมือง ไอส์เลเบน (Eisleben) นครแซกโซนี (Saxony) ครั้นถึง พ.ศ. 2048 ได้ออกบวช และในปี พ.ศ. 2054 ได้ไปเฝ้าสันตะปาปาที่วังวาติกัน ได้เห็นที่อยู่ของพระหรรพราและมีความเป็นอยู่อย่างฟุ้งเฟ้อผิดสมณวิสัยทั้งซ้ำเติมด้วยความเศร้าใจที่ทราบว่สันตะปาปาเลโอที่ 10 ประสงค์จะสร้างโบสถ์หลังใหม่ให้ใหญ่กว่าและวิจิตรกว่าโบสถ์ที่เคยมีมา โดยได้ออกใบไถ่บาปขาย เพื่อหาเงินมาสร้างโบสถ์เซนต์ปีเตอร์หลังใหม่เมื่อ พ.ศ. 2058 ใครที่ซื้อใบไถ่บาปแล้ว สามารถล้างบาปได้ทันทีไม่ต้องมาล้างบาปกับพระ และยังซื้อไว้มากก็ไถ่บาปได้มาก หรือยังไม่มีบาปจะซื้อไว้อีก่อนก็ได้ หากทำบาปต่อไปก็จะได้ไถ่บาปเช่นกัน มาร์ติน ลูเธอร์

หมดความอดทน เห็นว่าไปว่าเอาเองทั้งนั้น ไม่มีในคัมภีร์ จึงได้ทำการคัดค้านเป็นการใหญ่ และชี้แจงว่า คำสั่งสอนที่แท้จริงของพระเยซูเป็นอย่างไร มาร์ติน ลูเธอร์ ทำงานอย่างรวดเร็ว เพราะมีการศึกษาดี ทั้งได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง จนเป็นเหตุให้เกิดนิกายโปรเตสแตนต์ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2060

12.2 ประวัติศาสดา

1. ถิ่นกำเนิดพระเยซู

พระศาสดาของคริสต์ศาสนา ทรงมีนามว่า “เยซู” หรือ “จีซัส” ทรงถือกำเนิดในหมู่ชนชาติอิสราเอล (ยิว) พระมารดาชื่อ มาเรีย และบิดาชื่อ โยเซฟ มีอาชีพเป็นช่างไม้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ หุบเขากาลิล (Callilee) เมืองนาซาเรธ ตามคัมภีร์ไบเบิลเล่าไว้ว่าพระนางมาเรีย ผู้เป็นมารดาของพระเยซูนั้น เดิมโยเซฟได้ลู่ขอหมั้นกันไว้แล้ว ก่อนที่จะอยู่กินด้วยกันก็เห็นว่ามาเรียมีครรภ์ด้วยเดชพระวิญญาณบริสุทธิ์แล้ว แต่โยเซฟคู่หมั้นของเขาเป็นคนดี สัตย์ซื่อไม่พอใจที่จะแพร่พรายความเป็นไปของนางนั้น หมายถึงให้นางนั้นหลบไปเสียอย่างลับๆ แต่เมื่อโยเซฟยังกำลังวิตกตรึงตรองเรื่องนี้อยู่ก็มีทูตองค์หนึ่งของพระเจ้ามาปรากฏแก่โยเซฟในความฝันว่า “โยเซฟ” บุตรดาวิดอย่าวิตกในการที่จะรับมาเรียมาเป็นภรรยาของเจ้าเลย เพราะว่าผู้ซึ่งปฏิสนธิในครรภ์ของนางนั้นเป็นโดยเดชพระวิญญาณบริสุทธิ์ นางนั้นจะประสูติบุตรเป็นชายแล้วเจ้าจงเรียกนามท่านว่า “เยซู”

เมื่อโยเซฟตื่นขึ้นก็ปฏิบัติตามคำของทูตแห่งพระเจ้าคือไปรับมาเรียมาอยู่กินด้วยกัน แต่มิได้ร่วมสุมอย่างสามีภรรยา

พระนางมาเรียนั้นมีประวัติว่าพื้นเพเดิมเป็นคนอนาถาและเกิดเมื่อมารดาบิดามีอายุมากแล้ว ถูกส่งเข้าไปอยู่ในความอุปถัมภ์ของวัดยิว ต่อมาบิดามารดาถึงแก่กรรม มาเรียจึงอยู่ในฐานะเป็นลูกกำพร้า โยเซฟชายชราช่างไม้ซึ่งมีอายุถึง 80 ปีแล้วได้ไปลู่ขอนางมาเรียมาเลี้ยงดู ทางวัดจึงจัดการแต่งงานให้

2. พระเยซูประสูติ

เมื่อมาเรียมีครรภ์แก่ ทั้งโยเซฟและมาเรียต้องเดินทางไปยังเมืองเบธเลเฮม ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านเดิมตั้ง 100 ไมล์ และเป็นการเดินทางที่ยากลำบากมาก เพราะเป็นเขาหินทั้งนั้น

การที่ต้องเดินทางไปครั้งนี้ก็โดยคำสั่งของรัฐบาล ให้ไปลงทะเบียนสำมะโนครัวในเมืองที่เป็น
ภูมิลาเนาเดิมดังกล่าวแล้วว่า โยเซฟมีภูมิลาเนาอยู่ที่เมืองเบธเลเฮม จึงต้องเดินทางไปที่นั่น และ
เมื่อถึงเมืองเบธเลเฮมแล้ว มาเรียได้คลอดบุตรในที่พักรั้วแห่งหนึ่ง

3. การศึกษา

ในขณะที่พระเยซูยังเด็กมากโยเซฟกับมาเรียได้อพยพพาพระเยซูไปอยู่ประเทศอียิปต์
ครั้งหนึ่ง ไม่ทราบว่ายู่นานเท่าไร ภายหลังได้กลับมาอยู่นาซาเรธ และได้เข้าโรงเรียนใน
มณฑลกาลิลี สำหรับที่นี้คนปะปนกันอยู่หลายชาติหลายภาษา เช่น อียิปต์ อัสซีเรีย อาหรับ
และกรีก พระเยซูได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีที่คนจนๆ สมัยนั้นจะพึงได้ และมีหลักฐานที่เชื่อ
ได้ว่าพระเยซูรู้หลายภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษากรีก

นอกจากนี้พระเยซูยังสนใจในการศึกษาเรื่องศาสนาเป็นอย่างดีโดยเฉพาะ
พระคัมภีร์เก่า (Old Testament) จะอ่านมาก จำมาก จนมีความรู้แตกฉานในพระคัมภีร์ ใน
ขณะนั้นมีผู้รู้ทางศาสนาที่เพียรพยายามสถาปนาตนเองเป็นคณาจารย์อยู่คนหนึ่ง ชื่อโยฮัน ซึ่ง
เป็นลูกของพระได้ศึกษาความรู้ทางศาสนาตั้งแต่เด็กจนอายุมากขึ้น จึงได้ปลื้มตัวไปบำเพ็ญ
ธรรมอยู่ในถ้ำที่เปลี่ยวและเจียบสงบ จนอายุ 30 ปี ก็ตั้งตนเป็นคณาจารย์สั่งสอนศิษย์ พระเยซู
ก็ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ท่านผู้พี่โยฮัน ได้ตั้งลัทธิล้างบาป ทำนองเดียวกับพราหมณ์คือ ล้างบาป
โดยวิธีลงไปอาบน้ำในแม่น้ำจอร์แดน ซึ่งพระเยซูก็ได้เคยลงไปอาบ

4. พระเยซูตรึงตรองธรรม

เมื่อพระเยซูได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมจากอาจารย์จนเห็นว่าพอควรแล้วจึงได้ลา
อาจารย์ไปอยู่ในที่วิเวก โดยเฉพาะเขตหินริมฝั่งทะเล นับว่าพระเยซูโปรดมาก นั่งตรึงตรอง
ธรรมคราวละนานๆ นอกจากนี้ยังได้ทดลองอดอาหารเป็นเวลา 40 วัน เป็นการทำทุกรกิริยา
จนกระทั่งอายุย่างเข้า 30 ปี พระเยซูจึงเริ่มทำการสอนธรรมแก่ศิษย์ ช่วงระยะเวลาไม่นานนักก็
ต้องสะดุดหยุดลงชั่วคราว เนื่องจากอาจารย์โยฮัน ซึ่งเป็นอาจารย์ของพระเยซูนั้นถูกจับโดย
คณะกรรมการได้ตั้งข้อหาว่า ท่านทำการสอนนอกเหนือคำสอนของพระเจ้าในศาสนายิว เมื่อ
ทราบข่าวว่าอาจารย์ถูกจับ พระเยซูเสด็จออกจากเมืองนาซาเรธไปพักอยู่ที่เมืองคาเปอร์นาหัม
ครั้นเมื่อแน่ใจว่าพ้นเขตอันตรายแล้วจึงเริ่มทำการสอนใหม่

5. การแสดงธรรมบนภูเขา¹

คำสอนหรือการแสดงธรรมเทศนาอันยิ่งใหญ่ของพระเยซู คือ ครั้งที่เรียกว่า “เทศนาบนภูเขา” เทศนาครั้งนี้มีความสำคัญมากถือว่าเป็นปฐมเทศนา เป็นการแสดงหลักใหม่หลักสำคัญของคริสต์ศาสนา และการแสดงธรรมครั้งนี้มีคนฟังเป็นจำนวนมาก ใจความสำคัญของเทศนาครั้งนี้พอจะสรุปสาระได้ ดังต่อไปนี้

1) **ทรงปลุกปลอบใจ ให้ความหวัง** เพราะความหวังเป็นคุณธรรมสำคัญอันหนึ่งในคริสต์ศาสนา พระองค์เริ่มตรัสว่า ผู้ที่รู้สึกความบกพร่องทางจิตใจจะได้รับความสุข เพราะว่าสวรรค์เป็นของเขาแล้ว ผู้เศร้าโศกจะได้พบทางบรรเทาทุกข์ ผู้หิวกระหายจะอิ่มหนำสำราญ ผู้มีความเมตตาปราณีอยู่ในใจจะได้รับความเมตตาปราณีเช่นเดียวกัน ผู้มีใจบริสุทธิ์ได้ชื่อว่าเห็นพระเจ้า ผู้ระงับการแตกแยกรักษาความสามัคคีได้ชื่อว่าเป็นลูกพระเจ้า ผู้ที่สามารถทนการประทุษร้ายเบียดเบียนได้ ทนการข่มเหงนินทาได้ จะได้รับบำเหน็จจากสวรรค์ เพราะพวกมนุษย์ทั้งหลายก็ล้วนแต่ถูกข่มเหง ถูกนินทาทั้งนั้น

2) **ทรงห้ามไม่ให้ฆ่าคน** แม้การด่าว่าหรือกล่าวถ้อยคำที่ไม่ดีแก่ใครๆ ก็ไม่ควรทำการโกรธกันในระหว่างพี่น้องเป็นโทษอย่างหนัก ผู้ใดบูชาพระเจ้าในขณะที่กำลังโกรธอยู่กับพี่น้องการบูชานั้นจะไม่เกิดผล ฉะนั้นผู้ใดนำเครื่องบูชามาแล้ว ถ้านึกได้ว่ายังมีเรื่องโกรธเคืองกับพี่น้องให้วางเครื่องบูชาไว้หน้าแท่น ไปคืนดีกับพี่น้องเสียก่อนจึงค่อยบูชา ถ้าพิพาทเป็นคดีก็ให้พยายามไกล่เกลี่ยคืนดีกันกับคู่ความ

3) **ทรงห้ามล่วงประเวณีชายหญิง** ไม่เว้นแม้แต่จะงดเว้นการล่วงประเวณีด้วยกายวาจาเท่านั้น แม้การล่วงประเวณีด้วยใจก็ไม่ควรให้มีขึ้น หมายความว่า แม้แต่จะคิดล่วงประเวณีก็ไม่ควรคิด ถ้าหากนัยน์ตาของเราจะชักจูงให้เราทำผิด เพราะมองเห็นความสวยงามก็ควักนัยน์ตาออกมาเสียดีกว่าที่จะผิดไปจริงๆ

4) **แต่ก่อนสอนกันว่า “อย่าทนสบถ”** คือทำผิดคำพูดเมื่อสาบานไว้ว่าจะทำอย่างไรต้องทำตามที่สาบานไว้ แต่พระเยซูทรงสอนใหม่ว่า อย่าสบถสาบานเลยดีกว่า จงประพฤติตนให้เป็นคนซื่อตรง ให้คนทั้งหลายเขาเชื่อถือโดยมิต้องสบถสาบานเลยดีกว่า

5) **แต่เดิมสอนกันว่า “ตาแทนตา ฟันแทนฟัน”** หมายความว่า ใครทำกับเราอย่างไร ให้เราทำตอบแทนอย่างนั้น ถ้ามาทำให้เราตาบอด ก็ให้ทำให้เขาตาบอดบ้าง ใครมาทำให้เราฟันหัก ก็ให้ทำให้เขาฟันหักบ้าง แต่พระองค์สอนว่า อย่าต่อสู้คนชั่ว ถ้าผู้ใดมาตอบ

¹ Hopfe, Lewis M. Religions of the World. 3rd edition, 1983 p.377-378.

แก้มขวาของเรา ก็จึงหันแก้มซ้ายให้เขาตบอีก ถ้าผู้ใดมาเอาเสื้อของเราไป ก็จึงเพิ่มเสื้อคลุมให้เขาด้วย ถ้าถูกเกณฑ์ให้เดินทาง 40 เส้น จงเดินไปเสีย 80 เส้น

6) **เดิมสอนกันว่า “ให้รักมิตรและเกลียดศัตรู”** แต่พระองค์สอนให้รักแม้กระทั่งศัตรู จงอวยพรแก่ผู้ที่แข่งด่าเรา จงทำคุณแก่ผู้ที่เกลียดชังเรา พระเจ้าประทานแสงสว่างให้คนดี และคนชั่ว ประทานฝนให้ทั้งคนมีธรรมและคนอธรรม รัฐบาลยังเก็บภาษีทั้งคนดีและคนไม่ดี

7) **อย่าทำบุญเอาหน้า อย่าเป่าแตรเมื่อบำเพ็ญทาน** อย่าประกอบการกุศลเพื่อหวังความสรรเสริญ สิ่งใดที่มนุษย์รู้พระเจ้าจะไม่รับรู้ แต่การทำความดีที่มนุษย์ไม่ทราบพระเจ้าจะรับทราบอย่างสมบูรณ์ ถ้าท่านถือศีลด้วยการอดอาหารก็ไม่จำเป็นต้องหน้าซื่อใจคาวให้คนอื่นแลเห็น ให้การกระทำของท่านปรากฏแก่พระเจ้าเท่านั้นก็พอแล้ว

8) **ถ้าท่านให้อภัยแก่คนทั้งหลาย** พระเจ้าก็จะให้อภัยแก่ท่านเหมือนกัน ถ้าท่านไม่ให้อภัยแก่คนทั้งหลายพระเจ้าจะไม่ให้อภัยแก่ท่าน

9) **อย่าสะสมทรัพย์ไว้ในโลกนี้** แต่จงสะสมไว้บนสวรรค์ ไม่ต้องสะสมโดยกลัวว่าจะไม่มีอะไรกิน ไม่มีอะไรดื่ม ฝูงนกทั้งหลายมิได้สะสมธัญญาหารไว้ พระเจ้ายังเลี้ยงนกทั้งหลายได้มนุษย์สำคัญกว่านก ไฉนพระเจ้าจะไม่ช่วยเลี้ยง ไม่จำเป็นต้องขวนขวายในการแต่งกายประดับประดา กษัตริย์โซโลมอนเป็นผู้ทรงเครื่องต้นประดับตกแต่งอย่างเต็มที่ก็ไม่เห็นจะสวยงามไปกว่าดอกไม้ที่บานอยู่โดยธรรมชาติ ซึ่งปราศจากเครื่องตกแต่งเพิ่มเติม ไม่จำเป็นต้องทุกข์ถึงวันพรุ่งนี้เพราะเรื่องที่จะต้องทุกข์ในวันนี้ก็มีมากพออยู่แล้ว

10) **ถ้าไม่อยากให้ใครกล่าวโทษเรา เราก็อย่ากล่าวโทษเขา** เราชอบมองหาผิดในดวงตาของคนอื่น แต่ไม่ระวังตัวนพินที่อยู่ในดวงตาของเรา อย่าให้ของประเสริฐแก่สุนัข อย่าให้แก้วมุกดาแก่สุกร เพราะมันจะเหยียบย่ำของเหล่านั้นและมันจะหันมากัดเรากับด้วย

11) **อยากได้ก็ต้องขอ อยากพบก็ต้องหา** อยากจะให้ประตูเปิดรับก็ต้องเคาะประตูแต่เข้าประตูเล็กดีกว่าเข้าประตูใหญ่ เพราะประตูใหญ่มักจะนำไปสู่หายนะและมีคนเข้าไปมากแล้ว จงระวังผู้ที่ปรากฏกายเป็นมุณี แต่ดวงใจเป็นสุนัขป่า เราจะรู้จักคนได้ด้วยผลของงานเช่นเดียวกับที่เราจะรู้จักต้นไม้ก็ด้วยผลไม้มัน เราไม่สามารถจะเก็บผลลงจากต้นระกำ ไม่สามารถจะเก็บมะเขือเทศจากต้นไม้มะหนาม ต้นไม้ดีย่อมจะเกิดผลดี ต้นไม้ชั่วย่อมจะเกิดผลชั่ว

6. การเผยแผ่ศาสนา

ในการเผยแผ่ศาสนาของพระเยซูคริสต์ นอกจากพระองค์จะสอนธรรมง่าย ๆ แต่ลึกซึ้งและกินใจแล้ว พระองค์มีคุณลักษณะพิเศษคือพระองค์มีความสามารถในการรักษาโรค และมีพลังจิตที่สูง เช่น การรักษาโรคเรื้อนให้หาย รักษาคนเป็นง่อยให้เดินได้ รักษาคนใบ้ให้พูดได้ รักษาคนตาบอดให้กลับแลเห็นได้ พอพระองค์แตะตัวคนป่วยหรือเพียงแค่พูดกับคนป่วยเพียงคำเดียวโรคก็จะหาย หรือบางครั้งคนป่วยมาแต่ต้องผ้าที่พระเยซูห่มโรคก็จะหายเช่นกัน การรักษาโรคพระองค์จะปฏิบัติควบคู่ไปกับการสอนธรรมทุกครั้ง จึงปรากฏว่าการเผยแผ่ธรรมของพระเยซูได้ผลเร็ว พระองค์ออกเดินทางท่องเที่ยวประกาศพระธรรมคำสอนของพระองค์แถบบริเวณชายฝั่งแม่น้ำจอร์แดน ส่วนมากผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใสในคำสอนของพระองค์มักจะเป็นคนยากจนมีอาชีพเป็นกรรมกร เช่น เป็นชาวประมง ช่างไม้ ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทที่ทุรกันดาร ไม่สามารถจะเข้าไปเผยแผ่ในเมืองใหญ่ได้ พระองค์ไม่พยายามประกาศธรรมอันลึกซึ้ง แต่พยายามให้คนทั่วไปเข้าใจคำสอน ซึ่งเป็นคำสอนที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย ๆ ซิมซาบ น้าฟิง ไม่น่าเบื่อ ถือว่าพระเยซูเป็นนักพูด นักบรรยายที่ดีเยี่ยมคนหนึ่ง คำสอนของพระองค์บางครั้งก็ขัดแย้งกับความเชื่อเก่าจึงทำให้พระองค์มีทั้งคนรัก เลื่อมใสเคารพมาก และมีศัตรูมากเช่นกัน ศัตรูก็คือพวกยิว (ยูด้าห์) ซึ่งเห็นว่าคำสอนของพระองค์ผิดแผกแตกต่างจากหลักของโมเสส ทั้งๆ ที่พระเยซูรับรองว่า ไม่มีเจตนาจะลบล้างทำลายบัญญัติหรือคำสอนของศาสนาเดิม แต่จริง ๆ แล้วคำสอนของพระเยซูก็ขัดแย้งกับของโมเสสหลายข้อ ดังเช่นคำเทศนาบนภูเขาของพระเยซูจะขัดแย้งกับบัญญัติ 10 ประการหลายข้อ และคำสอนในที่อื่นๆ ก็ขัดแย้งกับบัญญัติอยู่อีก

7. คำสอนที่ขัดแย้งกัน

โมเสส สอนให้สามีภรรยาหย่าขาดจากกันได้ พระเยซูไม่ยอมให้มีการหย่าขาดจากความเป็นสามีภรรยา กัน มีคนมาเถียงว่า โมเสสสอนให้หย่ากันได้ พระเยซูก็ให้เหตุผลว่า เมื่อพระเจ้าสร้างอาดัมกับอีวาให้เป็นเพื่อนชีวิตอยู่ด้วยกันได้ ไม่ได้ทรงอนุญาตว่าจะให้เลิกใช้ชีวิตร่วมกันได้ เมื่อไรพระเจ้าสร้างอีวาโดยดึงเอาซี่โครงซี่หนึ่งของอาดัมมาสร้าง จึงถือว่าผิวเมียเป็นคนคนเดียวกัน ผิวเมียจะแยกกันไม่ได้

โมเสส วางข้อบัญญัติอย่างเคร่งครัดว่า มนุษย์ต้องหยุดงานวัน “สับบาธ” หรือวัน “สะบาโต” แต่พระเยซูไม่ถือเคร่งครัดในเรื่องนี้ เมื่อมีคนเจ็บป่วยมาขอให้รักษาในวันสับบาธ พระองค์ก็ทรงรักษาให้ เมื่อมีคนมาทักท้วงว่าทำไมไม่หยุดงานวันสับบาธ พระองค์ก็ตอบว่าถ้าลูกแกะของท่านพลัดตกลงไปในบ่อน้ำในวันสับบาธ ท่านจะปล่อยให้ลูกแกะนั้นตายหรือ

8. ดำเนินคนรวย

นอกจากนี้ พระเยซูยังกล่าวดำเนินคนมั่งมีว่า รวย มีหลายครั้งหลายหนที่คำสอนของพระองค์กระทบกระเทือนคนมั่งคั่ง ครั้งหนึ่ง พระองค์ตรัสว่า เขาอุจฺจลุตเข้าสู่เข็มยังง่ายกว่าที่จะเอาคนมั่งมีขึ้นสวรรค์ เพราะคนมั่งคั่งจะเข้าถึงพิภพสวรรค์แท้ได้ยากมาก

ครั้งหนึ่ง พระเยซูประทับอยู่ในโบสถ์ยิวกับสาวก มีคนเอาเงินมาทำบุญให้โบสถ์ยิวเป็นอันมาก พวกที่ร่ำรวยบริจาคเงินคนละมากๆ มียายแก่ยากจนคนหนึ่งเอาทองแดงมาบริจาค 1 อัน พระเยซูตรัสแก่สาวกว่า ยายแก่ได้บุญมากกว่าพวกมั่งคั่งร่ำรวยเหล่านั้น เพราะพวก ร่ำรวยทำบุญจากเงินที่เหลือใช้อย่างมาก ทำมากเท่าไรก็ไม่เดือดร้อนจึงไม่นับว่าเป็นการเสียสละ แต่ยายแก่นั้นทำบุญจากเงินที่จำเป็นสำหรับชีวิตของแก่มาก แก่ต้องเสียสละจริงๆ และแก่ต้องเดือดร้อนลำบากจากการเสียสละนี้จริงๆ คำสอนของพระเยซูเช่นนี้จึงเป็นปรีกษาต่อคนรวย ทำให้คนรวยเป็นศัตรูต่อพระเยซู ซึ่งคนรวยส่วนมากเป็นคนมีความรู้ และมีอิทธิพลมาก

การสร้างศัตรูกับพระในศาสนาเดิมของพระเยซู ก็นับว่าเป็นอันตรายต่อพระองค์ไม่น้อย โดยพระเยซูกล่าวโจมตีพระพวกนี้ว่า เป็นพวกหน้าซื่อใจคด ปิดพิภพสวรรค์ไว้ไม่ให้มนุษย์ขึ้นถึง กล่าวอ้างตัวเองเป็นคนนำทางให้มนุษย์ แต่ตัวเองกลับตาบอด ตาบอดแล้วยังมาทำตัวเป็นผู้นำทางคนอื่น พวกนี้กรองน้ำเวลาดื่ม โดยอ้างว่าเกรงจะกลืนลูกน้ำเข้าไป แต่ความจริงเขากลืนอุจฺจลุตเข้าไปเป็นตัวๆ

9. ศัตรูเริ่มปรากฏ

เมื่อพระเยซูไม่เกรงกลัวอำนาจอิทธิพลจากพวกที่ทำไม่ถูกต้อง พระองค์กล้าแสดงความจริงที่พระองค์เห็นว่าถูกต้อง ศัตรูของพระองค์ก็ได้แสดงตัวออกมาเป็นระยะๆ ทั้งลับและเปิดเผย ผู้ที่มาฟังเทศน์และถามปัญหาธรรม ก็มีทั้งผู้ศรัทธาเลื่อมใสจริงๆ และมีทั้งศัตรูที่มาคอยจับผิด โดยตั้งปัญหาถามเพื่อหวังผลร้ายแก่ผู้ตอบ เช่น ครั้งหนึ่ง มีคนถามว่าชาวยิวจะควรเสียภาษีให้แก่ซีซาร์ (จักรพรรดิโรมัน) หรือไม่ ปัญหาเช่นนี้ถ้าตอบไปทางใดทางหนึ่งเสียเป็นอันตรายทั้งนั้น คือ ถ้าตอบว่าไม่ควรเสียภาษีก็จะเป็นความผิดฐานกบฏต่อพระจักรพรรดิโรมัน แต่ถ้าตอบว่า ควรเสียภาษีก็จะทำให้ชาวยิวเกลียด เพราะชาวยิวเดือดร้อนมากเรื่องการเสียภาษีแก่โรมัน

ก่อนที่พระเยซูจะตอบปัญหา ได้เรียกเอาเงินตราจากผู้ถามคนหนึ่ง แล้วย้อนถามผู้ถามว่า “รูปภาพและคำจารึกในเงินตรานี้เป็นของใคร” ผู้ตอบตอบว่า “เป็นของซีซาร์”

พระเยซูจึงตรัสต่อไปว่า “ของซีซาร์ก็จงคืนไปให้ซีซาร์ ของพระเจ้ายิ่งกว่าถวายคืนแด่พระเจ้า” คำตอบอันชาญฉลาดเช่นนี้ทำให้พระเยซูพ้นภัย

10. การได้สาวกคนสำคัญ

ในการเผยแผ่ธรรมจนมาถึงช่วงนี้นับว่าได้ผลมาก มีผู้เลื่อมใสศรัทธามาก แต่ที่นับว่าเป็นกำลังสำคัญในการประกาศศาสนานั้น ก็คืออัครสาวก 12 คน ต่อไปนี้

1. ซีมอน หรือเปโตร
2. อันเดรอา หรืออันดรูว์ (เป็นน้องชายของเปโตร)
3. ยาโกโบ (บุตรเซเบดา)
4. โยฮัน (น้องชายยาโกโบ มิใช่คณาจารย์โยฮัน)
5. ฟิลิปส์
6. บาร์โธโลมา
7. โธมัส
8. มัทธาย
9. ยาโกโบ (บุตรอาละฟาน)
10. เลบบายส์ (ธาดาย)
11. ซีมอน (ซีมอน ชาวคานาอัน)
12. ยูดาห์ อิสการิโอต

สาวก 4 คนข้างต้น เป็นชาวประมง คนที่ 1 กับคนที่ 2 คือ เปโตรกับอันเดรอา ซึ่งเป็นพี่น้องกันนั้น พระเยซูไปพบกำลังตีอวนจับปลา ตรัสถามว่า เขากำลังทำอะไร คนทั้งสองตอบว่ากำลังตีอวนจับปลา พระเยซูตรัสว่า ไปตีอวนจับคนดีกว่า คนทั้งสองเลยทิ้งอวนตามพระองค์ไป เดินไปตามทางพบชาวประมงพี่น้องอีก 2 คน คือ ยาโกโบกับโยฮัน (สาวกคนที่ 3 และ 4) เป็นชาวประมงเหมือนกัน กำลังนั่งช้อนอวนอยู่ เห็นเปโตรกับอันเดรอา ตามพระเยซูไป ก็เลยขอตามไปด้วย ในบรรดาสาวกทั้งหมดนี้ โยฮัน (คนที่ 4) กับมัทธาย (คนที่ 8) เป็นคนสำคัญในการเขียนคัมภีร์ไบเบิล (คัมภีร์ใหม่) และเขียนประวัติต่างๆ ของพระเยซู เราได้จากอัครสาวกทั้ง 2 นี้มาก

อัครสาวกคนสุดท้ายที่ชื่อว่า ยูดาห์ อิสการิโอตนั้น เป็นเหมือนเทวดาในศาสนาพุทธเพราะว่ายูดาห์นี่เองเป็นผู้ทำลายพระเยซูเอง โดยไปรับสินบนเป็นผู้นำโรมันไปจับตัวให้จับพระเยซูแต่ลงท้ายยูดาห์ อิสการิโอต ก็อดสูต่อพฤติกรรมอันเลวร้ายของตัวเองไม่ได้ จึงทำการฆ่าตัวตายด้วยการผูกคอตตัวเองชดใช้กรรม

11. ภัยกำลังก่อตัว

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าศัตรูของพระเยซูมีมากจนเกินกว่าบารมีของพระเยซูจะต้านทานได้ จะอาศัยสาวกเป็นกำลังพอที่พึ่งพาอาศัยก็ไม่ได้ แม้แต่คณาจารย์โยฮัน ซึ่งเป็นอาจารย์ที่เคยไปศึกษาธรรมด้วย และเป็นผู้มีบารมีสูงเพราะมีศิษยานุศิษย์มาก ก็ยังถูกจับฐานสอนผิดเพี้ยนไปจากคำสอนของศาสนาเดิม และที่สุดก็ถูกฆ่าจนตาย พระเยซูเห็นตัวเองอย่างนี้ก็ทรงรู้พระองค์ว่า อันตรายจะต้องมาถึงตัวสักวันหนึ่ง และทรงทราบเหมือนกันว่า ในบรรดาสาธุศิษย์ใกล้ชิดขนาดอัครสาวกนั้นยังไว้วางใจไม่ได้สักคน

12. พวกยิวเริ่มแผนทำลายพระเยซู

พวกพระยิวได้กระฟือข่าวโฆษณาชวนเชื่อเรื่อย ๆ ไปว่า พระเยซูช่องสุ่มสุ่มพรคพวกเพื่อก่อการกบฏต่อโรมัน และจะสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นกษัตริย์ยิว การปล่อยข่าวเช่นนี้พระยิวทำมานานแล้ว จนข่าวลือที่ว่านี้ได้เข้าหูพวกโรมัน ส่วนพระเยซูเองก็รู้ว่ามิใช่พระยิวปล่อยข่าวทำลายตน แต่ท่านมิได้หาทางแก้ไขหรือป้องกันตัวเพราะถือว่า ตัวเองบริสุทธิ์ โดยหาว่าไม่ว่าคนสุจริตต้องตายเพราะคนชั่วมามากต่อมากแล้ว

คณะกรรมการศาสนา เมื่อเห็นว่าทางโรมันหนึ่งเฉยไม่เอาเรื่องจึงตั้งตนเป็นโจทก์เองโดยขอให้โรมันส่งทหารไปจับตัวพระเยซูมาลงโทษ

13. ลางร้ายปรากฏ

ขณะนั้นพระเยซูประทับอยู่ที่หมู่บ้านเบธานี มีเหตุการณ์ที่เป็นลางเกิดขึ้นคือ มีหญิงคนหนึ่งถือผอบน้ำมันหอมมีราคาแพงมาเผ่าพระเยซู แล้วเทน้ำมันหอมลงบนพระเศียรของพระเยซูในขณะที่พระองค์กำลังเสวยพระกระยาหารอยู่ พวกสาวกเห็นเช่นนั้นก็กล่าวกับหญิงนั้นว่าทำให้เสียของทำไม เอาน้ำมันหอมไปขายแล้วเอาเงินมาแจกแก่คนจนไม่ดีกว่าหรือ

พระเยซูตรัสว่าที่เขาทำเช่นนี้ได้ชื่อว่า เป็นการรดน้ำศพของพระองค์ เพราะพระองค์จะต้องสิ้นชีพในไม่ช้า

14. สาวกไม่เชื่อ

ในบรรดาสาวกของพระเยซูนั้น ยูดาห์ อิสการิโอต ได้แอบไปติดต่อสมคบกับพวกกรรมการศาสนา ชั้นอาสาจะจับตัวพระเยซูส่งให้ การจับพระเยซูนั้นจะต้องให้ทหารโรมันไปจับ แต่พระเยซูอยู่ไม่เป็นที่ ถ้าไม่มีคนนำข่าวมาบอกก็จะไม่รู้ว่าจะพระเยซูอยู่ที่ไหน และพระเยซูเองก็ไม่ได้แต่งกายหรือมีเครื่องหมายแตกต่างจากคนอื่น ชอบปะปนอยู่กับคนทั่วไป ทหารโรมันคงไม่รู้ว่าคนไหนคือพระเยซู อิสการิโอตจึงรับอาสาว่าจะพาทหารโรมันไปจับพระเยซูโดยให้ทหารโรมันสังเกตการณ์ด้วยว่า ถ้าเขาเข้าไปจับแสดงความสามารถต่อคนไหนก็จงทราบว่าเป็นคนไหน พระเยซูให้ทหารโรมันจับตัวได้ที่ ในการอาสาทำเช่นนี้ ยูดาห์ อิสการิโอต ได้รับเงินเป็นค่าจ้าง 30 แผ่น

15. ทรงเสวยปัสคาร่วมกับสาวก

ครั้นถึงวันต้นเทศกาล ถือน้ำปัสกา (เทศกาลกินขนมปังไม่มีเชื้อ) พวกสาวกมาทูลถามว่า จะให้เตรียมเสวยปัสกาที่ไหน? พระเยซูตรัสสั่งให้เข้าไปหาบ้านใครก็ได้ในเมือง ขออาศัยทำพิธีเลี้ยงปัสกา พวกสาวกก็เตรียมสถานที่เรียบร้อย พระเยซูก็เสด็จเข้าไปในบ้านนั้น พร้อมด้วยอัครสาวก 12 คน ร่วมกันนั่งรับประทานโต๊ะเดียวกันรวมทั้งพระเยซูด้วยเป็น 13 คน พระเยซูตรัสว่า การร่วมรับประทานอย่างนี้จะครั้งสุดท้าย เพราะอีกไม่นานเหตุร้ายจะเกิดขึ้นแก่พระองค์ ในระหว่างเวลารับประทานอาหาร พระเยซูตรัสว่า พระองค์ทรงทราบว่า คนหนึ่งในบรรดาสาวก 12 คน จะทรยศโดยอาสาให้นำทหารมาจับพระองค์

ในการเลี้ยงครั้งนั้น พระเยซูทรงหยิบขนมปังมาหักส่งให้สาวกคนละชิ้น บอกให้กิน เพราะเป็นเสมือนเนื้อในกายของพระองค์ ครั้นแล้วก็รินเหล้าองุ่นแจกสาวกตรัสว่าให้ดื่มเพราะเป็นเสมือนโลหิตของพระองค์

16. พระเยซูถูกจับ

เมื่อเลี้ยงอาหารกันเสร็จแล้ว พระเยซูและสาวกก็พากันขึ้นภูเขา สั่งให้สาวกพักอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ส่วนพระองค์ปลีกตัวไปสวนมนต์ ส่วนสาวกพากันนอนหลับหมด พระเยซูทรง

เดือนให้สาวกตื่นเพื่อระวังภัย ทำอย่างนี้อยู่ถึง 3 ครั้ง สาวกก็ยังไม่ปฏิบัติตาม ก็พอดีปรากฏว่ามีคนถือไม้พลองเป็นอาวุธรุกกันเข้ามายังภูเขากที่พักพระเยซูและสาวก ขณะเดียวกัน ยูดาห์ อิสการิโอต สาวกผู้ทรยศได้ตรงเข้าจับพระเยซู เป็นสัญญาณตามที่นัดหมายกันไว้ ทหารโรมันก็จับพระเยซูไป พระเยซูได้ตรัสแก่ทหารที่มาจับว่า จะต้องถือไม้พลองมาทำไม พระองค์มีมือเปล่าไม่มีพิษภัยอะไร ถ้าอยากจับพระองค์จะจับเวลาอยู่ในโบสถ์หรืออยู่ที่ไหนก็ได้

17. คณะกรรมการศาสนาสอบความผิด

พระเยซูทรงเหลียวมองหาสาวกก็ไม่เจอสักคนเดียว คงจะกลัวถูกจับจึงหลบหนีกันไปหมด พระเยซูได้ถูกนำไปที่บ้านมหาปุโรหิต (สังฆราชยิว) ผู้เป็นประธานกรรมการ (Synodus) นั้นเองและคณะกรรมการก็ได้ทำการสอบสวนชำระความผิดที่ที่บ้านนั้น โดยเรียกคนหลายคนมาเป็นพยานพยานทุกคนก็ให้การปรักปรำพระเยซู โดยเฉพาะข้อที่ว่า พระเยซูตั้งตนเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ของยิว อ้างตนเป็นลูกของพระเจ้า เป็นเมสสิอาห์ พระเยซูไม่ตอบแม้ประธานฯ จะถามอะไรพระเยซูก็ทรงนิ่ง แล้วในที่สุดประธานฯ ก็ถามเป็นคำถามสุดท้ายว่า พระเยซูเชื่อพระองค์ว่าเป็นลูกพระเจ้าและเป็นเมสสิอาห์จริงหรือ พระเยซูรับว่า จริงในข้อนี้ ประธานฯ กล่าวในที่ประชุมว่า ถ้าเช่นนั้นก็ไม่จำเป็นต้องซักถามอะไรอีก แล้วถามความเห็นที่ประชุม ที่ประชุมมีมติให้ลงโทษประหารชีวิตพระเยซู

ในขณะที่พระเยซูหนึ่งอยู่นั้น มีหลายคนเข้ามาทำร้ายตบตี ถ่มน้ำลายรด เอาผ้าปิดตาพระองค์แล้วกลั่นแกล้งพระเยซูให้ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน แต่พระเยซูก็นิ่งเฉย ไม่ขัดขึ้นตอบโต้

18. ต้องคำพิพากษาประหารชีวิต

เป็นอันว่า สภาการศาสนาได้พิพากษาประหารชีวิตพระเยซู แต่การที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาออกกฎหมายโทษอย่างนั้น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้สำเร็จราชการโรมันก่อน จึงจะดำเนินการได้ ฉะนั้นพอสว่างพระเยซูก็ถูกนำตัวไปให้ผู้สำเร็จราชการโรมัน โดยมีข้อหาว่า พระเยซูจะตั้งตนเป็นกษัตริย์ยิว ซึ่งเป็นการกบฏต่อซีซาร์

ผู้สำเร็จราชการโรมัน ถามพระเยซูว่า ท่านได้ตั้งตนเป็นพระเจ้าแผ่นดินยิวจริงหรือ ? พระเยซูตรัสตอบว่า “อาณาจักรของข้าพเจ้ามิได้อยู่ในโลกนี้” ผู้สำเร็จราชการโรมันพยายามถามหลายอย่างก็ไม่สามารถจับได้ว่า พระเยซูทำผิดในข้อหาใด แต่หน้าที่ผู้สำเร็จราชการเป็นหน้าที่การเมืองและเห็นว่าชาวยิวเป็นอันมากไม่ชอบพระเยซู มีแต่คนเกลียดชังและเป็นศัตรูต่อ

พระเยซู ส่วนศิษย์สาวกของพระเยซูก็ไม่เห็นมีใครมาแสดงตัวเพื่อปกป้องเป็นพยานให้พระองค์สักคนเดียว ผู้สำเร็จราชการโรมันเห็นว่า มติมหาชนรุนแรงมาก จึงสั่งให้ลงโทษพระเยซูโดยการโบย และในระหว่างที่โบยนั้นก็มีชายคนหนึ่งเอาถ้ำไม้ที่มีหนามขดเป็นวงกลม กดสวมเคียร์พระเยซู พร้อมกับพูดว่า นี่คือนมกฏของพระราชอาชญาใหม่แห่งยิว

เมื่อเวลานั้นใกล้จะถึงวันอีสเตอร์ ซึ่งเป็นวันพิธีการทางศาสนาวันหนึ่งของยิว ในวันนี้จะมีการอภัยโทษแก่นักโทษประหาร พอตีสี่โมงเช้านักโทษประหาร 3 คน รวมทั้งพระเยซูเป็น 4 คนผู้สำเร็จราชการจึงคอยดูว่ามติมหาชนจะอภัยโทษแก่พระเยซูหรือไม่ พอถึงวันอีสเตอร์มติมหาชนมิได้อภัยโทษแก่พระเยซู

19. พระเยซูถูกตรึงบนไม้กางเขน

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้สำเร็จราชการโรมันก็เอาน้ำมาล้างมือของตน แล้วประกาศว่าขอวางเฉย ไม่ขอเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ต่อไป พวกยิวเห็นเช่นนั้น ก็คิดว่าผู้สำเร็จราชการยอมให้พลเมืองจัดการ จึงพากันจับเอาพระเยซูไปตรึงบนไม้กางเขน ที่ภูเขาเหนือเมืองเยรูซาเล็มในเวลาเที่ยงวัน และพระองค์ก็สิ้นพระชนม์ในเวลาบ่ายวันนั้นนั่นเอง

คำวิงวอนสุดท้ายที่พระเยซูตรัสแก่พระเจ้าซึ่งพระเยซูเรียกว่าพระบิดาเสมออันนั้นมีว่า “ขอพระบิดาได้โปรดประทานอภัยให้แก่คนที่ทำการร้ายครั้งนี้เพราะเขาไม่รู้ว่าเขาได้ทำอะไรไป”

นักโทษประหารอีก 2 คน ก็ถูกตรึงพร้อมกับพระเยซู พระเยซูอยู่ตรงกลาง พวกอัครสาวกของพระเยซู ไม่มีใครกล้าแสดงตัวในเหตุการณ์การประหารชีวิตพระเยซู คงอาจจะกลัวภัยจะมาถึงตัว แต่มีคนหนึ่งซึ่งไม่แสดงตนว่าเป็นสาวกพระเยซู เพียงนับถือพระเยซูอยู่ห่างๆ เป็นคนมีฐานะดีอยู่ในเมืองชื่อว่า โยเซฟ ได้เข้าไปหาข้าหลวงโรมัน ขอศพพระเยซูไปทำพิธีฝัง ซึ่งก็ได้รับอนุญาตจากข้าหลวง

นี่คืออวสานแห่งผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของโลก

12.3 การแพร่ขยายของคริสต์ศาสนา¹

พระคัมภีร์บันทึกไว้ว่า หลังจากพระเยซูคริสต์ได้สิ้นพระชนม์แล้ว 3 วัน พระองค์ได้ทรงกลับคืนชีพและเสด็จสู่สวรรค์ สาวกทั้งหลายจึงได้เริ่มออกเทศนาสืบทอดคำสอนของพระองค์

¹ ดนัย ไชยโยธา. นานาศาสนา, 2539 หน้า 174-175.

ในประเทศอิสราเอล และค่อยๆ ขยายออกไปยังดินแดนต่างๆ ในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรโรมัน

หลังจากพระเยซูคริสต์ทรงสิ้นพระชนม์ไปแล้ว อัครสาวกทั้งหลายได้ช่วยกันเผยแผ่คำสอนในดินแดนปาเลสไตน์ก่อน และแล้วสาวกทั้งหลายได้ค่อยๆ เผยแผ่คำสอนให้แพร่หลายไปในดินแดนใกล้เคียง สาวกองค์สำคัญๆ ที่ควรรู้จักมีดังนี้

1. **นักบุญเปโตร** ได้รับการแต่งตั้งจากพระเยซูคริสต์เองให้เป็นหัวหน้ามาก่อน ท่านจึงเป็นประมุขสูงสุดคนแรกของคริสต์ศาสนา ท่านมีฐานะเป็นเสมือนสมเด็จพระสันตะปาปาได้ไปเทศนาเผยแผ่ธรรมถึงกรุงโรม และได้เลือกกรุงโรมเป็นศูนย์กลางดำเนินงานต่างๆ แต่การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในระยะแรกได้รับการต่อต้านจากเจ้าหน้าที่แห่งอาณาจักรโรมัน และมีกฎหมายหลายฉบับของอาณาจักรโรมันห้ามนับถือคริสต์ศาสนา และได้มีการจับกุมผู้ฝ่าฝืนไปลงโทษให้เป็นตัวอย่างเป็นครั้งคราว แม้ท่านนักบุญเปโตรถูกพวกโรมันจับและถูกประหารชีวิตในที่สุด

2. **นักบุญเปาโล** เดิมที่ท่านมีชื่อว่า **ซอล** ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น **ปอล** หรือ **เปาโล** ชาวยิวที่อาณาจักรโรมันได้แต่งตั้งท่านให้ไปปกครองพวกเดียวกันและร่วมมือกับคณะกรรมการศาสนายิวต่อต้านการเผยแผ่คำสอนของพระเยซูคริสต์และเหล่าสาวก ท่านได้ทำการขจัดกวาดล้างขัดขวาง และทำลายสาวกของพระเยซูคริสต์ ครั้นเมื่อเปาโลได้พิจารณาหลักธรรมประกอบกับเกิดความประทับใจในความศรัทธาต่อพระเจ้าของชาวคริสต์แล้ว ทำให้เปาโลเปลี่ยนใจมายอมรับนับถือพระธรรมคำสอนของพระเยซูคริสต์ ทั้งนักบุญปีเตอร์และนักบุญเปาโลได้ร่วมมือกันทำการเผยแผ่ นักบุญปีเตอร์ได้ปฏิบัติในหมู่ชาวยิว ส่วนนักบุญเปาโลได้ออกเดินทางไปเผยแผ่ในดินแดนต่างๆ ทั่วโลก

ช่วงเวลาประมาณ 15 ปี หลังพระเยซูคริสต์ทรงสิ้นพระชนม์แล้ว นักบุญเปาโลได้ประสบความสำเร็จสามารถสร้างโบสถ์แห่งแรกเพื่อใช้สอนธรรมะของพระเยซูคริสต์ที่ **เมืองอันติโอโคส** ในกรีซ ประกาศศาสนาเมสสิอาห์แยกตัวออกจากศาสนายิวและได้เผยแผ่ศาสนาใหม่นี้ให้แพร่หลายเข้าไปในอาณาจักรโรมัน ได้รับการต่อต้านปราบปรามอย่างรุนแรงและเหี้ยมโหด สมัย**พระจักรพรรดิเนโร** (ค.ศ. 54-68) ด้วยว่าปี ค.ศ. 64 เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ในกรุงโรม พระจักรพรรดิเนโรทรงกล่าวโทษว่าพวกคริสเตียนเป็นผู้วางเพลิงจึงทรงสั่งให้ลงโทษอย่างรุนแรง เช่น จับพวกคริสเตียนผูกเข้ากับเสาเอาน้ำมันยางราดตัว และจุดต่างคบเพลิงในเวลากลางคืน บ้างก็ให้เอาหนังสือตัวพันตัวแล้วให้สุนัข ใหญ่กัดฉีก ในที่สุดกองทหารคิดกบฏขึ้น พระจักรพรรดิเนโรเสด็จหนีไปซ่อน ครั้นทหารไปจับ พระองค์จึงทรงริบปลงพระชนม์ตัวเองก่อน

การตั้งหลักอย่างมั่นคงของคริสต์ศาสนาได้เริ่มขึ้นตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 4 เมื่อ **พระจักรพรรดิคอนสแตนตินมหาราช** (ค.ศ. 306-337) ได้ทรงครองราชย์สมบัติแล้ว พระองค์ได้ทรงประกาศให้เสรีภาพในการนับถือคริสต์ศาสนาในปี ค.ศ. 313 โดยพระราชกฤษฎีกาแห่งเมืองมิลาน ครั้นเวลาต่อมา **พระจักรพรรดิเทโอโดซิอุส** ทรงประกาศให้คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของอาณาจักรโรมันในปี ค.ศ. 391 ดังนั้นคริสต์ศาสนาจึงตั้งหลักมั่นคงแผ่อิทธิพลไปทั่วยุโรป ทวีปเอเชีย แอฟริกา และอเมริกา และคริสต์ศาสนาได้แผ่เข้ามายังประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยพวกสอนศาสนาชาวโปรตุเกส สเปน และฝรั่งเศส ซึ่งได้เข้ามาพร้อมกับพวกพ่อค้า แต่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยไม่ได้แพร่หลายมากเหมือนในประเทศอื่นๆ

12.4 กำเนิดและวิวัฒนาการนิกายสำคัญในคริสต์ศาสนา

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 1 กำเนิดคริสต์ศาสนจักรแรกที่มีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยพระสังฆราช คณะพระอาวูโส และผู้ช่วยพระ มีสาวกเป็นฝ่ายทำหน้าที่แสดงพระธรรมเทศนาศูนย์กลางของศาสนาอยู่ที่สำนักวาติกันในกรุงโรม

ครั้นเวลาล่วงมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 2 ได้มีการปรับปรุงคณะกรรมการบริหารศาสนจักรใหม่ พระสังฆราชมีฐานะเป็นหัวหน้าศาสนจักร มีพระอาวูโสและผู้ช่วยพระเป็นผู้ช่วย การแสดงพระธรรมเทศนาเป็นหน้าที่ของพระสังฆราชและพระอาวูโสเท่านั้น

ความแตกแยกได้ค่อยๆ เริ่มขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 4 และที่ 5 ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ในยุคนั้นพระจักรพรรดิคอนสแตนตินมหาราชได้ทรงย้ายราชธานีไปอยู่ในภาคตะวันออกของอาณาจักร ทรงตั้งชื่อราชธานีนี้ว่า **คอนสแตนติโนเปิล** หรือ **กรุงโรมตะวันออก** อาณาจักรโรมันจึงแบ่งการปกครองออกเป็น 2 เขตคือ โรมันตะวันตกและโรมันตะวันออก โรมันตะวันตกมีศูนย์กลางที่กรุงโรม โรมันตะวันออกมีศูนย์กลางที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ทั้ง 2 เขตต่างถือว่ามีความสำคัญมาก จึงมีความเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด ประเพณี และวัฒนธรรม โรมันตะวันตกใช้ภาษาละติน ส่วนโรมันตะวันออกใช้ภาษากรีก การแข่งขันกันทางการเมืองและวัฒนธรรมย่อมมีผลกระทบต่อการศาสนาด้วย

ครั้นเมื่ออาณาจักรโรมันตะวันตกได้เริ่มสลายตัวลงไปในคริสต์ศตวรรษที่ 4-5 นั้น อาณาจักรโรมันตะวันออกซึ่งเรียกว่า **ไบแซนไทน์** หรือ **ไบแซนทีน** ก็ได้เข้มแข็งและเป็นอิสระในทุกด้าน และเริ่มแยกอำนาจการปกครองของสมเด็จพระสันตะปาปา ซึ่งก่อนนั้นสมเด็จพระ

พระสันตะปาปาเป็นประมุขสูงสุดของทั้ง 2 ฝ่าย และในที่สุดได้มีการแตกแยกออกเป็น 2 นิกายใหญ่ครั้งแรกคือ นิกายโรมันคาทอลิกฝ่ายตะวันตกมีศูนย์กลางที่กรุงโรม และนิกายออร์ทอดอกซ์ฝ่ายตะวันออก มีศูนย์กลางที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล และเวลาต่อมาการแตกแยกเป็นนิกายต่างๆ ของคริสต์ศาสนาครั้งสำคัญครั้งที่ 2 เป็นผลให้เกิดคริสต์ศาสนานิกายใหม่ 3 นิกาย แต่ศาสนิกทุกนิกายนับถือเคารพพระเยซูคริสต์และพระเจ้าองค์เดียวกันคือพระยะโฮวา ผู้ศึกษาสังเกตแผนผังคริสตจักร¹ ต่อไปนี้

¹ คริสตจักรแห่งประเทศไทย, สภา. การบริหารคริสตจักร, 1990 หน้า 22-23.

12.4.1 นิกายโรมันคาทอลิก

คำว่า “คาทอลิก” แปลว่า “สากล” เพราะความเชื่อเดิมมีว่า คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาสากล ชาวคาทอลิกมีความเชื่อและปฏิบัติตามคำสอนและประเพณีดั้งเดิมคริสต์ศาสนาโดยเคร่งครัด

ปัจจุบันสมเด็จพระสันตะปาปาเป็นประมุขปกครองชาวคาทอลิกทั่วโลก โดยมีศูนย์กลางการปกครองที่นครรัฐวาติกัน กรุงโรม ประเทศสาธารณรัฐอิตาลี นครรัฐวาติกันเป็นรัฐอิสระตั้งอยู่ใจกลางกรุงโรม สมเด็จพระสันตะปาปาทรงบริหารงานโดยแบ่งหน่วยงานเป็นกระทรวงเหมือนรัฐทั่วไปและปฏิบัติหน้าที่เฉพาะในกิจการเกี่ยวกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกทั่วโลก และกระทรวงเหล่านั้น มีกระทรวงการปกครอง กระทรวงเผยแผ่ กระทรวงอบรมนักบวช กระทรวงคำสอน และกระทรวงอื่นๆ

สมณศักดิ์ของคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก เรียกตามลำดับสูงสุดลงไปดังนี้

1. **สมเด็จพระสันตะปาปา** ประมุขสูงสุดของนิกายโรมันคาทอลิก
2. **พระสังฆราช** ประมุขของคริสต์ชนในระดับท้องถิ่น เช่น พระสังฆราชคาทอลิกในประเทศไทยได้รับการแต่งตั้งจากกรุงวาติกันโดยตรง

2.1 **อัครสังฆราช** ประมุขผู้ปกครองมณฑลขนาดใหญ่

2.2 **พระคาร์ดินัล** พระสังฆราชที่ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ให้สูงขึ้นมีสิทธิ์เลือกตั้งสมเด็จพระสันตะปาปาใหม่ได้เมื่อองค์เดิมสิ้นพระชนม์ว่า จูเดียม ซึ่งเป็นชื่อที่ยูดาเป็นศาสนาของชนชาติยิวหรือที่เรียกกันว่าเมาน 957-657 ก่อน พ.ศ. โดยคิดตามส

3. **บาทหลวง** ผู้นำทางศาสนาในชุมชนต่างๆ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สักขี เป็นต้น โดยคัดเลือกจากผู้มีประสงค์จะบวชที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 23 ปี

4. **ภราดาและแม่ชี** นักบวชชายและหญิงเป็นผู้บวชรับใช้ศาสนา เช่น ให้บริการทางศาสนาและการสาธารณสุข เป็นต้น โดยปกติจะครองความเป็นโสดไปตลอดชีวิต

12.4.2 นิกายออร์ทอดอกซ์

นิกายนี้แยกออกจากนิกายโรมันคาทอลิกด้วยเหตุผลทางการเมืองและวัฒนธรรม สังฆราชเป็นประมุขสูงสุดของศาสนจักร ประจำอยู่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ส่วนหลักธรรมที่

สำคัญของนิกายนี้แทบไม่แตกต่างจากนิกายโรมันคาทอลิก ลักษณะที่แตกต่างไปจากนิกายโรมันคาทอลิกมีดังนี้

1. ไม่ยอมรับอำนาจของสมเด็จพระสันตะปาปาที่นครรัฐวาติกัน แต่ละประเทศมีประมุขทางศาสนาของตน

2. รูปแบบพิธีกรรม ภาษา การปกครอง และระเบียบที่เกี่ยวกับนักบวชเปลี่ยนแปลงไป เช่น นักบวชมีสิทธิแต่งงานได้

ปัจจุบัน ผู้นำนิกายออร์ทอดอกซ์มีอยู่ในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก เช่น กรีซ บัลแกเรีย โรมาเนีย แอลเบเนีย สหภาพโซเวียต และแอฟริกาเหนือในประเทศเอธิโอเปีย

12.4.3 นิกายโปรเตสแตนต์

นิกายโปรเตสแตนต์เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2063 โดยนักบวชหนุ่มชาวเยอรมันชื่อ มาร์ติน ลูเธอร์ ผู้ทศนดูความเสื่อมโทรมของศาสนาที่กรุงโรมไม่ได้โดยเฉพาะการที่พระสังฆราชโลภเห็นแก่เงิน จนถึงการเปลี่ยนแปลงพิธีล้างบาปด้วยการเอาเงินไปให้แก่วัดแทนการสารภาพ จึงคัดค้านแล้วตั้งนิกายขึ้นใหม่เพราะกล้าคัดค้านข้อปฏิบัติของสันตะปาปาที่กรุงโรมนิกายนี้จึงชื่อว่า “โปรเตสแตนต์” แปลว่า “นิกายคัดค้าน”

นิกายนี้ถือปฏิบัติตามคัมภีร์ไบเบิล ไม่ยอมรับบัญญัติหรือคำสั่งใดๆ ของสันตะปาปาจากกรุงโรมทั้งสิ้น ไม่มีนักบวชถือพรหมจรรย์ ไม่ยึดถือไมกางเขนว่าสำคัญ พระบัญญัติ 10 ประการ ตัดข้อ 4 ออก แล้วเพิ่มใหม่เป็นข้อ 10 ว่า “เจ้าอย่าละโมภในภริยา ทาส ปศุสัตว์ หรือสิ่งใดอันเป็นของเพื่อนบ้าน”

นอกจากนิกายใหญ่ 3 นิกายนั้นแล้ว ยังมีนิกายอื่นๆ ที่คริสต์ศาสนิกชนนับถือกันอยู่ทั่วโลกในปัจจุบันนี้ ดังมีรายละเอียดที่จะนำมาแสดงพอเป็นสังเขปดังนี้

1. **นิกายเอปิสโคปัล** เป็นนิกายของอังกฤษ หรือที่เรียกว่า Church of England ผ่านมาจากกรุงโรมในศตวรรษที่ 17 ของคริสต์ศักราช ในระหว่างราชวงศ์สจวร์ต ครองเกาะอังกฤษ เมื่อโรมันคาทอลิกเข้ามานั้น ราชวงศ์อังกฤษไม่พอใจในความหุหุราของพระ จึงประกาศฟื้นฟูศาสนาที่เรียกว่า Restoration of the Stuarts ใน พ.ศ. 2203 ในศาสนาของอังกฤษ เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อสังฆราชกรุงโรม แต่ให้ขึ้นตรงต่ออาณาจักรอังกฤษ สังฆราชใหญ่ก็ไม่เรียกสันตะปาปา แต่ให้เรียกว่า “อาร์ชบิชอป” การฟื้นฟูคราวนี้ทำกันรุนแรงถึงชีวิต อังกฤษไม่ยอมให้ศาสนจักร

อังกฤษมีชีวิตอันหรูหราอย่างศาสนจักรกรุงโรม พิธีต่าง ๆ ในโรมันคาทอลิก ถูกตัดออกไปหลายพิธี เช่น พิธี Mass เป็นต้น

2. นิกายคาทอลิกฝรั่งเศส เรียกว่า “คณะเยซุอิต” (Jesuit) คือผู้นับถือพระเยซู แต่คณะเยซุอิตในฝรั่งเศสไม่เหมือนเอปิสโคปัลในอังกฤษ คือ เมื่อข้ามฝั่งมาถึงฝรั่งเศส และแสดงอำนาจคล้ายกับพวกพระในกรุงโรม ทำงานสัมพันธ์กับคาทอลิกในกรุงโรมตลอดมา อำนาจที่คณะเยซุอิตมีอยู่ คือ ควบคุมการศึกษาของชาติทั้งหมด เพราะคนทั้งหลายพากันยอมรับในเบื้องแรกว่า ไม่มีครูผู้ใดจะดีเท่าพระ จึงทำให้พวกพระมีอำนาจอยู่ในหมู่พลเมืองเป็นเวลานาน

3. นิกายควอเกอร์ (Quaker) เรียกโดยความหมายอีกอย่างหนึ่งว่า “สมาคมสหาย” (Society of Friends) เป็นนิกายคริสต์อีกแบบหนึ่งเกิดขึ้นในอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2290 ผู้ตั้งชื่อ ยอร์ช ฟอกซ์ ความมุ่งหมายเพื่อรื้อฟื้นความนับถือในศาสนาดั้งเดิม อาจหมายถึงหลักคตินิยมของคริสต์ในสมัยแรก

ตามประวัติว่า ฟอกซ์ได้รับนิมิตจากพระเจ้า เหมือนกับศาสดาผู้ตั้งศาสนาอื่นๆ เมื่อราว 20 ปี ฟอกซ์เป็นคนพูดเพราะ สอนให้คนดำเนินชีวิตโดยสามัญ ให้ถือเอาพระอำนาจของพระเยซูคริสต์โดยการปฏิบัติตามคำสอนให้เคร่งครัด สอนให้ยึดหลักศาสนามาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตไม่นิยมพิธีกรรมปฏิบัติเสถียรการติดอยู่ในธรรมเนียมโบราณ และไม่ยอมติดอยู่ในคัมภีร์จนเกินไป

หลักคำสอนของควอเกอร์ให้ปฏิบัติง่ายๆ มีอยู่ 10 ข้อ ดังนี้

1. พระมหาอำนาจของพระเจ้า (พระบิดา) อยู่กับคนทุกคน
2. พระจิตอันบริสุทธิ์ อยู่กับผู้ศรัทธาเสมอ
3. พระบุตร คือ พระเยซู ทรงความเป็นประธานอยู่ในโบสถ์ในที่อันเป็นแหล่งของการบูชา
4. ความเป็นนักบวชของผู้มีศรัทธา อยู่ที่ความสงบ
5. การเทศนาสั่งสอนคน ควรทำได้อิสระ
6. มีความเสมอภาคในระหว่างเพศ
7. การทำพิธีศีลจุ่มและพิธีศีลมหาสนิท ให้เป็นไปโดยน้ำใสใจจริง ไม่ใช่เป็นไปโดยบัญญัติ

8. การทำสงคราม เป็นการผิดบัญญัติ
9. การสาบาน เป็นการผิดบัญญัติ
10. ชีวิตควรดำเนินไปอย่างสามัญธรรมตา และโดยภราดรภาพลัทธิเควกเกอร์แพร่หลายอยู่มากในสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะในรัฐเพนซิลเวเนีย ถึงกับเรียกรัฐนั้นว่า “รัฐเควกเกอร์ ผู้นำลัทธินี้ไปสู่อเมริกา ชื่อ วิลเลียมเพน

4. นิกายดีอิสม์ (Deism)

Deism คือ ลัทธิที่เชื่อว่ามีพระเจ้าอยู่จริง แต่เป็นไปในลักษณะทางวิทยาศาสตร์ คัดค้านลัทธิที่คู่กันไป คือ Atheism อันเป็นลัทธิปฏิเสธความเป็นอยู่ของพระเจ้า ลัทธินี้สอนให้มีความเชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่ แต่พระเจ้านั้นไม่ใช่เป็นผู้ครอบงำการกระทำของมนุษย์ เป็นคติคัดค้านคติสอนของศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาที่นับถือพระเจ้า

พวกดีอิสต์ มีบัญญัติ 3 และศรัทธา 4

บัญญัติ 3 คือ

1. เป็นสิทธิและหน้าที่ของคนทุกคนที่จะค้นคิดถึงเรื่องคติแห่งชีวิตสำหรับตนเอง และบุคคลไม่ควรคิดถึงอำนาจภายนอก คัมภีร์ก็ดี โบสถ์วิหารก็ดี เป็นเครื่องประกอบแต่เพียงส่วนนอก หาได้เกี่ยวกับจิตใจหรือจริยธรรม อันบุคคลพึงปฏิบัติเพื่อคติแห่งชีวิตไม่
2. ความรอบรู้เรื่องพระเจ้า ควรจะเป็นความรอบรู้ที่ถูกต้อง ประกอบด้วยเหตุผล ประกอบด้วยศรัทธา ความรู้สึกสำนึก และศาสนา
3. ความรอบรู้เรื่องพระเจ้า จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของธรรมชาติและความจริงอันมั่นคง

ศรัทธา 4 คือ

1. ศรัทธา มีพระเจ้าองค์เดียว พระองค์เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในจักรวาล พระองค์เป็นผู้ทรงปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ แต่พระองค์ไม่สำแดง และสำแดงไม่ได้ ซึ่งพระรูปของพระองค์เองนั้น แก่บุคคลใด
2. โลกเป็นไปตามระเบียบ ตามธรรมชาติ เพื่อความดี ในสุดท้ายโลกกำลังหมุนไปเพื่อความราบรื่นที่สุดแห่งโลกจะมีแต่ความดี

3. ชีวิต จะมีการสืบทอดไปชั่วกาลยาวนาน ชีวิตนั้นเป็นอมตะ เพราะว่าพระเจ้าทรงพอพระทัยในการสร้างของพระองค์ พระองค์จะไม่ทรงแยกชีวิตออกไปจากโลก

4. พระเจ้าเป็นผู้ทรงอำนาจอันถาวร พระอำนาจนั้นก่อให้เกิดคุณความดีและความรักเป็นภราดร

พวกดีอิสต์ปฏิเสธเพศอำนาจหลายอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์เก่าและคัมภีร์ใหม่ อาทิ เรื่องพระเยซูภายหลังสิ้นชีพ ทรงมาปรากฏพระกายให้เห็นด้วยพระอานุภาพของพระเจ้าหรือของพระองค์เองอย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นเรื่องไม่มีเหตุผล และเชื่อว่าตามเหตุผลเมื่อมนุษย์เป็นคนดีอยู่ตามธรรมชาติแล้ว เรื่องของนรกเป็นอันมีไม่ได้ พวกดีอิสต์เป็นพวกมองโลกข้างดี เป็นพวกถือความรัก ความเมตตาปราณี เป็นรากฐานของชีวิต และที่ดีที่สุด คือ เป็นผู้ถือเหตุผลเป็นใหญ่

5. นิกายมอร์มอน (Mormonism)

ลัทธิมอร์มอน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า The Church of Jesus Christ คือ นิกายเยซูสไครสต์ของบรรดาสาวกผู้มาในภายหลัง ศาสนิกของลัทธินี้ มีคัมภีร์สำคัญเล่มหนึ่ง เรียกว่า Book of Mormon ผู้ตั้งลัทธิ ชื่อ โยเซฟ สมิธ เป็นชาวนาเมืองเวอร์มอนต์ สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2324 เป็นเด็กเอาใจใส่ในศาสนาเมื่ออายุ 15 ปี เกิดศรัทธาเชื่อว่าตนเองเป็นผู้ได้รับสาส์นมาจากสวรรค์ตามตำนานว่า มีเทพเจ้าองค์หนึ่งชื่อ โมโนรี นำเอาข้อความในคัมภีร์มาบอกแก่โยเซฟ สมิธประหนึ่งว่าเป็นความฝัน เทวดาองค์นั้นมาเข้าฝันบอกความแก่สมิธว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 963 ได้ฝังคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ไว้เล่มหนึ่งที่ภูเขาคูโมราห์ ทางภาคเหนือของนิวยอร์ก เทวดาองค์นั้นบอกว่าคัมภีร์เล่มนี้ เทพผู้เป็นบิดาของตนชื่อ มอร์มอน รจนาวัยเยาว์ มีเหลืออยู่แต่ใจสำคัญขอให้ไปเอามา โยเซฟ สมิธ ก็ไปเอาคัมภีร์นั้นมา นับว่ามีคำจารึกเป็นภาษาโบราณ สมิธแปลออกพิมพ์เมื่อปีพ.ศ. 2373

หลักของมอร์มอน มีดังนี้

1. เราเชื่อในพระเจ้า ผู้เป็นพระบิดาอันรันดร เราเชื่อในพระบุตร (Son) ของพระองค์และเชื่อในพระจิต
2. เราเชื่อว่ามนุษย์จะได้รับการลงโทษ เพราะบาปของคนแต่ละคน หากใช้ต้องรับบาปอันตกทอดมาจากอาดัม ซึ่งเป็นมนุษย์คนแรกของพระเจ้านั้นหาไม่
3. เราเชื่อว่ามนุษย์ชาติทั้งหลายจะพ้นภัยได้ด้วยการช่วยเหลือของพระเยซูเจ้า โดยการที่มนุษย์ยอมเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์

4. เราเชื่อว่าคำสอนเหล่านี้ คือ ศรัทธาในพระเยซูในความสำนึกผิดในพิธีไถ่บาป และในพระจิต
5. เราเชื่อว่ามนุษย์จะเข้าถึงพระเจ้า โดยการสั่งสอนของศาสตาศาพยากรณ์ โดยการสั่งสอนบัญญัติ และการรักษาไว้ซึ่งบัญญัติ
6. เราเชื่อในความมีอยู่ของสถาบันศาสนาแต่เก่าก่อนของสาวกของศาสตาศาพยากรณ์ของนักแสดงธรรมและผู้ประกาศศาสนาอื่นๆ
7. เราเชื่อว่ารางวัลแห่งการใช้วาจา (สั่งสอน) การพยากรณ์ (คือ การสั่งสอนของศาสตาศาพยากรณ์) เทพนิมิต และรักษาใจให้สูงขึ้นได้ด้วยศรัทธา
8. เราเชื่อว่าคัมภีร์ไบเบิลเป็นวาทะของพระเจ้า เมื่อคัมภีร์นั้นได้ถ่ายทอดออกมาอย่างถูกต้องและเชื่อว่าคัมภีร์มอรมอนเป็นวาทะของพระเจ้า
9. เราเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้เห็นซึ่งสิ่งทั้งหลาย และเชื่อว่าพระองค์จะทรงเปิดสิ่งสำคัญอื่นๆ อีก ที่มีส่วนสัมพันธ์อยู่กับอาณาจักรของพระเจ้า
10. เราเชื่อในการรวมกลุ่มของชาวอิสราเอล และการจะรักษาให้คงไว้ซึ่งเผ่าอิสราเอลทั้ง 10 เผ่า และเชื่อว่าองค์การไซโอนจะตั้งขึ้นได้ในโลก และเชื่อว่าโลกนี้จะได้รับการรื้อฟื้นขึ้นเป็นสวรรค์
11. โดยความสำนึกที่ให้เราระลึกอยู่ เราขออ้างถึงสิทธิแห่งการเคารพบูชาต่อพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ และอนุญาตให้คนทั้งหลายมีสิทธิเช่นเดียวกัน ขอให้เขาทั้งหลายจงบูชาพระองค์ จะด้วยวิธีใดที่ไหน หรืออย่างไร สุดแต่เขาจะทำได้
12. เราเชื่อในการที่เราเป็นพลเมืองของกษัตริย์ ของผู้ปกครอง ของประธานาธิบดีของท่าน ผู้พิพากษา เราขอเชื่อฟังท่าน ขอเคารพท่าน ขอรักษาไว้ซึ่งกฎแห่งรัฐซึ่งเราอาศัยอยู่
13. เราเชื่อว่าเราจะเป็นคนมีเกียรติ เป็นคนจริง มีความเมตตากรุณา มีคุณธรรม และกระทำความดีแก่คนทั้งหลาย

โยเซฟ สมิธ ประกาศคำสอนของตนมาตามหลักนี้ ได้สาวกมาพอใช้ แต่ต้องประสบผู้คัดค้านไม่น้อยเหมือนกัน ใน พ.ศ. 2372 ก็ประกาศตัวเป็น “ผู้อันพระเจ้าทรงเจิมแล้ว” เหมือนกับพระเยซูได้รับเจิมจากยอห์น พอปีรุ่งขึ้น ศาสนิกชนช่วยกันสร้างวิหารขึ้นได้หลังหนึ่งเป็นครั้งแรกในนิวยอร์ก โยเซฟ สมิธ ตั้งตัวเป็นศาสตาศาพยากรณ์คนแรกของโบสถ์หลังนี้ จากนั้นก็เที่ยวสอนทั่วไปเรื่อย มลรัฐโอไฮโอ อาริโซนา และอิลลินอยส์ กลายเป็นศูนย์กลาง

6. นิกายคริสเตียนไซแอนส์ (Christian Science)

การที่เรียกว่า นิกายไซแอนติสต์ ผู้ก่อตั้งเป็นหญิงชื่อ มารี เบเกอร์ เอ็ดดี้ ชาวอเมริกัน มีเรื่องเล่าค่อนข้างพิสดารว่า เมื่อ พ.ศ. 2409 เอ็ดดี้อ่านคัมภีร์มัทธิว บทที่ 9 หัวข้อที่ 6-8 ในขณะที่กำลังป่วยหนัก เกิดศรัทธาอะไรขึ้นมาไม่ทราบ ความเจ็บป่วยหายไปทันที ตั้งแต่นั้นมา เธอเกิดความเลื่อมใสในศาสนาอย่างแรง ประกาศแก่คนทั้งหลายว่า พระเจ้านั้นคือดวงใจของเรา การรักษาโรคทางวิทยาศาสตร์ คือ การรักษาโรคด้วยอำนาจใจ ได้แก่ อำนาจของพระเจ้า พระเจ้าในที่นี้เอ็ดดี้ หมายถึง พระเยซู เอ็ดดี้ประกาศคำสอนตามแบบวิทยาศาสตร์ของตนเองได้ประมาณ 10 ปี ออกหนังสือเผยแพร่ และตั้งโบสถ์ “ไซแอนติสต์” ด้วยความช่วยเหลืองบประมาณของผู้เลื่อมใสขึ้นในบอสตันเมื่อ พ.ศ. 2422 และแต่งหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง ให้ชื่อว่า Science and Health with a key to Scriptures ถือเอาหนังสือเล่มนี้เป็นคัมภีร์

เอ็ดดี้ถือกฎซึ่งปรากฏในคัมภีร์โยฮันน์ บทที่ 8 ข้อที่ 32 ว่า “ผู้เจ้าจะต้องรู้ความจริง และความจริงจะทำให้ผู้เจ้าเป็นอิสระ” กฎข้อนี้กลายเป็นข้อปฏิบัติอยู่ในหมู่ศาสนิกของนิกายไซแอนติสต์ ในปัจจุบันมีโบสถ์ไซแอนติสต์อยู่ทั่วโลกประมาณ 3,000 แห่ง ในจำนวนนั้นกว่า 2,000 แห่ง ตั้งอยู่ในสหรัฐอเมริกา

7. นิกายยูนิเตเรียน (Unitarianism)

ยูนิเตเรียน ชื่อนี้ออกมาจากคำสอนที่มีว่าพระเจ้าเป็นหนึ่ง ปฏิเสธหลักตรีเอกานุภาพ หรือ หลักตรีนิติ ซึ่งถือว่าอำนาจทั้งสาม คือพระบิดา พระบุตร และพระจิต รวมเข้าเป็นหนึ่งนั้น ใช้ไม่ได้ นอกนั้นยูนิเตเรียนประกาศว่า ถ้าจะนับถือพระเจ้า พระเจ้านั้นก็ต้องเป็นองค์เดียว นอกจากนั้นยังปฏิเสธคำสอนเรื่องบาปตกทอดของอาดัม ปฏิเสธเรื่องมนุษย์ต้องได้รับโทษ หรือมีบาปเป็นนิรันดร์ และเรื่องการเปลื้องบาป ซึ่งมีอยู่ในคัมภีร์เก่าทั้งหมด

ยูนิเตเรียนต้องการเสรีภาพในทางศาสนาไม่ยอมผูกมัด ด้วยบัญญัติหรือพิธีกรรมใดๆ เพียงให้มีศรัทธาเป็นที่ตั้ง เป็นรากฐานเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว แต่ก่อนยูนิเตเรียนปฏิเสธคัมภีร์ไบเบิลเพียงมารับรองเมื่อไม่นานนี้เอง แต่กระนั้นก็ยังอธิบายว่าไม่หึงมายุในคัมภีร์ให้ถือเอาเหตุและผลเป็นหลัก

ผู้นำของนิกายยูนิเตเรียนมีอยู่ด้วยกันหลายคนเช่น วิลเลียม เอลเวอร์รี่ แชนนิง อีออตว์ ปากเกอร์ ราฟวัลโด อีเมอร์สัน และฮามิลตัน ทอม เป็นต้น นิกายนี้มีการประชุมว่าเสรีภาพ

ทางศาสนาเป็นเรื่องสำคัญไม่ยอมถูกผูกมัดด้วยบัญญัติหรือพิธีกรรมแสดงว่ามีผู้นับถือกันเป็นหลักฐานมีโบสถ์วิหารของยูนิเตเรียนอยู่ในสหรัฐอเมริกามากกว่าที่อื่น

8. นิกายพยานพระเยโฮวาห์

นิกายพยานพระเยโฮวาห์ ภาษาอังกฤษเรียกว่า Jehovah's Witnesses ตามประวัติมีว่าประมาณ 80 ปีมานี้ มีพวกโปรเตสแตนต์หลายพวกด้วยกัน ตามประเพณีรู้สึกว้าสับสนในคำสอนและความไม่ชัดเจนของหลักคำสอนต่างๆ ในคริสต์ศาสนา จึงได้มีการรวมกลุ่มกันจัดขึ้นที่มลรัฐเพนซิลวาเนีย หาช่องทางการปฏิบัติคำสอนให้กลับคืนเข้าสู่รูปแบบฉบับเดิม โดยเฉพาะแบบอย่างในการนมัสการพระเจ้า คือ พระเยโฮวาห์

ผู้ตั้งนิกายนี้ชื่อ **ชาร์ล รัสเซลล์** (ระหว่าง พ.ศ. 2395 – 2459) เป็นชาวอเมริกา ได้รับการศึกษาอย่างสามัญ แต่เป็นคนใฝ่ในทางศาสนา ได้พบคำสอนที่กล่าวถึงเรื่องมนุษย์ต้องได้รับโทษตกทอดมาจากอาดัม และต้องมีบาปอยู่อันเป็นนิรันดร์ ซึ่งปรากฏว่าเนื้อความอยู่ในคัมภีร์เก่าก็ปฏิเสธ ประกาศว่า คำสอนอันนี้ผิด และประกาศว่า พระเยซูจะเสด็จกลับมาสู่โลกเป็นครั้งที่สองในฤดูใบไม้ร่วง พ.ศ. 2517 ปีนั้น และวันนั้นเป็นวันขอบคุณพระเยโฮวาห์ หรือวันแห่งพยานพระเยโฮวาห์ และภายหลังจากนี้ มนุษย์ที่ตายไปจะกลับคืนมามีชีวิตทั้งหมด การพิพากษาความผิดของมนุษย์จะต้องสิ้นเวลาราว 1,000 ปี เมื่อเสด็จมาแล้วจะมีการตั้งอาณาจักรของเมสสิอาห์ขึ้นมาบนพื้นธรณี

ตามที่สั่งสอนกันมา พยานแห่งพระเยโฮวาห์มีการออกนามสกุลศาสดาพยากรณ์ ผู้ปฏิบัติมาก่อนสมัยพระเยซู มีโนอาห์ อับราฮัม โมเสส เจริมียาห์และถึงพระเยซูเป็นคนสุดท้าย คำสอนอ้างว่าศาสดาพยากรณ์เหล่านี้ คือ พยานแห่งพระเยโฮวาห์ คำสอนทำให้ความตื่นเต้นเกิดแก่ชนชั้นกรรมกรและคนชั้นกลางอย่างกว้างขวาง ใน พ.ศ. 2421 คณะพยานพระเยโฮวาห์ได้ตั้งสมาคมเผยแผ่ลัทธิของตนเองเรียกว่า หอสังเกตการณ์ ได้พิมพ์หนังสือชื่อเดียวกับสมาคม ออกจำหน่ายไปอย่างกว้างขวาง สมาคมนักเรียนไบเบิลระหว่างชาติ ได้เป็นกำลังในการจำหน่ายและเผยแผ่ลัทธิของนิกายนี้เป็นอันมาก สมาคมนี้ออกหนังสือชุดหนึ่ง เรียกว่า เป็นจำนวนหลายล้านเล่ม จำหน่ายดีไม่มีเหลือ ได้ผลเป็นเงินทองและความเลื่อมใส ช่วยให้คณะพยานพระเยโฮวาห์เผยแผ่อยู่ทั่วโลก ไม่น้อยกว่า 2,100 เล่ม ชาร์ล รัสเซลล์ ผู้เริ่มตั้ง เพ็งสันซีฟ เมื่อ พ.ศ. 2459 ระหว่างสงครามโลกครั้งแรก

หลักของนิกายพยานพระเยโฮวาห์อ้างคำสอนอันปรากฏในคัมภีร์ไอซาค บทที่ 23 ข้อ 10-12 ที่กล่าวไว้ว่า “พระเยโฮวาห์ตรัสว่า สุเจ้าเป็นพยานของเรา สุเจ้าเป็นผู้รับใช้ซึ่งเรา

เกิดขึ้นก่อนหน้าเรา และเกิดขึ้นภายหลังเรา พระเยซูว่าที่ใดตรัสว่าเราได้ประกาศแล้ว เราได้ช่วยแล้ว เราได้สำแดงแล้ว ไม่มีพระเจ้าอื่นในระหว่างสุเจ้า เพราะฉะนั้นสุเจ้าจึงเป็นพยานแห่งเรา ฯลฯ ”

9. นิกายเซเวนธ์เดย์ แอดเวนทิสต์ (Seventy-day Adventists)

นิกายแอดเวนทิสต์ หรือที่เรียก Seventy-day Adventists เป็นนิกายของผู้ที่มีความเชื่อว่าเวลาที่พระเยซูมาอุบัติใหม่จะมีขึ้นในระหว่างที่โลกได้รับความทุกข์ยากแสนสาหัส เวลาแห่งการเสด็จมาอุบัตินั้น กำหนดว่า 4 อาทิตย์ ก่อนวันคริสต์มาส (25 ธันวาคม) แต่ละวันอาทิตย์มีการเตรียมเพื่อการฉลองในวันประสูติ (25 ธันวาคม) ที่เรียกว่า Feast of Nativity

10. นิกายอัสสัมชัญ (Assumption)

นิกายอัสสัมชัญมีลัทธิสอนให้นับถือพระแม่มารีพระมารดาของพระเยซูผู้บริสุทธิ์ สอนว่าพระแม่เสด็จขึ้นสู่สวรรค์ ภายหลังเมื่อสิ้นชีพแล้วด้วยอำนาจแห่งพระบุตร คือ พระเยซู

คติอันนี้เริ่มขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 4 แห่งคริสต์ศักราชโดยศาสนาจารย์คนหนึ่ง ชื่อ เอส เอปิฟาอัส คนนี้เชื่อและสอนต่อไปว่าพระแม่มารีผู้บริสุทธิ์ จะกลับมาอุบัติอีกครั้งหนึ่ง เช่นเดียวกับพระบุตร คือ พระเยซู

นิกายอัสสัมชัญ มีพิธีสำคัญอย่างหนึ่ง เรียกว่า Feast of Assumption เป็นการบูชาวิญญานของพระแม่มารีผู้บริสุทธิ์ กระทำในวันที่ 15 สิงหาคมของทุกปี

11. นิกายเซนต์คาเบรียล (Gabriel)

คาเบรียล เป็นชื่อของทูตสวรรค์ชั้นมหาราชองค์หนึ่ง ซึ่งชาวคริสต์ถือว่า พระเยซูเจ้า เป็นผู้ส่งลงมาบนดาลให้เกิดเทพนิมิตต่อหน้าศาสดาพยากรณ์ดาเนียล ดังข้อความปรากฏใน คัมภีร์ดาเนียล บทที่ 8 ข้อ 16-27 ว่า **ทูตสวรรค์องค์หนึ่งเป็นองค์เดียวกับที่นำโองการของพระเจ้าลงมาเป็นนิมิตแก่พระมหะหมัด แต่เรียกนามว่า ยิบรอล**

ในเรื่องมีอยู่ว่า มหาราชองค์นี้มาสอนศาสดาพยากรณ์ดาเนียลอยู่ถึง 17 สัปดาห์ และเชื่อกันว่าเป็นผู้มาประกาศการกำเนิดของยอห์น ผู้ให้ศีลจุ่มแก่พระเยซู และมาประกาศว่าพระแม่มารีผู้บริสุทธิ์ เป็นมารดาของพระเยซูด้วย

12. นิกายแบปติสต์ (Baptist)

นิกายนี้คือพวกที่นับถือว่า การทำศีลจุ่ม เป็นพิธีที่ล้างบาปได้โดยแท้จริง ตามประวัติการรับพิธีศีลจุ่มของพระเยซูนั่นเอง ความนับถือของนิกายนี้กว้างขวางออกไปว่า

พระเยซูและบรรดาสาวกผู้ใกล้ชิดของพระองค์ทั้ง 12 คนเท่านั้น เป็นผู้สั่งสอนที่แท้จริง สาวกทั้ง 12 คน เป็นผู้สืบหลักศาสนาที่แท้จริงมาด้วยเทวอำนาจโอวาทต่างๆ ของพระเยซูดำรงความแท้จริงอยู่ได้ เพราะการกระทำของสาวกทั้ง 12 สรุปลแล้วพวกนี้ก็นับถือคุณความดีของสาวก 12 คน ว่าเป็นผู้สืบต่อโอวาทของพระเยซูอย่างแท้จริง

นิกายแบปติสต์ แยกออกเป็นแบปติสต์ย่อยๆ อีกกว่า 10 นิกาย

13. นิกายคาลวิน

นิกายนี้ จอห์น คาลวิน นักบวชชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ตั้งระหว่าง พ.ศ. 2052-2107 คติของคาลวิน ได้รับความสูงสุดและความศักดิ์สิทธิ์ของพระคัมภีร์ว่าเป็นโอองการของพระเจ้า ยอมรับนับถืออำนาจของพระจิต ที่บันดาลให้เกิดสิ่งใดได้ทุกสิ่ง แม้แต่พระคัมภีร์สอนให้มนุษย์กระทำหน้าที่เพื่อหน้าพระทัยของพระเจ้า อ้างตัวอย่างอาดัมมนุษย์คนแรกของพระเจ้า ผู้ไม่ทำตามคำสั่งของพระเจ้าถือว่าละหน้าที่เป็นบาป

คาลวินสนับสนุนโปรเตสแตนต์อย่างรุนแรงมาก แต่มีคติที่ผิดแผกไปจากโปรเตสแตนต์เดิม ก็เพียงแต่การนับถือพระคัมภีร์เท่านั้น

14. นิกายเพรสไบทีเรียน (Presbyterian)

เพรสไบทีเรียน มาจากคำว่า เพรสไบเทอร์ แปลว่า พระผู้เป็นใหญ่ เป็นนิกายหนึ่งของโปรเตสแตนต์ นิกายนี้มุ่งหมายให้มีการจัดการปกครองในวงการของพระให้เป็นระเบียบแบบแผนเช่น ให้มีหน้าที่ปกครองพวกหนึ่ง ให้มีหน้าที่รักษาพระบัญญัติ ทำพิธี และรักษาสถานที่ไปแต่ละพวก มีบิชอป (หัวหน้าพระ) เป็นประธาน แล้วมีมิสเตอร์ มินิสเตอร์ร่วมกันทำงานเหมือนสภาขึ้นตรงต่อบิชอป เกิดขึ้นด้วยการแก้ไขการเปลี่ยนแปลงหลักเดิมของโปรเตสแตนต์ ให้คงที่อยู่ตามหลักของลูเทอร์

ความเชื่อของเพรสไบทีเรียน มีศรัทธาเป็นหลักใหญ่ ถือว่าพระพรของพระเจ้า เพื่อช่วยเปลื้องทุกข์ให้มนุษย์นั้นมาถึงโดยตรงแก่ผู้มีศรัทธา

15. นิกายเมธอดิสต์ (Methodist)

นิกายเมธอดิสต์เป็นนิกายใหญ่ในฝ่ายโปรเตสแตนต์อีกนิกายหนึ่ง ยอห์น เวสลีย์ (ระหว่าง พ.ศ. 2256-2334) ชาวอังกฤษเป็นผู้ตั้ง

ความมุ่งหมายของผู้ก่อตั้งต้องการให้การนับถือศาสนาหรือพระเจ้าเป็นไปโดยอิสระแก้ไขเป็นไปโดยเหตุผลให้เหมาะแก่ชีวิตของบุคคล ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่งต้องการ

รวบรวมนิกายโปรเตสแตนต์ที่แตกแยกออกเป็นนิกายต่างๆ ได้อยู่ในแบบเดียวกัน

ฝ่ายโปรเตสแตนต์ยังมีนิกายลูเทอแรน แองกลิคัน และอื่นๆ ส่วนใหญ่มีกิจปฏิบัติคล้ายๆ กัน

16. นิกายฟรานซิสกันส์ (Franciscans)

นิกายฟรานซิสกันส์ (Franciscans) ชื่อนี้มาจาก Saint Francis of Assisi (ระหว่าง พ.ศ. 1724-1769) เกิดที่อัสซีซี ประเทศอิตาลี นิกายนี้ได้ชื่อจากผู้ตั้ง เป็นฝ่ายโรมันคาทอลิก ที่เคร่งครัดที่สุด และมีชื่อที่ลึกลับที่บวชนไม่ว่าชายหรือหญิง

นิกายฟรานซิสกันส์ มีนักบวชเรียกว่า ไฟร์อาร์ แบ่งออกเป็น 4 พวก คือ พวกที่นุ่งห่มผ้าสีเทา พวกที่นุ่งห่มผ้าสีน้ำตาล พวกที่นุ่งห่มผ้าสีดำและพวกที่นุ่งห่มผ้าสีขาว ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามสังกัดของนิกายในกลุ่มเดียวกัน 4 สังกัด

นิกายฟรานซิสกันส์ เป็นนิกายที่สมบัตินำเพ็ญตัวอย่างเคร่งครัด จำกัดเครื่องใช้ จำกัดอาหาร ยอมรับทานจากผู้อื่น พยายามปฏิบัติตนให้เหมือนพระเยซูได้เท่าไร ยิ่งเป็นฟรานซิสกันส์ได้เท่านั้น

ศาสนาคริสต์ซึ่งมีนิกายใหญ่อยู่ 3 นิกาย คือ ดังที่อธิบายมาแล้ว ยังมีแตกแยกออกเป็นนิกายย่อยใหญ่อีกเป็นอันมาก มีจริยธรรมวางไว้เพื่อคริสต์ศาสนิกชนจะพึงปฏิบัติตามคำสอนของผู้เป็นศาสดา

12.5 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์ของศาสนาคริสต์ คือ คัมภีร์ไบเบิล หรือภาษาอังกฤษว่า Holy Bible คำว่า Bible มาจากภาษาละตินและภาษากรีกว่า Biblia แปลว่า หนังสือหลายเล่ม (The Books) เป็นคำพหูพจน์ของคำว่า Biblion คัมภีร์ไบเบิลมีกำเนิดมาจากการเขียนขึ้นของมนุษย์โดยการดลใจจากพระเจ้า (Inspiration) เป็นคัมภีร์ซึ่งชาวคริสต์ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระวาจาของพระเจ้า (The Word of God)

คัมภีร์ไบเบิล¹ แบ่งออกเป็น 2 ตอนใหญ่ คือ

ก. พระคัมภีร์เก่า หรือพันธสัญญาเดิม (Old Testament)

ข. พระคัมภีร์ใหม่ หรือพันธสัญญาใหม่ (New Testament)

¹ Macdonald, R.C. What the Bible Teaches, 1973 p. 4-6.

ก. **พระคัมภีร์เก่า** ได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันทั้งชาวยิวและชาวคริสต์มีความจุประมาณ $\frac{3}{4}$ ของคัมภีร์ไบเบิลทั้งหมด ได้บันทึกไว้เป็นภาษาฮีบรูโบราณ และภายหลังได้แปลเป็นภาษาละตินและภาษาอังกฤษ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เพนทาทุค (Pentateuch) แปลว่า “หนังสือ 5 เล่ม” ซึ่งบางครั้งรวมเรียกว่าคัมภีร์โตราห์ (Torah) แปลว่า “กฎหมาย” เป็นคัมภีร์ส่วนที่ได้บันทึกไว้ถึงการกระทำและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่พระเจ้าได้ทรงกำหนดให้ชาวยิวยึดถือปฏิบัติ ในเชิงประวัติแล้วอาจกล่าวได้ว่าเพนทาทุคเป็นหนังสือที่วาดด้วยการเริ่มต้นของชาวยิว 5 เล่ม คือ

ปฐมกาล (Genesis) หนังสือเล่มแรก กล่าวถึงความเป็นมาของจักรวาลและมนุษยชาติรวมทั้งเรื่องราวของมนุษย์คู่แรก คือ อาดัมและอีวา เรื่อยมาจนถึงอับราฮัมได้ทำสัญญาพิเศษต่อพระเจ้าสัญญานี้ได้สืบทอดต่อมาในบรรดาลูกหลานของอับราฮัมซึ่งเป็นต้นตระกูลของชาวอิสราเอลนั่นเอง

อพยพ (Exodus) เป็นหนังสือเล่มที่สอง กล่าวถึงเรื่องราวที่พระเจ้าได้ช่วยชาวอิสราเอลให้รอดพ้นจากการเป็นทาสในประเทศอียิปต์ โดยทรงมอบหมายให้โมเสสเป็นผู้นำชาวอิสราเอลออกมาสู่ความเป็นอิสระ นอกจากนั้นพระเจ้ายังทรงสำแดงปาฏิหาริย์ให้ปรากฏแก่สายตาของชาวอิสราเอลด้วย เช่น การช่วยให้ชาวอิสราเอลรอดพ้นจากเงื้อมมือของพวกอียิปต์ที่ทะเลแดง เป็นต้น จากนั้นก็กล่าวถึงพันธสัญญาที่พระเจ้ามอบหมายให้แก่ชาวอิสราเอลผ่านโมเสสที่ภูเขาซีนาย เรียกว่า “บัญญัติ 10 ประการ”

เลวีนิติ (Leviticus) กล่าวถึงวิธีประกอบศาสนพิธีในกรณีต่างๆ รวมทั้งกฎข้อห้าม โดยเฉพาะที่พวกพระต้องถือปฏิบัติโดยย่อ อาจกล่าวได้ว่าอพยพและเลวีนิติเป็นรากฐานแห่งกฎเกณฑ์ที่จะรักษาไว้ซึ่งพันธสัญญาที่ชาวอิสราเอลได้ถวายไว้แก่พระเจ้า

กัณดารวิถี (Numbers) และเฉลยธรรมบัญญัติ (Deuteronomy) เป็นหนังสือที่เล่าถึงประวัติของชาวอิสราเอลที่เร่ร่อนอยู่นานถึง 40 ปี จนได้เข้าไปสู่ที่ราบโมอับ และในที่สุดก็จะได้เข้าสู่ดินแดนคานาอันซึ่งถือเป็นดินแดนแห่งพันธสัญญา (Promised Land) ต่อไป

ตอนที่ 2 ศาสดาพยากรณ์ (Prophets) พระคัมภีร์เก่าส่วนนี้เป็นบันทึกเรื่องราวคำสอน และคำทำนายของศาสดาพยากรณ์ของชาวยิวซึ่งเกิดขึ้นในสมัยต่างๆ กัน แบ่งเป็นบทย่อยได้ถึง 21 ตอน โดยเนื้อหาสาระแล้วอาจแบ่งเป็นภาคใหญ่ ๆ ได้ 3 ภาค คือ ภาคประวัติศาสตร์ ภาคศาสดาพยากรณ์ และภาคศาสดาพยากรณ์ย่อย (เพราะเรื่องราวของ

ศาสดาพยากรณ์เหล่านี้มีน้อยกว่า)

ตอนที่ 3 ฮาจิโอกราฟา (Hagiographa) พระคัมภีร์เก่าส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งไม่อาจจัดอยู่ในจำพวกที่กล่าวถึงแล้ว เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด เช่น เป็นวรรณคดีหลักของพันธสัญญาเดิมที่มีความไพเราะในเชิงกวีสูงได้แก่ เพลงสดุดี สุภาษิต เพลงคร่ำครวญ และเป็นพงศาวดาร เป็นต้น

ข. พระคัมภีร์ใหม่ ในขณะที่พระคัมภีร์เก่าเป็นที่ยอมรับนับถือทั้งในหมู่ชนชาวยิว และชาวคริสต์ แต่พระคัมภีร์ใหม่กลับเป็นที่ยอมรับนับถือกันในหมู่ชนชาวคริสต์เท่านั้น ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือพระวรสาร (Gospels) มีจำนวน 4 เล่ม หนังสือกิจการอัครธรรมทูต (Acts) 1 เล่ม จดหมายของบรรดาสาวกถึงคริสต์ชนในที่ต่างๆ 21 เล่ม (Epistles) และหนังสือวิวรณ์ (Revelation) 1 เล่ม ดังมีรายละเอียดพอเป็นสังเขปดังนี้

พระวรสาร 4 คัมภีร์ (The Gospels)

คัมภีร์ไบเบิลในส่วนที่เป็นพระวรสาร 4 คัมภีร์ มีดังนี้ คือ

1. พระวรสารของนักบุญมัทธิว (มธ.) มีจำนวน 28 บท
2. พระวรสารของนักบุญมาระโก (มก.) หรือมาร์ค (Mark) มีจำนวน 16 บท
3. พระวรสารของนักบุญลูกา (ลก.) หรือลูค (Luke) มีจำนวน 24 บท
4. พระวรสารของนักบุญยอห์น (ยน.) มีจำนวน 21 บท

เนื้อหาในพระวรสารเกี่ยวกับการเทศน์สอนสาวกเพื่อยืนยันสิ่งที่พวกเขาได้ประสบมาในขณะมีชีวิตอยู่ร่วมกับพระเยซู และยืนยันว่าพระเยซูเป็นพระเมสสิอาห์บุตรของพระเจ้า ดังนั้นพระวรสารทั้ง 4 เล่มนี้ จึงเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับชีวิต และคำสอนของพระเยซูที่ไม่ธรรมดา ซึ่งไม่เหมือนหนังสือประวัติบุคคลทั่วไป แต่เป็นหลักฐานยืนยันและพิสูจน์ว่าพระเยซูเป็นพระเจ้าจริง

พระวรสารทั้ง 4 เล่มนี้ เฉพาะของนักบุญมัทธิวที่เขียนด้วยภาษาอารามาอิก (Aramaic) ถูกยกย่องให้เป็นเล่มแรก ส่วนฉบับปัจจุบันที่อยู่ในคัมภีร์ไบเบิลนั้น ไม่ใช่ฉบับเดียวกับที่ใช้ภาษาอารามาอิกแต่เป็นฉบับที่มีผู้เรียบเรียงขึ้นใหม่ โดยนำเอาฉบับที่เป็นภาษากรีกมารวมกับฉบับของนักบุญมัทธิวและของนักบุญมาร์คหรือมาระโก รวมทั้งคนอื่นๆ ที่ไม่ปรากฏนาม ทั้งหมดนี้ถูกเรียบเรียงใหม่แต่ยังคงเรียกว่าพระวรสารของนักบุญมัทธิว ในพระวรสารเล่มนี้ได้กล่าวถึงกำเนิดของพระเยซู การเทศนาสั่งสอนโดยเฉพาะ “**การเทศนาบนภูเขา**”

(Sermon on the Mount) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นแถลงการณ์ฉบับแรกของพระเยซูที่ประกาศโครงการปฏิรูปแนวทางดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเชื่อกันว่าเทศนา บทนี้เป็นตอนที่ไพเราะที่สุดในงานนิพนธ์ของนักบุญมัทธิว

สำหรับพระวรสารของนักบุญมาระโกหรือมาร์ค (Mark) นั้น มีเนื้อหาที่เน้นเฉพาะการเป็นพระเมสสิอาห์ของพระเยซูมากกว่าเน้นเสนอคำสอน

ส่วนพระวรสารฉบับของนักบุญลูกาหรือลุค (Luke) เป็นพระวรสารที่เน้นเฉพาะในเรื่องคำสอนของพระเยซูแต่มีการจัดลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ตามแบบพระวรสารของนักบุญมัทธิว

พระวรสารทั้งสามเล่มข้างต้นที่กล่าวมานี้มีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกันมาก ซึ่งต่างจากพระวรสารของนักบุญยอห์นที่มีเนื้อหาบางส่วนเป็นลักษณะเฉพาะ และไม่ปรากฏในพระวรสารเล่มอื่นๆ เพราะเหตุว่าท่านเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดพระเยซูมากที่สุด และมีส่วนร่วมในชีวิตของพระเยซูมาโดยตลอด จึงได้รับรู้ในสังขารธรรมต่างๆ มากมาย

พระวรสารของนักบุญยอห์นนี้มีเนื้อหาเน้นหนักการประกาศว่า พระเยซูเป็นพระเมสสิอาห์หรือพระคริสต์ เพื่อมาไถ่บาปมนุษย์ด้วยการรับทรมานต่างๆ จนต่อมาได้กลับคืนชีพ และได้ส่งสาวกออกไปประกาศคำสอนพร้อมด้วยพระจิตของพระเจ้าและอำนาจในการยกบาป นักบุญยอห์นจึงเป็นพยานสำคัญที่ยืนยันความเป็นพระเมสสิอาห์ของพระเยซูเจ้า

นอกจากนี้ พระวรสารเล่มนี้ยังกล่าวถึงพิธีกรรมและศีลศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในภารกิจของพระเยซู เช่น ศีลล้างบาป ศีลมหาสนิท และศีลอภัยบาป ศีลศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ต่อมาได้กลายเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาคริสต์

หนังสือกิจการของอัครทูต (The Acts of the Apostles)

หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงการเผยแพร่ธรรมของอัครสาวก หลังจากที่พระเจ้าได้รับพระเยซูขึ้นสู่สวรรค์ การเผยแพร่ธรรมนี้อัครทูตได้ทำการอัครจริยหลายอย่างในหมู่ประชาชน ทั้งนี้เพราะท่านเหล่านั้นได้รับมอบอำนาจนี้จากพระเจ้าและพระบุตรของพระองค์ ทำให้มีผู้นับถือเลื่อมใสเป็นจำนวนมาก การเผยแพร่ศาสนาของอัครทูตหลายท่านเป็นไปอย่างเข้มแข็งและมั่นคงทำให้ฝ่ายที่เสียผลประโยชน์เกิดความขัดเคืองใจหาทางกลั่นแกล้งด้วยความอิจฉาริษยา แม้หนังสือเล่มนี้ไม่ได้รายงานกิจการของอัครทูตทั้งหมด แต่ก็ทำให้เราเห็นถึงความตั้งใจมั่นและความดีเตดีของท่านเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเซนต์ปอลและเซนต์ปีเตอร์มีส่วนทำให้คริสต์ศาสนาได้แพร่หลายออกไปจนถึงต่างแดนทำให้ไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะชนชาติยิวเท่านั้น

แต่คนต่างชาติทุกคนก็สามารถได้รับหนทางแห่งความรอดได้เช่นกัน

จดหมายของบรรดาสาวก (The Pauline and Cathpolic Epistles)

จดหมายเหล่านี้มีทั้งหมด 21 เล่ม ซึ่งเรียงลำดับตามที่จัดไว้ในพระคริสตธรรมใหม่¹ มีดังนี้คือ

1. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวโรม
2. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวโครินธ์ (Corinthians) ฉบับที่หนึ่ง
3. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวโครินธ์ (Corinthians) ฉบับที่สอง
4. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวกาลาเทีย (Galathians)
5. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวเอเฟซัส (Ephesians)
6. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวฟิลิปปี (Philippians)
7. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวโคโลสี (Colossians)
8. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวเธสะโลนิกา (Thessalonians) ฉบับที่หนึ่ง
9. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวเธสะโลนิกา (Thessalonians) ฉบับที่สอง
10. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวทิโมธี (Timothy) ฉบับที่หนึ่ง
11. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวทิโมธี (Timothy) ฉบับที่สอง
12. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวติตัส (Titus)
13. จดหมายของท่านนักบุญเปาโลถึงชาวฟีเลโมน (Philemon)
14. หนังสือถึงชาวฮีบรู (Hebrews)
15. จดหมายของท่านนักบุญยากอบหรือเจมส์ (James)
16. จดหมายของท่านนักบุญเปโตร (Peter) ฉบับที่หนึ่ง
17. จดหมายของท่านนักบุญเปโตร ฉบับที่สอง
18. จดหมายของท่านนักบุญยอห์น (John) ฉบับที่หนึ่ง
19. จดหมายของท่านนักบุญยอห์น ฉบับที่สอง
20. จดหมายของท่านนักบุญยอห์น ฉบับที่สาม
21. จดหมายของท่านนักบุญยูดา (Jude)

¹ กีเดียนส์อินเตอร์เนชันแนลแห่งประเทศไทย, องค์การ. พระคริสตธรรมใหม่, 1994 หน้า 592-970.

จดหมายของนักบุญเปาโล (The Pauline Epistles) เป็นจดหมายที่นักบุญเปาโลเขียนถึงผู้คนในที่ต่างๆ เช่น ชาวคริสต์ในกรุงโรม คริสตจักรในเมืองโครินธ์ คริสตจักรในแคว้นกาลาเทีย และศิษย์ชื่อทิโมธี เป็นต้น มีทั้งสิ้นรวม 13 ฉบับ มีเนื้อหาแสดงความคิดเห็นและตีความคำสอนของพระเยซู

จดหมายของนักบุญยาโคบ (James หรือ Jacob) เป็นจดหมายที่นักบุญยาโคบผู้เป็นญาติพี่น้องของพระเยซูเขียนถึงชาวยิวในดินแดนต่างๆ เช่น ซีเรีย และอียิปต์ แสดงแนวทางปฏิบัติต่างๆ เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

จดหมายของนักบุญยอห์น (John) เป็นจดหมายที่นักบุญยอห์นเขียนขึ้นโดยมิได้ระบุผู้รับมีเนื้อหาแสดงประสบการณ์ทางศาสนาของท่าน

จดหมายของยูดา (Jude) เป็นจดหมายที่เขียนขึ้นโดยยูดาเพื่อเตือนชาวคริสต์ให้ตระหนักถึงความหลงผิดและการถูกชักจูงโดยนักเทศน์จอมปลอม และกล่าวถึงการลงโทษของพระเจ้า

จดหมายของนักบุญเปโตร (Peter) เป็นจดหมายที่นักบุญเปโตรเขียนถึงชาวคริสต์เชื้อสายยิวที่มีอยู่ตามแคว้นต่างๆ นอกดินแดนปาเลสไตน์เพื่อให้อดทนต่อการถูกเบียดเบียนและความทุกข์ทรมานโดยยึดแนวทางของพระเยซูเป็นแบบอย่าง

หนังสือวิวรณ์ (Revelation)

หนังสือวิวรณ์เป็นหนังสือที่กล่าวถึงการเปิดเผยของพระเจ้าผ่านทางบรรดาประกาศก โดยได้กล่าวถึงชัยชนะของพระเจ้าและการสถาปนาอาณาจักรสวรรค์ โดยพระองค์ทรงเลือกนักบุญยอห์นให้เป็นพยานฝ่ายพระวาระของพระเจ้าและเป็นพยานของพระเยซูคริสต์ในทุกเหตุการณ์ที่ท่านได้พบเห็นนอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังพยากรณ์เรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจบุคคลทั้งหลายให้รีบเร่งทำความดีเพราะว่าเวลาที่โลกจะสิ้นไปได้ใกล้เข้ามาแล้ว วันที่โลกถึงกาลแตกดับพระเจ้า จะเสด็จมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อพิพากษาโลก ผู้ทำตามพระบัญญัติเท่านั้นที่จะมีสิทธิ์อยู่ในอาณาจักรพระเจ้า ผู้ทำลายโลกและอยู่นอกคำสอนของพระเจ้าจะต้องถูกทำลายล้าง ภาษาที่ปรากฏในหนังสือวิวรณ์นี้มีลักษณะเป็นภาษาวรรณกรรมที่มุ่งสร้างศรัทธาของผู้นับถือและกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกกลัวการทำความชั่ว ดังนั้นผู้อ่านจะต้องระวังในการตีความ เพราะไม่สามารถตีความตามอรรถและพยัญชนะผู้อ่านจะต้องพยายามค้นหาแก่นที่ซ่อนอยู่ในภาษาสัญลักษณ์นั้นจึงจะเข้าถึงสัจธรรมที่พระเจ้ามีพระประสงค์ที่จะเปิดเผย

12.6 หลักคำสอนที่สำคัญ

หลักคำสอนที่สำคัญของศาสนาคริสต์เป็นหลักคำสอนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์และจริยธรรมทางสังคม ที่ควรกล่าวถึงในที่นี้มีอยู่ 5 เรื่องคือ หลักตรีเอกานุภาพ หลักความรัก หลักอาณาจักรของพระเจ้า พระเจ้าผู้เป็นอันติมสัจจ์ และบทเทศนาบนภูเขา (ปฐมเทศนา)

12.6.1 หลักตรีเอกานุภาพ (Trinity)

“ตรีเอกานุภาพ” ตามคำนิยามของศาสนจักร หมายถึง ความเชื่อว่าพระเจ้าทรงมี 3 ภาค ในองค์เดียวกัน ความหมายตามคำนิยามนี้เกิดขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 4 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 5 และได้มีบัญญัติอยู่ในพระคริสต์ธรรม (Bible) มาแต่เดิม ภาคทั้งสามของพระเจ้าได้แก่ พระบิดา (The Father) พระบุตร (The Son) และพระจิต หรือพระวิญญาณบริสุทธิ์ (The Holy Spirit)

พระบิดา หมายถึง พระเจ้าผู้สถิตอยู่ในสวรรค์ ผู้ทรงสร้างโลก สรรพสิ่ง และมนุษย์ และทรงรักมนุษย์มากกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เช่น บิดารักบุตร ในพระคริสต์ธรรมใหม่¹ พระเยซูทรงกล่าวถึงพระเจ้าในฐานะพระบิดาอยู่บ่อยครั้ง เช่น

“ในพวกท่านมีใครบ้างที่จะเอาก้อนหินให้บุตรเมื่อเขาขอขนมปัง หรือให้หีบบุตรขอปลา เหตุนั้น ถ้าท่านทั้งหลายเองผู้เป็นคนบาปยังรู้จักให้ของดีแก่บุตรของตนยิ่งกว่านั้นสักเท่าใด พระบิดาของท่านผู้ทรงสถิตในสวรรค์จึงประทานของดีแก่ผู้ที่ขอต่อพระองค์”

พระบุตร หมายถึง พระเยซูคริสต์ซึ่งมีฐานะเป็นพระบุตรของพระเจ้าผู้เสด็จมาในโลกเพื่อไถ่บาปแก่มนุษย์ผู้หลงผิดให้กลับคืนไปหาพระเจ้าได้ พระเยซูทรงมีธรรมชาติแท้จริงเป็นพระเจ้า แต่เมื่อทรงบังเกิดเป็นมนุษย์ก็ทรงทนทุกข์ทรมานเช่นมนุษย์ทั้งหลาย ทรงสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนเพื่อไถ่บาปแก่มนุษย์และทรงฟื้นขึ้นจากความตายเช่นพระเจ้า (ผู้เหนือความตาย) กำเนิดของพระเยซูในฐานะพระบุตรของพระเจ้ามี่ปรากฏอยู่ใน พระคริสต์ธรรมใหม่² ว่า “พระวาทได้ทรงบังเกิดเป็นมนุษย์และทรงอยู่ท่ามกลางเราบริบูรณ์ด้วยพระคุณและความจริง เราทั้งหลายได้เห็นพระสิริของพระองค์ คือพระสิริอันสมกับพระบุตร

¹ องค์การก็เคียนอินเตอร์เนชั่นแนล. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ : มัทธิว 7, 2527 หน้า 24-25.

² เล่มเดียวกัน, : ยอห์น 1. หน้า 360-361.

องค์เดียวของพระบิดา” และ “ไม่มีใครเคยเห็นพระเจ้าเลย พระบุตรองค์เดียวผู้ทรงสถิตอยู่ในพระทรงของพระบิดา พระองค์ได้ทรงสำแดงพระเจ้าแล้ว”

พระวิญญาณบริสุทธิ์ หรือ **พระจิต** หมายถึง พลังอำนาจของพระเจ้าอันเป็นพลังแห่งความรักที่เชื่อมพระบิดากับพระบุตรเข้าด้วยกัน และเป็นพลังอำนาจของพระเจ้าที่ทรงแสดงต่อมนุษย์เพื่อดลบันดาลให้มนุษย์กลับใจมาประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระเจ้า พระคริสต์ธรรมใหม่¹ ได้กล่าวถึงพระวิญญาณบริสุทธิ์อยู่หลายตอน เช่น ตอนที่ทูตสวรรค์ได้แจ้งให้มาเรียทราบว่านางจะตั้งครรภ์ด้วยอำนาจของพระเจ้างดบังทศนาตานั้นว่า

ฝ่ายมารี (มาเรีย) ทูลทูตสวรรค์นั้นว่า “เหตุการณ์นั้นจะเป็นไปอย่างไรได้ เพราะข้าพเจ้ายังหาได้ร่วมกับชายไม่”

ทูตสวรรค์จึงตอบนางว่า “พระวิญญาณบริสุทธิ์จะเสด็จลงมาบนเธอ เพราะฤทธิ์เดชของผู้สูงสุดจะปกเธอ เหตุฉะนั้น บุตรที่จะเกิดมานั้นจะได้เรียกว่าบริสุทธิ์ และเรียกว่าพระบุตรของพระเจ้า

หลังจากที่พระเยซูทรงฟื้นคืนพระชนม์และเสด็จขึ้นสู่สวรรค์แล้ว พระวิญญาณบริสุทธิ์ยังคงมีบทบาทอยู่ในโลกนี้เพื่อช่วยเหลือมวลมนุษย์และนำทางมนุษย์ให้ประจักษ์ในอำนาจของพระเจ้า

12.6.2 หลักความรัก (Love หรือ Agape)

หลักความรักเป็นหลักคำสอนทางจริยธรรมที่สำคัญที่สุดของศาสนาคริสต์ ความรักในที่นี้มีใช้ความรักอย่างหนุ่มสาวอันประกอบด้วยกิเลสตัณหาและอารมณ์ปรารถนาอันเห็นแก่ตัว แต่หมายถึงความเป็นมิตรและความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข พระคริสต์ธรรมทั้ง พระคริสต์ธรรมใหม่และพระคริสต์ธรรมเก่า ต่างก็มีคำสอนที่เน้นเรื่องความรัก ซึ่งมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ **ความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า** และ **ความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์**

ในพระคริสต์ธรรมเก่า ความรักเป็นเรื่องของความผูกพันระหว่างพระเจ้ากับชนชาติอิสราเอลโดยที่พระเจ้าทรงเป็นผู้ให้ความรักแก่ชนชาติอิสราเอลก่อน จากนั้นชาวอิสราเอลจึงสนองตอบความรักของพระเจ้า พระคริสต์ธรรมเก่า ได้บันทึกหลักความรัก² ไว้ว่า

¹ เล่มเดียวกัน, : ลูคา 1, หน้า 221.

² เลวีนิติ 19 : อ้างใน Ninian Smart and Richard D. Hecht, eds, Sacred Texts of the World : A Universal Anthology, 1982 p. 80.

จงอย่าเกลียดชังพี่น้องของเจ้าอยู่ในใจ แต่เจ้าจงรักเพื่อนบ้านของเจ้าเพื่อจะไม่ต้องรับโทษเพราะเขา เจ้าอย่าแค้นหรือผูกพยาบาทลูกหลานญาติพี่น้องของเจ้า แต่จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง

ในพระคริสต์ธรรมใหม่ คำสอนเรื่องหลักความรัก¹ได้เปลี่ยนไปโดยให้พระเยซูเป็นสัญลักษณ์ของความรักสูงสุดที่พระเจ้าทรงมีต่อมนุษย์ เห็นได้จากการที่พระเยซูทรงยอมสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนเพื่อให้ผู้มีศรัทธาในพระองค์จะได้พ้นจากความผิดบาป เจตนารมณ์ของพระเยซูที่ทรงยอมสละพระชนม์ชีพเพื่อไถ่บาปของมวลชนนั้น ปรากฏอยู่ในคำอธิษฐานของพระองค์ก่อนที่ทหารโรมันจะเข้าจับกุม และพระคริสต์ธรรมใหม่ ได้บันทึกความสำคัญของความรัก² ว่า

“มีธรรมจารย์คนหนึ่ง เมื่อมาถึงได้ยินเขาโต้เถียงกันและเห็นว่าพระองค์ทรงตอบเขาได้ดี จึงทูลถามพระองค์ว่า “ธรรมบัญญัติข้อใดเป็นเอกเป็นใหญ่กว่าธรรมบัญญัติทั้งปวง” พระเยซูจึงตรัสตอบคนนั้นว่า “ธรรมบัญญัติเอกนั้นคือว่า โอชนอิสราเอลจงฟังเถิด พระเจ้าของเราทั้งหลายทรงเป็นพระเจ้าองค์เดียว และพวกท่านจงรักพระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจของท่าน ด้วยสุดความคิดและด้วยสิ้นสุดกำลังของท่านและธรรมบัญญัติที่สองนั้น คือ จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง ธรรมบัญญัติอื่นที่ใหญ่กว่าธรรมบัญญัติทั้งสองนี้ไม่มี”

คำว่า “เพื่อนบ้าน” นี้หมายถึงเพื่อนมนุษย์ทั่วไป พระเยซูทรงสอนให้มนุษย์แผ่ความรักไปรอบด้าน ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง หลักคำสอนสำคัญนี้มีอยู่ในบทเทศนาบนภูเขา ความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์แสดงออกได้โดยความเมตตากรุณาและความเสียสละ ส่วนความรักที่มนุษย์มีต่อพระเจ้าแสดงออกโดยความศรัทธา ความศรัทธาสรุปได้ 5 ประการ คือ

1. ศรัทธาว่าพระเจ้าคือพระยะโฮวาห์เป็นพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว
2. ศรัทธาว่าเจ้าทรงรักมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน
3. ศรัทธาว่าพระเยซูเป็นพระบุตรของพระเจ้า

¹ องค์การก็เคียนอินเตอร์เนชันแนล. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ : ยอห์น 17, 2527 หน้า 441-442.

² เล่มเดียวกัน, : มาระโก 12. หน้า 193.

4. ศรัทธาว่าพระเยซูเป็นพระผู้ช่วยให้รอด
5. ศรัทธาในแผ่นดินสวรรค์หรืออาณาจักรของพระเจ้าที่กำลังจะมาถึง

หลักความรักและหลักอาณาจักรของพระเจ้านี้มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ มนุษย์จะสามารถเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าได้ก็โดยอาศัยความรักเป็นคุณธรรมนำทาง และอาณาจักรของพระเจ้านี้ก็เป็นอาณาจักรที่บริบูรณ์ด้วยรัก

12.6.3 อาณาจักรพระเจ้า

อาณาจักรพระเจ้าหมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจ และช่วยยกระดับจิตของผู้ที่ยอมรับคำสอนและปฏิบัติตามให้สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติตามคำสอนเหล่านี้จะเป็นผู้เผยแพร่นำคำสอนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในหมู่ชนที่ใกล้ชิด

อาณาจักรพระเจ้าที่พระเยซูนำมาสอนแก่ประชาชนมีความหมายสองอย่าง คือ หมายถึงอาณาจักรพระเจ้าในโลกนี้ และ อาณาจักรพระเจ้าในโลกหน้า

อาณาจักรพระเจ้าในโลกนี้ คือแผ่นดินพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ แต่ยังไม่สมบูรณ์ การจะเข้าถึงอาณาจักรพระเจ้าอย่างสมบูรณ์ได้จะต้องเข้าถึงในชีวิตหน้า คือหลังจากตายแล้วเท่านั้น อาณาจักรพระเจ้าในโลกนี้จะเป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรพระเจ้าในโลกหน้าซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ เมื่อมนุษย์ยังอยู่ในโลก จะมีคนดีและคนชั่วปะปนกัน เพราะพระเจ้าทรงเปิดโอกาสให้มนุษย์ เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในจิตใจเพื่อจะได้ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ควร แต่ในกาลสุดท้าย คือในวันพิพากษา คนดีคนชั่วจะถูกแยกออกจากกันตามกรรมของแต่ละฝ่ายที่ได้กระทำมา การที่จะเข้าถึงอาณาจักรพระเจ้านั้นมนุษย์จะต้องแสดงออกถึงการกระทำอันเหมาะสมอันควร หลักแห่งความดีที่พระเยซูทรงสอนนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะเลือกปฏิบัติอย่างไร ดีหรือชั่ว กล่าวคือมีอิสรภาพในการเลือกวิถีทางดำเนินชีวิตของตนเอง

หลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอาณาจักรพระเจ้าในโลกนี้คือการปฏิบัติตามพระบัญญัติให้ครบถ้วน ซึ่งสรุปได้ 1 ประการ คือ (1) รักพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และ (2) รักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง กล่าวคือ มนุษย์จะเข้าถึงก็ต่อเมื่อรู้จักสละทรัพย์สมบัติภายนอกและมีความมานะพากเพียร เพราะอาณาจักรแห่งพระเจ้าเป็นสิ่งที่มิคุณค่าทางวิญญาณ ผู้ที่ยังไม่สามารถสละสมบัติทางโลกได้ย่อมไม่อาจเข้าถึงอาณาจักรพระเจ้า

พระเยซู¹ทรงสอนว่า การที่จะสละความสุขทางโลกเพื่อหันเข้าหาอาณาจักรพระเจ้ามิใช่จะปฏิบัติได้โดยง่ายดังที่ทรงเปรียบเทียบว่า “อุจลอุดรูเข็มยังง่ายกว่าคนร่ำรวยจะเข้าแผ่นดินสวรรค์” ความจริงทรัพย์สินสมบัติในตัวเองมิใช่สิ่งเลวร้ายแต่การที่มนุษย์ไปยึดติดมันทำให้เป็นอุปสรรคไม่อาจเข้าถึงอาณาจักรพระเจ้าได้ เนื่องจากคนเราจะเป็นข้าสองเจ้าบ่าวสองนายไม่ได้ ดังนั้นเมื่อจะยึดพระเจ้ายกก็ต้องสละสมบัติทางโลก เมื่อจะยึดสมบัติทางโลกก็ต้องสละพระเจ้า ความยึดติดในสมบัติทางโลกเป็นสิ่งที่อันตราย เพราะเมื่อมนุษย์ตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ เขาจะยอมเสียเกียรติยศ ชื่อเสียง อิสรภาพ ฯลฯ ความโลภ จะเข้ามาเกาะกุมจิตใจจนบุคคลนั้นไม่มีเวลาที่จะนึกถึงพระเมตตาคุณแห่งพระเจ้ายกมนุษย์จะต้องเลือกเอาระหว่างสองทางนี้

ส่วนอาณาจักรพระเจ้าในโลกหน้าหมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดร์หลังจากตายแล้ว ซึ่งพระเจ้าเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อในพระองค์ จะได้เข้าแผ่นดินสวรรค์ คือมีชีวิตนิรันดร์ ไม่มีความทุกข์ยากใดๆ ตลอดไป ส่วนผู้ฝ่าฝืนบัญญัติจะถูกตัดสินให้ลงนรก ได้รับความทุกข์อย่างสาหัสจากไฟเผาผลาญ

ลักษณะคำสอนของพระเยซู พระองค์ทรงเน้นให้มนุษย์มุ่งหวังชีวิตที่ดีกว่า คือชีวิตในอาณาจักรพระเจ้าหรือแผ่นดินสวรรค์ ตอนหนึ่งพระเยซูตรัสว่า “อย่าสะสมทรัพย์สมบัติไว้สำหรับตัวในโลกนี้ ที่ตัวหนอนและสนิมอาจทำลายได้ ขโมยอาจลักเอาไปได้ แต่จงสะสมทรัพย์สมบัติไว้ในสวรรค์ ที่หนอนหรือสนิมไม่อาจทำลายได้ และที่ขโมยไม่ลักเอาไปได้”² และ “แต่ท่านทั้งหลายจงแสวงหาแผ่นดินของพระเจ้าและความชอบธรรมของพระองค์ก่อน”³

12.6.4 พระเจ้าผู้เป็นอันติมลัจจ์

พระเจ้าของศาสนาคริสต์คือ พระเยซูคริสต์ ซึ่งเป็นองค์เดียวกับพระเจ้าของศาสนายิว ดังที่กล่าวมาแล้ว พระเยซูคงถือหลักเดิมอันเกี่ยวกับพระเจ้าของยิว แต่ได้มีการดัดแปลงบางประการ เช่น การยกฐานะของพระเจ้าซึ่งเป็นพระเจ้าของชาวยิวโดยเฉพาะแต่เดิมมาให้ทรงมีฐานะเป็นพระเจ้าของมวลมนุษย์ทั้งหลาย อันถือว่าเป็นศรัทธาที่บุคคลอุทิศต่อพระเจ้า ทรรศนะดังกล่าวเป็นที่เชื่อถือของชาวคริสต์มาจนถึงปัจจุบัน ดังพระบัญญัติ 2 ข้อที่พระเยซู

¹ องค์การก็เคียนอินเตอร์เนชั่นแนล. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ : มัทธิว 19, 2527 หน้า 23-24.

² เล่มเดียวกัน, : มัทธิว 6. หน้า 19.

³ เล่มเดียวกัน, : มัทธิว 6. หน้า 33.

ทรงย่อบัญญัติทั้งหมดของพระเจ้า¹ คือ “จงรักองค์พระผู้เป็นเจ้าด้วยสุดใจสุดจิตของเจ้าและด้วยสุดความคิดของเจ้า... จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง”

ทั้งศาสนาคริสต์และศาสนายิวต่างมีความเชื่อร่วมกันว่าพระเจ้าเป็นผู้ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ในสากลพิภพหาผู้อื่นยิ่งกว่าพระองค์ไม่ มีคำสอนเป็นอันมากที่พรรณาลักษณะของพระเจ้าไว้ เช่น

1. ทรงเป็นจิตบริสุทธิ์ ไม่มีรูปร่าง
2. ทรงมีอยู่นิรันดร์ ไม่มีการเกิด ไม่มีการตาย
3. ทรงสถิตอยู่ทุกหนทุกแห่ง
4. ทรงรอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง (สรรพญาณะ)
5. ทรงสามารถทุกอย่าง (สรรพเดชะ)
6. ทรงมีอยู่ตลอดเวลา ไม่มีเบื้องต้น ไม่มีที่สิ้นสุด
7. ทรงบริสุทธิ์ทุกประการ ไม่มีบาปเลย
8. ทรงมี 3 ภาคที่เรียกว่า ตริเอกานุภาพ (The Triune God or The Trinity) คือ พระบิดา (God the Father) พระบุตร (God the Son) และพระวิญญาณ (God the Spirit)

12.6.5 คำเทศนาบนภูเขา (ปฐมเทศนา)

คำสอนของพระเยซูที่เทศนาบนภูเขา (Sermon on the Mount) นั้นเป็นคำสอนที่จัดว่าเป็นระบบมากที่สุด และแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของพระเยซูที่ต้องการปฏิรูปชีวิตมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้อง อีกทั้งเป็นหลักจริยธรรมที่พระองค์ทรงมอบให้แก่มนุษย์ทุกคนได้ปฏิบัติเพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้นคำสอนที่ปรากฏในเทศนาบนภูเขาจึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงแนวทางปฏิบัติของชาวคริสต์ที่ควรแก่การศึกษา ดังมีรายละเอียดที่ปรากฏอยู่ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ใหม่โดยเรียงตามลำดับดังนี้คือ

¹ เล่มเดียวกัน, : มัทธิว 22. หน้า 36-39.

1. ผู้เป็นสุข หรือ บรมสุข 8 ประการ

จากมัททิวบทที่ 4 ข้อ 3-12 ที่ปรากฏในพระคริสตธรรมใหม่¹

3 “บุคคลผู้ใด รู้สึกบกพร่องฝ่ายวิญญาณ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะแผ่นดินสวรรค์เป็นของเขา”

4 “บุคคลผู้ใด โศกเศร้า ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้รับการปลอบประโลม”

5 “บุคคลผู้ใด มีใจอ่อนโยน ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้รับแผ่นดินโลกเป็นมรดก”

6 “บุคคลผู้ใด หิวกระหายความชอบธรรม ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าพระเจ้าจะทรงให้อิ่มบริบูรณ์”

7 “บุคคลผู้ใด มีใจกรุณา ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้รับพระกรุณาตอบ”

8 “บุคคลผู้ใด มีใจบริสุทธิ์ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้เห็นพระเจ้า”

9 “บุคคลผู้ใด สร้างสันติ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าพระเจ้าจะทรงเรียกเขาว่าเป็นบุตร”

10 “บุคคลผู้ใด ต้องถูกข่มเหงเพราะเหตุความชอบธรรม ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าแผ่นดินสวรรค์เป็นของเขา”

11 “เมื่อเขาจะติเตียนข่มเหงและนินทาว่าร้ายท่านทั้งหลายเป็นความเท็จเพราะเรากับท่านก็เป็นของเขา”

12 “จงชื่นชมยินดี เพราะว่าบำเหน็จของท่านมีบริบูรณ์ในสวรรค์ เพราะเขาได้ข่มเหงผู้เผยพระวจนะทั้งหลายที่อยู่ก่อนท่านเหมือนกัน”

เราจะเห็นได้ว่าคำสอนในตอนนี้มี ลักษณะส่งเสริมการให้กำลังใจแก่คนทุกคน เพื่อให้พวกเขาสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างไม่หวั่นไหว บุคคลใดก็ตามที่ยึดพระธรรมบัญญัติเป็นหลักชัยของชีวิต แม้จะทราบดีว่าตนเองจะรู้สึกถึงความบกพร่องไม่ดีพอ เป็นคนมีทุกข์ โศกเศร้า เป็นคนจิตอ่อนโยน เป็นคนรักความถูกต้องเที่ยงธรรม เป็นคนจิตใจกรุณา เป็นคนจิตใจบริสุทธิ์ เป็นคนสร้างสันติภาพ และเป็นคนที่ถูกกลั่นแกล้งข่มเหง บุคคลเหล่านี้ย่อมได้รับอนุญาตจากพระเจ้าให้อยู่ในอาณาจักรสวรรค์ พวกเขาไม่จำเป็นต้องยินดียินร้ายต่อคำนิินทาว่าร้ายของผู้อื่น และไม่ต้องหวั่นเกรงต่อการข่มเหงของผู้ข่มเหงเหล่านั้น

¹ องค์การก็เคียนอินเตอร์เนชั่นแนล. พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ : เปาโล 2, 2527 หน้า 12-13.

2. เกลือแห่งแผ่นดินโลก

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 13 ของพระคริสตธรรมใหม่¹ ได้กล่าวว่า

13 “ท่านทั้งหลาย เป็นเกลือแห่งโลก ถ้าเกลือนั้นหมดรสเค็มไปแล้ว จะทำให้กลับเค็มอีก อย่างไรได้ แต่นั่นไปก็ไม่ใช่ประโยชน์อะไร มีแต่จะทิ้งเสียสำหรับคนเหยียบย่ำ”

คำสอนนี้ต้องการให้มนุษย์ดำรงรักษาความดีงามเหมือนเกลือรักษาความเค็ม เพราะถ้าเราทิ้งความดีงามไปแล้วก็ไม่ต่างไปจากเกลือที่หมดรสเค็ม ประโยชน์ที่จะพึงมีก็หมดไปหาคุณค่าใดไม่ได้เลย

3. ความสว่างของโลก

จากมัทธิวตอนที 5 ข้อ 14-16 ของพระคริสตธรรมใหม่² ความว่า

14 “ท่านทั้งหลายเป็นความสว่างของโลก นครซึ่งอยู่บนภูเขาจะปิดบังไว้ไม่ได้”

15 “เมื่อจุดตะเกียงแล้ว ไม่มีผู้ใดเอาถังครอบไว้ ย่อมตั้งไว้บนเชิงตะเกียง จะได้ส่องสว่างแก่ทุกคนที่อยู่ในเรือนนั้น”

16 “ท่านทั้งหลายก็เหมือนกับตะเกียง จงส่องสว่างแก่คนทั้งปวง เพื่อว่าเมื่อเขาได้เห็นความดี ที่ท่านทำเขาจะได้สรรเสริญพระบิดาของท่านผู้ทรงอยู่ในสวรรค์”

คำสอนในตอนนี้เป็น การส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ทำความดี และปฏิบัติตามธรรมบัญญัติอย่างมั่นคงความดีที่เขาทำไว้นั้นจะมีผลต่อโลกและผู้อื่น อีกทั้งเป็นผลให้ผู้เห็นความดีนั้นยังสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้าผู้เป็นบิดา เปรียบเหมือนกับลูกที่ดีบิดาย่อมได้รับการยกย่องเพราะความดีของลูกนั้น

4. พระธรรมบัญญัติใหม่ (The New Testament)

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 17 ของพระคริสตธรรมใหม่³ ความว่า

17 “อย่าคิดว่าเราเลิกล้างธรรมบัญญัติ และคำของผู้เผยวณะเรามีได้มาเลิกล้าง แต่มาทำให้สมบูรณ์ทุกประการ”

¹ เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 13.

² เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 14.

³ เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 14.

คำสอนในตอนนี้อาจแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงของพระเยซูที่มุ่งชี้แจงให้บุคคลทั้งหลายในขณะนั้นได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า การเผยแพร่ศาสนาที่ได้ดำเนินอยู่นั้นมิได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิกพระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมา หากแต่ว่าเป็นการปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความเข้มข้นและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ความโกรธ

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 21-26 ของพระคริสตธรรมใหม่¹ ความว่า

21 “ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้แต่คนโบราณว่า อย่าฆ่าคน ถ้าผู้ใดฆ่าคน ผู้นั้นจะต้องถูกพิพากษาลงโทษ”

22 “เราบอกท่านทั้งหลายว่า ผู้ใดโกรธพี่น้องของตน ผู้นั้นจะต้องถูกพิพากษาลงโทษ ถ้าผู้ใดจะพูดกับพี่น้องว่า “อ้ายโง่” ผู้นั้นต้องถูกนำไปที่ศาลสูงให้พิพากษาลงโทษและผู้ใดจะว่า “อ้ายบ้า” ผู้นั้นจะมีโทษถึงไฟนรก”

23 “เหตุฉะนั้น ถ้าท่านนำเครื่องบูชามาถึงแท่นบูชาแล้ว และระลึกขึ้นได้ว่า พี่น้องมีเหตุขัดเคืองข้อหนึ่งข้อใดกับท่าน”

24 “จงวางเครื่องบูชาไว้ที่หน้าแท่นบูชา กลับไปคืนดีกับพี่น้องผู้นั้นเสียก่อน แล้วจึงค่อยมาถวายเครื่องบูชาของท่าน”

25 “จงปรองดองกับคู่ความโดยเร็วในขณะที่พากันไปศาลเกลือกว่าคู่ความนั้นจะอายัดท่านไว้กับผู้พิพากษาแล้วผู้พิพากษาจะมอบท่านไว้กับผู้คุม และท่านจะต้องถูกขังไว้ในเรือนจำ”

26 “เราบอกความจริงแก่ท่านว่าท่าน จะออกจากที่นั่นไม่ได้จนกว่าจะได้ใช้หนี้จนครบ”

จากคำสอนในตอนนี้ได้สะท้อนถึงข้อห้ามในพระธรรมบัญญัติเดิมที่ว่า อย่าฆ่าคน แต่พระเยซูได้มาขยายคำสอนนี้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยชี้ให้ทุกคนพึงระวังในด้านจิตใจด้วยมิใช่ระวังแต่ทางกายเพียงทางเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโกรธซึ่งเป็นอารมณ์ความรู้สึกอย่างหนึ่งที่ทำให้ผลในทางกาย การฆ่ายากที่จะเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีความโกรธมาเป็นตัวกระตุ้น ในชีวิต

¹ องค์การก็เคียนอินเตอร์เนชั่นแนล. พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ : มัทธิว 5, 2527 หน้า 15.

ประจำวันของเราจะเห็นได้ว่า การเช่นฆ่าทำลายกันล้วนมีสาเหตุมาจากความโกรธทั้งนั้น ความโกรธจึงเป็นอารมณ์ความรู้สึกที่ทุกคนต้องระวังอย่าให้เกิดขึ้นได้ เพราะถ้าความโกรธอยู่กับผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นอยากทำร้ายผู้อื่นซึ่งอาจจะแสดงออกมาทางกาย วาจา ใจ ดังนั้นถ้ามีเรื่องเคืองใจกับผู้ใดก็ควรปรับความเข้าใจกับผู้นั้นก่อนกระทำการอื่น ๆ แม้แต่กำลังจะไปไหว้พระก็ตาม ความในใจที่มีอยู่จะต้องปลดปล่อยให้หมด อย่าได้ติดค้างไว้ เพราะสิ่งเหล่านี้เมื่อทับถมมากเข้าจะมีผลทางกาย ในที่สุดทำให้เกิดการเช่นฆ่าทำลายล้างซึ่งกันและกัน

6. การล่วงประเวณี

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 27-30 ในพระคริสตธรรมใหม่¹ ความว่า

27 “ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้ว่า อย่าล่วงประเวณีผัวเมียเขา”

28 “ฝ่ายเราบอกท่านทั้งหลายว่า ผู้ใดมองผู้หญิงเพื่อให้เกิดใจกำหนัดในหญิงนั้น ผู้นั้นได้ล่วงประเวณีในใจกับหญิงนั้นแล้ว”

29 “ถ้าตาข้างขวาของท่านทำให้ตัวหลงผิด จงควักออกทิ้งเสีย เพราะว่าถึงจะเสียอวัยวะอย่างหนึ่ง ก็ยังดีกว่าตัวของท่านจะต้องลงนรก”

30 “ถ้ามือข้างขวาทำให้หลงผิด จงตัดทิ้งเสีย เพราะถึงจะเสียอวัยวะอย่างหนึ่ง ก็ดีกว่าตัวท่านจะต้องลงนรก”

คำสอนในตอนนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการปฏิรูปทางความคิดแต่เดิมที่มุ่งหมายเฉพาะการล่วงประเวณีที่เกิดขึ้นทางกาย แต่พระเยซูได้สอนให้ลึกซึ้งไปกว่านี้โดยเตือนให้ทุกคนระวังการล่วงประเวณีทางใจ ซึ่งเกิดจากความกำหนัดความพอใจในทางจิตวิญญาณ เมื่อภายในตัวเรามัวหมองไม่ดีแล้วก็ยากที่จะให้ภายนอกสดใสได้ การสูญเสียทางกายที่เกิดขึ้นก็ไม่รุนแรงเท่ากับการสูญเสียทางจิตวิญญาณดังนั้นถ้าร่างกายของเราส่วนใดส่วนหนึ่งทำผิดพลาดบาป เราควรทำลายส่วนนั้นทิ้งเสียเพราะถึงจะเสียอวัยวะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดีกว่าตัวเราจะต้องลงนรก

¹เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 16.

7. การหย่าร้าง

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 31-32 ของพระคริสตธรรมใหม่¹ ความว่า

31 “ยังมีคำกล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ใดจะหย่าภรรยา ก็ให้ทำหนังสือหย่าให้แก่ภรรยา นั้น”

32 “ฝ่ายเราบอกท่านทั้งหลายว่า ถ้าผู้ใดจะหย่าภรรยา เพราะเหตุอื่น นอกจากการเล่นชู้ก็เท่ากับว่าผู้นั้นทำให้หญิงนั้นผิดศีลล่วงประเวณี และถ้าผู้ใด จะรับหญิงซึ่งหย่าแล้วเช่นนั้นมาเป็นภรรยา ผู้นั้นก็ผิดศีลล่วงประเวณีด้วย”

คำสอนในตอนนี้นำแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์อันยาวไกลของพระเยซูที่เห็นว่า แต่เดิมมาที่มีการอนุญาตให้บุคคลทั้งหลายหย่ากันอย่างง่าย เพียงแค่ทำหนังสือหย่ากันก็เป็นการเพียงพอแล้วนั้น เท่ากับเปิดโอกาสให้บุคคลไม่เกรงกลัวต่อบาป การแต่งงานก็จะเกิดขึ้นเพราะความพอใจแต่ขาดความรับผิดชอบและการหย่าร้างก็จะมีมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ผู้ชี้นำและทำความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนที่จะสังคมจะเต็มไปด้วยคนทำชั่วเพราะความไม่รู้จริง

8. การสบถสาบาน

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 33-37 ของพระคริสตธรรม² ความว่า

33 “อีกประการหนึ่งท่านทั้งหลายได้ยินคำ ซึ่งกล่าวไว้แก่คนโบราณว่า อย่าเสียคำสัตย์สาบาน คำสัตย์สาบานที่ได้ถวายต่อองค์พระผู้เป็นเจ้านั้น ต้องรักษาไว้ให้มั่น”

34 “ฝ่ายเราบอกท่านทั้งหลายว่า อย่าสาบานเลย โดยอ้างถึงสวรรค์ก็อย่าสาบานเพราะสวรรค์เป็นที่ประทับของพระเจ้า

35 “หรือโดยอ้างถึงแผ่นดินโลกก็อย่าสาบาน เพราะแผ่นดินโลกที่รองพระบาทของพระเจ้า หรือโดยอ้างถึงกรุงเยรูซาเล็ม ก็อย่าสาบานเพราะกรุงเยรูซาเล็มเป็นราชธานีของพระมหากษัตริย์”

36 “อย่าสาบานโดยอ้างถึงศีรษะของตน เพราะท่านจะกระทำให้ผมขาวหรือดำไปสักเส้นหนึ่งก็ไม่ได้”

37 “จริงก็จริงว่าจริง ไม่ก็ว่าไม่ พูดแต่เพียงนี้ก็พอ คำพูดเกินนี้ไป มาจากความชั่ว”

¹ เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 16.

² เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 17.

จากคำสอนในตอนนี้ได้ทำให้เห็นว่า พระเยซูต้องการสอนให้บุคคลยึดถือสัจจะและความจริงใจอย่างมั่นคง โดยไม่จำเป็นต้องไปอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งอื่นๆ เพื่อเป็นหลักประกันคำพูดของตนเอง คนที่มีจิตใจมั่นคงในคำสอนของศาสนาย่อมไม่กล่าวคำเท็จ และมีความเชื่อมั่นในตนเองที่จะพูด คิด และกระทำทุกอย่างด้วยความซื่อสัตย์มั่นคง

9. การตอบแทน

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 38-39 ในพระคริสตธรรมใหม่¹ ความว่า

38 “ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้ว่า ตาแทนตา และฟันแทนฟัน”

39 “ฝ่ายเราบอกท่านว่า อย่าต่อสู้คนชั่ว ถ้าผู้ใดตบแก้มขวาของท่าน ก็จงหันแก้มซ้ายให้เขาด้วย”

จากคำสอนในตอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า พระเยซูไม่ต้องการให้บุคคลทั้งหลายมีจิตใจอาฆาตแค้นต่อกัน คำสอนในตอนนี้ทำให้นึกถึงการละอิตตาในพุทธศาสนา トラバใดที่คนเรายังมีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตนอยู่ก็ไม่สามารถที่จะทำอะไรเพื่อผู้อื่นและพระเจ้าได้ เพราะจิตของเขาจะเต็มไปด้วยผลประโยชน์และการอาฆาตแค้น ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นไปเพื่อความสุขความพอใจของตนเองเท่านั้น และในที่สุดก็นำไปสู่ความเห็นแก่ตัว

10. รักศัตรู

จากมัทธิวบทที่ 5 ข้อ 43-44 ในพระคริสตธรรมใหม่² ความว่า

43 “ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้ว่า จงรักคนสนิท และเกลียดชังศัตรู”

44 “ฝ่ายเราบอกท่านว่า จงรักศัตรูของท่าน และจงอธิษฐานเพื่อผู้ที่ข่มเหงท่าน”

คำสอนในตอนนี้จะสอนให้เห็นถึงหลักแห่งความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกทั้งหลาย แม้แต่ศัตรูผู้ที่คิดร้ายเหมือนดังดวงอาทิตย์ที่ส่องสว่างให้แก่โลกอย่างทั่วหน้าโดยไม่เลือกแหล่งที่บุคคลใดที่ทำดังนี้ได้แล้ว บุคคลนั้นได้ชื่อว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มที่ เพราะสามารถต้านทานกระแสกิเลสในจิตใจได้

¹ เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 17-18.

² เล่มเดียวกัน : มัทธิว 5. หน้า 18.

11. การทำทาน

จากมัทธิวบทที่ 6 ข้อ 1-4 ในพระคริสตธรรมใหม่¹ ความว่า

- 1 “จงระวัง อย่ากระทำศาสนกิจเพื่ออวดคนอื่น ถ้าทำอย่างนั้นท่านจะไม่ได้รับบำเหน็จจากพระบิดาของท่านผู้ทรงสถิตในสวรรค์”
- 2 “เหตุฉะนั้น เมื่อท่านทำทานอย่าเป่าแตรข้างหน้าท่านเหมือนคนหน้าชื่อใจคดกระทำในธรรมศาลาและตามถนน เพื่อให้คนสรรเสริญ เราบอกความจริงแก่ท่านว่าเขาได้รับบำเหน็จของเขาแล้ว”
- 3 “ฝ่ายท่านทั้งหลายเมื่อทำทาน อย่าให้มือซ้ายรู้การซึ่งมือขวากระทำนั้น”
- 4 “ทานของท่านจะต้องเป็นทานลับ และพระบิดาของท่านผู้ทรงเห็นในที่ลี้ลับ จะทรงโปรดประทานบำเหน็จแก่ท่าน”

จากคำสอนในตอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า พระเยซูต้องการให้บุคคลทำดีจนเคยชินเป็นนิสัยมากกว่าที่จะทำบุญเพื่อหวังบำเหน็จรางวัล ซึ่งนั่นไม่ใช่ความดีที่แท้จริง เพราะความดีที่แท้จริงคือการเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ

12. ทรัพย์สมบัติในสวรรค์

จากมัทธิวบทที่ 6 ข้อ 19-21 ในพระคริสตธรรมใหม่² ความว่า

- 19 “อย่าสั่งสมทรัพย์สมบัติไว้สำหรับตัวในโลกที่อาจเป็นสนิม และที่แมลงกินเสียได้ และที่ขโมยอาจขูดช่องลักเอาไปได้”
- 20 “แต่จงสั่งสมทรัพย์สมบัติไว้ในสวรรค์ ที่ไม่มีแมลงจะกิน และไม่มีสนิมจะกัด และที่ไม่มีขโมยขูดช่องลักเอาไปได้”
- 21 “เพราะว่าทรัพย์สมบัติของท่านอยู่ที่ไหน ใจของท่านก็อยู่ที่นั่นด้วย”

จากคำสอนนี้ ทำให้เกิดแนวคิดในเรื่องการทำจิตให้หมดความยึดถือในทรัพย์สมบัติภายนอกกาย เพราะยิ่งสะสมมากเท่าใดยิ่งเป็นภัยแก่ตนมากเท่านั้น แต่ความดียิ่งทำมากเท่าใดสวรรค์ย่อมเป็นที่ไปสำหรับบุคคลนั้น โดยที่ใจก็ไม่สามารถปล้นชิงไปได้

¹ เล่มเดียวกัน : มัทธิว 6. หน้า 19.

² เล่มเดียวกัน : มัทธิว 6. หน้า 21.

13. การกล่าวโทษผู้อื่น

จากมัทธิบทที่ 7 ข้อ 1-6 ในพระคริสตธรรมใหม่¹ ความว่า

- 1 “อย่ากล่าวโทษเขา เพื่อพระเจ้าจะไม่ทรงกล่าวโทษท่าน”
- 2 “เพราะว่าท่านทั้งหลายจะกล่าวโทษเขาอย่างไร พระเจ้าจะทรงกล่าวโทษท่านอย่างนั้น และท่านจะตวงให้เขาด้วยทะนานอันใดพระเจ้าจะได้ทรงตวงให้ท่านด้วยทะนานอันนั้น”
- 3 “เหตุไฉนท่านมองดูดวงที่ในตาพี่น้องของท่าน แต่ไม่ทั้งท่อนที่อยู่ในตาของท่าน ท่านก็ไม่รู้สึก”
- 4 “เหตุไฉนท่านจะกล่าวแก่พี่น้องว่า ให้เราเชี่ยผงออกจากตาของเธอ แต่ที่จริงไม่ทั้งท่อนมีอยู่ในตาของท่านเอง”
- 5 “ท่านคนหน้าซื่อใจคด จงชักไม้ทั้งท่อนออกจากตาของท่านก่อน แล้วท่านจะเห็นได้ถนัด จึงจะเชี่ยผงออกจากตาพี่น้องของท่านได้”
- 6 “อย่าให้ของประเสริฐแก่สุนัข อย่าโยนไข่มุกให้แก่สุกร เกลือกว่ามันจะเหยียบย่ำเสีย และจะหันกลับมากัดตัวท่านด้วย”

จากคำสอนในตอนนี้นำให้เกิดความคิดที่ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลอย่างนั้น” เรากล่าวโทษผู้อื่นอย่างไร และเราก็จะถูกกล่าวโทษเช่นนั้นบ้าง คนส่วนมากไม่ใคร่มองตนเอง แต่มักเพ่งโทษของผู้อื่น จึงมองไม่เห็นความชั่วของตนทำให้เป็นผู้ที่โลกทัศน์มืดมัว และปัญญามีติดบอด

14. ขอ หา เคาะ

จากมัทธิบทที่ 7 ข้อ 7-12 ในพระคริสตธรรมใหม่² ความว่า

- 7 “จงขอแล้วจะได้ จงหาแล้วจะพบ จงเคาะแล้วจะเปิดให้แก่ท่าน”
- 8 “เพราะว่าทุกคนที่ขอก็ได้ ทุกคนที่แสวงหาก็พบ ทุกคนที่เคาะก็จะเปิดให้เขา”
- 9 “ในพวกท่านมีใครบ้างที่จะเอาก้อนหินให้บุตร เมื่อเขาขอขนมปัง”

¹ เล่มเดียวกัน : มัทธิว 6. หน้า 24.

² เล่มเดียวกัน : มัทธิว 7. หน้า 24-25.

10 “หรือให้งูเมื่อบุตรขอปลา”

11 “เหตุฉะนั้น ถ้าท่านทั้งหลายเองผู้เป็นคนบาป ยังรู้จักให้ของดีแก่บุตรของตน ยิ่งกว่านั้นสักเท่าใดพระบิดาของท่านผู้ทรงสถิตในสวรรค์จะประทานของดีแก่ผู้ที่ขอต่อพระองค์”

12 “จงปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่ท่านปรารถนาให้เขาปฏิบัติต่อท่าน นั่นคือ ธรรม-
บัญญัติ และคำสั่งสอนของบรรดาผู้เผยพระวจนะ”

จากคำสอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า พระเจ้าย่อมมีน้ำพระทัยเมตตาแก่ผู้ทุกข์ยากที่ร้องขอความช่วยเหลือพระเจ้าย่อมไม่ทอดทิ้งแต่จะประทานของดีให้แก่พวกเขา พระองค์ดีต่อพวกเขาอย่างไร พวกเขาก็ควรที่จะดำเนินตามรอยพระองค์ ด้วยการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่ท่านปรารถนาจะให้ผู้อื่นปฏิบัติ เช่นนั้นต่อพวกเขา

12.7 หลักความเชื่อ และจุดหมายสูงสุด

ศาสนาคริสต์ เป็นศาสนาเอกเทวนิยม เชื่อว่ามีพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียวเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง พระเจ้าองค์นั้นก็คือพระยะโฮวาห์ ซึ่งเป็นพระเจ้าองค์เดียว กับพระเจ้าในศาสนาอื่น เพียงแต่พระยะโฮวาห์มีรูปแบบเปลี่ยนลบลบมูพระเจ้าเสียใหม่ เช่น พระยะโฮวาห์ในศาสนาอื่นจะทรงมีเมตตาก็เฉพาะผู้นับถือพระองค์ แต่ทรงดูร้ายอาฆาตพยาบาทต่อผู้ไม่เคารพต่อพระองค์ ดังมีข้อความปรากฏในคัมภีร์¹ว่า “ถ้าเมืองไหนไม่ยอมเป็นไมตรี แต่จะสู้รบกับพวกเจ้า เจ้าจงตีเมืองนั้นให้ได้ เจ้าจงปลิดชีพผู้ชายทุกคนด้วยคมดาบ แต่จงเว้นผู้หญิงและเด็กทั้งหลาย ทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายจงยึดเอามาเป็นของเจ้า” หรือสอนว่า² “เจ้าจงบอกแก่อิสราเอลว่า ผู้ใดแข่งพระเจ้าของตน ต้องฆ่าผู้นั้น เอาก้อนหินขว้างเขาให้ตาย ถ้าผู้ใดฆ่ามนุษย์ต้องฆ่าผู้นั้นเสีย ถ้าผู้ใดฆ่าสัตว์ของผู้อื่น ผู้นั้นต้องชดใช้สัตว์นั้นแก่เจ้าของ ใช้สัตว์แทนสัตว์ ถ้าผู้ใดกระทำให้ผู้อื่นพิการก็ต้องกระทำให้ผู้นั้นเป็นเช่นเดียวกัน ใช้หัวแทนหัว ตาแทนตา ฟันแทนฟัน เขากระทำให้ผู้อื่นพิการอย่างใด ก็ต้องทำให้เขาพิการอย่างนั้น” แต่พอมาถึงในศาสนาคริสต์ พระยะโฮวาห์ทรงมีเมตตา ทั้งต่อผู้นับถือและไม่นับถือ พระองค์ทรงให้อภัยแม้ต่อผู้ที่สาปแช่งพระองค์ และก็เพราะพระองค์มีพระเมตตา กรุณาต่อมนุษย์ชาติจึงทรงส่งพระบุตรเพียงองค์เดียวของพระองค์

¹ องค์การเผยแผ่พระคริสต์ธรรม. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ 1971, :อพยพ, 2514 หน้า 21.

² เล่มเดียวกัน, : อพยพ 21. หน้า 23-25.

มาช่วยไถ่บาปมนุษย์ พระเยซูมันคงในเรื่องพระเจ้ามาก และเชื่อว่าตนเป็นบุตรของพระเจ้า ดังที่พระเยซูกล่าวว่า¹ “เชื่อเถิดเราอยู่ในพระบิดา และพระบิดาก็ทรงอยู่ในเรา” “เรารู้จักพระเจ้า เพราะเรามาจากพระองค์ และพระองค์ทรงใช้เรามา” และโดยที่เชื่อมั่นอย่างนี้ พระเยซูจึงดำเนินชีวิตแนบแน่นอยู่กับพระเจ้าตลอดมา อย่างเช่นเมื่อพระเยซูออกเทศนาสั่งสอนธรรม มีคนสงสัยว่าธรรมที่พระเยซูสั่งสอนเอามาจากไหน เพราะไม่เห็นพระเยซูไปเรียนกับใคร พระเยซูก็ตอบว่า² “คำสอนของเราไม่ใช่ของเราเอง แต่เป็นของพระองค์ผู้ทรงใช้เรามา” หรือพระเยซูบอกพวกสาวกว่า ตัวท่านมาจากพระเจ้า จะอยู่กับสาวกไปสักระยะหนึ่งแล้วก็จะกลับไปหาพระเจ้าอีกดังที่พระเยซูกล่าวว่า³ “เราจะอยู่กับท่านทั้งหลายต่อไปอีกสักหน่อย แล้วจะกลับไปหาพระองค์ผู้ทรงใช้เรามา” ในศาสนาคริสต์เชื่อว่าพระเจ้าซึ่งเป็นพระบิดา พระบุตร และพระจิต แต่ทั้ง 3 เมื่อว่าโดยสภาวะก็เป็นอย่างเดียวกันดุจรูป 3 เหลี่ยม มี 3 มุม แต่ก็เป็รูปร่างเดียวกัน เพราะฉะนั้นพระบิดา พระบุตร พระจิตจึงเรียกรวมกันว่า ตรีเอกานุภาพ ส่วนเหตุที่พระเจ้าทรงส่งพระบุตรมา ก็เพราะมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่จะให้พระบุตรมาช่วยแนะนำเรื่องที่ถูกต้อง ตายไปแล้วจะได้ไปสวรรค์ เพราะฉะนั้นพระเยซูจึงเชื่อว่าพระผู้ช่วยให้รอดคือให้คนรอดจากการพิพากษาในวันตัดสินโลก ไม่ตกนรก กล่าวคือในศาสนาคริสต์เชื่อว่า⁴ เมื่อคนตายแล้ว ไม่สูญเพราะวิญญาณเป็นอมตะ วิญญาณจะคอยวันพิพากษาโลก เมื่อถึงวันพิพากษาโลก จะมีปรากฏการณ์แปลกประหลาดเกิดขึ้น คือ ดวงอาทิตย์จะมีดมืดมิด ดวงจันทร์จะไม่ส่องแสง ดวงดาวทั้งหมดจะตกจากท้องฟ้า จะมีแต่เสียงสะเทือนสะท้านน่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก มนุษย์ต่างร้องไห้เซ็งแซ่เพราะความกลัว จากนั้นพระเยซูซึ่งเป็นพระบุตรของพระเจ้าแล้ว จะเสด็จมาพร้อมทั้งเทพบริวารบนก้อนเมฆ ด้วยฤทธานุภาพและรัศมีอันเรืองรอง ทรงให้เทพบริวารเป่าแตรเสียงดังยิ่งนัก เรียกวิญญาณทั้งหมดให้มารวมกัน แล้วพระองค์ก็ทรงตัดสินผู้ที่ทำบาปไว้มากก็จะตกนรกชั่วนิรันดร์ ส่วนคนที่มีบุญมากก็จะขึ้นไปบนสวรรค์อยู่กับพระเจ้าชั่วนิรันดร์มีแต่ความสุขตลอดไป นี่เป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาคริสต์ ส่วนเมื่อไรจะเป็นวันโลกสลายนั้นไม่มีใครทราบแม้พระเยซูก็ไม่ทราบ พระเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่จะทรงทราบ ศาสนาคริสต์เชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีเพียงครั้งเดียวเมื่อตายไปแล้วจะอยู่ในสวรรค์หรือนรกชั่วนิรันดร์ เพราะฉะนั้นนรกสวรรค์จึงเป็นโลกนิรันดร์ ส่วนโลกนี้เป็นโลกชั่วคราว เป็นเพียงสถานที่อาศัยสำหรับสร้าง

¹ องค์การก็เคียนอนินเตอร์เนชั่นแนล. พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ : จอห์น 14, 2527 หน้า 11.

² เล่มเดียวกัน : จอห์น 7. หน้า 16.

³ เล่มเดียวกัน, : จอห์น 7. หน้า 33.

⁴ เล่มเดียวกัน : มัทธิว 24. หน้า 29-31.

บุญ-บาป เพื่อไปสู่โลกหน้าเท่านั้น ก็นรคนนั้นเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานเหลือเกิน พระเยซูสงสารคนไม่ยอมให้ตกรกจึงทรงขอให้คนเชื่อท่านใครที่เชื่อพระเยซูจะรอดพ้นไม่ต้องตกรกดังที่พระเยซูกล่าวว่า “เราเป็นแสงสว่างของโลก”

12.8 พิธีกรรมที่สำคัญ

พิธีกรรมที่สำคัญของศาสนาเรียกว่า พิธีศีลศักดิ์สิทธิ์ (Sacraments) 7 ประการ¹ คือ

1. ศีลล้างบาป หรือศีลจุ่ม (Baptism) ผู้นับถือศาสนาคริสต์ทุกคนต้องผ่านพิธีศีลล้างบาป (นิกายโปรเตสแตนต์เรียกว่าศีลจุ่ม) เสียก่อนจึงจะเป็นชาวคริสต์ที่สมบูรณ์ การรับศีลล้างบาปได้ครั้งเดียวเท่านั้นแล้วไม่ต้องรับอีกจนตลอดชีวิต แม้จะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นแล้วในภายหลังกับมานับถือศาสนาคริสต์อีกก็ไม่ต้องรับศีลล้างบาป ที่เรียกว่าศีลล้างบาป เพราะคริสตศาสนาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีบาปติดตัวมาตั้งแต่เกิด ที่เรียกว่าบาปกำเนิด บาปนี้ติดมาจากบรรพบุรุษซึ่งตามพระคัมภีร์ถือว่ามาจากมนุษย์คู่แรกคืออาดัมและอีฟ

การล้างบาปทำได้โดยเอาน้ำรดที่หน้าผาก จะให้ผู้ใดเป็นผู้ล้างบาปให้ก็ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวคริสต์ด้วยกัน เมื่อเอาน้ำเทรดหน้าผากให้กล่าวว่า “ฉันล้างท่านในนามของ พระบิดา พระบุตร และพระจิต” นอกจากนั้นเป็นพิธีประกอบอาจทำหรือไม่ทำก็ได้ เช่น การสวมมงกุฎ รับศีล และอดอาหาร เป็นต้น

2. ศีลกำลัง (Confirmation) เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงสัมพันธภาพระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ ผู้ให้ศีลกำลังโดยปกติต้องมีตำแหน่งเป็นพระสังฆราช และผู้รับศีลต้องอยู่ในวัยที่รู้เหตุผลแล้ว (อายุ ระหว่าง 9-14 ปี) พิธีนี้พระสังฆราชจะเอามือทั้งสองวางที่ศีรษะของผู้รับศีล เจิมหน้าผากด้วยน้ำมันมะกอกเป็นรูปกางเขนและประกาศว่าผู้รับศีลนั้นเป็นผู้ได้รับความรอดในนามของพระบิดา พระบุตร และพระจิต

3. ศีลมหาสนิท (Holy Communion) ฝ่ายคาทอลิกเรียกว่า ศีลมหาสนิท ฝ่ายโปรเตสแตนต์เรียกว่า มิสซา (Missa) เป็นพิธีกรรมเพื่อน้อมจิตระลึกถึงการสิ้นพระชนม์ของพระเยซูบนไม้กางเขน ผู้ที่สมควรรับศีลนี้ต้องเป็นผู้ที่เชื่อหรือยอมรับว่า พระเยซูทรงสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนแทนเขา และแสดงว่าเป็นการร่วมกับฝ่ายจิตและวิญญาณระหว่างพระเยซูกับชาวคริสต์ เป็นการยอมรับว่าพระเยซูมาสถิตอยู่ในกายตน ก่อนเข้าพิธีต้องมีกร

¹ เสรี พงศ์พิศ. ศาสนาคริสต์, 2529 หน้า 274-297.

เตรียมใจมีเจตจำนงชัดเจน แต่งกายสุภาพ และต้องอดอาหารเพื่อรับศีล ก่อนรับศีลต้อง สวดมนต์ภาวนาโดยสวดบทแสดงความเชื่อ และแสดงความวางใจในศีล บทแสดงความทุกข์ถึง บาปและความรักต่อพระองค์ ตลอดจนแสดงความปรารถนาดีที่จะรับศีล พระผู้ทำพิธีจะแจก ขนมปังและเหล้าองุ่นซึ่งมีความหมายถึงเนื้อและเลือดของพระเยซู (ปัจจุบันแจกแต่ขนมปังเพราะ มีผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก) ส่วนนิกายโรมันคาทอลิกถือว่าขนมปังและเหล้าองุ่นเป็นเนื้อ และเลือดของพระเยซูจริงๆ ส่วนนิกายโปรเตสแตนต์ถือว่าพระเยซูเสด็จมาประทับท่ามกลาง พิธีและขนมปังก็คือขนมปัง ไม่ใช่เนื้อของพระเยซู

4. ศีลแก้บาปหรืออภัยบาป (Confession) เป็นพิธีที่ชาวคริสต์ที่สำนึกว่าตนได้ ทำบาปลงไป จะต้องไปหาบาทหลวง เพื่อสารภาพถึงการทำความผิดนั้น และขออภัยโทษจาก พระเจ้า บาทหลวงในฐานะผู้แทนของพระเจ้าจะเป็นผู้ยกบาปนั้นให้ ก็การที่จะได้รับอภัยบาป จากพระเจ้าได้ก็ต่อเมื่อมีความสำนึกผิดอย่างจริงใจ ส่วนโทษของบาปหรือบาปกรรมที่ติดตัวไป หาได้หมดสิ้นไปไม่ จนกว่าจะใช้กรรมหมดสิ้นด้วยการทำดี

5. ศีลเจิมผู้ป่วย (Holy Unction) เป็นพิธีที่ทำเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย และศีลนี้จะ รักษาโรคทางกายให้บรรเทาเบาบางหรือให้หายได้หากพระเจ้าทรงเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่ วิญญาณของผู้รับศีลนั้น ในการทำพิธีนั้นพระผู้ทำพิธีจะให้ศีลด้วยการเจิมน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ตาม ร่างกายของผู้ป่วย เช่น ที่ตา หู จมูก ปาก มือ และเท้าของผู้ป่วยพลาถสวดอ้อนวอนขอให้ พระเจ้าโปรดอภัยบาปอันได้กระทำลงไปแล้วแม้ด้วยอวัยวะดังกล่าว

6. ศีลบวชเป็นบาทหลวง (Ordination) เป็นพิธีที่เจ้าอาวาสในวัดทำให้แก่ผู้เข้าพิธี บวชเพื่อจะเป็นพระในศาสนา (คือบาทหลวง) และมอบอำนาจที่จะทำหน้าที่สงฆ์ต่อไป การ เป็นพระสงฆ์ในศาสนาคริสต์ถือเป็นกิจอันยิ่งใหญ่และเป็นเกียรติอันสูงส่ง เพราะพระสงฆ์จะ บำเพ็ญกรณียกิจแทนพระเยซูคริสต์เพื่อเป็นสิริมงคลของพระเจ้าและเพื่อความรอดของวิญญาณ

7. ศีลสมรส (Matrimony) เป็นศีลซึ่งรวมชายหญิงคู่หนึ่งต่อพระพักตร์พระเจ้าเพื่อจะ ได้สร้างครอบครัวชาวคริสต์ที่สมบูรณ์ต่อไปสามีภรรยาจะอยู่ร่วมกันได้ต้องมีความรักและ ซื่อสัตย์ต่อกัน ยอมรับลูกทุก ๆ คนที่พระเจ้าประทานมาให้ พิธีแต่งงานต้องทำต่อหน้าพระ สงฆ์เจ้าอาวาสหรือผู้แทน และต่อหน้าพยานอีกสองคน ซึ่งพิธีจะทำในโรงสวด โดยคู่บ่าวสาว หมอบลงหน้าแท่นบูชารับพรจากพระผู้ทำพิธี เป็นการประกาศความรักและความซื่อสัตย์ ระหว่างตนให้พระเจ้าทรงทราบ

ศิลปะทั้ง 7 นี้ ถู้อปฏิบัติกันทั้งนิกายโรมันคาทอลิก และนิกายออร์ทอดอกซ์ ส่วนนิกายโปรเตสแตนต์นับถือเฉพาะศิลปะล้างบาป และศิลปะมหาสนิทเท่านั้น นิกายออร์ทอดอกซ์ ถึงแม้จะถือศิลปะ 7 อย่างเหมือนกับนิกายโรมันคาทอลิก แต่ก็มีความเชื่อในเรื่องอื่นๆ แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. นิกายโรมันคาทอลิก เชื่อว่า โป๊ปเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นตัวแทนพระเยซูจึงเสมือนเป็นตัวแทนของพระเจ้าบนพื้นพิภพ โป๊ปจึงสามารถตีความในพระคัมภีร์ได้ สามารถออกคำสั่งสอนได้อย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด สามารถล้างบาปให้ใครก็ได้ แต่นิกายออร์ทอดอกซ์ เชื่อว่าโป๊ปเป็นบุคคลธรรมดาไม่มีอำนาจวิเศษแต่อย่างใดดังนั้นโป๊ปก็ทำผิดได้เหมือนคนธรรมดา พระคัมภีร์ไบเบิลเท่านั้นที่จริงแท้ สมบูรณ์แท้ ด้วยเหตุนี้นิกายออร์ทอดอกซ์ จึงให้ความสำคัญต่อพระคัมภีร์มากกว่าโป๊ป

2. นิกายโรมันคาทอลิก เชื่อว่าพระเยซูมี 2 สภาวะ คือพระเจ้ากับมนุษย์ กล่าวคือ ก่อนที่จะมาอุบัติเป็นพระเยซูก็ได้เป็นพระเจ้ามาก่อนแล้ว เมื่อมาเกิดเป็นพระเยซูก็เป็นมนุษย์ แต่หลังจากพระเยซูฟื้นคืนชีพแล้วก็ยังเป็นพระเจ้าอีก ส่วนนิกายออร์ทอดอกซ์เชื่อว่า พระเยซูมีสภาวะทั้ง 2 อย่างอยู่ในตัวแล้ว หรือทรงเป็นพระเจ้าในร่างมนุษย์

3. นิกายโรมันคาทอลิก เชื่อว่า พระนางมาเรียตายแล้วร่างกายไม่เน่า และได้ถูกอัญเชิญขึ้นไปอยู่บนสวรรค์สวมมงกุฎเป็นราชินีแห่งเทพนารีทั้งหลาย แต่นิกายออร์ทอดอกซ์เชื่อว่า พระนางมาเรียเป็นมนุษย์ธรรมดาไม่ได้ถูกอัญเชิญขึ้นสวรรค์ทั้งร่าง วิญญาณพระนางต่างหากที่พระเจ้าโปรดให้ขึ้นไปอยู่ในสวรรค์

4. นิกายโรมันคาทอลิกเชื่อว่าบรรดานักบุญเป็นผู้วิเศษจึงควรหล่อเป็นรูปไว้เคารพบูชา และสวดขอพรเพื่อให้นักบุญได้นำความต้องการของตนไปเสนอต่อพระเจ้าอีกทอดหนึ่ง แต่นิกายออร์ทอดอกซ์ไม่เชื่อดังกล่าว ทั้งจะเป็นการเบียดบังความศรัทธาต่อพระเจ้าได้ลดลงด้วย จึงห้ามปั้น ห้ามหล่อรูปนักบุญไว้เคารพบูชา

5. นิกายโรมันคาทอลิก เชื่อว่าเมื่อคนตายแล้ว วิญญาณที่มีบาปไม่มากถึงกับจะต้องตกนรก แต่ก็ไม่มีบุญพอที่จะขึ้นสวรรค์ จึงจำต้องพาไปอยู่ในแดนชำระ (Purgatory) เสียก่อน แล้วค่อยมาคอยวันพิพากษาโลกเพื่อขึ้นสวรรค์ ส่วนนิกายออร์ทอดอกซ์เชื่อว่าไม่มีสถานที่ชำระดวงวิญญาณดังกล่าว เมื่อคนตายแล้วก็รอวันพิพากษาโลกเลยทีเดียว

ส่วนความเชื่อที่ตรงกันทั้ง 3 นิกาย ก็มีเหมือนกันดังต่อไปนี้ 1. เชื่อว่าพระเยซูเป็นศาสดาของศาสนาคริสต์ 2. เชื่อว่าพระเยซูทรงสละชีพเพื่อไถ่บาปให้แก่มนุษย์ 3. เชื่อว่าพระเยซูฟื้นคืนชีพได้อีกหลังจากถูกประหารชีวิต 4. เชื่อว่ามีวันพิพากษาโลก ทุกชีวิตจะได้รับ

การตัดสินใจให้ไปอยู่ในสวรรค์หรือนรกชั่ววันจันทร์ 5. เชื้อศีลล้างบาป 6. เชื้อศีลมหาสนิท

นอกจากศาสนกิจต่างๆ ดังแสดงมาแล้ว ก็ยังมีพิธีกรรมที่ชาวคริสต์กระทำกันอีกมากมาย เช่นไปโบสถ์หรือวัดในวันพระ กล่าวคือชาวคริสต์ในสมัยแรกๆ จะถือวันเสาร์เป็นวันพระและวันเริ่มต้นของสัปดาห์เหมือนอย่างศาสนายิวเพิ่งมาเปลี่ยนเป็นวันอาทิตย์ในสมัยของเซนต์ปอล¹ และถือกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อถึงวันอาทิตย์ ชาวคริสต์จะไปโบสถ์เพื่อปฏิบัติศาสนากิจเป็นการพัฒนาจิตใจ

ครั้นถึงวันคริสต์มาส ชาวคริสต์จะเฉลิมฉลองรื่นเริงเป็นการใหญ่เพราะถือว่าเป็นวันคล้ายวันเกิดของพระเยซู กล่าวคือนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์ถือว่าวันที่ 25 ธันวาคมของทุกปี เป็นวันคล้ายวันเกิดของพระเยซู แต่นิกายออร์ทอดอกซ์ตะวันออกถือว่าวันเกิดของพระเยซูตกอยู่ในเดือนมกราคม แต่ก่อนถึงวันคริสต์มาส 4 สัปดาห์ เป็นเทศกาล แอดเวนต์ (Advent) ชาวคริสต์จะพากันอ่านคัมภีร์พันธสัญญาเดิม เพื่อเตรียมตัวต้อนรับวันคริสต์มาส และหลังจากวันคริสต์มาสผ่านไป 12 วัน ก็ถึงวันอีพิฟานี (Epiphany) ชาวคริสต์จะเฉลิมฉลองถึงวันที่มีนักปราชญ์ตะวันออกมาเยือนพระเยซูตอนเกิดใหม่ และชาวคริสต์จะเฉลิมฉลองวันอีสเตอร์ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวันกลับฟื้นคืนชีพของพระเยซู กล่าวคือชาวคริสต์เชื่อว่าพระเยซูถูกตรึงไม้กางเขนสิ้นชีพในเย็นวันศุกร์ ครั้นรุ่งเช้าวันอาทิตย์ พระเยซูก็ฟื้นคืนชีพ ลู่อสวรรค์ และหลังจากวันอีสเตอร์ไปอีก 50 วัน ก็ถึงวันเพนตีโคสต์ (Pentecost) ซึ่งเป็นวันที่ชาวคริสต์เฉลิมฉลองถึงวันที่โมเสสได้รับพระบัญญัติ 10 ประการ จากพระเจ้าบนยอดเขาซีนายเหล่านี้เป็นต้น แต่พิธีกรรมเหล่านี้ นิกายอิงลิช พูริตัน ปฏิเสธทั้งหมดไม่กระทำกิจกรรมดังนิกายอื่น เพราะเห็นว่าไม่ใช่สาระสำคัญอะไร

12.9 สัญลักษณ์ของศาสนา

ในคริสต์ศาสนาทุกนิกายใช้เครื่องหมายเหมือนกันคือ **ไม้กางเขน** เดิมไม้กางเขนเป็นเครื่องมือสำหรับประหารชีวิตนักโทษในปาเลสไตน์ สมัยโบราณนักโทษที่ถูกตัดสินประหารชีวิตแล้วจะถูกตรึงเข้ากับไม้กางเขนแล้วยกขึ้นตั้งให้ตากแดดไว้จนกว่าจะตายด้วยความร้อนและความหิวกระหาย พระเยซูสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนเช่นนั้น คริสต์ศาสนาจึงถือว่าไม้กางเขนเป็นสัญลักษณ์แห่งการเสียสละอันยิ่งใหญ่ในวันตรึงของพระเจ้า

¹ Hopfe, Lewis M. Religions of the World, 1994 p.347.

12.10 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ศาสนาคริสต์ในปัจจุบันมีผู้นับถือมากที่สุดในโลก มีศาสนิกกว่า 1,000 ล้านคน (Encyclopaedia Britannica 1992 : 269) กระจายไปทั่วโลก แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในทวีปยุโรป อเมริกา และออสเตรเลียทั้งนี้ก็เพราะศาสนาคริสต์มีวิธีการเผยแผ่ดีพร้อม ด้วยบุคลากร ทุนทรัพย์ และอำนาจ ศาสนาคริสต์ได้ชื่อว่าศาสนาแห่งความรัก พระเยซูเน้นถึงความรักว่าสำคัญที่สุด มีความรักอย่างเดียวก็น่าเพียงพอแล้ว รักพระเจ้า รักเพื่อนมนุษย์ รักเพื่อนบ้าน รักครอบครัว แล้วจะได้ความรักตอบแทนซึ่งมีค่ากว่าสมบัติใดๆ ให้รักโลกทำตนเป็นคนของโลก และก็ด้วยอิทธิพลคำสอนดังกล่าวจึงมีหมอสอนศาสนาคริสต์ออกไปเผยแผ่ศาสนาทั่วโลก ทั้งช่วยจัดตั้งโรงเรียนและโรงพยาบาลควบคู่ไปด้วย เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพราะดำเนินรอยตามพระเยซูซึ่งเป็นทั้งหมอกายหมोज ช่วยเหลือคนเจ็บป่วยทั้งโรคกายโรคใจ ดังนั้นการช่วยเหลือกันในรูปแบบต่างๆ จึงมีอยู่ทั่วไปในหมู่ชาวคริสต์ สะท้อนถึงอิทธิพลของศาสนาคริสต์ดังกล่าวมาแล้ว แต่ภายในศาสนาคริสต์เองกลับแตกแยกกันแบ่งเป็นนิกายใหญ่น้อยมากมาย และแต่ละนิกายต่างก็ยึดมั่นในปรัชญาของตนไม่ปรองดองเข้าหากัน ทั้งยังไม่มียุทธศาสตร์ใดที่คอยประสานรอยร้าวได้ ดังนั้นศาสนาคริสต์ถึงแม้จะเป็นศาสนาใหญ่ แต่ก็อยู่ในฐานะที่รวมกันได้แค่เพียงหลวมๆ หรือรูปลักษณะภายนอกเท่านั้น ตลอดทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีในโลกปัจจุบัน ก็มีการขัดแย้งกับคำสอนในศาสนาคริสต์ จึงทำให้ชาวคริสต์รุ่นใหม่ไม่สนใจศาสนาถึงกับประกาศตัวไม่มีศาสนาและหันไปนับถือศาสนาอื่น ก็มีมากขึ้นตามลำดับ

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 12 ศาสนาคริสต์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 12 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 13 ต่อไป

บทที่ 13

ศาสนาอิสลาม

เนื้อหาบทที่ 13

ศาสนาอิสลาม

- 13.1 ประวัติความเป็นมา
- 13.2 ประวัติศาสดา
- 13.3 ผู้สืบทอดศาสนา
- 13.4 การแผ่ขยายของศาสนาอิสลาม
- 13.5 คัมภีร์ในศาสนา
- 13.6 หลักคำสอนที่สำคัญ
- 13.7 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด
- 13.8 สถานที่ทำพิธีกรรม
- 13.9 พิธีกรรมที่สำคัญ
- 13.10 วันสำคัญทางศาสนา
- 13.11 นิภายในศาสนา
- 13.12 สัญลักษณ์ของศาสนา
- 13.13 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาอิสลาม เกิดในประเทศซาอุดีอาระเบีย ประมาณ 113 ปี หลังพุทธศักราช อิสลามเป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม ถือว่ามีพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียวคือพระอัลเลาะห์ เป็นผู้ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่ง ทรงกำหนดชะตากรรมของมนุษย์และสรรพสัตว์ ศาสดาของศาสนาอิสลามคือพระนบีมะหหมัด

2. คัมภีร์ที่สำคัญของศาสนาอิสลาม คือ 1)คัมภีร์อัลกุรอาน และคัมภีร์อัลฮะดีส ศาสนาอิสลาม มีหลักคำสอนที่สำคัญ 2 ส่วน คือ 1)หลักการอันเป็นข้อบังคับสำหรับบุคคล(ฟิรดูอัยนียฺ) ได้แก่หลักการพื้นฐานอันจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนจะต้องรู้ ต้องประพฤติเริ่มตั้งแต่อายุ 3 ขวบ เป็นต้นไป 2.หลักการอันเป็นข้อบังคับสำหรับสังคม(ฟิรดูกิฟายะฮ์)

3. ศาสนาอิสลามมีจุดหมายปลายทางของชีวิตอันเป็นความสุขนิรันดร์คือ การได้ไปอยู่กับพระอัลเลาะห์ วิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายนั้นศาสนิกจะต้องปฏิบัติตามคำสอนของพระมะฮะหมัดโดยเฉพาะหลักปฏิบัติ(อิบาเดาะห์) 5 ประการอย่างเคร่งครัดและถูกต้องสมบูรณ์ ชาวอิสลามเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีเพียงครั้งเดียวจากนั้นจะไปอยู่สวรรค์หรือนรกชั่วนิรันดร์

4. ศาสนาอิสลามมีนิกายต่างๆอยู่มาก แต่เป็นนิกายใหญ่ๆในศาสนา มีอยู่ 2 นิกาย คือ 1)นิกายซุนนี2)นิกายชีอะห์ ในศาสนาอิสลามใช้รูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวและมีดาวอยู่ข้างบนเป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ของศาสนา

5. ศาสนาอิสลามในปัจจุบันมีผู้นับถือมากเป็นอันดับ 2 รองจากศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนิกกว่า 900 ล้านคนโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศแถบตะวันออกกลางและในทวีปแอฟริกา ส่วนทวีปเอเชียก็มีมากในประเทศปากีสถาน บังคลาเทศ อินโดนีเซียและมาเลเซีย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาอิสลามได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดมุ่งหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับพิธีกรรมที่สำคัญ สถานที่ทำพิธีกรรมในศาสนา วันสำคัญทางศาสนา นิภายในศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนาและฐานะศาสนาในปัจจุบันของศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 13

ศาสนาอิสลาม

13.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนา 1 ใน 3 ของศาสนาโลก เกิดในประเทศซาอุดีอาระเบีย เมื่อ พ.ศ. 1133 โดยคิดตามปีเกิดของนบีมุฮัมมัด ผู้เป็นศาสดาของศาสนานี้ คำว่าอิสลาม¹ มาจากศัพท์ว่า อัลลามะ แปลว่า การอ่อนน้อมถ่อมตนยอมจำนนต่อพระเจ้า ดังนั้นเมื่อว่าโดยใจความก็คือ การมอบกายถวายชีวิตต่อพระอัลลอฮ์อย่างสุดจิตสุดใจ ส่วนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า อิสลามิกชน หรือมุสลิม คือผู้ยอมมอบกายถวายชีวิตต่อพระอัลลอฮ์อย่างสิ้นเชิง อิสลามเป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม ถือว่ามีพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียวคือพระอัลลอฮ์ พระองค์ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่ง ทรงกำหนดชะตากรรมของมนุษย์และสรรพสัตว์ทรงเป็นสัพพัญญูรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงเป็นสรรพเดช มีมหิทธิฤทธิ์เหนือกว่าสิ่งใด ทรงเป็นสรรพปาฏิหาริย์ครอบงำทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีอะไรอยู่นอกเหนือพระองค์ มุสลิมเชื่อว่าพระอัลลอฮ์ทรงมีรูปร่างตัวตน ไม่ใช่เป็นนามธรรมแต่เป็นร่างทิพย์ จึงไม่มีใครสามารถเห็นพระองค์ได้ พระองค์ทรงโปรดผู้ที่เคารพพระองค์ แต่ทรงโกรธกริ้วต่อผู้ตั้งภาคี (ชีริก) คือยกผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมาเทียบเทียมพระองค์ ดังมีข้อความในคัมภีร์อัลกุรอาน²ว่า

โอ! พระอัลลอฮ์ ย่อมไม่ทรงอภัย ในข้อที่ใครถามถึงผู้อื่นเทียบเทียมพระองค์ พระองค์ทรงอภัยให้เฉพาะผู้ที่ทรงโปรดเท่านั้น ผู้ใดปรารถนาถึงผู้อื่นเสมอเหมือนพระอัลลอฮ์ ผู้นั้นถือว่าทำบาปอันยิ่งใหญ่

มุสลิมถือว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาของพระอัลลอฮ์เท่านั้น ดังโองการในคัมภีร์อัลกุรอาน³ว่า “แท้จริงศาสนาของพระอัลลอฮ์นั้น คือศาสนาของอิสลาม” หรือ “วันนี้เราได้ทำให้ศาสนาของสุเจ้าครบถ้วน...เราให้อิสลามเป็นศาสนาของสุเจ้า”⁴ มุฮัมมัดหรือใครๆ

¹ มัรวาน สะมะฮุน. อัลกุรอานฉบับแปลภาษาไทย ภาค 1-2, 2521 บทที่ 3 หน้า 82.

² อัลกุรอาน 4 : 48.

³ อัลกุรอาน 3 : 18.

⁴ อัลกุรอาน 5 : 3.

หมายเหตุ : (อัลกุรอาน 5 : 3) หมายถึง คัมภีร์อัลกุรอาน บทที่ 5 หน้า 3.

ไม่อาจตั้งศาสนาอิสลามได้ ดังนั้นมุสลิมจึงไม่ชอบที่ใครมาเรียกศาสนาอิสลามว่า ศาสนามุฮัมมัด (Mohamedanism) ดังที่ชาวตะวันตกเรียก และมุสลิมถือว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ประทานให้มนุษยชาติโดยผ่านนบีมุฮัมมัด เพราะฉะนั้นศาสนาอิสลามจึงเป็นศาสนาที่ดีที่สุด ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด ไม่มีอะไรบกพร่อง เป็นศาสนาของพระเจ้า ส่วนนบีมุฮัมมัดเป็นเพียงศาสดาที่นำศาสนาอิสลามมาเผยแผ่แก่มนุษยชาติอีกทอดหนึ่งเท่านั้น

ศาสนาอิสลามสมัยเริ่มแรกมีคนนับถือน้อย เพราะไปขัดกับความเชื่อของคนในสมัยนั้น แต่ต่อมาอาศัยความดีเกี่ยวกับความเอาจริงจังของนบีมุฮัมมัด ในการออกประกาศศาสนา ก็ทำให้ศาสนาอิสลามได้ศาสนิกมากขึ้นตามลำดับ และยิ่งในช่วงบั้นปลายชีวิต นบีมุฮัมมัดหันไปใช้กำลังทหารเข้าสนับสนุนด้วย ก็เป็นเหตุให้ศาสนาอิสลามได้เผยแผ่ไปอย่างกว้างขวาง และรวดเร็ว คือเพียงช่วงเวลาที่ยี่สิบมุฮัมมัดมีชีวิตอยู่ก็สามารถเผยแผ่ศาสนาอิสลามไปทั่วคาบสมุทรอาหรับ และหลังจากนบีมุฮัมมัดสิ้นชีพแล้ว กาลิฟ¹คนต่อมาได้ดำเนินนโยบายตามนบีมุฮัมมัด เช่น ยึดกรุงดามัสกัสได้ในปี พ.ศ. 1178 ยึดเปอร์เซียได้ในปี พ.ศ. 1179 ยึดเยรูซาเล็มได้ในปี พ.ศ. 1181 ยึดอียิปต์ได้ในปี พ.ศ. 1183 ยึดทวีปอาฟริกาตอนเหนือได้ทั้งหมดภายในคริสต์ศตวรรษที่ 7 และยึดสเปนได้ในปี พ.ศ. 1254 เหล่านี้ เป็นต้น ทำให้ศาสนาอิสลามยิ่งแผ่กว้างไกลออกไปอย่างมาก จนศาสนาอิสลามจากเป็นศาสนาของกลุ่มชนมาเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศซาอุดีอาระเบีย และจากศาสนาประจำชาติซาอุดีอาระเบียกลายเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศต่างๆ ทั่วอาหรับเพียงชั่วเวลาภายใน 100 ปีเท่านั้น จากนั้นก็ขยายไปสู่ประเทศต่างๆ ในทวีปอาฟริกาแล้วเลยมายังประเทศปากีสถาน บังคลาเทศ อินเดีย จีน มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ในทวีปเอเชียด้วย

13.2 ประวัติศาสดา

1. การประสูติ

พระมะหะหมัด หรือพระนบีมะหะหมัด หรือมุฮัมมัด ประสูติที่เมืองเมกกะ เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 570 บิดาชื่อ **อับดุลเลาะห์** มารดาชื่อ **ฮามีนะฮ์** บิดาถึงแก่กรรมขณะที่มารดาตั้งครรภ์พระองค์ได้ 2 เดือน ภายหลังพระองค์ประสูติได้ไม่นาน มารดาของพระองค์ก็ถึงแก่กรรม พระองค์ต้องอาศัยกับปู่ซึ่งชราอายุร่วม 100 ปี ไม่นานปู่ก็ถึงแก่กรรม พระองค์

¹ Hopfe Lewis M. Religions of The World, 1994 p. 383.

ต้องไปอาศัยอยู่กับลุง ซึ่งเป็นพ่อค้าที่ร่ำรวย ลุงฝึกสอนให้พระมุฮัมมัดทำการค้าขาย พระมุฮัมมัด มีนิสัยขยันขันแข็งตรากตรอมมาตั้งแต่เด็ก บางครั้งจึงเป็นเหมือนคนใจลอย สนใจไปทางอื่น ไม่ใช่เรื่องการขาย ตลอดชีวิตไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่การท่องเที่ยวนับว่าช่วยให้ได้รับความรู้มาก เพราะได้เดินทางไปจนถึงประเทศอียิปต์ และซีเรีย ได้พบคนหลายชาติ หลายภาษา

2. การแต่งงาน

พระมุฮัมมัด ได้ดำเนินชีวิตเช่นนี้จนกระทั่งอายุ 25 ปี ได้รับคำแนะนำจากลุงว่าให้ไปสมัครทำงานกับหญิงคนหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องเป็นญาติกัน หญิงนั้นชื่อ “คาคียะห์ หรือ อาอิชะฮ์” เป็นหญิงหม้าย อายุแก่กว่าพระมุฮัมมัด 18 ปี แต่เป็นหญิงมั่งคั่งและใจดี พระมุฮัมมัดมีความรู้ในการเดินทางค้าขายอยู่แล้ว คงจะทำงานให้เขาได้ และพระมุฮัมมัด ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของลุง คาคียะห์ก็รับไว้ให้น้ำขบวนสินค้าเดินทางที่เรียกกันว่าคาราวานและทำงานได้ผลดี คาคียะห์จึงตกลงแต่งงานด้วย

3. การตรากตรอมธรรมและมีพระเจ้าองค์เดียว

เมื่อแต่งงานแล้ว พระมุฮัมมัดก็กลายเป็นคนมั่งคั่ง มีความสำคัญขึ้นในชีวิตและสังคมของเมกกะ และโดยที่เป็นเชื้อสายโกราวยซิดส์ จึงต้องทำการเคารพบูชากาบาคด้วย ที่กาบาคยังมีเทพเจ้า 360 องค์ อยู่เสมอ เมื่อมีฐานะมั่งคั่งขึ้น พระมุฮัมมัดมีเวลาที่เป็นนักคิดมากขึ้น การเคารพบูชากาบาคนี้ก็ดี การเดินทางท่องเที่ยวนับว่าดี ทำให้พระมุฮัมมัดสนใจใฝ่คิดและตั้งปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับชีวิต บางครั้งก็ขึ้นไปบนยอดเขา หาทิสงบสัจเพื่อตรึกตรอง ครึ่งหนึ่งพระมุฮัมมัดขึ้นไปบนยอดเขาฮิรา และที่ยอดเขานี้เอง ความคิดเรื่องถือพระเจ้าองค์เดียวได้เกิดขึ้น เช่นเดียวกับโมเสสได้รับบัญญัติ 10 ประการจากพระเจ้า ที่ภูเขาซีนาย มีเรื่องเล่าว่า มีเทพองค์หนึ่งมาปรากฏตัวแก่พระมุฮัมมัดโดยบอกให้รู้ว่า พระเจ้าที่แท้จริงมีอยู่พระองค์เดียว คือ พระอัลเลาะห์ (อัลลอฮ์) และให้พระมุฮัมมัดเผยแพร่ศาสนาเรื่องพระอัลลอฮ์ เรื่องนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 1453 ขณะที่พระมุฮัมมัดมีอายุ 40 ปี และภายหลังที่แต่งงานกับคาคียะห์ มีความเป็นอยู่อย่างสงบสุข มีทรัพย์สินสมบัติมากมายแล้วถึง 15 ปี จึงมีเวลาพอที่จะสนใจใฝ่ศึกษาลัทธิศาสนาต่างๆ คือ ศาสนายิวและคริสต์ศาสนา

4. การได้ปฐมสาวก 4 คน

การที่พระมุฮัมมัดจะเผยแผ่ศาสนาเรื่องพระเจ้าองค์เดียวขึ้นในเมกกะนั้นเป็นเรื่องยากมาก เพราะคนเขาเคารพพระเจ้า 360 องค์ การที่จะทำให้คนเหล่านั้นทั้งพระเจ้า 360 องค์แล้วมานับถือพระอัลลอฮ์องค์เดียวแทบจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นพระมุฮัมมัดจึงใช้วิธีเผยแผ่อย่างค่อยๆ ทำ เริ่มจากคนใกล้ชิดคนแรกคือ คาดียะห์ ภรรยาของพระองค์เป็นปฐมสาวิกาคนที่สองคือ **เซอิด** เป็นทาสและนับถือคริสต์ศาสนามาก่อน คนที่สามชื่อ **อับบักร์** เป็นพ่อค้าอยู่ที่เมกกะ คนที่สี่ชื่อ **โอมะ** หรือ **อุมร์** เป็นนักรบอย่างฉกาจฉกรรจ์ สาวกทั้ง 4 คนนี้จึงนับเป็นปฐมสาวก

การประกาศศาสนาเป็นคนๆ เช่นนี้ ทำให้ได้ผลช้ามาก เวลา 3 ปี ได้สาวกเพียง 13 คน แต่ความพยายามอย่างไม่ลดละก็ประสบความสำเร็จ ได้สาวกจากคนรอบข้างเป็นจำนวนมาก มีชื่อเรียกกันว่า “อิสลาม” แปลว่า “พลีตนถวายพระเจ้า” ซึ่งได้กลายมาเป็นชื่อของศาสนา

5. ทรงให้คำขวัญเรื่องศานติ

พระมุฮัมมัดได้ให้คำขวัญแก่สาวกไว้ทักทายกันว่า “ขอให้ศานติจงมีแก่ท่าน” แสดงว่าเดิมพระมุฮัมมัดประสงค์ให้ศาสนานี้เป็นศาสนาศานติอย่างแท้จริง แต่เหตุการณ์ได้บีบบังคับให้เปลี่ยนแปลงเป้าหมายไป เนื่องจากพระองค์และสาวกถูกรังแกข่มเหงอย่างร้ายแรงผู้ที่รังแกข่มเหงคือ พวกที่นับถือพระเจ้า 360 องค์ โดยเรียกพระมุฮัมมัดและสาวกว่า “โมสเลม (Moslem) ภาษาอาหรับแปลว่า ทรยศ” ต่อมาภายหลังพระมุฮัมมัดก็รับเอาคำนี้และกลายเป็นคำที่มีความหมายดีของมุสลิม

6. ไปปักหลักที่ยาตะเร็ม

แม้ว่าการเผยแผ่ศาสนาจะถูกกีดกัน ชัดขวางและต่อต้านในเมืองเมกกะ แต่ในตำบลใหญ่ตำบลหนึ่งชื่อ ตำบลยาตะเร็มเป็นที่ที่ชาวยิวและชาวอาหรับอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงมีการแก่งแย่งการทำมาหากิน เป็นศัตรูกันตลอดเวลา สำหรับชาวยิวนับถือศาสนายิวใฝ่ฝันว่าจะมีเมสสิอาห์มาโปรด สำหรับชาวอาหรับนับถือพระเจ้า 360 องค์ มีชาวอาหรับพวกหนึ่งเดินทางเข้าไปในเมกกะมาพบพระมุฮัมมัดเข้า ได้ฟังคำสอนและมองเห็นความยิ่งใหญ่ของท่านผู้นี้ จึงเกิดความคิดขึ้นว่า จะต้องรับเอาตัวผู้นี้ไปถ้าข้าพชวยิวต้องมาเอาไปเป็นเมสสิอาห์แน่ จึงรีบ

เชิญให้พระมุฮัมมัดไปอยู่ที่ตำบลยาตะเร็ม ขอเวลาไปเตรียมคน 1 ปีจะมารับตัว เมื่อครบเวลา 1 ปี ชาวอาหรับจำนวน 73 คน ลอบเข้าเมืองเมกกะเวลากลางคืนเข้าพบพระมุฮัมมัดแล้วพาพระมุฮัมมัดและสาวกเดินทางออกจากเมกกะ โดยให้สาวกเดินทางล่วงหน้าไปก่อน ส่วนตัวเองกับสาวกคู่ใจคือ อับบักร์เดินทางระวังหลัง เมื่อพระมุฮัมมัดและสาวกเดินทางถึงหมู่บ้านยาตะเร็มแล้ว ได้รับการต้อนรับทั้งจากชาวอาหรับและชาวยิว พระองค์นั่งอยู่หลังอุฐปล่อยบังเหียนอุฐ แล้วบอกว่าอุฐพาไปที่ไหนจะพักที่นั่น อุฐก็เดินไปคนจำนวนมากก็เดินตามเรื่อยไปพอไปถึงต้นอินทผลัม อุฐก็หยุดพระมุฮัมมัดจึงประกาศว่าจะพักที่นั่นขอให้ประชาชนสร้างโบสถ์ให้

7. การประดิษฐานศาสนาอิสลาม

โบสถ์หลังแรกของศาสนาอิสลามจึงได้เกิดขึ้น ณ ที่นี้ ศาสนาอิสลามได้ประดิษฐานขึ้น ณ ที่นี้ในปี พ.ศ. 1165 เป็นการเริ่มนับศักราชอิสลามเวลานี้พระมุฮัมมัดมีอายุได้ 52 ปี ตำบลยาตะเร็มได้กลายเป็นเมืองใหญ่ขึ้นเรียกว่า “เมดินา” (มะดีนะฮ์) แปลว่า มุณี การที่พระมุฮัมมัดเดินทางออกจากเมกกะไปเมดินานี้เรียกว่า “เฮยรา” พระมุฮัมมัดนอกจากเป็นศาสดาแล้ว ยังเป็นเจ้าครองเมืองหรือกษัตริย์ด้วย พระองค์ทรงมีฐานะอย่างกษัตริย์ที่แท้จริง และด้วยเหตุผลนี้เองคัมภีร์ในศาสนาอิสลามคือ “อัลกรุอาน” จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายอยู่ในตัว คัมภีร์โคหรานไม่ได้เป็นเฉพาะบัญญัติทางศาสนา แต่เป็นประมวลกฎหมายแพ่งวางข้อบัญญัติเกี่ยวกับสังคม เช่น เรื่องครอบครัวและมรดก เป็นต้น

คำสอนและพระบัญญัตินั้น พระมุฮัมมัดทรงบอกให้คนจดไว้บนใบลานบ้าง บนแผ่นหนังบ้าง สลักบนแผ่นไม้ แผ่นหิน และบางทีสลักไว้บนหน้าอกของตน บางทีก็เป็นคาถากวีนิพนธ์ที่ไพเราะที่เป็นคำร้อยแก้วที่เป็นภาษาที่ดี ภาษาที่สูง และด้วยเหตุนี้ สาวกทั้งหลายจึงเชื่อมั่นว่า คำของพระมุฮัมมัดนั้นเป็นคำของพระเจ้าจริง ๆ คนไม่เชื่อว่พระมุฮัมมัดจะประพันธ์คำพูดหรือบัญญัติอย่างนั้น เพราะท่านไม่รู้หนังสือ เขียนหนังสือไม่ได้ อ่านไม่ออก แต่คำสอนและบทบัญญัติเป็นของสูงของไพเราะมีความหมายลึกซึ้ง ประชาชนจึงเชื่อกันว่าพระมุฮัมมัดต้องได้ยินได้ฟังมาจากพระเจ้า

พระมุฮัมมัดเองก็ทรงยืนยันอยู่เสมอว่า คำสอนและข้อบัญญัติทั้งหลายนั้นพระองค์ได้ยินได้ฟังมาจากพระเจ้า พระองค์ส่งจิตของพระองค์ขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าด้วยวิธีการเข้าฌาน นอกจากจะได้เฝ้าพระเจ้าแล้ว ยังได้ติดต่อกับเทวดาทั้งหลาย ที่ติดต่อกันเสมอนั้นคือ เซนต์คาเบรียล เทพของคริสต์ศาสนา

8. เมกกะยกทัพมาตี

เป็นอันว่า การประดิษฐานศาสนาลงในตำบลยาตะเริ่มซึ่งกลายเป็นเมืองใหญ่ ชื่อเมืองเมดินานี้เป็นไปไม่ได้โดยมีรากฐานมั่นคง แต่พระมุฮัมมัดก็ได้ประมาท เพราะที่เมืองเมกกะยังมีศัตรูอยู่ทั้งเมือง พระองค์นอกจากจะเป็นประมุขของศาสนาแล้วยังมีฐานะอย่างกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองด้วย จำเป็นต้องป้องกันเมืองเอาไว้ จึงได้สั่งเตรียมการป้องกันเท่าที่จะเตรียมได้ และในไม่ช้าเหตุการณ์อันร้ายแรงก็เกิดขึ้นจริงๆ ทางเมกกะได้ยกทัพมาโจมตี พระมุฮัมมัดเป็นแม่ทัพออกสู้รบ แพ้บ้าง ชนะบ้าง แต่ครั้งสุดท้ายแพ้อย่างราบคาบ พระมุฮัมมัดลี้ภัยหนีมาอยู่กับพื้นซาคีกันกว่าพระองค์ตายกันหมดแล้วจึงถอยทัพกลับ

9. จุดเปลี่ยนแปลงคำสอน

เมื่อถึงตอนนี้ ความแปรผันได้เกิดขึ้น เดิมศาสนาอิสลามสอนเรื่องความสงบศานติ ความเมตตากรุณา จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นใช้ความรุนแรง ใช้อาวุธ เพื่อความอยู่รอดและแผ่ขยายของศาสนา ฉะนั้นเมื่อมาถึงตอนนี้ จึงเกิดมีคำสอนใหม่ขึ้นมาคือ “ดาบคือกุญแจสวรรค์ แค้นเลือดหยดหนึ่งที่หลั่งออกเพื่อพระเจ้า เป็นการบริจาคน้ำที่มีคุณค่าที่ยิ่งกว่าสิ่งใดๆ การแรมศึก 1 คืน เพื่อพระเจ้านั้นมีอานิสงค์แรงกว่าการจำศีลอดอาหาร 2 เดือน ผู้ใดตายในสนามรบเพื่อพระเจ้าจะได้รับการอภัยโทษในบาปกรรมต่างๆ จนหมดสิ้น”

10. ยึดเมกกะได้เบ็ดเสร็จ

แล้วพระมุฮัมมัดก็เริ่มลงมือทำงานด้วยการใช้กำลังปราบพวกยิวในเมืองเมดินาก่อนทำเมืองเมดินาให้เป็นของชาวอาหรับโดยสมบูรณ์ ครั้นแล้วก็ยกทัพเข้าล้อมเมกกะชาวเมกกะยอมอ่อนน้อมโดยไม่มีการต่อสู้ พระมุฮัมมัดเข้าเมืองเมกกะได้อีกครั้ง ทรงอุฐูชาวเป็นพาหนะนำคนไปที่สถานกาบา ทูบทำลายเทวรูป 360 องค์จนหมดสิ้น เสร็จแล้วจัดให้มีการประชุมสวดมนต์ตามแบบลัทธิศาสนาใหม่ และให้แขกนิโกรคนหนึ่งซึ่งเป็นทาสเป็นหัวหน้านำสวดมนต์เพื่อแสดงว่าศาสนาอิสลามให้ความเสมอภาคโดยไม่ถือผิวพรรณวรรณะ

11. เมกกะกลายเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์

พระมุฮัมมัดได้ยึดเมืองเมกกะอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเมื่อปี พ.ศ. 1173 ขณะที่พระองค์มีอายุ 60 ปีพอดี เนื่องจากพิธีกรรมที่พระองค์นำปฏิบัติครั้งสุดท้ายนี้ เมืองเมกกะจึง

กลายเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ของอิสลาม และเป็นยอดปรารถนาของอิสลามิกชนทุกคน คือขอให้ได้ไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เมืองเมกกะสักครั้งหนึ่งในชีวิต

ต่อไปนี้ พระมุฮัมมัดก็ทำหน้าที่อย่างกษัตริย์ คือหน้าที่บัญชาการรบ ส่งกองทัพไปตีเมืองใกล้เคียงต่างๆ เมืองที่ยึดได้ก็ไม่บังคับให้นับถือศาสนาอิสลามโดยตรง แต่ให้ทางเลือกคือใครนับถือศาสนาอิสลามเสียภาษีน้อย ใครไม่นับถือก็ต้องเสียภาษีมากหน่อย

พระมุฮัมมัดไปสิ้นพระชนม์ที่เมืองเมดินา ในปี พ.ศ. 1175 เมื่ออายุได้ 61 ปีกว่า

13.3 ผู้สืบทอดศาสนา

หลังจากที่พระมุฮัมมัดได้ทรงสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ทายาทผู้สืบทอดศาสนา คือ อับูบักร์ ซึ่งเป็นสาวกคู่ทุกข์คู่ยากรุ่นแรก สาวกผู้นี้ได้สืบทอดครองบ้านเมืองและเป็นประมุขศาสนาแทนเรียกตำแหน่งนี้ว่า “กาหลิบ” คำว่า กาหลิบ มาจากภาษาอาหรับ กาลิฟา (เคาะลีฟะฮ์) แปลว่า **ผู้สืบทอดตำแหน่งแทน** อำนาจหน้าที่ของกาหลิบสูงกว่ามหากษัตริย์ธรรมดา เพราะเป็นผู้มีอำนาจทั้งศาสนาจักรและอาณาจักร เป็นวิธีการใหม่ของอิสลาม เพื่อป้องกันการแก่งแย่งแข่งดีกันระหว่างบ้านเมืองกับศาสนา ทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพ ศาสนาอิสลามจึงทรงไว้ทั้งพระคุณและพระเดช

สำหรับตำแหน่งกาหลิบ¹ นี้ มีผู้สืบทอดกันตามลำดับดังนี้

1. **อับูบักร์** หรือ อาบูบาคร์ อยู่ในตำแหน่ง 2 ปี สิ้นชีพในปี พ.ศ. 1177
2. **โอมะ** หรือ อุมัร ดำรงตำแหน่งอยู่ได้ 10 ปี ยกกองทัพไปตีซีเรีย เปอร์เซีย และ อียิปต์ ได้แต่ความผิดอันร้ายแรงที่คนผู้นี้กระทำคือ การเผาหอสมุดใหญ่ที่เมืองอะเล็กซานเดรีย ทำลายหนังสือกรีกและอียิปต์อันชาวโลกถือว่าเป็นมหาสมบัติล้ำค่า ท่านผู้นี้ถูกฆ่าตายในปี พ.ศ. 1187
3. **อุษมาน** (ค.ศ. 646–656) ได้รับเลือกให้เป็นเคาะลีฟะฮ์ หรือกาหลิบองค์ที่ 3 อุษมานได้ทรงดำเนินงานเผยแผ่ศาสนาอิสลาม โดยทรงนำกองทัพมุสลิมไปปรามอาณาจักรคาบูลชาชนิดินแดนบริเวณบอลข่านเฮราต
4. **อลีย์** บุตรเขยในพระมุฮัมมัดเองได้ขึ้นเป็นกาหลิบและเกิดเรื่องแตกแยกจนเป็นเหตุให้เกิดนิกายขึ้น

การสืบทอดตำแหน่งกาหลิบ ได้มีเรื่อย ๆ อย่างนี้จนกระทั่งตุรกีแผ่อำนาจใหญ่หลวงขึ้น

¹ ดนัย ไชยโยธา. นานาศาสนา, 2539 หน้า 194.

สุลต่านตุรกีจึงประกาศให้พระองค์เป็นกาหลิบเสียเอง และตำแหน่งกาหลิบก็เป็นตำแหน่งคู่กับสุลต่านตุรกี ตลอดจนกระทั่งเกิดการปฏิวัติขึ้นครั้งใหญ่ ตุรกีเปลี่ยนระบอบการปกครองยกเลิกตำแหน่งสุลต่าน ตำแหน่งกาหลิบก็เหลือแต่ตำแหน่งไม่มีคน ต่อมาตุรกีก็ประกาศยกเลิกตำแหน่งในปี พ.ศ. 2467

13.4 การแผ่ขยายของศาสนาอิสลาม

1. สวากขยายศาสนา

หลังจากพระมุฮัมมัดสิ้นชีพแล้ว พวกสาวกทำการขยายศาสนาโดยใช้สงครามนำกองทัพไปทางทิศตะวันออกรุกเข้าเปอร์เซีย เตอร์กีสถาน ส่วนทางทิศตะวันตกได้ยกกองทัพเข้าเขตซีเรีย ปาเลสไตน์ และอียิปต์ แล้วเลยไปถึงภาคเหนือแห่งทวีปแอฟริกา ตริโปลี ตูนิเซีย แอลเบเนีย และโมร็อกโก การขยายศาสนาอิสลามโดยใช้สงครามนำไปอย่างรวดเร็วและได้ผล ทุกประเทศประกาศยอมแพ้และรับนับถือศาสนาอิสลาม

การทำสงครามของสาวกพระมุฮัมมัด สามารถรบชนะขยายดินแดนออกไปได้อย่างกว้างขวางเช่นนี้ ก็เพราะมีแรงจูงใจกระตุ้นให้เกิดความเสียสละกล้าหาญ จากคำสอนของพระมุฮัมมัดได้สอนปลูกใจไว้ดังนี้

- 1.1 ดาบคือลูกกุญแจไขประตูสวรรค์
- 1.2 การตายในสมรภูมิเพื่อพระเจ้า เป็นการล้างบาปทั้งหลายให้หมดสิ้น
- 1.3 เสียเลือดหยดหนึ่งที่หลั่งออกเพื่อพระเจ้าเป็นการบริจาคที่มีคุณค่ายิ่งกว่าสิ่งใดๆ
- 1.4 การแรมศึก 1 คืน เพื่อเจ้ามีอานิสงค์แรงกว่าการจำศีลอดอาหาร 2 เดือน
- 1.5 ผู้ใดตายในสมรภูมิเพื่อพระเจ้าจะได้ภัยโทษในบาปกรรมต่างๆ ทั้งสิ้น
- 1.6 การทำสงครามศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า “ยิฮัด” ถ้าประชาคมศาสนาประกาศยิฮัดขึ้นมาเมื่อไรถือว่าเป็นหน้าที่ของอิสลามทุกคนที่จะต้องทำการต่อสู้ เป็นการทำสงครามเพื่อพระเจ้าอัลลอฮ์

2. บุกเข้ายุโรป

ในเวลาต่อมาอิสลามไม่หยุดอยู่แค่นั้นยังขยายอาณาเขตต่อไปอีก คือในปี พ.ศ. 1264 ได้ยกกองทัพเข้าตีถึงยุโรป โดยข้ามจากทวีปแอฟริกาทางช่องยิบรอลตาร์เข้าไปในประเทศสเปน และต่อมาอีก 8 ปี ได้รุกเข้าไปถึงดินแดนประเทศฝรั่งเศส เข้าไปจนถึงเมืองลียง แต่ต่อมาอีก 3 ปี ก็มีเจ้าองค์สำคัญของฝรั่งเศส ชื่อ ชาร์ลส์ มาร์เตล รบชนะกองทัพอิสลาม เป็นการหยุดยั้ง กองทัพอิสลามไม่ให้เข้าไปในยุโรปทั้งทวีป มิฉะนั้นยุโรปทั้งทวีปจะต้องนับถือศาสนาอิสลามไปทั้งทวีปแล้ว

3. เปลี่ยนเป้าหมาย

เมื่อกองทัพอันเกรียงไกรของอิสลามบุกเข้ายุโรปไม่ได้ ก็ได้เปลี่ยนเป้าหมายโดยบุกเข้าทางเอเชียตะวันออก บุกเข้าอินเดีย โดยปกครองอินเดียอยู่เป็นเวลานาน จนกลายเป็นอิสลามไปหลายส่วน เช่น ปากีสถาน อัฟกานิสถานในปัจจุบัน เมื่อปกครองอินเดียนานพอควรแล้ว กองทัพอิสลามก็ข้ามมหาสมุทรอินเดียไปเกาะชวา สุมาตรา ชับไล่พุทธศาสนาจากจักรวรรดิศรีวิชัย แล้วศาสนาอิสลามก็เข้าครอบครอง เกาะชวา สุมาตรา พระพุทธศาสนาหายไปจากเกาะชวา สุมาตรา คงเหลือไว้แต่ปูชนียวัตถุบางส่วน เช่น มหาเจดีย์บุโรพุทโธ และต่อจากเกาะชวากองทัพอิสลามก็ยกเข้าแหลมมลายู แผ่เลยมาถึงอาณาจักรปัตตานีใต้ของไทยมาหยุดอยู่แค่นครศรีธรรมราช

13.5 คัมภีร์ในศาสนา

1. อัลกุรอาน

คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม คือ คัมภีร์อัลกุรอาน (Al-Quran) ฝรั่งเรียกว่า โกราน (Koran) คำว่า “อัล” เท่ากับ The ซึ่งในภาษาอังกฤษไม่ได้มีความหมายพิเศษอะไร คำว่า “กุรอาน” แปลว่า “สิ่งที่ต้องอ่าน” (That which is to be read) บ้างแปลว่า “บทอ่าน” หรือ “บทท่อง” (The Reading) บ้าง ถอดความง่าย ๆ ก็คือแปลว่า “พระคัมภีร์” เพราะเป็นสิ่งที่ศาสนิกชนจะต้องอ่านต้องศึกษาให้เข้าใจ รวมทั้งให้สามารถอ่านด้วยตนเองที่ไฟเราะและมีศัลปะได้ คัมภีร์อัลกุรอานกำเนิดมาจากการเขียนขึ้น ของคำบอกเล่าของท่านนบีมุฮัมมัดผู้อ้างว่าได้รับทราบจากทูตสวรรค์บ้าง จากพระอัลลอฮ์โดยตรงบ้าง กล่าวคือ พระอัลลอฮ์ทรงประทานมาให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัดในลักษณะลงวะฮีย์ (เผยโองการ) โดยตรงบ้าง โดยผ่านมหาเทพกาเบรียล

สู่ท่านนบีบ้าง เพื่อให้ใช้เป็นธรรมนูญในการดำเนินชีวิตของมุสลิมทั่วโลก มุสลิมทุกคนถือว่า คัมภีร์อัลกุรอานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะต้องแสดงความเคารพอย่างเคร่งครัด เพราะทุกตัวอักษร ทุกคำเกิดจากการเปิดเผย (วะฮีย์) ของพระเจ้า เป็นเทวบัญชาของพระเจ้า และเป็นสัจพจน์ที่บริสุทธิ์ของพระเจ้าที่ไม่มีใครจะสงสัยดัดแปลงแก้ไขได้

คัมภีร์อัลกุรอานนี้ได้มีการรวบรวมบันทึกไว้ด้วยภาษาอาหรับ เป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์ครั้งแรกหลังจากที่ท่านนบีมุฮัมมัดมีระดับชั้นแล้ว 6 เดือน มีขนาดหนังสือน้อยกว่าคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ บันทึกไว้ในทำนองร้อยแก้ว และมีบางตอนในบทท้ายเล่มที่ถ้อยคำสอดคล้องกัน มีจังหวะรับกันเหมือนโคลงกลอนในกวีนิพนธ์ มีเนื้อหาหลายตอนที่คล้ายคลึงกับคัมภีร์ของศาสนายิวและศาสนาคริสต์ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่ความจริงแล้วคัมภีร์อัลกุรอานได้รวบรวมเอาข้อความของพระคัมภีร์ต่างๆ ที่พระเจ้าได้เคยประทานแก่ศาสดาองค์อื่นๆ ก่อนหน้านั้นมา คัมภีร์อัลกุรอานถือเป็นคัมภีร์สุดท้ายที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะได้เพิ่มเติมสิ่งที่ขาดในคัมภีร์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นทางทฤษฎีหรือการปฏิบัติไว้อย่างครบถ้วน สำหรับบุคคลและสังคมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกัน การแต่งงาน การตาย อาชีพการทำมาหากิน เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และการเมือง

ลักษณะการบรรจุเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอานแบ่งออกเป็น “ซูเราะห์” หรือ บทมี 114 บท (หรือจะเรียกว่า “บรรพ” ก็ได้) แต่ละบทประกอบด้วย “อายะห์” หรือ โองการ มีทั้งหมด 6,666 โองการ (หรือจะเรียกว่า “วรรค” ก็ได้) จำนวนโองการของแต่ละบทจะมาเท่ากัน ถ้าคิดเป็นคำทั้งหมดในคัมภีร์มีจำนวนนับได้ 77,639 คำ แต่ละบท (ซูเราะห์) จะมีชื่อหัวข้อกำกับและบอกว่า ทรงส่งข้อความมา ณ ที่ไหน คือ ที่เมืองเมกกะหรือที่เมืองเมดินะ ทั้ง 2 เมืองนี้มีเนื้อหาสาระแตกต่างกัน คือ

1. ซูเราะห์ที่เมืองเมกกะ เรียกว่า มักกียรฺ มีจำนวน 93 ซูเราะห์ เป็นโองการสั้นๆ กล่าวถึง

- 1.1 เรื่องราวของชนชาติต่างๆ และความพิनाศล่มจมแห่งสังคมชนชาตินั้นๆ
- 1.2 ลักษณะอันเป็นเอกภาพของพระอัลลอฮ์ และศรัทธาที่ควรมีแก่พระองค์
- 1.3 ข้อพิสูจน์ความเป็นพระเจ้าของพระอัลลอฮ์ และคำสอนให้ประพฤติดี เว้นชั่ว

2. ซูเราะห์ที่เมืองเมดินะ เรียกว่า “มะดะนียะห์” มีจำนวน 21 ซูเราะห์ เป็นโองการที่ค่อนข้างยาว กล่าวถึง

2.1 ประมวลกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายมรดก การซื้อขาย การหย่าร้าง ฯลฯ

2.2 หลักปฏิบัติของมุสลิม เช่น การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์ ฯลฯ

ข้อควรทราบอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า ปราชญ์มุสลิมในสมัยต่อมาได้นำเอาซูเราะห์ทั้งหมดในคัมภีร์อัลกุรอานมาแบ่งเป็น 30 บท แต่ละบทมีความยาวใกล้เคียงกัน เรียกว่า “ญุซฮ์” เพื่อให้มุสลิมผู้มีศรัทธาได้อ่านวันละบทในระหว่างถือศีลอดในเดือนรอมะฎอนครบ 30 วัน 30 บทพอดี ปัจจุบันนี้คัมภีร์อัลกุรอานได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ เกือบทุกภาษา และแพร่หลายไปทั่วโลก รวมทั้งฉบับภาษาไทย

2. อัล ฮะดีส¹

นอกจากมุสลิมจะถือว่าพระคัมภีร์อัลกุรอานเป็นธรรมนูญสูงสุดในการดำเนินชีวิตแล้ว พวกเขายังถือว่า อัล ฮะดีส เป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติอันดีงามอีกด้วย อัล ฮะดีส เป็นโอวาทและจริยวัตรต่างๆ ของท่านนบีมุฮัมมัด ซึ่งสาวกของท่านเป็นผู้รวบรวมไว้ การรวบรวมนี้มีอยู่หลายครั้ง แต่มุสลิมส่วนใหญ่ถือว่า อัล ฮะดีส ที่รวบรวมขึ้นในสมัยคอลีฟะห์ อะบาซิด (ค.ศ. 875) เป็นฉบับที่แท้จริง

อัล ฮะดีส มีฐานะเป็นคำสอนและบทอธิบายพระคัมภีร์อัลกุรอาน จึงไม่มีความสำคัญและความศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่าพระคัมภีร์อัลกุรอาน เนื้อหาของ อัล ฮะดีส อาจสรุปได้ 5 ประการดังนี้

1. เนื้อหาที่แสดงอุปนิสัยของท่านนบีมุฮัมมัดเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่มุสลิมทั่วไป เช่น ไม่ทะนงตน ไม่ถือตัว ไม่สับประมาทผู้ยากไร้ มีความละเอียดที่จะขัดพระบัญชาของพระเจ้า และรักสันติภาพ ดังจะเห็นได้จากพระคัมภีร์อัลกุรอาน ได้ยกย่องท่านนบีมุฮัมมัดว่า “แท้จริงเจ้าเป็นผู้มีจริยธรรมอันสูงส่ง” และท่านนบีมุฮัมมัดได้กล่าวไว้ใน อัล ฮะดีส ตอนหนึ่งว่า “สำหรับท่านทั้งหลายให้ตามแบบอย่างของฉัน และแบบฉบับของคอลีฟะห์ อับ-รอฮิดีน (สาวกผู้ได้รับทางนำ)”

2. เนื้อหาที่แสดงจรรยาบรรณตามหน้าที่ต่อบุคคลผู้ใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ครู อาจารย์ และมิตรสหาย เป็นต้น ดังเช่นท่านนบีมุฮัมมัดได้สอนว่า “จงดูแลแม่ของเจ้าเพราะสวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าของแม่”

¹ ภัทรพร สิริกาญจน. ความรู้พื้นฐานทางศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 4, 2546 หน้า 86-87.

3. เนื้อหาที่แสดงมารยาททางสังคม เช่น การกินดื่ม การร่วมประชุม และการเข้าศาสนสถาน (มัสยิด) เป็นต้น ดังเช่น ใน อัล ฮะดีส ตอนหนึ่งกล่าวว่า “อาหารที่เลวที่สุด คืออาหารในการเลี้ยงที่เชิญแต่คนมั่งมีและคนยากจนถูกละเลย”

4. เนื้อหาที่แนะนำให้สำรวมตนเพื่อมิให้ต้องรับโทษทางศาสนา ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้กล่าวว่า “บุคคลสองจำพวกที่ไม่ได้รับความเอ็นดูในวันกิยามะห์ (วันฟื้นคืนชีพ) คือคนที่ตัดญาติขาดมิตร และเพื่อนบ้านที่เลว”

5. เนื้อหาที่แนะนำให้พัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตนเพื่อจะได้รับพรจากพระเจ้า เช่น ที่ท่านนบีมุฮัมมัดสอนว่า “ผู้ใดกระทำให้พ่อแม่มีความยินดี แท้จริงได้ชื่อว่า ทำให้อัลลอฮ์ยินดีด้วย และผู้ใดทำให้พ่อแม่โกรธ แท้จริงหมายถึง ทำให้อัลลอฮ์โกรธด้วย”

แนวการประพฤติปฏิบัติที่บัญญัติไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอานและใน อัล ฮะดีส นั้น แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

1) **วาญิบ (ภารกิจ)** หมายถึง การปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับรางวัล และจะถูกลงโทษหากละทิ้ง เช่น การควบคุมจิตใจให้มีคุณธรรมและบริสุทธิ์ เป็นวาญิบ

2) **ซุนนะห์ (อดิเรกกิจ)** หมายถึง การปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับรางวัล และไม่ถูกทำโทษหากละทิ้ง เช่น การอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นซุนนะห์

3) **ฮะรออม (โทษกิจ)** หมายถึง การปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติจะถูกลงโทษ และจะได้รับรางวัลหากงดเว้น เช่น การเสพสุรา เป็นฮะรออม

4) **ญะอีย (อนุโลมกิจ)** หมายถึง การปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติไม่ได้รับรางวัล หรือไม่ถูกลงโทษหากงดเว้น เช่น การสมรส

5) **มักรูห์ (วัชชกิจ)** หมายถึง การปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติได้รับรางวัลเมื่องดเว้น และไม่ถูกลงโทษหากจะปฏิบัติ เช่น การสูบบุหรี่

13.6 หลักคำสอนที่สำคัญ

หลักการของอิสลาม แบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ๆ ได้ 2 ส่วน คือ

13.6.1 หลักการอันเป็นข้อบังคับสำหรับบุคคล (ฟิรดูอัยนีย์)

ได้แก่ หลักการพื้นฐานอันจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนจะต้องรู้ ต้องประพฤติ เริ่มตั้งแต่อายุ 3 ขวบเป็นต้นไป แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. หลักศรัทธา หรือ ความเชื่อในศาสนา เรียกว่า อีมาน
2. หลักปฏิบัติ หรือ หน้าที่ในศาสนา เรียกว่า อิบาเดาะห์
3. หลักคุณธรรม หรือ หลักความดี เรียกว่า อิห์ซาน

หลักการทั้ง 3 ส่วนนี้ ผู้นับถือศาสนาอิสลามทั้งที่สืบทอดจากบิดามารดามาแต่เดิม หรือ เพิ่งเข้ารับใหม่ก็ตาม จะต้องศึกษาให้เข้าใจโดยถ่องแท้และสามารถประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดไป

13.6.2 หลักการอันเป็นข้อบังคับสำหรับสังคม (ฟิรฎุกิฟายะฮ์)

ได้แก่ หน้าที่ต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งนับตั้งแต่สังคมหน่วยเล็กที่สุด คือ ครอบครัวจนถึงสังคมที่ใหญ่ที่สุดคือประเทศชาติ

บุคคลจะต้องรับผิดชอบสังคมด้านต่าง ๆ มากมาย ซึ่งอิสลามได้มีบัญญัติให้ทุกคนได้แสดงความรับผิดชอบนั้นอย่างสม่ำเสมอในทุก ๆ ด้าน ทุกคนต้องเสียสละเพื่อครอบครัว เพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติ และเพื่อศาสนา สำหรับมุสลิมแห่งสยามก็คือ ต้องเสียสละเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลักของชาติไทยเรา

โดยหลักการนี้ ศาสนาอิสลามจึงมิได้วางบทบัญญัติแต่เฉพาะในด้านการปฏิบัติศาสนาอย่างเดียว แต่ได้วางบทบัญญัติและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเทศชาติเอาไว้ด้วยในอิสลามจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเก็บภาษี การจัดกองทัพ การบริหารประเทศ การทูต เป็นอาทิ เป็นอีกส่วนหนึ่งแห่งคำสอน

(1) หลักศรัทธา หรือ ความเชื่อในศาสนา (อีมาน)

คือหลักคำสอนที่มุสลิมทุกคนจะต้องเชื่อว่าเป็นความจริงแท้และต้องยึดถืออย่างมั่นคง แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยสัมผัสทั้ง 5 ก็ตาม ซึ่งหลักศรัทธามี 6 ประการ คือ

1) **ศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า** หมายถึง ต้องเชื่อมั่นและศรัทธาในพระเจ้า ซึ่งเรียกว่า “อัลลอฮ์ พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าและมีอยู่จริง มุสลิมทุกคนต้องศรัทธาในอัลลอฮ์ว่าเป็นพระเจ้าของคนเดียว และเป็นผู้ทรงคุณลักษณะดังนี้ คือ ทรงมีอย่างแน่นอน ไม่มีข้อสงสัย ทรงมีมาก่อนสรรพสิ่งทั้งปวง ทรงเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างในเอกภพ ทรงดำรงอยู่ได้โดยพระองค์เอง ไม่มีใครสร้างพระองค์ ทรงเป็นผู้มีอยู่ตลอดเวลา ไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่มีจุดจบ ทรงเอกานุภาพ ไม่มีสิ่งใดเป็นภาคี ทรงสรรพเดช ทรงเป็นสัพพัญญู ทรงความยุติธรรม ทรงพระเมตตา ทรงเป็นผู้พิพากษาในการตัดสินชีวิตมนุษย์ในวันสุดท้ายที่เรียกว่า วันพิพากษา

ศรัทธาที่แท้จริงของมุสลิมต่ออัลลอฮ์นั้นหมายถึงการถวายทั้งกายและใจให้แก่พระองค์ การปฏิบัติผิดไปจากนี้ เช่น การยอมรับนับถือพระเจ้าองค์อื่นด้วย หรือการนับถือสิ่งอื่นใดเทียบเท่าพระองค์ถือว่าเป็นบาปมหันต์ที่มีอาญกโทษให้ได้ มุสลิมที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์อย่างแท้จริงจะทำให้เขาละเว้นจากการทำชั่ว ทำแต่ความดี มีพลังใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะดีหรือร้าย การศรัทธาต่ออัลลอฮ์จึงเป็นหัวใจของการเป็นมุสลิม

2) ศรัทธาในมลาอิกะฮ์

มลาอิกะฮ์นั้นเป็นเทพบริวารหรือทูตของพระเจ้ามีจำนวนมากมายสุดจะประมาณได้ ทำหน้าที่สนองพระบัญชาอัลลอฮ์แตกต่างกัน คุณลักษณะของมลาอิกะฮ์มีดังนี้

- เป็นสิ่งที่อัลเลาะห์ทรงสร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่ต่างๆ ตามที่พระองค์กำหนด
- ไม่ต้องการหลับนอน
- จำแลงเป็นรูปร่างต่างๆ ได้
- ไม่มีบิดา มารดา บุตร ภรรยา
- ปฏิบัติคุณธรรมล้วนๆ
- ไม่ละเมิดฝ่าฝืนบัญชาของอัลลอฮ์เลย
- ไม่กิน ดื่ม ขับถ่าย ไม่มีกิเลสตัณหา

มลาอิกะฮ์ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของพระเจ้าอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีจำนวนมากมายมหาศาล เท่าที่มีระบุชื่อและหน้าที่เฉพาะก็มีอยู่ 10 มลาอิกะฮ์ คือ

1. ยิบรออีล ทำหน้าที่สื่อโอองการพระเจ้ากับศาสดา
2. มิกาอีล ทำหน้าที่นำโซคลาภจากพระเจ้าสู่โลก
3. อิมรอฟีล ทำหน้าที่เป่าสังข์ในวันสิ้นโลก
4. อิสรอฟีล ทำหน้าที่ถอดวิญญาณของมนุษย์และสัตว์
5. รอกีบ ทำหน้าที่บันทึกความดีและความชั่วของมนุษย์
6. อะติด ทำหน้าที่บันทึกความดีและความชั่วของมนุษย์
7. มุญกัร ทำหน้าที่สอบถามคนตายในกุบูร (หลุมฝังศพ)
8. นะกีร ทำหน้าที่สอบถามคนตายในกุบูร (หลุมฝังศพ)
9. ริตวาน ทำหน้าที่ดูแลกิจการของสวรรค์
10. มาลิก ทำหน้าที่ดูแลกิจการของขุมนรก

ผู้ที่จะเป็นมุสลิมอย่างสมบูรณ์ได้ต้องศรัทธาว่าเทวทูตเหล่านี้มีจริงอันจะเป็นผลดีแก่ผู้ศรัทธาเอง คือจะทำให้เขาทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว เพราะแต่ละคนมีเทวทูตคอยบันทึกผลความดีและความชั่วอยู่ตลอดเวลา

3) ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต

มุสลิมเชื่อว่าศรัทธา โลกมนุษย์ในแต่ละยุคที่ผ่านมานับจากยุคแรก คือ อาดัมนั้นต้องมีศาสดาหรือ ศาสนทูต เป็นผู้รับทบัญญัติของพระเจ้ามาประกาศเพื่อเผยแผ่โอองการของพระเจ้า ซึ่งศาสนทูตนั้นมีจำนวนมากมาย ลักษณะคำประกาศของแต่ละศาสดาย่อมผิดแปลกไปตามยุคสมัย แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกศาสดาประกาศออกมาเหมือนกัน คือ ความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียวกันและห้ามกราบไหว้บูชาวัตถุโดยสิ้นเชิง บรรดาศาสดาที่รับโอองการพระเจ้ามาเผยแผ่เท่าที่มีปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานมีทั้งสิ้น 25 ท่าน¹ คือ

1. นบิอาดัม (อ.ล.) ²	14. นบิอีซา (อ.ล.)
2. นบิอิบรอฮีม (อ.ล.)	15. นบิอินยาส (อ.ล.)
3. นบิอิสฮาก (อ.ล.)	16. นบิอิสมาอีล (อ.ล.)
4. นบิยาอูฟ (อ.ล.)	17. นบิอัลยาซะฮ์ (อ.ล.)
5. นบิฮาวี (อ.ล.)	18. นบิยูนุส (อ.ล.)
6. นบิดาลูด (อ.ล.)	19. นบิลูต (อ.ล.)
7. นบิสุลัยมาน (อ.ล.)	20. นบิอิเดรีส (อ.ล.)
8. นบิไอยูบ (อ.ล.)	21. นบิฮูด (อ.ล.)
9. นบิยูซุบ (อ.ล.)	22. นบิซุไบบ (อ.ล.)
10. นบิมุซา (อ.ล.)	23. นบิซอลและซี (อ.ล.)
11. นบิฮารูน (อ.ล.)	24. นบิซุลกิฟลี (อ.ล.)
12. นบิชาการิบา (อ.ล.)	25. นบิมุฮัมมัด (คือลฯ) ³ (อ.ล.)
13. นบิยาฮยา (อ.ล.)	

¹ เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม, 2524 หน้า 59.

² อ.ล. คำย่อของ อะลัยฮิซซะลาม แปลว่า ขอความสันติภาพจงมีแด่ท่าน เป็นคำสวดที่ดีที่กล่าวหลังนามศาสดาทุกท่าน

³ คือลฯ คำย่อของ ค็อลลัลลอฮูอะลัยฮิวะซัลลัม แปลว่า “ขอความโปรดปรานแห่งอัลลอฮ์ และความสันติสุขจงมีแด่ท่าน” เป็นสร้อยที่ใช้หลังนามของท่านศาสดามุฮัมมัดโดยเฉพาะ

คุณสมบัติของศาสนทูต¹ มี 4 ประการคือ

1. คิดกุน คือ วาจาสัตย์ ไม่พูดเท็จ
2. อะมานะฮ์ คือ ไว้วางใจได้ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่กระทำความชั่วฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลลอฮ์
3. ตับลิก คือ นำศาสนามาเผยแผ่แก่มนุษยโดยทั่วถึงไม่ปิดบังแม้แต่คนน้อย
4. ฟะตอนะฮ์ คือ เนรียวลาด

บรรดาศาสดาทุกท่าน เป็นมนุษย์ธรรมดาตนเอง จึงดำรงชีวิตแบบสามัญชนทั่วไป มีการกินอยู่หลับนอน แต่งงานและประกอบอาชีพ

สาเหตุที่พระเจ้าเลือกคนธรรมดาขึ้นมาเป็นศาสดา ก็เพราะความเป็นศาสดา หมายถึง การเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตามคำสอนของตัวเองที่ได้รับมาจากพระเจ้า

หากศาสดาไม่ใช่คนสามัญชนธรรมดาแบบเดียวกับประชาชนทั่วไป คำสอนก็จะขาดการนำไปปฏิบัติ ซึ่งในที่สุดคำสอนก็จะหมดความหมายและแน่นอน ก็จะไม่มีการพร้อมที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอีกด้วย

ทุกสิ่งทุกอย่างที่ศาสดาสอนผู้อื่น ท่านก็ปฏิบัติเช่นนั้นด้วย คำสอนที่ท่านสอนออกไปจึงเป็นกฎหมายที่ท่านต้องปฏิบัติตาม เพราะสิ่งที่ท่านสอนก็คือ บทบัญญัติที่พระเจ้าทรงดำรัสผ่านมาจากท่านนั่นเอง

ศาสนาอิสลามจำแนกพระศาสนทูตหรือผู้แทนของพระอัลเลาะห์หรือผู้รับโอองการจากพระเจ้าให้นำบัญญัติของพระองค์มาสั่งสอน ชี้แนะแก่มวลมนุษยด้วยกัน ในแต่ละยุคแต่ละสมัยออกเป็น 2 ประเภท² คือ

1. ผู้ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบัญญัติของพระเจ้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ศาสนทูตประเภทนี้เรียกว่า “นบี”
2. ผู้ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบัญญัติของพระเจ้าทำการเผยแผ่บทบัญญัตินั้นแก่มวลมนุษยชาติทั่วไปด้วยศาสนทูตประเภทนี้เรียกว่า “ซุล” หรือ “เราะซูล”

¹ มานพ วงศ์เสงี่ยม. หลักศรัทธาของศาสนาอิสลาม, 2511 หน้า 38.

² เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม, 2538 หน้า 28.

ส่วนองค์พระมุฮัมมัด ชาวมุสลิมเชื่อกันว่า พระองค์เป็นทั้งนบีและเราะซูล เพราะพระองค์เป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบัญญัติของพระอัลเลาะห์และทรงเป็นผู้เผยแผ่บทบัญญัตินั้นแก่มวลมนุษยชาติอีกด้วย

4) ศรัทธาในพระคัมภีร์

คัมภีร์ที่ว่านี้หมายถึงคัมภีร์จำนวน 104 เล่มที่อัลเลาะห์ได้ประทานแก่เหล่าศาสนทูตของพระองค์ เพื่อนำมาประกาศเผยแผ่แก่ปวงประชาชาติให้เหินห่างจากความมืดมนไปสู่ทางอันสว่างไสวและเที่ยงตรง ซึ่งคัมภีร์ที่สำคัญมีอยู่ 4 คัมภีร์ คือ

คัมภีร์โตราห์ หรือเตารอต (Torah) ประทานแก่นบีมูซาหรือโมเสส (Moses) เป็นภาษาฮีบรู

คัมภีร์ซะบูร์ (Zaboor) ประทานแก่นบีดาวิดหรือดาวิด (David) เป็นภาษาอียิปต์โบราณ

คัมภีร์อินญีล (Injeel or Gospel) ประทานแก่นบีอีซาหรือเยซู (Jesus) เป็นภาษาซีเรียโบราณ

คัมภีร์อัล-กุรอาน (Al-Quran) ประทานแก่นบีมุฮัมมัด (Muhammad) เป็นภาษาอาหรับ อัลกุรอาน เป็นคัมภีร์ฉบับสุดท้ายที่สมบูรณ์ที่สุดและมุสลิมเชื่อว่าท่านนบีมุฮัมมัดเป็นนบีคนสุดท้าย

คัมภีร์ต่างๆ ทั้งหมดนี้สรุปคำสอนได้เป็น 2 ประการ คือ

1. สอนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า
2. สอนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

5) ศรัทธาในวันพิพากษา

ศาสนาอิสลามเรียกโลกในปัจจุบันว่า “โลกดุนยา” และอธิบายว่า ดุนยาเป็นโลกแห่งการทดลอง ไม่จีรังยั่งยืน รอวันแห่งความพิनाศแตกสลายเรียกว่า “วันกิยามะฮ์” ซึ่งเป็นวันพิพากษาหรือวันกำเนิดปรโลก โลกใหม่ที่เกิดขึ้นในวันดังกล่าวเป็นโลกอมตะ เรียกว่า “โลกอาคีรัต” มนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกนี้จะมีชีวิตเป็นนิรันดร์ ในวันกิยามะฮ์ นี้

ทุกชีวิตที่ตายไปแล้วจะกลับฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่งเพื่อชำระผลกรรมที่ทำไว้สมัยที่มีชีวิตอยู่มุสลิมผู้ศรัทธาในวันพิพากษาและสร้างสมความดีไว้มากจะได้ไปสู่ปรโลกพบกับชีวิตนิรันดร์

6) ศรัทธาในการลิขิตของพระเป็นเจ้า

มุสลิมทุกคนจะต้องศรัทธากำหนดการต่างๆ ในโลก และชีวิตของบุคคลแต่ละคนเป็นไปโดยอำนาจของพระเจ้าทั้งสิ้น มนุษย์ต้องปฏิบัติตามครรลองที่ถูกกำหนดไว้แล้ว การดิ้นรนชวนขวายและวิริยภาพของมนุษย์ดำเนินไปจะอยู่ภายใต้ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ทั้งสิ้น

ความเชื่อในอำนาจการลิขิตของพระเจ้านี้ มิได้หมายถึงการตัดทอนในด้านสร้างสรรค์ของมนุษย์แต่อย่างใด ซึ่งจะทำให้มนุษย์เกียจคร้านและไม่คิดจะทำหน้าที่อะไรโดยทุกสิ่งเป็นกำหนดของพระเจ้า

ความเชื่อข้อนี้นำมาประกอบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้เป็นอย่างดีและสุขุม มีสติและไม่ประมาท ให้มีสติ ตั้งมั่นว่าทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปโดยการลิขิตของพระเจ้า ซึ่งมนุษย์เองก็ดิ้นรนพยายามและมุ่งมั่นอยู่เสมอ มีความขยันขันแข็ง และเริ่มบุกเบิกการงาน ความคิดทุกประการ ด้วยจิตใจที่สำนึกอยู่เสมอว่า อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของพระเจ้าอยู่เป็นนิตย์ ดังนั้นผลของการกระทำกิจการทั้งหลายไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ตาม มนุษย์ก็จะมีสติสัมปชัญญะมั่นคงเสมอ

หากประสบผลสำเร็จในการทำกิจการใดๆ ก็ระลึกว่าเป็นไปโดยกำหนดลิขิตของพระเจ้า ตัวเองจะได้ไม่ลำพอง ไม่หยิ่งจองหอง ไม่ถือว่าตัวเองเป็นผู้วิเศษเหนือคนอื่นใด แต่ถ้าหากประสบความล้มเหลวในการกระทำก็ระลึกเสียว่า เป็นไปโดยลิขิตของพระเจ้า ตัวเองจะได้ไม่เสียใจ ไม่อกหัก ไม่โวยวาย

ความเชื่อในลิขิตพระเจ้าจะปรับจิตใจของมวลมนุษย์ให้มั่นคงในพระเจ้าดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความมั่นใจ มีเป้าหมายและมีกำลังใจตลอดไป

คนใดที่เชื่อในลิขิตพระเจ้าจะปรับปรุงตัวอยู่เสมอ ไม่ทำอะไรแบบเข้าขามเย็นขามเฉื่อยชาทำตัวเรื่อย ๆ เฉื่อยเฉะเหมือนเรือที่ไม่มีหางเสือ เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลอย่างแท้จริง ถ้ามีเหตุบกพร่องจะรีบแก้ไขทันที

ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงกล่าวถึงกฎสภาพการณ์ไว้ว่า พระอัลเลาะห์เจ้าทรงลิขิตหรือเป็นผู้ทรงกำหนดกฎสภาพการณ์ (ความเป็นไป) แห่งโลกและมวลมนุษย์ชาติไว้ใน 2 ลักษณะดังนี้

1. สภาวะการณ์ที่คงที่ ได้แก่ กฎแห่งธรรมชาติ เช่น ดินฟ้าอากาศ ระบบการโคจรของดวงดาว และชาติพันธุ์ของมนุษย์ทั้งปวง

2. สภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ คือ สภาวะการณ์ที่ขึ้นอยู่กับเหตุและผลที่มนุษย์แต่ละคนจะใช้สติปัญญาของตนเลือกปฏิบัติ เช่น พระเจ้าสร้างมนุษย์ให้มีสภาพของความเป็นคนเหมือนๆ กัน พร้อมทั้งทรงประทานแนวปฏิบัติเพื่อความดีงามให้ทุกคน ส่วนผู้ใดมีสภาพอย่างไรนั้นในกาลต่อมานั้นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลเป็นผู้ทำเองก่อนเลือกทางเดินของตัวเอง

(2) หลักปฏิบัติหรือหน้าที่ในศาสนา (อิบาเดาะห์)

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประเภท “เอกเทวนิยม” (Monotheism) คือ นับถือพระเจ้าองค์เดียวว่าสูงสุดคือ พระอัลลอฮ์ มีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ที่สุด สร้างทุกสิ่งทุกอย่างได้ และสามารถทำลายทุกสิ่งทุกอย่างได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัตินั้น มุสลิมทุกคนจะต้องถือเป็นหน้าที่และเป็นกิจวัตรอันจะขาดมิได้ ซึ่งการปฏิบัตินั้นแบ่งได้เป็น 5 ประการ ดังนี้

1) การปฏิญาณตน

การปฏิญาณตนเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามนั้นให้ปฏิญาณในความเชื่อมีต่อพระอัลลอฮ์เจ้าและต่อองค์ศาสดา โดยกล่าวออกเป็นวาจาจากความเชื่อมั่นของตนเอง และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสอนว่า

“ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนว่า ไม่มีพระเจ้าองค์อื่นใดนอกจากพระอัลลอฮ์”

และ **“ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนว่า นบีมะหหมัดเป็นศาสนทูตแห่งพระอัลลอฮ์”** โดยประโยคที่ปฏิญาณดังกล่าวนี้ เมื่อผู้ใดกล่าวด้วยความสำนึกอันจริงใจและด้วยความศรัทธามั่นคงและพร้อมที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามก็ถือว่าเป็นมุสลิมแล้ว

หรือจะเพิ่มคำปฏิญาณเข้าอีกเพื่อความตั้งมั่นอย่างแท้จริง ไม่คลอนแคลนในการนับถือศาสนาอิสลาม โดยกล่าวว่า

1. จะไม่เคารพบูชารูปใดๆ นอกจากพระอัลลอฮ์
2. จะประพฤติตนในทางบริสุทธิ์และเป็นธรรมเป็นนิตย
3. จะยอมเชื่อฟังถ้อยคำในทางที่ถูกที่ควรของท่านนบีทุกประการ

2) การละหมาด หรือ สวด (นมาซ หรือ นมัสการ)

การละหมาดหรือการนมัสการพระเจ้าคือการแสดงความเคารพต่อพระเจ้า เป็นการปฏิบัติเพื่อแสดงความภักดีต่อพระเจ้า เป็นการปฏิบัติเพื่อแสดงความภักดีต่อพระเจ้า การสัจรวมจิตระลึกถึงพระเจ้า การละหมาดเป็นการขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างพลังให้เข้มแข็ง การสัจรวมจิตหรือการทำสมาธิเพื่อมิให้จิตใจวอกแวกไปในเรื่องต่างๆ เป็นภาวะที่จิตใจได้เข้าไปสัมผัสกับความเป็นเอกภาพกับพระเจ้า ทำให้จิตสงบ ตั้งมั่นอดทน ผู้ที่มีความทุกข์และประสบปัญหาชีวิตในด้านต่างๆ การละหมาดเป็นเครื่องช่วยที่ดีที่สุดที่ยังฝึกตนเองให้ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ให้อยู่ในระเบียบวินัย รักษาความสะอาด และยังเป็นการบริหารร่างกายอย่างดียิ่ง หากเป็นการละหมาดรวม ยังเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีพร้อมเพรียง ความเสมอภาค และภราดรภาพอีกด้วย การทำละหมาดเป็นกิจที่ต้องทำเป็นประจำในหลายวาระ คือ

1. รอบวัน ผู้เป็นมุสลิมจะต้องทำละหมาดวันละ 5 เวลา คือ¹

1.1 เวลาอรุณ	เรียกว่า ละหมาด	ซุบหุ ปฏิบัติ 2 ร็อกอะฮ์
1.2 เวลากลางวัน	เรียกว่า ละหมาด	ดุฮฺริอฺ ปฏิบัติ 4 ร็อกอะฮ์
1.3 เวลาเย็น	เรียกว่า ละหมาด	อะซฺร ปฏิบัติ 4 ร็อกอะฮ์
1.4 เวลาพลบค่ำ	เรียกว่า ละหมาด	มัฆริบ ปฏิบัติ 3 ร็อกอะฮ์
1.5 เวลากลางคืน	เรียกว่า ละหมาด	อิซฮาอฺ ปฏิบัติ 4 ร็อกอะฮ์

2. รอบสัปดาห์ ให้รวมทำกันในวันศุกร์ ณ มัสยิดสถาน จำนวน 2 ร็อกอะฮ์

3. รอบปี ในรอบปีหนึ่งให้ทุกคนมาปฏิบัติการละหมาด ณ มัสยิดหรือสถานชุมนุมซึ่งมี 2 ครั้ง คือ

3.1 ละหมาดเมื่อสิ้นเดือนถือศีลอด (อีดูลฟิฏริ) ซึ่งเรียกว่า “วันออกบวช”	จำนวน 2 ร็อกอะฮ์
3.2 ละหมาดในวันเชือดสัตว์พลีทาน เนื่องในเทศกาลฮัจญ์ (อีดูลอัฎฮา) ซึ่งเรียกว่า “วันออกฮัจญ์”	จำนวน 2 ร็อกอะฮ์

4. ตามเหตุการณ์ เมื่อเกิดเหตุการณ์บางประการให้ละหมาดด้วย เช่น

4.1 ทำละหมาดขอพรแก่ผู้ตายก่อนนำไปฝัง เรียกว่า “ละหมาดญะนาซะฮ์”

¹ เสาวนีย์ จิตต์ทอมว. วัฒนธรรมอิสลาม, 2524 หน้า 105.

4.2 ทำละหมาดขอฝน ในยามแห้งแล้ง เรียกว่า “ละหมาดอิสติสกอฮ์”

4.3 ทำละหมาดในกลางคืนของเดือนถือศีลอดจำนวน 20 ร็อกอะฮ์ เรียกว่า “ละหมาดตะรอวีห์”

4.4 ทำละหมาดระลึกถึงพระเจ้า เมื่อเกิดผิดปกติทางธรรมชาติ คือ

4.4.1 เมื่อเกิดจันทรุปราคา เรียกว่า “คุซุฟุลกอมร์” จำนวน 2 ร็อกอะฮ์

4.4.2 เมื่อเกิดสุริยุปราคา เรียกว่า “กุซุฟุซซัมซี” จำนวน 2 ร็อกอะฮ์

4.5 ทำละหมาดขอต่อพระเจ้า ให้ชี้ทางเลือกในการประกอบกิจการงานที่ตัวเองตัดสินใจไม่ได้ เรียกว่า ละหมาด “อิสติคเราะฮ์” จำนวน 2 ร็อกอะฮ์

นอกจากที่กล่าวไว้แล้ว ยังมีละหมาดอื่นๆ อีก ซึ่งปรากฏในตำราศาสนาโดยตรง และการละหมาดยังส่งเสริมให้กระทำโดยไม่ต้องรอวาระและเหตุการณ์ต่างๆ ดังกล่าวที่เป็นการกระทำโดยไม่ต้องมีเงื่อนไข ทำเมื่อระลึกถึงพระเจ้า จำนวนกระทำครั้งละ 2 ร็อกอะฮ์ และทำได้เรื่อยไป เรียกว่า ละหมาด “สนัดมุลัก”

วิธีทำละหมาด¹

ให้เริ่มด้วยการชำระร่างกายให้สะอาด และอาบน้ำละหมาดตามแบบดังนี้

1. ตั้งเจตนาว่าจะอาบน้ำละหมาด
2. ล้างมือทั้งสองข้างจนถึงข้อมือ
3. บ้วนปากและล้างจมูก 3 ครั้งให้สะอาด
4. ล้างหน้า 3 ครั้ง ให้ทั่วบริเวณหน้าให้สะอาด
5. ล้างแขนทั้งสองข้าง 3 ครั้ง ตั้งแต่ปลายนิ้วมือถึงข้อศอกโดยล้างข้างขวาก่อนข้างซ้าย
6. เอามือขวาชุบน้ำลูบศีรษะ 3 ครั้ง ตั้งแต่ด้านหน้าถึงด้านหลัง
7. เอามือทั้งสองชุบน้ำเช็ดใบหูทั้งสองข้าง 3 ครั้ง ให้เปียกทั่วทั้งภายนอกและภายในโดยเช็ดพร้อมกันทั้งสองข้าง
8. ล้างเท้าทั้ง 2 ข้าง 3 ครั้ง ให้ทั่วจากปลายเท้าถึงเลยตาตุ่ม โดยล้างเท้าขวาก่อนเท้าซ้าย

¹ ยูซุบ บินอับดุลเลาะห์. คู่มือฮัจญ์, 2517 หน้า 11.

เมื่อเสร็จจากการอาบน้ำละหมาดก็ให้สวมเสื้อผ้านที่สะอาด และปิดอวัยวะสงวนโดย

- ผู้ชายต้องปิดระหว่างสะดือกับหัวเข่า
- ผู้หญิงปิดทั้งร่าง ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือ

แล้วหันหน้าไปทาง “กิบละฮ์” (กะอ์บะฮ์ บัยตุบเบาะห์) ด้วยจิตใจอันสงบ มีสมาธิ และมุ่งต่อพระเจ้า แล้วปฏิบัติ ดังนี้

1. ตั้งเจตนาแน่วแน่ในการปฏิบัติ
2. ยกมือจกระดับบ่า พร้อมทั้งกล่าวตักบีร์ กล่าวอัลลอฮูอักบร ซึ่งแปลว่า อัลลอฮ์ทรงยิ่งใหญ่ แล้วยกมือลงมากอดอก
3. ยืนตรงในท่าเดิม พร้อมกับอ่าน “บางบทจากคัมภีร์อัลกุรอาน” หรือบทฟาติฮะห์ หรือบทอื่นๆ ตามต้องการ
4. ก้มลง ใช้มือทั้งสองจับเข้าไว้ ศรีษะทำแนวตรงกับสันหลังไม่ห้อยลงและไม่เงยขึ้น พร้อมทั้งอ่านว่า “ซุบฮานะริบิยั่นอะชีวะบิฮัมดิสฺ” 3 ครั้งเป็นอย่างน้อย
5. เงยขึ้นมาสู่ที่ยืนตรง พร้อมทั้งกล่าวว่า “สมิอัลลฮูลิมันฮะมิดะฮ์ รอบบะนาละกัลฮัมดุล”
6. ก้มลงกราบโดยให้หน้าผากและจมูกจดพื้น มือวางแนบพื้นในระดับเข้าหัวเข่าทั้งสองวางบนพื้น และปลายนิ้วสัมผัสพื้น พร้อมทั้งอ่านว่า “ซุบฮานะรอบบิยัลอะฮฺลาวะบิฮัมดิสฺ” 3 ครั้งเป็นอย่างน้อย
7. ลุกขึ้นมานั่งพักพร้อมกับอ่านบทขอพร
8. ก้มลงกราบครั้งที่สองแบบเดียวกับครั้งแรก การกระทำตามลำดับดังกล่าวนี้เรียกว่า “หนึ่งร็อกอะฮ์”
9. จากนั้นขึ้นมายืนตรง แล้วย้อนกลับไปเริ่มต้นปฏิบัติตามลำดับ ตามที่กล่าวไว้แล้ว และในร็อกอะฮ์ที่สองให้ทำอย่างนี้
10. เมื่อขึ้นจากการกราบครั้งที่สอง พร้อมกับอ่านตะฮียะฮ์ คือ “อັตตะฮียาตุลมุबारอกาตุสซอลาตุตตอยยิปตุลิลลาฮ์ อัลลามูออลัยกะอัยยุฮันนะปิยุวะ เราหะมดูลลอฮิวัะบะรอกาตุฮ์อัลสะลามูออลัยนาวัะอะลาอิบาติซซอลิสีนัฮ์ชะดุอัลลาฮะฮิลลัลดอฮฺ วะฮ์ชะดุอันนะมุฮัมมะดรรอซูลุลลอฮิ อัลลอฮ์ฮุมมะซอลลีละลามูฮัมมัดอะลาอะลิมุฮัมมัด”

หากละหมาดนั้นมีเพียงสองร็อกอะฮ์ ก็ไม่ต้องขึ้นให้กระทำร็อกอะฮ์ต่อไป แต่ถ้าเป็นละหมาดที่มีร็อกอะฮ์ที่มี 3-4 ก็ให้ขึ้นกระทำตามลำดับดังกล่าวจนครบจำนวน โดย

- ถ้าเป็นละหมาด 3 ร็อกอะฮ์ ถึงการกราบครั้งที่ 2 ของร็อกอะฮ์ที่ 3 ลูกมาอ่านตะฮียะฮ์
- ถ้าเป็นละหมาด 4 ร็อกอะฮ์ ก็ลุกจากการกราบครั้งที่ 2 ของร็อกอะฮ์ ขึ้นมายืนตรงทำต่อในร็อกอะฮ์ที่ 4 ตามลำดับ จนถึงการทำนัจวอ่านตะฮียะฮ์สุดท้าย

11. ให้สลาม คือ อ่านว่า “อัลลามุอะลัลลามุมะเราะหิมะตุลลอฮ์” ทำพร้อมกับเหยียดไปทางขวา และว่าอีกครั้งพร้อมกับเหยียดไปทางซ้าย จากนั้นก็ยกมือขึ้นลูบหน้า เป็นอันเสร็จพิธี อนึ่งก่อนพิธีละหมาดจะเริ่มขึ้นจะมีผู้บอกโดยใช้วิธีตะโกนจากหอสูง เมื่อทุกคนมาประชุมพร้อมกันแล้วหัวหน้าในพิธีการนั้นก็จะเป็นผู้นำ วันสวดมนต์ใหญ่ คือ วันศุกร์

การสวดมนต์หรือนมัสการมีอยู่ 3 ตอน¹ คือ

- ตอนแรก เรียกว่า อาซาน คือ ตอนที่มุอาซซินขึ้นไปตะโกนเรียกอยู่บนหอสูง มีเนื้อหาความว่า ไม่มีบุคคลอื่นที่ดีกว่าพระอัลลอฮ์ พระมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์จึงมานมัสการกันเถิด มาทำความดีกันเถิด ดีกว่าการนอน
- ตอนสอง เรียกว่า ร็อกอะฮ์ เป็นการเริ่มสำรวม กาย วาจา และใจ คือ การกล่าวคำสวดที่ถูกต้อง ใช้อิริยาบถถูกต้อง และตั้งใจตรงต่อพระเจ้าองค์เดียวอย่างถูกต้อง
- ตอนสาม คือ ตอนกล่าวคำนมัสการโดยอิมาม หรือหัวหน้าในพิธีเป็นผู้นำกล่าวนำ และกระทำนำพร้อมกัน เป็นการขอพรและสรรเสริญพระคุณของพระเจ้า อนึ่ง มุสลิมถือว่าในเทศกาลสำคัญอย่างการฉลองวันสิ้นสุดแห่งการถือศีลอด และวันฉลองการเสียสละครั้งใหญ่ (อีดูลอัฎฮา) คือ วันตรุษ จะต้องทำพิธีร่วมกันทุกคนขาดไม่ได้

ประโยชน์ของการทำพิธีละหมาด

ประโยชน์ปัจจุบันที่สำคัญที่สุด คือ เป็นการน้อมตนแก่พระเจ้าทั้งกาย วาจา และใจ ตามแบบอย่างพระศาสดาพระมุฮัมมัด และโอองการที่พระเจ้ากำหนดไว้ ส่วนประโยชน์อื่นที่พึงได้รับมีดังนี้

¹ เสฎีเยร พันธรังษี. ศาสนาเปรียบเทียบ, 2524 หน้า 386.

1. เป็นการชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลา
2. เป็นการฝึกสมาธิและสร้างพลังจิตใจให้เข้มแข็ง
3. เป็นการช่วยแก้ปัญหาชีวิต (ระงับความทุกข์ใจ) ได้โดยทำจิตใจให้สงบ
4. เป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีหลายประการ เช่น ตรงต่อเวลา มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความอดทน การเอาชนะใจตัวเอง สร้างความสะอาดและความสามัคคี
5. เป็นวิธีการบริหารร่างกายทางอ้อม
6. เป็นการสร้างพลังกายให้เข้มแข็งเพื่อสามารถต่อต้านโรคภัยได้เป็นอย่างดี
7. เป็นการลดความตึงเครียดในหน้าที่การงานเพื่อดำเนินงานต่อไปอีกอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) การถือศีลอด

การถือศีลอด คือ งดเว้นจากการกระทำต่างๆ ดังต่อไปนี้ตั้งแต่แสงอรุณขึ้นจนถึงตะวันตกในเดือนรอมะฎอน (เดือนที่ 9 ของ ฮิจเราะห์ศักราช) เป็นเวลา 1 เดือน คือ

1. งดการกินและการดื่ม
2. งดการมีเพศสัมพันธ์
3. งดการใช้วัตถุภายนอกเข้าไปในอวัยวะภายใน
4. งดการแสดงอารมณ์ร้ายและความผิดต่างๆ พร้อมทั้งกระทำในสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้
 1. ทำนมาสการพระเจ้าให้มากกว่าวันธรรมดาถ้าเป็นการถือศีลรอมะฎอนให้ทำละหมาดตะรอวีห์จำนวน 20 ร็อกอะฮ์
 2. อ่านคัมภีร์อัลกุรอานให้มาก
 3. สำรวมอารมณ์และจิตใจให้ดี
 4. ทำทานแก่ผู้ยากไร้และบริจาคเพื่อการกุศล
 5. กล่าว “ซิกิร” อันเป็นบทรำลึกถึงพระเจ้า
 6. ให้นั่งสงบสติสงบจิต “อิติกาฟ” ในมัสยิด

การถือศีลอดมีเป้าหมายเพื่อเป็นการฝึกฝนให้ตัวเองมีจิตผูกพัน และยำเกรงต่อพระเจ้า เพื่อบำเพ็ญชีวิตในทุกด้านตามคำบัญชาของพระองค์ อันเป็นผลดีทำให้เกิดปิติสุขทั้งส่วนตัวและส่วนสังคม

นอกจากนั้นประโยชน์ของการถือศีลอดยังอำนวยในด้านสุขภาพอนามัยอีกด้วย เพราะการถือศีลอดเป็นการอดอาหารในช่วงเวลาที่ถูกกำหนดไว้อย่างตายตัวนั้น จะทำให้ร่างกายได้ละลายส่วนเกินของไขมันที่สะสมเอาไว้ อันเป็นบ่อเกิดของโรคภัยหลายประการด้วยกันดังที่ทราบๆ กันอยู่แล้ว

การถือศีลอดเป็นการเพิ่มพูนภูมิคุ้มกันด้านร่างกาย ทำให้ร่างกายเคยชินกับความหิวด้วยและการรับประทานอาหารตรงตามเวลา เพราะใน 24 ชั่วโมง ผู้ถือศีลอดจะรับประทานอาหารสองมื้อ คือ มื้อตอนดึกก่อนฟ้ารุ่งสางและมื้อค่ำ เมื่ออาทิตย์ลับขอบฟ้า

การถือศีลอดทำให้เกิดการประหยัดทั้งอาหารของโลก และสิ่งฟุ่มเฟือยสิ่งต่างๆ อีกมากมาย สมมุติทั้งโลกมีมุสลิมทั้งหมดในหนึ่งเดือนที่ถือศีลอด เมื่อนำมาจ่ายค่าอาหารที่ลดลงจะเป็นจำนวนมหาศาล เท่ากับเดือนถือศีลอดนั้น มุสลิมช่วยทำให้โลกประหยัดโดยตรง

วาระการถือศีลอด

การถือศีลอดแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

1. บังคับ
 2. อาสาสมัคร
1. ถือศีลอดบังคับ ได้แก่ การถือศีลอดซึ่งศาสนาบังคับว่าจะต้องถือดังนี้
 - 1.1 ถือศีลอดในเดือนรอมะฎอนครบทั้งเดือน
 - 1.2 ถือศีลอดตามที่บนไว้
 - 1.3 ถือศีลอดชดเชยที่ขาด
 - 1.4 ถือศีลอดตามข้อผูกพัน เช่น ถือศีลอดเพื่อไถ่ความผิดอันเกิดจากการกระทำผิดทางเพศขณะถือศีลอด เป็นต้น
2. ถือศีลอดอาสาสมัคร ได้แก่ การถือศีลอดซึ่งศาสนามีได้บังคับให้ถือ หากปล่อยเป็นอิสระ ตามความสมัครใจ มีดังต่อไปนี้ เช่น

2.1 การถือศีลอด 6 วัน ในเดือนเซาวาล (เดือนต่อจากเดือนรอมะฎอน)

2.2 การถือศีลอดในวันที่ 10 ของเดือนมุฮัรริอม

2.3 การถือศีลอด ในวันจันทร์ วันพฤหัสบดี เป็นต้น

สาเหตุทำให้เสียศีลอด

1. รับประทานอาหารหรือเครื่องดื่ม 2. อาเจียนโดยเจตนา 3. ร่วมประเวณี 4. เสียสติ 5. นำวัตถุเข้าไปในช่องภายในของร่างกาย เช่น รุหุ ทวาร เป็นต้น 6. มีเลือดประจำเดือนหรือเลือดหลังคลอด 7. ทำให้อสุจิเคลื่อน 8. สิ้นสภาพอิสลาม

จุดมุ่งหมายของการถือศีลอดเพื่อฝึกฝนทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีความหนักแน่นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักชะกาต

มุสลิมที่บรรลุนิติภาวะทางร่างกายดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องละหมาดทุกคนจะต้องถือศีลอด ยกเว้นสำหรับบุคคลบางประเภทต่อไปนี้

1. คนชรา
2. คนป่วยหรือสุขภาพไม่ดี
3. หญิงที่มีครรภ์ที่เกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่บุตร
4. บุคคลที่ทำงานหนัก เช่น กรรมกรแบกหาม
5. บุคคลที่อยู่ในระหว่างเดินทาง
6. หญิงขณะมีรอบเดือนและหลังคลอด

บุคคลที่ได้รับการผ่อนผันให้ละเว้นการถือศีลอดทั้ง 6 ประเภทนี้ หากพ้นภาวะความจำเป็นดังกล่าวแล้ว เช่น หมดรอบเดือน เมื่อสิ้นสุดการเดินทาง หายจากการเจ็บไข้ ฯลฯ ให้ถือศีลอดชดใช้ตามจำนวนวันที่ขาดโดยจะต้องถือในช่วงระยะ 11 เดือนก่อนที่จะถึงเดือนรอมะฎอน ของปีต่อไป ยกเว้นผู้ที่ถือศีลอดได้โดยลำบาก เช่น คนชรา คนป่วย ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ต้องใช้ชดเชยโดยบริจจาคาอาหารแก่คนยากจน 1 คน ในวันที่ขาด โดยอาหารนั้นต้องเหมือนกับที่ตนรับประทาน

4) การบริจาคศาสนทานชะกาต

การบริจาคศาสนทาน ศาสนาอิสลามเรียกว่า “ชะกาต” (Sakat) มาจากคำเดิมในภาษาอาหรับว่า “ชะกาฮฺ” แปลว่า การทำให้บริสุทธิ์ ความเจริญงอกงาม

ชะกาต ในศาสนาอิสลาม หมายถึง การบริจาคซึ่งศาสนาบังคับให้ผู้มีทรัพย์สินมากเกินจำนวนที่กำหนดไว้ (ในศาสนา) จ่ายแก่ผู้ควรได้รับ (ตามอัตราที่ศาสนากำหนด)

ที่มาของการบริจาคชะกาต

1. คำสอนในศาสนาที่ให้มุสลิมทุกคนถือว่า บรรดาทรัพย์สินทั้งหลายที่หามาได้นั้น คือของฝากจากอัลเลาะห์ที่เจ้าให้จ่ายส่วนหนึ่งแก่คนยากคนจน
2. ชีวิตจริงของพระศาสดามะหะหมัด เคยผ่านความยากจนมาก่อน

วัตถุประสงค์ของการบริจาคชะกาต

1. เพื่อชำระจิตใจของผู้บริจาคให้บริสุทธิ์ไม่ตกเป็นทาสแห่งวัตถุด้วยความโลภและเห็นแก่ตัว
 2. เพื่อปลูกฝังให้มุสลิมทั้งหลายเป็นผู้มีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน
 3. เพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมด้วยวิธีการสังคมสงเคราะห์
- ลักษณะของการบริจาคชะกาตที่ถือได้ว่าได้บุญกุศลตามความมุ่งหมาย
1. ทรัพย์สินที่บริจาคต้องได้มาด้วยความสุจริต
 2. ต้องเต็มใจในการบริจาค ไม่หวังสิ่งตอบแทน ไม่เจตนาเพื่ออวดความมั่งมีและไม่ล้าเลิกละบุญคุณ

อัตรการบริจาคชะกาต

ทรัพย์สินที่จะนำมาบริจาคชะกาตมีหลายประเภทด้วยกัน คือ

1. ชะกาตพืชผล อันได้แก่ การเพาะปลูกที่นำผลผลิตมาเป็นอาหารหลักในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ข้าว ข้าวสาลี เป็นต้น เมื่อมีจำนวนผลผลิตได้ 650 กก. ต้องจ่ายชะกาต 10% สำหรับการ

เพาะปลูกที่อาศัยฝน และเพียง 5% สำหรับการเพาะปลูกที่ใช้น้ำจากแรงงาน

2. ทองคำ เงิน และเงินตรา เมื่อมีจำนวนเหลือใช้เพียงเท่าทองคำหนัก 5.6 บาท เก็บไว้ครอบครองครบรอบปีก็ต้องบริจาคออกไป 2.5% จากทั้งหมดที่มีอยู่

3. รายได้จากการค้า เจ้าของสินค้าต้องคิดหักในอัตรา 2.5% ในทุกรอบปี บริจาคเป็นชะภาตทั้งนี้ทรัพย์สินจะต้องไม่น้อยกว่าเทียบน้ำหนักทองคำเท่ากับ 4.67 บาท

4. ชุมทรัพย์เหมืองแร่ เมื่อได้ขุดกรูสมบัติแผ่นดิน หรือเหมืองแร่ได้สัมปทาน จะต้องจ่ายชะภาต 20% หรือ 1 ใน 5 จากทรัพย์สินทั้งหมดที่ได้

5. ปศุสัตว์ ผู้ที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ คือ วัว ควาย ฝูง แพะ แกะ จะต้องบริจาคในอัตราที่แน่นอน เป็นชะภาตออกไป เช่น มีวัว ควาย ครบ 30 ตัว ให้บริจาคลูกวัวอายุ 1 ขวบ 1 ตัว ครบ 100 ตัว บริจาคลูกวัวอายุ 2 ขวบ 1 ตัว และ 1 ขวบ 2 ตัว เป็นต้น

ผู้มีสิทธิรับชะภาต

ผู้มีสิทธิรับชะภาตตามระบุไว้ในอัลกุรอานมีทั้งหมด 8 ประเภท คือ

1. คนอนาถา ได้แก่ ผู้ยากจนไม่มีทรัพย์สินหรืออาชีพใดๆ
2. คนขัดสน ได้แก่ ผู้มีอาชีพ มีรายได้ แต่ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายจริง
3. เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับชะภาต ได้แก่ บุคคลที่ได้รับการไว้วางใจจากรัฐให้จัดการเก็บรวบรวมและจ่ายชะภาต
4. ผู้ควรปลอบใจ ได้แก่ ผู้เพิ่งเข้าอิสลาม หรือเตรียมเข้าอิสลาม หรืออาจจะเข้าอิสลาม
5. ทาสที่ต้องการทรัพย์สินไปไถ่ตัวเองให้เป็นอิสระ รับชะภาตเพียงเท่าที่จะนำไปไถ่ตัวเอง
6. ผู้เป็นหนี้ หมายถึง เป็นหนี้ในการประกอบสัมมาอาชีพะ หรือกิจการกุศลทั่วไปรับชะภาตเพียงเท่าที่เป็นหนี้
7. ผู้สละชีวิตในแนวทางพระเจ้า รับชะภาตเพียงค่าใช้จ่ายระหว่างดำเนินการ
8. ผู้เดินทาง หมายถึง เมื่อเดินทางแล้วหมดทุนที่จะเดินทางกลับมีสิทธิรับชะภาตได้เพียงค่าใช้จ่ายที่จำเป็น

ชะกาดพิญเราะฮ์

การบริจาคชะกาดอีกประเภทหนึ่งที่มุสลิมต้องปฏิบัติ คือ “ชะกาดพิญเราะฮ์” ซึ่งบริจาคเมื่อถึงวันสิ้นเดือนฮอด (รอมะฎอน)

เป็นชะกาดที่คิดจากอาหารหลักที่บริโภคในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ข้าวสาลี เป็นต้น นำมาบริจาคโดยคิดเป็นรายบุคคล คนละประมาณ 4 ทะนัน หรือประมาณ 3 ลิตร

การบริจาคชะกาดพิญเราะฮ์ให้หัวหน้าครอบครัวบริจาคเพียงคนเดียว โดยคำนวณจากสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจำนวนเท่าใดก็คูณด้วย 3 ลิตร แล้วนำไปบริจาคแก่ผู้มีสิทธิ

5) หลักการประกอบพิธีฮัจญ์

การประกอบพิธีฮัจญ์¹ คือ การเดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ เมืองเมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย คำว่า ฮัจญ์ หมายถึง “การเดินทางไปยังจุดมุ่งหมายเฉพาะอันหนึ่งในแง่กฎหมายของอิสลาม คำนี้มีความหมายว่า ออกเดินทางไปกะบะห์หรือบัยตุลลอฮ์ และประกอบพิธีฮัจญ์”

ในชีวิตหนึ่ง มุสลิมจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ มหานครเมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียอย่างน้อย 1 ครั้ง เป็นข้อบังคับสำหรับทุกคนที่มีความสามารถพอจะเดินทางไปได้และไม่ทำให้ครอบครัวเดือดร้อนระหว่างเดินทาง

บทบัญญัติพิธีฮัจญ์นี้กำหนดให้มุสลิมจากทั่วทุกมุมโลกได้เดินทางไปร่วมชุมนุมเพื่อแสดงพลังศรัทธา พลังเศรษฐกิจ พลังสังคม และได้มีการแลกเปลี่ยนทางด้านต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมมุสลิม เช่น การแลกเปลี่ยนทางวิชาการ ทางเศรษฐกิจ ทางความคิด ทางข่าวสาร เป็นต้น

การรวมตัวกันในสถานที่เดียวกัน เป็นจำนวนหลายล้านคนเช่นนี้ ทำให้ทุกคนได้ตระหนักถึงภราดรภาพ เสมอภาพ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม ซึ่งจะทำให้ทุกคนรักกันยิ่งๆ ขึ้น ที่ไม่เคยรู้จักกันก็จะได้รู้จักกัน และจะทำให้สนิทสนมสมัครสมานกัน

กำหนดเวลาของการไปทำพิธีฮัจญ์

ในปีหนึ่งๆ มุสลิมทั่วโลกจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์พร้อมกัน 1 ครั้ง พิธีนั้นจะทำได้เดือนซุลฮิจญะฮ์ของแต่ละปี

¹ สัจญียฺยุซุบ บินอับดุลเลาะห์. คู่มือฮัจญ์, 2517 หน้า 2.

แต่หากมุสลิมเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ มิใช่ฤดูกาลทำฮัจญ์ตามกำหนดเวลาดังกล่าว เรียกศาสนกิจนั้นว่า อุมเราะห์

สถานที่ในการประกอบพิธีฮัจญ์

สถานที่ในการประกอบพิธีฮัจญ์มีเพียงแห่งเดียวโลกมุสลิม ไม่สามารถจะไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่ไหนก็ได้ตามใจชอบ เช่น การท่องเที่ยว

สถานที่ของการประกอบพิธีฮัจญ์อยู่ที่กะอ์บะฮ์ หรือบัยตุลลอห์ในนครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

กะอ์บะฮ์ คือ สิ่งก่อสร้างรูปทรงเหลี่ยม (มาจากรากศัพท์ว่า กะอะบะ แปลว่า หนุนขึ้นหรือพองขึ้น) ที่ท่านนบี (ศาสดา) อิบรอฮีมและนบีอิสมาอิล บุตรชายช่วยกันสร้างขึ้นจากรากเดิมที่มีอยู่ตามที่ได้รับบัญชาจากพระผู้เป็นเจ้าอัลเลาะห์ (ซุบห์) เมื่อประมาณ 200 ปี ก่อนคริสตกาล กะอ์บะฮ์นี้มีชื่อเรียกอยู่หลายอย่างที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน อาทิ อัล-บัยตุลหะรอม อัล-มิสญิดุลหะรอม บัยตุลลอติค แต่นามที่เป็นที่รู้จักกันมากที่สุด คือ “บัยตุลลอห์” ซึ่งแปลว่า บ้านของอัลลอฮ์

ฉะนั้น อัล-กะอ์บะฮ์ หรือ บัยตุลลอห์ จึงเป็นเคหะหลังแรกที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพภักดีต่อองค์พระอัลเลาะห์ (ซุบห์)

ทุ่งอะเราะเฆะฟะฮ์ อะเราะเฆะฟะฮ์มีลักษณะเป็นทุ่งกว้างในหินผาที่กว้างใหญ่สูงประมาณ 200 ฟุต อยู่ห่างจากนครเมกกะประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นสถานที่ที่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ทั้งหมด (สุญูด) จะไปร่วมชุมนุมกันในวันที่ 9 ของเดือนซุลฮิจญะฮ์ ตั้งแต่เช้าก่อนถึงพระอาทิตย์ตก เป็นที่เริ่มแรกของพิธีฮัจญ์ หลังจากครองผ้าอิหฺรอมแล้ว (ชุดขาวจากผ้า 2 ผืน)

ในการค้ำแรมที่อะเราะเฆะฟะฮ์นี้ สุญูด (ผู้ไปประกอบพิธีฮัจญ์) จะกางเต็นท์อยู่โดยต่างก็มีธงชาติของประเทศตนติดตั้งไว้

ทุ่งนี้เป็นที่ชุมนุมของคนทั่วโลก จากจำนวนร้อย เป็นพัน เป็นหมื่น เป็นแสน และเป็นล้านในปัจจุบัน ในจำนวนนี้มีทั้งราชาและยาจก นายและบ่าว ผิวขาว ผิวดำ ผิวเหลือง แต่ทุกคนแต่งกายเหมือนกันด้วยผ้าขาวเพียง 2 ชิ้น ทุกคนเท่าเทียมกัน เป็นพี่น้องกัน หัวใจจำนวนล้านดวงในที่เดียวกันต่างมุ่งอยู่ที่พระเจ้าของค์เดียวกัน และต่างอยู่ในความสำรวม ความนอบน้อมต่อพระองค์ ขอพรจากพระองค์ เป็นการมาหยุด มาพักแรมอยู่ด้วยกันด้วยความสงบ จึงเรียกการปฏิบัตินี้ว่า วูฏุฟ (วูฏุฟ แปลว่า หยุด สงบ นิ่ง)

เมื่อเสร็จจากการรูดูฟ สุญญาตจะเดินทางไปยังทุ่งมีนาเพื่อไปค้างแรมที่นั่น 3 วัน 3 คืน เพื่อ
ขว้างเสาหิน

แต่เนื่องจากการเดินทางอยู่ในระหว่างกลางคืน ท่านศาสดา (คือลข) จึงค้างคืนที่ทุ่ง
มุสตะลียะฮ์ 1 คืน จึงออกเดินทางไปยังทุ่งมีนาในตอนเช้าของวันที่ 10

สำหรับมุสลิมที่มีได้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ถือว่าวันรุ่งขึ้นจากการรูดูฟของผู้ไป
ประกอบพิธีฮัจญ์ คือ วันอีดุลอัฎฮา หรือที่ชาวไทยมุสลิมนิยมเรียกว่า ออกฮัจญ์

อนึ่ง ณ ทุ่งอะเราะะฟะฮ์แห่งนี้ คือ สถานที่ซึ่งท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลข) แสดงปัจฉิม
เทศนาหรือการกล่าววอบรมในที่ชุมนุมเป็นครั้งสุดท้าย

การแต่งกายในพิธีฮัจญ์

ผู้ชายทุกคนจะแต่งกายด้วยผ้าขาว 2 ชิ้นที่ไม่มีการเย็บ ส่วนหญิงจะแต่งกายด้วยชุดที่มิดชิด
(เปิดได้เฉพาะฝ่ามือและใบหน้า) โดยไม่มีเครื่องประดับใดๆ ทั้งสิ้น การครองผ้าขาวนี้เรียกว่า
อิห์รอม

“หลักข้อแรกของการบำเพ็ญฮัจญ์ ได้แก่ อิห์รอมจากมิกออต หมายถึง การครองผ้าสองชิ้น
ด้วยการตั้งใจจะบำเพ็ญฮัจญ์จากเขตสถานที่แห่งหนึ่ง เรียกว่า ยะลัมลัม ซึ่งอยู่ห่างจากเมือง
ฮิตตะห์ (เมืองท่าของชาวอุไดเราะเบีย) ประมาณ 63 กิโลเมตร”

การประกอบพิธีฮัจญ์

ตั้งแต่เริ่มครองอิห์รอมจนเปลื้องอิห์รอมเมื่อเสร็จพิธีไม่ว่าสุญญาตจะมาจากส่วนใดของ
โลกจะต่างเริ่มกล่าวสรรเสริญด้วยภาษาเดียวกันก้องกระหึ่มไปทั่ว คือ “ลับบัย กัลลอฮุมมะ ลับบั
ยกะลาซารีกะลัก”

“โอ้อัลลอฮ์ ข้าพระองค์ขอนอบน้อมคำเชิญของพระองค์ ไม่มีผู้ใดเทียบเท่าพระองค์”

ขั้นตอนของพิธีฮัจญ์ สรุปได้ดังนี้

1. การครองอิห์รอม
2. การรูดูฟ (พักสงบ) ที่ทุ่งอะเราะะฟะฮ์
3. การค้างแรมที่ทุ่งมุสตะลียะฮ์ 1 คืน แล้วเดินทางไปยังทุ่งมีนา 3 คืน เพื่อขว้าง
เสาหิน

4. การเฆาะวฟ คือ เดินเวียน (ซ้าย) รอบบัยตุลลอห์ 7 รอบ
5. สะแอ คือ การเดินและวิ่งกลับไปกลับมาระหว่างอัลเศาะฟากับอัลมัระฮ์ 7 เที้ยว
6. การทำกูรบานหรือเชือดสัตว์พลีสำหรับผู้ที่มีความสามารถหรือการถือศีลอดทดแทน 7 วัน
7. โกนหรือตัดผม เสร็จแล้วจึงเปลื้องชุดอิห์รอม

พิธีฮัจญ์เป็นศาสนกิจข้อที่ 5 ของมุสลิม เป็นข้อเดียวในหลักปฏิบัติ 5 ประการที่ใช้ปฏิบัติเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถเท่านั้น บุคคลที่มีความสามารถในการประกอบพิธีฮัจญ์ หมายถึงมุสลิมที่มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญาที่สมบูรณ์ที่มีทรัพย์สินเพียงพอในการใช้จ่ายโดยมิต้องเป็นหนี้สินและเดือดร้อนบุคคลที่อยู่ข้างหลังและเส้นทางที่เดินทางไปจะต้องปลอดภัย นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบศาสนกิจข้ออื่นๆ เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบริจาคซะกาตสมบูรณ์เสียก่อน การไปประกอบพิธีฮัจญ์มิใช่เพื่อโอ้อวดหรือเพื่อแสดงความมั่งคั่งของตน แต่เป็นการไปเพื่อทดสอบความศรัทธาและความเข้มแข็งอดทน

ในปีหนึ่งๆ มุสลิมจากทั่วโลกจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์พร้อมกันที่เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นสถานที่แห่งเดียวในโลกที่ใช้ประกอบพิธีจะทำในเดือนซุล (เดือนที่ 12 ของเดือนฮิจญ์เราะฮ์ศักราช) โดยใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์

มุสลิมที่เข้าร่วมในการประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องทำพิธีตามลำดับต่อไปนี้

1. **การครองอิห์รอม** คือ การนุ่งห่มด้วยผ้าขาวสองผืน เรียกว่า ครองอิห์รอม ผู้ที่เข้าร่วมในการประกอบพิธีฮัจญ์ที่เป็นชายจะต้องแต่งกายด้วยผ้าขาวสองผืน ส่วนหญิงจะต้องปิดมิดชิดเว้นแต่ใบหน้าและฝ่ามือ เพราะฉะนั้นทุกคนจึงแต่งเหมือนกันหมดไม่ว่าจะเป็นเศรษฐีหรือยาก ผิวขาวหรือผิวดำ นายหรือป่าว เพราะทุกคนเสมอภาคกันหมด

2. **การวูฎ** คือ การพักสงบที่ทุ่งอะเราะพะฮ์ (อะเราะพะฮ์ เป็นชื่อตำบลหนึ่งของเมืองเมกกะ) ซึ่งห่างจากเมืองเมกกะประมาณ 12 กิโลเมตร บริเวณสำหรับวูฎนี้เป็นลานทรายกว้างใหญ่ที่มีเทือกเขาเรียงรายเป็นรูปครึ่งวงกลม ทิศเหนือมีเนินเขาชื่อ ญะบัลเราะห์ ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งเป็นสถานที่วูฎของท่านเราะซูล

การวูฎเป็นข้อที่ปฏิบัติประการหนึ่งของพิธีฮัจญ์ผู้ที่ขาดการวูฎย่อมไม่ได้ฮัจญ์ การวูฎจะเริ่มตั้งแต่ตะวันตกของวันที่ 9 เดือนซุล

3. **การค้ำแรมที่ทุ่งมูสตะลิฟะฮ์ 1 คีน** แล้วเดินทางไปที่ทุ่งมีนาเพื่อข้างเสาหินค้ำแรมที่ทุ่งมีนา 3 วัน 3 คีน

4. **การเฆาะวาฟ** คือ การเดินเวียนรอบบัยตุลลอฮ์ 7 รอบ การเฆาะวาฟต้องเริ่มต้นจากแนวของหินดำและต้องปฏิบัติดังนี้

- ต้องมีน้ำละหมาด
- แต่งกายปกปิดเรียบร้อย
- เหยียดเฆาะวาฟก่อนจะเริ่มต้นเฆาะวาฟ
- ต้องเริ่มจากหินดำ
- ต้องเวียนให้ครบ 7 รอบ โดยเวียนติดต่อกันไปไม่ขาดระยะ
- ให้เวียนซ้ายให้บัยตุลลอฮ์อยู่ทางด้านซ้ายมือโดยให้แนวอกตั้งฉากกับบัยตุลลอฮ์เสมอ
- ให้จับหินดำ หากคนแน่นจนทำไม่ได้ก็ให้เอามือลูบหินดำแล้วจึงเอามือมาจับ หากยังทำไม่ได้ก็ให้ทำท่าจับหรือลูบหินดำแล้วจึงเอามือจับ

5. **สะแอ** คือ การเดินระหว่างเศาะฟา มัรวะฮ์ ซึ่งมีความยาวประมาณ 410 เมตร โดยเดินเวียนรอบประมาณ 7 เที้ยว เงื่อนไขการสะแอมี่ดังนี้

- ต้องเริ่มที่เนินเขาเศาะฟา
- ต้องสิ้นสุดที่เนินเขามัรวะฮ์
- ต้องเดินตามเส้นทางที่กำหนด
- ต้องเดินให้ครบ 7 รอบ
- หากไม่แน่ใจในจำนวนเที้ยว ให้ถือว่าเอาจำนวนน้อยเป็นหลักแล้วสะแอต่อไปจนแน่ใจว่าครบ 7 เที้ยว

6. **การทำกูรบาน** คือ การเชือดสัตว์เพื่อเป็นทาน ผู้ที่กระทำการพร่องหรือละเมิดข้อห้ามต่างๆ ระหว่างพิธีฮัจญ์ จะต้องเสียค่าปรับหรือค่าทดแทนที่เรียกว่า การเสียดัม การเสียดัมนี้อาจจะเป็นการกระทำได้ด้วยตนเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นทำแทนโดยเชือดสัตว์หรือนำอาหารมาแทน บริจาคแก่คนยากจน แล้วแต่กรณี เช่น

- ผู้บำเพ็ญฮัจญ์ร่วมประเวณีระหว่างอิห์รอมถือว่ามีความผิดหนัก ทำให้พิธีฮัจญ์นั้นเสียต้องกระทำได้ด้วยตนเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นทำแทนโดยเชือด

สัตว์หรือนำอาหารมาแทนและต้องกระทำพิธีฮัจญ์ต่อไปจนจบและต้องประกอบพิธีฮัจญ์อีกต่อไป นอกจากนี้ยังต้องเสียตัม

- ห้ามล่าสัตว์หรือช่วยเหลือการล่าสัตว์
- เมื่อผู้บำเพ็ญฮัจญ์บกร่องในเบื้องต่อไปนี้ เช่น ใช้เครื่องหอม ตัดเล็บ ตัดหรือถอนต้นไม้ ให้เสียตัม โดยเชือดแพะหรือแกะ 1 ตัว หรือถือศีลอด 3 วัน หรือบริจาคข้าวสารแก่คนยากจน 6 คน คนละครึ่งมุด (ทะนानอาหาร)

7. โกนหรือตัดผม เมื่อเสร็จจากการสะแอแล้ว ให้โกนผมหรือตัดผมอย่างน้อย 3 เส้นเสร็จแล้วจึงเปลี่ยนชุดอิห์รอม

ความมุ่งหมายของการประกอบพิธีฮัจญ์

1. เพื่อให้มุสลิมจากทั่วโลกได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กันอันจะก่อให้เกิดสัมพันธภาพและภารดรภาพ

2. เพื่อให้เกิดความเสมอภาค เพราะผู้ที่มาบำเพ็ญฮัจญ์ในปีหนึ่งๆ จะมีเชื้อชาติ ผิวพรรณ ฐานะ ฯลฯ แตกต่างกัน แต่ทุกคนต่างอยู่ในชุดอิห์รอมเหมือนกันหมดและทำพิธีอย่างเดียวกันไม่มีใครมีอภิสิทธิ์ใดๆ

3. เพื่อเป็นการทดสอบความอดทนและในด้านการเสียสละสิ่งต่างๆ ในหนทางของพระเจ้าตั้งแต่ทรัพย์สินเงินทองในการใช้จ่ายการต้องละทิ้งบ้านเรือนครอบครัวและญาติพี่น้อง

4. เพื่อฝึกฝนและทดสอบความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ

5. ฝึกการสำรวมตน ละทิ้งอภิสิทธิ์ต่างๆ เพราะทุกคนต้องปฏิบัติตามวินัยบัญญัติของพิธีฮัจญ์เหมือนกันทั้งหมด เช่นงดเว้นจากการล่าสัตว์ การตัดต้นไม้ การร่วมประเวณี เป็นต้น

6. เพื่อให้มุสลิมได้ระลึกถึงประวัติศาสตร์ของอิสลามและเป็นการปลุกศรัทธามั่นคง

7. เป็นการแสดงถึงเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้าในการที่มุสลิมจากทั่วโลกจำนวนนับแสนเดินทางไปรวมกัน ณ ที่แห่งเดียวกัน ในชุดแบบเดียวกัน กระทำพิธีอย่างพร้อมเพรียงกันในทุกๆ ปี

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ไปบำเพ็ญฮัจญ์เมื่อกลับมาแล้วยังเป็นคนธรรมดา มิได้เป็นพระ และมีได้มีสิทธิพิเศษใดๆ ศาสนาอิสลามเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ถือ

อภิสติชน เพราะทุกคนต่างก็เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ วิธีการดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้กฎหมายของอัลลอฮ์เหมือนกัน แม้แต่ผู้ปกครองก็ไม่มีสิทธิใช้ตำแหน่งหน้าที่และอำนาจข่มขู่หรือเอาเปรียบประชาชน ศาสนาอิสลามถือว่าผู้ปกครองที่ดีนั้น คือ ผู้ปกครองที่รับใช้ประชาชนด้วยความซื่อสัตย์และบริสุทธิ์ใจนั่นเอง

(3) หลักคุณธรรมหรือหลักความดี(อิห์ซาน)

หลักคุณธรรมหรือหลักความดี คือการกำหนดว่าสิ่งใดที่ควรปฏิบัติ และสิ่งใดต้องละเว้น ข้อกำหนดเหล่านี้ปรากฏอยู่แล้วในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งแยกออกเป็นสองตอนคือการกระทำที่อนุญาต เรียกว่าฮะลาล (HALAL) และการกระทำที่ต้องห้าม เรียกว่าฮะรอม (HARAM)

1) **การกระทำที่อนุญาต** หมายถึง การอนุญาตให้กระทำความดี ซึ่งความดีในศาสนาอิสลาม หมายถึงสิ่งใดก็ตามที่ได้รับไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ว่า ดี สิ่งนั้นต้องดี ไม่ว่าคนทั้งหลายจะเห็นชอบด้วยหรือไม่ก็ตาม ตัวอย่างของการกระทำที่จัดเป็นการกระทำที่ดีในศาสนาอิสลาม เช่น

- บอกทางให้แก่ผู้หลงทาง
- หยิบสิ่งอันตรายออกจากทางเดิน
- ไม่เข้าใกล้เครื่องดื่มและของมึนเมา
- ไม่เข้าใกล้สิ่งลามกอนาจาร
- ต่อสู้ถ้ามีการกดขี่
- พูดความจริงต่อหน้าผู้ปกครอง
- จ่ายค่าแรงก่อนเห็จะแห้ง
- ไม่เป็นคนหลงชาติหลงตระกูล
- ไม่เป็นคนทำบุญเอาหน้าหวังชื่อเสียงหรือต้องการให้ชื่อของตนไปติดอยู่ที่อาคารใด อาคารหนึ่ง
- การไม่กินดอกเบี้ย ไม่ติดสินบน
- การแต่งงานที่ใช้เงินน้อยและมีความรุ่มรวยน้อยที่สุด
- การยกฐานะคนใช้ให้มีการกินอยู่เหมือนกับตน
- ฯลฯ

2) การกระทำที่ต้องห้าม หมายถึง การห้ามกระทำความชั่ว ซึ่งความชั่วในศาสนาอิสลาม หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่ได้ระบุไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ว่าชั่ว สิ่งนั้นต้องชั่ว ไม่ว่าคนทั้งหลายจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม ตัวอย่างของการกระทำที่จัดเป็นการกระทำชั่วในศาสนาอิสลาม เช่น

- การตั้งภาคี หรือยึดถือ นำสิ่งอื่นมาเทียบเคียงอัลลอฮ์ เช่น เงินตรา วงศ์ตระกูล เกียรติยศ ชื่อเสียง ประเพณี แม้แต่อารมณ์ก็จะนำมาเป็นใหญ่ในตัวเองไม่ได้
- การกราบไหว้บูชารูปปั้น วัตถุ ต้นไม้ ก้อนอิฐ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว แม่น้ำ ภูเขา ห้ามกราบไหว้ผีสิงเทวดา นางไม้ ห้ามเช่นไหว้สิ่งใดๆ ทั้งสิ้น
- การเชื่อในเรื่องดวง ผูกดวง ดูหมอ ตรวจดูชะตาราศี ดูลายมือ ถูโชคลาง เล่นเครื่องรางของขลัง
- การเล่นการพนันทุกชนิด เสี่ยงทาย เสี่ยงโชค เล่นม้า ลีอตเตอรี หว่ยเบอร์
- การกินสัตว์ที่ตายเอง สัตว์ที่มีโรค กินหมู กินสัตว์ที่นำไปเช่นไหว้ สัตว์ที่ถูกรัดคอให้ตายโดยที่มิได้เชือดให้เลือดไหลสัตว์ที่เชือดโดยมิได้กล่าวนามของอัลลอฮ์
- การกินดอกเบี๋ย
- การเสพสุราและสิ่งมีนเมาทุกชนิด รวมทั้งยาเสพติด เช่น ฝิ่น เฮโรอีน
- การผิดประเวณี แม้จะเป็นการสมัคใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายก็ตาม
- การประกอบอาชีพที่ไม่ชอบด้วยศีลธรรมหรืออาชีพที่จะนำไปสู่ความหายนะ เช่น ตั้งช่อง โรงเหล้า บาร์ อาบอบนวด ปลอ่ยเงินกู้โดยวิธีเก็บดอกเบี๋ย รับซื้อของโจร และเปิดสถานเรีงรมย์ทุกชนิด
- การบริโภคอาหารที่หามาได้โดยไม่ชอบ
- การกักตุนสินค้าเพื่อนำออกมาขายด้วยราคาสูงเมื่อเกิดภาวะขาดแคลนอดอยาก
- การกระทำใดๆ ที่เป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง เพื่อนบ้าน สังคม และประเทศชาติ
- ฯลฯ

หลักคุณธรรมเป็นหลักคำสอนที่สนองตอบหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ เพราะการสร้างคุณธรรมสูงสุดให้เกิดขึ้นในจิตใจ จะต้องผ่านหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบเสียก่อน มิฉะนั้นคุณธรรมทางใจจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ กล่าวคือ เมื่อมีศรัทธา

มันใจในองค์อัลลอฮ์ และมีการปฏิบัติสนองคำบัญชาของพระองค์อย่างครบถ้วนและเคร่งครัด เป็นนิจิสแล้ว จิตใจก็จะแนบเนื่องกับพระองค์ กีเลสตัณหาที่แทรกซ้อนในอารมณ์ก็จะถูก ปลดปล่อยออกจนหมดสิ้น

หลักสามประการดังที่กล่าวมานี้ เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับมุสลิม ทุกคนต้องปฏิบัติและมีอยู่ในดวงจิตของตน ซึ่งเป็นหน้าที่เฉพาะตัวของมุสลิมแต่ละคน เมื่อ ปฏิบัติหลักสามประการนี้ครบถ้วนแล้ว หน้าที่อันดับต่อมาคือ การรับหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับ บุคคลอื่นหรือที่เรียกว่า “หลักธรรมทางสังคม” ซึ่งสังคมในที่นี้หมายถึง บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ตัว เองโดยกำหนดหลักกว้างๆ ว่า “บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นโดยฐานะใดก็จะต้องรับหลักธรรม เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นตามฐานะดังกล่าว” เหตุนี้จึงมีหลักธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อบิดามารดา ต่อสามี ต่อบุตรหลาน ต่อเพื่อนบ้าน ต่อคู่สัญญา ต่อลูกค้า ต่อผู้ปกครอง ต่อประเทศชาติ เป็นต้น คำสอนของศาสนาอิสลามจึงไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการบำเพ็ญภานาต่อพระเจ้าอย่าง เดียว หากจะต้องปฏิบัติตนตามภาระหน้าที่ต่างๆ ตามฐานะของตนอย่างเหมาะสมและอย่าง รับผิดชอบอีกด้วย ภาระหน้าที่ต่อพระเจ้าและสังคมนั้นแยกกันไม่ออก จะต้องปฏิบัติควบคู่กันไป จะทิ้งอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ได้ แม้แต่การบัญญัติถึงหน้าที่ดังกล่าว คัมภีร์อัลกุรอานก็นำมารวม กันไว้ในประโยคเดียวกัน มิได้แยกให้เห็นถึงความลดหลั่นทางความสำคัญ ดังปรากฏในพระ คัมภีร์ว่า “พึงน้อมสการต่อพระเจ้า พึงทำดีต่อพ่อแม่ ต่อวงศ์ญาติ ต่อเด็กกำพร้า ต่อคนอนาถา ต่อเพื่อนบ้านทั้งไกลและใกล้ ต่อเพื่อนสนิท และต่อคนเดินทาง”

จากตัวอย่างที่ยกมา แสดงให้เห็นว่า หน้าที่ต่อพระเจ้าและต่อสังคมเป็นหน้าที่ที่ ต้องปฏิบัติควบคู่กันไป จะแยกออกจากกันไม่ได้ และหน้าที่ทั้งสองนั้นต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ภารกิจทางสังคมที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้นั้นเป็นเจตนารมณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจาก ศาสดาและถือว่าความดีของบุคคลจะลดหลั่นไปตามการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ศาสนา อิสลามไม่สอนให้บุคคลเป็นคนเห็นแก่ตัว ดังโอวาทของศาสดามุฮัมมัดว่า “คนที่ดีที่สุดคือคน ที่มีชีวิตอยู่เพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นมากที่สุด คนใดคนหนึ่งจะยังไม่ถือว่ามีความดีจนกว่า เขาจะรักผู้อื่นเท่ากับที่เขารักตนเอง”

ศาสนาอิสลามไม่สอนให้คนยอมตนเป็นทาสสิ่งของต่างๆไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นวัตถุธรรม เช่น ทรัพย์สินสมบัติหรือนามธรรม เช่น ชื่อเสียงเกียรติยศ เพราะการยอมตนเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ จะทำให้ชีวิตวนเวียนอยู่ในโลกนี้ ทำให้วิญญาณหมดอิสรภาพที่จะทะยานไปสู่อาณาจักรแห่ง พระเจ้า ดังคำสอนว่า “โลกนี้เป็นคุกสำหรับผู้ศรัทธาและเป็นสวรรค์สำหรับผู้ดื้อรั้น”

(4) ปัจฉิมโฆวาทของศาสดา¹

หนีมุฮัมมัดได้สั่งสอนศาสนิกชนในการประกอบพิธีฮัจญ์เป็นครั้งสุดท้ายที่ทุ่งอาระฟะฮ์ว่า “ตั้งแต่วันนี้ไป การกัฏี๋มเพื่อตอกเบี้ยเป็นสิ่งต้องห้าม การแก้แค้นฆ่ากันตายต้องยุติ บุรุษมีสิทธิเหนือสตรีและสตรีก็มีสิทธิเหนือบุรุษ จงให้ความยุติธรรมและความปราชญ์แก่ภรรยา จงให้อาหารอย่างที่ท่านบริโภคแก่ทาสหรือคนใช้ จงให้เสื้อผ้าอย่างที่ท่านใช้ ถ้าเขาทำผิดอย่างให้อภัยไม่ได้ก็จงให้เขาไปเสีย อย่ารุนแรงกับเขา เพราะเขาก็เป็นข้าของอัลเลาะห์ มุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน เป็นเครือญาติเดียวกันมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีหน้าที่เหมือนกัน จงอย่าเบียดเบียนหรือแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบจากกัน อย่าเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเมื่อเขาไม่อนุญาต จงพยายามห่างจากความลำเอียงหรือความอยุติธรรม เราได้ทิ้ง 2 สิ่งไว้ คือ อัลกุรอานและแบบฉบับของเรา หากพวกท่านยึดมั่นใน 2 สิ่งนี้ พวกท่านจะไม่หลงทางเลย”

(5) พระเจ้าสูงสุดของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามไม่นิยมเรียกพระเจ้าสูงสุดว่าพระเจ้า (God) แต่จะเรียกพระนามตามภาษาอาหรับ คือ “อัลลอฮ์” (Allah) และจะต้องมีคำต่อท้ายว่า “ซุบฮาน” ซึ่งมาจากคำว่า “ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา” ซึ่งอาจารย์ เสาวนีย์ จิตต์หมวด²ได้แปลความหมายไว้ว่า “มหาบริสุทธิ์และความสูงยิ่งแด่พระองค์” อันเป็นคำสวดที่ดีที่แสดงถึงความเคารพตามแบบอิสลาม มุสลิมไม่นิยมเรียกอัลลอฮ์เฉยๆ

คำว่า “อัลลอฮ์” หมายถึง “พระผู้ทรงพลังอำนาจ” ที่มีอยู่อย่างแน่นอน และมีอยู่ตลอดไปไม่มีการดับสูญ พระองค์ไม่มีรูปกายแต่ดำรงความเป็นหนึ่งเดียว สิ่งทั้งหลายทั้งปวงล้วนเป็นสิ่งสร้างของพระองค์และเป็นไปตามที่พระองค์ทรงกำหนด พระองค์มีพระเมตตาจึงส่งศาสดาประกาศมาประกาศข่าวแก่มนุษย์เป็นระยะๆ เพื่อให้พวกเขาสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสม และทรงประทานกฎข้อบังคับต่างๆ มาให้พวกเขาเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุดตามวิถีทางของอิสลาม ชาวมุสลิมเชื่อกันว่าพระองค์จะเสด็จมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อตัดสินพิพากษาโลกในวันสุดท้าย ฉะนั้นมนุษย์ต้องยอมรับอิสลามเพื่อเป็นวิถีทางที่ชีวิตของตนเองจะได้อยู่รอดปลอดภัย

คำว่า “อิสลาม” อาจารย์เสาวนีย์ จิตต์หมวด.³ ได้อธิบายไว้ว่ามาจาก “อัลละมะ”

¹ เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม, 2535 หน้า 83-84.

² เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. พิมพ์ครั้งที่ 3, 2535 หน้า 477.

³ เล่มเดียวกัน, หน้า 7.

ซึ่งมาจากรากศัพท์ภาษาอาหรับเดียวกันกับคำว่า “มุสลิม” คือมาจาก “ชะลิมะ” หรือ “ชะละมุน” แปลว่า “สันติ การนอบน้อม การยอมจำนนอย่างสิ้นเชิง” ดังนั้น “อิสลาม” จึงมีความหมายว่า “การน้อมนอบตนต่ออัลลอฮ์ แต่พระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ” ส่วน “มุสลิม” หมายถึง “ผู้ที่นอบน้อมมอบตนต่ออัลลอฮ์ แต่พระเจ้าองค์เดียวอย่างสิ้นเชิง”

พวกอิสลามเชื่อว่าผู้ใดที่มีความเชื่อมั่นในอัลลอฮ์ พวกเขาจะได้รับสวรรค์เป็นรางวัลอันเป็นสถานที่บรมสุขที่อัลลอฮ์ทรงประทานให้แก่ผู้ที่ยึดมั่นในแนวทางของพระองค์เท่านั้น แม้ว่าพระองค์จะมีน้ำพระทัยดีมีเมตตา แต่พระองค์ก็มีความยุติธรรม คนชั่วย่อมได้รับการตัดสินอย่างยุติธรรม และคนดีย่อมได้รับความเที่ยงธรรม

เนื่องจากพระองค์เป็นผู้สร้างมลาอิกะฮ์ พระองค์ได้ทรงกำหนดหน้าที่ให้มลาอิกะฮ์ปฏิบัติตามเพื่อช่วยเหลือพระองค์ในหน้าที่ต่างๆ เช่น “เทพยิบริล หรือ กาเบรียล” (Gabriel) เป็นผู้นำโองการจากอัลลอฮ์มาถ่ายทอดให้กับนบีมุฮัมมัด (คือลฯ) “รกีบ-อดิต” เป็นผู้บันทึกความดีความชั่วของมนุษย์ “อิสรออีล” เป็นผู้ถอดวิญญาณมนุษย์ออกจากร่าง “มุนกัร และ นะกิร” เป็นผู้สอบสวนผู้ตายที่หลุมฝังศพ “อิสราฟิล” ทำหน้าที่เป่าแตรสัญญาณในวันพิพากษาโลก

ความเชื่อในมลาอิกะฮ์นี้มีส่วนสนับสนุนเป็นอย่างมากให้บุคคลกระทำความดีเกลียดกลัวความชั่ว เพราะมลาอิกะฮ์จะบันทึกพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งมวลแม้ในที่ลับที่ไม่มีผู้ใดเห็น การทำดีละเว้นชั่วนี้แสดงให้เห็นถึงเสรีภาพของมนุษย์ที่เลือกกระทำ แต่ชะตากรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับอัลลอฮ์ที่จะทรงเลือกหนทางชีวิตให้แก่พวกเขา เพราะพระองค์เป็นพระผู้สร้างและพระผู้ปกครองพื้นพิภพและจักรวาล มนุษย์จึงต้องเกรงกลัวพระองค์ให้มากและจะต้องพยายามรู้จักพระองค์ นี่คือ หน้าที่สำคัญของมนุษย์ที่จะต้องดำเนินตลอดชีวิต มิฉะนั้นเมื่อถึงวันสิ้นโลกนี้ (วันกิยามะฮ์) อัลลอฮ์จะเสด็จกลับมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อพิพากษาโลก บุคคลที่ทำดีเท่านั้นจึงมีสิทธิ์ได้เข้าแดนสวรรค์ และผู้ทำชั่วจะต้องถูกลงโทษลงนรกซึ่งเป็นสถานที่ไฟนรกอันร้อนแรง มีควันดำและน้ำกร่อย

13.7 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

มุสลิมเชื่อว่าพระอัลลอฮ์ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่ง ทรงเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของคนและสัตว์ ในการสร้างโลกและสรรพสิ่ง พระองค์เพียงตรัสว่า จงเป็นอย่างนั้นอย่างนั้น ทุกอย่างก็บังเกิดอย่างนั้นทันที ดังปรากฏในอัลกุรอานว่า¹ “เมื่อพระอัลเลาะห์ทรงกำหนดกิจการใด เพียง

¹ มัรวาน สะมะฮุน. อัลกุรอานฉบับแปลภาษาไทย ภาค 1-2, 2521 บทที่ 40 หน้า 60.

ดาพระองค์ตรัสแก่มັນว่า จงเป็นแล้วมันก็เป็นขึ้นมา” ในการสร้างโลก¹ พระอัลลอฮ์ทรงสร้าง สวรรค์และแผ่นดินตลอดทั้งสรรพสิ่งอันมีอยู่ในระหว่างสวรรค์และแผ่นดินตลอดเวลา 6 วัน ทรง สร้างสวรรค์ขึ้นมา 7 ชั้น ภายในเวลา 2 วัน และทรงใช้เวลาสร้างแผ่นดินเพียง 2 วันเช่นกัน แล้วทรงสร้างสิ่งต่างๆ³ บนแผ่นดิน ทรงสร้างมนุษย์และทรงสร้างสัตว์ต่างๆ มาให้เป็นพาหนะ และอาหารแก่มนุษย์

ในคัมภีร์มิสกาท⁴ (Miskhat) ข้อ 24 อรรถกถาของคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งเป็นของนิกายซุน นีได้กล่าวถึงการสร้างโลกของพระอัลลอฮ์ไว้ว่า ทรงสร้างแผ่นดินในวันเสาร์ ทรงสร้างภูเขาใน วันอาทิตย์ ทรงสร้างต้นไม้ในวันจันทร์ ทรงสร้างสรรพสิ่งไม่ดีทั้งหลายในวันอังคาร ทรง สร้างสรรพสิ่งดีทั้งหลายในวันพุธ ทรงสร้างสัตว์อื่นๆ ในวันพฤหัสบดี และทรงสร้างคนในวัน ศุกร์ มนุษย์คนแรกที่สร้างขึ้นก็คือ อาดัม เสร็จแล้วสวตมนต์

ในการสร้างคน⁵ เริ่มแรกพระอัลลอฮ์สร้างคนจากดิน จากนั้นทรงทำให้ดิน⁶เป็นอสุจิแล้ว ให้เจริญเป็นก้อนเลือด จากก้อนเลือดเป็นเนื้อ และทรงทำให้เนื้อมีกระดูกและให้มีเนื้อหุ้ม กระดูกแล้วมีรูปร่างขึ้นมา จากนั้นทรงทำให้ร่างนั้นมีชีวิต โดยทรงเป่าลมหายใจ (รูลี) ของ พระองค์เข้าไปกลายเป็นร่างมีชีวิต และทรงทำให้มนุษย์⁷ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งปวง แล้วทรง สร้างแผ่นดิน⁸ให้เป็นที่อยู่ ทรงสร้างฟ้าให้มาเป็นหลังคา ทรงหลั่งน้ำลงมาจากฟ้า เพื่อหล่อ เลี้ยงพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ ไว้ให้เป็นอาหารมนุษย์ มนุษย์คนแรกที่ทรงสร้างคือ อาดัม ต่อมาทรงเห็นว่าอาดัมเหงา จึงถอดซี่โครงข้างซ้ายของอาดัมมาซึ่งหนึ่งสร้างเป็นผู้หญิงคือ ฮาวา เพื่อเป็นคู่กันและให้อยู่ในสวรรค์เอเดน ต่อมาอาดัมและฮาวาถูกมาร (ชัยฏอน) หลอกให้ บริโภคผลไม้ที่พระเจ้าห้าม จึงถูกขับไล่ออกไปจากสวนสวรรค์ ได้รับทุกขกรรมเป็นอย่างมาก อีกทั้งพลัดพรากจากกัน โดยอาดัมไปอยู่ที่ภูเขาสีเลนที่บิ ส่วนฮาวาไปอยู่ในอาหรับใกล้ ทะเลแดง ต่อมาเมื่อครบ 200 ปี พระอัลเลาะห์จึงทรงบันดาลให้ทั้ง 2 คนมาพบกันที่ยอดเขา อาระฟัต ใกล้เมืองมักกะ แล้วสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์ขึ้นมา แต่มนุษย์ที่สืบเผ่าพันธุ์มาจากอาดัม

¹ อัลกุรอาน 1 : 37.

² อัลกุรอาน 41 : 8.

³ อัลกุรอาน 16 : 3.

⁴ เสถียร พันธรัณย์. ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม 2, 2514 หน้า 456.

⁵ อัลกุรอาน 32 : 7.

⁶ อัลกุรอาน 32 : 9.

⁷ อัลกุรอาน 64 : 3.

⁸ อัลกุรอาน 2 : 22.

และสาวาก็ยังมีบาปติดตัว อันเนื่องมาจากอาดัมและเฮวาถูกคำสาปจากพระอัลลอฮ์อยู่ ต่อมา มนุษย์ต่างก็ทำบาปขึ้นมาเอง บาปจึงมากขึ้นทุกที พระอัลลอฮ์ทรงเห็นว่าโลกเต็มไปด้วยบาป จึงทรงบันดาลให้น้ำท่วมโลก มนุษย์และสัตว์ตายหมดยกเว้น นูฮ์ หรือโนอาห์และครอบครัว ตลอดถึงสัตว์อย่างละคู่ที่พระเจ้าใส่ไว้ในเรือ ส่วนการที่พระเจ้าสร้างคนขึ้นมาก็เพื่อจะได้นับถือ บูชาพระองค์ ดังมีข้อความในคัมภีร์อัลกุรอาน¹ว่า “พระอัลลอฮ์ไม่ได้สร้างมนุษย์เพื่ออื่นใด นอกจากจะรักดีต่อพระองค์” ตลอดถึงการที่พระอัลเลาะห์ส่งเสริมให้คนแต่งงานกันก็เพื่อจะได้ มีคนนับถือพระองค์ต่อไปไม่ขาดสายเช่นกันอีกทั้งจะได้มีจำนวนคนมานับถือพระองค์มากขึ้นด้วย

มุสลิมเชื่อว่ามนุษย์ชาติดั้งเดิมเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกันและนับถือศาสนาเดียวกันคือ ศาสนา อิสลาม ที่มาแตกแยกกันก็เพราะการกระทำของมนุษย์เอง ดังมีข้อความว่า เด็กทุกคนเกิดมา ในศาสนาอิสลาม แต่บิดามารดาทำให้พวกเขาเป็นยิว คริสเตียน หรือพวกมะณูชี (ลัทธิบูชาไฟ) หรือข้อความว่า² “มนุษย์ชาติเอ๋ย แท้จริงชุมชนของสุเจ้าเป็นชุมชนเดียวกันและเรา (อัลลอฮ์) เป็น พระผู้อภิบาลของสุเจ้า ดังนั้นจงเคารพรักดีต่อเรา”³ หรือ “มนุษย์เป็นประชาชาติเดียวกัน ดังนั้นอัลลอฮ์จึงทรงแต่งตั้งบรรดานบีเป็นผู้แจ้งข่าวดีและผู้ตักเตือนทั้งได้ประทานคัมภีร์ลงมาให้ พวกเขา”

มุสลิมเชื่อว่าพระอัลลอฮ์เป็นผู้ให้ชีวิต ให้ความตายและให้การฟื้นคืนชีพขึ้นอีก ดัง พระอัลลอฮ์ตรัสว่า⁴ “พระองค์ทรงทำให้สุเจ้าเป็น (เกิดมา) แล้วทรงทำให้สุเจ้าตายทั้งทำให้ สุเจ้ากลับเป็นขึ้นอีก (ในวันตัดสินโลก)” นอกจากนี้ความเป็นไปต่างๆ ที่เกิดขึ้นชีวิตแต่ละคน ไม่ว่าอายุยืนอายุสั้นเจริญหรือตกต่ำ เป็นต้น ก็ล้วนเกิดจากการดลบันดาลของพระอัลลอฮ์ทั้งสิ้น ไม่มีอะไรเป็นของตัวเองเลย พระอัลลอฮ์จึงเป็นเจ้าชีวิตและทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะฉะนั้นมุสลิม จึงต้องเคารพพระอัลลอฮ์อย่างสูงสุด และเชื่อฟังทุกอย่าง

มุสลิมเชื่อว่าโลกที่แท้จริงคือโลกหน้าหรือสวรรค์ได้อยู่กับพระเจ้าชั่วนิรันดร์ส่วนโลกนี้(ดุน ยา) เป็นเพียงมายา ไม่จริงแท้ การที่อัลเลาะห์สร้างโลกนี้ตลอดถึงสิ่งต่างๆ ทั้งที่น่าปรารถนา เช่น สมบัติเงินทอง ความสุขความสมหวัง และสิ่งที่ไม่ปรารถนา เช่น ความทุกข์ ความหิว ความ ผิดหวัง และหายนะต่างก็เพื่อพิสูจน์ความเข้มแข็งของจิตใจว่า ศรัทธาต่อพระอัลลอฮ์ เพียง ใด ดังที่พระอัลลอฮ์ตรัสว่า⁵ “โลกนี้เป็นโลกแห่งการทดลอง ไม่จริงต้องแตกสลาย หรือโลกนี้มี

¹ มัรวาน สะมะอูน. อัลกุรอานฉบับแปลภาษาไทย ภาค 1-2, 2521 บทที่ 51 หน้า 56.

² อัลกุรอาน 21 : 92.

³ อัลกุรอาน 2 : 213.

⁴ อัลกุรอาน 22 : 66.

⁵ อัลกุรอาน 3 : 184.

ใช้อันใดวันแต่เป็นปัจจัยแห่งมายา” “แน่นอนเราทดลองสู่เจ้าด้วยสิ่งหวาดกลัว ความหวี การขาดแคลนสมบัติ การตายแห่งพืชผล มุฮัมมัดจงแจ้งข่าวดีแก่ผู้อดทน”¹ “ทุกชีวิตเป็นผู้ลี้มความตายและเราได้ทดลองใจสู่เจ้าด้วยการทดลองแห่งความชั่วและความดี และยังเราที่จะนำสู่เจ้ากลับ”² “ทุกชีวิตเป็นผู้ลี้มความตายและสู่เจ้าจะถูกตอบแทนรางวัลของสู่เจ้าในวันคืนชีพ”³ เพราะฉะนั้นคนที่ฉลาดจะรู้เท่าทันความจริง ไม่ติดอยู่ในความสวยงามตระการตาของโลกนี้ เพราะเป็นเพียงมายา ดังที่พระอัลเลาะห์ตรัสว่า⁴ “ชีวิตในโลกนี้ถูกสร้างให้บรรเจิดสำหรับผู้ปฏิเสธ แต่บรรดาผู้ที่สำรวมตนจากความชั่ว พวกเขาจะได้รับการตอบแทนจากองค์อัลลอฮ์อย่างสุดประมาณ”

มุสลิมเชื่อว่าพระอัลลอฮ์ทรงสร้างโลก เมื่อพระองค์ทรงสร้างโลกได้ก็ทรงทำลายได้ เพราะฉะนั้นโลกนี้จึงมีวันแตกสลาย แต่จะเป็นเมื่อใด ไม่มีใครทราบนอกจากพระอัลลอฮ์องค์เดียวเท่านั้น แต่ก่อนที่จะถึงวันสิ้นโลกหรือวันพิพากษาโลก (กิยามะห์)⁵ จะมีปรากฏการณ์แปลกๆ เกิดขึ้นก่อน ทั้งนิมิตอย่างเบาและอย่างแรง ซึ่งมีดังนี้

นิมิตอย่างเบา

1. มนุษย์หมดความเชื่อในศาสนาอิสลาม
2. คนชั่วได้รับตำแหน่งใหญ่มีเกียรติสูง
3. หญิงคนใช้กลายเป็นนาย ผู้ชายกลัวผู้หญิง
4. เกิดความไม่สงบจลาจล
5. อาหรับทำสงครามกับกรีกหรือโรมัน
6. มณฑลอียรักและซีเรียแข็งข้อไม่ยอมภาษี

นิมิตอย่างแรง

1. ดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันตก
2. สัตว์แปลกประหลาดร่างกายมหึมาตัวหนึ่งสูง 60 ฟุต ผุดจากธรณี สัตว์ตัวนี้มีหัว

¹ อัลกุรอาน 2 : 155.

² อัลกุรอาน 21 : 35.

³ อัลกุรอาน 3 : 184.

⁴ อัลกุรอาน 2 : 212.

⁵ เสฐียร พันธรัณย์. ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม 2, 2521 หน้า 457-458.

เป็นวัว มีตาเป็นหมูตอน มีหูเหมือนช้าง มีเขาเป็นกวาง มีคอเป็นนกกกระสา มีอกเหมือนสิงโต มีหนังเหมือนแมว มีหางเหมือนแพะ มีขาเหมือนอูฐ มีเสียงเหมือนลา สัตว์ร้ายตัวนี้เข้าไปในเมืองเมกกะ หรือที่ภูเขาซาฟา เที้ยวทำร้ายผู้คนแต่ไม่มีใครปราบได้

3. มีคนนอกศาสนา (กาฟิร) มีนัยน์ตาเดียวที่หน้าผาก เที้ยวเข้าไปในมลทอลิรักและซีเรีย จะมีสาวกชาวยิว 70 คน คอยติดตามแต่ในที่สุดจะถูกพระเยซูประหารชีวิต
4. พระเยซูจะมาเกิดใหม่ทางทิศตะวันออกของกรุงดามัสกัส มานับถือศาสนาอิสลามมีครอบครัวและจะสิ้นชีวิตเมื่ออายุ 40 ปี ศพจะถูกฝังไว้ที่เมืองมะดีนะ
5. ทำสงครามกับยิว จะฆ่ายิวตายเป็นเบือ
6. มียักษ์ใหญ่ 1 ตนเกิดขึ้น มันเดินไปทางทะเลสาบกาลิลี และดื่มน้ำในทะเลสาบจนหมดแล้วเข้ากรุงเยรูซาเล็ม แต่ในที่สุดจะถูกพระเจ้าฆ่าตาย

นอกจากนี้ยังมีวิปริตเกิดขึ้นอีกมากมาย¹ ครั้นแล้วก็จะเกิดวันตลบไปทั่วจักรวาล แสดงว่าได้เกิดไฟประลัยกัลป์ ถึงการอวสานโลก จากนั้นเทวทูตอิสราฟีลจะเป่าแตรขึ้น ลั่นเสียงแตรทุกชีวิตจะล้มตายหมด ทุกอย่างพังทลาย ภูเขาทั้งหลายพังราบเป็นหน้ากลอง ดวงจันทร์และดวงดาวตกกระเจายู่ท้องทะเล ส่วนทะเลก็เดือดพล่านเป็นไฟ เกิดความมืดม่นิ่งนัก โลกจะกล่มทลายอยู่นานเท่าไรก็ไม่ทราบ แต่เมื่อหยุดกล่มแล้ว พระอัลเลาะห์ก็จะทรงบันดาลให้ฝนตกตลอด 40 วัน น้ำนองไปทั่ว อันเป็นเหตุทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตขึ้นอีก ครั้นแล้วเทวทูตอิสราฟีลจะเป่าแตรขึ้นอีกครั้งหนึ่งทุกชีวิตจะกลับฟื้นคืนชีพขึ้นมามีชีวิตอีกครั้ง คนจะถูกนำไปสู่ที่ตัดสินบุญบาปผู้ที่คอยตัดสินบุญบาปก็คือเทวทูตยิบรออิล โดยมีตราซึ่งให้ซึ่งบุญบาป ข้างหนึ่งสีดำเป็นเครื่องหมายบาป ข้างหนึ่งสีขาวเป็นเครื่องหมายบุญ ทางไหนหนักกว่ากันก็จะถูกตัดสินไปตามนั้น ในการตัดสินบุญบาป จะมีนบีอาดัม (มนุษย์คนแรกของโลกที่พระเจ้าสร้างขึ้น) มาร่วมฟังการพิพากษาด้วย เพราะมนุษย์ทั้งหลายล้วนแต่สืบเผ่าพันธุ์มาจากอาดัมทั้งสิ้น และอีกท่านหนึ่งที่มาร่วมเป็นพยานก็คืออนบีมุฮัมมัด แต่เมื่อเสร็จการพิพากษาแล้ว พระอัลลอฮ์จะทรงตรวจสอบอีกครั้งกันผิพลาต จากนั้นผู้ที่ถูกตัดสินก็ไปอยู่ในนรก (ยาฮันนัม) หรือสวรรค์ (ยันนะ) ชั่วนิรันดร์ตามกรรมที่ทำไว้

นรกเป็นภูมิแห่งความทุกข์ทรมาน จะมีไฟนรกที่ร้อนแรงกว่าไฟเมืองมนุษย์ 70 เท่า คอยแผดเผาอยู่ตลอดเวลา ดังที่พระอัลลอฮ์ตรัสว่า² “แท้จริงอัลลอฮ์ได้ทรงจดความเมตตาแก่ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย...และได้เตรียมไฟที่ลุกช่งโชติสำหรับเผาวงศ์เขาผู้พำนักรออยู่ในนั้นชั่วนาน”

¹ เสฐียร พันธงสี. ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม 2, 2514 หน้า 459-462.

² มัรวาน สะมะอูน. อัลกุรอานฉบับแปลภาษาไทย ภาค 1-2. บทที่, 2521 หน้า 64-65.

นรกมีทั้งหมด 7 ชั้น ส่วนสวรรค์ก็เป็นภูมิแห่งความสุขสำราญใจ เป็นภูมิที่ร่มรื่นเย็นสบายมีทั้งธารน้ำธารน้ำผึ้ง ธารเหล่าผลไม้ดื่มน้ำไม่เมาไหลอยู่ตลอดเวลา สวรรค์มี 7 ชั้น มีความสุขประณีตขึ้นไปตามลำดับ

13.8 สถานที่ทำพิธีกรรม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ไม่มีสถาบันนักบวช แต่มุสลิมทุกคนมีหน้าที่ต้องศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนในศาสนา โดยมีสถานที่ทำพิธีกรรมและทำละหมาดที่เรียกว่า “สุเหร่า” หรือ “มัสยิด” เป็นศูนย์รวมใจ และมีอิหม่ามเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสวดมนต์และให้คำอบรมสั่งสอน

แม้ว่ามัสยิดจะไม่ได้ปฏิบัติพิธีกรรมมากนัก ส่วนมากจะใช้ในการทำละหมาดทุกวันศุกร์ ทำให้เกิดเอกภาพและเป็นศูนย์รวมใจของมุสลิมในแต่ละแห่งได้มีโอกาสแสดงออกซึ่งความภาคภูมิใจและเข้าใจตัวเองในฐานะที่เป็นมุสลิม

มัสยิดแห่งแรกที่ถูกสร้างขึ้น คือ “มัสยิดอัล - หะรอม” อันเป็นที่ตั้งของบัยตุลลอฮ์ หรือ อัล - กะอฺบะฮ์ ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย อัลกะอฺบะฮ์นี้เป็นอาคารสี่เหลี่ยมที่ตั้งอยู่แถบใจกลางของมัสยิดอัล - หะรอม ปัจจุบันผนังสี่ด้านของอัลกะอฺบะฮ์คลุมด้วยผ้ากำมะหยี่สีดำปักด้วยดิ้นทองซึ่งเป็นพระนามของอัลลอฮ์ และใจความจากคัมภีร์อัลกุรอาน อันเป็นภาษาอาหรับด้านที่มีหินดำเปิดผ้ายกขึ้นไว้ให้ผู้ประกอบฮัจญ์ได้สัมผัสกับหิน

หินดำนี้ อาจารย์ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์¹ ได้กล่าวว่า มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางราว 8 นิ้ว สูงจากพื้นราว 5 ฟุต มีลวดเงินรัดไว้ มุสลิมเรียกหินนี้ว่า “หัจญ์รูลฮัจญ์” ติดอยู่ที่ผนังของอัลกะอฺบะฮ์บนลานกว้างของ อัลกะอฺบะฮ์มีที่ยืนของอิบรอฮีม เรียก “มะกะอม” ดังนั้น อัลกะอฺบะฮ์นี้เป็นที่ประกอบฮัจญ์ที่มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยของนบีอิบรอฮีมหลังจากนั้นได้เป็นที่รวมของเจ็ด 360 ชั้น และเป็นที่รวมของพิธีกรรมในศาสนาต่างๆ มาเรื่อยจนกระทั่งถึงยุคของนบีมุฮัมมัด (คือลฯ) ได้ทำลายรูปเคารพและเจ็ดเหล่านี้นจนหมดสิ้น เหลือไว้แต่หินดำที่เชื่อกันว่ามีมานานตั้งแต่สมัยของนบี อิบรอฮีม มัสยิดแห่งที่สอง คือ “นะบะวี” อยู่ในเมืองเมดีนะ ถูกสร้างขึ้นมาเมื่อศาสดาได้อพยพมาอยู่แต่แรก โดยสร้างติดกับบ้านของท่าน รูปแบบของมัสยิดในระยะแรกของการสร้างนี้มีลักษณะง่ายๆ คือ เสาของมัสยิดทำด้วยต้นอินทผลัม กำแพงทำด้วยอิฐดินตากแห้ง หลังคามุงด้วยใบอินทผลัม พื้นโรยด้วยกรวดเล็กๆ นี่คือมัสยิดในสมัยที่

¹ ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์. สี่เราะตุหนนะบี, 2521 หน้า 51.

นบีมุฮัมมัด(ศ็อลฯ)ยังมีชีวิตอยู่ ต่อจากนั้นมารูปแบบของมัสยิดได้พัฒนาไปจนกระทั่งมีรูปแบบเป็นของตนเอง กล่าวคือ เป็นอาคารหลังคาโดมคล้ายกับหัวหอม มีหอคอย (minarate) สำหรับมูอัซซินหรือผู้ทำหน้าที่ประกาศตะโกนเชิญชวนสาธุชนมาทำละหมาดร่วมกัน การตะโกนเช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยของศาสดา โดยมีบิลาเป็นมูอัซซินคนแรกของอิสลาม แต่ก่อนมาพวกยิวเมื่อเรียกคนเข้าธรรมศาลาจะใช้วิธีการเป่าเขาสัตว์พวกคริสต์ใช้การเคาะระฆัง ส่วนมุสลิมนั้นศาสดาให้ใช้เสียงมนุษย์ โดยเริ่มแรกที่ยังไม่มีหอคอยจะต้องปีนขึ้นไปบนที่สูงแล้ว ตะโกนสรรเสริญอัลลอฮ์ด้วยเสียงอันดัง มุสลิมทุกคนต้องหยุดการทำงานพร้อมที่จะทำละหมาด

ภายหลังต่อมาได้สร้างหอคอยขึ้นเพื่อให้สะดวกในการตะโกนเรียก และเสียงจะไปได้ไกล หอคอยนี้เลยกลายเป็นแบบฉบับของความเป็นอิสลาม

นอกจากนี้มีข้อห้ามอีกอย่างหนึ่งของศาสนาอิสลาม คือ ไม่นิยมเขียนภาพหรือสลักภาพใดๆ บนตัวอาคาร นอกจากจะเขียนพระนามของอัลลอฮ์และชื่อของศาสดามุฮัมมัดเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้มาจากคำสอนที่ว่าไม่ให้สร้างรูปเคารพใดๆ ไว้บูชา เพราะเป็นการขัดต่อคำสั่งของอัลลอฮ์ และทำให้บุคคลไปยึดติดในรูปเคารพเหล่านั้น แทนที่จะยึดมั่นในคำสอนของอัลลอฮ์เพียงอย่างเดียว แต่เพื่อระลึกถึงความเป็นมุสลิมด้วยกัน จึงนิยมสร้างรูปพระจันทร์เสี้ยวกับดาวติดบนยอดของสุเหร่าหรือร้านอาหารมุสลิม

ภาพประกอบรูปพระจันทร์เสี้ยวกับดาว

อนึ่งการทำเครื่องหมายดาวเดือนนี้เริ่มมีในสมัยราชวงศ์อูสมานียะฮ์แห่งอาณาจักรออตโตมัน (ตุรกี) เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ของกองทัพมุสลิมในสงครามครูเสด

อาจารย์เสาวนีย์ จิตต์หมวด¹ ได้กล่าวว่าเหตุที่เกิดสัญลักษณ์นี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. การถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน จะเริ่มต้นด้วยการดูเดือน
2. เมื่อเอาดาวติดที่เดือนจะเป็นรูปตัวนู่น (พยัญชนะตัวหนึ่งในภาษาอาหรับ) ซึ่งเป็นอักษรแรกของโองการหนึ่งจากคัมภีร์อัลกุรอาน

ดังนั้นรูปดาวกับเดือนจึงไม่ใช่รูปเคารพของมุสลิม แต่เป็นเพียงเครื่องหมายบอกความเป็นมุสลิมเท่านั้น

13.9 พิธีกรรมที่สำคัญ

13.9.1 พิธีฮัจญ์ ชาวมุสลิมผู้มีฐานะดี มีสุขภาพดี บรรลุนิติภาวะ (ชาย 15 ปี หญิง 19 ปี) แล้ว ทุกคนควรหาโอกาสเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ บัยตุลลอฮ์ นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย อย่างน้อย 1 ครั้งในชีวิต จะเห็นได้ว่าในปีหนึ่งๆ มุสลิมทั่วโลกจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์พร้อมกัน 1 ครั้ง ในเดือนซุล – ฮิจญะห์ (เดือนที่ 12 ของเฮจิรอศ์กราช) มีรายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วในหลักธรรมสำคัญบางประการที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติ 5 ประการที่มุสลิมทุกคนควรจะได้ถือปฏิบัติกันโดยเคร่งครัด

13.9.2 พิธีถือศีลอด เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวมุสลิมปฏิบัติในเดือนรอมะฎอน (เดือนที่ 9 ของเฮจิรอศ์กราช) ตลอดทั้งเดือน โดยการอดอาหารการดื่มกินและเว้นการร่วมประเวณี และการทำชั่วต่างๆ อย่างเคร่งครัดเป็นพิเศษ มีรายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วในหลักธรรมสำคัญบางประการที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติ 5 ประการที่มุสลิมทุกคนควรจะได้ถือปฏิบัติกันโดยเคร่งครัด

13.9.3 พิธีละหมาดหรือนมาซ เป็นพิธีที่ชาวมุสลิมน้อมสการแสดงความเคารพต่อพระเจ้าเป็นกิจวัตรที่สำคัญที่สุด ต้องประกอบพิธีนี้วันละ 5 ครั้ง มีรายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วในหลักธรรมสำคัญบางประการที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติ 5 ประการที่คนมุสลิมทุกคนควรจะได้ถือปฏิบัติกันโดยเคร่งครัด

¹ เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม, 2535 หน้า 430.

13.9.4 พิธีบริจาคชะกาต เป็นพิธีที่ชาวมุสลิมถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องสละทรัพย์สินของตน แบ่งปันให้แก่ผู้อื่น โดยบริจาคแก่ผู้คนอนาถา เด็กกำพร้า คนขัดสน ผู้มีหนี้สิน ผู้เผยแพร่ศาสนา ผู้เดินทางที่ขัดสน มีรายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วในหลักธรรมสำคัญบางประการที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติ 5 ประการที่มุสลิมทุกคนควรจะได้ถือปฏิบัติกันโดยเคร่งครัด

13.9.5 พิธีสุขสันต์วันประสูติพระศาสดา หรือ มีลัด ชารีฟ (Meelad sharif) เป็นพิธีเฉลิมฉลองเพื่อความสุสันต์ เพื่อความสนุกสนาน เนื่องในวันคล้ายวันประสูติของพระศาสดานบีมุฮัมมัด ซึ่งตรงกับวันที่ 12 ของเดือนรอบีอุลเอาวัล (เดือนที่ 3 ของเฮจิรอศกราช) พิธีเฉลิมฉลองนี้จริง ๆ แล้วมีตลอดเดือน แต่วันที่สำคัญที่สุดจะมีเพียง 2 วัน คือ วันที่ 11-12 ของเดือน โดยที่ชาวมุสลิมจะร่วมกันอดอาหาร มีการไปเยี่ยมบ้านของกันและกัน จะมีการสวดพระบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน มีการแจกดอกไม้และขนมหวานในนามของพระศาสดานบีมุฮัมมัดแก่กันและกัน เป็นที่สนุกสนาน

13.9.6 พิธีสูหนัต เด็กชายมุสลิมอายุระหว่าง 2-10 ขวบ จะต้องได้รับพิธีสูหนัต คือ การตัดหนังหุ้มปลายองคชาติซึ่งถือว่า เป็นหน้าที่และเป็นสิ่งควรสรรเสริญ ทั้งเป็นธรรมเนียมเบื้องต้นของการแต่งงาน ในพิธีนี้จะมีการเชิญญาติพี่น้องอย่างน้อย 2-3 คน มาร่วมเป็นสักขีพยาน โดยจะมีการสวมพวงมาลัยให้เด็กก่อนแล้วจึงผ่าหรือตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศเสร็จแล้วให้ของขวัญแก่เด็ก แต่ในปัจจุบันนี้ เมื่อไปคลอดที่โรงพยาบาลอาจจะให้แพทย์ที่ทำคลอดทารกเพศชาย ตัดหนังหุ้มปลายองคชาติของทารกนั้นเป็นการทำพิธีสูหนัตด้วยเลยก็ได้

13.9.7 พิธีชาเบบารัต (Shabe Barat) เป็นพิธีทำบุญอุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ชาวมุสลิมจะนิยมประกอบพิธีนี้ในวันที่ 14 ของเดือนชะบาน (เดือนที่ 8 ของเฮจิรอศกราช) โดยการบวงสรวงวิญญูณของญาติพี่น้องด้วยขนมและอาหารที่หลุมฝังศพของญาติผู้ล่วงลับไป รวมทั้งวางดอกไม้และสวดมนต์ภาวนาอนุสรณ์ถึงพวกเขา

13.9.8 พิธีอีดูซุซฮา (Id-uz-zuha) เป็นพิธีสังเวยพระเจ้าด้วยแพะ ชาวมุสลิมจะประกอบพิธีนี้ในวันที่ 10 ของเดือนซุล-ฮิจญะห์ (เดือนที่ 12 ของเฮจิรอศกราช) โดยการตื่นแต่เช้าไปสวดมนต์ที่มัสยิดเมื่อกลับมาถึงบ้านก็จะมีการเชือดแพะสังเวยพระเจ้า เมื่อเสร็จสังเวยก็จะนำเอาเนื้อแพะมาปรุงเป็นอาหารเข้า และแจกจ่ายให้แก่ญาติพี่น้องรับประทาน เป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในวันสังเวยพระเจ้าซึ่งปีหนึ่งมีครั้งเดียว

13.9.9 พิธีสมรส (Nikah) คู่สมรสจะต้องเป็นมุสลิมด้วยกัน การประกอบพิธีสมรสที่ดีที่สุด ควรประกอบพิธีในมัสยิด เมื่อตกลงกันทั้ง 2 ฝ่ายได้แล้ว ก็จะกำหนดวันทำพิธีสมรส ก่อน

ทำพิธีสมรส 4 วัน ก็จะมีการสู่ขอและหมั้นเจ้าสาว องค์ประกอบของพิธีสมรส จะต้องมีส่วนประกอบหรืออวลิ เช่น พ่อ พี่ชาย หรือ ปู่ ตา รับรู้และยินยอมเต็มใจทั้ง 2 ฝ่าย จะต้องมีส่วนหมั้นแห่งมัสยิดนั้นๆ เป็นผู้ทำพิธี จะต้องมียาน 2 คน จะต้องมียูบรอมหรืออ่านคุณบะห์ (ซึ่งอาจเป็นคนเดียวกันกับผู้ทำพิธีก็ได้) และจะต้องมีบะฮ์ร คือสิ่งของหรือเงินที่จะให้แก่เจ้าสาวมุสลิมชาย จะได้รับอนุญาตให้มีภรรยาถึง 4 คน แต่ต้องมีความสามารถเลี้ยงดูและให้ความยุติธรรมเสมอภาคแก่ภรรยาทั้ง 4 คนได้

13.9.10 พิธีศพ เมื่อมีมัยยิต (คนตาย) ขึ้นในหมู่บ้าน เป็นหน้าที่ของมุสลิมที่จะต้องไปเยี่ยมเยียนและช่วยเหลือโดยไม่ต้องรอรับคำเชิญหรือการ์ดเชิญ และการไปนั้นให้แต่งกายธรรมดา (ไม่ต้องแต่งชุดดำ) เพราะไม่มีการไว้อาลัย และการไปบ้านผู้ตาย จะต้องไม่ไปเป็นภาระแก่เจ้าของบ้านโดยไปรับประทานอาหารหรือแม้แต่ น้ำ ให้รีบไปส่งผู้ตายหรือศพยังสุสาน และให้รีบละหมาด ดังนั้น ก่อนนำไปฝัง จะต้องนำไปยังมัสยิดเพื่อละหมาดให้ผู้ตายและอวยพรขอพรให้แก่ผู้ตายเมื่อเสร็จจากการละหมาดแล้วจึงนำผู้ตายไปฝังยังหลุมที่ขุดเตรียมไว้ในที่นอน และต้องจัดการฝังให้เรียบร้อยภายใน 24 ชั่วโมง เมื่อฝังเสร็จจะกลบดินหลุมฝังให้สูงขึ้นมา และปักไม้ (ธรรมดา) ไว้ที่หลุมฝังศพแต่จะไม่มีการโบกปูนหรือทำให้ถาวรเพื่อการไปเคารพบูชาที่หลุมฝังศพอย่างเด็ดขาด

13.9.11 พิธีตัดผม (อะกิเกาะฮฺ) การทำพิธีตัดผม¹ หรือโกนผมแก่เด็กที่เกิดใหม่และตั้งชื่อให้เด็กนั้น ถ้าบิดามารดามีฐานะดีจะต้องเชือดสัตว์เป็นพลีเพื่อขอบคุณต่ออัลลอฮฺที่ทรงประทานทารกมาให้ เมื่อเชือดสัตว์ทำอะกิเกาะฮฺแล้วจึงจะทำพิธีตัดหรือโกนผมเด็กได้เลย

อย่างไรก็ตามเวลาของอะกิเกาะฮฺนี้ไม่มีเวลาจำกัดแน่นอน เพราะเริ่มตั้งแต่คลอดออกมาจนถึงบรรลุนิติภาวะ ถ้าบรรลุนิติภาวะแล้วไม่ได้ทำอะกิเกาะฮฺ เด็กนั้นต้องทำให้ตัวเอง บิดาจะทำให้ไม่ได้ แต่เวลาที่เหมาะสมก็คือ เมื่อเด็กคลอดได้ 7 วันแล้ว ควรรีบทำพิธีนี้ทันที มิฉะนั้นจะต้องรอไปจนกว่าโอกาสจะอำนวย

การทำอะกิเกาะฮฺนี้เป็นข้อบังคับที่มุสลิมต้องทำให้แก่ลูกที่เกิดมาเพราะจะทำให้เด็กนั้นรอดพ้นจากการล่อลวงของซาตาน ซึ่งพยายามขัดขวางไม่ให้เด็กคนนั้นปฏิบัติความดี ผู้ทำอะกิเกาะฮฺให้แก่เด็กต้องเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเลี้ยงดู และต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดซึ่งบิดาจะเอามาจากทรัพย์สินของลูกไม่ได้มิฉะนั้นจะต้องคืนค่าใช้จ่ายทั้งหมดให้แก่ลูกในภายหลัง ถ้าหากบิดาไม่มีความสามารถทำให้ได้ปู่ก็สามารถทำให้หลานได้

¹ กะมารุล ชุกรี. การเชือด قربานและอะกิเกาะฮฺ, มปป หน้า 61.

สัตว์ที่ใช้ในการทำอะกีเกาะฮุนั้นสำหรับเด็กผู้ชายให้เชือดแพะ 2 ตัว แพะนั้นควรมีรูปร่างลักษณะที่คล้ายคลึงกันทั้ง 2 ตัวและมีอายุรุ่นเดียวกันด้วย ถ้าเป็นเด็กหญิงให้เชือดแพะ 1 ตัว เนื้อสัตว์ที่เชือดนี้เพื่อเป็นการขอบคุณอัลลอฮ์ที่ประทานทารกมาให้และเพื่อขอพรให้พระองค์ได้คุ้มครองรักษาทารกนี้ เนื้อสัตว์ที่ถูกเชือดจะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ไว้รับประทานเอง 1 ส่วน ให้ญาติพี่น้อง 1 ส่วน และบริจาคให้คนยากจน 1 ส่วน

13.9.12 พิธีการเชือดกุรบัน คือการเชือดสัตว์เป็นพลีเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ยากไร้และมิตรสหาย เพื่อนำมาฉลองในวันอีดิลอัฎฮาหรือวันอีดีใหญ่ โดยเชือดในตอนสายหลังจากเสร็จการละหมาด สัตว์ที่ใช้ทำกุรบัน ได้แก่ อูฐ วัว แพะ แกะ เพื่อแสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ กะมารุลชุกรี¹ ได้กล่าวว่าสัตว์ที่ทำกุรบันต้องมีอายุครบตามเกณฑ์จึงจะถือว่าแข็งแรง กล่าวคือ อูฐจะต้องมีอายุ 5 ปีขึ้นไป วัวและควายมีอายุ 2 ปีขึ้นไป แพะธรรมดาอายุ 2 ปีขึ้นไป แกะอายุครบ 1 ปี หรือแกะที่ฟันของมันหลุดร่วงไปหลังจาก 6 เดือน ถึงแม้มีอายุครบ 1 ปี ที่ใช้ได้ บรรดาสัตว์ที่ทำกุรบันนั้นที่ดีที่สุด คือ อูฐ รองลงมาคือ วัว จากนั้นคือแกะและแพะ

จำนวนสัตว์ในการทำกุรบันที่น้อยที่สุด คือ แพะ 1 ตัว หรือ แกะ 1 ตัว สำหรับ 1 คน แต่ถ้าอูฐ 1 ตัว วัวหรือควาย 1 ตัว สำหรับ 7 คน และสัตว์ที่จะใช้ทำกุรบันนั้นต้องสมบูรณ์แข็งแรง ไม่พิการตาบอด ไม่ตาเจ็บจนปิดตา ยกเว้นตามัวหรือมองไม่เห็นเฉพาะกลางคืน ขาจะต้องไม่เป่หรือเก หูไม่แห้งหรือฉีกขาด หางไม่กุด ยกเว้นเป็นมาแต่กำเนิด ไม่เป็นโรคผิวหนัง และจะต้องไม่ตั้งท้องหรือเพิ่งคลอดลูก

สำหรับสีของสัตว์ที่ใช้ทำกุรบันนั้นที่นิยมและที่ยกย่องกันว่าดีที่สุดคือสีขาวสีค่อนข้างเหลือง สีเทาแกมแดงสลับสีขาวปนดำและสีดำ

กุศลที่เกิดจากการทำกุรบันตามทัศนะของอิสลาม คือ บุญที่จะทำให้สะดวกง่ายดายต่อการข้ามสะพานในวรัคียามะฮ์ (หมายถึงวันที่พ้นจากความตายไปสู่ปรโลก) ยิ่งสัตว์ดีมากและประเสริฐมากเท่าใดยิ่งทำให้เห็นถึงความภักดีต่ออัลลอฮ์มากเท่านั้น แต่ทั้งหมดนี้จะต้องกระทำให้ถูกต้องตามบัญญัติของศาสนาจะเชือดก่อนละหมาดในวันอีดิลอัฎฮาไม่ได้ มิฉะนั้นจะเป็นการเชือดเพื่อตนเอง ดังนั้นเนื้อที่ได้จากการทำกุรบันจึงไม่บริโภคนแต่ผู้เดียว แต่แจกจ่ายเป็นทานแก่คนยากจนรวมทั้งมิตรสหายและเก็บไว้เพื่อตนเองเพียงนิดเดียวเท่านั้นเพื่อเป็นสิริมงคลในการทำกุรบัน

¹ เล่มเดียวกัน, หน้า 41-42.

13.10 วันสำคัญทางศาสนา

วันสำคัญทางศาสนาอิสลามที่สำคัญคือ วันศุกร์ เพราะเป็นวันปฏิบัติศาสนกิจคล้ายกับวันพระของพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีวันอื่นๆ อีก คือ วันปีใหม่ และวันเมาลิด

1. วันอีดี

วันอีดี หมายถึง วันฉลองการรีนเริง คำว่า “อีดี” นี้ อาจารย์เสาวนีย์ จิตต์หมวด¹ ได้แปลความหมายว่า “ที่กลับมา เวียนมา” นั่นคือ วันที่เวียนมาเพื่อการฉลองรีนเริง มี 2 วาระ คือ วันอีดีลฟิตร และอีดีลฮัจญ์

2. วันอีดีลฟิตร

วันนี้ตรงกับวันที่ 1 เดือนเซาวาลอันเป็นเดือนที่ 10 ต่อจากเดือนรอมะฎอน เป็นวันที่กลับมาสู่การเวียนจากการถือศีลอด นั่นคือ การกลับมาสู่สภาพเดิม มุสลิมทุกคนจะฉลองกันอย่างสนุกสนานหลังจากที่ถือศีลอดนาน 1 เดือนเต็มชาวไทยมุสลิมเรียกวันนี้ว่า “วันออกบวช หรือ อีดีเล็ก”

3. วันอีดีลฮัจญ์

วันนี้ตรงกับวันที่ 10 เดือนซุลฮิจญะ อันเป็นเดือนที่ 12 ของอาหรับ มุสลิมที่มีสภาพพร้อมจะไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ เนื่องจากวันนี้เกี่ยวข้องกับฮัจญ์ ชาวไทยมุสลิมจึงนิยมเรียกวันนี้ว่า “วันออกฮัจญ์ หรือ อีดีใหญ่”

ที่มาของการออกฮัจญ์นี้สืบเนื่องมาจากอับราฮัมได้เสียสละพลีลูกของตนเอง คือ อิสมาอีล ถวายแก่อัลลอฮ์ ด้วยความเสียสละและศรัทธาอันแรงกล้าที่มีต่ออัลลอฮ์ พระองค์จึงโปรดให้เชือดสัตว์ที่ใช้เป็นอาหารของมนุษย์แทนพิธีการบั่นจึงเกิดขึ้นนับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

ดังนั้นในวันนี้จึงมีการแจกเนื้อให้ทานแก่คนยากจน ถ้ามีฐานะอันจะกินก็อาจจะบริจาคเงินทองของใช้อีกด้วย ทั้งหมดนี้เป็นการทดสอบความอดทนและการเสียสละ โดยผู้ที่ให้จะต้องมีความรีนเริงยินดี

4. วันขึ้นปีใหม่

วันนี้ตรงกับวันที่ 1 ของเดือนอัล มุหรรริอม อันเป็นเดือนที่ชาวอาหรับถืออยู่แต่เดิมไม่ได้ใช้ตามศักราชฮิจเราะฮ์อันเป็นช่วงเวลาที่ศาสดามุฮัมมัดอพยพออกจากมักกะฮ์ไปมะดีนะฮ์

¹ ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. สี่เราะตุนนะบี, 2521 หน้า 69.

ซึ่งการอพยพนี้เกิดขึ้นในวันที่ 4 ของเดือนเราะบีอุลเอาวัลในปีที่ 13 แห่งการเผยแพร่ศาสนา

อนึ่ง การนับเดือนของอาหรับแต่เดิมนั้นถือเอาตามการคำนวณทางจันทรคติ เดือนต่างๆ จะไม่ตรงกันทุกปี ในแต่ละปีจะเร็วขึ้น 11 วัน ชื่อเดือนของอาหรับทั้ง 12 เดือน¹ มีดังนี้

1. อัล-มุหรรรอม	2. ศะอะฟัร
3. เราะบีอุลเอาวัล	4. เราะบีอุษษานียะ
5. ญุมาดัลอุลา	6. ญุมาดัลอาคิเราะฮ์
7. เราะญับ	8. ชะอฺบาน
9. รอมะฎอน (รอมะฎอน)	10. เซาวาล
11. ชุลเกาะอะดะฮ์	12. ชุลหิจญะฮ์

5. วันเกิดของศาสดามุฮัมมัด (เมาลิด อัน นะบี)

วันเกิดของศาสดามุฮัมมัดนั้น ไม่มีที่บันทึกแน่นอน จึงประมาณกันว่าระหว่างวันที่ 8-12 ปีเราะบีอุลเอาวัล (ปีช้าง) ตรงกับวันจันทร์ แต่ที่ถือเป็นประเพณีฉลองวันเกิดให้แก่ท่านนั้นนิยมใช้ วันที่ 12 ของ เดือนที่ 3

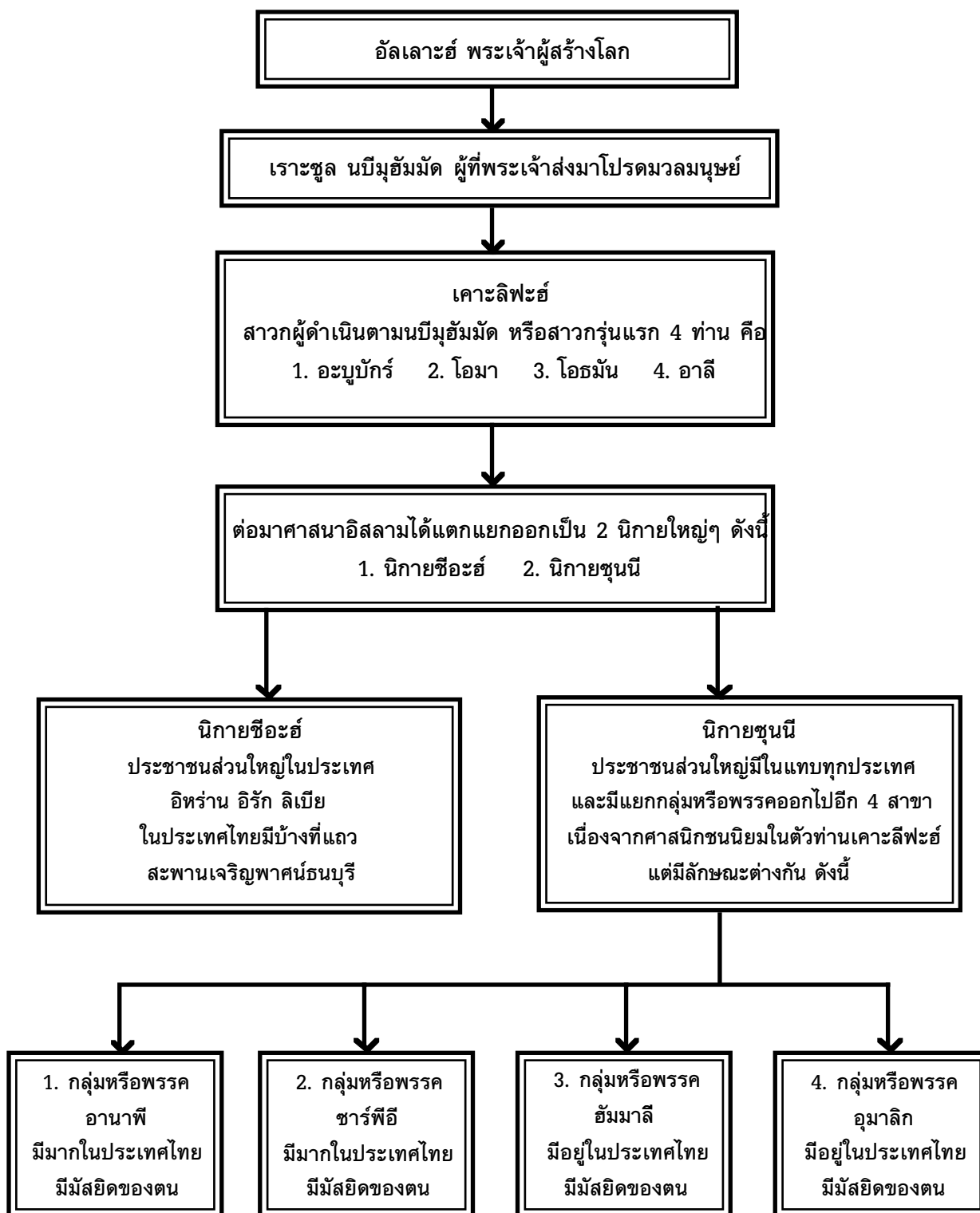
อย่างไรก็ตาม มีมุสลิมบางกลุ่มที่ไม่ยอมให้มีการเฉลิมฉลองในวันเกิด เพราะเห็นว่าเป็น ธรรมเนียมนิยมสมัยใหม่ แต่พวกที่เห็นความสำคัญในวันนี้ก่อนถึงวันเกิดของศาสดาจะมีการอดอาหาร มีการอ่านประวัติของศาสดามุฮัมมัด และอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน นอกจากนี้ มีการแจกดอกไม้และขนมหวาน

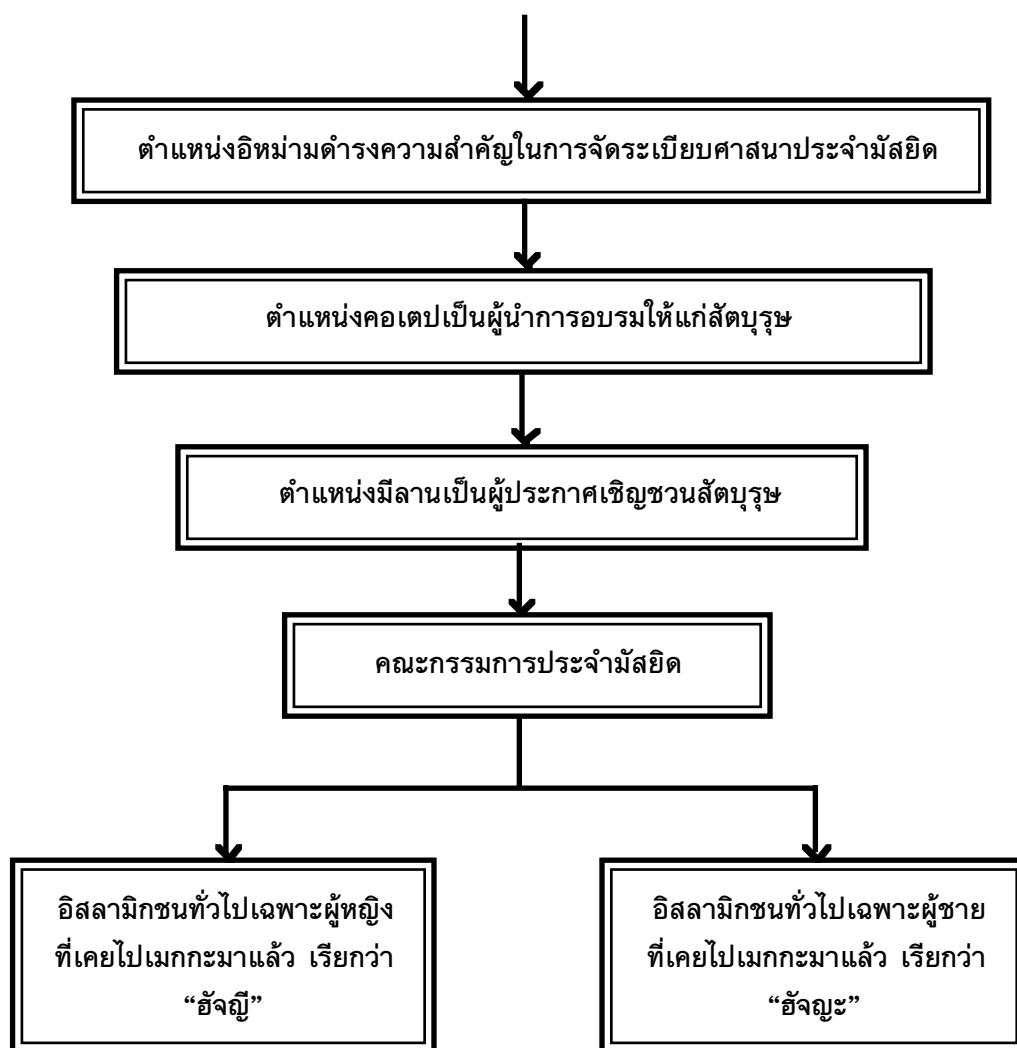
13.11 นิกายในศาสนา

ศาสนาอิสลามมีสภาพที่ได้รับเช่นเดียวกับศาสนาอื่นๆ นั่นคือ สภาพแห่งความแตกแยกที่สาวกมีความนับถือในพระคัมภีร์มีความคิดเห็นแตกต่างกันในหมู่พระญาติวงศ์ และสาวกของศาสดามุฮัมมัดตามเหตุการณ์ตามสมัยที่ล่วงมา

¹ เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม, 2535 หน้า 259.

แผนผังแสดงนิกาย กลุ่ม ลำดับชั้นของผู้ประกาศและรักษาศาสนา

การแตกแยกเป็นนิกายต่างๆ ของศาสนาอิสลามได้เริ่มต้นตั้งแต่ศาสดามุฮัมมัดทรงมรณภาพแล้ว สาเหตุสำคัญที่สุดเกิดจากข้อคิดเห็นไม่ตรงกัน เกี่ยวกับตำแหน่งผู้นำทางศาสนามากกว่าอย่างอื่น นั่นคือฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าตำแหน่งผู้นำทางศาสนาสืบต่อจากศาสดามุฮัมมัดควรได้แก่ทายาทของพระองค์ คือ อลีย์ อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าควรมาจากการเลือกตั้ง

การแตกแยกนิกายสมัยแรกเริ่มมี 2 นิกาย คือ ฝ่ายที่นับถืออาลี เรียกตนเองว่า นิกายชีอะห์ แปลว่า สาวก หรือผู้ปฏิบัติตาม ส่วนฝ่ายที่ต้องการให้ผู้นำทางศาสนามาจากการเลือกตั้งเรียกตนเองว่า นิกายฆวาริช แปลว่า ผู้แยกตัวออก

การแตกแยกของสองนิกายแรกนั้น มุสลิมส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย จึงทำให้เกิดนิกายที่ 3 เรียกว่า นิกายซุนนี แปลว่า ผู้ถือตามตำนานเดิม

ซึ่งในปัจจุบันนี้ศาสนาอิสลามมีนิกายที่สำคัญที่มีชาวมุสลิม นับถืออยู่ทั่วโลกดังต่อไปนี้

1. นิกายซุนนี (Sunni) คำว่า “ซุนนี” แปลว่า “มรรคา” หรือ “จารีต” เป็นนิกายของศาสนาอิสลามที่นับถือคัมภีร์เล่มหนึ่งชื่อ “ซุมนา”¹ เป็นคัมภีร์อรรถกถาของคัมภีร์อัลกุรอาน ผู้นับถือคัมภีร์นี้เป็นผู้ที่เคร่งครัด ต้องการให้คัมภีร์เดิมอ่านง่ายและเข้าใจง่ายขึ้นจึงได้แต่งอรรถกถาอธิบายความในคัมภีร์เดิม พวกนี้จัดได้ว่าเป็นพวกออร์ทอดอกซ์ของอิสลาม และไม่ชอบให้ใครมาเปลี่ยนแปลงคำสอนที่มีอยู่เดิมในคัมภีร์ เพราะป้องกันการคลาดเคลื่อนในหลักคำสอนแท้จริง

ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง พวกซุนนีถือว่าภายหลังจากที่พระศาสดามุฮัมมัดสิ้นชีพไปแล้วและได้มีองค์กาหลิบที่สืบต่อมาอีกเพียง 4 คนเท่านั้น ต่อจากนั้นก็ไม่มีกาหลิบสืบต่อ มีแต่ผู้นับถือศาสนาอิสลามธรรมดา พวกนิกายซุนนีถือกาหลิบที่สืบต่อกันมา คือ

1. ท่านอับดุลบักร์²
2. ท่านอุมร์หรือโอमार³
3. ท่านโอดมานหรืออุษมาน⁴
4. ท่านอลี⁵

พวกนิกายนี้ใช้หมวกสีขาวเป็นสัญลักษณ์และเป็นนิกายที่มีผู้นับถือมากที่สุดประมาณ 700 ล้านคน ถือว่าเป็นนิกายดั้งเดิม แล้วส่วนมากมีอยู่ในประเทศสาธารณรัฐตุรกี ซาอุดีอาระเบีย แอฟริกา และชาวมุสลิมส่วนใหญ่ในอินโดนีเซีย มาเลเซียและประเทศไทย

2. นิกายชีอะฮ์หรือชีเอห์ (Shiah) คำว่า “ชีอะฮ์หรือชีเอห์” แปลว่า “ผู้ปฏิบัติตาม” หรือ “สาวก” นิกายนี้ใช้หมวกสีแดงเป็นสัญลักษณ์ นิกายนี้ได้แตกแยกออกมาจากนิกายซุนนี ตามประวัติกล่าวว่า พวกชีอะฮ์ถือว่าต่อจากกาหลิบอลีมาแล้ว เชื้อสายของอลีควรจะได้รับการแต่งตั้งหรือทำการเลือกตั้งให้เป็นหัวหน้าทางศาสนาออกมาอีก เพราะเชื่อกันว่าสาวกผู้สืบต่อจากอลีย่อมเป็นผู้ที่ได้รับคำสอนของอลีโดยตรง ควรจะได้มีการสืบต่อศาสนาบ้าง เมื่อสิ้นอลีแล้วจึงควรอย่างยิ่งที่จะหาผู้สมควรมาเป็นหัวหน้าใหม่และให้ชื่อว่า “อิหม่าม” อันหมายถึง “หัวหน้าสุเหร่าหรือมัสยิด” นั่นเอง อันเป็นผู้สืบต่อพระศาสนาจากพระมุฮัมมัด

¹ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มัสคัต” แปลว่า “จารีต” ที่นับถือกันมาได้รับการยกย่องเท่ากับพระคัมภีร์อัลกุรอาน

² พ่อตาพระมุฮัมมัด

³ พ่อตาพระมุฮัมมัด

⁴ ลูกชายของอาบูบการ์

⁵ ลูกเขยของพระมุฮัมมัด (ลูกชายของอาบูตะลิบ ลูกของพระมุฮัมมัด)

นิกายชีอะฮ์เรียกผู้สืบทอดจากพระมุฮัมมัดว่า อิหม่าม ถือว่าอิหม่าม คือ

- (1) ผู้หมดมลทินจากบาป
- (2) เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า
- (3) เป็นผู้แปลถ้อยคำของพระเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน เรียกว่า “อียาตุลเลาะห์” แปลว่า आयแห่งอัลลอฮ์

นิกายชีอะฮ์นับถืออิหม่ามที่ถูกต้องจำนวน 12 คน คือ

1. อิหม่ามอลีย์ เป็นลูกพี่ลูกน้องและบุตรเขยของท่านศาสดา
2. อิหม่ามหะซัน บุตรคนโตของอิหม่ามอลีย์
3. อิหม่ามฮุซัยน์ น้องชายของอิหม่ามที่ 2
4. อิหม่ามอลีย์ ซัยนุลอาบิดีน บุตรของอิหม่ามที่ 3
5. อิหม่ามมุฮัมมัด อัลบากิร บุตรของอิหม่ามที่ 4
6. อิหม่ามญะอ์ฟัร อัศศอดิก บุตรของอิหม่ามที่ 5
7. อิหม่ามมุซา อัลกาซิม บุตรของอิหม่ามที่ 6
8. อิหม่ามอลีย์ ธรรมิโก บุตรของอิหม่ามที่ 7
9. อิหม่ามมุฮัมมัด อัตตะกี บุตรของอิหม่ามที่ 8
10. อิหม่ามอลีย์ อันนะกี บุตรของอิหม่ามที่ 9
11. อิหม่ามหะซัน อัลอัสกะรี บุตรของอิหม่ามที่ 10
12. อิหม่ามมุฮัมมัด (ผู้ได้ชื่อว่าอัลมะฮ์ดี) บุตรของอิหม่ามที่ 11

เนื่องจากอิหม่ามคนสุดท้ายสูญหายไปในปี ค.ศ. 878 มุสลิมนิกายชีอะฮ์เชื่อว่าท่านผู้นี้ยังมีชีวิตอยู่แต่หลบซ่อนไม่ยอมปรากฏตัว ชีอะฮ์ทั้งปวงจึงถือว่าปัจจุบันเป็นช่วงระยะเวลาแห่งการรอคอยการกลับมาของ อิหม่ามองค์สุดท้ายในฐานะของ “มะฮ์ดี” ซึ่งหมายถึง “ผู้ถูกนำโดยพระเจ้า” หรือ “ผู้นำทางอันชอบในอนาคต” ทำนองเดียวกันกับเมสซีอาของศาสนายิวและพระศรีอารยเมตไตรในพระพุทธศาสนา

นิกายชีอะฮ์นี้มีคณะกรรมการบันทึกคณະหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า หิทส์ (มุญะตะฮิด) ทำหน้าที่ชี้ขาดข้อขัดแย้งหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับลัทธิของตน

นิกายชีอะฮ์นี้มีผู้นับถือมากที่สุดในประเทศอิหร่าน อิรัก อินเดีย อัฟกานิสถาน และซีเรีย

3. นิกายคาวาริจญ์ (Khawarij) นิกายคาวาริจญ์หรือฆวาริชเกิดขึ้นในสมัยที่ข้าหลวงแคว้นซึ่งอยู่ที่เมืองดามัสกัสคัดค้านไม่ยอมรับฐานะของอัสยิบบุตรเขยพระมุฮัมมัดเป็นกาหลิบ และได้แยกตัวออกเป็นอิสระทำสงครามกับอัสยิบ อัสยิบเป็นฝ่ายปราชัย ถูกลอบสังหารถึงแก่ความตาย ทัศนะบุตรของอัสยิบจึงต้องยอมอ่อนน้อม ผู้นำฝ่ายต่อต้านจึงได้เป็นยาซิดในกาลต่อมา และได้กำจัดหุซัยน์บุตรชายคนเล็กของอัสยิบอีกด้วย

นิกายคาวาริจญ์ถือว่า

1. ผู้นำโลกมุสลิมจะต้องมาจากการเลือกตั้ง
2. พวกตนเท่านั้นคือมุสลิมที่แท้จริง นอกนั้นไม่ใช่
3. ทารกที่เกิดจากบิดามารดามุสลิมจะยังเป็นมุสลิมไม่ได้ จนกว่าจะโตพอที่จะรับหลักศาสนาอิสลามด้วยตัวเองได้โดยตรง
4. การปฏิบัติตนให้เป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้านั้นบาปอย่างหนัก และถือว่าคนมุสลิมที่เลวที่สุดหาใช่เป็นมุสลิมไม่

นิกายนี้มีแพร่หลายอยู่ในประเทศซีเรียและตุรกี

4. นิกายดรูซ (Druz) นิกายดรูซเป็นนิกายลึกลับค่อนข้างจะนอกรีตเกิดขึ้นในประเทศซีเรีย ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 11 และแพร่หลายเข้าไปในเลบานอน ผู้ให้กำเนิดนิกายนี้คือกาหลิบที่ครองไคโรชื่อ “ฮาгим” นับว่าเป็นผู้ประกาศคำสอนทำนองนอกรีตไปจากมุสลิมเหล่าอื่นๆ

คำว่าฮาгимเองนั้นเป็นผู้แทนของพระเจ้าโดยชอบธรรม และเกิดมาเป็นครั้งสุดท้ายแล้วจะสาบสูญไปไม่ยอมนับถือศาสนาจารีตที่คนอื่นๆ นับถือกันมา และมีการช่วยเหลืออยู่ในพรรคพวกของตนเท่านั้น คำสอนของนิกายนี้ได้รับการสนับสนุนและการเผยแพร่จากชาวมุสลิมอิหร่าน 2 คน คือ ฮัมซา และคาราซีเป็นอย่างดี ลัทธินิกายนี้ก็เอามาจากชื่อของ “คาราซี” นั่นเอง

5. นิกายอิสไมลีย์ (Ismaili) นิกายอิสไมลีย์หรืออิสมาอีลีย์เป็นสาขาหนึ่งของนิกายชีอะฮ์ ได้ชื่อตามอิสมาอีล (ลูกชายของญะฮ์อีฟ อีหาม่ามคนที่ 6) นับว่าเป็นคนขึ้นเฝ้าดื่มเหล้าเป็นประจำ พ่อไม่ยอมตั้งเป็นอีหาม่าม แต่คนส่วนมากถือกันว่าอิสมาอีลเป็นอีหาม่ามคนที่ 7 ต่อจากผู้เป็นพ่อ ประมุขของนิกายนี้ชื่อ “อากาข่าน” เนื่องจากนิกายนี้เป็นนิกายที่ลึกลับ มีความเป็นไปค่อนข้างเป็นเอกเทศ ไม่ค่อยมีใครจะรู้เรื่องมากนัก เป็นพวกที่มีอุดมการณ์ที่รุนแรงดุร้ายต่อพวกอื่นๆ

ที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกันอย่างเปิดเผย ถึงบางครั้งก็มีการประหารพวกอื่นๆ เสมอ และอ้างว่าเพื่อความมั่นคงของพวกตนและพระศาสนาของตน พวกอิสไมลีนี้อีกต่อมาก่อให้เกิดนิกายหนึ่งในศาสนาอิสลาม คือ “ตาคียยา” แต่เป็นกลุ่มเล็กๆ ไม่ค่อยจะมีอิทธิพลเท่าไรนัก ชาวโลกจึงไม่ค่อยจะรู้จัก

6. นิกายวาร์ฮาบี (Wahhbi) นิกายวาร์ฮาบีเป็นนิกายที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 (ระหว่าง พ.ศ. 2238-2299) ผู้ตั้งนิกายนี้ชื่อว่า โมฮัมหมัด อิบนิ अबดุลวาร์ฮาบี (Mohamed Ibni Abdul Wahhbi) ท่านผู้นี้เรียกตนเองว่า “พิวริตัน” มุสลิมนิกายวาร์ฮาบีนับถือพระอัลลอฮ์เจ้าอย่างเคร่งครัด ไม่นับถือพระมุฮัมมัดและศาสดาพยากรณ์อื่นๆ ทั้งสิ้น เพราะถือว่าการกระทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการหันกลับมานับถือรูปเคารพ ซึ่งเป็นการทำผิดพระบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานอย่างโจ่งแจ้ง นอกจากนี้ยังห้ามการแต่งกายด้วยเพชรพลอยผ้าแพรไหมและสิ่งฟุ่มเฟือยอื่นๆ ปฏิเสธมัสยิดหรือสุเหร่าที่สร้างหอคอย โดยอ้างว่าไม่มีบัญญัติไว้ในพระคัมภีร์ อีกทั้งวิพากษ์การสมัยใหม่ของโลกตะวันตก

ความมุ่งหมายประการที่สำคัญที่สุดของการตั้งนิกายนี้ขึ้นก็คือ เพื่อยังความมั่นคงตั้งมั่นให้แก่พระคัมภีร์อัลกุรอาน จึงนับถือและปฏิบัติตามพระคัมภีร์อย่างเคร่งครัด มีผู้ที่นับถือนิกายนี้บางส่วนอยู่ในตะวันออกกลาง

7. นิกายฟากีร์ (Fagir) เรียกอีกอย่างว่า ทารเวษ (Darwesh) ภาษาเปอร์เซีย ฟากีร์เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า ยากจน อนาคต ต้องการความกรุณา ยากจน อนาคต หรือต้องการความกรุณา ไม่ใช่ยากจนเรื่องทรัพย์สินสมบัติเหมือนธรรมดา แต่ความยากจนในเรื่องของพรที่พระเจ้าทรงประทานมาให้ จึงต้องมีการขอความกรุณาจากพระเจ้า

การบำเพ็ญของนิกายนี้ จึงมีลักษณะเอนเอียงไปในข้าง “ขอความกรุณา” และมีคนที่เข้านักพรตเที่ยวภิกขาจารไปในที่ต่างๆ หัวหน้าของพวกฟากีร์นี้เรียกว่า เชค (chek) ส่วนคำว่า ทารเวษ (ภาษาเปอร์เซีย) แปลว่า “ประตุ” ตามความหมายนี้ก็คือ ต่อพระเจ้าจากประตุบานหนึ่งไปสู่ประตุอีกบานหนึ่ง (โปรดสัตว์) ทุกคนในนิกายต้องมอบชีวิตจิตใจให้หัวหน้าเข้าทำนองเป็นสมาคมมากกว่านิกายแห่งศาสนา

ฟากีร์แยกเป็นพวกใหญ่ๆ ได้ 2 พวก คือ พวกหนึ่งเรียกว่า บาซาร์ (Bashar) ว่า ตามกฎหมาย หมายความว่า ปฏิบัติตามบัญญัติของอิสลาม อีกพวกหนึ่งเรียกว่า เบซาร์

(Beshar) พวกนี้ปฏิบัติตามชอบใจ บทบัญญัติของอิสลามไม่สำคัญ แต่ก็เรียกตัวเองว่า มุสลิม

พวกแรกเรียกตัวเองว่า ซาลิก (Salik) ถือการท่องเที่ยวเดินทางไปบำเพ็ญเพียรเพื่อไปสวรรค์และนับถืออบูบักร์ (พ่อตาของพระมุฮัมมัด) และอลี (ลูกเขยของพระมุฮัมมัด) ว่าเป็นกาหลิบที่แท้จริงของตน และยังอ้างว่าท่านทั้งสองต่างก็มีการปฏิบัติเหมือนกัน พวกหลังเรียกตัวเองว่า อาซาด (Azad) หรือมาซซุบ (Majzub) ไม่มีการปฏิบัติตามบัญญัติของอิสลาม แต่เคร่งครัดต่อการภักดี โดยเฉพาะข้อที่เกี่ยวกับการบริการของพระเจ้า พวกนี้โกนหนวด โกนเครา โกนขนคิ้ว โกนขนตา และชอบประพาดิพรหมจรรย์ ฟากีร์นี้ได้แยกตัวออกเป็นนิกายย่อยอีกมากประมาณ 40 นิกาย

8. นิกายซุฟี (Sufi) นิกายนี้เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา จะเคร่งครัดในการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน สาวกนิกายนี้จะนุ่งผ้าทำด้วยขนแกะประพาดิตนดจนักบวช คือ สันโดษ เน้นเรื่องการชำระดวงวิญญาณให้บริสุทธิ์ สละความสุขทางโลก มุ่งบำเพ็ญภาวนาสมาธิให้เกิดปัญญา ยกเลิกการทำพิธีรีตองตามตำราที่ไร้สาระ ผู้นำนิกายนี้มีอยู่ในสาธารณรัฐอิรัก สาธารณรัฐตุรกี สาธารณรัฐอัฟกานิสถาน สาธารณรัฐอียิปต์ สาธารณรัฐอินเดีย และในทวีปแอฟริกาบางประเทศ

13.12 สัญลักษณ์ของศาสนา

ในศาสนาอิสลาม เคารพบูชาเฉพาะพระอัลลอฮ์องค์เดียวเท่านั้น ไม่นิยมการบูชารูปเคารพอื่น ศาสนาอิสลามจึงไม่มีสัญลักษณ์ใดๆ ให้ศาสนิกเคารพบูชา แต่ที่เห็นรูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว และมีดาวอยู่ข้างบน พบอยู่ในสุเหร่าทั่วไปในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น ไม่ใช่สัญลักษณ์ทางศาสนา เป็นเครื่องหมายของอาณาจักรออตโตมานเติร์ก ซึ่งเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่รุ่งเรืองมากในอดีต มีอำนาจครอบงำยุโรป ตะวันออกกลางทั้งหมด ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา จนถึงศตวรรษที่ 20 บรรดาประเทศมุสลิมที่เคยตกอยู่ในอำนาจของอาณาจักรออตโตมานเติร์กจึงยึดถือเอาเครื่องหมายนั้นเป็นสัญลักษณ์ของตนในฐานะเป็นชนชาติมุสลิมเหมือนกันสืบมา แต่อาจถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาอิสลามได้โดยอนุโลม หรือถ้าจะพูดว่ารูปพระจันทร์และดาวนี้เป็นเครื่องหมายของศาสนาอิสลามก็น่าจะเหมาะสมกว่า

13.13 สถานะของศาสนาในปัจจุบัน

ศาสนาอิสลามในปัจจุบัน มีผู้นับถือมากเป็นอันดับ 2 รองจากศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนิกกว่า 900 ล้านคน (Encyclopaedia Britannica 1992 : 269) ผู้นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศต่างๆ แถบตะวันออกกลาง และในทวีปแอฟริกา ส่วนทวีปเอเชียก็มีมากในประเทศปากีสถาน บังคลาเทศ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย จำนวนมุสลิมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะความเข้มงวดในสังคมมุสลิมที่ไม่ยอมให้คนในออกแต่ให้คนนอกเข้า อย่างเช่น ห้ามแต่งงานกับคนต่างศาสนา ส่วนคนต่างศาสนาจะมาแต่งงานกับมุสลิมได้ แต่ต้องเปลี่ยนเป็นมุสลิมเสียก่อน ประเทศมุสลิมเหล่านี้จะคอยช่วยเหลือกันร่วมมือกันในด้านต่างๆ ในเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับประเทศต่างศาสนา ตลอดทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติมาก เช่น น้ำมัน แก๊ส และแร่ธาตุต่างๆ เป็นต้น จนกลายเป็นฐานเสียงสำคัญเสียงหนึ่งบนเวทีโลก แต่ทว่าภายในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเอง ยังขาดความเป็นเอกภาพ ทะเลาะกัน แบ่งแยกเป็นค่าย และเป็นนิกายต่างๆ มากมายยิ่งกว่านิกายในศาสนาใด และยังไม่มียศศักดิ์ที่จะสามารถประสานรอยร้าวนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้จากประเทศอิรักและประเทศอิหร่านซึ่งก็นับถือศาสนาอิสลามด้วยกัน และเป็นนิกายเดียวกัน แต่ก็มาทำสงครามกันเป็นเวลานานติดต่อกันถึง 8 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ. 2531 ต้องสูญเสียชีวิตผู้คนมากมายและทรัพย์สินมหาศาล และหลังจากเลิกรบกันแล้ว เพราะการไถ่เกลี่ยของสหประชาชาติ ประเทศอิรักก็ได้บุกยึดประเทศคูเวต ซึ่งเป็นประเทศมุสลิมเช่นกันอีก โดยอ้างว่าเป็นจังหวัดหนึ่งของตน ร้อนถึงสหประชาชาติอันมีสหรัฐอเมริกาและสัมพันธมิตรเป็นตัวแทนช่วยกันตอบโต้จนประเทศอิรักยอมจำนน เหตุการณ์ครั้งนี้ก็ทำให้ประเทศอิรักและประเทศคูเวต ต้องสูญเสียชีวิตผู้คนและทรัพย์สินมากมายเช่นกัน เพราะฉะนั้นศาสนาอิสลามถึงจะมีศาสนิกมาก แต่ก็เป็นการรวมตัวอย่างหลวมๆ เท่านั้น อีกทั้งปัจจุบันโลกก็กำลังเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี อีกทั้งอารยธรรมตะวันตกกำลังไหลบ่ามาสู่ประเทศต่างๆ อย่างรุนแรง มีอิทธิพลส่งผลให้มุสลิมไม่น้อยค่อยเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนใหม่ คลายความเข้มงวดเป็นมุสลิมดั้งเดิม กลายเป็นมุสลิมใหม่มากขึ้นทุกที ก็ยิ่งทวีความแตกแยกในศาสนาอิสลามเอง

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 13 ศาสนาอิสลาม จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติประกอบวิชาศาสนศึกษา บทที่ 13 แล้วจึงศึกษาในบทที่ 14 ต่อไป

บทที่ 14

ศาสนาบาไฮ

เนื้อหาบทที่ 14

ศาสนาบาไฮ

14.1 ประวัติความเป็นมา

14.2 ประวัติศาสดา

14.2.1 ประวัติก่อนการก่อตั้งศาสนา

14.2.2 ประวัติการก่อตั้งศาสนาและประวัติศาสดา

14.3 คัมภีร์ในศาสนา

14.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

14.4.1 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระผู้เป็นเจ้า

14.4.2 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของศาสนาทั้งปวง

14.4.3 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษยชาติ

14.4.4 พระเจ้าสูงสุดของศาสนาบาไฮ

14.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

14.6 สถานที่ทำพิธีกรรม

14.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

14.8 วันสำคัญทางศาสนา

14.8.1 งานฉลองบุญ 19 วัน

14.8.2 อัยยัมมีฮา

14.8.3 วันศักดิ์สิทธิ์

14.9 ระบบบริหารงานของศาสนาบาไฮ

14.10 สัญลักษณ์ของศาสนา

14.11 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศาสนาบาไฮ เกิดที่ประเทศอิหร่าน ประมาณ 2406 ปี หลังพุทธศักราช ศาสนาบาไฮ เป็นศาสนาใหม่ล่าสุด ศาสดาของศาสนาบาไฮ คือ พระบาฮาอุลลาห์

2. คัมภีร์ที่สำคัญในศาสนา มีดังนี้ คัมภีร์อัคคัส คัมภีร์วจนะที่ซ่อนเร้น คัมภีร์หุบผาทอง 7 และทั้ง 4 และคัมภีร์อีกกัน ในศาสนาบาไฮนั้น มีหลักคำสอนที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1)ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระผู้เป็นเจ้า 2)ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของศาสนา ทั้งปวง 3)ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษยชาติ

3. ศาสนาบาไฮมีพิธีกรรมที่สำคัญดังนี้ 1)การสวดมนต์ทุกวัน 2)การอ่านพระคัมภีร์ทุกวัน 3)พิธีสมรส 4)การถือศีลอด 5)การตาย ส่วนวันสำคัญทางศาสนา มี 1)งานฉลองบุญ 19 วัน 2)อัยยัมมีฮา 3)วันศักดิ์สิทธิ์

4. ศาสนาบาไฮมีจุดหมายปลายทางของชีวิต อันเป็นความสุขอันนิรันดร์คือ สวรรค์ คือ ได้ขึ้นสวรรค์อยู่กับพระเจ้าชัวนิรันดร์ วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุด ด้วยการจงรักภักดีต่อ พระเจ้าและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ ชาวบาไฮเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีเพียงครั้งเดียว จากนั้นก็จะไปอยู่ในนรกหรือสวรรค์ชัวนิรันดร์

5. ศาสนาบาไฮได้ทำรูปสัญลักษณ์ทางศาสนาเป็น 2 แบบ คือ 1)ตัวอักษรคำว่า “ยาบา-ฮาอุลลาห์ภา” ซึ่งเขียนตามแบบภาษาอาหรับ 2)เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง พระเจ้ากับมนุษย์

6. ศาสนาบาไฮ แม้จะเป็นศาสนาใหม่ล่าสุด แต่ก็กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ปัจจุบัน มีศาสนิกของศาสนาบาไฮอยู่ทั่วเกือบทุกมุมโลกโดยมีศาสนิกประมาณ 10 ล้านคน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพรวมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญทางศาสนาของศาสนาบาไฮได้อย่างสมบูรณ์
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและสามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา ประวัติศาสตร์ คัมภีร์สำคัญในศาสนา หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนา หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุดในศาสนาของศาสนาบาไฮได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและ สามารถถ่ายทอดเกี่ยวกับสถานที่ทำพิธีกรรมที่สำคัญ สถานที่ทำพิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนา ระบบบริหารงานของศาสนา สัญลักษณ์ของศาสนา และฐานะของศาสนาในปัจจุบันของศาสนาบาไฮได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 14

ศาสนาบาไฮ

14.1 ประวัติความเป็นมา

ศาสนาบาไฮ เป็นศาสนาใหม่ล่าสุด กำเนิดในประเทศเปอร์เซีย หรืออิหร่าน เมื่อ พ.ศ. 2406 โดยคิดตามปีที่พระบาฮาอุลลาห์ ศาสดาของศาสนานี้ ประกาศรับรองตัวเองเป็น ศาสดาพยากรณ์ผู้ยิ่งใหญ่ตามที่พระบ๊อบได้ทำนายไว้ศาสนาบาไฮวิวัฒนาการมาจากศาสนาบาบี (Babism) ที่พระบ๊อบ เป็นผู้ก่อตั้ง เมื่อ พ.ศ.2387

พระบ๊อบเกิดเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2362 ณ เมืองชีราส ประเทศอิหร่าน มีชื่อเดิมว่า ซียิค อาลี มุฮัมมัด ต่อมาเมื่ออายุ 25 ปี ท่านอ้างว่าเป็นศาสดาพยากรณ์ที่พระเจ้าส่งมาเพื่อ ประกาศให้ชาวโลกทราบถึงการมาของพระศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ และท่านได้เปลี่ยนนามเสียใหม่ให้ สอดคล้องกับการประกาศศาสนาของท่านว่า บ๊อบ-อุด-ดิน แปลว่า ประดุจแห่งความเชื่อ และ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2387 พระบ๊อบได้ประกาศที่เมืองชีราสว่า “รุ่งอรุณวันใหม่เริ่มต้นแล้ว” ยุคแห่งพระศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ซึ่งเคยทำนายกันไว้ว่า จะเกิดมาช่วยโลกสถาปนายุคแห่ง สันติภาพ และภราดรภาพใกล้เข้ามาถึงแล้ว”

เรื่องการทำนายว่าจะมีพระศาสดามาอุบัติเพื่อโลกนั้น เกิดขึ้นจากผู้ที่ยังอ้างว่าตนเป็น ศาสดาพยากรณ์มาหลายคนแล้ว การทำนายดังกล่าวคงจะมาจากอิทธิพลความเชื่อก่อนที่ พระเยซูถูกจับตรึงไม้กางเขน ท่านได้บอกแก่สาวกว่า¹ “ถ้าพวกท่านรักเรา ก็จงปฏิบัติตาม บัญญัติของพระเจ้า แล้วเราจะส่งคนมาอ้อนวอนพระบิดา แล้วพระบิดาจะทรงนำผู้ช่วยคนอื่น มาให้ท่าน เขาจะอยู่กับท่านตลอดไป” พระเยซูยังกล่าวต่อไปอีกว่า² “เรายังมีอีกหลายอย่างที่จะบอกท่าน แต่พวกท่านคงยังไม่พร้อมที่จะฟัง สัจธรรมกำลังปรากฏ เขาจะนำพวกท่านไปสู่

¹ สماعสมสภาการกลางศาสนาบาไฮ. ศาสนาบาไฮ, มปป หน้า 4.

² เล่มเดียวกัน, สماعสมสภาการกลางศาสนาบาไฮ. หน้า 4.

ความจริงทั้งปวง”

ระยะแรกผู้คนต่างชื่นชมต่อการประกาศศาสนาของพระบ็อบ และเชื่อว่าพระบ็อบเป็นอิหม่ามผู้ยิ่งใหญ่จะทำให้ศาสนาอิสลามเจริญรุ่งเรือง แต่พระบ็อบยังประกาศไป ก็ยิ่งผิดกับศาสนาอิสลามมากขึ้นทุกทีถึงขนาดจะใช้คัมภีร์ใหม่มาแทนคัมภีร์อัลกุรอาน ผลก็คือพระบ็อบถูกจับประหารชีวิต ในข้อหาขบถต่อศาสนาอิสลามเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2393 ศพของท่านถูกนำมาฝังไว้บนภูเขาคาร์เมล ในเมืองไฮฟา ประเทศอิสราเอล เมื่อพระบ็อบสิ้นชีวิตแล้ว พระบาฮาอุลลาห์ก็ได้รับช่วงดำเนินการสืบสานเผยแผ่ศาสนาของพระบ็อบต่อไป

บาไฮ เป็นชื่อที่ตั้งตามนามพระศาสดาของศาสนานี้ คือ พระบาฮาอุลลาห์ ซึ่งแปลว่าแสงสว่างของพระเจ้า คำว่า บาไฮ มาจากคำว่า บาฮา แปลว่า แสงสว่าง

ศาสนาบาไฮ เกิดในอิหร่าน ในยุคที่ศาสนิกของศาสนาอิสลาม คริสต์ และโซโรอัสเตอร์เป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะชาวคริสต์และชาวโซโรอัสเตอร์เป็นฝ่ายที่ถูกทำร้ายเป็นส่วนใหญ่ เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองเป็นมุสลิม พระบ็อบและพระบาฮาอุลลาห์ทนเห็นสภาพเลวร้ายนั้นไม่ไหว จึงได้ครุ่นคิดอย่างหนักที่จะหามาตรการมาประนีประนอมให้ศาสนิกของทั้ง 3 ศาสนาหันมาสามัคคีปรองดองกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดศาสนาบาบีและบาไฮขึ้นมา เพื่อสันติสุขคืนมาให้เพื่อนร่วมชาติ นอกจากนี้ยังมีจุดหมายกว้างไกลออกไปจนถึงการจัดความขัดแย้งกันในระหว่างศาสนิกของศาสนาต่างๆ ทั่วโลกอีกด้วย เพื่อโลกจะได้มีความสงบสุขอย่างแท้จริง โดยสอนว่า มนุษยชาติเป็นพี่น้องกัน เกิดมาจากพระเจ้าองค์เดียวกัน จึงควรช่วยเหลือกัน ไม่ใช่มาทำร้ายเบียดเบียนกัน

พระบาฮาอุลลาห์¹ กล่าวว่า “ขอให้ประชาชาติทั้งปวงในโลกจงร่วมปรองดองกันด้วยมิตรภาพและความชื่นชม ปวงชนจงสามัคคีกับคนทุกศาสนาด้วยมิตรภาพและความยินดี” พระอับดุลบาฮา ศาสดาองค์ที่ 2 ของศาสนาบาไฮก็ได้กล่าวว่า² “บาไฮ หมายถึงผู้ที่มีความรักโลก รักเพื่อนมนุษย์ แล้วพยายามรับใช้เพื่อนมนุษย์ ปฏิบัติภารกิจเพื่อสากล สันติสุข และภราดรภาพ” สรุปแล้วศาสนาบาไฮเกิดขึ้นมาเพื่อสมานสามัคคีระหว่างศาสนิกของทุกศาสนาในโลก ดังนั้นศาสนาบาไฮจึงมีคำสอนที่เป็นไปเพื่อความเป็นเอกภาพระหว่างพระเจ้า ศาสนา และมนุษยชาติ ศาสนาบาไฮในช่วงสมัยพระบาฮาอุลลาห์เจริญเติบโตอย่างช้าๆ เพราะมีอุปสรรคขัดขวาง คือท่านทำการเผยแผ่ศาสนาในขณะที่ถูกคุมขังในเรือนจำ จึงเผยแผ่ได้เพียงการเขียนหนังสือเท่านั้น อีกทั้งถูกกล่าวหาว่าขบถต่อศาสนาอิสลาม จึงเป็นภาพพจน์ที่มุสลิม

¹ เอสเซลมอนท์ เจอี. พระบาฮาอุลลาห์และยุคใหม่, 2526 หน้า 168-169.

² เล่มเดียวกัน, เอสเซลมอนท์ เจ อี. หน้า 148.

ทั่วไปไม่พอใจและขัดขวาง ประการหลังนี้เป็นอุปสรรคมาก เพราะแม้เมื่อพระบาฮาอุลลาห์พ้นจากโทษจำคุกแล้วออกมาเผยแพร่ศาสนาได้โดยตรงก็ไม่ได้ผลนัก เหตุการณ์เป็นอย่างนี้เรื่อยมา จนถึงสมัยอับดุลบาฮา ศาสดาองค์ที่ 2 ศาสนาบาไฮจึงเผยแพร่ขยายออกได้อย่างกว้างไกล

พระอับดุลบาฮา แปลว่า ผู้รับใช้พระเจ้า เป็นบุตรคนโตของพระบาฮาอุลลาห์ ท่านเกิดเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2387 มีชื่อเดิมว่า อับบาส เอฟเฟนดี ในช่วงสมัยของพระอับดุลบาฮา ศาสนาบาไฮเจริญก้าวหน้ามาก และเมื่อ พ.ศ. 2454-2455 พระอับดุลบาฮาได้เดินทางไปเผยแพร่ศาสนายังยุโรปและสหรัฐอเมริกา และท่านได้รับสถาปนาเป็นเซอร์ขุนนางอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2463 เพราะการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์สงครามระหว่างไฮฟาปาเลสไตน์ พระอับดุลบาฮาถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2464 รวมอายุได้ 77 ปี ก่อนสิ้นชีพท่านได้แต่งตั้งให้ โซกิ เอฟเฟนดี รับตำแหน่งแทน ปัจจุบันศพของท่านถูกฝังอยู่บนภูเขาคาร์เมล ในเมืองไฮฟา ประเทศอิสราเอล เคียงข้างกับหลุมฝังศพพระบ๊อบ

โซกิ เอฟเฟนดี เกิดเมื่อ พ.ศ. 2410 เป็นหลานคนโตของพระอับดุลบาฮา ศาสนาบาไฮ ในสมัยของโซกิ เอฟเฟนดี เจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปยังประเทศต่างๆ ยิ่งกว่าสมัยศาสนาองค์ก่อนๆ เพราะชาวโลกได้ทราบถึงศาสนาบาไฮบ้างแล้ว จากการวางรากฐานของศาสนาที่ผ่านมา อีกทั้งโซกิ เอฟเฟนดี ก็ได้รับการศึกษาสูง โดยศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ท่านได้เขียนจดหมายถึง 50,000 ฉบับ มีทั้งภาษาอังกฤษ อารบิก และเปอร์เซีย ส่งไปยังประเทศต่างๆ จนกลายเป็นคัมภีร์คำสอนศาสนาบาไฮ ท่านโซกิ เอฟเฟนดี ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2500 รวมอายุได้ 90 ปี ศพของท่านถูกฝังอยู่ที่สุสานเกรทเทอร์เทิร์น ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ท่านโซกิ เอฟเฟนดี สิ้นชีวิตโดยมิได้แต่งตั้งใครรับตำแหน่งแทน จึงเป็นอันว่า ระบบสืบตำแหน่งแทนได้สิ้นสุดตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นมา ชาวบาไฮจึงได้ปรึกษากันเพื่อจัดแต่งตั้งหน่วยงานมาบริหารศาสนา ดังนั้นเมื่อ พ.ศ. 2506 จึงได้จัดตั้งธรรมนูญธรรมนูญสากลขึ้น มีกรรมการ 6 คน ซึ่งเลือกตั้งมาจากการธรรมนูญสภาแห่งชาติทั่วโลก ธรรมนูญสภาแห่งชาติทั่วโลกก็มีกรรมการ 9 คน ที่เลือกตั้งมาจากการธรรมนูญสภาบาไฮส่วนท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง ส่วนกรรมการธรรมนูญสภาบาไฮส่วนท้องถิ่นก็เลือกมาจากสมาชิกในท้องถิ่นนั่นเอง เพราะฉะนั้นธรรมนูญของศาสนาบาไฮจึงมี 3 ระดับ โดยมีธรรมนูญธรรมนูญสากล เป็นสภาสูงสุด รองลงมาก็เป็นธรรมนูญสภาแห่งชาติ และธรรมนูญสภาบาไฮส่วนท้องถิ่นตามลำดับ ธรรมนูญธรรมนูญสากลซึ่งเป็นสภาสูงสุด ตั้งอยู่ที่เมืองไฮฟา ประเทศอิสราเอล การที่เลือกเมืองนี้เป็นที่ตั้งธรรมนูญธรรมนูญสากลก็เพราะเป็นเมืองที่ ฝังศพของพระบ๊อบและพระอับดุลบาฮา ด้วยเหตุนี้เมืองไฮฟาจึงเป็นเมือง

ศูนย์กลางของศาสนาบาไฮและเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของชาวบาไฮ

ศาสนาบาไฮแม้จะเป็นศาสนาใหม่ล่าสุด แต่ปัจจุบันได้แผ่ขยายไปอย่างกว้างไกลจนมีศาสนิกอยู่เกือบทั่วโลก และกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

14.2 ประวัติศาสดา

14.2.1 ประวัติก่อนการก่อตั้งศาสนา

บาไฮเป็นศาสนาที่มีกำเนิดในประเทศอิหร่านเมื่อปี ค.ศ. 1844 เริ่มต้นจากชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อ มีร์ซา อาลี โมห์หมัด (Mirza Ali Muhammadd) หรือที่เรียกกันว่า พระบ๊อบ (Bob) เป็นผู้เปิดทางและเตรียมประชาชนสำหรับการมาของพระบาฮาอุลลาห์ (Bahau'llah) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งศาสนาบาไฮ แต่อย่างไรก็ตามชาวไบฮายังคงยอมรับว่าพระบ๊อบเป็นศาสดาองค์หนึ่งเช่นเดียวกับพระบาฮาอุลลาห์ และคัมภีร์บายัน (Bayan) ซึ่งเป็นการเปิดเผยศาสนาของพระบ๊อบก็เป็นคัมภีร์สำคัญของศาสนา อุปมาเหมือนกับประตูกุญแจที่มนุษย์สามารถผ่านจากระบบโลกเก่าไปสู่ระบบโลกใหม่ ดังนั้นในการศึกษาศาสนาบาไฮ นักศึกษาจำเป็นต้องศึกษาชีวประวัติและภารกิจของพระบ๊อบก่อนเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในศาสนาบาไฮได้ดียิ่งขึ้น

คำว่า “บ๊อบ” (Bob) ในภาษาอาหรับมีความหมายว่า ประตูกุญแจของพระบ๊อบ คือการเตรียมคนที่จะยอมรับศาสดาที่จะมาในอนาคต พระบ๊อบเกิดเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1819 ที่ชีราส (Shiraz) ซึ่งอยู่ทางใต้ของประเทศอิหร่าน ท่านเป็นผู้สืบเชื้อสายโลหิตของศาสดามุฮัมมัด บิดาของท่านเป็นพ่อค้าที่มีชื่อเสียง แต่เสียชีวิตไปเมื่อพระบ๊อบยังเด็ก ท่านจึงอยู่ในความดูแลของลุงฝ่ายมารดาที่ค้าขายเช่นกัน ท่านเป็นคนรูปร่างงาม กิริยาดี มีความฉลาดมีภูมิ ธรรมสูง และเป็นผู้เคร่งครัดต่อบทบัญญัติต่างๆ ของศาสนาอิสลาม อายุ 22 ปี ได้สมรสและมีบุตรชาย แต่น่าเสียดายที่ทารกนั้นตายตั้งแต่เล็ก เมื่ออายุได้ 25 ปี ท่านประกาศว่า¹ “**พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งความมหิทธานุได้เลือกท่านให้เป็นพระทวาร**”

ในยุคของพระบ๊อบนี้เป็นช่วงเวลาที่ยิหร่านกำลังเสื่อมโทรม สภาพรุ่งโรจน์ในอดีตได้เสื่อมสูญ ศาสนาเต็มไปด้วยคนบ้าคลั่ง ประชาชนละเลยศาสนาแต่ลุ่มหลงในโชคลาภ ความแตกแยกทางศาสนาได้เกิดขึ้น ทำให้ผู้นับถือต่างเกลียดชังกัน พระบ๊อบจึงถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของท่านจะต้องสนองโองการของพระเจ้า ท่านได้กล่าวกำหนดเวลาที่จะต้องประกาศ

¹ เอสเชลมอนท์, เจ. อี. พระบาฮาอุลลาห์และยุคใหม่, 2528 หน้า 32.

ภารกิจคือ วันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ.1844 (และในวันเดียวกันนี้เองเป็นวันเกิดของท่าน อับดุลบาฮา) การประกาศภารกิจนี้เองที่ทำให้พระบ็อบได้สาวกผู้ซื่อสัตย์ซึ่งเคยเป็นครูของท่านมาก่อน คือ เชก มะหะหมัด (หรืออีกนามหนึ่งว่า อะบิด) หะยิไซยิด อาลี ผู้เป็นลุง และ มุลลา ฮุสเซน ซึ่งเป็นสาวกคนแรก ชื่อเสียงของศาสดาหนุ่มเริ่มขจรขยายอย่างรวดเร็วตลอดดินแดนอิหร่าน ทำให้ท่านได้สาวก 18 คน ท่านเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า พยานะแห่งการมีชีวิต (Letter of Living) ได้แก่

1. มุลลา ฮุสเซน โบซรูเยอี (บาบูลบ็อบ)
2. โมห์หมัด ฮาซัน
3. โมห์หมัด บอเดอร์
4. มุลลา อาลี ปัสทามิ
5. มุลลา โคดา บัคเซกูซานิ
6. มุลลา ฮาซันเน บาเจสทานิ
7. ซียิด ฮุสเซนเน ยาซดี
8. มีร์ซา โมห์หมัด โรเตคาเน ยาซดี
9. ซาอิด เฮนดี
10. มุลลาโมหมัด โคยิ
11. มุลลา จาลิล โอรัมมี
12. มุลลา อาหมัดเด เอ็บดวาล มารอเกอี
13. มุลลา บอเดอร์เร ทาบรีซี
14. มุลลา ยูเซฟเฟ อาเดบีลี
15. มีร์ซา ฮาดีเย คัสวินี
16. มีร์ซา โมห์หมัด อาลี คัสวินี
17. ทอเฮเรย์ (เป็นผู้หญิงคนเดียวที่เป็นสาวกโดยไม่เคยได้พบพระบ็อบ แต่ใช้การเขียนสาส์นติดต่อกัน)
18. โมห์หมัด อาลี บอร์โฟรูซี

ท่านได้ส่งสาส์นศิษย์เหล่านี้ซึ่งมีทั้งหญิงและชายออกไปตามภาคต่างๆ ของอิหร่านและตุรกี เพื่อเผยแพร่ข่าวการมาของท่าน และตัวท่านเองได้ไปที่เมกกะเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.1844

เพื่อนมัสการสถานที่นี้และประกาศภารกิจอย่างเปิดเผย ทำให้กลุ่มมุสลิมบางคนและบรรดานักปราชญ์ซึ่งจะสละบางท่านประณามท่านอย่างรุนแรง ต่อมาท่านจึงถูกจำคุกและถูกลงโทษหลายครั้ง ในการประกาศศาสนาของพระบ๊อบ ทำให้สาวกหลายคนถูกฆ่าตายอย่างทารุณ แม้แต่ตัวท่านเองในภายหลังก็ถูกจับและถูกประหารชีวิตด้วยกระสุนปืนในขณะที่มีอายุเพียง 31 ปี

หลังจากพระบ๊อบถูกประหารชีวิตแล้ว ศพของท่านถูกโยนออกไปริมคูนอกกำแพงเมือง แต่พวกศาสนิกชนของพระบ๊อบหรือพวกบาบีส (Babis) ได้ลอบนำศพออกมาตอนเที่ยงคืน และนำไปซ่อนในอิหร่านหลายปี แล้วจึงนำมาที่ปาเลสไตน์ ปัจจุบันศพของพระบ๊อบบรรจุไว้ในสุสานบนไหล่เขาคาร์เมลไม่ไกลจากถ้ำเอลียา และห่างประมาณสามสิบลไมล์ สถานที่ที่พระบาฮาอุลลาห์ทรงประทับอยู่หลายปีในระยะหลังของชีวิต และเป็นที่ที่ศพของพระบาฮาอุลลาห์ประดิษฐานอยู่นั้น

14.2.2 ประวัติการก่อตั้งศาสนาและประวัติศาสตร์

มีร์ซา ฮุสเซน อาลี (Mirza Husain Ali) ผู้ซึ่งต่อมาได้ใช้สมญานามว่า บาฮาอุลลาห์ แปลว่า พระเกียรติคุณของพระเจ้า เกิดเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 1817 ณ กรุงเตหะราน ประเทศอิหร่าน เป็นบุตรชายคนแรกของเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ตระกูลของท่านมั่งคั่งและมีชื่อเสียง แต่ท่านเองไม่เคยเข้าศึกษาในโรงเรียนเลย แม้แต่ศึกษาจากที่บ้านก็ศึกษาเพียงเล็กน้อย แต่กระนั้นในวัยเด็กท่านเคยแสดงความฉลาดรอบรู้ให้ผู้อื่นได้เห็นหลายครั้ง บิดาของท่านสิ้นชีวิตเมื่อท่านอายุ 22 ปี ท่านต้องเลี้ยงดูน้องชายหญิงหลายคน ตลอดจนต้องปกครองกองมรดกอันมหาศาลของตระกูล จนกระทั่งได้พบกับพระบ๊อบและสนับสนุนศาสนาของพระบ๊อบอย่างกล้าหาญจนได้รับการทรมานเพราะจงใจและถูกจับขังคุกพันธนาการด้วยโซ่ตรวนอย่างโหดร้าย ทั้งยังถูกยึดทรัพย์สินและเนรเทศไปอยู่ที่ประเทศอิรัก

ตลอดเวลาแห่งการทรมานนั้น ท่านได้รับกำลังใจจากครอบครัว ได้แก่ อาซียัท คาทัม (ใบไม้ที่ประเสริฐสุด) ภรรยาผู้มีความอดทนและอุทิศชีวิตเพื่อสามีเป็นเวลาตลอดเกือบ 40 ปี พระอับดุลบาฮา (กิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด) บุตรชายผู้ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางแห่งพระกิตติาสืบต่อจากท่านบาฮียัท คาทัม (ใบไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด) บุตรสาวผู้มอบชีวิตแก่ศาสนาจนกระทั่งอายุ 86 ปี เธอจึงได้รับการยกฐานะให้เป็นสตรีที่มีฐานะสูงสุดในเพศของเธอในศาสนาบาไฮ เธอยอมเสียสละความคิดที่จะแต่งงานเพื่อที่จะได้รับใช้และบรรเทาความยากลำบากของบิดาและครอบครัวของเธอได้อย่างอิสระ เมื่อพระอับดุลบาฮาผู้เป็นพี่ชายมรณภาพแล้ว เธอคือผู้คุมบังเหียนของศาสนาในช่วงระยะสั้นๆ และเป็นผู้รวบรวมบาไฮ

ศาสนิกชนมารวมกันที่โซกิ เอฟเฟนดิ มีร์ชา มูซา น้องชายผู้ซื่อสัตย์ และมีความสามารถที่สุดในบรรดาพี่น้องทั้งหลายของพระบาฮาอุลลาห์ มีร์ชา โมห์หมัด คูลี น้องชายต่างมารดาของพระบาฮาอุลลาห์ที่อายุน้อยที่สุด แต่แก่กว่าพระอับดุลบาฮาเพียง 7 ปี ท่านเป็นผู้ซื่อสัตย์ต่อศาสนาตลอดแม้ว่าพี่น้องของท่านหลายคนได้ทรยศต่อศาสนา ส่วนมีร์ชา มีห์ดี (กึ่งที่บริสุทธิ์ที่สุด) น้องชายของพระอับดุลบาฮาซึ่งยังเล็กมากจึงถูกทิ้งไว้กับญาติพี่น้อง แต่ภายหลังได้เดินทางไปร่วมกับพระบาฮาอุลลาห์

การเดินทางตลอด 3 เดือนจากเตหะรานไปแบกแดดซึ่งอยู่ในอิรัก สร้างความทุกข์ทรมานแก่คณะผู้ถูกเนรเทศ เพราะต้องเดินทางผ่านที่ราบสูงอันหนาวเย็นในฤดูหนาวโดยไม่มีอุปกรณ์และสัมภาระในการเดินทาง และเมื่อมาถึงแบกแดดก็ยังได้รับการทรมานเพราะขาดการพักผ่อนและขาดอาหาร แต่ทั้งหมดนี้ก็ไม่ได้ทำให้คณะผู้เนรเทศเร่าร้อนแต่อย่างใด โดยเฉพาะพระบาฮาอุลลาห์นั้นไม่ได้ทุกข์ร้อนใจเลย ขณะนี้เองชื่อเสียงของท่านได้ซจรขยายมากขึ้น มีผู้สนใจหลังไหลมายังแบกแดดเพื่อฟังคำสอนไม่ว่าจะเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม คริสต์ หรือโซโรอัสเตอร์ บุคคลเหล่านี้ต่างต้องการที่จะสนทนาธรรมและถกปัญหาต่างๆ ซึ่งท่านสามารถตอบโต้ได้ดีจนเป็นที่น่าอัศจรรย์ในความรอบรู้ของท่าน ทำให้มีผู้เลื่อมใสมากจนผู้สูญเสียผลประโยชน์หลายคนพยายามคิดกำจัดด้วยการใส่ร้ายว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัยร้ายแรงต่อศาสนาอิสลาม

ต่อมารัฐบาลตุรกีได้ออกคำสั่งเรียกพระบาฮาอุลลาห์ไปยังกรุงคอนสแตนติโนเปิล ก่อนที่ท่านจะออกเดินทางไกลพร้อมกับคณะ ท่านได้ไปตั้งกระโจมพำนักในอุทยานของนาจิบ ปาชา และประกาศข่าวอันน่ายินดีต่อสาวกหลายคนว่า ท่านคือศาสดาที่พระบ๊อบได้เคยกล่าวไว้ว่าจะมาในอนาคตตามพันธสัญญา อาจกล่าวได้ว่าเป็น การประกาศความเป็นศาสนาที่แยกออกมาจากศาสนาพระบ๊อบ และอุทยานแห่งนี้ได้รับการขนานนามว่า อุทยานริสวาน (Riswan) แปลว่า สวรรค์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีของบาไฮศาสนิกชน เพราะเป็นอุทยานที่มีการประกาศข่าวดีของศาสนา และในช่วงเวลาที่มีการประกาศข่าวดีระหว่างวันที่ 21 เมษายน ถึงวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1863 ต่อมาได้กลายเป็นช่วงเวลาที่ดีให้มีพิธีแห่งการรำลึกที่เรียกว่า พิธีริสวาน ซึ่งจะฉลองเป็นประจำทุกปี

เมื่อพระบาฮาอุลลาห์ได้เดินทางมายังคอนสแตนติโนเปิลแล้วท่านได้ถูกขังคุกระยะเวลาหนึ่ง และได้ถูกเนรเทศไปยังที่อื่นๆ อีก จนกระทั่งครั้งหลังสุดถูกจำคุกที่อักคา (Akka) ในประเทศอิสราเอลอันเป็นสถานที่ซึ่งอาชญากรชั้นเลวที่ถูกส่งมาจากทั่วทุกภาคของอาณาจักรตุรกี

อย่างไรก็ตามในบั้นปลายชีวิตของศาสดาท่านนี้ ท่านได้พักที่บาห์จี ผู้เลื่อมใสศรัทธาได้ช่วยกันสร้างสวนดอกไม้และให้ชื่อว่า ริสวาน ซึ่งท่านได้ใช้เวลาหลายวันในการพักผ่อน ณ ที่แห่งนี้ชีวิตในวัยชราของท่านดำเนินไปอย่างง่าย ๆ และสงบสุข ท่านสิ้นชีพเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1892 รวมอายุ 75 ปี ศพของท่านฝังที่บาห์จี ตั้งแต่นั้นมาบาไฮได้ซื้อสถานที่นี้และบริเวณรอบๆ ตกแต่งให้งดงามและเป็นสัญลักษณ์ที่ดีที่สุดในบาไฮ บาไฮผู้แสวงบุญจากทั่วโลกจะเดินทางมาเยือนสถูปนี้

หลังจากสิ้นชีวิต ลูกชายคนแรกที่มีชื่อ อับบาส เอฟเฟนดิ (Abbas Effendi) หรือที่รู้จักกันในนามอับดุลบาสา (Abdul-Baha) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนของบิดามีหน้าที่อธิบายและชี้แจงคำสั่งสอน ซึ่งทุกคนที่นับถือศาสนาบาไฮจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ท่านจึงได้รับการยกย่องให้เป็นศูนย์กลางแห่งพระปรีชาญาณ

อับดุลบาสาเกิดที่กรุงเตหะราน เมืองหลวงของประเทศอิหร่านในวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1844 เป็นบุตรชายคนแรกของพระบาฮาอุลลาห์ เป็นผู้มีความกตัญญู มีจิตใจเมตตา และมีความฉลาดเป็นอย่างมาก สามารถอธิบายธรรมะได้อย่างแตกฉานหลายครั้ง ท่านได้ช่วยพระบาฮาอุลลาห์ในการตอบปัญหาที่ยากใจของแขกที่มาเยือน และชอบถกเถียงปัญหาศาสนากับพวกนักปราชญ์ในสุเหร่าอิสลามจนเป็นที่ยกย่องของบุคคลทั้งหลายและเรียกท่านว่าท่านอาจารย์ ทั้งที่ตัวท่านไม่เคยเข้าศึกษาในโรงเรียนมาก่อน

อับดุลบาสาแต่งงานกับมณีเรห์ คาโนม มีบุตรหลายคน แต่มีบุตรสาวเพียง 4 คนเท่านั้นที่มีชีวิตทนต่อการจำคุกอันยาวนานและทุกข์ยากได้ ชีวิตของอับดุลบาสาได้รับความยากลำบากไม่น้อยกว่าบิดาของท่าน เพราะความริษยาของผู้ที่ต้องการทำลายท่าน ทำให้ท่านถูกรัฐบาลตุรกีจับกุมในข้อหาปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลตุรกี

การถูกจับขังคุกนี้ไม่ได้ทำให้ท่านทุกข์ร้อนแต่อย่างใด กลับใช้เวลาในคุกตอบจดหมายถึงผู้เลื่อมใสศรัทธาจากทั่วโลก และใช้เวลาเยี่ยมเยียนผู้เจ็บป่วยตามบ้านของเขาเหล่านั้น อันเป็นย่านที่มีคนจนมากที่สุดในเมืองอัคคา ในที่สุดท่านได้รับอิสรภาพเพราะพวกปฏิวัติรัฐบาลได้รับชัยชนะจึงได้ปลดปล่อยนักโทษศาสนาทั้งหมดให้เป็นอิสระ ท่านได้มีโอกาสไปเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศ เริ่มจากประเทศอังกฤษ ท่านได้พำนักที่ลอนดอนและแสดงปาฐกถา อีกทั้งพบปะสนทนากับผู้ที่สนใจที่มาติดต่อทุกวัน จากนั้นได้เดินทางไปทั่วสหรัฐอเมริกาจากฝั่งแอตแลนติกจดฝั่งแปซิฟิก และเดินทางต่อไปยังยุโรปและอียิปต์ กลับถึงเมืองไฮฟา (Haifa) ประเทศอิสราเอล เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม ค.ศ. 1913

ตลอดช่วงเวลาที่ท่านเป็นผู้นำทางศาสนานั้น ความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาบาไฮรุ่งโรจน์เป็นอย่างมาก มีการสร้างวัดบาไฮเป็นแห่งแรกของโลกที่เมืองอิสคาแบด มีการก่อตั้งโรงเรียนวิทยาลัย และธรรมสถาน นอกจากนี้ยังมีการก่อตั้งชุมชนบาไฮเกิดขึ้นในที่ต่างๆ เช่น ตุรกี อิหร่าน อียิปต์ อินเดีย พม่า ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และเยอรมนี เป็นต้น รวมทั้งหมดประมาณ 35 ประเทศ ในช่วงบั้นปลายชีวิต ท่านได้ปฏิบัติกรณียกิจประจำวันอย่างไม่เหน็ดเหนื่อยจนกระทั่งในวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1921 ประมาณตีหนึ่งครั้ง ก็ล่องลับไปอย่างสงบบนเตียงนอนโดยมีบุตรสาวทั้งสองเฝ้าอยู่ข้างๆ ศพของท่านฝังอยู่ข้างขวาดัดจากศพของพระบ็อบที่อยู่บนเขาคาร์เมลในอิสราเอล

เมื่อท่านสิ้นไปแล้ว หลานชายของท่านชื่อ โซกิ เอฟเฟนดิ (Shauqi Effendi) ได้รับการยกย่องให้เป็นศาสนิกบาลของศาสนาบาไฮ และเป็นผู้ตีความหมายธรรมลิขิตของพระบาฮาอุลลาห์ ท่านเป็นคนหนุ่มที่มีการศึกษาดีในขณะที่ได้ข่าวการมรณภาพของปู่ที่ท่านรัก ท่านอายุเพียง 24 ปี กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด ข่าวนี้ทำให้ท่านล้มป่วยด้วยความเศร้าโศกจึงรีบกลับบ้านที่เมืองไฮฟาในอิสราเอล และพบว่าปู่ของท่านได้มอบความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่ในการเป็นศาสนิกบาลของศาสนาบาไฮให้แก่ท่าน

โซกิ เอฟเฟนดิ เป็นหลานที่ปู่รักและมอบความหวังว่าท่านจะช่วยทำงานให้ศาสนาบาไฮได้เป็นอย่างดี เพราะท่านเป็นหน่อพฤกษอันศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากท่านมีเลือดเนื้อเชื้อไขที่มาจากคน 2 ตระกูลที่เป็นหลักของศาสนาของพระผู้เป็นเจ้า มารดาของท่านคือ ซืออาอีเยะห์ คานูบธิดาคนโตของอับดุลบาฮา บิดาของโซกิ เอฟเฟนดิ คือมิร์ซา ฮอดี ญาติผู้หนึ่งของพระบ็อบ ท่านจึงเป็นกึ่งกำนันซึ่งได้เลือกแล้วให้เป็นผู้พิทักษ์ศาสนาของพระผู้เป็นเจ้า และต่อจากโซกิ เอฟเฟนดิแล้ว ภาระนี้จะต้องตกเป็นภาระของบุตรคนแรกที่สืบเชื้อสายโดยตรง แต่เป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก เมื่อท่านถึงแก่กรรมอย่างกะทันหัน เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1957 ที่กรุงลอนดอน ท่านไม่ได้แต่งตั้งผู้ใดให้สืบทอดตำแหน่งนี้ และชีวิตสมรสของท่านไม่ได้สร้างเลือดเนื้อเชื้อไขให้เป็นสายใยของศาสนาต่อไป ทั้งที่แผนงานต่างๆ ที่ท่านวางไว้นั้นกำลังประสบความสำเร็จ จึงเป็นหน้าที่ของคณะบุคคลที่เรียกว่า พระหัตถ์ศาสนา ซึ่งท่านได้แต่งตั้งขึ้นมาไว้ช่วยงานการปกป้องและเผยแผ่ศาสนาและเป็นการแต่งตั้งตามที่ระบุไว้ในพันธกรรมของพระอับดุลบาฮา

14.3 คัมภีร์ในศาสนา

คัมภีร์ศาสนาบาไฮมีหลายเล่ม เพราะถือธรรมเนียมของศาสนาบาไฮทุกองค์เป็นตัวคัมภีร์ของศาสนาบาไฮ แต่ที่ให้ความสำคัญมาก ก็คือธรรมเนียมของพระบาฮาอุลลาห์¹ ได้แก่

1. **คัมภีร์ (กิตาบี) อัคคัส** ว่าด้วยธรรมวินัยต่างๆ เช่น บาไฮศาสนิกชนต้องสวดมนต์ต้องถือศีลอด 19 วัน ต้องร่วมงานฉลองบุญทุกต้นเดือน ต้องรำลึกถึงวันศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา ต้องดำเนินชีวิตอย่างสุขสงบและสามัคคี ต้องให้การศึกษาแก่บุตรหลาน และต้องเว้นอบายมุขเป็นต้น ชาวบาไฮถือว่า คัมภีร์อัคคัส เป็นคัมภีร์สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ที่สุด เพราะนอกจากเป็นนิพนธ์ของพระบาฮาอุลลาห์แล้ว ท่านยังได้ประทับตราประจำตัวของท่านไว้ด้วย

2. **คัมภีร์วจนะที่ซ่อนเร้น (The Hidden Words)** ว่าที่ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ และความจริงพื้นฐานของศาสนาต่างๆ

3. **คัมภีร์หุบผาทั้ง 7 และทั้ง 4 (The Seven and Four Valleys)** ว่าด้วยวิวัฒนาการของมนุษย์ผู้แสวงหาจะต้องพบอะไรบ้าง

4. **คัมภีร์อิกัน (Iqan)** คัมภีร์แห่งความมั่นใจ คัมภีร์นี้ว่าด้วยการอธิบายคำสอนที่ยากและซับซ้อนมากในปรัชญาของคัมภีร์เก่าๆ และว่าด้วยพระศาสดาที่พระเจ้าทรงส่งลงมายังโลกมนุษย์เป็นคราวๆ อีกด้วย

14.4 หลักคำสอนที่สำคัญ

บาไฮเป็นศาสนาสากลที่มีความเป็นอิสระ และมีศาสนิกชนอยู่เกือบทุกประเทศ ศาสนิกชนบาไฮเชื่อว่าศาสนาของพวกเขาไม่ได้เป็นลัทธิหรือนิกายของศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามหรือศาสนาอื่นๆ และได้เกิดขึ้นด้วยแรงบันดาลใจจากพระคัมภีร์ของศาสนาใด แต่ศาสนทูตของพวกเขาได้รับแรงดลใจจากพระผู้เป็นเจ้าให้ลิขิตธรรมขึ้นมา คำสอนในศาสนาบาไฮจึงเน้นความสามัคคีในระหว่างศาสนา เพราะพวกเขาเชื่อกันว่าพระวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพระองค์จะหวนกลับมาในแต่ละยุคในกายของศาสดา ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้ทราบพระประสงค์ของพระองค์ ศาสดาแต่ละองค์จึงอธิบายกฎและคำสอนต่างๆ ที่เข้ากับยุคสมัย และจะมีการทำนายการมาของศาสดาที่จะมาสถาปนาอาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้าในโลกนี้ ในที่สุดเพื่อนำมนุษย์ไปสู่ยุคทองแห่งสันติภาพ นั้นหลักคำสอนเบื้องต้นที่สำคัญของบาไฮมี 3 ประการ คือ

¹ บาไฮแห่งประเทศไทย, ธรรมสภา. ศาสนาบาไฮ, 2536 หน้า 37.

14.4.1 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระเจ้า¹

ศาสนาบาไฮเชื่อว่าพระเจ้านั้นมีเพียงองค์เดียวเท่านั้น แต่ที่ชื่อเรียกหลากหลายออกไป เพราะขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่นของแต่ละชาติแต่ละภาษา แต่แท้จริงแล้วพระเจ้าคือ สัจธรรมที่เที่ยงแท้ เป็นแหล่งวิทยาการทั้งปวง มีอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ครอบจักรวาล และเป็นอยู่ตลอดเวลา พระองค์ทรงเป็นนามธรรมที่ไม่อาจอธิบายได้ด้วยภาษาของวัตถุ เราจึงไม่สามารถเห็น หรือ เข้าใจพระองค์ได้นอกจากอาศัยศาสตร์ต่างๆ ซึ่งเป็นผู้แทนของพระองค์ที่พระองค์ได้เลือกแล้ว

14.4.2 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของศาสนาทั้งปวง²

ศาสนาต่างๆ มาจากที่มาเดียวกันคือ พระเจ้า ดังนั้นคำสอนของศาสดาทั้งหลายจึงมาจากแหล่งความรู้อันศักดิ์สิทธิ์ที่เดียวกัน และมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือ สอนให้มนุษย์เป็นคนดีและมีความรักในกันและกัน

14.4.3 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษยชาติ³

แม้ว่ามนุษย์จะมีความแตกต่างในด้านเผ่าพันธุ์ ชาติ ศาสนา ชนบทธรรมเนียมประเพณี แต่ทั้งหมดนี้มาจากครอบครัวเดียวกัน จึงเปรียบเทียบเหมือนใบไม้เดียวกัน

คำสอนทั้ง 3 ข้อนี้เป็นพื้นฐานความเข้าใจที่จะนำไปสู่คำสอนทั่วไป⁴ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การแสวงหาความจริงอย่างอิสระ คือ การแสวงหาความจริงด้วยตนเอง ไม่ใช่ยอมรับตามครอบครัวหรือเพื่อน
2. ขจัดอคติทุกชนิด อคติในที่นี้ได้แก่ อคติทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สีผิว เชื้อชาติ และศาสนา เพราะสิ่งเหล่านี้ทำลายล้างความเป็นปึกแผ่นของมนุษย์
3. การให้ความเสมอภาค บุรุษและสตรีต้องมีความเท่าเทียมกัน เฉกเช่นปีกสองข้างของนกที่จะต้องช่วยกันกระพือเพื่อเหินขึ้นสู่ท้องฟ้า
4. การศึกษาสากล บาไฮเชื่อว่าการศึกษามีความสำคัญ คือ การศึกษาเพื่อให้รักพระเจ้า และจะต้องมีเจตคติในการรับใช้มนุษยชาติ การศึกษาในเรื่องเหล่านี้เป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และเป็นสิ่งสำคัญกว่าการจดจำข้อมูล เพราะถ้าการศึกษาเป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้อง มนุษยชาติจะเปลี่ยนแปลง และโลกนี้จะเป็นสวรรค์บนดินโดยไม่ต้องรอต่อเมื่อตายไปแล้ว

¹ สภามหาสมุทรแห่งประเทศไทย. อุทยานใหม่, มปป หน้า 7-8.

² สมาคมสภาการกลางศาสนาบาไฮ. ศาสนาบาไฮ, มปป หน้า 10.

³ สมาคมสภาการกลางศาสนาบาไฮ. พระบาฮาอุลลาห์, มปป หน้า 10.

⁴ เอสเซลมอนท์ เจ อี. พระบาฮาอุลลาห์และยุคใหม่, 2528 หน้า 147-172.

5. การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจด้วยวิธีทางศีลธรรม คือ การตกลงปรึกษาหารือกัน เป็นหุ้นส่วนและแบ่งปันผลกำไรอย่างยุติธรรม การจัดเก็บภาษีจึงควรเป็นด้วยความสมัครใจไม่ใช่การบังคับ โดยแต่ละคนให้ส่วนหนึ่งจากรายได้ของตนหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว

6. ศาสนาต้องสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ หากศาสนาอยู่เหนือวิทยาศาสตร์จะทำให้เกิดความบ้าคลั่งและความมั่งงายทางศาสนา และถ้าวิทยาศาสตร์ไม่ได้นำมาใช้ทางวิทยาศาสตร์จะเป็นสิ่งทำลายล้าง

7. การมีสันติภาพสากลและรัฐบาลแห่งโลก พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานโลกให้แก่มนุษย์แต่มนุษย์เป็นผู้แบ่งแยกโลกออกเป็นเขตแดน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะสถาปนาสหพันธรัฐแห่งโลกเพื่อบริหารในทุกดินแดนของโลกอย่างยุติธรรมภายใต้รัฐบาลเดียวกันแต่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะต้องปกป้องและอนุรักษ์ไว้ เมื่อนั้นมนุษย์จะเห็นว่าโลกของเราเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน มีความสมานความสามัคคีกัน

8. ขจัดความมั่นคงและความยากจนที่มากเกินไป การมีรัฐบาลแห่งโลกจะช่วยในการบริหารทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน และช่วยขจัดความเกินล้นทางเศรษฐกิจ คือ ความมั่นคงและความขัดสน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าคนทำงานหนักจะมีได้รับรางวัลสำหรับงานของตน เพราะคนทุกคนจะต้องทำงานให้สุดความสามารถของตนอยู่เสมอ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ใช้พรสวรรค์ที่พระผู้เป็นเจ้าประทานมาให้และเป็นผู้ได้รับการสรรเสริญจากพระองค์

9. การมีภาษาสากล เมื่อทั่วโลกเป็นหนึ่งเดียวกันควรมีภาษาใดภาษาหนึ่งใช้เป็นภาษาสากลเพื่อว่าทุกๆ คนจะได้เข้าใจกันและกัน และหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดที่เกิดจากการสื่อสารไม่ได้เต็มที่

10. การมีความจงรักภักดีต่อรัฐบาล การสร้างรัฐบาลแห่งโลกนั้นเป็นพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าหาใช่ความประสงค์และแรงจูงใจทางการเมืองของบาไฮ เพราะบาไฮมีข้อห้ามที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง หรือการต่อต้านศาสนานั้น อีกทั้งชาวบาไฮไม่สามารถเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือองค์การลับใดๆ แต่ชาวบาไฮจะต้องรักชาติ ส่งเสริมประโยชน์ให้แก่ประเทศของตนโดยไม่เห็นแก่ตัวและมีความเชื่อฟังในรัฐบาล โดยมียกเว้นเพียงข้อเดียวเท่านั้น คือ ถ้ารัฐบาลนั้นออกคำสั่งให้บาไฮเลิกนับถือศาสนาของตน ชาวบาไฮไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังคำสั่งแม้จะถูกลงโทษหรือถูกฆ่าก็ตาม

11. การงดเว้นจากแอลกอฮอล์และยาเสพติด ศาสนาบาไฮห้ามศาสนิกชนทุกคนดื่มแอลกอฮอล์และยาเสพติด เพราะสิ่งทั้งหลายเหล่านี้มีผลต่อการทำลายจิตใจและความเป็นมนุษย์

12. ห้ามการนิโทษ การนิโทษลับหลังเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยก ฉะนั้นจึงเป็นข้อห้ามสำหรับบาไฮ

นอกจากนี้ยังมีคำสอนอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับชีวิตหลังความตาย นรกและสวรรค์ บาไฮเชื่อในความมีอยู่ของจิตวิญญาณมนุษย์ว่า มีความคงทนถาวรราบเท่าที่อำนาจของพระเจ้ายังมีอยู่ และเป็นสิ่งที่ลึกลับยากแก่การที่จะเข้าใจเป็นครั้งแรกในสภาพสิ่งทั้งปวงที่ประกาศความสมบูรณ์เลิศของพระผู้สร้าง หากวิญญาณเชื่อสัตย์ต่อพระผู้เป็นเจ้า วิญญาณนั้นจะสะท้อนความสว่างของพระองค์และกลับไปหาพระองค์ในที่สุด แต่ถ้าวิญญาณไม่จงรักภักดีต่อพระผู้สร้างของตนเองแล้ว วิญญาณนั้นจะกลายเป็นเหยื่อของอิตตาและกิเลส และจะต้องหมกจมอยู่ในนั้น วิญญาณจะปฏิบัติในโลกกายภาพนี้ด้วยความช่วยเหลือของร่างกาย เมื่อวิญญาณจากร่างกายไปแล้ววิญญาณจะปฏิบัติได้โดยไม่ต้องใช้สื่อกลางสามารถเดินทางผ่านไปสู่อีกหลายภพซึ่งเป็นภพแห่งวิญญาณ ดังนั้นเมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้วิญญาณจำเป็นต้องพัฒนาบรรลุดุชนธรรมต่างๆ เช่น ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อ ฯลฯ หากไม่ได้บรรลุดุชนธรรมเหล่านี้ วิญญาณจะต้องฟิการในภายหลังที่ร่างกายตายไปและเข้าไปหาพระผู้เป็นเจ้าได้อย่างเชื่องช้า แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความปรานีของพระองค์

สำหรับความคิดในเรื่องสวรรค์และนรก¹ ชาวบาไฮเชื่อว่าเป็นสภาวะมากกว่าเป็นสถานที่ และเราสามารถอยู่ในสวรรค์หรือนรกได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า สวรรค์คือภาวะอันประเสริฐที่ได้ใกล้ชิดกับพระผู้เป็นเจ้าและบรรลุโดยการเชื่อฟังพระประสงค์ของพระองค์ นรกคือการอยู่ห่างไกลจากพระผู้เป็นเจ้าซึ่งผลที่ตามมาคือความทุกข์และสิ้นหวัง

14.4.4 พระเจ้าสูงสุดของศาสนาบาไฮ

ศาสนาบาไฮเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้ามีเพียงองค์เดียวแต่รู้จักกันตามชื่อที่เรียกต่างๆ กัน แต่ทั้งหมดนี้หมายถึงพระผู้ทรงมีอำนาจสูงสุดนั้น พระผู้ทรงมหิทธานุภาพ พระผู้สร้างสรรพสิ่ง และพระผู้ดำรงอยู่นิรันดร์ ไม่มีใครที่เคยเห็นพระองค์แม้ว่ามีความนึกคิดเกี่ยวกับพระองค์โดยอาศัยการสังเกตความมหัศจรรย์ของธรรมชาติที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นมา พระองค์ทรงอยู่เหนือประสบการณ์ของมนุษย์ และอยู่เหนือตรรกะของมนุษย์ แต่เพื่อให้เข้าใจถึงการเข้าใจถึงพระองค์ด้วยพระนามต่างๆ

จากธรรมเนียมบาไฮ² ได้บอกไว้ว่า “มนุษย์ไม่สามารถหยั่งรู้สาระของพระผู้เป็นเจ้าได้

¹ ธรรมสภาบาไฮแห่งประเทศไทย. ศาสนาบาไฮ, 2536 หน้า 48.

² เล่มเดียวกัน, ธรรมสภาบาไฮแห่งประเทศไทย. หน้า 1.

เพราะพระองค์ทรงเร้นลับอยู่ในสารอนันต์ของพระองค์และสภาวะของพระองค์จะคงซ่อนเร้นจากสายตาของมนุษย์ชั่ววันรันดร์”

แม้ว่าพระองค์จะมีอยู่อย่างยากที่มนุษย์จะเข้าใจ แต่พระองค์ก็ทรงส่งครูมาบอกเราว่า พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าคืออะไร ครูเหล่านี้ถูกเรียกหลายอย่าง เช่น พระอวตาร ศาสตรา และพระผู้แสดงธรรมของพระผู้เป็นเจ้านั้น ครูเหล่านี้เป็นมนุษย์พิเศษที่ถูกเลือกโดยพระผู้เป็นเจ้า เพื่อชี้แนวทางในการดำเนินชีวิตและนำทางมนุษยชาติตามแผนงานของพระองค์ ครูเหล่านี้มีธรรมชาติ 2 ลักษณะในตัว คือเป็นมนุษย์เหมือนเรา แต่มีวิญญาณที่อิสระเหนือขีดจำกัดของร่างกาย อำนาจของพระผู้เป็นเจ้าปฏิบัติการผ่านทางครูหรือศาสดาเหล่านี้ ดังนั้นท่านเหล่านี้จึงมีชัยชนะเหนือหัวใจของมนุษย์ในที่สุด

ครูหรือศาสดาแต่ละท่านจะสะท้อนคุณลักษณะ และคุณสมบัติของพระผู้เป็นเจ้า เช่น ความรัก ความเมตตาปราณี ความเอื้อเฟื้อ ความอดทน และความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น ดังนั้นทางเดียวที่เราจะรู้จักพระผู้เป็นเจ้าได้ คือการมองไปยังครูหรือศาสดาทั้งหลายเหล่านี้และปฏิบัติตามท่าน เมื่อผู้ใดสวดอธิษฐาน ทำสมาธิ เพื่อจะบรรลุคุณธรรมและคุณลักษณะของพระผู้เป็นเจ้า เราอาจกล่าวได้ว่า ผู้นั้นกำลังพัฒนาตนเพื่อที่เป็นรูปจำลองของพระผู้เป็นเจ้า

14.5 หลักความเชื่อและจุดหมายสูงสุด

ศาสนาบาไฮ สอนว่า ศาสนาบาไฮเป็นศาสนาที่แท้จริงของมนุษยชาติ มีเพียงศาสนาเดียวเป็นศาสนาสากล ส่วนศาสนาอื่นๆ ล้วนแต่มาจากศาสนาบาไฮทั้งสิ้น กล่าวคือ ศาสนาบาไฮเชื่อว่า ศาสนาต่างๆ มาจากพระเจ้าองค์เดียวกัน แต่คนอาจเรียกพระองค์ด้วยพระนามต่างๆ กันไป ส่วนศาสดาของศาสนาต่างๆ ก็คือตัวแทนของพระองค์ที่ทรงส่งลงมา เพื่อเปิดเผยสัจธรรมของพระองค์แก่มนุษยชาติ ส่วนที่ต้องมีศาสดามากมายในยุคสมัยต่างๆ ก็เพราะสัจธรรมมีมาก หากพระเจ้าจะทรงให้ใครมาเปิดเผยความจริงทั้งหมดทีเดียว ก็เกินวิสัยที่มนุษย์จะรับได้จึงต้องใช้วิธีแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้นพระเจ้าจึงส่งศาสดามาตามยุคสมัยต่างๆ เพื่อนำสัจธรรมที่เหมาะสมกับยุคสมัยนั้นมาให้มนุษย์ปฏิบัติ ดังเดียวกับการเจริญเติบโตของคนเป็นวัยต่างๆ จากเด็กทารก เด็ก หนุ่มสาว กลางคน และแก่เฒ่า ซึ่งแต่ละวัยก็มีวิวัฒนาการต่างกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องมีครูมาสอนตามสถานศึกษาในระดับต่างๆ โรงเรียนอนุบาล ประถม มัธยม วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย

ดังนั้นศาสนาแต่ละองค์อาจมีคำสอนแตกต่างกันบ้าง มีวิธีการสอนแตกต่างกันบ้าง และเรียกศาสนาแตกต่างกัน ก็เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยนั้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ศาสนาแต่ละองค์จึงไม่ปฏิเสธคำสอนของศาสนาองค์ก่อนๆ อีกทั้งได้เพิ่มเติมคำสอนใหม่ๆ เข้าไปด้วย

ศาสนาบาไฮเชื่อว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน เพราะมาจากพระเจ้าองค์เดียวกัน เพราะฉะนั้นแต่ละคนจึงมีศักดิ์ศรีเท่ากัน และด้วยความเชื่อดังที่กล่าวมา จึงไม่ควรมีปัญหาทะเลาะวิวาทกันในเรื่องพระเจ้า ศาสนาและชั้นวรรณะ เพราะทุกอย่างมาจากแหล่งเดียวกัน พระบาฮาอุลลาห์กล่าวว่า “ศาสนาที่แท้จริงทั้งหลายมาจากพระเจ้าองค์เดียวกัน พระองค์ตรัสสั่งธรรมผ่านศาสนาในยุคต่างๆ ธรรมได้วิวัฒนาการต่อเนื่องกัน และเป็นอมตธรรม”

ศาสนาบาไฮเชื่อว่า เมื่อคนตายแล้ว วิญญาณได้ตายตามร่างกายไม่ วิญญาณเป็นอมตะ และจะรอการพิพากษาในวันสิ้นโลก จากนั้นก็จะขึ้นสวรรค์หรือนรกตามกรรมที่ทำไว้ต่อไป ผู้ที่ขึ้นสวรรค์ก็จะได้ไปอยู่กับพระเจ้าชั่วนิรันดร์ ไม่ต้องกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก ดุจนกหลุดออกจากกรงขังสู่โลกกว้างแล้วก็จะไม่ปรารถนากลับสู่กรงขังอีกก็ฉนั้นนั้น เพราะฉะนั้นการตายของร่างกายจึงเป็นการเกิดของวิญญาณในอาณาจักรพระเจ้า

เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ บาไฮศาสนิกชนเชื่อว่า พระเจ้าสร้างมนุษย์ขึ้นมาจากก้อนดิน ทั้งกำหนดชะตาชีวิตไว้ด้วย แต่พระองค์ก็ทรงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นมาด้วย เช่น พระเจ้าทรงสร้างหვნมพร้อมทั้งน้ำนมให้หลังออกมาจากถันทั้ง 2 ของมารดา ทรงสร้างมารดาให้มีเตาเพื่อคอยดูแลลูก ทรงสร้างหัวใจให้แก่มารดาเพื่อจะได้รักและเมตตาต่อลูกของนาง นอกจากนี้พระเจ้ายังได้ทรงสร้างสิ่งแวดล้อมต่างๆ สำหรับสอนมนุษย์ให้สำนึกถึงความดีของพระเจ้าจะได้ทำความดีแล้วจะได้กลับไปหาพระองค์อีก

14.6 สถานที่ทำพิธีกรรม

ศาสนาบาไฮไม่มีความจำเป็นต้องอาศัยอาคารพิเศษสำหรับบูชา เพราะพระผู้เป็นเจ้านั้นทรงสถิตในทุกๆ ที่ที่มีการกล่าวถึงพระองค์และสรรเสริญพระองค์ บาไฮจึงไม่มีนักบวชที่จะทำพิธีกรรมแต่ทุกคนสามารถทำหน้าที่บูชาพระผู้เป็นเจ้าได้

ตามปกติแล้วศาสนิกชนบาไฮจะพบปะสังสรรค์กันในบ้านหรือที่ศูนย์บาไฮ นอกจากนี้ยังมีโบสถ์หรือที่เรียกว่า มาซริกูล อัศคาร์ ซึ่งมีความหมายว่า สถานะแห่งอรุณของการสรรเสริญพระเจ้า มีลักษณะจะต้องมีด้าน 9 ด้าน มีประตู 9 ประตู มีน้ำพุ 9 สระ มีทางเดินเข้า 9 ทาง

มีประตูใหญ่ 9 ด้าน มีเสาในโบสถ์ 9 ต้น มีสวนดอกไม้ 9 สวนรอบนอกตัวโบสถ์ ในตัวโบสถ์มีพื้นที่ชั้นล่าง และมีระเบียงชั้นบน หลังคาสร้างเป็นรูปโดม และการที่บาไฮนิยมนำเลข 9 เข้ามาสัมพันธ์กับศาสนาอาจเป็นเพราะพยานะในภาษาอาหรับมีค่าเป็นตัวเลขและค่าตัวเลขของคำว่าบาฮา เท่ากับ “9” เลข 9 จึงมีความสำคัญสำหรับศาสนาบาไฮ

นอกจากนี้ยังมีส่วนประกอบที่สำคัญซึ่งถือเป็นรากฐานขั้นต้นของมาซริกุล อัสคาร์ คือมีโรงเรียนสำหรับเด็กกำพร้า มีโรงพยาบาลและสถานให้ยาแก่คนยากจน มีสถานที่อาศัยสำหรับคนพิการและคนที่ไม่สามารถทำงานได้ มีสถาบันวิทยาศาสตร์ชั้นสูง และมีบ้านพักสำหรับผู้เดินทาง มาซริกุล อัสคาร์ตามแบบนี้จะต้องสร้างขึ้นทุกๆ เมือง ภายในโบสถ์จะต้องเปิดให้ประชาชนเข้าไปสวดมนต์ทุกๆ เข้าโดยไม่มีเครื่องดนตรีในโบสถ์ ตามอาคารใกล้ตัวโบสถ์ใช้เป็นที่ประกอบงานพิธีและประชุมกิจการทั้งหลายแต่ไม่มีการเล่นดนตรีและร้องเพลงในโบสถ์

โบสถ์แรกของศาสนาบาไฮสร้างขึ้นที่เมืองเฮกบาต ในประเทศรัสเซีย และโบสถ์ที่สองสร้างบนฝั่งทะเลสาบมิชิแกน เมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา จากนั้นมีการสร้างโบสถ์ในอีกหลายประเทศ เช่น ที่กรุงปานามา ออสเตเรีย อุกันดา เยอรมนี และนิวเดลี เป็นต้น

14.7 พิธีกรรมที่สำคัญ

ศาสนิกชนของบาไฮมีพิธีกรรมที่ต้องการกระทำ คือ

1 การสวดมนต์ทุกวัน ผู้นับถือศาสนาบาไฮถือว่าการสวดมนต์เป็นการติดต่อกับพระเจ้า อีกทั้งเป็นการพัฒนาจิตใจ การสวดมนต์จึงเป็นรากฐานของศาสนาบาไฮ เพราะฉะนั้นศาสนิกชนบาไฮจะต้องสวดมนต์ทุกวันในเวลาเช้า เทียงวัน และเวลาค่ำ

2 การอ่านพระคัมภีร์ทุกวัน¹ ผู้นับถือศาสนาบาไฮจะต้องอ่านพระคัมภีร์ทุกวัน ในเวลาตื่นเช้าและเข้านอน การอ่านพระคัมภีร์ทุกวันจะช่วยทำให้เข้าใจพระเจ้ามากขึ้นตามลำดับจิตใจจะแนบแน่นอยู่กับพระเจ้าอยู่เสมอ เมื่อใจแนบแน่นอยู่กับพระเจ้า ก็เท่ากับกำจัดกิเลสโดยอัตโนมัติ

3 พิธีสมรส² เป็นพิธีที่ทั้งสองฝ่ายมีความเต็มใจที่จะร่วมชีวิตกัน โดยต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาของทั้งสองฝ่าย จึงจะแต่งงานกันได้แต่ต้องติดต่อกับธรรมสภา และในพิธีทั้งสองฝ่ายต้องกล่าวปฏิญาณต่อกันว่า “เราทุกคนจะยึดถือพระประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้า

¹ สภาธรรมของบาไฮแห่งประเทศไทย. อุทยานใหม่, มปป หน้า 182.

² ธรรมสภาบาไฮแห่งประเทศไทย. ศาสนาบาไฮ, 2536 หน้า 43.

ด้วยความสัตย์จริง” หลังจากนั้นอาจจะมีการอ่านธรรมนิพนธ์และบทสวดอธิษฐาน นอกเหนือจากนี้เป็นความปรารถนาของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่จะจัดเสริมออกไปอย่างไรก็ได้

4 การถือศีลอด¹ ผู้นับถือศาสนาบาไฮจะถือศีลอดประจำปีตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม ถึงวันที่ 20 มีนาคม เป็นเวลาทั้งหมด 19 วัน ในระยะเวลาช่วงนี้ศาสนิกชนบาไฮจะต้องตื่นก่อนตะวันขึ้นเพื่อรับประทานอาหาร สวดมนต์อธิษฐาน เพราะหลังจากตะวันขึ้นแล้วห้ามมีอะไรผ่านเข้าปากแม้แต่ น้ำจันทน์ทั้งตะวันตกดินจึงจะสวดอธิษฐานและรับประทานอาหารในตอนค่ำ บุคคลที่ถือศีลอดมีอายุระหว่าง 15-70 ปี ยกเว้นผู้ป่วย หญิงมีครรภ์ แม่ที่ให้นมลูก ผู้ใช้แรงงานมาก และผู้ที่เดินทางไกล

การถือศีลอดนี้ ผู้นับถือบาไฮเชื่อกันว่าเป็นการละความเห็นแก่ตัวและกิเลส อีกทั้งเป็นช่วงเวลาแห่งการฟื้นฟูจิตใจอย่างแท้จริง

5 การตาย การทำศพของบาไฮใช้วิธีฝังไม่มีการเผาเพราะร่างกายเป็นบัลลังก์แห่งวิหารภายในของวิญญาณ และต้องการเคารพในร่างกายที่ก่อกำเนิดมาที่ละน้อยในกรรมมารดา จึงต้องปล่อยให้สลายเน่าไปที่ละน้อย

นอกจากพิธีกรรมตามที่กล่าวมาแล้ว ยังมีหลักปฏิบัติอย่างหนึ่งของศาสนิกชนบาไฮที่ไม่จัดเป็นพิธีกรรมหรือวันสำคัญ นั่นคือ การแสวงบุญที่ผู้นับถือบาไฮทุกคนควรหาโอกาสในชีวิตไปชมสักการะสถานเหล่านี้ ถึงแม้ว่าสักการสถานของบาไฮมีหลายแห่ง แต่ที่อยู่ในประเทศอิหร่านและอิรักนั้นไม่สามารถไปเยี่ยมชมได้เพราะสถานการณ์ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวย

ดังนั้น สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของบาไฮส่วนมากจึงอยู่ในอิสราเอล คือที่ไฮฟาและอักคา ปัจจุบันนี้เป็นศูนย์กลางแห่งโลกของศาสนาบาไฮ สภายุติธรรมสากลได้เชิญผู้แสวงบุญทั้งหลายให้ไปเยี่ยมชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ครั้งละ 9 วัน เพื่อสวดอธิษฐาน ณ สถานที่ต่างๆ เช่น สถูปของพระบ็อบ อาคารเก็บหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อาคารที่ทำการของสภายุติธรรมสากลบนภูเขาคาเมลในไฮฟา เมืองอักคา และสุสานของพระบาฮาอุลลาห์ที่บาห์จี

14.8 วันสำคัญทางศาสนา

ก่อนที่กล่าวถึงวันสำคัญทางศาสนาของบาไฮ จำเป็นที่เราจะต้องศึกษาปฏิทินของบาไฮ เพราะการนับปีนั้นแตกต่างจากปฏิทินทั่วไป โดยนับตามปีสุริยคติ แบ่งเป็น 19 เดือน เดือน

¹ Hopfe Lewis M. Religions of the World, 1994 p. 411.

ละ 19 วัน และเรียกชื่อเดือนเหล่านี้เป็นภาษาอาหรับซึ่งแสดงถึงคุณลักษณะของพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นช่วงการนับวันของบาไฮจึงไม่ตรงกับปฏิทินสากลที่ใช้กันทั่วไป

14.8.1 งานฉลองบุญ 19 วัน วันแรกของทุกเดือนบาไฮ ธรรมสภาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนจะจัดงานฉลองบุญ 19 วัน ระหว่างตะวันตกดินของวันสุดท้ายของเดือนก่อน และตะวันตกดินของวันแรกของเดือนใหม่ เพราะวันของบาไฮเริ่มต้นและสิ้นสุดตอนตะวันตกดิน

งานฉลองบุญ 19 วันนี้เป็นการฉลองทางจิตใจซึ่งมีเดือนละ 1 ครั้ง แม้ว่ามีเพียงน้ำเปล่าก็ตาม แต่ผลจากการปฏิบัติในงานนี้จะเป็นการบำรุงมิตรภาพและความรัก อีกทั้งยังเป็นการระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า งานฉลองบุญนี้ประกอบด้วย 3 ภาค คือ

1. **ภาคธรรมะ** จะมีการสวดมนต์และอ่านธรรมนิพนธ์
2. **ภาคบริหาร** จะมีการอ่านจดหมายจากธรรมสภาแห่งชาติ สมาชิกในชุมชนปรึกษาหารือกันเสนอความคิดเห็นให้ธรรมสภาพิจารณา
3. **ภาคสังสรรค์** จะมีการบริการอาหารเครื่องดื่ม ซึ่งถ้าไม่มีอะไรเลย แม้มีเพียงน้ำเปล่าก็ไม่เป็นไร การจัดนั้นขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ งานฉลองบุญทั้ง 19 วันมีตามลำดับดังนี้

เดือน	วันที่	เริ่มจัดงานหลังอาทิตย์ตกวันที่	ชื่อเดือนภาษาอาหรับ	ความหมาย (เป็นลักษณะของพระผู้เป็นเจ้า)
1	21 มีนาคม	20 มีนาคม	บาฮา	สง่างาม
2	9 เมษายน	8 เมษายน	ชาลาล	ความรุ่งโรจน์
3	28 เมษายน	27 เมษายน	ชามาล	ความสวยงาม
4	17 พฤษภาคม	16 พฤษภาคม	อชามาต	ความยิ่งใหญ่
5	5 มิถุนายน	4 มิถุนายน	นูร์	แสงสว่าง
6	24 มิถุนายน	23 มิถุนายน	รามาท	ความกรุณา
7	13 กรกฎาคม	12 กรกฎาคม	คาลิมาท	วจนะ
8	1 สิงหาคม	31 กรกฎาคม	คามาล	ความสมบูรณ์เลิศ
9	20 สิงหาคม	19 สิงหาคม	อัสมา	พระนาม
10	8 กันยายน	7 กันยายน	อิสซาต	อำนาจ
11	27 กันยายน	26 กันยายน	มัสซียาต	ความประเสริฐ
12	16 ตุลาคม	15 ตุลาคม	อิสม์	ความรู้

เดือน	วันที่	เริ่มจัดงานหลัง อาทิตย์ตกวันที่	ชื่อเดือน ภาษาอารบิก	ความหมาย (เป็นลักษณะของ พระผู้เป็นเจ้า)
13	4 พฤศจิกายน	3 พฤศจิกายน	กุดราต	อำนาจ
14	23 พฤศจิกายน	22 พฤศจิกายน	โกล	คำพูด
15	12 ธันวาคม	11 ธันวาคม	เซล	คำถาม
16	31 ธันวาคม	30 ธันวาคม	ซารีฟ	เกียรติยศ
17	19 มกราคม	18 มกราคม	สุลต่าน	อธิปไตย
18	7 กุมภาพันธ์	6 กุมภาพันธ์	มุลด์	อาณาจักร
19	2 มีนาคม	1 มีนาคม	อัลลา	ความสูงส่ง

14.8.2 อัยยัมมีฮา ตามปกติแล้วในปีหนึ่งมี 365 วัน บาไฮจะแบ่งเดือนออกเป็น 19 เดือนๆ ละ 19 วัน รวมเป็น 361 วัน ฉะนั้นจะมีวันเหลืออยู่อีก 4-5 วันในปีอธิกสุรทิน วันที่เหลือนี้อยู่ระหว่าง 2 เดือนสุดท้ายของปี คือ ระหว่างวันที่ 26 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม เรียกวันที่เหลือเหล่านี้ตามภาษาอาหรับว่า อัยยัมมีฮา เป็นวันที่มีการให้ของขวัญแสดงน้ำใจอนุเคราะห์ต่อผู้ป่วยและคนยากจน นอกจากนี้อาจมีการถือบวช 19 วัน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม - 20 มีนาคม ของทุกปี

14.8.3 วันศักดิ์สิทธิ์ ในปีของบาไฮจะมีวันศักดิ์สิทธิ์ 9 วัน ซึ่งในวันเหล่านี้ถ้าเป็นไปได้จะมีการหยุดงานและหยุดโรงเรียน ได้แก่

1 วันเนอรัซ คือ วันที่ 21 มีนาคม เป็นวันปีใหม่บาไฮ

2 วันเทศกาลริสวาน อยู่ระหว่างวันที่ 21 เมษายน - 2 พฤษภาคม วันนี้เป็นวันครบรอบการประกาศศาสนาของพระบาฮาอุลลาห์ในอุทยานริสวานในแบกแดด ปีค.ศ.1863 เทศกาลริสวานประกอบด้วยวันศักดิ์สิทธิ์ 3 วัน คือ วันที่ 21 เมษายน ซึ่งเป็นวันแรกของเทศกาลริสวานที่รำลึกพระบาฮาอุลลาห์ ทรงประกาศฐานะอย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรก วันที่ 29 เมษายน เป็นวันที่ 9 ของริสวาน และวันที่ 2 พฤษภาคม เป็นวันที่รำลึกถึงการออกจากอุทยานริสวานของพระบาฮาอุลลาห์

3 วันประกาศศาสนาของพระบ๊อบ ตรงกับวันที่ 23 พฤษภาคม

4 วันสิ้นชีพของพระบาฮาอุลลาห์ ตรงกับวันที่ 29 พฤษภาคม

- 5 วันประหารชีวิตของพระบ๊อบ ตรงกับวันที่ 9 กรกฎาคม
 - 6 วันเกิดของพระบ๊อบ ตรงกับวันที่ 20 ตุลาคม
 - 7 วันเกิดของพระบาฮาอุลลาห์ ตรงกับวันที่ 12 พฤศจิกายน
 - 8 วันแห่งพระปณิญาตรงกับวันที่ 26 พฤศจิกายน วันนี้เป็นวันศักดิ์สิทธิ์แต่สามารถทำงานได้ ไม่ต้องหยุดเหมือน 7 วันศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวมาแล้ว
 - 9 วันสิ้นชีพของพระอับดุลบาสา ตรงกับวันที่ 28 พฤศจิกายน วันนี้ไม่ต้องหยุดงานเช่นกัน
- วันศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 9 วันนี้ จะมีการสวดมนต์ สังสรรค์ หรือปิกนิก หรือชุมนุมกันด้วยความสำรวมและเคารพ เราอาจดูรายละเอียดได้จากตารางเวลาดังนี้

วันสำคัญ	วันและเวลาจัดงานที่ระลึก	หมายเหตุ
1. งานฉลองปีใหม่นอร์รูช	ระหว่างหลังดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 20 มีนาคม จนถึงเวลาดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 21 มีนาคม	บาไฮศาสนิกชน ควรหยุดงาน
2. งานฉลองคล้ายวันประกาศศาสนาของพระบาฮาอุลลาห์ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า งานฉลองวันริสวาน	จัดงานฉลอง 3 วันดังนี้ วันที่ 21 เมษายน เวลา 15.00 น. วันที่ 29 เมษายน จัดงานระหว่างหลังดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 29 เมษายน วันที่ 2 พฤษภาคม จัดงานระหว่างหลังดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 1 พฤษภาคม จนถึงเวลาดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 2 พฤษภาคม	บาไฮศาสนิกชน ควรหยุดงาน
3. งานฉลองคล้ายวันประกาศศาสนาของพระบ๊อบ	จัดงานฉลองวันที่ 22 พฤษภาคม หลังจากเที่ยงอาทิตย์ตกแล้วประมาณ 2 ชั่วโมง	บาไฮศาสนิกชน ควรหยุดงาน
4. งานไว้อาลัยวันคล้ายสิ้นชีพของพระบาฮาอุลลาห์ วันที่ 29 พฤษภาคม	จัดงานไว้อาลัย วันที่ 29 พฤษภาคม เวลาประมาณเที่ยงวัน	บาไฮศาสนิกชน ควรหยุดงาน

วันสำคัญ	วันและเวลาจัดงานที่ระลึก	หมายเหตุ
5. งานไว้อาลัยวันคล้ายวันที่พระบิณฑุกะโหลกประหารชีวิต วันที่ 9 กรกฎาคม	จัดงานไว้อาลัย วันที่ 9 กรกฎาคม เวลาประมาณเที่ยงวัน	บาไฮศาสนิกชนควรหยุดงาน
6. งานฉลองวันเกิดของพระบิณฑุกะโหลก วันที่ 20 ตุลาคม	จัดงานฉลองระหว่างหลังดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 19 ตุลาคม จนถึงเวลาดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 20 ตุลาคม	บาไฮศาสนิกชนควรหยุดงาน
7. งานฉลองวันคล้ายวันเกิดของพระบาฮาอุลลาห์ วันที่ 12 พฤศจิกายน	จัดงานฉลองระหว่างหลังดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 11 พฤศจิกายน จนถึงเวลาดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 12 พฤศจิกายน	บาไฮศาสนิกชนควรหยุดงาน
8. วันแห่งพระปริญา วันที่ 26 พฤศจิกายน	จัดงานที่ระลึกระหว่างหลังดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 25 พฤศจิกายน จนถึงเวลาดวงอาทิตย์ตกของวันที่ 26 พฤศจิกายน	
9. งานไว้อาลัยวันสิ้นชีพของพระอับดุลบาสา วันที่ 28 พฤศจิกายน	จัดงานไว้อาลัย วันที่ 28 พฤศจิกายน เวลา 01.00 น.	

14.9 ระบบบริหารงานของศาสนาบาไฮ

ศาสนาบาไฮไม่มีพระหรือนักบวช และไม่มีแม่แต่ผู้นำศาสนา หลังจากทีโซกิ เอฟเฟนดิถึงแก่กรรมในปี ค.ศ.1957 ศาสนาบาไฮก็ว่างจากผู้นำทางศาสนา แต่ยังคงมีการปฏิบัติงานในศาสนาโดยอาศัยเครือข่ายของสถาบันที่เลือกตั้งขึ้นมา เรียกว่าระบบบริหารของพระบาฮา-อุลลาห์ ซึ่งท่านได้บัญญัติให้เมืองทุกเมืองในหมู่บ้านจะต้องมีการเลือกตั้งบาไฮจำนวน 9 คนขึ้นเป็นสภาผู้ธรรมท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่าธรรมนูญท้องถิ่น ในการประชุมนี้บาไฮจะเลือกผู้ใหญ่ที่มีอายุ 21 ปีขึ้นไปในท้องถิ่นจำนวน 9 คน เพื่อรับใช้ธรรมนูญท้องถิ่นเป็นเวลา 1 ปี โดยจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในกิจการต่างๆ ของการเผยแผร์ศาสนา งานศพ และงานที่ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านบาไฮ เป็นต้น

การเลือกตั้งสภาท้องถิ่นนี้จะใช้การลงคะแนนลับของบาไฮผู้ใหญ่ ก่อนการเลือกตั้งจะไม่มี การเสนอชื่อ ไม่มีการหาเสียง แต่คุณสมบัติของผู้ถูกเลือกเป็นไปตามเกณฑ์ของโซกิ เอฟเฟนดิ ซึ่งได้วางแนวทางไว้ก่อนที่จะถึงแก่กรรมว่าต้องเป็นผู้มีความจงรักภักดีอุทิศตนอย่างไม่เห็นแก่ตัว มีจิตใจที่ฝึกฝนมาดี มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

นอกจากธรรมนูญท้องถิ่นแล้ว ยังมีธรรมนูญแห่งชาติที่ทำหน้าที่บริหารกิจการระดับชาติ โดยประสานกับบาไฮทั่วประเทศ การติดต่อนี้จะผ่านทางข่าวสารบาไฮประจำเดือน ซึ่งนำมา อ่านในที่ชุมชนที่เรียกว่างานฉลองบุญ 19 วัน

การเลือกธรรมนูญแห่งชาตินี้จะกระทำทุกปี โดยบาไฮในแต่ละท้องถิ่นเลือกผู้แทนแล้ว ผู้แทนเหล่านี้จะเข้าร่วมการประชุมแห่งชาติประจำปี ซึ่งนิยมจัดในวันสุดสัปดาห์ในช่วงเทศกาลริวัน (21 เมษายน-2 พฤษภาคม) ในการประชุมแห่งชาตินี้ ผู้แทนจะเลือกบาไฮ 9 คน เพื่อทำหน้าที่ธรรมนูญแห่งชาติในปีต่อไป

สถาบันสูงสุดในระบบบริหารของพระบาฮาอุลลาห์ คือ สภายุติธรรมสากล ทำหน้าที่ชี้แนะและอำนวยการของศาสนาระดับโลก พวกนี้จะทำงานที่เมืองไฮฟา ประเทศอิสราเอล ปัจจุบันสภายุติธรรมสากลนี้มีสมาชิก 9 ท่าน และได้มีการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1963 นับจากนั้นมาจะมีการเลือกตั้งทุก 5 ปี โดยสมาชิกธรรมนูญแห่งชาติทุกคนจะมาร่วมการเลือกตั้งนี้ในนามบาไฮของแต่ละประเทศ การประชุมครั้งนี้จะกระทำที่ศูนย์กลางแห่งโลก เมืองไฮฟา ประเทศอิสราเอล

14.10 สัญลักษณ์ของศาสนา

ในศาสนาบาไฮได้ทำรูปสัญลักษณ์เป็น 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 คือคำว่า ยาบาฮาอุลลาห์ภา เขียนตามแบบภาษาอาหรับ มีความหมายว่า ข้าแต่พระเจ้าทรงความรู้โรจน์ เหนือความรู้โรจน์

แบบที่ 2 เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ เส้นบนหมายถึงภาพของพระเจ้า เส้นกลางหมายถึงพระศาสนา และเส้นล่างหมายถึงภาพของมนุษย์ ส่วนเส้นแนวดิ่งหมายถึงพระวิญญาณบริสุทธิ์ที่สืบจากพระเจ้าผ่านมาทางศาสนา เพื่อนำพระประสงค์ของพระองค์มาให้มนุษย์ทราบ ส่วนดาวสองดวงบ่งบอกว่า ในยุคนี้มีพระศาสนาคือพระบ๊อบ และพระบาฮาอุลลาห์

แบบที่ 1

แบบที่ 2

14.11 ฐานะของศาสนาในปัจจุบัน

ศาสนาบาไฮนับตั้งแต่ท่านโชกิ เอฟเฟนดี ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2500 ระบบสืบตำแหน่งแทนก็เป็นอันสิ้นสุด ชาวบาไฮจึงได้จัดตั้งองค์กรมาบริหารศาสนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2506 แบ่งเป็น 3 ระดับ จากต่ำไปหาสูง คือ

1. ธรรมสภาท้องถิ่น
2. ธรรมสภาแห่งชาติ
3. ธรรมสภายุติธรรมสากล

ศาสนาบาไฮ¹ ถึงแม้จะเป็นศาสนาใหม่ล่าสุด แต่ก็กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันมีศาสนิกของศาสนาบาไฮอยู่เกือบทั่วทุกมุมโลก โดยมีศาสนิกประมาณ 10 ล้านคน มีธรรมสภาแห่งชาติไม่น้อยกว่า 148 แห่ง มีธรรมสภาท้องถิ่นไม่น้อยกว่า 30,304 แห่ง และมีการแปลคัมภีร์ศาสนาบาไฮออกเป็นภาษาต่างๆ ไม่น้อยกว่า 756 ภาษา โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา มีสำนักสาขาอยู่ทุกรัฐ และสำนักงานใหญ่ที่เมืองวิลเมตต์ บนฝั่งทะเลสาบมิชิแกน ใกล้เมืองชิคาโก แม้ในประเทศไทยก็มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ซอยหลังสวน ถนนเพลินจิต กรุงเทพฯ และยังมีสาขาต่างจังหวัดที่ เชียงใหม่ สงขลา และยโสธร อีกด้วย

¹ เอส เชลมอนท์ เจ อี. พระบาฮาอุลลาห์และยุคใหม่, 2528 หน้า 533.

ศาสนาบาไฮ¹ ในทฤษฎีทั่วไปถือกันว่า เป็นนิกายหนึ่งของศาสนาอิสลาม โดยแยกตัวมาจากนิกายชีอะห์ นิกายชีอะห์เชื่อว่าหลังจากอิหม่ามหรือกาหลิบอาลีสิ้นชีวิตแล้ว ก็จะมีอิหม่ามสืบสายต่อมาอีก 12 คน แต่คนที่ 12 ได้หายไปในปีคริสต์ศตวรรษที่ 9 แต่มุสลิมนิกายชีอะห์เชื่อว่าสักวันหนึ่งในอนาคตจะมาปรากฏอีก ต่อมาพระบ๊อบได้ประกาศว่าตัวท่านนี้แหละคืออิหม่ามที่ 12 ทั้งได้ปฏิรูปศาสนาอิสลามเสียใหม่ อันเป็นเหตุถึงแก่ความตาย เพราะถูกยิงเป้าในปี พ.ศ. 2393 แต่ชาวบาไฮถือว่า ศาสนาบาไฮเป็นศาสนาอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับศาสนาใด เพราะศาสนาบาไฮมีศาสนา หลักการ คัมภีร์ศาสนา ปฏิทินศาสนา โบสถ์ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา เป็นต้น เป็นของตน จนได้ทำเรื่องเสนอให้องค์การสหประชาชาติรับรองว่าเป็นศาสนาอิสระศาสนาหนึ่งของโลก เมื่อ พ.ศ. 2490 ซึ่งทางองค์การสหประชาชาติ ก็ได้รับรองสถานะดังที่เสนอมา แต่ศาสนาบาไฮในประเทศอิหร่านได้รับความกระทบกระเทือนมาก เพราะในปี พ.ศ. 2522 สมัยปฏิวัติศาสนาอิสลาม โดยมีayatollah รุฮอลลาห์ โคไมนี เป็นหัวหน้าปกครองประเทศอิหร่านเป็นสมัยที่ศาสนาบาไฮได้รับความเดือดร้อนเป็นที่สุดเพราะถูกถือว่าเป็นศาสนาผิดกฎหมาย ชาวบาไฮถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก ที่ถูกจำคุกก็มีมากมาย ทรัพย์สินและบ้านเรือนถูกยึด สมบัติของศาสนา สุสาน และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ อีกทั้งเตรียมจะออกกฎหมายให้ถือว่า การฆ่าชาวบาไฮไม่ผิดอีกด้วย จึงเป็นเคราะห์ร้ายที่สุดของชาวบาไฮในประเทศอิหร่านซึ่งเป็นแผ่นดินที่เกิดของศาสนาบาไฮเอง

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 14 ศาสนาบาไฮ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบฝึกปฏิบัติและกิจกรรมประกอบวิชาศาสนศึกษาต่อไป